

ספר

אילת השחר

הערות וביאורים במסכת

מכות

וכן הערות וביאורים במסכת

שבועות

בשכח והודי' על חסדו יתברך

א.י.ל. בלאא"מ ר' נח צבי זללה"ה

שנת השמיטה תשמ"ז לפ"ק

בני ברק

נדפס בשנת תשנ"ב עם כמה הוספות ותיקונים

הועתק והוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"י ימים תשס"ח

א.י.ל. רח' חזון איש 5 בני ברק

גרפס על נייר שאין בו חשש חילול שבת ח"ו.

בעזה"י

יתברך הבורא וישתבח היוצר המקיים ומהוה בכל רגע
עולמו בחסדו יתברך ואנו מחויבים להודות ע"ז, וגם מה
שחייב כ"א להודות על חסדו המיוחד שמקבל ממנו ית"ש
נתקן ברוב הברכות בנוסח הודאה הכוללת כולם. והגני בזה
להודות לו על כל החסדים שעושה בכלל וגם על מה
שזכיתי מעודי לחסדו יתברך בפרט.

והנה בשנת תש"מ זכיתי להו"ל הערות על ב' פרקים
הראשונים במס' מכות, וכעת זכיתי להוסיף בהם, ומלבד זה
הוספתי כעת על פ"ג דמכות, ובמס' שבועות פ"ב, וקצת
בפ"ג, ומפ"ד עד סוף המס'. ואני תפלה שהדברים ישמשו
להוסיף בלימוד התורה ובהבנתה.

ויה"ר שלא תמוש התורה מפי ומפי יוצ"ח עד עולם
ויקויים בנו דברי נעים זמירות ישראל אגורה באהלך
עולמים אחסה בסתר כנפיך סלה. כי עמך מקור חיים באורך
נראה אור.

המחבר

ספר

אילת השחר

מסכת מכות

פרק ראשון

כיצד העדים

מ"מ כשביא מחב אין נוגע כלום עדותו לגבי צניה, ואפי' כשהיא חי' הא לגבי לאוסרה להחליץ אי"ל עדים דהא ע"א נאמן צאיסורין וכל דין עדותו הוא לגבי לפסול כבן, וכיון דמה"ת הבן כשר אין כאן עדות כלל מה"ת, ולכן כתב הריעב"א דע"ז לא יבא דין המשנה שילקו.

אין אומרים יעשה זה בן גרושה וכו'. ברמב"ן וריעב"א הקשו למה אין משלמין מה שהפסידוהו תרומה, וצחירון אי' כתבו משום דהוי גרמא. וז"ע האי טעמא דצשלמא אס עיקר חיוב דהזמה הוא דין חיוב תשלומין שייד לומר דלא מלינו חיוב תשלומין על גרמא אבל הא גם צ"ג היו נעשין לולא דכתיב לו ולא לזרעו אי"כ כיון שגרמו לו הפסד יתחייבו לגרום להם הפסד, וז"ל דאיכ"ג אס הי' שייד כאשר זמס לגרום להם הפסד שפיר הי' מתקיים כאשר זמס אבל צחור תשלומין לריד להיות כפי גדרי החיובים תשלומין דכיון דסתם שיפסידו תרומה לא שייד לעשות זהם רק ע"י תשלומין וחיוצ תשלומין לריד להיות כפי גדרי חיובי התורה במזיק. וכן לקמן דף ג' צבא דהעידוהו שחייב אלק זוז ליתן לו עד שלשים יום והוא אומר עד עשר שנים, והקי' הרמב"ן דהא הוי מצטל כיסו של צחירו וכב"ג אין לחייב

דף ב' ע"א. מעידין אנו צאיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלואה. וכתב הריעב"א דבן חלואה אגב שיגרא דלישנא נקטי' דהא חלואה אינה אסורה לבחן אלא מדרבנן, ובתשוי רעק"א סי' קע"ט הקשה כיון דאמרינן צצצועות דצטד מיתה חייב קרבן צצועה אע"ג דאינו נאמן אלא מדרבנן הרי דכיון דרבנן האמינוהו והוא עד כשר, הוי שפיר עד שנצטע ולא העיד צממון, וכב"ג יש לחייבו קרבן צצועה, אי"כ הי"ג צחלואה כיון דמדרבנן מיתה עדותו הועילה לפסלו מדרבנן שייד צו לא תענה גרעך עד שקר.

ולכאורה לא דמי דהא תתם עדותם היא על דבר שאס זה אמת מהני עדותן על דבר שזה מן התורה, דהא אס מת צעלה היא מותרת, וכל השאלה אס נאמן וכיון דהאמינוהו הרי יכול הי' עדותו להועיל צצ"ד אבל כאן הא מן התורה אינה עדות כלל כיון דאף אס חללא צניה הם כמו צני אשה שלא חללא, ואין שום דין עליהם צזה מה"ת, ומה העידו שיכ"י שייד לומר שהעידו שקר כיון שאין זה כלל נוגע לשום דבר מן התורה. ואע"ג דלגבי דידה כשהיא חי' נוגע לאוסרה על זה שחלץ לה, משום כיון שלא צנה שוצ לא יצנה כמבואר ביצמות דף י' ע"ב,

צידו הצריכה למכור צדק הזה. משא"כ כאן דא"ל להעריך מה שהפסידוהו ממש אלא דיש אפשרות להעריך כמה לשלם ע"י מה שאילו ה"א אפשר למכור ה"א אז בהפסד כן, וזה לא חייבה תורה.

והנה במזיק ממש מלינו דחובל בחצירו חייב לשלם ונשום אותו כעבד כנעני כמש"כ הרא"ש ברפ"ח דצ"ק, ואע"פ שלא ה"א יכול למכור עצמו לעבד כנעני, ואפילו לשיטת רש"י שם דשמין כעבד עברי מ"מ ה"א גם בזמן שאין עבד עברי נובג ג"כ חייב לשלם אע"פ שבמציאות לא ה"א יכול למכור עצמו, וע"כ נ"ל דזה רק בהזמה דהוה חידוש דה"א במציאות לא הפסידוהו ולגבי זה מסתבר לנו להעמיד דהגז"כ הוא רק במידו דקין דשייך לומר דזה ממש מה שהפסידוהו, אבל בשאר מיקוין שייך לחייבו גם באופן זה.

עוד אפשר לפרש צדכרי הריעצ"א דהנה במזיק ממש שייך לשום מה שהפסיד ע"י ההיזק כגון בחובל וקטע ידו אע"פ שעי"ז יפסיד כל ימיו חייו מ"מ ה"א מעשה ההיזק נגמר ע"י קטיעת ידו וכן צעדים זוממין שהעידו עליו לחייבו מנה ה"א גומרין דינו וגוזין ממנו נמלא שנגמר ההיזק, אבל צהעידו שהוא פסוג ה"א כיון שכל זמן אפשר שיתברר ששקר העידו ולא יפסיד מלאך ולכבד נמלא דכל יום הוא הפסיד חדש, לכן במזיק נשום כמה שזה זכות זה והוי קין אבל צעדים זוממין דהפסדן ע"כ נמשך ולא נגמר לכן ס"ל בחירונו דא"ל לשום כמה שזה זכות הזה והוי לא קין וא"ל לחייבם.

עוד תירצו הרמב"ן והריעצ"א דהוי גרמא ומסתמא כונת התורה כאשר זמם לעשות ולא כאשר זמם לגרום. וצ"ק דף כ"ד מצואר צהעידו ג' כחות על שור שנגח והוזמו משלמין בין שלשתן מה שהפסידוהו ע"י עדותן לעשותו מועד. ובתוס' שם מצואר צ' פירושים, או דמשלב לו מה שחולל השור עי"ז או מה שיצטרך לשלם כנגיחה רביעית עוד חצי נזק. ולכאורה שניהם

אף אם לקח וגזל ממנו והחזירו כיון דלינו אלא מצטל כיסו ואיך יתחייבו הזוממין והיינו ג"כ כהג"ל דבתור תשלומין לריך להיות דוקא דבר שאם ה"א עושה צידים ה"א חייב אבל צ"ג וצ"ח אע"פ שאם עושין צ"ג או צ"ח לא יעשו להיות צ"ג מ"מ בהזמה מחייבי שפיר, אלא דל"ט ה"א דינא גופא דמנ"ל דבממון לריך להיות דוקא דבר המחייב דה"א התחלת החיוב חינו חיוב לחצירו ונבאמת צ"י יראים נחמקה דמנ"ל דלריך לשלם למי שזממו להפסידו, אלא דכיון דכתיב כאשר זמם מסתבר דלריך לתת זה להנידון שרצו להפסיד, א"כ נימא דכשרצו להפסידו צעדותו בגרמא ג"כ יפסידו וממילא זה יהי להנידון, אע"פ שלהתחיל חיוב להנידון לא ה"א מסתבר כיון דהוי גרמא. (מהדו"ק).

אין חומרים יעשה זה בן גרושה וכו'. ברמב"ן וכן צריעצ"א הקשו דנחייבו מה שהפסידוהו מתנות כהונה. ותירץ בחירון א' דזה מידי דלא קיין ומסתמא לא אמרה תורה ועשיתם לו כאשר זמם אלא במידי דקין דאפשר לעשות כן. ולכאורה ה"א יכולים לשום כמה שזה הזכות הזה, וכן ראיתי צ"ס הגר"ש רחובסקי ז"ל שהקשה דע"כ סבר צקושיתו דשייך לשום כמה שזה הזכות הזה דא"כ איך שייך להקשות שישלמו, דכמה ישלמו, וכיון שכן ה"א זה קין ומאי תירץ.

ואפשר דהנה אם הפסידו צעדותן כחוצהה אע"פ שכדי לחייבם לריך לשום כמה ה"א שזה מ"מ אמרינן לקמן דף ג' דחייב לשלם, ומה דשאני באן, משום דכל היזק כגון כחוצה ה"א ה"א לה' אפשרות צמציאות למכור וזהו שהפסידוהו אבל כאן אם נראה לשום כמה שהפסידוהו ע"י שה"א צידו למכור ה"א אין שייך למכור הזכות הזה שיקבל מתנות כהונה אלא דכיון שהפסידוהו וא"ל לדעת כמה אז חנו רוצים לשום מה שאילו ה"א אפשר למכור ה"א נוחים ע"ז כך וכך, וזהו כתב הריעצ"א דמסתמא כונת התורה במידי דקין שאפשר לעשות כן דהיינו שההפסד הזה הוא קין דהיתה

לריק ע"ז צ"ד לא חל שום דין צ"ד על ראיותם, ולכן תמיד הו"ל כעדים ואפילו אם לא יעידו אח"כ מ"מ כיון דבראיותם לא נעשו צ"ד ע"כ יב"ה דין עדים על ראיותם ואין עד נעשה דין, ולכן אם רק ראו אפילו יודה אח"כ או יבואו עדים אחרים להעיד בפניהם מ"מ הם כבר ראו ונעשו עדים בהכרח ואינם יכולים להיות כבר דיינים, אמנם כ"ז חסרון דין צ"ד דעדים שראו לא יכולים להיות צ"ד. וא"כ ל"ק מהא דחייב עפ"י ע"מ, דהא נחבאר דאע"ג דחייב עפ"י ע"מ מ"מ אין חיובו אלא ע"י גמ"ד דצ"ד אלא דגם עפ"י הודאתו אפשר לצ"ד לחייבו, וא"כ בראו דפסולין להיות דיינים אין כאן צ"ד, וא"א לחייבו. (מכרז"ק)

רש"י ד"ה אין אומרים וכו' וכן כהנים. וברע"ב"א הביא בשם התוס' דגם בעדים ישראלים, דלולא המיעוט ה"י שייך דיענשו בעונש דיפסלו העדים המוזמים צביאחם אשה לכהונה.

וסברת רש"י יש לומר דהנה לקמן בע"כ אמרינן בהעידו על אי שגג דלא ה"י דינו להמכר בעבד עברי כ"ז העדים שהזמנו אין נמכרין, ומבואר שם דכשאין להנידון כסף לשלם ולהם יש כסף פשיטא דיכולין לומר דכיון דלהנידון אם ה"י כסף הא לא ה"י נמכר לכן גם אותם לא ימכרו, אע"פ שבמציאות הא לא ה"י להנידון כסף ובה"י נמכר, מ"מ לריק לדון כפי מה שיואל הדין לפי עדותם ולפי עדותם נפסק דין שאין נמכר כשיש לו כסף, לכן להם ג"כ לא ימכרו ולזה ח"י"ל פסוק שבהם לא נמכרין, וא"כ כאן דכיון דפסול דבן גרושה הוא רק אם ה"י כהן לכן גם אותם לא שייך לפסול בפסול חללות אלא אם הם כהנים, כיון דפסול חללות של בן גרושה לא שייך אלא לכהן. אלא דמ"מ יש לחלק דהתם עדותן שגגה הוא כזה עדות שניתן מעדין אפשרות לא להמכר אם ישיג כסף אבג כאן הרי לפי עדותן פוסלין אותו באופן שאין שום צד שלא יפסל וממילא גם הם יקבלו פסול הזה, ובזה הוא דפליגי רש"י עם התוס' שברע"ב"א.

הוי רק גרמא ואיך יתפרש לפי"ד הרמב"ן והרע"ב"א ה"י דינא דמשלמין הכזמה בין שלשתן.

ויש לומר דגוה"כ דכל הפסד שנעשה ע"י גמ"ד מכח עדותן נקרא שהם עשו, לכן מה שמחייבים נזק שלם בנגיחה הרביעית מקרי שהם עשו, אבל גם אם נחשוב שעשו שלא יתנו להכהן המתנות מ"מ זה רק גרמא וזוה"ס"ל להרמב"ן והרע"ב"א דלא יתחייבו ע"ז.

מעדיין אנו צאים פלוני שחייב גלות. עיין ברע"ב"א שהק' אי כשהוא מודה לדבריהם אין כאן הזמה וכו', ותיירץ ד"ה סברא דחייב גלות עפ"י ע"מ ומ"מ הזמנו, בעומן שהרגתי אבל לא בפניהם דהם ראו לחייבו בזמן שטור לא היה מחוייב, היינו אע"ג דהוא גברא דמחוייב כבר דהא מחוייב עפ"י ע"מ החיוב נעשה ע"י צ"ד דכ"ז שלא הודה צ"ד ויך למקלט וימות הכה"ג לא יתכפר עדיון הרי דזה תלוי בגמ"ד דצ"ד ולזה כ"ז שלא הודה צ"ד לא היה מחוייב גלות אלא דהיה מחוייב שיודה צ"ד ושיפסקו עליו גלות כדי להתכפר.

ובחזון יחזקאל על התוספתא הקשה מהא דמבואר בתוספתא דל"ע אם ראו צ"ד שהרג בשוגג אינו גולה, ואם נימא דגולה ע"י ע"מ מי גרע ראיתן מעפ"י ע"מ, והיינו דאע"ג דס"ל דצדיקי נפשות לא אמרינן לא תהא שמיעה גדולה מראיה מ"מ יהיה כעפ"י ע"מ דגולה, וביאר קושיתו רק לפי מש"כ הרע"ב"א מכות דף י"ב דהגמ"ד דצ"ק דף י' ס"ל דמה דאין הצ"ד שראו יכולים לדונו הוא מלך דאין עד הרואה נעשה דין אפילו כשאינו מעיד אח"כ, דאילו לדברי הגמ"ר ה"ה דהטעם דלא יכולים להרגו כיון דחזו דקטל לא מנא חזו זכות, לא קשה דזוה שראו גרע.

ואפשר דטעם המ"ד דעד הרואה אינו נעשה דין משום דס"ל דלא חל דין צ"ד על הראיה כיון דלראיה לא שייך דיני צ"ד דכשמעדין בפניהם או כשמודה בפניהם זה מלפס להיות כשמיעתם דין שמיעת צ"ד משא"כ בראיה דלא

שׁוֹשֵׁן בְּלִי אֲזַכְרֶה הִרִי דִישׁ בְּזֶה גִילּוֹי דְּאֲזַכְרֶה
הַזֹּאת מַחֲיִיבָה מַלְקוֹת וְנָדַע מִזֶּה דָגֵם בְּלִי הַזֹּמֶה
אִם הִתְרוּ בּוֹ יִקְבַּל מַלְקוֹת כְּמוֹ בְּכָל לֹאֵו דַּעֲלִמָּא.

וְאִין לְהַקְשׁוֹת דְּאִיכּ לְמַה אֲמַרְיִן לְקַמֵּן דָּף ב' ע"ב
דְּאִי לֹאֵו קִרָּא דּוֹבְלִדְקוֹ לֹא הָוִי לְקִי
עַל לֹא תַעֲנֶה כִּיּוֹן דְּהָוִי לֹאֵו שְׁאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה הָא
בְּכַר יִדְעִין דְּלָקִי עַל לֹא תַעֲנֶה כְּשֶׁהֲעִידוּ לַחֲיִיב
מַלְקוֹת וְהִזְמִנוּ דְּשִׁאֲנִי הַתָּם דְּאִין הַעֲוֹנֶה בְּעַד
הַזֹּמֶם שֶׁם מַלְקוֹת אֵלֶּה כְּאֶשֶׁר זֹמֶם אֵלֶּה דְּלִמְעַשֶׂה
יְהִי מַלְקוֹת כִּיּוֹן דְּלֹאֵה זִמְמוּ מַשְׁאִיכּ בְּזַן גְּרוּשָׁה
אֲפִילוּ אִם זֶה בְּמַקּוֹם כְּאֶשֶׁר זֹמֶם מִ"מ הָא הָוִי
חֲיִיב בְּמַקּוֹם זֹמֶם מַלְקוֹת וְכִיּוֹן דְּגִלִּי קִרָּא דִישׁ
מַלְקוֹת וְכִיּוֹן דְּאִין שׁוֹשֵׁן אֲחִיכּ מַחֲבִירִין וְעִיכּ
דְּהָוִי מַשׁוֹב הַלְלוּ דְּלֹא תַעֲנֶה יִלְפִין מִזֶּה דַּעֲלִמָּא
לֹא תַעֲנֶה לְקִי אֲחִיכּ שְׁאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה.

וְרִאִי לֹאֵה דְּהִכֵּה לְקַמֵּן דָּף ה' מִבְּאֵר אֲבִי הָא
דְּאִין מַשְׁלֵשִׁין בְּמַכּוֹת מַשׁוֹם דִּילְפִינִין דְּאִין
מַלְקוֹת לְמַחֲזֶה וְרַבָּא ס"ל דְּאִין זֶה כְּאֶשֶׁר זֹמֶם
כִּיּוֹן דְּבְּמַכּוֹת חִין מְנַעֲרָף מַשְׁמַע דְּאִילוּי הִי מְנַעֲרָף
הִי לּוֹקֵה כ"א חֲלִי, וְלִבְאֹרֶה הָא עֶבֶר כ"א בָּלָא
תַּעֲנֶה וְיִלְקֶה כ"א מַלְקוֹת אֲרַבְעִים וְעִיכּ דְּכַשֵּׁי
כְּאֶשֶׁר זֹמֶם אֲחִיכּ דְּלַגְבִּי כ"א צְנִינִי לֹא הַתְּקִיִּים
חֲיִיב מַלְקוֹת מִ"מ אִם מְנַעֲרָף הִי מַתְּקִיִּים בּוֹ
כְּאֶשֶׁר זֹמֶם אֲחִיכּ דְּלַגְבִּי כ"א צְנִינִי לֹא הַתְּקִיִּים
מַלְקוֹת. וְלִבְנִחְבָּר זֶה רַק בְּהִעֲרִידוֹ לַחֲיִיבּוֹ מַלְקוֹת
אֲבָל בְּן גְּרוּשָׁה דְּחִיּוּבּוֹ שֶׁל כָּל אִי הָוִי מַלְקוֹת
בְּמַקּוֹם כְּאֶשֶׁר זֹמֶם בּוֹדֵאִי אִף אִם מַלְקוֹת מְנַעֲרָף
מִ"מ כ"א הִי חֲיִיב מַלְקוֹת שֶׁלֹּם דְּלֹא מִיִּינוּ חֲלִי
מַלְקוֹת עַל לֹאֵו וּמִיִּישׁ לֹא תַעֲנֶה מְכָל לֹאֵו. וְזֶה
יּוֹבֵן דְּבִרִי רַשִׁי דָּף ד' ע"ב עַל מַה דְּקִאֲמַר בְּגַמִּי
דְּבַעֲדִים זֹמְמִין לּוֹקֵין עַל לֹאֵו שְׁאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה
הִיִּינוּ מַה דְּלּוֹקֵין בְּזַן גְּרוּשָׁה דְּאִילוּי מַה שְׁלּוֹקֵין
בְּהִעֲרִידוֹ עַל אִי שְׁחִיב מַלְקוֹת חִין רִאִי דְּלּוֹקֵין
עַל לֹאֵו שְׁאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה וְכַגִּיל.

וְעִיִּין בְּקִבְלוֹת יַעֲקֹב דְּהִבִּיא דְּבַעֲלֵה הַמֶּאֱזֹר
בְּסִנְהֶדְרִין מַשְׁמַע דִישׁ גִּילּוֹי דְּלָקִי עַל לֹא
תַעֲנֶה מַשְׁמַע אֲפִילוּ בְּלִי עֲוֹנֶה הַזֹּמֶם, וְבִרְמִזִּין
כַּחַד זֶה מַחֲמַת עֲוֹנֶה הַזֹּמֶם, וְלִבְכִּיל לֹא פְּלִיגִי
דּוֹדֵאִי בְּזַן גְּרוּשָׁה לּוֹקֵה מִדִּין הַזֹּמֶם וְכּוֹפֵר דְּלֹא

[וְדִבְרִי לִיכּ דְּכִיּוֹן דְּאִין לּוֹקֵין אֵלֶּה בְּהַזֹּמֶה
וְהִיִּינוּ מִגְזִיכּ דְּבִאֲוֹפֵן שְׁאִין עֲוֹנֵין
כְּאֶשֶׁר זֹמֶם אִי עֲוֹנֵין מַלְקוֹת וְכִיּוֹן זֶה חִין לּוֹקֵין
עַל לֹא תַעֲנֶה גְּרִידָא אִי בְּשִׁלְמָא בְּצִיג דְּאֲחִיכּ
דְּהִזְמִנוּ מִ"מ גִּילְתָּה הַחֹרֶה דְּאִין עֵינֶשׁ כְּאֶשֶׁר
זֹמֶם אֵלֶּה עֲוֹנֶה אַחֵר אֲבָל בָּלָא בָּלָא הַרּוּג בְּרַגְלִיו
וְלִבְסוֹף הַזֹּמֶם אִי מִמִּיִּישׁ אִם זֶה לֹא לְפִי גְדִירִי
הַזֹּמֶם גַּם וְהִנְדִּיקוּ אִתּוֹ הַנְּדִיק לֹא קִאִי עֵלִיָּה וְאִם
זֶה כְּפִי גְדִיר הַזֹּמֶם לְמַה לֹא יִכְרְגוּ כְּאֶשֶׁר זִמְמוּ.
וְאִם ס"ל דְּלּוֹקֵה לֹא מַחֲמַת שְׁחִזְמוּ אִיכּ לְמַה

דכ"ז שלא נגמר דינו אסור להלקותו הא אפי' אם מותר להלקותו מ"מ על הכז דמחויב מיתה אינו מחויב מלקות ואיך זה יהי נחשב יכול להזימה דהא אז לא חייבו מלקות.

אלא דמה דאסור להלקותו כשמחויב מיתה הא זה אפשר מתרי טעמי או משום דמי שמחויב מיתה אינו מחויב מלקות וכיון דזה עדות על מיתה ואין כלל חיוב מלקות ממילא אסור להלקות, או דכיון דמחויב מיתה פוער את עונש במלקות, דכיון שאסורה על צעלה הי' לריבין להחייב מלקות מוקלדיקו את הכדיק אלא דחייב המיתה פוער וממילא אסור להלקותו. וכהנא אי מחמת דמי שמחויב מיתה אינו מחויב מלקות נמלא דאפי' אם הי' מותר להרוג מ"מ הא אינו מלקות כיון דאינו מחויב, וכמו שהקשינו, אצל אם מחמת דהמיתה פוער את המלקות אפשר דס"ל להאור שמח דמ"מ אם הי' מותר להלקותו אז כשהלקותו מקרי מלקות וכמו בקילצדר"מ אם ישלם ממון נחקיים תשלומין כדאמרינן בצ"ק דף ע' ע"ב ה"ג כשילקוהו יהי נחשב מלקות, דאט"ג דפוער משום כדי רשעתו או דקילצדר"מ אפשר דכשילקוהו מקרי שנתקיים בו עונש מלקות ולכן קושיתו דבמלקות לא ילויר זה דהא כשאינו מחויב מלקות אסור להלקותו וא"א שיתקיים בו מלקות. אלא דגם לפי"ז יש לטעין דהא קיי"ל דקייצי מיתות שוגגין אינו פוער ממלקות כדאמרינן בחולין דף פ"א וא"כ כאן דמספק לא נמיתם הו"ל כחייבי מיתות שוגגין דממילא לא נפטרו מהמלקות, ואולי ס"ל דזה נקרא ספק מחויב מיתה ממש ולי"ע.

והנה דהא דאמרינן דיכולין לומר לאוסרה על צעלה באלו ולכן א"א להמיתם משום כאשר זמם, יש לטעין אם הביאור משום דאלו מסופקים בדעתם וא"א לצר מה התכוונו אז, או דהביאור דכיון דבעדותם אינו מוכרח שר"ו להרוג אז אפילו אילו היינו יודעים שצ"לם התכוונו להמיתה מ"מ כיון דמלך העדות אין לדעת שרונים להמיתה ממילא לא יכרוג, ויהי נפק"מ דאם הביאור דכיון דמלך העדות אין לדעת אם כונתם להמיתה אינם נכרגין נמלא

דוקא דהזמנו ילקו מה"ת ולא צ"ל הרוג צרגליו ולא הזמנו ומסתמית הראשונים משמע דלא ס"ל כהסמ"ג].

ולכאורה יש לטעין דמה הקשו התוס' מסנהדרין דף מ"א דעדי הנערה המאורסה אין נכרגין משום דיכולים לומר לאוסרה על צעלה באלו, דלמה לא נכרגנה כיון דילקו. ומה שכתבו כיון דילקו יש לפרש כונתם דילקו מחמת דגם אם באלו לאוסרה חייבין מלקות וכמו בעדות דבן גרושה או דכונתם דכיון דאין לקיים כאשר זמם על המיתה אז ילקו דהא קרא דוכלדיקו גילה דהיכא דאין מקבלין הומה ממש אז לוקין, אצל איך שגפרש יקשה דאיך יוכל המלקות להיות נחשב במקום הומה ולכן יהא אהא יכול להזימה דהא כל מה דאינם מחויבים מיתה הוא משום דבעדותם לא זממו מיתה א"כ איך המלקות יכול להיות נחשב עונש עבור זממת מיתה כיון שעל זה לא זממו.

וע"כ י"ל דס"ל להתוס' דא"ל עונש עבור מה שזממו אלא דלריך שעל עדותן יתחייבו עונש ולזה הקשו כיון דסגי צמה שמקבלין עונש מלקות א"כ ה"ג בנערה המאורסה כיון דיקבלו מלקות זה סגי להיות נחשב עונש על עדותן וזה יהי נקרא יכול להזימה. ולפי"ז אין מהתוס' ראי' דעונש מלקות דבן גרושה הוא במקום כאשר זמם דאף אי הוא סתם מלקות מ"מ אין כבר חסרון של עדות שאי אהא יכול להזימה.

והנה באור שמח פ"ב מה' עדות ה' הי' הקשה על התוס' דמאי קשיא נהו דנהרוג את הנערה ומ"מ זה יהי יכול להזימה ע"י שיקבלו מלקות דהא אם תיכרג הא יש לנו לחוש אולי נתכוונו להמיתה ואז הם חייבים מיתה וחייבי מיתה שלא נגמר דינם אסור להלקות וא"כ לא נוכל לתת להם מלקות ואיך ילויר שיהי יכול להזימה. ויש לטעין למה הולך משום דחייבי מיתות שלא נגמר דינם אסור להלקות דהא מי שאינו חייב כלל מיתה צודאי אסור להלקות ורק למי שחייב מלקות מותר להלקותו, א"כ ממ"ז אם קושיתו משום דכשחייב מיתה ממילא אינו חייב מלקות א"כ מה לריך להוסיף משום

נינהו מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני, ומחרן צבא הרוג צרגליו, וכיון דצין כך לריך להעמיד דאח"כ הוזמו אח"כ מאי קושיא סמוך אהני הא הוזמו הראשונים אח"כ רק דא"א לקיים בהם כאשר זמם ולבמייתם כיון דהוכחשו קודם והכחשה לאו תחלת הזמה לכן לוקין. וע"כ משום דאי הוי ידעינן דהמכחישים שיקרו צמה שאמרו דלא הרג ואילו היינו צטוחים דשיקרו נמלא דלא ה"י הכחשה תחלת הזמה וחיובים המוזמים מיתה כיון דלא ה"י נוכחים צעט בהריגה ואכתי גברא לאו צר קטילא הוא כדאמרינן לקמן דף ה' וכיון שכן לא ילקו דהא אם הם מחויבים מיתה הו"ל לאו שניתן לאזהרת מיתה בית דין ואין לוקין, וא"כ משמע דא"ע"ג דמכה ספק הא צמתיאות לא יברגוס מ"מ מקרי לאו שניתן לאזהרת מיתה בית דין כיון שחייבין אליצא דאמת מיתה, וא"ע"ג דהסמ"ג הביא צט"ס ר"י צעל החוס' דלגבי לאו שניתן לאזהרת מיתה צ"ד לענין עדים זוממין הוא רק אם באמת יתחייב מיתה וכמבואר בתוס' צ"ק דף ע"ד ע"ב שם מ"מ זה נקרא דיתחייב מיתה כיון דאם אמת ששיקרו המכחישים צאמת יתחייבו הראשונים מיתה.

אמנם לא קשה כלל דהנה לכאורה למד לריכה הגמ' לומר צבא הרוג צרגליו דהעטם דאינו לוקה למ"ד הכחשה תחלת הזמה [והיינו ע"כ כשלא הוזמו עדיין] משום דהו"ל לאו שניתן לאזהרת מיתה צ"ד תיפוק ל"י דהא אפשר שמחויב מיתה וכשמחויב מיתה פשיעא דאינו לוקה עבור אותה עבירה עצמה, וכדס"ל לרצא לקמן דף י"ג ע"ב דבאחריו צ"י למיתה כו"ע לא פליגי דאין לוקה ומת ולא לריך לעטם דלאו שניתן לאזהרת מיתה צ"ד אין לוקין, ואפילו למ"ד הקודם דס"ל דל"י ישמעאל לוקה ומת אצל לר"ע דקיי"ל כוותיה בודאי אין לוקה ומת עבור העבירה מיתה וע"ז לא לריך להחידוש דלאו שניתן לאזהרת מיתה צ"ד דאין לוקין.

וע"כ מזה דלא מקרי מחויב מיתה צ"ד הו' משום דכ"ז שלא נגמר דינו לא מקרי

דלא שייך לומר דיש עליהם חיוב מיתה על הכז שבתכוונתו וממילא הו"ל חייבי מיתות לפני שנגמ"ד דא"א להלקותם דהא אינם חייבים מיתה כלל כיון דמלא עדותם אין לדעת מה התכוונו, וע"כ דהאור שמת ס"ל דאילו היינו יודעים מה שצלבם היינו הורגים אותם ורק מחמת שאין לנו יודעים מה שצלבם אין הורגים, וע"ז הוקשה לו דהו"ל ספק חייבי מיתות.

ומ"כ אף לפי"ז יש לתרץ דחזין דענין עונש כאשר זמם אינו סתם צעד ששיקרו דהא אם נודע ששיקרו באופן אחר שלא ע"י הזמה כגון צבא הרוג צרגליו אינם נהרגין ואינו כמו צבא חייבי מיתה דאם צ"ד ראו שא' הרג את הנפש נהרג [אם לא ס"ל הסבירה דכיון דראו דקטל לא מלא חזו זכותא], הרי דעלם העבירה מחייבתו מיתה צ"ד ובזהמה אפי' שיראו צ"ד ששיקרו לא יוכלו לקיים צהם עונש כאשר זמם דזה מתחדש רק ע"י ההזמה א"ע"פ דלכאורה הא העונש הוא צעד העבירה ומה מוסיף לגבי העבירה אם הוזמו או נודע באופן אחר ששיקרו, וע"כ דכאן לא מספיק עלם העבירה לחייבו העונש אלא דיש גזכ"כ דבאופן שבוזמו אז חייב על העבירה חיוב כזה, וא"כ יש להוסיף דכל ענין זה הוא כשצ"ד יכולים לחייבו מיתה אז נמלא דעבירתו היא עבירת מיתה אצל אם מאיזה סיבה צ"ד לא יוכלו לחייבו מיתה אז מלבד דלא נמית אותו חוץ מזה אינו צר חיוב מיתה דצפס"ד של חיוב מיתה נחחדש צו הענין דצ"ז אינו צר חיוב מיתה כלל, ולפי"ז לא קשה דהא אולי נתכוין ואז ה"י חייב מיתה ואז א"א להלקותם דכיון דמלא דספק לנו מה שצלבנו אין להמיתם ממילא אינם בני חיוב מיתה כלל אפי' על הכז שצאמת התכוונתו, ונמלא דנוכל לחייבם מלקות בתור ודאי ולכן הוקשה להם דנימא דיהי' עדות שאחז יכול להזימם ע"י שיחקיים צהם עונש מלקות.

והנה מהסמ"ג הני"ל לכאורה יש להוכיח דאינו כן, דהנה לפימט"כ הסמ"ג דהא דעדים שהוכחשו דלוקין הוא רק בהזמו אח"כ אח"כ מאי פריך הכס צצ"ק דף ע"ד ע"ב על מה דקאמר עדים שהוכחשו בנפש לוקין חרי וחרי

לחמיכה לא אמרין דאין עדות כלל לגבי להמיתה דא"כ למ"ל לעטם דהוי עדות שאח"ל תיפוק לי דאין עדות כלל לגבי המיתה וע"כ דה"ל לריך להועיל להמיתה אלא דהוי עדות שאח"ל א"כ ז"ע דנימא עדות שבעלה מקצתה בעלה כולה, ושמשתי שנקובין ביאורים העיר הזה. והנה אין לומר דהיכא דהחסרון משום שאין אתה יכול להזימה אינו פסול בהגדה אלא הוי כלא העיד כלל וע"ז לא אמרין בעלה מקצתה בעלה כולה דהא מצוה צה"ס סנהדרין דף מ"א ע"ב ד"ה כגון דבאומר איני יודע בחקירות דאז אין עדותו מתקיימת אמרין דפוסל כל העדות ואע"ג דבאומר איני יודע על אי מהחקירות פסול העדות משום דהוי עדות שאח"ל, וכך דינא דבעלה מקצתה בעלה כולה הא הוא מאותו יסוד דנמלא אי מהן קרוב או פסול. [ועימש"כ הזה לקמן דף ו ע"ב].

והנה צה"ס סנהדרין דף עי ע"ב מצוה דהא דשייך לומר לאוסרה על בעלה באלו משום דיכולים לומר לא ידענו דהיא חצירה או דחצר אי"ל התראה דלולא זאת כיון דבהכרח יולא מעדותם מיתה לא שייך לומר דלא התכוונו. והנה כשלא ידעו שהיא חצירה הא כדי לחייבה מיתה נלערך לקבל עוד עדים שהיא חצירה נמלא דעדותם לגבי חיוז מיתה הוי חלי דבר אלא דמצוה צ"ק דף עי ע"ב דמעידים על קידושין כיון דהם דבר שלם חייבת מיתה על העדי ביאה כיון דעדות קידושין מתקבלת צה"ס דבר שלם ואז העדי ביאה יכולים לחייבו, וכן בעדי גניבה ועדי עבירה כיון דעדי גניבה מועילה עדותן גם צלי העדי עבירה אז גם העדי עבירה מתקבלים ולא הוי חלי דבר, וה"ל צעניינו כיון דנאמנין דזינתה לגבי לאוסרה על בעלה שוב אנו יכולים לקבל עדים שהיא חצירה ושתתחייב מיתה על ידיהם.

והנה אע"ג דכל שאינו נאמן ומתקבל העדות שייך בעלה מקצתה בעלה כולה אך זה דוקא אם יש דין עדות על הגדתם אלא שאינם כשרים מאיזה סיבה שיביי אצל היכא דאינו הגדת עדות כלל לא שייך לדון משום בעלה

מחויב מיתה צ"ד בעדים זוממין וכמו שביארנו או משום דכ"ז שלא הוזמו לא מקרי מחויב מיתה ולכן א"ל לפטור מחמת דהוי מחויב מיתה רק מעטם דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתה צ"ד הוא דיכולים לבוא ולפטור ממלקות. ולאו שניתן לאזהרת מיתה צ"ד מקרי שפיר דהא בכללי דוכתא לאו שניתן לאזהרת מיתה צ"ד מקרי אפילו אם צב"ל לא יצוא לידי מיתה, כיון דמכא הלאו הזה יש לפעמים מיתה, אלא דבעדים זוממין מדגלי וביי אם צן הכות הרשע אמרין דכאן לא מופטר רק אם יכול לבוא לידי חיוז מיתה ממש כמש"כ ה"ס צ"ק דף ע"ד ה"ל ושם מ"ג הביא בשם. הא מיתה דאע"ג דאינו מחויב מיתה עדיין מ"מ לאו שניתן לאזהרת צ"ד מיכו הוי ועל כן לפי"ז אין סתירה למש"נ דאפילו אם כבר הוזמו אם מחמת ספק לא נוכל לחייבו מיתה לא מקרי מחויב מיתה כלל, ושאינו מכל עצירות מיתה דכאן רק כשיש לדונם צ"ד עונש מיתה אז הוא דמקרי מחויב מיתה.

ובאופן דנערה המאורסה כיון דלא אחרו צה"ס ולא יוכלו צופעל לפסוק על העדים דין מיתה לא מקרי חייבי מיתה לפני שנגמ"ד וגם משום לאו שניתן לאזהרת צ"ד א"ל לדון דהא רק אם יוכל לבוא לידי חיוז מיתה וכגון בעדים שהוכחשו ע"י שיהי תרי ותרי דאם יוזמו המכחישים יוכלו העדים הראשונים להרוג משא"כ בעדי נערה דמחמת דיש ספק דשמא לא התכוונו להורגה לא נוכל לדונם במיתה, וגם אין כאן לאו שניתן לאזהרת מיתה צ"ד דלא יוכלו בשום אופן להתחייב מיתה ולכן ילקו כשהוזמו. ושפיר הקשו צה"ס דנוכל להרגה ולא יביי הזה עדות שאח"ל כיון דילקו.

שם. חוד"כ מעידין אנו צא"ש פלוני שהוא צן גרשה. הביאו דברי הגמ' בסנהדרין דף מ"א דבאשח חצירה יכולין לומר לאוסרה על בעלה באלו ולא יכרגו אם חימום ולכן גם היא לא תיכרג דה"ל עדות שאח"ל ומ"מ היא תיאסר. מצוה דאף דיתכן דאין מכוין

מקצתה בטלה כולה וכמש"כ הנתיב"מ בס"י ל"ו
 ס"ק י' דבעכו"ס לא אמרינן שיפסול עדות השאר
 משום דנמלא פסול וצחסרון דחיי דבר דאין
 הצחסרון משום שעדות כזאת אינה כשרה אלא
 דנאמרה הלכה דעתינן בעדות שולא איזה דין
 מתוך הגדת העדות אצל כל שאינו יולא שום
 דין מזה בלבד בלי שיטערף עוד דבר, הוי דברים
 בעלמא ואין לזה שם הגדת עדות כלל וצזה בודאי
 לא שייך דין עדות שבעלה מקצתה בטלה כולה,
 ואם יכ"י אופן שיעיד עדות וציתד עם זה יעיד
 חזי דבר לא נוכל לומר בטלה מקצתה בטלה
 כולה ואם העידו על הגניבה ולא היו אומרים
 דממילא יועיל שעדי עציחה ויכלו כבר להעיד
 מ"מ לא ה"י חסרון בעדות הגניבה לומר כיון
 דלא מהני העדות לגבי העציחה ונחשבנה כבעלה
 מקצתה בטלה כולה כיון דמה דלא מהני לגבי
 העציחה אינו משום איזה פסול הגדה אלא
 דאינו אומר כלום. [ויש לפי"ז מקום עיון במה
 שצפ"ת אהע"ז ס"י י"ז ס"ק כ' הביא צ"ח
 הישועות יעקב דבעדות עיגונא יועיל חזי דבר].
 וצוה גב הטעם דאמרינן למסקנא דעדי גניבה
 מהני שאל"ז יתקבלו העדי עציחה ולא הוי חזי
 דבר, היינו משום דחזי דבר אינו פסול אלא
 שאינו אומר כלום אצל כיון שאומר, דהא הכ
 עדות מהני לגבי הגניבה הוי דין הגדה על כל
 העדות דהא לא ה"י שום פסול בעדות גניבה
 לגבי עדות עציחה אלא דה"י סברא דלגבי עציחה
 אינו עדות עדיין ולזה אשמעין דהוי שפיר עדות
 וממילא דין עדות על הכל.

ולפי"ז אפשר לומר דכ"י אם לא יתווסף לזה
 איזה חסרון דאינו יכול להיות נחשב
 לעדות על הדבר השני כמו לענין עציחה אצל אם
 יכ"י חסרון ופסול בעדות הגניבה לגבי עדות
 העציחה אז נוכל לומר דלגבי עדות העציחה
 נמלא דלא העיד כלל היינו מלבד הפסול שיש
 לגבי העדות השני עוד יכ"י חסרון דחזי דבר
 כיון דזה צפ"י"ע הא לא יכולה להועיל בלי שיטורף
 עוד ידיעה שצריך עדות, ולפי"ז בעדים שצאים
 להעיד שזינתה והם לא העידו שהיא חצירה,
 דנמלא דלגבי חיוב מיתה הו"ל עדות שאל"א יכול

להזימה, אז מלבד הפסול בעדות מחמת עדות
 שאל"א יכול להזימה, יש עוד ממילא לומר דלא
 מעיד כלל כיון דבלי שיטורף עוד עדות שהיא
 חצירה אינם אומרים כלום וכאן הא אין לומר
 דבעדותן שזינתה יש צוה דין הגדת עדות לגבי
 מיתה כיון דלגבי מיתה אינם מעידים כלל אלא
 דאנו רואים לצרף עדותן שהעידו לאוסרה ולצרף
 עדות שהיא חצירה, וכיון דגם אם נלרף לא יועיל
 מפני שיה"י עדות שאל"ל ממילא כבר אין צוה
 כלל שום הגדה עדות דהוי לגבי זה חזי דבר
 וממילא לא שייך צוה בטלה מקצתה בטלה כולה.
 [אמנם לפי"ז באופן דהוסיפו בעדותן שהיא
 חצירה ומ"מ משמע מחוס' ה"ל דיכולין לומר
 לא ידענו דחבר אל"ל החראה ומכאן זה לא תיכרג
 משום דהוי עדות שאל"ל אז צריך להיות בטל
 כל העדות מדיו עדות דבעלה מקצתה בטלה כולה
 דבאופן זה לא שייך לומר דהוי חזי דבר דהא
 לא חסר לנו שום עדות. ונע"ק].

והנה צ"ח דע"י שהעידו עדי גניבה יכולים
 אח"כ להעיד אחרים על העציחה ולא
 מקרי חזי דבר, יש לפרש דתרי אנפי או כמוש"כ
 דע"י"ז יש דין עדות על הגדת גניבה גם לגבי
 לחיובו על העציחה, או כמש"כ במהר"ן חיות
 צ"ק דף ע' ובחכמת שלמה חו"מ ס"י ל' דכיון
 דנתקבל עדות גניבה וכוונתו דאז כבר לא צריך
 לדון על הגניבה וכמש"כ הר"מ צפ"ז מסנהדרין
 לענין חתיכה שהעיד ע"א שהיא חלב דהאכלה
 אח"כ מתהייב מלקות כיון דהאיסור הוזהק
 והביאו דמקורו מירוש' פ"ו דטוטה, וכל דבריו
 א"ש אם נפרש דהא דמהני לגבי עדות עציחה
 הוא משום דע"י"ז יש דין הגדת עדות שגנב לגבי
 כל התולאות כבר וממילא העדות עציחה אינו
 חזי דבר, אצל אם נימא דזה מדיו איתחזיק א"כ
 נהי דלגבי החלק שצ"ל לחייבה מיתה א"א שיה"י
 לה דין עדות כיון דלגבי זה הו"ל עדות שאל"א
 יכול להזימה מ"מ הא הוזהק שזינתה וממילא
 כשיחברר לנו שהיא חצירה נחייבה מיתה, ולפי"ז
 עדיין יש מקום עיון דאף אם נלמוד כמש"כ
 בצ"ק דף ע' דמה דמהני אינו מדיו יוזהק מ"מ
 הא יש גם לדון צוה מכא יוזהק, וצשלמא לפי"מ

כיון דנאמן ממילא מפסידה כתובה וכמו צ"ח
 שבעיד שזכו חלז ואח"כ חלז דלוקה, ולדברינו
 זכ לא דמי דכתם הוחזק התחיבה חלז לחלז
 משא"כ כאן נאמינו לגבי לא לשחות ולא לממון.
והנה צרעק"ח בקי על הא דלריך לעטס זה
 בירושלמי ולא בפשיטות כיון דלא החבר
 שלא זינחה מפסדת כתובתה דהא קו"ל כצ"ח
 דבמחו עד שלא שחו לא נועלות כתובה (סוטה
 דף כ"ד), והביא דבאמת צרמז"ס משמע דזהו
 העטס דצ"ח אומר נעמאח מפסדת כתובתה
 כיון שאין לבדוקה אם היא עבורה, וכן הקשה
 למה ה' נשים שמוחזקות ששונאות אותה נאמנות
 לומר שנעמאח לענין שלא תשתה אצל חין
 נאמנות להפסידה כתובה, ומביא מהרמז"ס
 דמקבלת כתובה, וקשה דמ"ש ממחו צעליהם עד
 שלא שחו. והנה יש להוסיף מהא דאמרין
 בסוטה דף כ"ג ע"ב דלרוסה ושומרת יבם לא
 שותות ולא נועלות כתובה, ופירש"י דהיא גרמה
 לאסור עצמה עליו, והיינו דהיא ידעה שאין
 להשקותה, וכ"כ בירושלמי כמו שהביאו בתוס'
 שם, ולמה לריך לעטס זה תיפול דכיון דהינה
 שותה בכבדת תפסיד כתובתה כמו במחו עד
 שלא שחו, ודוחק לומר דכתבו עטס זה לב"ש.
ואפשר דהנה הא היא עוונת צרי וכו' עושן
 שמה וכו"ל כאינו יודע אם פרעתין
 דלא לכו"ע הוא חייב ומאי נעמא דצ"ח דס"ל
 דבמחו עד שלא שחו דמפסידות כתובתן, ולא
 מיבעיא אם גם צאינו יודע אם פרעתין באופן
 דלא הו"ל למידע ג"כ חייב ודאי י"ע למה לצ"ח
 מפסידה כתובתה, אלא אפי' אם באופן דלא
 הו"ל למידע אינו חייב ג"כ י"ע דהא היא מלידה
 הביאה עצמה לספק שאפשר לברר ומאי טענה
 אנה הא קאזימנא ומוכנת לברר ובכ"ג יש סברא
 דיכ"י חייב, ואינו דומה לכל אינו יודע אם
 פרעתך היבא דלא הו"ל למידע דכאן היא עוונת
 דמלי חין ספק וגם לא הבאתי עצמי לספק כיון
 דאפשר לברר ומה דמפסידה אליבא דאמה
 משום דהביאה עצמה לספק כזה שיכול להיות
 שלא יתברר אם ימות עד שלא תשתה. [ועי'
 בשעמ"ק כתובות דף פ"ח צ"ח חוס' הרא"ש

שהספק הגרעק"ח בחשו סי' ק"ז דאפשר
 דלגבי לחייבו מיתה לא מהני הא דהוחזק אז
 ע"כ לריך לומר דזה דאחרי שבעידו קידושין
 מהני עדי ביאה לחייבם מיתה הוא מדין דהוי
 דין עדות שלימה לגבי דהין מיתה שיכ"י כחולא
 מהקידושין וכו"ג צענינו דנאמנותם צתור עדות
 שזינחה הוא גם לחייבם מיתה וע"ז שייך לומר
 דכאן לא יועיל כיון דהוי עדות שא"א יכול
 להזימה וא"א שיעיל עדותם לגבי זה ואז לא
 רק דלא הוי עדות כשירה לגבי זה אלא דלא
 העידו כלל לגבי זה דהוי כחלי דבר, וזהו חין
 הפסול דעדות שצטלה, אצל אם מהני יוחזק גם
 לגבי מיתה ח"כ אפשר עדיין לקבל עדות שהיא
 חצירה חט"ג דלגבי מה שזינחה לא ה"י דין עדות
 למה שנוגע לגבי לחייבה מיתה דהא מ"מ הוחזק
 שזינחה ואין דנין כזר ע"ז ונוכל לחייבה שפיר
 מיתה.

ואפשר לומר דהוחזק שייך רק על הדבר דאם
 הדבר הוחזק לחלז חייב האוכלו אח"כ
 וכן אם הוחזקה לזונה ילקה עליה אצל על ידיעה
 מה שנעשה לא שייך הוחזק ולכן כשאנו רוצים
 לדעת אם זינחה לא שייך לומר דהוחזקה שזינחה
 דהא ע"ז גופא אנו דנין דנאמנים שזינחה לגבי
 לאוסרה אצל לא נאמנים לגבי לחייב מיתה דדין
 הוחזק הוא דחל על הדבר דהין היולא מתוך
 נאמנותו, ובגדול"ד פשיט דאם הצעל יבוא עליה
 אח"כ יקבל מלקות כיון דיש עדים שנאמנים
 לאוסרה והיא אסורה עליו אצל מה שנוגע לגבי
 לחייבה מיתה לא שייך יוחזק דא"כ כל פעם
 שנאמנים נאמנות רק לגבי דבר אי' נימא שיכ"י
 נאמנים לכל דבר מכה יוחזק. ובגיטין דף צ' ע"ב
 ד"ה אצל הכא דאיתחזיק, כתבנו בכלל צענין
 יוחזק ביחור אחר מכפי מה שנקטו באחרונים.

אלא דל"ע דהנה בירושלמי פ"ו דסוטה הוצא
 בתוס' רעק"ח רפ"ו דסוטה צ"ח למה מהני
 ע"א לומר שנעמאח אחרי קינוי ובתירה וע"ז
 אינה מקבלת כתובה, דהא ע"א חין נאמן לגבי
 ממון וגבי דיש גז"כ דנאמן לאוסרה ושלא
 תשתה אצל למה מהני להפסידה כתובתה, ומשני

הוא, היינו דהתורה לא נתנה לו נאמנות אבל לא משום דהוא בחזקה משקר. ולפי"ז ביאור הירושלמי ה"ל, דכמו כשע"א מעיד שזה חלב מהני אח"כ להלקותו וזה משום דהא דלא מהני ע"א למלקות אינו משום דחשוד למשקר דאם חשוד למשקר לא נאמין לו בכלל שזכו חלב, אלא דלא נתחדש בו נאמנות לגבי זה, וע"ז אמרינן דכיון דעל החתיכה הוא נאמן נעשית החתיכה חלב ואפשר לחייב, וה"ל מפסידה כתובה דהא הכניסה עצמה למצב שלא תוכל לשחוט ואם יצא ע"א והוא הא אינו חשוד למשקר אלא דאין בו נאמנות לגבי ממון מגז"כ, אבל כיון דנעלם הדבר אין לנו לומר שמשקר שייך לומר דהוא גרמה לעלמה שלא יוכלו לזכר ע"י שיצא ע"א ויאמר שנעממאת, ולא תוכל לעטון וכי מה שייך לומר שגרמתי ע"י שיאמרו שקר דהא אין התחלת הדין שלא נאמינהו על הממון משום שקר אלא דלא סגי בנאמנות כזה אבל אפשר לדונה בכ"ג דגרמה שלא יוכלו לזכר ולכן תפסיד כתובתה, משא"כ בה' נשים דיש חשש משקר, ומשמע ע"כ דכל החשש שהשקר אס' ע"ז דהא נאמנת להפסידה כתובתה, וא"כ בהכרח לא תהי' נאמנת להפסידה ובודאי דאין לנו לומר שגרמה שתיאסר דאין נפסידה ע"י שיצאו וישקרו וצ"ל שישקרו הא יכולים לזכר וע"ז הוא לא גרמה.

וב"ז להראשונים שהבאנו דס"ל דמה דע"א אינו נאמן אינו משום דמשקר, אבל בקובץ שפורים ה"ל הביא דהריב"ש ס"י מ"ט הביא בשם הרא"ה דחולק ע"ז ולדידי' אפשר ג"כ לומר דהיכא דהתורה האמינהו כגון לגבי שלא תשחך א"כ ממ"נ אס' הוא משקר למה נאמינהו ואז לכ"ע הא דאינו נאמן לגבי דברים אחרים הוא מכה הגז"כ דאינו נאמן היינו אע"פ שמקור הדין דע"א אינו נאמן הוא משום דאין ראיה שאומר אמת מ"מ היכא שאנחנו מאמינין אותו שלא תשחך ועל מה דלא חידשה תורה נשאר דאין לו נאמנות אע"פ דלגבי שלא תשחך הוא נאמן כרי דאינו חשוד לשקר ולא דמי לה' נשים דחשודות לשקר ונאמנות שלא תשחך דע"כ דרואות רק לזכר אס' תפסיד כתובה דל"ז אין

דקשה על מה דאמרינן דל"ש גובה כתובה במתו עד שלא שחו משום דשטר העומד לגבות כגזיו דמי, ולמה אין לומר משום דברי ושמא, וע"כ כונתו דהוי כאינו יודע אס' פרעתין דהא בל"ז הא פסקינן דלאו ברי עדיף. ודוחק לומר דרואה לעשות כזה מחלוקת ב"ש וב"ה אס' חייב באינו יודע אס' התחייבותי, ותירץ דהוי ברי גרוע וכיון דרגלים לדבר הוי כשמא טוב. ויש לעיין אס' אפשר להעמיס בדבריו מש"כ].

ולפי"ז תריך תמיד לטעם דהיא גרמה כדי שלא תוכל לעטון שאין זה ספק דהא יכולים לזכר. ובארוסה שגרמה שתיאסר מספק גס ב"ש מודו דמפסידה דמה לי גרמה שתיאסר בתירה ודאי ומה לי בתורה ספק ולג"ה מש"כ בירושלמי מחמת שגרמה עיקר הכונה לאפוקי שלא תוכל לעטון הכנסתי עמתי לספק שאפשר לזכר, אבל במתו דצוה שנסתרה היא גרמה שיהי' זה כל הדינים וגם זה היא גרמה דאם מת הצעל לא יוכל הספק להתזכר אבל לא נחשיבה שגרמה האיסור שנשאתר אסורה מספק דהא אס' הי' הי' מתזכר, לכן לב"ש דס"ל דשטר העומד לגבות כגזיו דמי נמלא דאע"פ שהיא גרמה הספק שא"ל לזכר מ"מ אינו יותר מספק ובספק הא הוי כגזיו, משא"כ לב"ה דלאו כגזיו דמי אז מפסידה כיון דהיא עשה שישאר תמיד דין ספק אע"ג דאינו דומה לארוסה, דבארוסה גרמה איסור מספק משא"כ במתו לא גרמה האיסור דהא אס' הי' הי' מתזכר אלא דהיא נחשבת גורמת שישאר לעולם ספק דהא אפשר שימות. ולפי"ז ביאור קושית הירושלמי צפ"י דסוטה דהא לא שייך לומר שע"י שנסתרה גרמה שתיאסר ע"י שיצא מישהו ויזכר עליה שקר שזינתה ולמה תפסיד דהא הכניסה עצמה לספק שאפשר לזכר ומה שיצא ויזכר עליה אין להחשיבה כגורמת ואין עליה להפסיד.

וביאור תירון הירושלמי הוא דהנה בתוס' הרא"ש גיעין דף י', וכן הוצא תשובה בשלמי גבורים ר"פ גע פשוט ומקורה מרשב"א כמבואר בקובץ שפורים ב"ב אות תקל"ד, דע"א דאינו נאמן אינו משום דמשקר אלא דגז"כ

על מה שכעת עושין זו הא צנן גרושה לא עושין זו לא לאו ולא מיתה, ואם על מה שינא מזה אם יעשה אח"כ איזה דבר הא צנערה המאורסה לא אומרים כלל מה שינא אם תעשה אח"כ.

וּבְרֵאדָה פירוש דבריהם דעונש הזמה על מה שרצו להרוג הוא מיתה דהא להדיא כתיב נפש בנפש א"כ לא מקרי יכול להזימה ע"י עונש מלקות, משא"כ בעדות בן גרושה שפיר יש להחשיב מלקות כעונש עבור מה שהעידו לעצרו בזה רק לאו בעלמא.

שם. תוד"ה מעידין וכו' ועוד י"ל וכו'. מצוהר בדבריהם דהיכא דעל הגדת עדות כזאת אינם נעשים כבאשר זמם כלל לא לר"ך שיבא עדות שאתה יכול להזימן, ובגליון הש"ס הקשה דלפי"ז למה אמרינן בכחוצות דף ל"ג אי דעדים זוממין זומון משלמים מלקי לא לקי משום דלאו בני התראה נינהו והא אדרבה אי לאו בני התראה נינהו יש יותר לומר דילקו תמיד ואז העדות מתקבלת כיון דלא יקויים בשום פעם לחייבם ממון שזממו לחייבו משא"כ אי בני התראה נינהו נמלא דשייך שיקויים הזמה באופן שלא יתרו בהם דאז באופן שיתרו בהם אם ילקה ולא ישלם הרי העדות לא תתקבל דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה. ולי"ע דהא לגבי עדות שאי אתה יכול להזימה הרי זה אם לא ילוויר שום אופן שיקויים בהם כאשר זמם על עדותם שכעת העידו דאם ילוויר שיענשו כאשר זמם אפי' בצד רחוק מאד כבר מקרי עדות שאתה יכול להזימה וכיון שאם לא יצומו עדים להעיד שהתרו בהם הא יענשו בזמון ונמלא דהוי שז עדות שאתה יכול להזימה ואם אח"כ באו עדים שהתרו בהם יכולים להלקותם.

תוד"ה מעידין אנו באיש פלוני שחייב גלות. דריעב"א וכן ברמב"ן מצוהר דכל הקושיא איך הוזמו עדי גלות הוא למ"ד דמתרנין דיבורי לא אכלתי שוגג אלא מזיד, וקשה דהא יכולים

להם ענין לנערה וכשידעו שלא תפסיד כתובתה לא יעידו שגר אצל סתם ע"א דאין לנו שום סיבה לתלות שירצה לשקר לגבי כתובת יותר מאשר לגרום לה שלא תשחה אז כשמעיד שזינתה והאמינתו תורה ע"כ מה שרצינו לומר שלא נאמן להפסידה כתובתה אינו משום דלגבי זה משקר יותר אלא משום גזכ"כ וע"ז שפיר מהני האי סברה לומר דהיא גרמה שתאסר ולא יוכלו לבדל ולא יכולה לטעון דלמה עלי להפסיד משום עדותו של זה שמשקר.

ולהנתבאר באמת אין הביאור דאמרינן דמפסידה כתובתה בע"א מאתו יסוד של יוחזק, דזה שייך רק אם דין על הדבר אמרינן דדין נאמנות שיש לו על הדבר מהני שלכן חייב מלקות אם יאכלנה אח"כ, אצל כשמעיד על מה שהי', אז על החלק שאינו נאמן אין לו דין נאמנות וגם בסוטה אין באמת נאמנות לע"א שזינתה לגבי להפסיד כתובתה מדין. יוחזק. [ובע"א אין להקשות נימא דבעלה מקלטה בעלה כולה, דא"כ בעלת כל נאמנות ע"א דהא זהו דינו דנאמן רק שלא תשחה ולא לשום דבר אחר]. אלא דכיון שאין להחזיקו שמשקר, מהני שתפסיד ע"י שמקרי שהיא גרמה לענמה וזה כמש"כ הרמב"ם דהטעם דמפסידה כתובתה ע"י הע"א הוא מפני שפי"ז א"א לה לשחות ולבדל וביינו דאז היא גרמה לענמה כיון דאינו בחזקת משקר.

שם תוד"ה מעידין אנו באיש פלוני שהוא ב"ג וכו' וי"ל דהתם כיון שבאין לחייבה מיתה וזממו להרוג את הנפש לא מתקיים כאשר זמם במלקות דהא צהדיא כתיב נפש בנפש גבי הזמה דעדות נפשות ולא חשיב יכול להזימה במלקות אצל הכא שלא כיוון אלא לשוויה בן גרושה ובן חלוה לדיכא אלא לאו בעלמא כיון שלקו שפיר חשיב עדות שאתה יכול להזימה. בערוך לגר וכן הרש"ש ציטרו דכאן אם יעבוד עבודה או יאכל תרומה לא יהי' עליו עונש אלא כמו לאו, והק' בערוך לגר דהא אם יעבוד בשבת אז יהי' עליו חיוב מיתה, אמנם בכלל קשה מה זה דכתבו דכאן זה לאו ושם מיתה דאם מיירי

להעמיד דמוטן בפירוש לא הרגתי כלל ולא יכולים לתקן דיבורו ולע"ק. (מהדו"ק)

שם תחוד"ה מעידין לנו באיש פלוני שחייב גלות, נסוה"ד כיון דשחק כהודאה דמיה. וזה ז"כ דהא כמו דלא רוצים לומר דהודה דעשה שוגג דס"ל דאז לא יעשו עבד הזמתן א"כ ה"נ כששחקו ושתיקתן היו ממילא כהודאה לא יעשו העדים זוממין. ויש לבאר דנריהם דצוה ששחקו סגי להיות כהודאה שלא היו רציחת מויד, אבל אין ראוי שרצחו רק שרציחת מויד לא היו, וזה יכול להיות או שלא רצחו או שרצחו שוגג, וכיון שהעדים העידו שרצחו או ע"כ חייבים גלות דהא לא האמינו ב"ד שלא רצח העדים הא מעידים שרצח ולכן כשהוזמו היו שייך להעניש אותם לגלות כיון דלא היו הודאה מפורשת שרצחו.

שם תחוד"ה מעידין לנו באיש פלוני שחייב גלות. הנה צוה דשוגג אינו גולה, ל"ע דהא נמצא דהגואל הדם יוכל להורגו, ולמה הא אין צורך שהרגו במזיד, וצפרע ל"ע במה שבי החוס' דשאני שוגג דיש לנו לומר עפי דצנאח הכהו, והיינו דלכן אינו גולה, דהא כיון שאינו גולה יוכל הגואל הדם להורגו וכיון דראינו רגלים לדבר דהרגו בשוגג איך מוכל עיי' בספר דיש לומר דצנאח הכהו, לתת להורגו. ועיי' ברמב"ם פ"ז מהב' רוצח ה' י' דכתב דמדכתיב והוא לא חייב לו ילפין ששוגג אינו גולה, והנה גם לפי"ז ודאי לא צוה התורה לומר דתמיד כשיקרה כך בשוגג ודאי לא היו בשוגג, ולמה התורה תתן אפשרות להורגו, ואע"ג דברמב"ם אפשר דלא מיירי ברגלים לדבר שהרגו בשוגג. מ"מ ל"ע כמשי"כ דגם אם אין רגלים לדבר מ"מ הא העדים מעידים שחי' שוגג לפי ראות עיניהם, וא"כ נהי דצנאח יש לתלות יותר דהרג במזיד ולכן לא יבא מחויב לגלות אבל הא יולא עיי"ז דהגואל הדם יוכל להורגו ולא ינאל במקלע. והנה יש להסתפק אם במדת שוגג כזה שטפ"י דין גולה, צעם היו שייך שיב"י מותר

להורגו חלל דהתורה חייבתו גלות, ומכא שיש חיוב גלות הוא ינאל מהריגת גואל הדם בעיר מקלט, אבל אם משום איזה סיבה שיב"י לא נוכל לחייבו גלות יהיו צאמת הדין שיוכל גואל"ד להורגו, ולפי"ז כיון דמלך דין חיוב גלות אין לחייבו כשיש נטי' לומר שהרגו במזיד ממילא צאמת צריך להיות שיוכל גואל"ד להורגו, או דעל הכד שהוא שוגג יש צ' דינים שאינם תלויים זה בזה, אי' דמגיב לו עונש גלות, וצ' שלא יוכלו להורגו בעיר מקלט, ואז יקשה למה צאמת לא נפסוק דגולה מספק כדי שיוכל מגואל הדם.

וברמב"ן לקמן עמוד צ' הקשה דכמו דאמרין דזוממין אינן משלמין כופר משום דכופר כפרה ה"י גבי גלות נימא כן ולמה צריך לקרר מיוחד למעט שאינן גולין, ותיירך דהתם נמי דינו מסור לאדם שאם ילא חוץ לתחום נהרג ולפיכך היו אפשר שגם הם יגלו ויעמדו באותו ספק ומש"ה גלי רחמנא הוא ולא זוממין. מבוחר בדבריו דאע"ג דלענין כפרה דגלות לא שייך לחייבם מ"מ היו שייך ליתן להם דין גלות שיב"י צספק ליכרג חוץ לתחום המקלט, כרי דס"ל להרמב"ן דהם צ' דינים שונים ושייך להיות לו דין גלות שיב"י לו עונש שלא יוכל לנאח מערי המקלט משום שמא יכרג אע"ג דלא היו שייך לחייבם כפרה דגלות, ואם החוס' ג"כ יסבדו כן יקשה מה שנתקשנו למה שוגג לא יגלה ועיי"ז יוכל הגואל"ד להורגו דהא צעיניו רגלים לדבר שהרג בשוגג.

והנה צוה דאמרין כופר כפרה, כתב הרעב"א צעם הרמב"ן דלכן לא שייך כלל לחייבם כאשר זממו דהא עיקר עדותם לחייבו מיתה ציד"ש כדכתיב וגם צעליו יומת ועדותן לשמים לא מעלה ולא מוריד שאם הרג שורו את הנפש יחייבו צעמים גם צלי עדותן ואם לא הרג עדותן לא תגרום שיתחייב צידי שמים וא"כ לגבי המיתה עדותן לא מהני כלום, וכיון שכן אף כופר לא שייך צוה שהכופר צמקום מיתה צידי שמים הוא. ועדיין ל"צ דסוף סוף הא חייבוהו גם ממון ויתחייבו מה שזממו להפסידו ממון, והרעב"א כתב קודם כפרה משום דיש ספק אם

צמיחת צ"ד. ואולי ס"ל לר' יוסי כמ"ד דגם שאר כל אדם יכולים להמיתו, נמלא דגם על הצד שמא עשה שוגג כיון דכ"א יכול להורגו וכול שפיר לחייבו מיתא דממ"נ לא נעשה עצירה צמה שממיתין אותו, ולי"ע.

והנה על מש"כ הרמב"ן דהי' שייך לחייב להזממין דין גלות ויהי' צספק ליהרג חוץ מחוס, תמה הגר"א ז"ל בהגהותיו שם דהא פסקינן דרק גואה"ד מותר להורגו וכיון דאין להנידון גואל הדם איך שייך שיפחדו מהגואל הדם.

ואפשר לומר בצמצמו דכיון דבחיוצ שאינו אלא כפרה לשמים לא שייך הזמה וצודאי לפי"ז אם יעידו על א' שחייב חטאת דלר"מ הא חייב אף אם הוא מכחיש אותה [ע"י צ"מ ג' ע"ב] מ"מ אם יוזמו לא נוכל לחייבם עונש כאשר זמם כיון דלא העידו מה ששייך לעונשם ציד אדם, ואפי' אם הי' הדיון דחייבי חטאות ממשכנין אותם מ"מ עיקר החיוצ אינו נוגע לבני אדם אלא להם עצמם ולכן הי' קשה להרמב"ן דגם גלות הא זה חיוצ כפרה לשמים ומה שצ"ד יכריחו אותו לא עושה זה לחיוצ של צ"ד אלא דצ"ד מכריחין אותו לקיים המצוה, ולכן הולך הרמב"ן לחדש דיש גם ענין שנוגע לבני אדם עי"ז דהא אם יאל' ממקלטו הוא נהרג. והנה פשוט דמה"ע גם אם הכהרג הוא גר שאין לו גואה"ד מ"מ גם אז מקרי גלות ענין של עונש צידי אדם כיון דבחיוצ הוא חיוצ שנוגע לבני אדם ולא רק כפרה לשמים, ולפי"ז גם להעדים זוממין הי' שייך לפסוק עונש כזה כיון דזה לא רק עונש של כפרה אלא עונש צידי אדם, דמה שיש אפשרות שיהרג ע"י גואה"ד מגלה לנו דכל ענין העונש הזה אינו רק ענין של כפרה, ולכן גם צעדים זוממין הי' שייך שיענשו עונש של גלות אפי"פ דבהם לא שייך גואל הדם, ואפי"ג דהרמב"ן מזכיר בצדו דגם הם יהיו צספק שמא יהרגו חוץ לתחום, היינו דלמ"ד שגב אחרים יכולים להרוג יהי' גם כאלן כן, ועיקר כונתו שזה עונש ששייך צידי אדם ונקט גם שיתכן שיבי' ממש ליהרג ואין כונתו דוקא אם

ממשכנין ומספק אין ממשכנין, וכבר נחקשו דא"כ נפשוט מהא דאין משלמין הזוממין כופר הרי דס"ל לתנא דאין ממשכנין, אצל הרמב"ן הא לא מתרץ מחמת דאין ממשכנין נמלא דהפסידו לו ממון. ועי"כ ל"ל דמה ששייך הזמה אם צעדותן חייבוהו ממון אצל אם יאל' חיוצ ממון מחמת דבר שאין שייך ע"ז עדות כגון ע"י שחייב מיתא ציד"ש הרי יאל' חיוצ ממון ע"י דבר שאין ע"ז פסק צ"ד, וכבר"ג אין דין הזמה א"כ זהו רק כופר, אצל צעם שייך שגואה"ד יהרגו צלי דין חיוצ כפרה נמלא דצאופן דחייב גלות יש כאן שני חיוצים א' לשמים וא' דין דיוכל גואל הדם להורגו וזה לא בתולאה דוקא מחיוצ גלות דאדרבה ע"י שיש חיוצ גלות אינו נהרג צהיותו צערי מקלט, וכיון שיש חיוצ צידי אדם שייך הזמה על החלק שחייבוהו דין החלוי צעדות שהרג צמדת שוגג כזה שגואה"ד יכול להורגו. ולפי"ז נוכל לקיים הסברא דכשהרג צמדת שוגג שחייב גלות ג"כ הי' אפשר גואה"ד להורגו אלא דאדרבה כזה שמחייבין אותו גלות צמתיאות הוא ניול צהיותו צערי המקלט, אצל צשוגא דאין לנו לפסוק שיועיל לו ערי מקלט אפשר שפיר להורגו משום דאפילו הי' רק שוגג יוכל הגואה"ד להורגו כל שלא נחצרר שיש לו חיוצ גלות.

וסיכום הדברים הוא דע"י שהרג שוגג יש עליו דין שיוכל ליהרג ע"י גואה"ד וגם חייב להיות צערי מקלט, שמכה זה יואל' צצהיותו צערי מקלט א"א להורגו, וכן זמן שאין פוסקין דין גלות הרי נשאר צו דין שעפ"י דין מותר להורגו הגואה"ד בכל מקום, דהלל' ערי מקלט מועיל רק ע"י דין חוצת גלות, דדין חוצת גלות המחייבו להיות צערי מקלט הוא המלינו שם מגואל הדם וצעדים זוממין הי' ס"ד דיהי' חיוצ זה להיות צגלות אפי"פ שלא יהי' להם כפרה.

ועדיין נריך טעם למה ס"ל לר' יוסי לקמן דף ט' ע"ב דשוגא נהרג ומוקמינן דס"ל דחצר אי"ל התראה, הא מ"מ כיון דמירי צאופן שיש רגליה לדבר שעשה צשוגג איך נוכל לדונו

פי"ד דסנהדרין וכוזא ברמב"ם דבעיר הנדחת
הורגין גם הטף של אלו שעבדו ע"ז וכיון דאח
בני העדים לא יהרגו דבא כתיב לו ולא לזרעו
א"כ הוי עדות שאח"ל ולא יאוייר כלל דין עיר
הנדחת.

וידוע מש"כ המחזרים וכוזא בקבלות יעקב
ס"י ב' דרק אם ראו בעדותם לגרום דין
על צניהם מכח דין האב ובעדים לא יקויים
להעניש צניהם אז הוא דמתמעט מלו ולא לזרעו
אבל אם צאו להעיד לחייב האבות והצנים הוי
כמו שהעידו על שני אנשים דבמה שיענישו את
העדים סגי ויש צד כאשר זמם כלפי כל א'.
ובקרי"י הוסיף לזכר צהחילוק דכאן עושין דין
דגם צניהם אשר יולדו אח"כ יהיו פסולים וזה
הינו נקרא דמעידים על הצנים אלא דמכח
הפסול שבהם יהיו הצנים פסולים ודין זה א"א
לעשות בהעדים אבל בעיר הנדחת דזה מוגע רק
להצנים שנמצאים כעת [ויש לעי' אב גולד אחר
גמ"ד אב ג"כ יהרג], ועליהם נמצא דמעידים
להרוג והו"ל כמו שמעידים על הרבה אנשים
ושפיר מתקיים כאשר זמם צמה שהורגים את
העדים לבד, אלא דהקשה דמדברי הרמב"ן שהק'
מהא דאמרין דאם לא נפסול בני העדים חסר
בכאשר זמם כיון דלאו לפסול הם וצניהם
והעדים שהעידו להרוג נערה המאורסה
וההפסידה כחוצה והחזמו העדים הם רק נהרגין
ולמה אין בו חסרון בכאשר זמם כיון דלא נעשו
הכל כמו שזממו, וחילוק דבתם מתקיים מיהא
מקצת הזמה לגבי הנערה שרצו להרגה משא"כ
כאן דלגבי הצנים לא מתקיים כלל כאשר זמם,
משמע מדבריו דאין החסרון משום דלגבי האב
שהעידו לפסולו לא מתקיים דין פסול כזה אלא
משום דאם לא יתקיים צנים של העדים אין
כאן כאשר זמם על מה שצאו לפסול הצנים של
הנידון. וכן הוכיח מהריטב"א דמילין בתירוצ'
התוס' שחילצו דצמרי שני שצאו לפסול לאשתו
לכן לא יתקיים הזמה בהם משום דנדרוש לו ולא
לאשתו והריטב"א כתב דרק בהצנים דהם כרעא
דאצוקין ליכא כאשר זמם אם לא יפסלו אבל
באשתו כיון דלגבי דידי' מתקיים מקרי שפיר

צמליאות יהרגו, דכוונתו בעיקר דזה מראה
שהעונש אינו עונש רק לשמים, ושייך ע"ז עונש
הזמה, אע"פ שכעת צמליאות אין אפשרות
שיהרגו.

ולפסלוהו לדידי' ולא לפסלו לזרעי'. הנה מכאן
משמע דה"י שייך לפסול פסול כזה
אע"ג דלא מנינו פסול חללות כזה, וא"כ כדמשי
בעין כאשר זמם וליכא עדיין יקשה בהעידו על
סרים דנימא דהם יפסלו, והתינה אם נפרש
כאלה דמפרשים דבהעידו שהוא בן גרושה אין
הציאור דפסלו אותו וכן פסלו זרעו אלא דפסלו
רק אותו בפסול כזה שגם זרעו יהי' בן, דאז גם
בסרים פסלוהו פסול כזה, ואע"ג דצמליאות
לא יוליד מ"מ הפסול הוא פסול כזה שגם הצנים
צריכין להפסול וזה א"א לפסוק על העדים, אבל
לפי"מ שהוכיח בקבלות יעקב ס"י ב' דמשמע
מהרמב"ן והריטב"א דהעידו לפסול אותו וכן
העידו לפסול זרעו וי"ל דמ"מ לא סגי צמה
שהעדים לבד יפסלו כיון דהם פסלו גם הצנים
לכן גם להם ה"י צריך להיות בן, א"כ צאם הנדון
סרים הא לא פסלו בניו וא"כ נימא שהם לבדם
יפסלו.

ומאידך גיסא מזה גופא משמע מהרמב"ן
והריטב"א דחילו פסלו רק הנידון
פסול כזה חזק שצניו ג"כ יהיו פסולין, א"כ
איך ס"ד דליפסלו לדידהו לבד הא זה סוג פסול
אחר לגמרי ממה שזממו, וכמו דודאי לא ס"ד
דבהעידו על ממזר הם יהיו חללים בן איך ס"ד
דבהעידו פסול חללות שהוא פסול הפוסל גם
הצנים יהי' להם סוג פסול שהצנים יהיו כשרים,
וע"כ דבפסול חללות אין הציאור דפסלו רק אותו
פסול כזה אלא דפסלו אותו ואת כל דורותיו
וה"י ס"ד דרק הם יפסלו וע"ז מתרץ דזה אינו
כאשר זמם כיון דסוף סוף פסלו הצנים מחמת
דפסלו אותו ואין זה כאשר זממו אם צניהם
לא יפסלו.

אמר קרא לו ולא לזרעו. ידועה קושית המנ"ה
מנ"י חס"ד דלפי ר' אליעזר דס"ל בתוספתא

כאשר זמם. וזה שייך רק אם כל החסרון הוא שצריך שיחקיים כאשר זמם בזהבן של העדים כמו שהעידו צנן של הנידון דלא שייך לחלק אבל אם העטם הוא דחםר כאשר זמם כשלא מקבלים פסול כמו שראו לעשות בזהנידון דזהנידון יש פסול לפסול לאשתו ולהם לא ח"כ מאי נפק"מ אם כרעה לאצובון או לא. וממילא חוזר הקושיא איך יצויר דין שיר הנדחת דהא הו"ל עדות שאח"ל.

ואגב עלינו להבין דברי הריטב"א דמאי נפק"מ אם זה הפסול צברא דהוא כרעה לאצובון או שפוסל את אשתו סוף סוף הא הוא פוסל ושייך שפיר לו ולא לאשתו.

והנה הגרעק"א הקשה עממ"כ התוס' דלכן אין נעשין העדים זוממין מלרי שני כיון דכתיב לו ולא לאשתו, דעדין קשה למ"ד ציבמות דאינו פוסל את אשתו דח"כ נימא דיהי מלרי שני.

ולפי"ז כל מה דחוקשה להתוס' דצמארי שני יענשו להיות דיוס כך היינו רק משום דיש צו דין פסלות דזהו דין הנוגע גם לאחרים וזה ענין עונש של צ"ד דשייך בעונש דכאשר זמם [והעירוני דצמארי משמע דגם אם אינו פוסל לאחרים שייך שיענשו בעונש שיאסרו כמו מלרי שני], ח"כ ע"כ כשהתוס' הקשו דצמארי שני יקויים כאשר זמם הוא רק ע"י דנחדש צו דין שפוסל לאחרים, אלא דלא ידעו דג"ז נתמעט מלו או משום סדרת הריטב"א או מאיזה סדרה דלכן תירצו דג"ז נתמעט מלו ולא לאשתו וכיון דאין לעשות צו פסלות לפסול את אשתו ח"א לקיים צו כאשר זמם דאין הזמה לתלפין. לכן אינו נעשה מלרי שני, אבל למ"ד דאינו פוסל את אשתו לא הי' שייך כלל להקשות דנאסור אותו דהא ענין זה דאינו אלא איסור בעלמא לא שייך כלל בעונש כאשר זמם.

ואין להקשות מהא דפרק וליפסלו לדידיה ולא לרעו חע"ג דלא נמא דאינו אלא איסור בעלמא ולא שייך עונש של איסור בעלמא. דהא נתבאר דצנן גרשה דאנו פוסלים אותו מעצודה ומאכילת תרומה מקרי תמיד עונש המסור לצ"ד דשייך צו לקיים ועשייתם כאשר זמם.

והנה לכאורה מאי הולרכו לומר משום דפוסל את אשתו תיפוק ל' לאוסרין עליו צו ישראל ונימא גם צוה לו ולא לאשתו. אלא דהנה קודם עלינו להבין דסתם דבר שיואל ע"י עדותן בלי שזה מחמת דין שהעדים עושים בעדותן לא שייך לומר דיענשו ככאשר זמם, כגון שמעידין על אי שחייב מיתה הא גורמים צוה שאשתו תהי אלמנה וצניו יתומים ואם נאמר דגם הם יענשו נימא לו ולא לרעו ולא לאשתו, ובע"כ כיון דאין זה מחמת דין שעושים בזהנידון אלא דממילא אם הורגים אותו אז אשתו במליאות אלמנה והבנים יתומים אבל אין צריכים בעדותם לעשותם אלמנה ויתומים וע"ז לא שייך לדון במה שזממו. עוד פשוט דאפי' אם ע"ז תזקק ליצום נמא דע"י עדותן יהי לאשתו דין יצמה מ"מ לא שייך לדון להעניש העדים צוה כיון דזה לא כלול כלל בעדותן רק דין שמתעטף מכה העונש שראו לחייבו אבל לא זהו העונש שראו לחייבו. עוד יש להוסיף בשמעידין שאשה זו אשת איש או שאיש זה אסור באשה פלונית כגון שמעידין שזו אחותו לא שייך כלל לדון צוה להעניש ככאשר זמם כיון דענין איסור או היתר

והנה זה דממעטין לו ולא לזרעו ל"ל דכבר
דין בעונש דזרעו, דאילו הי' ממילא מסתעף
מה פסול על זרעו, לא הי' מונע מלהעניש כמו
דלא נמנע להרגם אפי"ג דעיי"ז יחי' לאשתו דין
יצמה שזקוקה ליצם כיון דלא עיי"ז דנין דדין רק
על חיוב מיחה וכו"י חללות, אלא עיי"כ דכשדין
אותם בפסול חללות אז כבר דין עליהם ועל
זניהם ולכן נתמעטו מלו ולא לזרעו, וזהו הו"ל
דפליג הריעב"א עם התוס' דלהתוס' גי' דאלו
דין ליתן לו דין מזרי שני שבזה פוסל אשתו היינו
לא רק דאסורה עליו אלא דעיי"ז יפסול אותה
מכאורה נמצא דדין דזה עונש על אשתו כיון
דזה מכה אותו דין פסול שפוסלין אותו, ולא
דמי למה שדין להורגו שמה נעשה זה דין יצמה
שזה דין המסתעף מהריגה שאין לו שייכות עם
דין הריגה משא"כ פסולות שזהו אותו דין שהעידו
צו ושעיי"ז תהא אשתו פסולה ושייך עיי"ז לומר
לו ולא לאשתו דא"ל ליתן דין פסול דהדין פסול
זהו אומר גם על אשתו, אבל הריעב"א סובר
דרך מה שבנו חלל דהוא כרעא דאזובון וזהו
המשך הדין שדין עליו אבל אשתו אינו אלא
כתולאה ממה שדין עליו דהא לאשתו אין אותו
פסול שיש לו אלא דנפסלת עיי"ז ביאחו ואין לנו
לומר דאלו דריכים לדון על אשתו, ומה שתיפסל
אם תנשא אליו לא מקרי דדין עליה, משא"כ
בבנו מה דהוא פסול אינו משום דחלל פוסל את
בנו אלא שזהו המשך דינו של החלל ובהכרח
כשדין לפסול אותו אנו אומרים דהוא וכל יוצאי
חלציו יש להם אותו פסול, ועיי"ז אמרין דא"ל
לדון דין שפוסל גם בניו.

ואין להקשות להריעב"א דאין אנו דין לפסול
אשתו ולכן שייך לפוסלם א"כ אינו אלא
כאיסורא בעלמא וזה הא לא שייך בכלל להעניש
דזה אינו, ודלמי מה שמונע לגבי העד זה נקרא
ענין עונש ב"ד מה שמענישים דין פסולות שפוסל
כלומר מה שמונע לגביו הוי עונש ב"ד עיי"ז דפוסל,
אבל אין אנו דין על אשתו שנאמר דזה יתמעט
מלו ולא לאשתו.

והנה בכס"מ בפכ"א מכלי עדות ה"ל ד' ביאר
בשיטת הרמב"ם בהעידו עדות שהפיל
שינו וסימא עינו וכו' וזמנו דמשלמין להאדון דמי
העבד ודמי העין, והראב"ד השיג דהא הרמב"ם
גופי' פסק בזה' חובל פ"ד דהוי ספק ורק אם
תפס אין מוסיפין ממנו. וביאר דס"ל להרמב"ם
כיון דהעידו לחייבו עיי"ז שיכול העבד לתפוס
אפשר לחייבו עיי"ז כאשר זמס, וכן הוא בדבריו
במאורי בשטמ"ק ב"ק דף ע"ד, מ"מ להעדים לא
נפסוק שיהי' להם דין שאם זה שרצו לחייבו
יתפוס לא יוסיפו ממנו דהא פסק דמשלמין דמי
העבד ודמי העין הרי דמחייבין אותו לשלם
ממש, והיינו דאם זה נקרא שזמנו להפסידו ב"ד
מחייבין חיוב גמור אבל אפשר דלא הי' שייך
לחייבם לענין שאם יתפסו מהם, דכזה עונש
הזמה לא שייך, דלא אין זה עונש ב"ד ובהזמה
שייך רק לעונש עונש המסור לב"ד. ולהאמר
ודאי קשה עדיין איך הורגין עיר הגדולה הא
הי"ל אינו יכול להזימה כיון דלא יכרגו הנשים
והטף של העדים.

והנה בב"ק דף כ"ד מוצא דבהעידו ג' כחי
עדים על השור שהזיק וכו' וזמנו הוי שלשתן
כת אחת להזימה ופריך למ"ד ליעודי גזר' הא
יכולים לומר לחייבו פלגא נזקא קאיתין ולמה אם
הזמנו משלמין מה שרצו להפסידו על שיעשו אותו
מועד. והכי שם בצרכת שמואל למה לא קשה
להגמי' דאיך בכלל נעשה מועד הא הי"ל עדות
שאי אחת יכול להזימה, [היינו להפוסקים דגם
בזמנון בעינן דוקא עדות שאתה יכול להזימה]
וכמו דאמרין בסנהדרין דף מ"א דבאשה חזירה
לא מקטלא כשהעידו שזינתה כיון דיכולים לומר
לאוסרה על בעלה דאלו ולא יכרגו לכן גם בהערה
לא תיכרג וכו"י כאן בגי' כחות לא יהי' לו דין
מועד כיון דאחי"ל.

והנה בעדי קידושין דמהני עדותם שאם יצאו
עדי ביאה תיכרג בודאי לא נוכל להקשות
דהוי עדות שאי אחת יכול להזימה לגבי ההריגה
כיון דעדוהן הוא רק על הקידושין אלא כיון
דמהני עדותן על קידושין ממילא אם יתוסף עוד

ח"ג על הנגיחה צפ"ע ממילא בהכרח מהני
עדותם לעשותו מועד.

ועי' ברמז'ס פ"ד מהל' ע"ז ה' ו' כשהצקע
[העיר] מרצין להם צחי דינים ודינים אותם
כל מי שצאו עניו שני עדים שעבד כוכבים אחר
שבתו אותו מפרישין אותו נמלאו כל העובדים
משועבד סוקלין אותו ושאר כל העיר ניוול, נמלאו
רובה מעלין אותו לצית דין הגדול וגומרין שם
דינם והורגין כל אלו שעבדו צסיף, ומכין את
כל נפש אדם אשר זה לפי חרב טף וגשים אס
הודחה כולה, ואם נמלאו העובדים רובה מכין
את כל הטף וגשים של עובדים לפי חרב. ולכאורה
כל כת שצאה להעיד על איזה יחיד הא יכולים
לומר דלא ראו לעשות עיר הנדחת דהא העידו רק
על יחיד, ולא נזכר שצריך שיכ"י מרמזי רמוזי כי
הא דצ"ק דף כ"ד. ואף דאפשר לתרץ דמ"מ כיון
דהרגין כשיחזמו לא מקרי עדות שאח"ל כפי
תירוצ' הראשון שבתוס', אך עדיין צ"ע לתירוצ'
השני שבתוס' דרק בעדות בן גרושה דלא שייך
כלל כאשר זמם ולא קאי עליה צטום ד' שצטולם
הוא דלא צפי שיכ"י יכול להזימן, אבל בעיר
הנדחת הא יולייך צאם כת א' העידו על כולם
ומ"ל דנוכל לחייב באופן שיש הרבה כחות על
יחידים שונים.

ואף דאפשר לדחוק דכאן צידוע שכבר רואים לדון
עיר הנדחת ה"ל במרמזי רמוזי, מ"מ נראה
דא"י לזה אלא דכיון דעל היחיד הם מעידין ואם
יתוסף עוד אנשים שחטאו יכ"י לזה דין עיר
הנדחת ה"ל שפיר עדות שלמה וכמו צהא דג'
נגיחות, ואצ"ג דהם לא יקבלו עונש כאשר זמם
של עיר הנדחת כיון דכל עדות צפ"ע הוי עדות
שלמה שוב אנו יכולים ללרץ עדותן לדון אותם
בדין עיר הנדחת. ולפי"ז לא קשה כלל דהא לא
ידונו את הצנים דגם את העדים עצמם גם לא
נדון כאשר זמם שיכ"י להם עונש בדין עיר
הנדחת, דמ"מ מהני עדותם, כמו צהא דג'
נגיחות.

ואף כי נראה דמ"מ הם כשיחזמו ידונו צסיף,
כיון שלמעשה נפסק דינם של הגידונים
צסיף, וראי' לזה מהא דאמרין בדף ב' ע"ב

ציאה תתחייב מיתה וכיון דלא הוי חלי דבר
דעדותן מיתה הועילה לגבי קידושין, כמבואר
בצ"ק דף ע', שפיר נוכל להורגה וכן בכל כה"ג
דהא לא צריך כלל דהעדי קידושין יעידו על
ציאה דסגי רק אס עדותן מתקיים שהי' קידושין
וכל שהי' קידושין אז בהכרח אס יתוסף מעשה
ציאה ויעידו עליה תתחייב מיתה וה"ג צעדי
נגיחה כיון דאס נגיחה זו היתה אז בהכרח אס
יתוספו עוד צ' נגיחות וכה' מועד, ואינו צריך
שיכ"י יכול להזימה על מועדות, כיון דצאמה
א"י עדות צכונה על מועדות דכל נגיחה בהכרח
היא גורמת למועדות ואס רק יטערפו עוד נגיחות
יהי' מועד אפי' שצאמה לא התכוין לעשותו
מועד וא"י לזה שיכ"י יכול להזימה כיון דא"י
שיראה להעיד ע"ז לעשותו מועד, לכן לא פריך
בגמ' אלא על מה דמצינו אופן דמשלמין הזמה
ע"ז פריך דהא יכולים לומר לחייבו פ"ג קאחינן
והולכרנו להעמיד בגון דמרמזי רמוזי וכל הנך
אוקימתות דאז מוכח דרצו גם להעיד ליעדו ולכן
משלמין כאשר זמם, משא"כ צהא דנערה המאורסה
דמבואר צתום סנהדרין דף ט' דיכולים לומר
דלא ידעו שהיא חצירה ושצבר א"י התראה
וכיון דצאמה עדותן זאת צלי שילטרף עוד איזה
מעשה אנו רואים שיועיל להורגה ע"ז אמרינן
כיון דעדות הזאת יש שמחייב מיתה בגון צחצירה
ומדצריהם אין הכרח שמעידין על חצירה נמלא
דלגבי מיתה אינו עדות כיון שאין מדצריהם
הוכחה שמעידים לגבי מיתה וכאן הא צריך
שהמעשה הזאת שמעידין עליה היא תחייבם
מיתה ואז צריך שיכ"י לה דין עדות על מיתה
וכיון שיכולים לומר לאוסרה על צעלה צאנו אין
בעדות הזאת עדות לגבי מיתה דה"ל לגבי עדות
מיתה עדות שאח"ל.

והנה להנצבאר נמלא דצעדי נגיחה ל"ז שיכ"י
יכול להזימה כדי לעשותו מועד וכן בג'
כתות המעידות לגבי חזקה, ולפי"ז צודאי גם אס
העידו כת א' על ג' נגיחות וכה' איזה אופן שלה
יקויים צהם הזמה לגבי מה שראו להפסידו ע"י
שנעשה מועד מ"מ חשאר עדותם עדות לגבי
לעשותו מועד כיון שמהני עדותם לגבי לחייבו

דסצר ר' המנונא דכי לית להמוזמין לשלם ימכרו ורק אם יש להם הוא דלא ימכרו והיינו משום דיקבלו עונש שיבא דינם כמו שרלו לחייב להנידון ואותו הא רלו לחייב כשלא יהי' לו לשלם בעד הגניבה, ופריך ולימרו לי דכמו שאם הי' נך כסף לשלם לא היית נמכר גם אתו לא נמכר, ולכאורה איזה טענה זו דהא רלו לעשות צו דין שאם לא יהי' לו כסף ימכר ח"כ גם להם נמכר, וע"כ דכיון דבמילואות לא נגמר דינו להמכר אינם חייבים להמכר וה"כ כאן כיון דבמילואות לא גמרו דינם לסקילה אלא לסייף לא יקבלו המוזמין עונש יותר ממה שחייבו וגמרו דינו של הנידון אבל חייבם מדין שחייבו יחיד אלא דלמעשה לא דנו אלא סייף לכן יקבלו סייף.

והנה פשוט דגם אם כת' אי' תעיד על הכל מ"מ כיון שעדותם היא גם על כל יחיד לחוד אז אפי' אם העידו על הכל מ"מ כל עדות י"ב לה דין בפני"ע מחמת עדות על יחיד, דאז לא לריך שיבא יכול להזימה צתור עונש המיוחד של עיר הנדחת, ולא שייך בזה חסרון של אינו יכול להזימה צתור עונש של עיר הנדחת כיון דסגי במה שיש לעדותן דין עדות צתור יחיד שחטא שממילא נלרף אחרי זה כל העדות ויואל מזה דין עיר הנדחת.

ונראה שלא יאסרו בהנאה ולא ישרפו את הנכסים של העדים המוזמין אפילו באופן שצורר לנו שרלו להעניש את הנשי העיר צתורת עיר הנדחת, ואע"ג דשייך להעניש להעדים עונש ממון מ"מ כאן נראה דכמו שיש דין לו ולא לזרעו כמו"כ לא שייך להעניש את הנכסים כיון דמה איכפת להם מה ששורפין ממונם אחרי שאינם בחיים ואין זה עונש עליהם אלא דזה גזירת מלך צתור דין עיר הנדחת אבל בעדים דדרשין לו ולא לזרעו כלול בזה דאין לעשות שום עונש רק עליהם ולא יענש שום דבר אחר בסיבת חטאם. ובמנחת חינוך לא נקט כן.

תוד"ה כל הזוממין וכו' וקשה דאמרין צפ' נגמר הדין דרולא וגואל הדם הוו שני

כתובין הצאין כאחד וכו' ותירץ ר"י יוסף דרולא וגואל הדם הוו שני כתובין הצאין כאחד לענין שלא נלמד שאל מומתין מהם להמיתם אף במיתה שאינה מד' מיתות אבל מארבע מיתות צ"ד נמיתם ככל חייבי מיתות. לע"כ דהנה בסנהדרין שם דנו אם מעבד קרא כדכתיב או לא, וע"ז הצאנו מרולא דאע"ג דחייב מיתת סייף מ"מ אפשר להורגו במיתה אחרת, ומתוך דכוי רולא וגואל הדם צ' כתובין משום דאע"ג דכתיב דגואל הדם יורגנו מ"מ אמרין דכל אדם יכול להורגו, ח"כ אם נאמר דצאשר מיתות צ"ד אפשר להמית אפי' שאל חייבי מיתות ח"כ שוב לא הוי שני כתובין הצאים כא' דהא בכל המיתות ח"כ קרא כדכתיב כיון דאפשר להמית במיתה אחרת לא זה דכתיב. ול"ע בנכ"מ ורד"ז פי"ד מהל' סנהדרין.

תוד"ה כל הזוממין. מבואר דבא"ל להמיתם במיתה הכתובה בהם אז צרולא וגואל הדם ממתין בכל מיתה משא"כ צאשר חייבי מיתות ממתין אותם רק בא' מד' מיתות. ויש לעיין דבעידו על אי' שהרג והזמנו, אם גם להזוממין נמית במיתה שלא צד' מיתות דהא זממו דין כזה בהנידון דא"כ הא לא יתקיים כאשר זמם, ולא משמע כן, דבפשות משמע דעדים זוממין דינם צאשר חייבי מיתות ואפילו בהעידו על אי' שהרג ג"כ נמיתם רק בא' מד' מיתות צ"ד ולריך ע"ס, ונראה דהנה לר"ע דכוי קנשא הא גבי דלא שייך להקשות דהם רלו לחייב להנידון אף אם יודה בחיוב ממון והם יפטרו אם יודו, דזה ודאי לא קשה כלל דהא מה דהיה חייב אם היה מודה אינו מלד מה שחייבוהו אלא מלד דהוא אמת דהוא חייב ומה דחייבוהו הוא רק אם לא יודה, אבל מ"מ קשה דהא הם חייבו ממון ולהם יהיה סוג חיוב אחר דהוא חיוב קנס, אבל פשיטא שגם זה לא קשה דכאשר זמם נאמר שהם לריכין להתחייב כמו הנידון אבל מהו דין החיוב ע"ז הא לא שייך שיביה כמו שזממו רק דצ"ד לריכיה לחייבו צדיוק כמו שרלו לחייב אבל ע"כ החיוב הזה הוא דין קנס, דכל דהוא מלד דין מיוחד הנאמר בעדים זוממין, דזהו חיוב

יוסף וכו' לענין שלא נלמוד שאר מומתים מהם להמיתם אף במיתה שאינה מדי מיתות צ"ד. והנה משמע דעדים זוממין לא יומתו בכל מיתה שאינה מדי מיתות אפי' אם העידו על אי' שרלה דנמלא דחייבוהו ליהרג בכל מיתה מ"מ הם לא יהרגו רק צד' מיתות, [וכן משמע ממש"כ קודם דר"י פירש דמקדימין ביינו ודאי אתה לריך להמיתן במיתה שרלו להמית אותו אבל אם אין יכולין להמיתן באותה מיתה אפי"ה נמיתם] כן הוא לפי גירסת ה"צח"א. בכל מיתה שנוכל כדחניא מות יומת. הרי דלזה לריך פסוק מות יומת אפי"ה שזה שחייבו הא ג"כ רלו לחייבו כל מיתה ממילא הם ג"כ יענשו כן משמע דלא הי' דינם כן], ולריך טעם למח הא כיון שחייבוהו כל מיתה גם הם יענשו כן.

ואפשר לומר דיש להסתפק אם עיקר הפס"ד של צ"ד הוא על המיתה הכתובה ונחרצה ג"כ כל ד' מיתות אבל זה כבר אינו מדיון פסק צ"ד אלא שזה ממילא כיון דחייב מיתה ואי"ל להורגו אז דינו ליהרג בכל גווני, או דזה ג"כ מעיקר דין פסק צ"ד, ואם אינו מעיקר פסק צ"ד מבואר שפיר דעי"ז אין עליהם עונש הזמה, דכא' ודאי אם לא הי' חילוק בתורה כלל איך להמית אבל הצ"ד היו ממיתין למשל במיתה חנק מ"מ לא הי' דין המזומין דוקא בחנק, כיון דמה שצ"ד היו עושין חנק אינו מחמת דלריך דוקא כן וכל מה ששייך שידונו כאשר זמם באותו מיתה הוא משום דזה מעיקר פסק צ"ד דחייב מיתה באותה, אי"כ אפשר דפרע זה אינו מדיון פסק צ"ד, דפסק צ"ד הוא המיתה הכתובה אלא דכשא"ל, מתקיים גם במיתה אחרת אבל לא מתווחם עי"ז פסק מיוחד של צ"ד לכן אין עי"ז כאשר זמם, וכ"ש לסברת ר' יוסף דברורא נחרצה מיתה שאינה מדי מיתות אפשר ודאי לומר דאינו פסק צ"ד ועי"ז לא נאמר כאשר זמם.

ובשיעורי ר' שמואל כי דכמו דאם העידו על אי' שגנב וכו' לו כסף לשלם פשוט להבטי לקמן צע"ז דודאי העדים לא ימכרו אפי' אם להעדים אין כסף, הרי דאפי"ה דעשו לו דין דאם לא יבטי לו כסף ימכר, מ"מ כיון שלמעשה

דעדים זוממין, לא איכפת לן אם זה אחרת משלהנידון דכא' זכו מחמת דין דעדים זוממין, ואי"כ הי"ז אם מחמת חיוצ מיתה דעדים זוממין יש דין דלריך ליהרג רק בא' מדי מיתות ככל חייבי מיתות צ"ד לא שייך לומר דלריך להיות כמו הנידון. וכן מבואר בחוס' צ"ק דף ה' דאם העידו על אי' שחייב חוב שדינו בזיבורית מן התורה מ"מ כשיזמנו ישלמו בעידית, והיינו כהג"ל דזהו מזה דינא דעדים זוממין ולא איכפת לן אם זה אחרת מהנידון. והנה צהא דאמרין מה הסוקל אינו נסקל פירשו החוס' דמכא' הוא קצו הוב לריך להיות דתמיד יקצלו הזוממין רק סייף ואי"כ ציטלת תורת עדים זוממין ואין זה סתירה למש"כ, דשם מה דרצינו לחייב סייף אינו מזה דין דעדים זוממין מזה טעם, גם לא מצינו איזה פסוק דזה דין דעדים זוממין, אלא משום דלא מסתבר לחייבו יותר מההורג בידים ולא הוא דנקרא ציטלת.

והנה צהא דאמרין לו ולא לזרעו מקשינן ולפסלוהו לדידיה ולא לזרעו ומתרגינן צעינן כאשר זמם וליכא. ולכאורה יש מקוב לומר דאין זה נקרא הזמה לחלואין כיון דמה דאין נפסלין הצנים הוא מחמת דין מיוחד דעדים זוממין דחיוצם חל עליהם ולא על זרעם ואין זה סתירה בכאשר זמם, אלא דאם באמת הי' דין בחיוצ הזמה דמוכרח להפסל ושלא יופסלו זרעם לא הי' סתירה בכאשר זמם ולא הי' נקרא הזמה לחלואין, אבל כיון דאין פסוק מיוחד דנפסלין העדים, וכל מה דרצינו לפוסלם הוא מכאשר זמם, וכיון דלא נוכל לפסול זרעם אין לנו הכרח דהתורה חידשה כלל להעניש כאשר זמם כזה, אבל במיתה דחידשה התורה מפורש מיתה מקרא דנפש צנפס ודין מיתה דעדים זוממין כלולה צין אלה דמיתתן דוקא בא' מדי מיתות אין זה סתירה בכאשר זמם מה שאין נענש אלא בא' מדי מיתות צ"ד.

שם. הוד"ה כל הזוממין וכו' כל חייבי מיתות שאי' אתה יכול להמיתן במיתה הכתובה צהא אחת ממיתם בכל מיתה וכו' וחירץ הרי

לא חייבוהו להמכר לכן גם העדים לא ימכרו, ה"ג כאן כיון דחייבוהו ליהרג במיתה הכחוצה בו לכן העדים לא יתחייבו רק מה שבמליאות חייבוהו. וי"ע דהתם מה שלא ימכרו העדים משום דהפסק צ"ד ה"י דליו חייב להמכר אבל כאן לא שייך לומר דלא חייבוהו מיתה אחרת אלא מחמת שחייבוהו מיתה זאת הכחוצה דממילא לא ה"י שייך שימות במיתה אחרת, אבל לא חסר בחיוב מיתה אחרת.

עוד י"ע באופן שהעידו דרלה ולא ה"י אפשר להמית במיתה הכחוצה והיו רואין להענישו במיתה אחרת שאינה מד' מיתות והזמנו, דאז לכאורה ה"י לריק להענישם בכל מיתה שיהי לפי הסברה הנ"ל, ולכאורה משמע דתמיד לא נענישם במיתה שאינה מד' מיתות.

והנה בזה דאמרין סבר ר' המנונא למימר ה"מ היכא דאית ל"י לדידי דמיגו דאיכו לא מזדבן אינהו נמי לא מזדבני, י"ע תיפול"ל דאין העדים זוממין נענשין עד שיגמר הדין על פיהם, וכיון דודאי אין דנין למכור אותו כל זמן שיש לו כסף לשלם א"כ ה"ל לא נגמר דינו לימכר ופשיטא דהעדים לא ימכרו. ויש לדחוק באופן דלא ה"י לו כסף ופסקו עליו לימכר ואח"כ השיג כסף נמלא דבמליאות לא נמכר אע"ג דנגמר דינו להמכר, וע"ז אמרינן דמגו דאיכו לא נמכר גב הם לא ימכרו. אמנם כ"ז למ"ד הכחשה תחלת הזמה אבל למ"ד הכחשה לאו תחלת הזמה אז כל שנמנעש בטל הדין שנגמר עליו כבר לא שייך לחייב הזמה וכיון שהשיג כסף בטל החיוב שחייבו להמכר וכבר לא שייך לחייבם, כמו בהוכחשו. והיו כבלא נגמר הדין להמכר ושז קשה דתיפוק ל"י דאין חייבין עד שיגמר הדין וכאן ה"י כלא נגמר הדין להמכר.

ועדיין י"ע לאידך גיסא דלמ"ד הכחשה תחלת הזמה והוכחשו חייבין אע"פ שכעת כבר אין חייב הכידון, א"כ גם באופן דאירינן ה"ל חייבוהו להמכר מחמת שלא ה"י לו כסף ואיך שייך לומר דמגו דאיכו לא מזדבן גם אינהו לא מזדבני ועכ"ל דלא מיירי שפסקו להמכר אלא דסגי במה שפסקו שהוא גנב שממילא

יואל דאם אין לו ימכר והיו נגממ"ד להמכר, ובלי הסברה דמיגו דאיכו לא מזדבן אינהו נמי לא מזדבני ה"י שייך לחייבם, א"כ מ"ש לענין מיתה שאינה מד' מיתות לא נענישם אע"ג דע"ז אין פס"ד. ולריך ע"כ לומר דענין מכירה הוא דבר שב"ד לריבין לפסוק אלא כיון דא"ל ע"ז עוד עדות ע"כ דעדותם עשה הפס"ד שמה יאל פסק להמכר, משא"כ מיתה אחרת א"ל ע"ז כלל פס"ד ועל עונש שא"ל פסק דין לא שייך כאשר זמם, ואע"ג דאם ע"ז עדותן שהעידו שהוא מועד הכול השור מצוהר בתוס' צ"ק דף כ"ד דהעדים משלמים צד מה שהחל מכח עדותם אע"ג דלגבי שיוזל לא שייך פסק דין, יש לחלק דזה שייך רק בהפסד ממון שיואל מכח עדותם, אבל עונש גוף אם זה לא לריך פסק דין לא שייך ע"ז עונש כאשר זמם, כמו אם ע"ז הפסק דין יאל לו יסורים שלא חייבוהו ממש בפסק דינם ה"י ה"ל כאלו יאל לו עונש אבל לא שהם חייבוהו ולע"ק.

תוד"ה זוממי צה ככן. דנכתפקו באופן דהעידו רק עליה דאולי אז דינם בשריפה או דאפ"ה דינם בחנק. ובאמת יפלא דאם כשהעידו עליה לבד הם בשריפה למח יוקל עונשם אם העידו גם עליו לחייבו מיתה וכי איתגורי איתגרי, ועוד יותר י"ע צמחודרין דף ל' דאמרין דליו יודע איזה עונש יש על המזמין אם לפי"מ שרע להרוג אותה או את הבעל והיינו דכיון דרע להרוג שניהם ואז לא הייתי יודע איזה עונש יקבלו ה"ל לאחיו ולא לאחותו, ולמה בלי פסוק לא הייתי יודע דודאי פשוט הוא דיתחייבו שריפה דא"כ איתגורי איתגור במה שחייבו גם אותו.

ונראה דהנה צ"ק דף ע"ד ע"צ מצוהר דבעדים שהוכחשו צנפס אם הכחשה תחלת הזמה ה"י לאו שניתן לאזכרת מיתה ולא ילקו אבל אם הכחשה לא תחלת הזמה ילקו ומצוהר שם בתוס' דאע"ג דבכולי דוכתא היכא דהלוא מהני למיתה אין לוקין אפי' באופן שלא יגיע לו עונש מיתה מ"מ שאני עדים זוממין דגלי

ובשלמא להחירון הראשון שבתוס' ד"ה מעידין דהיכא דלוקין כבר אין חסרון מחמת אח"ל ה"ג כאן כיון דנהרגין מיתה מקרי יכול להזימה, אבל לפי החירון השני דבצנ גרושה לא קאי כאשר זמם ולא צעי יכול להזימה אז בשלמא לפי"מ שהוכיח ה"ר' דתמיד העדים זוממין נידונין כמיתה שהי' הצועל נידון אפשר דה"ג כיון דעל עדות צת כהן לא מקבלין שריפה לא קאי הגז"כ דצעי יכול להזימה לגבי איזה מיתה לדונם, אבל להלך דה"ר' הי' מסופק דאפשר דהיכא דעל הצועל אין דנין אז מקבלין הזוממין שריפה ורק כשיש צועל אז נידונין כמיתתו ואיך אז מהני עדות על שריפתה הא לגבי זה הו"ל אין אתה יכול להזימה כיון דלא ידונו אותה בשריפה. והנה למסקנת ה"ר' דגם אם העידו רק עליה ג"כ נידונין צחוק, לע"ק דאיך נתקיים כאשר זמם צחוק. וי"ל כיון דמחמת דין אשת איש רגילה הא מחויבת צחוק אלא דיש גם עונש מחמת דין צת כהן מ"מ נשאר צה גם חיוצ חנק וכהחזמו אין דנין אותם על מה שהוסיפו לחייבה שריפה אלא על דין חנק שהי' צה, ולע"ק למה זה לא נקרא הזמה לחלואין.

תוד"ה צעין וכו'. עי' במאורי שכתב לתרץ בקושיא ממארי שני משום דלו ולא לאציו וכאן נפסל גם אציו. הרי מדבריו דשייך הזמה גם כה"ג, ולפי הנתיב"מ סוף ה' עדות דבהגדה דלא צעי צ"ד לא שייך הזמה, ל"ל דצעי צ"ד גם להעיד דהוא מארי שני אפי"פ שאינו פוסל צביאחו. אמנם מלבד שהקשו על המארי דבשלמא לו ולא לזרעו שייך דכיון דמכת פסולו נפסלין הבנים שפיר דרשינן ולא לזרעו אבל הא האב לא מיפסל מכת הבן וע"כ כשהעידו דאציו מארי ראשון והוא חי דנוגע גם לו או שנוגע לאחיו דהיינו צני אציו א"כ הא מעידים על מארי ראשון ודרשינן לו ולא לזרעו ולי"ל לחדש דלו ולא לאציו, ואם הקושיא היתה באופן דאינו נוגע לאציו כגון שהוא מת וכל מה שנופק"מ זה עליו שעליו דנין א"כ מה שייך לו ולא לאציו. ומלבד זה עדיין יש להקשות להמארי באופן

קרא דלוקין מוה"י אם צנ הכות הרשע וכיון דכן מוקמין לקרא דלקי רק באופן שאין יכול לצוא לידי הזמה אבל לא באופן שיכול לצוא לידי מיתה. ולכאורה הא בשעה שבעידו עברו ע"כ עבירת מיתה דהא אם אח"כ היו מזימין אותם צלי שיכחישום קודם היו נענשין במיתה א"כ אפי' אם אח"כ הכחישום מ"מ הא עשו עבירת מיתה ולמה ילקו. ויש לומר דהו"ל כחייבי מיתות שוגגין, דק"ל בחולין דף פ"א דחייבי מיתות שוגגין אין פוער מלקות.

אבל אפשר דשאני איסור לא תענה מכל איסורין דכיון דהלואי הזה משמש גם לעונש הזמה שלפעמים הוא מיתה, וגם עבירת לאו בשלמא אז כל איסור מיתה שצו הוא רק אם אח"כ צפועל יענישוהו מיתה, דאם אח"כ לא יענש מיתה לא עבר כלל עבירת מיתה, ולא דמי לכל איסורין כגון חילל שבת דודאי אפי' אם אח"כ לא הענישוהו מיתה מ"מ עשה עבירה מיתה, אבל לא תענה אינו כן דרק באופן שינישוהו מיתה אז עבר עבירת מיתה ואי לא לא. ולפי"ז כשאנו מסופקין בשריפת צת כהן איזה כאשר זמם יכ"י להם אז אם העונש יכ"י חנק נמלא דלא עברו עבירת שריפה כלל וא"כ לא שייך אתגורי איתגור דזה שייך רק היכא דהעבירה עבר כגון מי שעבר עבירת שריפה ועבירת חנק דאז גם אם נחייבו חנק לא נאמר דלא עבר עבירת שריפה וכיון שכן א"א לפוערו מהעונש החמור דאע"פ איתגורי איתגור, אבל כאן אם הדין לחייבו חנק לא עבר כלל עבירת שריפה ולא שייך אתגורי איתגור לכן צלי קרא דלאחיו ולא לאחותו לא ידעתי מה לדנוי דלכן לא הייתי יודע איזה עבירה עבר, ולכן גם עכשיו צחר דילפינן מלאחיו ולא לאחותו יש להסתפק באופן דרנו להרוג רק אותה דאז יחכן דיענישו אותם שריפה כיון דאז אין בהרשא דלאחיו ולא לאחותו ומ"מ כשהעידו על שניהם עבר רק עבירה דלאחיו.

תוד"ה זוממי צת כהן. לכאורה איך יכולים לדון בשריפה את הצת כהן כיון דהזוממין לא ידונו בשריפה הו"ל לגבי הצת כהן עדות. שאח"ל,

וה"נ חייבין זוממין אפילו בשוגג א"כ לרי' יוחנן יקשה למה לא יהי' חייב גלות בהעידו בשוגג לחייבו גלות.

והיא נותנת הם שלא עשו מעשה במזיד נמי ליגלו. הנה צרמצי"ן מצוה דבכלל לא יהי' נידון לענין שיתכפרו העדים זוממין כפרה כמו רוצח בשוגג אלא דס"ד שיהי' בעונש דגלות שאם ילא מעיר מקלטו יוכל גואל הדם להורגו, וא"כ מה שייך לומר דכיון דלא עשו מעשה במזיד יהי' להם כפרה דהא איירינן לגבי שיהי' להם עונש שיוכלו להורגם ואחרי כצדא היא זאת שמחמת שלא עשו מעשה יחא להם עונש שיוכלו להורגם. איצרא דהורג במזיד צלי התראה אין לו מפלט ע"י גלות דבגואל הדם יכול להרוג אותו תמיד מ"מ הא כאן לא ראינו לומר שיוכל תמיד להורגו כמו הורג במזיד אלא שיועיל להם ערי מקלט ורק אם ילא חוץ למקלט יוכל בגואל הדם להורגם ואיך זה סצדא שלכן יהי' להם העונש הזה מחמת שלא עשה מעשה.

ר' יוחנן אמר ק"ו ומה הוא שעשה מעשה במזיד אינו גולה הן שלא עשו מעשה במזיד אינו דין שלא יגלו והיא נותנת הוא שעשה מעשה במזיד לא ליגלי כי יהי' דלא תיהוי ל"י כפרה הן שלא עשו מעשה במזיד ליגלו כי יהי' דליהו להו כפרה. הנה הריטב"א והרמב"ן הקשו צהא דאין משלמין כופר משום דכופרא כפרה דמ"מ ישלמו ממון שהפסידוהו והיינו אע"ג דהעדים זוממין אי"צ כפרה מ"מ הא הפסידו כסף וזה ישלמו, והריטב"א חירץ דאין ממשכנין נמצא דלא הפסידוהו הרי דאם הפסידוהו ה"י שייך למייבם לשלם אע"פ שלא יהי' להם כפרה אף דמה שרצו לחייב להנידון הוא מדין כפרה, א"כ גם כאן נהי' דלא יהי' להם כפרה אבל כיון דסוף סוף חייבוהו לגלות אע"פ שזה מנצ' כפרה ולהם זה לא יהי' כפרה מ"מ שייך שיגלו ומה שיהי' להזוממין כפרה או לא יהי' להם כפרה לא ישנה כלל לדין כאשר זמם.

דצאו להעיד שאציו הוא מזרי ראשון ביינו דידוע לנו מי אמו והי' בחזקה שגולד מיישראל וצאו והעידו שהמזרי ראשון נשא את אמו צאופן שהוא גולד מהמזרי ראשון א"כ צאופן זה הא לא שייך לו ולא לאציו דאציו הוא צאמת מזרי וכל מה שהעידו הוא על זה שהוא צנו של המזרי ראשון א"כ נפסול אותם שיאסרו צצת ישראל כאשר זממו. (מהדו"ק)

ע"ב. תוד"ה ומה הסוקל וכי פירוש אדם שסוקל חצירו צאצנים ומת דנידון צסיף ולא צסקילה הצא לסקול ולא נסקל על ידם אינו דין שלא יסקלנו. יש לומר צצצרת רש"י דלא רצה לפרש כן דהא מצינו צצורה עונש על מיתה אבל על הפרש ממיתה זו לאחרת לא מצינו עונש ואדם שנתחייב מיתה צצ"ד כגון סייף וילך אדם ויסקול אותו לא יגיע לו עונש צ"ד ע"י משום דעל הפרש של אחרי מיתה לא מצינו עונש צצ"ד, ומ"מ כיון דיש דין צצ"ד אחרי מיתה להמית אז כשהעידו לסוקלו לריך להתקיים כאשר זמם מאחרי חיוצ צ"ד שחייבוהו, ואין זה סתירה ממה שאם סקלוהו אינן חייבין סקילה לכן פירש"י דמה הסוקל אינן חייבין כלל עונש אפי' על דבר שאם עושין צידים חייבין עונש מ"מ כשעשו זה ע"י עדותן פטורין כ"ש כשרצו לעשות ולא עשו שהי' סצדא לפוערן.

ר' יוחנן אמר ק"ו ומה הוא שעשה מעשה במזיד אינו גולה הן שלא עשו מעשה במזיד אינו דין שלא יגלו, ביינו דמזיד ע"י דיבור א"א שיהי' חמור יותר ממזיד ע"י מעשה דאינו גולה אפילו היכא דאינו חייב להיות נהרג. והנה פסק הרמב"ם צפ"כ מהלי עדות הלי' ד' שאין לעדים זוממין שגגה לפי שאין צה מעשה, ולפי"ז צכל דיני עדים זוממין מיידי גם צשגגה ועל שגגה למה לא יגלו דכאן הא אין ק"ו, ואין לומר דדין שוגג דחייב צעדים זוממין משום דהוי כמזיד ויכח דצמזיד אינו גולה לא שייך שיגלה בשוגג דהא אין ילפותא דשוגג הוי כמזיד אלא כעין סצרת הגמי כתובות דף ל"ג דלא לריך התראה,

צידו שמים, דאס האמת הוא שלא הי' חייב, לא עשתה עדותו אותו למחויב. ועדיין ל"ב דסוף סוף הא הפסידוהו ממון שהיו מו"לאין ממנו צב"ד דהא הרמב"ן לא תירץ מחמת דאין ממשכנין אותו ואזיל אף אי ממשכנין אותו, משמע דס"ל להרמב"ן דהעדים זוממין לריבין להתחייב אותו חייב שהי' להנידון וכיון להנידון הי' חייב מיתה ציד"ש וזכו התשלום כפרה אז גם הם מוכרחו שיהי' להם חייב כפרה על הטא שהייבין עליו לשמים, ולא דמי לחייב קנס שאס העידו על אי שאנס ופיתה דאע"ג דרנו לחייבו קנס מ"מ חייבם למ"ד דעדים זוממין ממונה אז גם באופן שהעידו שאנס ופיתה חייבם ממונה משום דבקנס אחרי שצ"ד מחייבין נהפך לממון, אצל כופר שגם אחרי שמתחייב דין כפרה וחייב מיתה צידו שמים עליו וכיון דלא שייך להיות חייב מיתה צידו שמים על ידיהם לכן לא שייך חייב תשלומין כזה לחייבם.

והנה מצינו צב"ק דף כ"ד דכשהעידו לעשות את השור מוטל והזמנו משלמין, וכתבו התוס' לפי כפרה אחת דמשלמין מה שצ"ז הולל השור, חזין דאפי' דבר כזה שייך לחייב להזממין, אמנם זה רק ע"י מה שיצא מכה דין דחל ע"י עדותם וכאן דמה שיצא הפסד ממון הוא ע"י דבר שיצא ממה דאין צ"ד ויכונים לחייב דהיינו מיתה צידו שמים שאין לצ"ד לחייב, ואם הי' שייך לחייב חייב כופר שזכר היו חייבין ענ שהפסידוהו אצל כיון דבין חייב מיתה ציד"ש וצין כפרה לא שייך לחייבם נמצא דההפסד יוצא עס דבר שאין לצ"ד לדון ולחייב וע"ז חין עדים זוממין חייבין אפי' בצמאיחות יולא הפסד, ובעדות בן גרושה דהקשו הראשונים דיתחייבו על שהפסידו לו מתנות כהונה הכס יש לחייבם כיון שזה נעשה ע"י דין ששייך לדון לצ"ד שהוא בן גרושה אצל הפסד שיצא לא ע"י דין של צ"ד לא שייך לחייבם כאשר זמכ.

ואין נמכרין צע"ע. בגזרת ארי הקשה דלמה לוקחין צאס העידו שנמכר לעצד עברי דלפי

ובין צ"ע צמאי דלא משלמין כופר משום דלאו בני כפרה נינהו, דהא זה לא עיקר הטעם, דהא הי' שייך לחייבם לשלם אע"פ דלאו בני כפרה, ואי כונת הגמ' דאס היו בני כפרה הי' שייך לחייבו אע"ג דאין ממשכנין דמ"מ נחייבם כפרה כיון שרנו לחייב כפרה, לכן גם הם ינטרכו כפרה, ע"ז לא צריך הסברה דלאו בני כפרה נינהו דהא אף אס היו בני כפרה זה הי' על הטא עצמם שזממו אצל מחמת שזממו לחייב כפרה אינו טעם דלכן יקבלו חייב כפרה של הנידונים.

אין משלמין את הכופר. ע"י צריעצ"א דהציא להקשות למה לא תני לה צמחני, ותירץ משום דלמ"ד כופר ממונה משלמין את הכופר ולכן צפלוגתא לא קמיירי. ובסם הרמב"ן כתב דכיון דעדותן על מיתה צידו שמים לא שייך כלל הזמה ע"ז וממילא גם מלקות שזה צמקוס הזמה לא שייך כלל. והנה צע"ס אפי' אס המלקות אינו משום דהוי צמקוס הזמה ג"כ לא שייך כלל מלקות על מה שהעידו דבר שזה לא נוגע לנו רק לשמים.

אלא דכיון דחייב מיתה ציד"ש אז הוא פסול לעדות כ"ז שלא ישלם, ועדיפא מיני מצינו צע"מ"ק צבס המאירי צב"ק דף כ"ו דאפילו באופן דחייב רק ציד"ש מ"מ פסול לעדות, וכיון דפסלוהו הי' שייך שילקה אס חייבו מלקות לא הי' מחמת דהוי צמקוס הזמה, ולכן כתב דכיון דזה צריך להיות צמקוס הזמה דמחמת לא תענה גרידא הו"ל לאו שאין צו מעשה לכן לא שייך לחייבו מלקות שזה צמקוס הזמה כיון דכ"ג חין לחייבו משום הזמה.

שם. חין משלמין את הכופר קסצר כופר כפרה. צריעצ"א הקשה דמ"מ הא הפסידוהו ממון שהי' מחויב לשלם, ותירץ כיון דזה צמאי דלא איפשרתא אי ממשכנין אותו, ואס לא ממשכנין אותו נמצא דלא הפסידוהו כלום, אצל הרמב"ן תירץ כיון דשיקק החייב הוא מיתה צידו שמים וע"ז לא שייך לחייבו דהא עדותן לא חייבוהו

לא לריק התראה לכן מסתבר יותר לחייבם להיות
נמכרין אבל לאידך טעם ל"ע. (מהדו"ק)

דף ג' ע"א. משלשין בממון. כתב בריטצ"א
לעיל דאמרין דמה דאין העדים
זוממין משלמין כופר הוא רק למ"ד כופר כפרה
דאילו למ"ד כופר ממונא משלמין את הכופר
הוא רק מפני שמשלשין בממון דאי לא איך שייך
כופר, אם כל א' יתן כופר, כופר א' אמר
רחמנא ולא שני כופרין, ליתן האי כופר והאי
חאי כופר, כופר שלם אמר רחמנא. משמע מדבריו
דגם אם כופר ממונא שייך הדרשה דכופר א'
ולא שני כופרין וכופר שלם ולא חאי והוי קשיא
לי דאיכא אפילו למ"ד כופר ממונא לא ישלמו
כופר, לכן כתב דכיון דמשלשין בממון הרי דזה
תשלום א' ולא מקרי דכל א' משלם חאי כופר
דזה שייך רק בשור של שני שותפין כדאיתא ב"ק
דף מ' דכל א' מחמת עצמו מחויב משא"כ עדים
זוממין שמשלשין ביינו דהוי תשלום א' ולכן אי
כופר ממונא היו משלמין ביחד כופר א'.
וצערוך לנר נקט בשיטת הריטצ"א דס"ל דאי
כופר ממונא אין הצעיה, ול"ע דאדרבה משמע
דס"ל דשור של שני שותפין איכא למיבטי אפי'
אי כופר ממונא.

באומר עדות שקר העדות. התוס' שכן מקשה
על רש"י דכתב דלר"ע דע"ז קנסא אם
יודו ב"ד אחר יפטרו, והקשה למה לריק לז"ד
אחר, ולכאורה אינו מובן מה שייך הודאה באלוה
ב"ד שהחם לומר הוזמתי על מה שצטנמם ראו,
ואפשר לומר דבאומר שקרתי שמודה דהזממה
נכונה, הוי הודאה וזה שייך אף באלוה ב"ד,
ויש להסתפק אם בכל הודאה לענין מודה בקגם
דפטור אפי' אם באו אח"כ עדים לריק שידו
ששקרו או שסגי אפילו אם יאמרו הוזמנו אבל
זה שקר בהזממה ביינו אם גם זה נקרא הודאה,
דאפשר דלא סגי בהודאה רק אם לפי דבריהם
מודים צעטם החיוב ואף שטעטס החיוב לא מהני
הודאתם להתחייב רק ע"פ המזמין, מ"מ דברי
התוס' שכן יש לפרש דשייך הודאה שלפ"ד יב

הרמב"ם הא לריכוס לשלם מה שהפסידוהו ממון
וממילא לא ילקו, ובשם הגר"ז כתוב דמכירה
עבד עברי אינו ממון אלא דין מיוחד שלא שייך
ע"ז חיוב ממון. ול"ע עדיין דהנה הרמב"ן
והריטצ"א הקשו ב"ג וצ"ח דישלם דמי תרומה,
ובחירון א' כתבו צ"ס תוס' דכיון דאין נענשין
כאשר זמם על עיקר הדבר לעשות בן גרושה לכן
אין משלמין ג"כ וזה שייך גם כאלו דעיקר הדבר
שזממו הוא לעשות בו דין עבד עברי, אבל לשאר
התירושים שכתבו דהוי גרמא וכדו' כאן ישאר
הקושיא דהא צ"כ שהעידו שהוא עבד הפסידוהו
ממש וא"כ ישלמו מה שהפסידוהו. (מהדו"ק).

סבר רב המנונא למימר ה"מ היכה דאית לי
לדודי וכו' ולימרו ליה אי אנת הוי לך
מי הוי מזדבנת חזיקן דאע"ג דצמלאות הא היכה
לריק למכרו מ"מ כיון דלא היכה דינו אלא דאם
אין לו כסף אז ימכר לכן גם להם יהיה דין
מכירה רק צ"ס לא יהיה להם כסף, וקשה
מכאן על הא דב"ק כ"ד בתוס' דהעידו שהוא
מועד ועי"ז הוצל השור לריכוס לשלם דלכאורה
כיון דלא היכה דין שיוצא אלא דמכה עדותם הוצל
לא שייך ע"ז החם, וכמו דכאן אע"ג דצמלאות
הי לריק למכרו ול"ע. [ועי' מש"כ לעיל ב' ע"א
ד"ה שם תודיה כל הזוממין]. (מהדו"ק)

שם. יש לעיין בזה דאין נמכרין צע"ע ושיטת
הרמב"ם דלוקין, ומשמע דאם היו נמכרים
לא היו לוקין מוהיב אם צין הכות הרשע, ולכאף
הא רק ידעיין דממון דוחה מלקות צעדים זוממין
אבל עונש מכירה אין זה עונש תשלומין לפי מה
שציארו האחרונים ומטו כן גם צ"ס מרן הגר"ז
ז"ל אלא עונש להיות עבד, ול"ל דזה ג"כ נקרא
שתי רשעיות ביינו העונש דמכירה דהוא משום
כאשר זמם והעונש מלקות, ומ"מ למכר הו"א
דימכרו ולא ילקו דאולי ילקו ולא ימכרו דע"ז הא
לא ריבחה תורה דמכירה פוער מלקות דרק
תשלומין דוחין מלקות מדרשא דיד ציד בכתובות
דף ל"ב ע"ב ובשלמא לטעם דעדים זוממין לא
צ"י התראה שם דף ל"ג אפ"ל דהעונש דמכירה

מחמת הכחשת הראשונים, די"ל דכיון דהראשונים אין להם נאמנות מלד עלמן רק עשו ספק ורק ע"י נאמנותן של השניים הוא דהוסיף העדות וזה אחרי שכבר נתבעל עדותן ונעשה ספק ע"י הכחשת הראשונים שהכחישום ולכן אינו מתחייב כאשר זמם.

ועדיין קשה דלמה כתב הרמב"ם צאומרים העדנו שקר דכיון דהוי קנס אין משלמין עפ"י עלמן דע"ז הא פרכינן כל כמיניה כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ח"כ חף אי שייך לחייב אם יוכחשו ע"פ עלמן מ"מ הא הוא רק אם היו יכולים לבעל ולהכחיש עדותם הקודמת לגמרי אבל כיון שאליצא דאמת אין נאמנים דכיון שהגיד אינו חוזר ומגיד ח"כ לא שייך לחייבם מדין הזמה, ואפילו למ"ד עדים זוממים ממונה ג"כ לא ישלמו צאומרים שקר העדנו ונ"ע. (מהדו"ק)

כמאן כר"ע דאמר ע"ז קנסא. יש להסתפק צאם העידו על אי שחייב מיתה וממון והזמו, דאז הלא הדין דהכריז ואין משלמין משום דקלדר"מ, אם יהיו חייבין לנ"ש ככל קלדר"מ, ויודאי למ"ד ע"ז קנסא ודאי דאינו מחוייב לנ"ש דקנס אינו מחוייב צלי פסק צ"ד כמש"כ התוס' כחוצות ל"ג ע"ב, אלא דאפשר דאף למ"ד ע"ז ממונה נמי אינו מחוייב לנ"ש דחייב דהזמה הוא ועשיתם לו כאשר זמם דהיינו חיוב על הצ"ד וכל שצ"ד אין יכולים לחייבו אין חיוב כלל, [אבל דהזמו ולריך לחייבם אלא שאין לנו צ"ד משום דאין לנו סמוכין שפיר יועיל תפיסה כמבואר בצ"י סי' ל"ח], ויש לעיין בהעידו ג' כיתות שנגח השור דאמרינן בצ"ק דף כ"ד דבהזמו אין חייבין לשלם בעד מה שרצו לחייבו חלי נזק דמועדות אלא כשצאו רטופים או מרמזי רמוזי דאחרת יכולים לומר לחייבו פלגא נזקא קאחיתין, מ"מ אם אמרו דרצו לעשותו מועד דיתכן דיתחייבו כיון דכה"ג יש לקיים כאשר זמם אע"פ שזה רק ע"י הודאתם [ולמ"ד ע"ז קנסא גם בכה"ג יפתרו]. (מהדו"ק)

כאן הזמה אמיתית. וצריע"א כתב דרק כשמודים שהם שיקרו וההזמה אמת אז הם מחויבין מחמת הודאתן ולא כשצאומרים שהמזימין שיקרו. (מהדו"ק)

כל כמיניה כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. עיין ברמב"ם פ"ח מהלכות עדות הל"ב דכתב דהא דב' כיתות המכחישות זא"ז אין משלמין הזמה דאין אנו יודעין מי אומר אמת. ולכאורה קשה דהא אף צבא הרוג ברגליו אין נענשין ובמש"כ הרמב"ם בהל"ו, ובהל"ח מצואר דצאומרים עדות שקר העדנו אין משלמין ע"פ עלמן משום דהוי קנס, ותיפול"ל דאין כאן הזמה, [וכראונו בכתב סופר הגדפם על הרמב"ם שהעיר מה]. חזינן משעת הרמב"ם דאינו דין דוקא בהזמה דאם היו נאמנין השניים המכחישים היו מתחייבים שפיר כאשר זמם אלא דלריך שיוכחשו ע"י דין עדות וצבא הרוג ברגליו דהוכחשו לא ע"י נאמנות של עדים אין נענשין דלריך שיכיה הוסיף ע"י עדות, ולכן צאומרים עדות שקר העדנו אם היו נאמנים להכחיש עדותם הקודמת דאז הו"ל כהוסיף עדותם ע"י דין עדות והי' מחוייבין כאשר זממו, והלא מהסוגיא מצואר דאם היו יכולים לחזור ולהעיד היה בעל עדותם לגמרי והיה נקרא שפיר הכחשה ע"י עדים והיה שייך להתחייב כמו ע"י הזמה, לכן קושית הגמ' היא רק כל כמיניה כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ואין כאן הכחשה על עדותם הקודמת, ואין להקשות מהא דצ"ק ע"ד ע"ב דבהזמו עדי גניבה לא חייבים על העניחה אע"פ שעדותם בעלה לגמרי ע"י השניים, שאני התם דעל העניחה אין כלל ראיה ששיקרו אבל אם ע"י עדים המכחישים התחבר ששיקרו היו מתחייבים ככאשר זמם אף בהכחשה, ואין להקשות לדברינו ברמב"ם דלפ"ז לריך להיות דהוכחשו ואח"כ הוזמו אף למ"ד הכחשה לאו תחלת הזמה מ"מ יתחייבו כאשר זממו דהא עכשיו התחבר ע"י עדים ששיקרו וגמלא דעדים הראשונים שהכחישום נאמנים, וא"כ נהי דא"א לחייבם מלד ההזמה של אח"כ מ"מ נחייבם

אמרין כי ליכא לאשתלומי מהאי, מ"מ זכו רק
 אם לגבי עשית ההיזק לא נריך שיהיה דוקא שני
 אנשים אלא דנזמן שבו שני מזיקים אצל אם כל
 ההיזק הוא רק ע"י שיש שנים כגון צעדים זוממין
 דכל אפשרותם להזיק א"א להיות בלי שנים דהא
 נריך שני עדים שיוכלו להזיקו אז כל הדין הוא
 רק על כל א' לפי חלקו, דכל דין דרב נתן הוא
 משום דדין מזיק שלו אינו קשור להשני ואפילו
 בצער ואימורין דהא לא הולרך לעולם ההיזק
 שיהיה שייך לשני בעלים אלא במקרה הם שייכים
 לשני בעלים ואפשר לתת לכל א' דין מזיק שלם,
 אצל צע"ז שכל ההפסד וההיזק הוא רק ע"י שיש
 עוד צד אחד שהרשיע אז כל א' משלם רק לפי
 חלקו וגם אם יהיה שלושה כ"א ישלם רק חלקו
 כיון דהולרכו לזירוף עוד אנשים, אמנם באופן
 שכתב הרמב"ם בפכ"א מה' עדות ה"ה דע"א
 שהעיד על אשה שזינתה אחרי קינוי וסתירה
 וכו' דמשלם כאשר זמם, אז אם יעידו שנים
 ויזמו אז אפשר דיהיה שייך לחייבו על חלק
 חצירו מדין דכי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם
 מהאי.

והנה בקצו"ח סי' כ"ה ס"ק י"ב הביא
 להקשות על הא דאמרין בסנהדרין דף
 ל' דבשנים מחייבין וא' אומר זכאי ואח"כ בהצטר
 דעו דבשנים משלמין רק צעד חלקם דאמרי
 ליה אי לאו את צהדי דידן לא הוי סליק דינא
 מידי, והוא לא משלם חלקו דאמר להו אי לדידי
 צייתיתו לא הייתם נריכים לשלם וכן פסק שם
 הרא"ש להלכה, והקשה לפי מה שפסקין ברב
 נתן דכי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי
 למה לא ישלמו צעד חלקו, ולהכיל אפ"ל גם
 צדיינים כיון דכל אפשרותם להזיק בגרמי הוא
 רק צירוף השלישי אע"ג דענין היזק גרמי אינו
 תלוי בג' מ"מ צורה כזאת הוא רק ע"י ג' לכן
 כל א' מזיק רק כפי חלקו ולא אמרין כי ליכא
 לאשתלומי וכו', ואפשר דזהו ציבור דברי הגמ'
 אי לאו את צהדן לא הוי סליק דינא מידי לכן
 לא שייך לנו חיוב על חלקך כיון דכל ההיזק ע"י
 שהי' עוד מזיק, ועיין תשו' רעק"א החדש סי'
 כ"ב ובהגהותיו לשו"ע חו"מ סי' כ"ט שדן לגבי

סד"א כיון דלחצרי' לא מלי מחייב ליה חיבו
 נמי לא מחייב קמ"ל. ציבור הדברים דכדי
 שיתחייב נריך להאמין לו דגם חצירו חייב [דאם
 חצירו לא חייב ע"כ גם הוא אינו חייב] ואע"פ
 שצמ"אחות לא נחייב את חצירו וזהו דחוק כאן
 משאר הודאת צע"ד, ויש לעיין דלכאורה איזה
 חידוש מיוחד יש כאן דהא אף בצ"א שנים ואמרו
 חוייבו צע"ד ע"כ הא דיכולים לחייב את כל א'
 מהם על סמך הודאתו הוא רק מפני שכל א'
 נאמן לומר שגם חצירו חייב דאם כשאנו דנין
 עליו לא נאמין לו שגם חצירו נתחייב איך נוכל
 לחייב את כל א' מהם, וא"כ איזה חידוש הוא
 באומר ע"א חוייבו דלריכים להאמין לו שחצירו
 גם נתחייב, מכאשומרים שניהם חוייבו דגם אז
 ע"כ הא דיכולים לחייב את כל א' מהם הוא רק
 ע"י שלגבי לחייב אותו מאמנים לו שגם חצירו
 חייב, ואפשר דאם כל א' יאמר אני נתחייבתי
 בלי שיאמר על השני ג"כ נחייבם לשלם אע"פ
 דבהודאתו אין עדין חיוב שלם, כיון שאח"כ
 יודע לנו ע"י עדים ששמעון התחייב הוי הודאת
 ראובן הודאה מספיקה להתחייב וכו"נ כאן כיון
 שצירוף שניהם יש לכל א' הודאה שלימה ולכן
 באם רק א' אומר חוייבו הוי חידוש, [וצריע"א
 כאן מצוה דהא דנאמן בהודאתו לחייב עצמו
 ע"י שאומר הוזמנו הוא רק מכה פלגין דיבוריה
 והיינו דאנו מאמינין לו שחייב כסף אצל לא
 שהזם משום דאין אדם משום עצמו רשע, וא"ע,
 דא"כ מה החידוש כיון דלחצריה אינו נאמן הא
 צין כך אינו נאמן דהזם דרק נאמן שחייב כסף
 באיזה אופן שהוא א"כ מה לי איך שאומר שצא
 חויבו].

ויש לעיין למה לא ישלם גם בשביל השני, הא
 לפי דבריו שניהם חייבין וכיון דליכא
 לאשתלומי מהאי משתלם מהאי, ולשיעת הרמ"ה
 שהוצא צטור סי' ח"י גם כשהשני חייב ואין לו
 כסף משלם א' הכל א"כ גם כאן זה שמודה
 ישלם הכל, וגראה דאע"ג דבשנים שהזיקו אמרין
 כי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי ומצוה
 צצ"ק דף י"ג דאפילו בשני מזיקים שכל א' בלי
 השני לא היה יכול להזיק כגון צער ואימורין ג"כ

עוד יש לפרש דכונתם דהזם רק זה שאמר עדות שקר העדתי, וע"ז הקשו דאיך ס"ד דיהי' חייב כיון שלא הזמנו שניהם, ע"כ פירשו דהזמנו שניהם אלא דכיון דהוא כבר אמר שקר העדתי אז לא יכולים כבר לחייב אותו רק השני משלם לפי חלקו, וע"ז פריך דכיון דאינו חוזר ומגיד הרי גם לו יש לחייב דשניהם זוממין.

שם. תוד"ה באומר וכו' אל"כ הזם במקום פלוני עמנו הייתם. ע"י צנחיה"מ סוף סי' ל"ח מה שהציא בשם אביו.

שם. תוד"ה באומר וכו' סותר עדותו. והנה לרצא דס"ל דהכחשה תחלת הזמה אל"כ למה לא יכולים לחייב להעד שאומר שקר העדתי ומה בכך דנסתר עדותו. ואם באנו לומר דכאן דסותר עדותו הו"ל כלא העיד כלל וכמו באמת בסותר עדותו תוכ"ד דבעל לגמרי בעדות אל"כ גם חזירו איך יתחייב כאשר זמם כיון דהו"ל כאילו עד אי העיד, וע"כ ל"ל צנחיה"מ דאע"ג דהכחשה תחלת הזמה מ"מ הבא שהוא בעלמו ציעל עדותו לא שייך כבר לחייבו וכו"ל כתיקן את המעוות כיון שחזר וסתר עדותו אבל כ"ז לגבי עצמו אבל לגבי חזירו הו"ל ככל הכחשה תחלת הזמה דאע"ג דכבר בעל העדות שייך לחייבו עדיין כאשר זמם. ולע"ק. (מהדו"ק)

שם. תוד"ה באומר עדות שקר העדתי וכו' סותר עדותו ולא שייכא זה תורת הזמה. דדיבור הקודם (מהדו"ק) נדחקו דאע"ג דס"ל לרצא צ"ק דף ע"ג ז' הכחשה תחלת הזמה, מ"מ ס"ד דמהני מה דסתר דבריו דהרי עוקרם לגמרי וכמו בתוכ"ד דבאמת עוקר לגמרי הדיבור והוא כלא העיד כלל.

ויש לעיין על מה שבי' בהפלאה כתובות דף י"ח ע"ב לדון אם צלי הגזה"כ דאינו חוזר ומגיד ה"י נאמן לבעל העדות הקודמת, או דה"י לנו שתי עדויות המתנגדות, דהא כאן משמע דצלי דפרכינן דהא אינו חוזר ומגיד ה"י עוקר דיבורו לגמרי, דאל"כ למה לא יכולין להזימן על

חייב גרמי שהע"א שהודה שהזם שישלם על חלקו של השני לשיטת הרמ"ה הנ"ל דגם אם אין לו לשלם חזירו משלם בעדו, ולהאמור גם לחייב דינא דגרמי אע"פ דחייב מזיק דינא דגרמי לא תלוי דוקא בשנים דהא ילוייר היזק גרמי גם צלי שנים מ"מ כיון דהיזק ע"י עדות הוא לא ילוייר רק ע"י עוד אי' לא אמרינן כי ליכא לאישתלומי וכו'.

ובחזו"א צ"ק סי' ה' סי"ק י"ז הוסיף להקשות על הא דדיונים שטעו דגם צלי דינא דרב נתן קשה דהא הם הזיקו הכל והשלישי רצה להביל ולא הניחוהו ומה זה דקאמר אי לאו את לא הוי גמיר דינא הלא רק הם המזיקים ולמה לא ישלמו הכל, ואפשר דמה דאמרין דלימרו ליה אי לאו את לא הוי סליק דינא פי' כיון דלריך עוד אי' ואינם יכולין להזיק צלעדו אלא דכיון דזה גרמי נמלא דהשנים לגבי היזק של השלישי כמו גורם דגורם שט"ז אין לחייבם, וצלי בעטם דאי לאו את לא הוי סליק דינא הם היו נקראים מזיקים שלימים מבח גרמי דהם טעו את הכל אבל כיון דאי לאו את צהדן לא הוי סליק דינא וגמלא דכדי שיכיה ההיזק לריך עוד צן אדם להשתתף ואע"פ שאז הם המזיקים צלירופו מ"מ אין חייבים על חלקו דהו"ל כגורם דגורם כיון שהם לצד צלי שהשלישי יטמך אתם לא יוכלו לפסוק, ואיכ"נ באופן דיכול להיות ההיזק גם צלי השלישי רק צמלאות ה"ה השלישי אז הם היו המזיקים כיון דאין לריכים אותו לעצם ההיזק. (מהדו"ק)

תוד"ה באומר עדות שקר העדתי וכו' ולא נראה דהא ליתא מאן דמשלם ממון אל"כ הזם במקום פלוני הייתם. ע"י צנחיה"מ ומהר"ם דאומר עדות שקר העדתי ולא הזמנו אח"כ, ולפי"ז ל"ל דמה שכתבו צריש הדיבור ושוב הזם, היינו למסקנא מיירי כן אבל השתא ס"ד דכזה שאומר עדות שקר העדתי סגי, וע"ז כתבו דאין לפרש כן דודאי דצלי הזמה אינו חייב לשלם.

צעד י וירויח י זז, ואפשר דכאן דרוליס לקצוע מה הפסידוהו כיון דצין כך יש עדיין אפשרויות שיטערך לשלם לכן אמרינן דזה לא נכנס בכלל מה דלא הפסידוהו כיון שהיה לו אפשרות שישאר לו עדיין כל זה ממילא זה לא נקרא דלא הפסידוהו, וזה אולי מש"כ בריטב"א, ואריך עיון עדיין דאף אם צמתיאות לא תמכור לו מ"מ זכות ספיקו שיהיה יותר דהא זכות ספיקה אינו שיהיה יותר ממנו ומה איכפת לי מה שלא תראה למכור.

עוד יש לעיין נהי דשמה לא תמכרנו צמ"מ הא זהו גופא ספק ח"כ נימא דהפסידוהו י"ה דהא זכותו שיהיה ואפשר דתמכור צמ"מ ואולי לא, וספק זה יעשה שהפסידוהו קצת יותר מני כגון י"ה, וז"ל כיון דדבר כזה שאינו צמתיאות לא שייך לשום ולע"ק. (מהדו"ק)

רש"י ד"ה אמר ר' פפא וכו' יכולין לומר אנו בעדנו רק על כתובתה ולא ידענו שהי' לה נכסי מלוג. ויש לעיין להכי דס"ל דגם צממון לא מהכי עדות שיהי' אהיה יכול להזימן ח"כ לא יפסיד הצעל נכסי מלוג צאופן דהעידו שגירשה והוזמו ויש עדים שיש לה נכסי מלוג יאכל הפירות לעולם אפי' אחרי שהנשא לאחר, וכמו דנאמנים לאחוריה על צעלה צהעידו על חזירה ולא התרו בה דאינן נאמנים להורגה דלגבי זה הו"ל עדות שאח"ל.

ויש לומר דכמו דכתבו דכיון שלוקין צבן גרושה מקרי אחיה יכול להזימה כאן גמ' כיון דמשלמין עבור הפסד כתובה מקרי כבד יכול להזימה גם על הנכסי מלוג וכאן אפשר דגם להתירוצ' השני שצחוס' ריש פירקין דלא ס"ל דמלקות מקרי יכול להזימן על עדות דבן גרושה משום דאינו דומה מלקות לפסול חללות שרצו לפוסלו אבל עונש מומן דכתובה שפיר הוי יכול להזימן על הפסד נכסי מלוג.

והי' אפשר לומר בדרך אחר דגרשוין צהכרה מפסידים נכסי מלוג וגם מפסידין לו כתובה אז מקרי יכול להזימה על מה שהעידו עדות אחת, ומה דיתכן דאין לה נכסי מלוג

עדותו הראשונה כיון דמה דחזר והכחיש לא עדיף מהכחשה ואם זה רק הכחשה הא הו"ל חד לגבי עדותם הקודמת שהם שנים ואין זה שום הכחשה.

שאם נתאלמנה או נתגרשה ואם מתה יירשנה צעלה. לפי"ז נמלא אם העידו על הצן שהי' לאציו לשלם צעוד שנה מאלה זז והוזמו לא נחייבם מאלה זז שלמים כיון שאפשר דאציו ימות צחוך השנה והצן יירשנו.

אמר רב חסדא צעל. היינו אם הצעל הי' מוכר זכות ספיקו והיינו כשיש קרקע המיוחדת לכתובתה ואם ימכור את הקרקע הזאת היא שיהיה להקונה רק י' שמה ימות או יגרשנה ותגבה מזה האשה, ויש לעיין אם אין קרקע מיוחדת לכתובתה איך נשום, ואולי נשום כמה שזין כל נכסיו כיון שיש אפשרות שקרקע אחד היא תגבה אם הוא ימות או יגרשנה.

ביצד שמין. עיין ברש"י וכתוב' דכששמין זכות ספיקה נמלא דהפסידוהו יותר דכל השאר נקרא שהפסידוהו, דהא צעד כסף שהיא מוכרת זכות ספיקה הי' יכול לקנות את זה ונמלא דהפסידו לו ס' מנין, וז"ע דכל פעם שאי' יכול להרויח עם כסף וכי נימא דזה נקרא שהפסידוהו מה שהיה יכול להרויח. ולכאורה לריך לשום ההפסד כמה שהיה שיהיה זכותו למכור וכן למד הקונים ונותנין צעד זכותו רק י' הא הקונה יוכל אח"כ לקנות זכות ספיקה צעד מ'.

ואפשר דלא כדאי להלוקה לקנות את זכויותיו וזכויותיה נמלא דלא ירויח הרבה משא"כ כשקונה על ספק כדאי לו דאולי ירויח אבל נהבעל כדאי לקנות ועדיין ז"ע דכיון דאולי לא תמכור למד ס"ל לר' נתן דשמין בה, כן יש לעיין וכי אם אי' יקנה זכות ספיקו ויעידו שנתגרשה וכי יטערכו לשלם ללוקה ס' כשהוזמו לפי המ"ד הזה וכן אם קנה לוקה זכות ספיקה צמ' והעידו שכבר קיבלה כתובתה כהא דצ"ק דף פ"ה וכי נימא דיטערכו לתת לו י' כיון דהי' יכול לקנות

אומדין כמה רואה ליתן ויהי בידו חלק זוז.
בערוך לר דייק מהריטצ"א דהמלוה
הי מוריד ללווה כדי לקבל חובו חתקף, ולפי"ז
הסתפק להיפך אם העידו שצריך לשלם רק אחרי
עשר שנים ולא השומא חכ"י באופן של רבית
אם צריך לשלם. ועי' בחש"י מיומנויות לספר
משפטים חש"י ט"ז. (מהדו"ק)

ע"ב. ואש"ג דכשתא לא קרינן ביה לא יגוש.
ופירש"י בצביעות. והיינו דברגע שחל בו
שמיטה צריך שיכא לו אפשרות לנגוש לולא כדין
שמיטה.

ויש לעיין במי שטעה עבירה מיתה אם באותו
זמן שייך לתוצעו דחמיד מלינו דא"א
להחייב חייב שצריך לחול אז בטעה. שטעה
עבירה מיתה אכל אם שייך לתצוע אותו חייב
שכבר חייב באותו זמן יתכן דיכול, או אפשר
דזמן דקלד"מ אין עליו שום חובים אפילו על
מה שנתחייב לפני זה אלא דלאח"כ יוכל לתצוע
אותו כיון דאין התציעה מכה חייבו דלא, וחייבו
שנתחייב קודם לא פקע, אכל אז אין שייך עליו
שום חובים, ואם נימא כן נמלא דאם יכא
קלד"מ ברגע של סוף השמיטה דלא קרינא
ביה לא יגוש לא תשמענו שביעית לאיכא דאמרי,
כיון דלא לא קרינן ביה לא יגוש, ומכל מקום
אפשר דמה דבצי שיוכל לנגשו הוא דוקא שמא
הזכיות ממון יש לו לתצעו וכאן מלך דיניו הא
יש לו לתצעו אלא דעל הלוה יש דינים שא"א
לחייבו אז ואין זה מגרע בצעלותו של המלוה
לגבי לנגוש וקרינן שפיר לא יגוש והשביעית
תשמענו. וז"ע שם דף קמ"ח ע"ב. (מהדו"ק)

ומוסר שטרוהו לז"ד. בריטצ"א ביאר דנגוש
ועומד הוא, היינו דכשמוסר לז"ד הרי
בזה כאילו נוגשים אותו, וברש"י בגיעין משמע
דהוי בגבוי. אמנם צין לרש"י וצין להריטצ"א
צריך לומר דז"ד יש להם כח לגבות בלי שליחותו,
דאילו אם כל כח משום דעושים בשליחותו א"כ
מאי עדיף כשמוסר לז"ד מאם לא מוסר דחמיד
רק הוא התוצע, כיון דתוצעים בשליחותו.

מ"מ העדות היא עדות שכוללת חייב כתוצע
ושלא יאכל נכסי מלג ומקרי שנתקיים בזמנה
בכל עדות בגירושין, משא"כ זנות אינו מכריח
חייב מיתה דהא אם אינה חצירה אז אותו
זנות אינו מחייב מיתה, אלא דבתוס' סנהדרין
דף ט' ע"ב הא ביארו דלכן יכולין לומר לאוסרה
על צעלה באנו משום דאינו מוכרח שידעו שהיא
חצירה או שלא ידעו שחצר אי"ל בתראה,
ומבואר דאפי' אם ידעו שהיא חצירה אכל כיון
שאפשר דלא ידעו דחצר אי"ל בתראה ג"כ הי'
אותו דין שהיתה נאסרה אפי"ש שאליצא דאמת
יש עדות המספיק לחייבה מיתה וא"א להתחלק
דזנות דחצירה ממייב מיתה דהכרח מ"מ הי'
מתחלק דלא הי' מועיל העדות לגבי מיתה אפי"ג
דמהני לגבי לאוסרה א"כ הי' כאן, ולריך ע"כ
לומר כמש"כ קודם.

תוד"ה מעידין. ועוד י"ל שאומרת גרשתני.
בערוך לר הק' דע"כ מייירי בהכי דאלי"כ
מנא לן דעוד לא שילם כתוצעה וא"כ בודאי
פטורין משאר כסות כיון דהיא מודה שנתגרשה.
ואפשר לומר דמייירי שנתגרשה ע"י שליח לקבלה
דכס מעידים דנתן הצעל גע לידו והאשה
חוצעת לפי"ז כתוצעה אכל אינה יודעת אם
קיבל הגע או לא, ולפי"ז שפיר הפסידו לאשה
שאר כסות. (מהדו"ק)

מעידין אנו באים פלוני שהוא חייב חלק זוז
עד שלשים יום. ברמב"ן הקשה דהא
הוי כמצטל כיסו של חצירו ואפילו בזמן כה"ג
פטור, ותיירך דכיון דכעת אינו מחייב עדיין
לשלם הוי כהפסידוהו ממש. וז"ע דהא אם הוי
מחייבין אותו לתת את כספו על עשר שנים
ואח"כ יקבל בחזרה הוי מצטל כיסו דלא עדיף
מאם לקח בידיים ממונו על עשר שנים וכאן הא
לקחו ממונו על עד עשר שנים דלאח"כ הא הו"ל
כקיבל בחזרה דלא הוא מחייב מתמת חובו לשלם
וא"כ מאי תירך, (מהדו"ק)

וצע"ק דזמלוה לעשר שנים למה מהני מוסר שטרוחיו בין לרש"י דהוי כגזוי כבר ובין להרמב"ם דהוי כגגוש, דהא עדיין א"ל לגבות וא"ל לגגוש כיון דעדיין לא הגיע זמן הפרעון בזמן השמיטה.

המלוה לעשר שנים. ופסק הרא"ש דאין משמע א' דמהמשנה משמע יותר כלשון זה, והב' כיון דשביעית בזמן הזה דרצון אז ספיקו לקולא, וביאר בצ"י ס' ס"ז דרש"ג דספק ממון לקולא לנחצב מ"מ כיון דעיקר הספק באיסור דרצון דספיקו לקולא לכן אפשר להוילא גם ממון. **והנה** בכל ספק בחקירה בממון משמע דאמרינן הממט"ה, ומש"כ הרב המגיד בפ"ד מהל' גזילה הל' ז' דספק תקנה לא מהני אפילו תפיסה אש"ג דשיטת הרמב"ם דבכל ספק ממון מהני תפיסה, הרי לדידי' ספק בחקנה הוי כלא תקנו כלל, וכבר הקשו עליו יעו"י דרעק"א שם במהדורת פרנקל שביא מצות מאיר דהק' מפ"ח מהל' עבדים הל' ד', עכ"פ רוב הראשונים ס"ל דספק תקנה בממון הו"ל ככל ספק בממון ולכן הולך לומר דענין מה משמע שביעית עיקרו דין איסור דהיינו משום דאין סברא מזכותי ממון שיפקע החוב בשביעית אלא דין וחוק המלך שישמט, ומזה י"א שיפסיד ממון אצל אין עיקר מדין ממון, ולכן בשתקנו מדרבנן בשביעית בזמן הזה תקנו ג"כ באותו ענין שזה ענין איסור, אצל אין לומר דעיקרו איסור לא יגוש דהיינו איסור תביעה וזה לא דין ממון אלא שמכח זה מסתעף דין שמיטה, א' דגם איסור תביעה ע"כ יסודו מחמת שאין לו לזכות בממון דאילו לא נחלש כח ממון שמגיע מהלוה למה יאסר לתוצעו נמלא דאין דין שמיטה נוצע מאיסור תביעה אלא איסור תביעה נוצע ממנה שהחלש זכות ממון. והב' אפשר דאיסור תביעה ג"כ אינו אלא אם עיי"ן ישלם אצל ע"ס התביעה אם לא בא לידו תשלומין אינו עובר כלל, וי"ע צזה. **ועי' בחזו"א** אהע"ז ס' נ"ו ס"ק ע"ו דביאר מה דמהני ע"מ שלא תשמטני בשביעית אין לפרש משום דהוי כמתחייב ע"מנו לאחר שביעית

לשלם דא"כ לא שייך שלא תשמטני בשביעית, וגם לא שייך צוה שמתנה עמש"כ בחורה. לכן ביאר דענין שמיטה הוא מזכותים שבתורה נתנה ללוה ויכול למחול על זכותו. ולפיו"ז לכאורה עיקר דינו הוא זכות ממון שנתנה תורה ללוה וכשיש ספק הרי זה ספק אם יש ללוה זכות הזה להפטר או לא וכה"ג ה' לריך להיות הממט"ה, ונלמדך לומר שביעית הרא"ש דהטעם שלא תשמטני בשביעית אינו משום דזה מזכותי ממון של הלוה אלא דין איסור, ומה דמהני דהוי התחייבות על אחרי שמיטה וכמו שדייק בקבלות יעקב ס' ג' שביעית הרמב"ם דס"ל כן.

תוד"ה המוסר וכו' לכן נראה דתרי מילי יינהו ומוסר שטרוחיו לב"ד מדאורייתא אינו משמע. והיינו דכשמוסר מקרי של אחיך בידך ואינו משמע כדאמרינן בגיטין דף ל"ז דתפיס בי דינא וכמש"כ בתוס' בגיטין דף ל"ו מהספרי, וי"ע דהא אם שטר העומד לגבות לאו כגזוי דמי, גם כשנמסר השטר לב"ד ג"כ לא הוי כגזוי, דכל כח ב"ד לגבות מעיקר הדין אינו אלא בתור שלוחים של המלוה, ולא עדיפי מיני' לענין גביה ולמה זה לא ישמט, ובגיטין פירשנו דברי רש"י במש"כ בדף ל"ז דהפקר ב"ד הפקר, היינו כיון דיש להם כח מצד עצמם לגבות מדין הפקר ב"ד הפקר, מ"מ לגבי סברא לדין דאורייתא נע"ק מה זה מועיל דהא אין כח לב"ד סתם להפקיר בלי טעם ולורך.

עוד ז"ע אם זה מהני מה שיש להם כח להפקיר למה זה דוקא אם השטר נמסר ממש ביד ב"ד ולא כשכותב פרוצול או אומר צפה דהא צכחם להפקיר אפי' כשהשטר אינו בידם ולמה לענין דינא דאורייתא חלוק אם השטר ביד ב"ד ממש או לא, גם מה נחחדש כשמוסר לב"ד מאם לא מסר דגם בלי שמסר הא צכחם להפקיר ומה נחחדש צכח הגביה ע"י שמסר לב"ד. וגם איכא דס"ל בגיטין דף ל"ו ע"צ דרך לצי דינא דר' אמי ור' אסי מהני

יש לך שמיטה אחרת שהיא כזו. ע"י צדוקי
 מרן ר"ז הלוי ה"ל מלוה ולוה שצ"ח צשיטת
 הרמב"ם דהא דסתם הלואה ל' יום הוא דין
 גמור מה"ט דילפינן דיש דין שמיטה על ה"ל
 יום ולא משום דמסתמא דעתם שלא יפרענו
 קודם. ואע"ק דמ"ל לפי"ז דשנת השמיטה הוא
 ל' יום משום דל' יום חשוב שנה, דמ"ל דכאן
 כונת התורה לא על שנה שלמה כמו שנת
 השבע, ובשלמא להני דמפרשים דעיקר הדין ל'
 יום הוא מפני שכן דעתם שלא יפרענו קודם
 אלא דמציא אסמכתא מקרא ע"ז אומר דלא
 יקשה דאין יש אסמכתא על שלשים יום, כיון
 דקרא קאמר שנה, ע"ז מתרץ משום דגם ל' יום
 אפשר לקרוא שנה, אבל אם זה לימוד ממש
 מנא לן לומר דכאן סגי בל' יום ולא שנה ממש.
 ומאידך גיסא יש לע"י דלהחולקים על הרא"ש
 גיטין פ"ד ס' כ' וס"ל דשמיטת כספים היא
 רק רגע אחד בסוף השנה השביעית, וא"כ אין
 שמיטה שנה שלימה אלא לגבי עבודת קרקע ולא
 לגבי שמיטת כספים, ולא שייך ללמוד שנה אחרת
 כמו בשביעית והיינו ל' יום, דהא בשביעית אין
 שנה שלימה שמשמטת רק רגע א'.

עוד יש לעיין דהנה בשמיטה יש שני דינים, א'
 דנשמת החוב, וב' איסור דלא יגוש, ושיעת
 הרא"ש בגיטין פ"ד ס' נ' דאיסור דלא יגוש
 הוא כבר בשנה השביעית אע"ג דאינה משמטת
 אלא בסופה, ולפי"ז אין האיסור תלוי במה
 שכבר אין לו חוב על הלוה, דהא בשביעית יש
 לו עליו עדיין חוב ומי"מ אין לו לחצונו, אבל
 להחולקים על הרא"ש, וגם הרמב"ם לא ס"ל
 כהרא"ש אלא ס"ל דבשנת השביעית יכול עדיין
 לחצונו, א"כ ע"כ כל האיסור לחצונו מצינו רק
 כשכבר נשמת החוב, וא"כ איך נוכל ללמוד מהא
 דשביעית לגבי ל' יום, דהא בשביעית האיסור
 הוא משום דאין לו כבר חוב אבל דין כזה לא
 מצינו בשביעית שהיה אסור לו לחצונו חוב שיש
 לו עדיין, ובשלמא אם זה רק אסמכתא ל"ק,
 אבל אם זה לימוד ממש ל"ע.

לעשות אצלם פרוצול והיינו כמ"כ התוס'
 דזה צ"ד חשוב שדור, ובמוסר שטרותיו לצ"ד
 לסדרת התוס' דמהני מדאורייתא משמע דזה
 לכל צ"ד ואי כל מה שמהני המסירה לידם הוא
 מחמת דלהם יש כח להפקיר א"כ גם במוסר
 שטרותיו יהא נרץ שיעיל דוקא לצ"ד חשוב
 שדור.

תוד"ה ע"מ. שהקשו על רש"י דהא לא שייך
 כאן בשביעית כמו באונאה לומר זה
 מקה טעות, ואפשר דכונת רש"י דכשאומר שלא
 יהא בו אונאה רוצה לומר דהמחילה תועיל שלא
 יהא בו אונאה והנה מוצא צ"מ ג"א ע"כ
 דרפי' כשאומר ע"מ שלא יהא בו אונאה ונפרש
 יודע אני בו שלא שוב כך וכך לא מהני אלא
 משום דכל תנאי שבממון קיים, היינו משום
 דבממון תועיל מתנה עמ"כ בתורה, ולמ"ד
 דלא מהני בממון מתנה עמ"כ בתורה אז
 אפילו במפרש יודע אני ששוב פחות ואני רוצה
 יותר ג"כ לא מהני, א"כ אם ירצה לומר דהמחילה
 לי באופן שלא יקרא כלל שאונאתי אותך, ע"ז לא
 יועיל התנאי, וא"א להמחילה לבטל שם אונאה
 אלא דאע"פ שיש בו אונאה מי"מ מוחל לו, ולכן
 כשמתנה ע"מ שאין בו אונאה היינו שהמחילה
 תהיה באופן כאילו לא היה בו אונאה כלל ולא
 שהיה בו אונאה ואחרי מוסכים, ולכן אמרינן
 דתנאי כזה לא מהני, ומש"כ רש"י דהרי אנו
 רואים שיש בו אונאה אין הכוונה דאף בכדי
 שיעור אונאה יהי מקה טעות ויתבטל המקה
 אלא דלא יועיל ההתנאה הזאת וישאר כאילו
 לא התנה דהא לגבי ההתנאה הוח כטעות,
 אמנם אם היינו יכולים לומר דהוי כאין בו
 אונאה כיון שמסכים לא היה כלל מקה טעות
 נמצא דכל הטעות הוא במה שחשב שאין בו כלל
 דין אונאה ולפי"ז באמת המקה לא בטל אף
 דלא חל ההתנאה ובשביעית נמי א"א לעשות
 שלא יחול שביעית וכמו שם שלא יכול לעשות
 שלא יהיה אונאה ע"י שמסכים זה עוד כל
 שכן. (מהדו"ק)

ועי' ריטב"א דלא סגי יום אחד דלא מנאי שיליה ע"מ לשלם מחר, הרי דזה מחמת דאמדינן דעתו דרובה שלא לתבוע לפני ל' יום.

דף ד' ע"א ג' לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב חלב ומראהו כמראה מים לא פסלוהו, והיינו דחסר בשיעור, וכחצ רש"י צד"ה הכל הולך אחר המראה וכי' וגבי חלב חש"ג דמטיקרא חסר קורטוב הוי משלים לכו חלב, והיינו משום דלר' יוחנן בן זורי דכל שיש לו מראה מים דינו כמים וכן להיפך מראה יין דינו כיון, ולכאורה אף בחסר שיעור חיפוק ל' דחלב בתוך מים כיון דאין מראהו כחלב יחבטל ברוב מים ויהי' דינו מים, וצוה אנו באים למה דנסתפקו באחרונים צפמ"ג ואור שמח פט"ו ממאכ"א ה"י ו' וצונג יו"ע ס"ה ה' אס הבטל מקבל מעלת המצטל דאז דינו כמים אבל אי' אינו מקבל מעלת המצטל אז נהי' דאינו חלב אבל אינו מים ולכן רק משום דמראה מים פוסל אפי' שאינו ממש מים, אבל לת"ק אינו פוסל דלא מהני מה שזה מראה מים כיון דאינו ממש מים.

אמנם יש לומר דאפי' אס זה מקבל מעלת המצטל אבל אין כאן שיעור דכשאתה דן על כל משהו שבו חוכל לומר שזה מים אבל בסך הכל אין כאן ג' לוגין מים, אמנם ממה דאמרינן במקואות והוצא ציצמות דף פ"ב ע"א דנתן סאה ונטל סאה כשר זה מיירי צמי פירות הרי דע"י דין ציעול מלערף להשיעור. [וכי"ז מצוה שם עי"ש].

התם אוקי גברא אחזקיה. ובקי' הריטב"א דלרש"י דכל השאלה היא מחמת צא ראשו ורובו צמים שאובין מה שייך להעמיד אחזקה הא כבר טבל אלא דכל השאלה היא לעמא איתו מחמת השאובין. וכונתו לפי מה דגרסינן בצרייתא ג"כ מים אבל להמבואר צרש"י דידן דצרייתא גרסינן יין לא קשה. ואפשר גם לפי גירסא זאת ליישב שיעת רש"י. דהנה מבואר בסוגיא דשבת דף י"ג ע"ב וי"ד ע"א דצא ראשו

ורובו דעמא הוא רק צצא צאוחו יום שטבל כדי שלא יאמרו דהשאובין מטבירין ולא המקוב חש"ב יש לומר דלכן נתנו לו מדרבנן דין כאילו לא עלתה לו הטבילה, ואש"פ שלא יהי' עמא גמור אפי' מדרבנן רק לגבי תרומה מ"מ דינו מחמת דגזרו כאילו לא הי' טבילה כדין ושייך שפיר לומר דנוקי אחזקיה דלא הי' טבילה כדין, ואש"פ שזה רק מדרבנן מ"מ מדרבנן הו"ל כאילו לא טבל כדין, ואף דהוחלש הטומאה וגם מדרבנן לא יהי' דינו כטמא גמור מ"מ הגדר של הטומאה הוא שהטבילה לא עלתה לו.

הבא אוקי תרומה אחזקה קמ"ל. הנה אס זה המקום רב"ר למה לא יהא טבור דבא ספק עומאה צרה"ר הוא טבור, ואפי' אס זה המקום רב"י מ"מ הא הכבר שנפסל הוי אין צו דעת לישאל דאז טבור בספק, ואס אוחז הכבר צידו הא ספק עומאה צרה"י ודאי טמא. וע"כ ל"ל דמיירי צאופן שהי' לריך להיות טבור בספק, אלא כמו דהחמירו דיהי' לזה דין כודאי עומד במקום אחד עדיין היין, לענין דלא נעמיד אחזקה, ה"ג הוי כודאי, ואין לזה הכיתר של ספק עומאה צרה"ר (העירוני זה). ולפי"ז בגמ' היתה יכולה לומר מכו דתימא ספק עומאה צרה"ר הוא, אלא דעדיפא מיניה קאמר דס"ד דיש גם חזקה לטבור הכבר וקמ"ל דהחמירו דהוי כודאי.

אלא דל"ע מאי דפריך בגמ' מאי וכן, ופירש"י דפשיטא כיון דחיישת שמא היין עדיין עומד במקומו. דבא יש לחלק דכשטבל ועלה הא מתפור עי"ז היין והי' סברא דכבר הוי פחות סברא דהוי כודאי דעדיין היין במקומו וצספק יהי' טבור צלי חזקה, ולריך להשמיטנו דעדיין הוי כודאי, וגם צוה ל"ל דעדיפא מיני' משני דגם הי' לנו להעמיד אחזקה טברה.

ולקושטא דמילתא יש לעיין כיון דהיין אינו ניכר כמש"כ בתוס' דמיירי ציין לבן למה לא בטל היין ברוב של מי הים, ולסברת

ח"ש אי להטעם דניחוק לעשה הוא כמו להטעם דאין צו מעשה אכל הא אדרבה באם נאכל ע"י צבמה או נאבד וא"א לקיים שריפה נריך ללקות לעטם זה ובאמת לא ילקה דהוי אין צו מעשה, נמלא דהטעם דאין צו מעשה כולל יותר ולמה שבק הרמז"ס עטם זה. ואפשר לומר דצמאזה כלליה שאין המאזה דוקא עליו דמסתבר דאם אי יותיר והשני ישרוף כבר לא ילקה וא"כ צמאזה כזאת אפשר דגם משום דהוי לאו שניחוק לעשה אין כלל מלקות דרק היכא שהמאזה רק עליו כגון צאונם וכל אלו שהמאזה עליו דוקא ואם א"א לקיים העשה לוקה משא"כ כאן דאף אם ישרף ע"י אחר ג"כ יתוקן הללו, ואין המאזה דוקא עליו דמסתבר דמוטל על כל אי המאזה לשרוף את הנוחר, וכ"כ צמנחת חינוך מאזה קמ"ג דעל כל אי מאזה לשרוף את הנוחר ולאו כזה אין לוקין כלל דהא איך יפטר ע"י מה שצדירו מקיים עשה וע"כ הוא פטור דהלאו לגמרי ולא רק כשיקיימו.

והנה בכתובות ל"ב ע"ב חוס' ד"ה שלא, מצואר דועשיתם לו כאשר זמם את הים כהו כהו אחרי הללו דלא תענה הים ניתק לעשה ושם בודאי אין הניתק לעשה עליו דהדיון דועשיתם לו כאשר זמם הא קאי על צ"ד אלא דמ"מ נתקיים תיקון הללו ובדלוי דאז אף אי כבר לא יוכלו לחייבו מ"מ כיון דהללו הוא כזה שנתקו הכתוב לעשה לא מפני שהאיש שעבר נריך לעשות תיקון ממילא אינו לוקה וכ"כ צנותר התיקון הוא לא על האיש אלא תיקון בהפלה וע"ז אין לוקין תמיד. וא"כ יש מקום לדברי הכס"מ דרואה לנקוט דאפילו אי ה"י לוקין על לאו שאין צו מעשה מ"מ כאן יש טעם דלא ילקה צבום אופן כיון דהללו הוא כזה שניתק לעשה. (מהדו"ק)

מה עדים זוממין לאו שאין צו מעשה לוקין עליו אף כל שאין צו מעשה לוקין עליו. ל"ל דזה לא מקרי דעושין מן הדין, כיון דזה מגלה דמה דחידשה תורה מלקות על לאו אינו רק על לאו שיש צו מעשה אלא גם על לאו צלי מעשה. ומ"מ ל"ע מה שהקשו בתוסד"ה גמר דגלמוד עדים

הריטצ"א דמים מחוקים לא מתערבים במלוחים אולי יש ליישב, אכל מהתוס' לא משמע דמפרשים כן. ולי"ל כיון דאם יטעמו מהם אפשר שיש עדיין טעם יין לכן אם נמלאים במקומם אינן בטלין ולע"ק.

תוד"ה אמר רב יהודה. הקשו מהא דמהני כלי ע"ג מימיו לטברו הרי דלא רק דמהני השקה לטבר המים שצחכו אלא דגם פסול שאוצין יורד ע"י השקה, דא"כ איך מהני לטבר הכלי כיון שצחכו יש מים שאוצין. ואפשר לומר צשיעת רש"י דהנה הא דבר לא אינו חולץ, א"כ אף אם המים שאוצין צחכו מ"מ הא כולם מחוצרין לשאר המים שחון מהכלי והם הא אינם שאוצין לכן נטבר הכלי, אכל איכ"ג דנשארו שאוצין לכן לגבי הצא ראשו ורובו צמיה שאוצין דפוסל את התרומה לא מהני מה שצטבילתו עוצל צהמים המחוצרים למים של חון הכלי שאינם שאוצין, דמ"מ הא הא צא ראשו ורובו צשאוצין, אכנס ציון לא מהני עבילה כלל דזה חולץ, דרק אלה המגויים צשו"ע סי' קצ"ח סעי' ע"י אינם חולצין כשהם לחין.

ע"ב. מה למוצ"ר שכן קנס. הנה הקנס הא הוא התשלומין א"כ איך נאמר דמוצ"ר צזה קנס לכן גם לוקה משא"כ ממון שאינו חמור לכן יכ"י לו חומרא שהממון ידחה המלקות ולא ילקה רק ישרם הממון וע"כ דלגבי פירכות לא משגחין צזה שט"י הפירכה אדרבה תהי' חומרא אלא דצדצר חמור נתחדש חידוש דלוקה ומשלם משא"כ צמה שאינו חמור כגון ממון אין החידוש אע"פ שט"ז הממון יפטור המלקות.

בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה וכו'. עיין צכספ משנה פ"ח מפסולי המוקדשין הל"ט דהקשה למה כתב הרמז"ס טעם דאינו לוקה צבותיר צשר קדשים משום ניתק לעשה, חיפוק ל"ה דאין צו מעשה, ותיקן דלרצותה נקט דאפילו אם ה"י מעשה לא ה"י לוקה והקשה צמל"מ דזה

מעשה אי לא יענישו שתי עונשים ולא על שתי דברים שפשאם ביחד.

תוד"ה הא לא קשיא וכו' לכך נראה דהמקיים כללית בדרס היינו מעשה גדר סביב הכלאים. הנה אם כונתם דצלי זה אין איסור וכל האיסור הוא לעשות מעשה לחזק הקיום של הכלאים אי"ש דלוקה כיון דרק זהו האיסור, אבל באותיות דרע"ק הוכיח דלר"ע מקיים יש לו ג"כ עבירה אפי' צלי מעשה, אלא כיון דאינו ע"י מעשה אינו לוקה אבל כעזוב עם מעשה לוקה, וא"כ למא ילקה הא העבירה לא נגרס ע"י המעשה, דהא גם אם לא היה עושה הגדר היה עובר העבירה, וע"כ י"ל דכל שעושה יותר חיזוק להכלאים עושה יותר עבירה לכן כשעושה גדר אז מלצד העבירה של זה שמקיים, מוסיף עבירה בעשיית הגדר ועל החוספת הזאת הוא לוקה.

והנה כ"ז שייך מפני שהאיסור אינו משום שיש לו כלאים כעת אלא משום שמחוייב לעשות שלא יהי אח"כ כלאים וכל מה שעושה שיהי לו אח"כ כלאים עובר איסור לכן בעשיית גדר יש תוספת איסור וע"ז הוא לוקה, דאילו היה האיסור משום שיש לו כעת כלאים הא הגדר אינו מועיל כלום על כעת ולמה ילקה ע"ז.

תוד"ה אלא וכו' שלא עוו אלא צמוצא פיהם. לכאורה הא כל מה דרוצים ללמוד הוא ג"כ דבר דלא עשה מעשה אלא צפיו או אפילו צלי מעשה כלל, אלא דאפשר דהכונה דרק חטאו צפה ולא ילא מזה שום דבר דצין צמוצא"ר צין בעדים זוממין לבסוף לא ילא מה שרנו משא"כ צכנון נותר דעייז שלא עשה מעשה נפסל הבשר שנתר.

תוד"ה ורצון. הקשו צתום' דהא כו"ל לאו שניתן לאזהרת מיתת צ"ד ובסוף תירלו דכאן גלי קרא דהיה אם צין הכות הרשע, וכבר הקשה המהרש"א דכיון דכבר כתבו דאע"ג דהוי לאו שאין צו מעשה מ"מ היה לו ללקות משום

זוממין ממוצא"ר דאע"ג דאין צו מעשה ילקו, ואיך ללמוד הא אין עונשין מן הדין, ודוחק לומר דס"ל דמצנון אצ שפיר עונשין רק מק"י אין עונשין כמו שהצית צמשול"מ סברא כזאת.

רש"י ד"ה שכן קנס. וכל קנס חידוש הוא ומחידוש לא ילפינן לממונא. הנה לולא רש"י היה אפשר לומר כיון דקנס זה סוג חיוב אחר מממון לא ילפינן מיני' לממון, אלא דא"כ גם קנס לא ילקף מממון לכן כי רש"י דמה דלא ילפינן. מקנס משום דהוי חידוש. אלא דלכאורה אף אי חיוב תשלומין דהזמנה הוי ממונא מ"מ עדים זוממין חידוש לכר"ע. והנה אמרין צ"ק ע"צ ע"צ עדים זוממין חידוש הוא וכתם הכונה חידוש מה דהשניים נאמנין יותר מהרשונים אמנם גם התשלומין הם חידוש לכאורה לכר"ע וא"כ איזה טעם הוא שלא ללמוד עדים זוממין ממוצא"ר דמוצא"ר חידוש דכמו דאם עדים זוממין קנסא אפשר למילף ממוצא"ר דהוא חידוש מחידוש ה"נ אי הוי ממונא, ודוחק לומר דאי עדים זוממין ממונא לא הוי חידוש מה דמשלמין כמו שזממו ולע"ק.

תוד"ה בשלמא וכו' אלא לרי מאיר כו"ל למידרש ולומר רשעתו שאין אחת מחייבו משום שתי רשעיות למלקות וממון ולא ללוקין ומיתת, כן הביא המהרש"א. ע"י צערוך לנר דהצית צשם הפניי דערה לבאר למה עדיף להעמיד למלקות וממון ולא למלקות ומיתת. ואפשר דהנה צממון ומלקות יאוייר שצמד דבר אי חייב שתיבהם כגון דהעידו שחייב ממון דאז יש לחייבו ממון ומלקות עבור אותו דבר שעשו אבל מלקות ומיתת יאוייר רק בעשו צומן אחד שני דברים, ויותר ה"י מסתבר להעמיד לפעור על מעשה אי שתי עונשים, ואע"ג דלכמהכר"ם צצ"ק דף ד' יולא להיפך דעבור מעשה אי שייך יותר לחייב חיובים שונים, אבל זה אולי מלד דין קילצד"מ כמו שציאר הגר"ח דקלצד"מ זה דין דעונש מיתת פוער אבל כדי רשעתו דזה דין שנאמר דלא להעניש שתי עונשים יש יותר סברא דעל

דממילא כזר לא הוי כלל לאו שניתן לאזהרת מיתה או דעכשוי ס"ל דיש כאן גזכ"כ דאע"ג דדין לאו שניתן לאזהרת מיתה צ"ד עליו מ"מ לוקה, והנה עיין צצ"ק ע"ד ע"צ תוד"ה הו"ל דמבואר דנשאר צו דין לאו שניתן לאזהרת מיתה צ"ד אלא דכ"ז שא"א שילא חיוז מיתה כגון באופן שלפנינו ילקה שפיר משא"כ צאס יוכל עדיין ללאת חיוז מיתה ממש כגון דוכחשו בנפש, למ"ד הבחשה תחלת הזמנה, אין לוקין, הרי דיש צו עדיין דין לאו שניתן לאזהרת מיתה צ"ד אלא דגלתה תורה דמ"מ לוקה היכא שלא יבוא צבוס אופן לידי חיוז מיתה.

ותירוצ הגמ' הכוא מצביא לה לאזהרת ע"ז, אין הציאור דלכן לא ילקה על לא חענה דמצביא ליה לאזהרת עדים זוממין והיינו דיש דין דלאו שניתן לאזהרה אחרת דהיינו משום אזהרת ע"ז אינו לוקה כמו שיש דין לאו שניתן לאזהרת מיתה צ"ד ה"י אם ניתן לאיזה שהוא אזהרה אחרת, דא"כ למה לא יועיל ע"ז הגילוי דוהיה אם צן הכות הרשע דכמו דלא מהני לחייב היכא דאין העונש כתוב שילקה משום האזהרה גרידא מחמת החסרון דניתן למיתה צ"ד ה"י לא יועיל מה דניתן לאזהרת כאשר זמס, ועוד דמשמע דצלי כדי רשעתו היה לוקה לרצון ואמאי הא הו"ל לאו שניתן לאזהרת ע"ז ואין לוקין עליו, וע"כ כמש"כ התוד"ה לאזהרת דציאור דאין יכול ללקות פעמיים על אותו האזהרה אבל בהעידו על מאתיים זוז היה שייך שילקה לולא הדין דכדי רשעתו. (מהדו"ק)

דף ה' ע"א. משלשין צממון. יש להספק דבהעידו על אי שחייב להציר פרוטה והזמו דלא אם נחייבם נמלא דלעקר לחייב כ"א מהס רק חצי פרוטה כיון דמשלשין צממון דלא צ"ד לא יוצקו לגבות דהא אין צ"ד נזקקין לגבות פחות מפרוטה כמבואר צצ"מ דף כ"ה, וכלול צזה דחיוז צזה א"א לצ"ד לפסוק, דצ"ד יכולין לפסוק רק חיוז שצ"ד יוכלו לגבות ממילא לא יפסקו כלל לחייבם, או דאפשר כיון דהפסק על שניהם אע"פ שאח"כ ישלשו מ"מ יש

לא חענה והוא משום דגלי קרא דוהיה אם צין הכות הרשע א"כ מאי הוי קשה לכו משום דהו"ל לאו שניתן לאזהרת מיתה צ"ד וכמו דגלי לענין לאו שאין צו מעשה כמ"כ גלי לענין לאו שניתן לאזהרת מיתה צ"ד, ומכ שכי צמהרש"א לתרץ לריך ציאור, וצגליון הש"ס הקשה דהא לפי סברתם צקושיהם דאין גילוי ללקות צלאו שניתן לאזהרת מיתה צ"ד למה לוקה צצן גרופה, ונראה דכל מה דאמרינן לאו שניתן לאזהרת מיתה אין לוקין הוא משום דעונש מיתה הא כתוב מפורש, ולריך שיהי גם אזהרה, משא"כ לגבי עונש מלקות דבאזהרה נכלל ממילא העונש דילפינן דכל אזהרה דומיא דחסימה לוקה ולא אי לריך האזהרה לגבי עונש הכתוב צבר דהיינו מיתה, אין לנו להענישו עונש אחר אבל אחרי שכתוב והיה אם צין הכות הרשע דגלי דלוקה יש לפרשו דאין גילוי דבעדים זוממין אפילו שזה לאו שניתן לאזהרת מיתה צ"ד לוקה דהא כאן כמו שכתוב עונש המיתה ה"י כתוב העונש דמלקות ושפיר יכול אזהרה הזאת לשמש לשניהם אין כאן חדוש דאף דניתן לאזהרת מיתה לוקה דהא כל החסרון דאין לנו אזהרה שיענישו עליו מלקות אבל אם העונש כתוב צפירות אז כמו דאזהרה משמש להעונש דמיתה, ה"י להעונש דמלקות, לפי"ז אין זה יולא מהכלל מכל לאו שניתן לאזהרת מיתה צ"ד, אלא דכיון דהעונש צבר כתוב שפיר לוקה על אזהרתו, כמו דנהרג על אזהרתו, לכן צצן גרופה שפיר ילקה אבל לחייבו מלקות בהעידו שחייב מאתיים זוז והזמו דעל זה לא קאי קרא דוהיה אם צן הכות הרשע ורואים להלקותו מלאו דלא חענה גרידא שצו הדרינן דאינו לוקה דהוא לאו שניתן לאזהרת מיתה צ"ד ואינו דומה להא דלאו שאין צו מעשה דודאי אף דגלי קרא מ"מ הא לאו שאין צו מעשה משא"כ לגבי מה דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתה צ"ד.

ומה דתירצו דגלי קרא כדאמר רחמנא ויהי אם צן הכות הרשע מכלל דלוקי משום לא חענה, יש לפרש צשני אופנים או דעכשוי ג"כ ס"ל דהפסוק דוהיה אם צן הכות גילה דעל הלאו הזה לוקין והוי כאילו כתב ציה עונש מפורש

רק חלי וכעין מה דיש סברא דשנים שזיקו כ"א פלגא היזיקא עבד צדיק דף נ"ג, וז"ל דהוי ס"ל דחלי מלקות גם כן הוי עונש מלקות וע"ז תירץ אב"י דילפינן ממיחה נמלא דהוא צאמת גרם רק חלי אצל מ"מ כיון דלריך לעונשו מלקות ע"כ דחייב מלקות שלמים דילפינן גזר"כ דאין חלי מלקות כמו דאין חלי מיחה, ורבא תירץ דלזלינן בחד זממחו ולא איכפת לן מה שבוה גרם רק חלי, ולפי"ז לריך ליענש הכל אצל צאמת שייך חיוב מלקות גם על חלי ויהי ע"ז שם מלקות חלל דהעד חייב מלקות שלם כיון דהחויב צעד מה שזמם.

ואפשר נפק"מ צאופן שלא נוכל לפסוק להלקות כל הל"ע מלקות למי שעבר עבירה אי נפסוק עליו חיוב חלי מלקות, ואע"ג דלא נקיים כל המלקות דחלי מלקות מקרי ג"כ קיום מלקות, או דלא לא נפסוק כלל, דחלי מלקות לא מקרי מלקות ואם נפסוק לתת לו קלח דאין חלי פוסקים עליו כלל דין מלקות, וז"ע בסוגיא דלקמן דף כ"ב ע"ב.

במזמן מלערף מלקות לא מלערף. ופירש"י ויותר מצויר ברעב"א דבמזמן נהי דכ"א משלם חלי מ"מ כיון דציד זה שהיו מחייבין אותו מלערף דהוא מקבל כל הסכום שרלו להפסידו משא"כ במלקות אין מה שיגרפס. וז"ע דהא עיקר חיוב הזמא אינו לזה שרלו לחייבו או להענישו דהא צמיחה ומלקות אינו מקבל כלום זה שרלו לחייבו וא"כ גם במזמן אין זה העיקר דהעיקר הוא להעניש הזוממין חלל דהבינו חז"ל דבמזמן לא שייך שיתן למישהו אחר אצל העיקר הוא העונש להזוממין כמו במלקות ולמה יגדף מה שגבזו הנידון זה מלערף. [וידוע שהיראים הקשה צאמת דמג"ל כלל דלריך ליתן המזמן להנידון].

עמנו הייתם במקום פלוני. צערוך לנר הביא צ"ש הירושלמי דאם כת אי הזימם הייתם עמנו צעצרי וכת אחרת הזימו להעדים הראשונים שהי' בחצרון לא יענשו, וז"ע דממ"י

כאן פסק על פרוטה והו"ל כהזקקו על פרוטה דלח"כ כבר גומרין גם על פחות מפרוטה ויוכלו ממילא כבר לגבות גם מכ"א הפחות משו"פ. **והנה** בחשק שלמה וכן באחיעזר ח"ג סי' פ' הסתפקו בהעידו על אחד שחייב פרוטה וכחמו, אם כיון שלכל אי יוצא לשלם פחות מפרוטה ממילא הו"ל כאינו מחויב ממון ואז הא לוקה דכל עדים זוממין שאינם חייבים בחשלומין משום כאשר זמם הא לוקין, ויהי דינא כמו בחובל בחבירו פחות מפרוטה דלוקין, או כיון דחויבא על שניהם הו"ל כיס חיוב חשלומין פרוטה ואינם לוקין. והנה מה דפשיטא להו דבחובל בחבירו פחות משו"פ דלוקין הוא משום דאין זה ממון ורק היכא דממונא משלם אז לא לקי וכיון דבפחות מפרוטה אינו ממון לכן לוקה. אצל יש מקום לנעות מה דצאמת מכדי רשעהו דרשינן דאין יכולים צ"ד להרשיע צ' חייבים, וא"כ אפי"ה אם יחייבו רק פחות מפרוטה ג"כ לא יכולין כבר לחייבם מלקות דנמלא דמחייבין צ' רשעיות, חלל דכיון דפחות מפרוטה אין צ"ד מחייבין לכן לוקה, נמלא דמה דבחובל פחות מפרוטה לוקה אינו משום דלריך שיטור פרוטה כדי לפטור את המלקות חלל משום דכשחבל פחות מפרוטה אין דנין צ"ד לחייבין וממילא אין דנין צ' רשעיות אצל אם אך ידונו לחייבו על פחות מפרוטה לא נוכל כבר לחייב מלקות. ולפי"ז לפ"מ דפשוט להם דצ"ד יחייבו את הפרוטה חלי לזה וחלי לזה אז צודאי לא ילקו דאין צ"ד מחייבין צ' רשעיות, חלל דיש ספק אם בכלל יחייבו כמו שנחצאר דיתכן דכיון דאם יחייבו יהי לכ"א חלי פרוטה וע"ז אין עושין פסק דאין נזקקין ואז בכלל לא מחייבין אותם ממון, ואם נימא כן ודאי לוקין.

משלשין במזמן ואין משלשין במכות, מנה בני מילי. היינו דמסדרה הוי ס"ל דנותנין

לכל אי חלי מלקות, ויש לעיין איזה סברא הי' שייספיק חלי, ולא מסתבר דהוי ס"ל דגם מלקות מלערף ובין שניהם יחד נחקקים מלקות. משמע דהוי ס"ל כיון דהוא גרם רק חלי לכן לא יענש

משום ציטתותא לא טענו כסצורין דלא מכימני משום דהוי מלתא דלא שכיחא, ומשמע דלולא זאת לא הוי קשיא לוי, ולכאורה הא לסברה זאת לולא שהם נמלאים כאן ה"י חושש לגמלא פרחא גמלא דנכרוג אותם עפ"י עלמם דכיון דהם לא עושנין מזה ראי' שלא באו בגמלא פרחא ואיך אפשר להרוג ע"פ עלמם.

שם. ליחוש לנכורא צריא כ"י ליחוש לגמלא פרחא. מבואר דככה"ג הורגין בזוממין, ונ"ל דלא מקרי רק אומדנא דהא חין הורגין עפ"י אומדנא לרצן דר' אחא צשצטות דף ל"ד ח', ועי"ש בתוס' ד"ה דאי.

ואע"ג דמה דלא היישינן לנכורא צריא חו' לגמלא פרחא מבואר בריעצ"א דזכי מהמת דאזלינן בחר רוב ולכאורה חין זה שייכות לאומדנא, מ"מ הא גם מה דגמל האחר צין הגמלים דלר' אחא מוילחין ממון עי"ז אמרינן צצ"צ דף ל"ג דהוא מדין דאזלינן בחר חזקה דגופא ועי"ש דפריך מינה למאן דאזיל בחר רוב, ומ"מ בסנהדרין דף ל"ז דייקנין מזה דאזלי בחר אומדנא, ובאמת נתקשינו שם צצ"צ דף ל"ג וכי כל רוב או חזקה שייך לדין אומדנא, אבל עכ"פ מבואר בגמ' דאינו אלא כגדר אומדנא.

ראולי אפשר לחלק אם ע"י האומדנא נריך לחדש מעשה דאז לא קטלינן עפ"י אומדנא משא"כ כאן דאין אנו מחדשין ע"י האומדנא כלום דאדרבה צשצטות הם לא ראו אלא שיש אפשרות רחוקה שראו ע"י גמלא פרחא או ע"י נכורא צריא וצוה סגי באומדנא שלא נחדש שהי' נכורא צריא או גמלא פרחא, ולע"ק.

בן יב לעיין על הא דסמכין להשיא אשה שמציאה גט חתום צעדים דאנו סומכים צודאי נמסר לה, ולכאורה הא לא ידעי' בלא אומדנא ומהתוס' משמע דלכתיר אשה הוי כגדר דיני נפשות ואפי' אם אינו כדיני נפשות הא גם צממון ס"ל לרצן דלא אזלינן בחר אומדנא ולמה לכתיר אשה איש זה סגי [ואפי' למש"כ התוס' שצטות דף ל"ד דעלמא נשיכה צצו מהני אפילו צנפשות לאומדנא כזאת מהני בכל מקום,

הא עדים מוזמים הם, ואפשר דכה בצ' שאומרים שעמנו הייתם צחצרון אינו יכול להזימם דהא לא נדע אם על פיהם נגמר הדין או ע"פ הראשונים ונהי דהראשונים נקראים יכול להזימם דהא צעת עדותן ה"י יכול להזימם אם לא יצאו השניים אבל השניים אינו יכול להזימם כיון דלא נוכל לדעת לפי מי נפסק הדין, ואינו דומה להא דכתבו התוס' סנהדרין פ"א דעדים המחייצין שריפה אחרי שנגמר דינו לסיוף דנאמנין מחמת דאם יוזמו הראשונים נמלא דהם חייצוהו כדין דהתם הא נפסוק הדין שריפה על פיהם וכיון דאם יוזמו הראשונים גם הם נעשים מקרי יכול להזימם משא"כ כאן דע"י הגמ"ד לא נדע אם הוא על פיהם, אמנם צחור הכחשה להכחיש הראשונים יש להם דין נאמנות עדים וכמו שהוכיח הגרעק"א צתשי' ס"י קע"ו מהא דשנים האומרים לא הרג דנאמנין לעשות הראשונים מוכחשים אע"ג דאלו שאומרים לא הרג לא יענשו הרי דלענין דין הכחשה לא נריך יכול להזימם וגמלא דהראשונים שפיר מוכחשים שאמרו שעמנו הייתם צצרי' אבל חין להשניים דין עדות לחייב מיתה על ידם להזוממין ולכן פעורין הזוממין לגמרי. (מהדו"ק)

ובאו שנים אחרים ואמרו והלא צמערצ צירה הייתם עמנו חזין אי כדקיימי צמערצ צירה מיחזא חזו למחרה צירה חין אלו זוממין. וכחצ צמאירי שהי' יכול אחר צאמנע להתרות צו והם שמשו שהתרה צהרולא. ועדיין ל"ע דמ"מ הא נריך לקבל את ההתראה ומדלנריך שיהי' אחר מתרה הרי דהוא ה"י רחוק שא"ל לשמוע משם את ההתראה א"כ מה מהני אחר צאמנע הא לא שמשו אם קיבל את ההתראה.

מהו דתימא ליחוש לנכורא צריא וכי' מהו דתימא ליחוש לגמלא פרחא. והציא בריעצ"א קושית התוס' ציצמות דף קע"ז דהתם היישינן לגמלא פרחא, והציא דחירלו דשאני הכא שבעדים צפנינו ולא עושנין כן, והק' הרמב"ן דדיני נפשות יש לטעון עצורם דלמא

מ"מ וכו' אפשר לומר דזכו כעלתה נשיכה ע"ג], ואין לומר לר"מ דצקרא דוכתז היינו עדי חתימה נכלל בזה גזכ"כ דמהני דמנא לן דצזה סגי בלי שיצורר שבאמת מסר לה להתגרש, ואפילו אם נאמר דכיון דוכתז זה חתימה ע"כ דמזה נדע לגירושין דאל"כ מה הועילה ומה הוסיפה החתימה, מ"מ עדיין קשה לר"א דס"ל דעדי מסירה כרתי, ומ"מ מצואר דגם לר"א מהני עדי חתימה מפני תיקון העולם כמש"כ בתוס' גיטין דף ג' ע"ב וצכמה דוכתי דע"י החתימה נאמר שמסתמא נמסר צעדי מסירה, ולר"א דע"מ כרתי הא אין גזכ"כ דמהני עדי חתימה א"כ מנ"ל דסמכין על זה שמסר לה כיון שאינו אלא כגדר אומדנא, ועוד יותר כתבו התוס' בגיטין דף ד' דתליין דבהכשר נעשה וכו' זה יותר מאומדנא, וכ"ש לשיטת הרי"ף וברמב"ם דס"ל דגם לר"א דעדי מסירה כרתי מ"מ מתגרשת צעדי חתימה גרידא וצואר הר"ן דהיינו משום דמכה החתימה נדע דה"י מסירה וה"י כעדי מסירה ואין יכ"י לזה דין עדות דלכא"י זה לא עדיק מכל אומדנא, ולע"ק.

בא שנים וכו' נגמר דינו של פלוני כו' דצעידינא דקמסדי גצרא בר קטלא הוא. בצבורת ארי הקשה דבסנהדרין דף פ"א מצואר דעדים המחייבין שריפה אחרי שנגמר דינו לסייף ה"ל עדות שאתה יכול להזימה כדציארו בתוס' שם משום דאם יוחמו הראשונים היה חייב שריפה על פיהם, א"כ גם כאן אפילו שנגמר דינם למיתה ייהרגו דהעידו להרוג בן אדם שיש נפ"מ בעדותן. ולכאורה אינו דומה דכחם לענין יכול להזימה אם יש רק אופן שיוכלו להיות מוזמין סגי דהא אם יוחמו אחרי שחזם הכת הראשונה יענשו וזה סגי להיות נקרא יכול להזימה אבל ודאי כל זמן שהכת הראשונה לא חזם א"א להענישם כיון שהוא צין כך חייב מיתה, ויש לעיין קצת דלמה לא יכולין לומר הכת השני צאנו רק להחמיר עליו מסייף לשריפה אבל לא ידענו שהכת הראשונה הם שקרנים ונמלא דלא התכוונו לחייבו מיתה ואין לומר כיון דבהכרח

שם. דציבור הקודם (מכדו"ק) הקשינו למה צנגמר דינו לסייף וצאז עדים לחייבו שריפה ויוחמו אחרי שיוחמו הראשונים חייבים גם האחרונים מיתה כמצואר בסנהדרין דף פ"א, הא יכולין לומר לא ידענו שהראשונים שיקרו נמלא דלא נתכוונו לחייבו מיתה.

ולק"מ דלא דמי להיכא דהם לא ידעו שהיה חצירה דלא לפי עדותם אין מחייבין אותה מיתה, אבל כאן הא עדותם מהני למיתה אלא דכוא צין כך חייב מיתה, וזה לא מהני לפוטרו דהו"ו רק כשוגגין. וצאמת בגר"ה מצריסק ז"ל הביא מהתוס' סנהדרין דף פ"א הנ"ל דס"ל כהרמב"ם דאין לעדים זוממין דין שגגה דאל"כ הא יכולים לומר שצצנו דאנו מעידים על גצרא שמחויב צין כך מיתה, אלא דזה תלוי צמה דיש להסתפק אם על גצרא קטילא לא דנין כבר על מיתה וכל הפס"ד הוא רק להחליף מסייף לשריפה דעל מיתה אין דנין כבר או דל"א לחייב שריפה בלי שיחדשו מיתה, ומה שתירצנו א"ש רק אם נימא דגם על גצרא קטילא מקרי פסק דין מיתה אלא דעל מיתה כזאת אין חייבין ולכן ה"ו רק שוגג צמה שחצצו דאין עושין צזה חטא כיון דמעידין להמית מי שאינו חייב מיתה, דאילו כשמחייבין שריפה על מי שכבר נגמר דינו לסייף לא מקרי כבר שדנין לחייב מיתה רק דנין על החלק שצאים להחמיר מסייף לשריפה, א"כ הא נמלא דלפי הכז דלא ידעו שהעדים הראשונים שיקרו הא לא העידו

דבקם אינו נקרא בר חיובא משום דיכול להודות
וליפטר ומה לריך לטעם זה חיפוי"ל דאינו מחוייב
לשלם אע"פ שידוע את האמת, משמע דס"ל כיון
דמעשה המחייבת יש כבר, אז אם היה צרור
שיתחייב לא היה שייך לחייב המוזמים, א"כ
בממון דמחוייב אף אם לא יתגלה צ"ד לעולם
מה לריך לטעם מפני שזה מסתמא יתברר,
ואפשר לומר דהנה צהזמו צממון ורמזימים
מודים שצאמת הנידון חייב והמוזמים אומרים
שמה שרמזימין אומרים שחייב מכה שהם ראו
זה שקר נמצא דהם חייבוהו ממון שלא היה
מחוייב דהא מה שטוענים שחייב מחמת עדותה
הא הוזמו ועל מה שרמזימים אומרים הא הם
טוענים שזה שקר א"כ חייבוהו מה שלא היה
מחוייב עפ"י דין, אמנם מה שנוגע לגבי חיוב
צ"ד הא ודאי אינן גאמנין לומר שמה שחייבו
צ"ד לא יהיה צעינוני כחיוב אמיתי, נמצא דמלד
שהוא מחויב אליצא דאמת אף אם לא יתגלה
הא לפי דבריהם אינו כן דאינו מחוייב לפי
דבריהם רק מכה מה שהם אומרים ומלד סיבה
אחרת אינו חייב א"כ חייבו לאו בר חיובא, אבל
להכ"ל כיון דלגבי חיוב צ"ד אינן להם שום
נאמנות לומר דהחייב הוא שלא כדון ולכן
פטורים דלזה מהני הטעם כיון דהחייב צרור
שיתחייב ע"י צ"ד כיון דא"ל דריש וחקירה
ולפ"ז אפשר דתמיד עדים המוזמים הא אומרים
שחייב רק כפי מה שהם אומרים ולדבריהם
המזימים שקרנים מה שאומרים שחייב מכה זמן
אחר, ונמצא דהגברא מלד עצמו צלי חיוב צ"ד
אין חייב כלל לדבריהם, ולזה הוצרכו התוס'
להוסיף דהחייב צ"ד שאותו לא יכולים להכחיש
בין כך יהיה דודאי יבואו עדים ויתחייבו ולכן
אין לריבן לשלם, דהוא צר חיובא, מלד דין דחיוב
צ"ד, ולריך להוסיף דמה שנוגע לחיוב צ"ד אנו
מאמינים דהוא צאמת חייב מפני שצאמת לוח
אבל מה שנוגע לומר סתם דמחוייב לגבי זה יש
כאילו הודאח דאין סתם חיוב, ול"ע. (מהדור"ק)

ע"ב. רש"י ד"ה אשתקור. הכחישו זא"ז דדרישות
צ"ד כשדקוקס. הנה לפ"ז בכל כת יתכן

עדות לחייב מיחא אלא להחמיר מעונש סייף
לשפירפה ולמה יתרגו.

תוד"ה דבעידנא וכו' דשמא לא יבואו עדים
ואם יבואו עדים לא יבא עדותן קיים
ועוד שאסור להורגו עד שיגמר דינו. לכאורה
לא הוצרכו כל הטעמים הקודמים, אלא דסגי
בהא דאסור להורגו לפני שנגמר דינו.

ואח"ז כתבו דמשנגמר דינו כבר ודאי הוי צר
חיובא הואיל וכבר באו עדים ונתקבל
עדותן וההורגו פטור. וגם כאן הא העיקר
מחמת שהורגן פטור, וזה לא סגי מה שצאו
עדים ונתקבל עדותן דהא רק צנגמר דינו ההורגו
פטור, דכ"ז שלא נגמר דינו אפי' אם העדים
העידו אינו צר קטלא עדיין, א"כ כל האריכות
הזה לכאורה מיותר ועיקר החילוק משום דלפני
גמ"ד ההורגו חייב ולאחר שנגמר דינו ההורגו
פטור.

תוד"ה וכן. בגליון הש"ס הקשה דלמה הוצרכו
לומר דצדיני נפשות וצקנם אינו צרור
שיתחייב משא"כ צממון, הא החילוק משום
דבמיתה אינו מחוייב עדיין וכן צקנם ואפילו
הוא בעלמו שידוע שזה אמת אינו מחוייב להמית
את עצמו או לשלם קנס משא"כ צממון דהחייב
יש עליו אף שלא יצורר צצ"ד לעולם, והנה
צריעצ"א דייק מהא דאמרין צקנם דאינו צר
חיובא ולכן חייבין הזוממין לשלם הרי דקנם
אינו זוכה למפרע, אבל שיטת התוס' צצ"ק דק
ל"ג דקנם זוכה למפרע, ולפ"ז מיושב צפשיעות
דאי לאו דיכול להיות שלא יתחייב כלל היה
נקרא צר חיובא לצסוף כיון דחייב למפרע ולזה
הוצרכו לומר דלא צרור שיהי' חייב ולא אע"פ
דלצסוף יתחייב למפרע מ"מ היה לו עדיין
אפשרות שלא יתחייב וצעדותם חייבוהו.

אמנם יש עדיין לעיין דיתכן דהתוס' מודים
דבמיתה אינו שייך חיוב למפרע ושז
יקשה קושית הגליון הש"ס דלא לריך לומר
דבמיתה אינו צרור שימיתוהו אלא דאינו חייב
עדיין מיתה, וכן קשה דצריעצ"א הא סובר
דאינו זוכה צקנם למפרע ומ"מ כתב הטעם

א' מכת א' ואחד מכת ב' ויעידו עוד פעם שפיר ינטרפו, לפימשי"כ לקמן ד"ה נמלא, שיש בזה חילוקי דעות בין הסמ"ע והש"ך בסי' ל"ו סי' ס"ק י"ב, א"כ הכת השלישית כיון שהיא אינה נפסלת מחמת שנמלא קרוב או פסול בהכחות הראשונות למה נימא הוחזק שקרנים דהא הם בעלמם עדיין היו כשרים להעיד.

אין עונשין מן הדין. והא דלכאורה אין לריך אפי' ק"ו דבת אציו ובה אמו נכללת בקרה דבת אציו או דבת אמו, ציאתו בתום צבורות דף י"ד ע"ג דהיינו משמע מיעוט דוקא בת אציו לבד ובה אמו לבד לכן לריך ק"ו שלא נמטעם.

אין עונשין מן הדין. מבואר דלולא זאת הי' חייב גם כאשר עשה הרי דאין זה מיעוט לעשה אלא דמלינו חייב רק על זמם ולא על עשה ולכן אם היו עונשין מן הדין הי' חייב גם אם כבר עשה, ולכן בממון כהצו בתום צ"ק דף ד' ע"ג דחייבין משום דעונשין מן הדין, ומקשים על הריטב"א והנימוק"י דס"ל דגם בממון פטור אם כבר שילם ולמה הא בממון עונשין מן הדין, וכן מקשים על מש"כ בתום צ"ק ה"ל הטעם משום דבממון לא היו עשה דאפשר בחזרה ולמ"ל להאי טעמא תיפול דגם עשה יש לחייב. ועיין בצית הלוי ח"א סי' ל"ב דכתב דיש לפרוך מה לעשה שכן פטור בנפשות, והסביר השני דס"ל דלא פרכינן כי האי פירכא עיי"ש.

והנה על מה דאמרין כאשר זמם ולא כאשר עשה מקשים דמ"מ ליחייב מחמת הזמם שיש בו, ואם זמם ממעט עשה, לא קשה דכ"ג מיעוט חזרה שפטור אפי"פ שיש בזה גם זמם דבעשה הוא הפועל, אבל א"כ מה אמרין אין עונשין מן הדין דלולא זאת הוי ילפינן מק"י ואיך שייך למילף כאן דממעטין להדיא עשה. ואפשר לומר דהנה אם בלי שיתמעט הי' שייך ללמוד דזמם צידה עם עשה יחייב דמה אם זמם ולא עשה חייב כ"ש זמם שהי' גם עשה אז לא הוי דרשינן למעט עשה כיון דמכת ק"ו יש ללמוד

שא' מהן ראה אלא דאין לדון על פיו. ויש לעיין דא"כ הוא נפסל בזה שמעיד בגדלו צ"ד יחד עם זה שמשקר מדין דנמלא א' מהן קרוב או פסול עדותו בעלה, לפי"מ דהוכיח הש"ך סי' ל"א וכל האחרונים דעדים המכחישים זא"ז אז זה ששיקר הוא פסול וכמו שהוכיחו משבועות דף מ"ז, וכיון דבעד הזה אפשר שראה באמת וא"כ כשצאו אח"כ העדים השניים של הכת השלישית אפשר שנטרפו להיחיד שכל כת שלא שיקר ולא הא יש אחד מכת א' ואחד מכת ב' ושנים מהכת השלישית שנטרפו בראיה, א"כ הרי שוב נימא נמלא א' מהן קרוב או פסול עדותו בעלה, ועי' בתום צ"ב דף מ"א ע"ג ד"ה נחלקה דהקשו בשתי כתות המכחישות שא' אומרת מנה וא' אומרת מאתיים כיון דבכ"ג בכת א' נחלקה עדותן וא' פסול א"כ גם בשתי כיתי עדים נימא נמלא א' מהן קרוב או פסול עדותו בעלה, וחירצו או דאחיה כמ"ד דבממון לא אמרינן נמלא א' קרוב או פסול עדותו בעלה או דבאו למיחזי ולא לאסבודי או דכשמכחישי זא"ז שאני א"כ כאן דאינם מכחישים זא"ז יש רק לתרן דמיירי דבה למיחזי אפי"פ שצסוף צאו והעידו.

והנה לפימשי"כ רש"י דהכחישו זא"ז צדרישות, יש לעיין אם למשל א' מהכת הראשונה אמר ציוס א' לזה וכשני אומר ציוס ב' והכת השני ג"כ א' אמר ציוס א' ואחד אמר ציוס ב' א"כ לפי חקירת חכמי בריסק המוצא צ"ק חו"מ סי' ל"א דעד א' שהכחיש את ע"א מנטרפין להעיד ביחד, א"כ הא יש כאן שני עדים כשרים, דהיינו א' מכת א' שהעיד שראה ציוס א' ואחד מכת ב' וכן יש א' מכת א' שמעיד על יוס ב' ואחד מכת ב' שמעיד על יוס צ', וככ"ג מנטרפין אפי' לבי"ש כמבואר צ"ב דף מ"א ע"ב, ועי"כ ראוי מזה שפי"א המכחיש ע"א הם פסולים להנטרף משום שא' מהם ודאי פסול א"כ אפשר דהשני ג"כ נפסל בגדלו מחמת נמלא א' מהן קרוב ופסול ואפי"פ שמכחישי זא"ז מ"מ כיון שצאו להעיד צידה צ"ד ממילא א"א לקחת ממנו לעדות. אלא דעדיין ל"ע דלפי"ז אם יבואו

לחייב זמם שכי' גם עשה, אבל כיון דאין עונשין
מן הדין התורה לא אמרה לדרוש ק"י צזה אז
אמרין דשפיר ממעט קרא זמם שכי' גם עשה
ושבז אין להקשות שיתחייב בעד הזמם כיון דיש
מיעוט זמם כזה שצא לידי עשה פטורין.
וא"כ אחרי זה יש להסתפק כיון דזמם ממעט
כבר עשה לא מחלקין הפסוק דממעט
רק צנפשות ומלקות ולא בממון, אלא דכבר
מפרשין דהפסוק ממעט כל הדברים דעשה
נתמעט או דמי' נשאר מיעוט רק על מה דא"כ
לדרוש ק"י, ולכן הריעצ"ה ס"ל דצאמת גם
בממון פטור עשה, וכן התוס' בספרא א' דס"ל
דק ממעט דממון אפשר בחזרה ולא מקרי עשה
לכן חייב בממון אפי' שכבר הולילו על פיהם
אבל לולא זאת הי' פטור כיון דהפסוק כבר
נתפרש בחור מיעוט, אבל התוס' בספרא שניה
ס"ל דק בדברים דאין עונשין מן הדין פטור
עשה אבל לגבי ממון דעונשין מן הדין אפשר שפיר
לחייב כיון דלא מפרשין דזמם הוי מיעוט על
עשה.

ומשיטת רש"י יש להוכיח דאליבא דאמת מה
שעשה פטור הוא משום דיש מיעוט
על עשה, ולא משום דזמם אין משמעות עשה
וכיון דאין עונשין מן הדין לכן עשה פטור,
לעיל דף ז' אמרין מה הסוקל אינו נסקל
פירש"י דהיינו שכבר נסקל הנידון והתוס' הקשו
דלא דמי דהתם הא צזה הפסוק גופי' כתוב
דעשה לא חייב זמם כן חייב, והנה מלבד זה
קשה לרש"י דהא ע"כ כונתו להוכיח דכאן יש
גזה"כ ולא מתחשבין עם הספרא ולכאורה הא
צכל אין עונשין מן הדין נעשה ק"י להיפך מה
אם הדבר שיש ק"י לחייב אינו חייב כ"ש שזה
יפטר, ומה קשה לו כאן יותר מכלל אין עונשין
מן הדין דהא כאן לא שונה מכלל מקום, וע"כ
דכאן אינו פטור דעשה מחמת שאין עונשין מן
הדין אלא דנתמעט עשה וכיון דנתמעט עשה
ע"ז הי' מקום לדרוש ק"י דכ"ש זמם יחי'
פטורין, ומזה מוכיח דכאן גזה"כ נגד הספרא,
אלא דהתוס' מקשים דמאותו פסוק דנתמעט
עשה הא כתוב לחייב זמם.

מה שנים עד שיזמו שניהם אף ג'. ומבואר
ברש"י דהא דלריך שיזמו שניהם מפני שלריך
שיזם בעד דהיינו שנים, והנה ברמב"ם פ"כ
מעדות מבואר דעד שבעיד שנטמאת אחר קנינו
וסתירה זכום משלם מה שרצה להפסיד כתוצאה
א"כ ע"כ אין גזיה"כ דלריך עד דהיינו שנים
אלא שלריך שתזם העדות שממנה ילא החיוב,
א"כ איזה ספרא לחלק בין שנים לג', דשאלמא
אם היה גזיה"כ שלריך שתזם עדות היה ס"ד
דסגי במה שיזמו השנים מפני שזה נקרא שתזם
עדות אע"פ שהשלישי לא הזם אבל כיון דגם
פ"ה שתזם חייב הרי דאינו לריך אלא שתזם
מי שרצה לחייב א"כ למה יספיק שנים מתוך
שלוש, אם משום שלריך שתזם מה שעל ידיהם
היה חייב ולכן היה ס"ד שיזמו שנים סג', א"כ
אחרי שיש גזה"כ דשלושה אין חייבין עד שיזמו
כולם איזה ס"ד היה דד' או יותר תיסגי
בהזמם שנים מהם דהא סו"ם לא הזמו כל
הכת, דשאלמא אם חלו בהזמם עדות יכולו
לחלק דבהזמם שנים נקרא הזמם עדות לכן ס"ד
דסגי בהזמם שנים מתוך ג' ואפילו אחר שלמדנו
דב' לריך שיזמו כולם הו"א עדיין דד' שיש
כת לחוד סגי בהזמם כת שנקרא עדות אע"כ

דעדים המכחישים בנפש לומר לא הרג מבני עדותן אע"פ שאין יכול להזימן ושפיר יש כאן ג' עדים, אלא דל"ע עדיין למה קוראהו הפסוק עפ"י שלשה יומה כיון דלא הועיל לחייב מיתה לכן נראה יותר כמש"כ קודם. (מהדו"ק)

ומה שנים נמלא אי מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אף ג'. יש לעיין בה אם נמלא אי מהם קרוב נמלא דה"י אי ומה שייך ללמוד מה שנים דהא אז לא ה"י שנים, ואע"ג דאמרין דעד פסול מקרי עד אלא שהוא פסול מ"מ איך נוכל לפשות כזה לימוד.

עוד יש לעיין אם כאן ג"כ שייך להקשות וכי דנין אפשר משאי אפשר דהא לא נאמר דין מיוחד בשנים דכשנמלא פסול עדותן בטלה אלא דא"ל שחתקיים העדות דהא לא נשאר עדות, משא"כ ג' דנשאר עדות, או דאפשר דזה שייך רק אם אין צמיתות אפשרות כמו הא דהביא הר"ע ז"ל לעיל דעמוד אי צהא דילפינן מלקות ממיתה כמו דאין מיתה לחלאין ה"י אין מלקות לחלאין דע"ז הקשו וכי דנין אפשר משאי אפשר דהא לא שייך להמית לחלאין אבל כאן דזה רק מחמת דאין דין עדות על אי שייך שפיר ללמוד גם על שלשה שנמלא אי פסול דלא יד"י דין עדות על הנשאר.

במצא אי מהם קא"פ עדותם בטילה. יש לעיין אם יוכלו לחזור ולהעיד בלי הקרוב ואין כאן משום חזר ומגיד דהא בגדה הקודמת נפסלה, גם לומר עוד פעם מה שהגיד לכאורה אין זה שייך לכיון שהגיד, ואין לומר דלא שייך כלל שם בגדה על מה שכבר אמר דהנה צ"כ ע"ד ע"כ צתום וצטמ"ק מצוה שם דאם ע"א העיד לצד יכול לצוה לצ"ד עם עוד ע"א ולהעיד עוד הפעם אע"פ שכבר העיד ולא נתקבל עדותו אז, ואין לומר דשאני התם דע"א לא היה בעדותו כלל דין עדות, דא"ל לומר כן דגם צממון דעדותו הועילה לגבי שבוטה ג"כ משמע שיכול לחזור ולהעירק ולהעיד למ"ד דבטי שיעידו באחת, וכן

דג' לא סגי בהזמנה שנים מהם דג' ע"כ השלישי מאורק אליהם ואינו נקרא הזמנה כל העדות בלי הזמנה הג' משא"כ בד' הוי כשתי עדויות וכמש"כ התוס', אבל כיון דאין כלל דין שזריך הזמנה דין עדות אלא הזמנה מה שיואל חייב מהם א"כ אין הבדל בין ג' לד'. (מהדו"ק)

להחמיר עליו ולעשות דינו כיואל באלו. העירוני דלמה לריך היקש הא אם נמלא דהשלישי לא ענה הו"ל השלישי אין יכול להזימה ואיך יזויר שלושה שזומת על ידיהם כדכתיב עפ"י שנים או שלושה עדים יומת וכו'. ואפשר להמבואר צתום כחצות ל"ג דבהעידו הרבה עדים מ"מ חוכ"ד של העד האחרון יכולים עדיין לחזור אפילו הראשונים א"כ כשהעד האחרון מעיד יש עדיין אפשרות שהראשון יתחרט ויאמר לא ראיתי ואז תחזק עדותו ואין הוא פסול דהא לא עבר עדיין על לא תענה אף שהשנים אומרים עליו שראה עמם מ"מ כשאומר לא ראיתי אין הוא פסול דהו"ל כובש עדותו [ורק בהשביעוהו נעשה רשע אם היה שקר] אבל כאן יתבטל עדותו לגמרי כאלו לא העיד ואז אם יוזמו השנים הנשארים יענשו, וכיון שיש איזה ד' שהשלישי יכול להיות מוזם הוי כבר עד שפיר, וכעין מש"כ התוס' סנהדרין פ"א צגמר דין למיתה קלה ואח"כ העידו על החמורה דמ"מ הוי יכול להזימה, אע"ג דהעידו על גזרה קטילה, דמ"מ אם יוזמו הראשונים אז יתחייבו האחרונים אם יוזמו, והוי יכול להזימה וה"י כיון שצטעה שהעיד הג' היה עדיין אפשרות שיתחרט הראשון ואז יתחייב השלישי מקרי יכול להזימה, ומ"מ קוראין לו נטפל כיון דאחרי שלא חזר הראשון נמלא דעדותו לא הולרבה כלום.

עוד ה"י אפשר כיון דמצוה צרש"י דדין דעד שיוזמו כולן פשיטא ל"י מסברה נמלא דלא לריך לעדותו של השלישי אלא לענין דלא יענשו השאר כ"ז שגם הוא לא יוזם ולגבי זה אינו לריך שיחייב יכול להזימה כיון שלגבי החיוב על הנידון אינו מוסיף כלום, וכמש"כ הגרעק"א סי' קע"ז

משמע בסנהדרין דף ל' דלמ"ד דצעי דוקא שיעידו כ אחד מ"מ שומעין קודם כל א' לחוד ואח"כ שומעין כ אחד, הרי דאש"ג עדות כל א' היתה כבר הגדה לענין שצוה שייך להעיד עוד פעם, א"כ גם כאן נימא דיעידו עכשיו צלי הקרוב, ומלינו צוה מחלוקת הסמ"ע והש"ך סי' ל"ו להסמ"ע כהצ דרק אם חתמו בשטר עם הפסולין שייך לחזור ולהעיד צלי לירוק הקרובים אבל אם העידו צ"ד עם הפסולין לא מהני, אבל בש"ך סי' ק"י חולק וס"ל דאם נטרפו בראיה א"א לחזור ולהעיד ואם לא נטרפו בראיה יכולים להעיד עכשיו צלי הקרוב, ול"ע כיון דאם ה"י מעידין כעת צלי הפסול ה"י עדותן מהני א"כ למא לא נקה את העדות צלי שיעידו עוד הפעם דהא אנו יודעים עדותם ונלכך צוה לצד לעשות דין עדות כאלו מעידין כעת, ועכ"ל כיון דצעתה הגדה נטרפו הפסולים ונפסלה ההגדה ואם נקה לדון מכא הגדה ע"כ נקה לדון מכה הגדה פסולה.

רש"י ד"ה ר"ע אומר וכו' דממילא ידעין שנים מזימין את השלשה שהרי השנים כשרים לכל עדיות. ויש לבאר כמה פלוגי דהנה העור צסי' ל"ח כתב דהחילוק בין הזמה להכחשה הוא דהזמה מעידין על העדים משא"כ בהכחשה, לכן בהזמה דהוי כמעידין על גוף העדים וע"ז לא שייך תרי ותרי, וכבר העירו דהא צ"ק דף ע"ג ע"צ מצואר דזה חידוש, וע"כ כונת העור דזה באמת חידוש אבל אחרי החידוש מתבאר דהוה שחידשה תורה דהוי כמעידין על העדים ולכן זה מהני משא"כ בהכחשה, ויש מקום לומר דהחידוש הוא דנאמנין אבל לא משום דצוה נאחדש דהוי כמעידין על העדים כיון דאין עיקר הגדתן לעשות דין על העדים אלא ללכך לא יכלו לראות את המעשה.

ועפ"ז אפשר לפרש המחלוקת דלר"ש דלריך לזה קרא דשנים מזימין שלשה אש"פ דודאי שנים יוכלו להעיד על הרבה אנשים שעשו עבירה שחייבין עליה עונש אלא דלר"ש נאחדש דהם נאמנין אש"פ שזה מקרי הכחשה בהדבר כיון דאין עיקר עדותן להעיד עליהם שעתא וא"כ אולי חידשה התורה דבאופן דהזמה אש"ג דהוי הכחשה תרי ותרי מ"מ נאמנין השנים אבל אין ראוי לנאמנים האחרונים להזים ג' דאש"ג דהב' אינם נאמנים יותר מהשנים מ"מ לגבי שנאמין השנים יותר מהב' הראשונים לריך פסוק אבל

משמע בסנהדרין דף ל' דלמ"ד דצעי דוקא שיעידו כ אחד מ"מ שומעין קודם כל א' לחוד ואח"כ שומעין כ אחד, הרי דאש"ג עדות כל א' היתה כבר הגדה לענין שצוה שייך להעיד עוד פעם, א"כ גם כאן נימא דיעידו עכשיו צלי הקרוב, ומלינו צוה מחלוקת הסמ"ע והש"ך סי' ל"ו להסמ"ע כהצ דרק אם חתמו בשטר עם הפסולין שייך לחזור ולהעיד צלי לירוק הקרובים אבל אם העידו צ"ד עם הפסולין לא מהני, אבל בש"ך סי' ק"י חולק וס"ל דאם נטרפו בראיה א"א לחזור ולהעיד ואם לא נטרפו בראיה יכולים להעיד עכשיו צלי הקרוב, ול"ע כיון דאם ה"י מעידין כעת צלי הפסול ה"י עדותן מהני א"כ למא לא נקה את העדות צלי שיעידו עוד הפעם דהא אנו יודעים עדותם ונלכך צוה לצד לעשות דין עדות כאלו מעידין כעת, ועכ"ל כיון דצעתה הגדה נטרפו הפסולים ונפסלה ההגדה ואם נקה לדון מכא הגדה ע"כ נקה לדון מכה הגדה פסולה.

ועפ"ז יש לומר דהא דין הגרעק"א צו"ת סי' קכ"ד צעדות אשה דנאמנין כל הפסולין רק בזמן דאורייתא פסול לעדות אשה משום חשש משקר ולפי הסברה לא שייך שיפסול העדים הכשרים שיעידו עמו כיון דדין נמלא א' מהן קרוב או פסול יגרסו רק פסול אבל ודאי לא יעשה שהם שקרנים וגזלנים כמוהו, אלא דהוכיח מהר"ן דכהצ צגיטין דף ח' ע"ב דקרוב שהביא גט שחרור וכתוב צו דעלמך ונכסי דאמרינן פלגיי"ד ונאמן על עצמו ולא על הנכסים, והא דלא אמרינן עדות שבענה מקאתה בעלה כולה כמו בכהצ נכסים לבני צ"ח ונמלאו קרובים לאי דאמרינן בענה גם להשני כדאמרינן בירוש', אפשר דהא דגילוי מיתתה בענמא הוה הקילו, הרי דה"י שייך לומר בעלה מקאתה בעלה כולה אש"ג דכל הפסולין כשרין שם ודין עדות שבענה מקאתה בענה כונה הא דימא בירוש' לדון נמלא א' מהן קרוב או פסול הוצא צרא"ב סופ"ק דמכות, הרי דגם היכא דכג הפסולין הכשירו מ"מ שייך עדות שבענה מקאתה בעלה כולה וכן

שראו את הכורג שעשה המעשה המביא לרציחה וזה פגע בנהרג ורצחו אצל על החלק מהעדות שזה פגע בהנלח גם הפסול דהיינו בנהרג מעיד ויחזקל חלק עדות זה ולא נשאר רק שהוא נתן מכה ולא יודעים אם זה מכה שממנה אח"כ ימות דהא אין כאן עדות למי נתן את המכה והעדות למי נתן את המכה החזקה מכה שגם בהנלח יודע זה ואין יכרגו את הרוצח, וח"א אמר שלא יאזיר עדותו תלפזר כיון שאינו יודע אם זה אותו מכה מה שהנלח הכה דהא צדיק נפשות לא דנים עפ"י אומדנה צלי שראו ממש את הרציחה אח"כ הוא שידע רק שקיבל מכה לא יאזיר שמאמר עדותו לכלים כיון דחמיד העדים שרוצים לחייב הרוגה יטערו להעיד גם זה שנכנס צו החץ וממילא אינו נקרא שמעיד חלק עדות שיצטל את השאר.

ויש לעיין דהא צראו שדקר חרצ עד אחוריו ולא יודעים אם נכנס בגופו והעדים יעידו שנכנס בגבו צאוחה השעה שהעדים מעידים דלכאורה להמציא צאוח' שצויות ל"ד זה מספיק לחייבו דאומדנה כזאת סגי אף צדיק אח"כ הא בהנלח מעיד על חלק ולמה לא יצטל חלק זה וממילא נשאר דין עדות שלהם רק על חלק ואין יכרג בהנלח ולע"ק צ"ב. (מהדור"ק)

במקיימי דבר הכתוב מדבר. האחרונים עיין השו"ת רמ"א סימן ר"א, הבינו דלרש"י וחוס' תירוצ' הגמ' דצ"ד אין עליו גדר עד כלל, וכסברת הראב"ד, אצל מלשון רש"י ה' משמע דמחלק דרך לגבי הגז"כ דנמנא א' קרוב או פסול עדותן צטלה אין צטל דבר אצל יתכן לגבי שאר דינים שיהי' דינו כעד.

והנה לפי סברת הראב"ד המוצא צרא"ש יכא מוכרח דהנהרג והנרצח גם כן נחשבים צע"ד לגבי הרוצח דאליכ ישאר עדיין קשה אליבא דאמת דהנלח יליל אם הכרו צפניו. [ע"י קהל"י סי' ז']. (מהדור"ק)

ר"ע סובר דנהחדש גז"כ דהוי כמעידין על עמנן אח"כ עכשיו אין כבר שום סברה שלא יהיו נאמנין כבי' האחרונים כיון שמעידין על הג' עצמם ובודאי כשנים מעידין אפילו על ג' אנשים שעשו עבירה נאמנים.

דף ו' ע"א. הרוג יליל פירש"י דהוא מטעם דאדם קרוב אצל עצמו, וצמרדכי סנהדרין פרק זה בורר סי' תרל"ב הקשה דא"כ למה רבעני לאונסי כשר, ונראה דסברת רש"י דודאי אם א' יאמר שפלוגי עבד מלאכה בחפץ שלי צטלה לא שייך לפוסלו דודאי אינו מעיד על עצמו וה"נ פלוגי רבעני לאונסי, אלא דיש חילוק בין הרג אחי או רבעני דרבעני האיסור הוא מעשה הרביעה וגוף הנרצח מה שמוגע לגבי הרוצח לחייבו אינו אלא דבר הנוגע לחקירות דהא מה נפ"מ גוף זה או גוף אחר ולכן יכול להעיד דאינו מעיד על עצמו אלא דמזכיר צמה היה רשעו של פלוגי אצל צאומר הרג אחי דצבכא לא נגמר עדיין הרציחה ואין לראות אם צסוף ימות ממנה ומוגע לנו לדעת צאחה גוף היה המעשה רציחה ומוגע צטלם החיוב מיתה לדעת מי בהנלח, ואע"ג דמעידים שפלוגי הרג את הנפש ולא אומרים את מי הרג אפשר לחייב מיתה, היינו משום שמעידים שראו ומת, אצל הנהרג אם אחר מחשיבו לעד הא עדותו כל זמן שהוא חי ומעשה הרציחה יגמר כשנמתין אחרי זה ונראה שהוא ימות מזה, ולכן הו"ל מעט העדות לדעת מי בהנלח לכן הו"ל כמעיד על עצמו, וז"ע לכל הפירושים תירוצ' הגמ' שהרגו מאחוריו דלכאורה אם צצוא כת ודעיד ראינו שזרק חץ ונפל על אחי דבר ולא יודעים מה זה ושני עדים יאמרו שראו שצאוחו זמן נפל דבר זה על דם פלוגי ונהרג לכאורה נאק עדותם (ולפי הרי"ף המוצא צחוס' צ"ק ע' ע"ב יהיה חלי דבר) אח"כ כשהכרוג יודע שהרגו אותו ולא יודע מי הוא יכול לצטל עדותם של הכה השניה המעידה על החלק צמי פגע החץ אח"כ אף דכאן צאים עדים ומעידים שהרגו מאחוריו היינו שמעידים על שני החלקים

לא שייך לומר ע"ז משפט ח' יהי לכולכם כיון דכדין הזה דבעל העדות הוא מכה דין של והלילו וכו' בודאי חלוק נפשות מממון וכמש"כ בתוס' סנהדרין דף ל"ב ה"ל ורק צדרישה וחקירה דכתוב מפורש ודרשה וחקרת ואין לנו ראי' דזה מחמת דין והלילו דלא ילפינן ממשפט ח' דלא שגא ממון מנפשות.

אלא דמ"מ זה חלוק מהא דהיכא דאיכא למידרש לקולא ולחומרא דכאן נלמד לחדש דדין והלילו כתוב גז"כ להשתדל להליל בין ע"י המליאות בין לגבי לדרוש לזכות וכו' פליגי רש"י ותוס' דלרש"י נכלל צוה גז"כ גם לענין לימוד שגלמוד ונדרוש לזכות משא"כ לתוס'.

תוד"ה אמר רבא וכו' משום שכם אומרים אמת. מצוה דכיון דזה אמת לכן מופסל כל העדות וז"ע דממ"י אם זה באמת שראה את הדבר למח לא ידונו הדין כך ואם זה שקר שלא ראה א"כ הא הכשרים הם שנים ונאמין להם והנה ל"ל דגם בגזל דפסולו משום משקר מ"מ יש צו פסול אפילו על הצד דאינו משקר. ובגזירות ארי ר"ה קודם לומר דהיכא דכל פסולו משום משקר לא שייך לפסול יתר העדות כיון דגם הוא אם כי אומר אמת כי מהני, ולבסוף הוכיח דכ"ז אמרין גם בנמצא ח' פסול מחמת חשש משקר דנתקלקל כל העדות, אבל מ"מ כי מקום לומר דהיכא דנלערך אחס בשעת הגדה אז נוכל לומר דפסולו שהוא מחשש שמה משקר גורם דין פסול על השאר כיון דסוף סוף יש פסול על הגדה משום שמה זה משקר אבל היכא דכל מה דרואים לפסול הוא מחמת הראי' אז ממ"י אם לא ראה הא זה כשר ואם ראה א"כ זה נכון ולמה לא יפסקו הדין כמו עדותו כיון דכל פסולו משום שמה זה שקר, וכאן הא זה אמת דאם לא אמת מה שאומר הא נאמנים שנים הכשרים.

והנה כתוב בהגה' אשר"י גיטין דף י' בשם ספר החכמה דעכו"ם אין צו פסול אלא משום דחשידי לשקר ולכן בערכאות דקים לן דלא מרעי אנפשיהו נאמנים מה"ת, והנה אע"ג

אי אמרי לאסכודי אתו נמצא ח' קרוב או פסול עדותו צעילה. צדק"ה החדש הקשה דהא נאמן הפסול צמיגו דהיך שותק והיכי מהני אז עדות הכשרים ונראה דתמיד המיגו מצרר משום דאם זה שקר היכי יכול לשחוק או לענון טענה אחרת אלא ע"כ דרואה לומר אמת אבל כאן דדין אם הוא שותק ודין אם הוא אומר זה אותו אמת דדין כך יוצא אותו בדבר אין לנו כבר שום ראייה לאמת את הענין. (מהדו"ק)

תוד"ה אמר ר' יוסי וכו' דא"כ דיני ממונות נילף מינייהו. הנה בתוס' הבינו צפירש"י דכיון דהפסוק דהוקש ג' לשנים מיירי צנפשות אין ללמוד מזה על דיני ממונות ולכן הקשו ח' דהא דרשינן משפט ח' ובי דהא בממון גופי' יש פסוק עפ"י שנים או שלושה יקום דבר [דברים י"ט]. והנה מצוה בתוס' סנהדרין דף ל"ב דאע"ג דיש דינים שנשתנו ממון מנפשות מחמת דנפשות מהדרינן לזכות היינו צדכרים דחלוי בזכות וחובה דע"ז לא משוינן להו אבל במה שכתוב סתם דין צנפשות ילפינן נמי לממונות.

וא"כ יש לבאר זכות רש"י דס"ל דאמת הא אין הכרח להקיש ג' לג' לגבי זה כיון דאינו מיותר דהא מיני' ילפינן דנעטל לעושי עבירה נענש כעושי עבירה אלא דכיון דיש ענין להדר בזכות יש לנו לדרוש לזכות וכמו דיש כלל בתורה דכל היכא דאיכא למידרש לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן, ובתוס' צ"ק דף ג' סברו בקושיאם דזה רק באיסורא משום דכמו בכל ספק איסור לחומרא ה"נ יש לדרוש לחומרא אבל בממון דספק ממון לקולא לא נדרוש לממון לחומרא, וע"י צדכ"ה שם דמשמע דנשאר בצדכ"ה הזאת, וא"כ אפשר לומר לפי"ז דכמו דלגבי איך להקיש וללמוד חלוי מה דינו לחומרא או לקולא ה"נ יש לומר דלגבי נפשות דיש דין והלילו העדה יש לדרוש באופן שילא הלכה משא"כ בממון לא שייך זה ולכן רק צנפשות דרשינן להקיש דכ"ג בעלה העדות וכיון דכל דרש מחמת דבעללל יש לדרוש לזכות אז כבר

דהתוס' לא ס"ל כזה כההגהת אשר"י היינו דס"ל דעכו"ס פסול לגמרי דאינו אחיו צמאזת אבל חיון מהגהת אשר"י דכל היכא דפסולו משום משקר אז חס ידעין שאינו משקר חע"פ שזה לא מחמת ענש נאמנותו של האדם אלא משום סיבה לדית כמו החס בערכאות דכתבו דרק כשחותם בתור ערכי נאמן אכל צע"פ אינו נאמן, והיינו דודאי לא נשתנה הגבירא להיות נאמן אלא דלא מרעי אנפשי' לחתום בתור ערכי ומ"מ עדותו כשרה ולא אמרינן כמו כאן דאע"ג דהפסול משום חשש משקר מ"מ אין לו כבר כלל נאמנות, אלא דכבר כתבו בגיטין דף י"א דבגוי לפי ספר החכמה לא נאמר דין נאמנות עדות אלא דהיכא דאין סהדי דלא משקר אנו מאמינין אותו ולא מדיני עדות, ובישראל יש דין עדות ואע"פ שיש לנו חזקה שודאי לא משקר מ"מ יש גזה"כ דנאמנות בן אדם לריך לבוא מדין עדות וכשמדין עדות אינו נאמן א"א להאמין לו מכה חזקה דלא משקר כעת [וכמש"כ בצ"צ דף קר"ע], אבל בגוי אין צו דין דיני עדות ושוב הדרינן דהיכא דיש חזקה אלימחא דבעת אינו משקר נאמן שפיר משא"כ בישראל כל היכא דיש לחוש על הגבירא דהוא משקר אפילו חס יחי' לנו חזקה וראי' שבעת אינו משקר מ"מ יש צו דין פסול הגוף ושייך ג"כ שיפסול את השאר. [ועי' בקהלות יעקב סנהדרין סי' ע"ו].

שם. צא"ד אבל צעדים זוממין שאינם אומרים אמת. צמהרש"ל כתב דאף לתוס' חס הזמנו קנת בטל כולה אפילו כשהעידו לאחר כ"ד חע"ג דכיון דאינו אמת א"כ לא ראו יחד ולא נטרפו מ"מ לענין דין ביעול העדות הו"ל כקא"פ, ולכאורה לריך ביאור דבמה נטרפו, אלא דודאי מי שהוחזק שקרן בעדות אחרת מ"מ לענין עדות הזאת יפסל אף בהעיד אחר כ"ד דרק דין שאתה עושהו מכה שאתה אוחז לשקר א"א לנרפס כגון לענין הזמה דלמה רואים שיזמו כולם כיון דנמצא שקר א"כ חס מחמת דהוי שקר אתה רואה לתת לו את הדין הזמה הא חס זה שקר לא הוי לירוף ראיה, משא"כ פסלות דנקא"פ דהכי דכאן צא

פסלותו מכה השקר של עכשיו מ"מ הא דרואים לפסול ולבטל כל העדות לא מכה השקר הזה אלא מכה דנעשה פסול וגם לעדות הזאת הוא כבר פסול ולענין פסול דמצטל העדות הא לא מכה השקר של עכשיו מצטל ולזה גם הניזום מלבד שאנו אומרים שזה שקר אנו אומרים דאז ה"י שקרן, ופסול קא"פ הא אינו משום שזה שקר אלא שזה פסלות כזה לכן מצטל העדות, וזה לפי מש"כ התוס' צ"מ ע"צ וצ"ק דף ל' ע"ב דבזמן שהם מעידים בעצירה הוו כבר רשעים בשעת הגדתן, ועיין קלות סי' ל"ד, ומ"מ יש לעיין דאפילו לפי"ד התוס' דנעשה שהעיד הוא כבר פסול מ"מ חס צאנו לפסול אותו ע"כ משום דנקטינן כאילו נטרף בשעת הראיה ואיך נוכל לנרף להראי' שלא ראה ועוד יש לעיין דהא בשעת הראי' לא ה"י עדיין פסול דרק בזמן שהעיד נעשה פסול אבל בשעת ראיה לא היה עדיין פסול ואיך יחצטל עדותו משום לירופו אז. (מהדו"ק)

תוד"ה נרבע ינ"ל, מפני שהוא שונה של רובעו וכו' דהא מוכח צפ"ק דסנהדרין שנרבע לאונסו כשר לעדות. צ"ע קושיתם דהא שונה דפסול לעדות הוא רק שיטת ר' יהודה בסנהדרין דף כ"ז ע"ב ורבנן ס"ל דרק לדיין הוא פסול כמבואר שם בדף כ"ט א' א"כ כאן קושית הגמ' דמטעם שונה לכן נרבע ינ"ל חתפרש ע"כ רק חס יסבור כר' יהודה דשונה פסול, והא דאמרינן בסנהדרין דף ט' דנרבע כשר, ודאי כן הוא לדין דלא פסקינן כר' יהודה ושונה כשר לעדות.

ראמר לי שנשיעורי ר' שמואל מביא מתשו' מהרש"ל דשונה גמור פסול לכו"ע ורק מי שלא דיבר עמו ג' ימים מחמת שנהא אז הוא דס"ל לרבנן דכשר להעיד, ולפי"ז קושית הגמ' דשונה פסול לכו"ע כיון דההרע והנרבע שונאים ממש ולפי"ז ל"ק, ול"ע.

דף כ"ה סתירה אם צמח דמשים עצמו רשע אין לו כלל נאמנות או רק לפסול עצמו אין לו נאמנות, אמנם אפילו אם אין לו כלל נאמנות מ"מ אין עדיין ראיה דלא הוי כלל עדות דיתכן דהוי כעדות פסולה אבל לא פסול כזה שאינו כלל הגדח עדות.

והנה קושיה החוס' י"ע דמאי שייך פלגי"ד כיון דאין איירינן על מי שבאמת נרצע דהא כל מה דפלגינן היינו דאמרין שזה לא נכון מה שאומר על עצמו, אבל כאן הא אנו רואים שמי שבאמת נרצע יאיל ומה שייך פלגי"ד. ובאופן אחר מקשים דהא אפי' אם לא זה שמעיד הוא הנרצע רק אחר, מ"מ יהי' מי שיבי' הנרצע, יאיל.

אמנם נראה דסברת החוס' דאע"פ דלא ידענו עדיין דרך מי שיבוא להעיד פוסל העדות מדין נמלא אי' קא"פ חלל אפי' לא בא לב"ד מ"מ זה רק מי שאם יבוא לב"ד הוא יפסול את העדות, וכאן הא אם יבוא לב"ד לא יפסול משום דנפלוג דיבורו וא"כ איך יפסול העדות, ולפי"ז לא איכפת לן מה שבאמת הוא הנרצע כיון דלא יאירי שיעדותו תפסול, וע"ז תירצו דכיון שיש עדים שהוא נרצע שפיר יאיל. וא"ל דאע"ג דאם הוא רשע א"כ יפסול כל עדותו ואין עדות כלל שהוא רשע, מ"מ כיון דלפי דבריהם הוא רשע א"א שיטערף להם.

תוד"ה לאסכודי. הנה הקשו דא"כ לא יברג אדם מעולם ולא הקשו למה הקרוצ נאמן לומר שראה ושהי' בדעתו להעיד, וגם לפי תירוצו של ר"ח כהן שישאלו להכשרים אם נחכונו להטערף עם הפסול ולכאורה כל כשר יכול לומר רק על עצמו שהוא החכוין להעיד עם הפסול או לא אבל אינו יכול לומר על חזירו א"כ לגבי כל אי' אינו רק ע"א האומר עליו שהוא החכוין להטערף או לא וא"ע למה צחור יחיד פוסל עדות שכבר נתקבלה, ואע"ג דאם הי' הדין חוזר ומגיד הי' היחיד יכול לקלקל העדות משום דיכול לחזור ולצטל דיבורו הקודם וכמו שני"ח בדבריו צ"ב

תוד"ה נרצע וכו' דהוא קרוצ לעצמו. ובמהר"ם הגיה דהוא רשע, וא"ע דא"כ מה הקשו מהא דסנהדרין בפלוגי רבעני לרזוני דודאי כאן אפילו אם לא ידוע לנו שהוא רשע מ"מ הא כעת איירינן דנפסל כל העדות בשעת ראיה ובאמת הי' פסול אז ואיך יכולים לעשות פלגינן דבורי' לענין זה, ואפשר לקיים הגירסא דהוא קרוצ, היינו כיון דקרוצ לעצמו ובראייתו יש ראיה גם על עצמו וגם על הרוצע ועל עצמו הוא פסול לכן יאיל ולכן הקשו דהא פלגינן דיבורי' ולכן מה שהוא פסול לעצמו זה עוד לא טעם שיפסול את ראיתו לרוצע כיון דאף פעם לא ישמעו עדותו על עצמו ואע"ג דלא צטי שיעיד צ"ד מ"מ כיון דצ"ד לא ישמעו עדות על עצמו לכן תירצו דכאן לא צריך לטעם מה שמעיד הוא לעצמו צחור נרצע ולכן יפסל העדות להרוצע חלל דכיון דיש עדים דנרצע והוי פסול לא איכפת לן מה שאם יעידו לא ישמעו מה שנוגע לעצמו דאע"פ שמה שיעידו על עצמו לא יבוא ככלל לב"ד מ"מ הא העדים מעידים שהם פסולין ועדיין י"ע דמה צריך להוסיף דעדים צאים ומעידים תיפול' כיון דאנו רואים לפסול כשלא צאים לב"ד משום דאליבא דאמת הוא רשע. (מהדו"ק)

שם. תוד"ה נרצע יאיל וכו' פלוגי רבעני לרזוני הוא ואחר מטערפין להורגו. מקשים הא הוי הכחשה צדיקות, ובשם הגר"ח מצריסק זצ"ל כתוב דהגדה שמעיד על עצמו אין שם הגדה עליה כלל. ועדיין י"ע דהי' דאין שם הגדה למה שנוגע להעיד על עצמו אבל לגבי מה שנוגע להעיד על חזירו הרי זה הגדה צדיקות, וכיון שזה אנו נוקמים שלא יתכן, א"כ יפסול העדות. [ועי' מש"כ להעיר על דבריו בכתובות דף י"ח ע"ב].

ונצטרך לומר לדבריו דכיון דכזה שאומר רבעני לרזוני מעורב צזה גם הגדה על עצמו שזה לא מקבלין כלל אז גם לגבי הצדיקות שנוגע להרוצע ג"כ אין אנו שומעין. וזה חליא קלח צמה שכתב הגרעק"א בכתובות דף י"ח וביצמות

הפסולין המכוון, א"כ איך זה חוזר ומגיד, דתמיד חוזר ומגיד היכא שלפי גמר עדותן הוי עדות שלימה בלי שנצטרך להסתפק אצל כיון שיש ספק הרי כל זמן שלא נחזר עדותן עדיין בספק ולמה זה מקרי חוזר ומגיד.

תוד"ה שמואל וכו' איך מצינו ידינו ורגלנו. לפי סדרת הרי"ה כהן שהביא בתוס' הקודם לא קשה דהכשרים לא ירלו להצטרף עמו. ושמעתי שכו"כ בשער המשפט.

תוד"ה שמואל. למסקנת דבריהם עיקר המחלוקת בין ר' יוסי לרבי דב"ג הוא דלר"י אף שלא חשב להעיד כל שהעיד בב"ד יחד אף אחר כ"ד בטילה הכל ולרבי נריך שניהם, היינו שיכוונו להעיד יחד עם הפסולים וגם שיעידו בב"ד אח"כ. (מהדו"ק)

שם. תוד"ה שמואל, בסו"ד כתבו דאף לאחר כ"ד עדותם בטילה, ועיין מהרש"א דהקשה דעכשיו לא הוכרחו לומר כן דאפשר דדוקא בתוכ"ד נפסלים אפילו מחמת קא"פ, אצל לכאורה מוכרח דהא למא ילכו שני אחים ביחד להעיד ע"כ משום דפעמים השני מעיד אחרי שבבר אין הראשון בב"ד ולזה אם למחזי ג"כ פוסל יפסלו העדים כיון דראו יחד. (מהדו"ק)

ע"ב. בזמן שמקצתם רואין אלו את אלו מצטרפין, והיינו דבדיני נפשות נריך שכל אחד אומר שגם חבירו ראה, ולפי"ז כשהזם אחד יש כבר הכחשה על השני נמלא דלמ"ד הכחשה לאו תחילת הזמה לא יוכלו לחייב כאשר זמם רק אם יוזמו שניהם יחד, וצ"ע לשיטת הרמב"ם דהזמה והכחשה הוי הכחשה א"כ למ"ד הכחשה לאו תחילת הזמה איך יזויר חיוב הזמה בנפשות אפילו אם מזימין שניהם יחד דהא תמיד הוי גם הכחשה, ונריך לחלק בין הכחשה על המלוה והלוה או הכחשה על העד שלא ראה דלא גם הרמב"ם מודה דאם הוי גם הזמה וגם הכחשה

דף קכ"ז ע"ב וממילא לא נשאר עדות אצל כאן דאינו מצטל דיבורו אלא דאומר דבר שעי"ז יסתר כל העדות א"כ כ"א בחור יחיד איך יוכל לצטל העדות. (מהדו"ק)

תוד"ה לאסהודי אחיתו בסוה"ד דסברא הוא דכיון דנאין לב"ד עם הכשרים עכשיו נראים הדברים שמתחילה כולו לאסהודי אחו דהוכיח סופן על תחלתן. הנה לפי"ז מצד דין עדות הא לא נאמנין דהא חוזרין ומגידין אלא דמחמת דיש ראי' שזה כן, א"כ אפשר שוב דאפי' הפסולין נאמנין לומר דהמכוון להעיד, או דכיון שכעת נוקטים דאפי' אם הפסולין נמכונו להעיד עם הכשרים כיון שהכשרים לא המכונו להעיד עמם אין העדות מתבטלת, ואין שום נפק"מ אם הפסולין המכונו להעיד, רק הכל תלוי אם הכשרים המכונו להעיד עם הפסולין או לא.

אלא דנ"ע למה אם הכשרים המכונו להעיד עם הפסולין הוי צירוף ופסולה העדות, דהא לצירוף ממש צודאי נריך שגם הפסולין ירנו להעיד וכיון שיתכן שהפסולים לא נמכונו למה יפסל העדות. ואולי גם כשהכשרים אומרים לאסהודי אחתנו אז פסול עדותן רק מספק שמה הפסולים ג"כ נמכונו להעיד.

עוד יש לעיין לפי"ז דאם הכשרים לא המכונו להעיד עם הפסולין אע"ג דהפסולין המכונו להעיד עם הכשרים, מ"מ אין עדות הכשרים בטלה א"כ למה רבי אומר דאם הפסולין המכונו עדותן של הכשרים ג"כ בטלה דאפי' המכונו הפסולין נשאל להכשרים אם רנו להצטרף עם הפסולין דאם לא רנו שוב עדותן לא מתבטלת.

עוד נ"ע דמאי הוי קשה להם דהוי כחוזרין ומגידין דהא גם בתחילה כשהעידו הכשרים הסתפקנו אולי ה' כונתם להעיד עם הפסולין דלכן שיליגן להו דאולי לאסהודי עם

נהרגו הנידון על פי עדות הכת השניה שלא
הזמנה ויהי עשה.

והנה הגר"ח מזריסק ז"ל צמפרו תירץ את
מש"כ הרמז"ס צפ"כ מעדות ה"צ דלוקה
הנידון והזמנו לוקין הזוממין, והשיגו הראב"ד
דכא כאשר זמס ולא כאשר עשה, ותירץ הגר"ח
דצמלקות רק ע"י בית דין הוא דמקבל שם
מלקות וכיון דהזמנו נמלא דלא הי' כלל מלקות
ואין כאן עשה. ושמשחי שהקשו להגר"י ז"ל
דכא צאופן דכאן דכח וכן נעשין והיינו גם
צמלקות לא מהני עדות מיוחדת, כרי צאופן
דשחי כחות העידו שלא ראו זה את זה אז הוא
וכן יקבלו מלקות, ולהרמז"ס גם כה"ג ולקו,
ולמה הא הוא עשה וכאן לא צמל המלקות.
ולהג"ל צאופן זה לא מקרי עשה דכמו שאם
הזמנו לפני שכלקוהו נמלא דכעת אין מלקות
אותו ע"פ הזוממין רק ע"פ השנים האחרים,
כני נמי אפי' אם לא יוזמו רק אחרי שקיבל
המלקות מ"מ מכח מה שהם העידו הא הי' לריך
להצטמל שם מלקות, ומה שהי' שם מלקות זה
לא על ידיהם דמה שמוגט לעדותם לא הי' גורם
שיהי' ע"ז שם מלקות. ולסברתו נמלא דלא הי'
עשה ע"י העדים שהזמנו ושפיר יכולין לקיים
בהם כאשר זמס.

דהאי חזי פלגא והאי חזי פלגא מצטיא. משמע
דכל הקושיא שזכר גרע לענין לירוף מעדות
מיוחדת, וקשה דאף אם מיוחדת כשירה מ"מ
אם יש על כל פלגא רק ע"א נמלא דבסך הכל
יש ע"א על הכל א"כ אף אם יאטרפו איך נוכל
להמיתו ע"ז כיון דאיירי בשני עדים יחידים
ולע"ק. (מהדו"ק)

לא נלכח אלא לצועל את הערוה. ז"ע דבשלמא
אם אי' שרואה אותו צועל קצת ביאה הי'
מן ההכרח שימשיך צדיחתו עוד רגע וכן השני
שרואה אותו צרגע השניה בהכרח שצמל רגע
לפני זה כשהעיד הראשון נמלא דכו"ל שפיר
עדות על ביאה אי', אבל מעדות הראשון הא לא

שלא ראה מ"מ הוי הזמנה, ועימש"כ צקבלות
יעקב סנהדרין סי' ח', דאין הכרח להרמז"ס
יסבור דהכחשה והזמנה הוי הכחשה. (מהדו"ק)

לפיכך אם נמלאת אי' מהן זוממת. עיין בגזירות
ארי שהקשה דמשמע דצרוחים זא"ז
דמאטרפין ואז אם נמלאת אי' מהן זוממת צמלה
גם השניה וקשה לרצא דמכאן ולהבא הוא נפסל
א"כ כשהזמנו קצת מהכח למה נפסלו יתר
העדים הא אז עדיין כשרים היו, וי"ל דהנה
מבואר שם דעלם העדות הא נפסלה למפרע
אלא דהאנשים נפסלו מכאן ולהבא וא"כ כיון
דבעדות פסולה משעה שהעידו הו"ל שפיר נמלא
אי' מהן קאו"פ דכא מבואר בתוס' סנהדרין
מ"א ע"ב דאיני יודע צחקירות דפוסל כל העדים
והתם הא אינו פסול צבעדים אלא צבהגדה
א"כ חזיק דאף פסול הגדה עושה ציעול צכל
העדות לכן גם כאן הו"ל פסול צבהגדה למפרע
ונפסלה כל העדות.

ומדבריו לעיל דף ה' ע"ב משמע קצת דמפרש
דצאומר איני יודע פסולו משום חשש
משקר והוכיח מזה דלעפ"כ פוסל את העדות
וה"ג פסול רשע צחמם למ"ד דפסולו משום
משקר והוכיח מזה דלע"פ כן פוסל את העדות
דאינו פסול צבהגדה דכא העד הזה כשר לכל
העדויות לע"פ שאמר כעת איני יודע א"כ אינו
אלא פסול על ההגדה ומ"מ אמרינן צזה דפוסל
כל ההגדה של יתר העדים. (מהדו"ק)

הוא וכן נהרגין. נראה דהזוממין שהזמנו לפני
שהרגו את הנידון נוכל להרוג אפי' אחרי
שיהרג הנידון כיון דהנידון נהרג לא על פיהם
דנמלא דלא הוי עשה על ידיהם, והו"ל כמת
מעלמו דאין זה נקרא עשה כמש"כ צערוך לגר,
דדוקא אם נהרג ע"י הפסק דין מקרי עשה וכאן
דהזמנו לפני המיתה כרי צבר אינו נהרג על
פיהם ואין כאן עשה. גם נראה דאם היה הדין
שאין יכולין להרוג הזוממין אחרי שיהרג הנידון
משום דגם זה מקרי עשה, אז גם לפני שנהרג
הנידון לא נוכל להורגו דכא אנו יודעים שאח"כ

ידוע שצדור רגע ימשך הציאה אל"כ הו"ל כע"א שראש אותו צועל ערוב צדוקר והשני צלכרים דודאי לא ילטרפו, וזה יותר גרוע מעדות מיוחדת כמש"כ הראשונים עיין בריעצ"א דאף למ"ד דצממונות אי' מעיד שהורה צפני והשני מעיד שהורה צפניו אין מלטרפים מ"מ עדות מיוחדת מהני, וכאן דעדות מיוחדת לא מהני כל שכן אם אי' יעיד צפני צועל צדוקר והשני יעיד צפני צועל צלכרים וזה דומה לנידוד"ד, ואם מיירי דהפרש צייניהם הוא בזמן קלר כזה שלא היה אפשר לפרש ציגתיים דבעדותו של הראשון כלול עדות שימשך עוד משך זמן הזה וכן מעדותו של השני היה הכרח שקלה זמן לפני זה היה ציאה ג"כ קשה דאיך אפשר לדעת את זה מעדותו של הראשון שעל הזמן ההוא השני יראה וכן איך אפשר להיות כלול בעדותו של השני שהראשון ראה ולי"ע.

והנה ברמב"ם פ"ד מעדות ה"א העתיק האי דינא דבזאח"ז צעושה מלאכה בשבת ולכאורה הוי שני מלאכות שונות כגון ראהו הראשון הופר שתי תפירות וכן השני שתי תפירות אחרות הא הו"ל שתי מעשים שונים של תפירה וא"כ אף צרולת היה יכול להעמיד שאי' אומר שהרג את ראובן והשני ראה שהרג את שמעון דמ"ש שני מלאכות או שתי רציחות, ואולי כיון דגופין מחלקין כדאמרין קידושין ע"ז ע"כ דבא על הרבה אלמנות חייב מלקות על כל אי' אט"פ שלא התרו אלא פעם אי' וציו"ט אם עשה מלאכה אחת הרבה פעמים בהתראה אי' אינו לוקה אלא אי' וכן מבואר לקמן כ"א ע"כ דאף צעשה הרבה מלאכות שונות אינו לוקה אלא אי' א"כ אפשר דבכה"ג שני אנשים הוי יותר פשוט שלא ילטרפו ממה שסתם אינו מיוחדת ולזה לא הו"מ לאוקמי ברציחה דכיון דהוי כשני דברים שונים יותר פשוט דלא יועיל צנפשות ולכן מוקי צצועל את הערוה וכו"ה צעושה שתי מלאכות וכמש"כ הרמב"ם. ולי"ע, עכ"פ מהרמב"ם חזין דבאמת אין הילוק צין שתי מלאכות לצועל את הערוה והיינו דגם צצועל את הערוה הוי שתי עדויות שונות אלא דהתראה אחת לשיניהם.

ועיין בערל"ג שהקשה על הרמב"ם דכי צפ"ד מרולא הלי"ח דהורג בעדות מיוחדת או צלי התראה או שהוכחשו העדים בצדיקות כונסין אותם לכיפה ולייר הרמב"ם שראהו האי אחר האי' והקשה דהא מבואר בגמ' דצרולא לא ילוייר שיכה בצא"ז ויראה כל אי' כל המעשה אל"כ אין כאן ראייה כלל שרולא ואיך שייך כלל הכנסה לכיפה, ולכ"ל גם צרולא דראוהו הורג שני אנשים ג"ז אינו פסול אלא משום עדות מיוחדת אלא דבאופן זה יותר פשוט ממה שאי' רואה בחלון והשני בחלון השני אותו המעשה לכן פריך כיון דהוי כשני מעשים יותר פשוט דלא ילטרפו וגם אם ראו פלגא דמעשה פשיטא דאין מלטרפין לחייבו מיתה צ"ד אצל לדין כיפה אף דהורג שני אנשים ועל כל אי' היה רק ע"א שפיר מלטרפי לענין כניסה לכיפה.

והנה מהא דחזין דעדות מיוחדת מלטרפי להענישו צעושה דכיפה הרי דאין החסרון דאינם נאמנים דאם אין נאמנים איך מכניסים להרגו ע"י כיפה וכיון שלא חסר לנו צדיעת האמת למא לא נוכל להרגו ממש צידים, ולי"ל דכל שאין ידיעותינו מעדות או מדין לא תהא שמישה גדולה מראיה דהוי בעדות אף שנתצר לנו צלי שום ספק דהרג מ"מ אין לדנו להרגו צידים וכן מבואר בזה דנערה המאורסה חצירה דאמרין בסנהדרין מ"א דיכולים לומר לאוסרה על צעלה צאנו ולא להרוג את הנערה והו"ל עדות שאח"ל, ומ"מ משמע דלאוסרה יהיו נאמנים צתור ודאי רק להורגה לא נוכל דלגצי זה אין דין עדות אף שאין לנו ספק באמתת הדבר, ולע"ק לפימש"כ רש"י צצ"ק דף ע"ה דחסרון בעדות שאח"ל"ז הוא משום דלא מסתפו לשקר אל"כ כיון שידעין שזה אמת למא לא תיחרג, אלא דאפשר דהיכא דיש לחוש מזד בעדות דלא מסתפו אז פסול מגז"כ ולע"ק. יש לעיין קלה מהא דפרכין אלא מעתה דצד"מ כשר עדות מיוחדת אל"כ תליז צנפשות עדיפה הו"ל לאקשווי כיון דלגצי נפשות נמי נאמנים לגצי כיפה אל"כ תליז, ובאור שמה כתב צפ"ד מעדות דכל שצד"מ כשר עדותן מהני

מתרה שאמרו אפילו מפי עלמו ואפי' מפי שד.
הנה ברמזי' פ"ג מסנהדרין [לפי
ציחור הכס"מ] ס"ל דפ"י עלמו היינו דהעושה
עצירה אומר בעלמו דיוע שזה אסור ושחייבין
ע"ז עונש כזה ורחוי לי לימנע מזה ואח"ז גבר
יכרו עליו ועשה. ולבאורה לפ"י הכתראה אינה
בכלל שום דין דהעיקר הוא מה שאומר שמקבל
עליו שאפי' שיענש מ"מ עושה העצירה א"כ
אחרי שמהני אפילו מפי עלמו מאי רבנא אפילו
שד דהא העיקר הוא מה שמקבל עליו לעשות
אפי' שיענש ואפי' דלפמ"ש הכסף משנה דאומר
דראוי לו לימנע מלעשות יש לומר דחזו ממה
שמקבל עליו לעשות אפי' שיענש יש כאן אזכרה
שמזהיר עלמו מלעשות, וזה לריך להשמיטנו
דמהני אזכרה ממי שלא רואין, מ"מ משמע
דהעיקר הוא קבלת העונש.

והנה ממה שאומר ריב"ז דחבר אינו לריך
הכתראה משמע קלח כהרמז"ס דסגי בידיעת
העונש, אלא דרבנן ס"ל דאולי בכ"ז כעת שכה
מחומר האיסור אצל אם לרבנן מלבד ידיעת
העונש וקבלתו לריך ג"כ אזכרה ממי שהוא אחר.
א"כ נאסר לעשות מחלוקת רחוקה בינו לרבנן
דאיכו לא ס"ל כלל דצעי אזכרה ולרבנן צעי
אזכרה חוץ ממה דלריך ידיעת העונש.

עדות מיוחדת כשירה ד"מ. בגזרת ארי
נסתפק לענין גיטין וקידושין וקנס אם
מהני עדות מיוחדת ועי' ר"ן גיטין ע"ג ובפנ"י
גיטין ל"ג ע"ב. והנה להלך דבקנס לא מהני
עדות מיוחדת יש להסתפק בהא דמבואר ברא"ש
ספ"ק דב"ק דבקנס צה"ז שהעידו עדים יועיל
תפיסה ובקלוה"ס ס"י א' הוכיח דוקא דבעידו
עדים אצל ע"י הודאת בע"ד צ"ד הדיועות
אפי' דהודאתו אינה פועלתו מ"מ לא יועיל
תפיסה מפני שריך דוקא שיתברר ע"י עדים
והודאתו אינה מועילה לענין קנס אף לגבי
תפיסה, יש להסתפק אם מהני עדות מיוחדת
לענין שיועיל תפיסה, אם נימא דצעי דוקא
עדים שצ"ד מומחין היו מחייבין קנס ועדות
מיוחדת דגם צ"ד מומחין לא היו מחייבין לא

בנפשות לענין כיפה א"כ שפיר מקשה מהא
דצ"מ כשר דלכן יזיל דהא כיפה ג"כ מכח מה
דכשר צ"מ הוא.

ויש לעיין בעדים שהזמו בעדות מיוחדת אם
גם להם מכניסים לכיפה כאשר זממו דאל"כ
למה לא נימא דה"ל עדות שאח"ל ולא יכניסו
את הנידון לכיפה מחמת זה, [ובהראונו שכבר
דן בזה באור שמח בהשמטה לה' עדות], ומה
שמציא אותנו לידי ספק מפני שדין כיפה מבואר
בגמ' וברמז"ס דהוא רק להורג נפש א"כ נהי
דזממו להרגו אפשר דאין להם דין רוצח ממש
[ועמ"ש צדק צ' ע"א בתוסד"ה כל הזוממין]
אלא דין זוממין ולכן אין דין כיפה, עוד אפשר
דדין כאשר זמם הוא רק בעונשים הכתובים
בתורה אצל כיפה שלא כתובה בתורה לא נאמר
ע"ז הלכה דכאשר זמם ומה אפשר דלא לריך
שיכול להזימה לגבי עונש דכיפה דכל מה דצעי
יכול להזימה הוא מפני שחסר דדין נאמנות של
עדות אצל לא מפני שזה ספק באמיתות הדבר
וכן בהוכחשו צדיקות דמכניסין לכיפה ע"כ גם
שם אין ספק ממש דא"כ איך מותר לגרום
להורגו ע"ז אלא דלגבי עדות למיתה צ"ד
לריך עדות שיכול להזימן ושלא יוכחש צדיקות
משא"כ לגבי דין כיפה דלא לריך דין עדות ממש
לא איכפת לן אפילו אם זה עדות שאח"ל רק
בלי הקירות דאז יש ספק באמיתות הדבר גם
עונש כיפה לא יהיה לו ולי"ע.

ולהג"ל אפשר לומר דהגמ' לא מקשה מהא
דכונסין לכיפה בעדות מיוחדת דלכן
יזיל דמזה שכונסין לכיפה אינו ראיה דיש לו דין
עדות דהא גם בהוכחשו צדיקות ובעדות
שאח"ל ג"כ כונסין לנפש ולכן פריך כיון דצ"מ
דצעי עדות גמורה מה"ט עם כל הדיונים ובכל
זאת כשר עדות מיוחדת הרי דדין עדות עליהם
א"כ תזיל צ"ד דנהי דאין הורגין ע"י לירוף
עדות מיוחדת מ"מ אם דין לירוף עדות עליהם
במק"א יועיל לירוף עדותם לכל הפחות לענין
שזיל. (מכדו"ק)

תפיסה היה שייך כאשר זמם אצל כיון שלגבי לחייבו תפיסה לא לריק דין עדות א"כ משום זה לא שייך כאשר זמם דכאשר זמם לא נאמר אלא על דין שיואל רק ע"י הגדת עדות כשרה אצל לא בגלל שהכפסד של תפיסה הוא כזה שלא שייך עליו חיוב כאשר זמם.

והנה הקצות צ"ל ל"ה סק"ג הקשה להכ"מ דחידש דמה שהיה מועיל עדותן לענין תפיסה חייב ע"ז כאשר זמם מהא דצ"ק ע"ד דמצואר דאי הכחשה לאו תחילת הזמם אז כשהעידו כת הראשונה שינו ויהדר עינו והכת השניה הכחישום ואמרו סימא עינו ואח"כ שינו והזממו הראשונים לא ישלמו משום דכבר היו מוכתשים והקי הקצות דהא מ"מ היה נשאר עדיין עדותן של הראשונים לענין תפיסה וכשיזממו ישלמו דהא הועיל עדיין עדותן לחייבו דמי עין דאע"ג שהשניים הכחישום וחייבו דמי שן מ"מ הא כבר נגמר הדין על פיהם א"כ אפילו אם הוכחשו מ"מ הא לענין תפיסה נשאר גמר דין ושייך לחייבם כאשר זממו אף אי הכחשה לאו תחלת הזמם דמ"מ נשאר תוקף הגמר דין לענין תפיסה, ויש לחלק דהנה כהעידו שן ועין והזממו דחייבין לפי הכס"מ הוא משום דגרמו לו הפסד לענין שיוכל לתפוס ואע"פ שלא נגמר הדין לתפוס מכל מקום כיון שעל ידי צירור הצית דין יאל שיועיל תפיסה לא לריק פסק דין מפורש על זה וכמו שנחבאר לעיל דף ה' ע"ב [ד"ה חייבי גלויות], דצעדי בן גרופה ה"י חייב כאשר זמם לולא הגזכ"כ דלו ולא לזרעו אע"פ שלא נפסק הדין על פי העדים ואליבא דאמת לוקין כיון שמכת מה שנחבאר יואל דין כזה לא לריק גמ"ד מפורש וה"ג תפיסה כיון דלא מועיל על צ"ד לבטא התפיסה א"ל לה שצ"ד יפסקו והיו כנגמר הדין לגבי זה משא"כ כשיש שתי כיתות המכחישים זא"ז דאז אין בכלל פס"ד מחמת דלא נתברר לנו אם עדותן נכונה א"כ אף לפימ"ש"כ הכס"מ דמה דגרמו דמהני תפיסה שייך לחייבם אם הזממו הוא רק היבא דיש דין עדות על מה שאומרים אלא דמ"מ אינו חייב לשלם דמי שינו שאחרי עינו משום דנשאר איבעיא

יועיל תפיסה או דלענין תפיסה סגי עדות המועילה לענין ממון, והנה אם נימא דעטס דלא מהני הודאה צקנס לתפיסה משום דגבי קנס אין הכלל דהודאה צע"ד כקי עדים דמי א"כ צעדות מיוחדת דהוי שפיר צירור דכך היה המעשה אלא דא"ל לחייב אותו על סמך זה לריק להיות תפיסה תועיל, ואותו השאלה יהיה צצ"ד מומחין אם תועיל תפיסה ע"י עדות מיוחדת כיון דלגבי ממון סגי כזה הו"ל שפיר ידיעה צלמיתת בדבר וכמו צנפשות דעדות מיוחדת מהני להבניסו לכיפה או דלמא דגם לענין תפיסה לריק עדות עם כל הדינים, דרק אם הצ"ד אינם יכולים לדון מחמת שהם הדיוטות ע"ז מהני תפיסה דעציד איניש דינא לנפשי כדצואר הרא"ש ספ"ק דצ"ק אצל אם העדות אין צכחה לחייב קנס א"ל לתפוס.

כן יש לעיין צממון להני דסברי דגם צממון לריק עדות שאתה יכול להזימה אם גם לגבי תפיסה לריק דין עדים או שסגי צעדות שאח"ל דרק לגבי שצ"ד יחייבוו ממון לריק עדות שאתה יכול להזימה אצל לא לענין תפיסה, והנה ברמב"ם פכ"א מעדות העידו על פלוני שהפיל שן עצדו ואח"כ סימא עינו והזממו משלמין דמי עצד ודמי עינו וכתב הראצ"ד דהרמב"ם הא כתב דה"ל חובל שהאדון אינו משלם אלא"כ תפס העצד א"כ כשהזממו למה משלמין ולהש"ך דס"ל דגם צממון צעי עדות שאתה יכול להזימה יקשה לסדרת הראצ"ד דלא יתחייבו כשהזממו דא"כ איך יועיל תפיסה כשהעידו שהפיל שינו וסימא עינו כיון דכשיזממו לא ישלם לסדרת הראצ"ד א"כ הו"ל דלא יועיל תפיסת העצד מהאדון נגד דמי עינו דהו"ל אינו יכול להזימה והראצ"ד הא לא השיג על הרמב"ם דמהני תפיסה משמע דלגבי תפיסה יועיל אפילו צעדות שאח"ל כיון דאינו דין שצריכין הצ"ד לעשות ולהגבות, והנה צכ"מ חירן דהרמב"ם סובר דכיון דמהני תפיסה וצקל יכול לתפוס שייך חיוב הזמם ע"ז וכדבריו מצואר צשטמ"ק צ"ק ע"ד ע"צ צשס המאירי ולהג"ל אין הכרח דהראצ"ד חולק בצמצא זו על הרמב"ם דאולי גם הראצ"ד יודה דעל מה שזממו לגרום לו דין

על עדות כזה אפילו אם התום יסברו כסברה
התירון הראשון במכות דף ב' ה"ל.

ולפימשנ"ת לעיל בדבריו דכל מה דבעי יכול
להזימה הוא בעדות שמוג על צ"ד

לצטע איזה דין כגון לגבות ממון או לדון נפשות
או מלקות אבל דין שמינו נוגע לעשות איזה

מעשה ע"י צ"ד לא צעי עדות שאח"ל ולכן אלה
שאומרים לא הרג וכן צעדי ממון המכחישים

ואומרים לא לוב אפי"ג דמפסידים צזה את
המלוח כיון דא"ל לצ"ד לעשות מעשה גזיינה

על פיהם לא לריך שיהא יכול להזימה ואפי"ג
דע"י עדותם יועיל תפיסה מ"מ כיון שאין הדן

מסור לצ"ד לגבות לא צעי יכול להזימה ולכן
אמרין בצ"ק דף ע"ד דאם העידו שהוליא עין

ואח"י שן נמלא דמחייבין אותו דמי שן וצאו
עדים והכחישים ואמרו דקודם שן ודבר עין

נקבל עדותן ולא איכפ"ל מה דאח"ל דהא בין
כך לא נפסק הדין על פיהם ולא יתחייבו דמי

עין כשיחזמו ועדותם רק תועיל לענין תפיסה
ולא נימא דכיון דהוי עדות שאח"ל לא נקבל

כלל עדותן להסוברים דגם בממון צעי יכול להזימן
כיון דאין דבריהם מועיל לפסק צ"ד רק להפיסה

להסוברים דבדברי ותרי מהני תפיסה וכן נראה
באומרים לא הרג יבא כשר עדות מיוחדת דגם

הדין הזה הוא רק דין כדי שצ"ד יעשו מעשה
על ידיהם משא"כ שלא להרוג ושלא להוליא ממון

לא צעי כל דיונים אלו אבל גם באומר לא הרג
אפי"ג שזה לא לאחיו צכ"י עובר על לא תענה

לכן בקידוש החודש ג"כ כיון שמעידין שקר
ומקלקלים את השבון המועדות שפיר נפסלין

וצעי שם יכול להזימה כיון שזה דין שריך
לבעשות ע"י צ"ד.

ויש לעיין אם להעיד על אשה לאוסרה על
בעלה לריך עדות שאח"ל [ואם לריך דרישה

ותקירה לאוסרה על בעלה הראונו גמ' סנהדרין
דף ח' והרצינו יונה שם דא"ל דו"ה וצבית הלוי

ח"ג סי' ו' נקט בפשיטות דצעי דו"ה מה"ת]
דיתכן דהכי דצ"ד ינטרכו להפרישם אבל צעיקר

הוא דין איסור ואינו כמו בממון דשם הוא עיקר
מה שצ"ד יגזו דהא בממון צאים העדים להעיד

דלא איפשיטא אז שייך הזמה כיון דהדין תפיסה
שכיה מועיל הוא ע"י דין עדות שכיה עליהם

והוי כאילו ה"י גמ"ד לענין שנתצר עדות
שמכח יועיל תפיסה אבל כשהוכחשו דמלך דין

צירור עדות א"א שיועיל דהא הוי עדות מוכחשת
וכמו שלא היינו יכולים כעת לפסוק על פיהם

ה"י אם כבר פסקו והכחישים הא הפס"ד
הקודם צטל אלא דמ"מ לענין ידיעת הדברים

הוי ספק שקול ולגבי תפיסה מהני אפי"פ שאין
צירור המספיק להיביו ולכן אי תפס לא מפיקין

מחמת ספק וכמו שנתבאר דגם צדיעה שלא
דין עדות ג"כ מהני תפיסה כיון דאינו לריך

פסק מצ"ד, א"כ כיון דכל מה דהיה מהני
תפיסה הוא לא מחמת דין צירור וגמ"ד מכה

הגדתן לא שייך כבר הזמה לאצ"י דכחשה לאו
תחילת הזמה.

(ג) בתשובות רעק"א סי' קע"ו חידש דאף לפי
סברה התום תתירולס הראשון

צריכ הפק דאפילו אם לא יתקיים צש"א כאשר
זמם מ"מ צעי כאשר זמם וצל"י הו"ל עדות

שאח"ל ולא הוי עדות מ"מ הוא רק בזמם
לעשות דבר לאחיו אבל אם אינו נוגע לחזו

לאחיו אינו לריך שיהא יכול להזימן ולכן עדים
המכחישים ואומרים לא הרג נאמנין אפי"ג דא"א

יכול להזימן וגם לא יעברו משום לא תענה, וכבר
הקבנו עליו משבועות דף מ"ז דמבואר דבעדות

החודש נפסלין וכן הקשה עליו צנחא דוד מהא
דשבועות מ"ז ע"כ צתרי כיתי עדים המכחישים

וא"י דכתב רש"י שנים אומרים הרג ושנים
אומרים לא הרג הרי דאם העידו שקר נפסלין,

וצב"ל ל"ע דא"כ למה לא נאמין לגמרי לאלה
האומרים לא הרג כיון דהם בכל אופן עדים

כשרים ואלה שאומרים הרג הם ספק כשרין
ולכאורה לרי חסדה דעד שספק פסול הוא פסול

א"כ נאמין להודאי כשרין ויש לדון צזה לדחות
וכן יש להעיר קלה מצ"ק דף פ"ה תוד"ה זוממי

דבגמ' מקשינן שם דזוממי טבד לא יורגו כיון
דטבד אינו אחיו וציתרו בתום' דלפי"ז גם הטבד

לא יורג דהו"ל עדות שאח"ל ולסברה הגרעק"ה
הא כיון דאינו אחיו ממילא לא לריך יכול להזימה

נגד תוצע או נגד נחצב וכל הענין הוא כדו שצ"ד יעשו מעשה משא"כ באיסור דאשה על בעלה דעיקר הדבר נוגע לדעת את העובדא וגם אינו דומה לגיעין וקידושין דנוגע לכל העולם והוא מסור לצ"ד ומ"מ גם בגיעין וקידושין אינו צרור דבטי שיביי יכול להזימן להנ"ל דכל שאינו נוגע לעשות מעשה צ"ד לא צעי יכול להזימה גם כאן לא ילערטו שיבא יכול להזימן דאע"ג דבטעידו שהוא בן גרושה הקפו בתוס' דהא הו"ל עדות שאח"ל מ"מ כשצאין להעיד עליה שהיא גרושה אין כ"כ הכרח דבטי יכול להזימה [ולחמצורא בגמ' ונפסק ברמב"ם ה' רוחא דעדים שהוכחשו בצדיקות כונסין אותן לכיפה והסתפקנו לעיל דיתכן דלא לריך שיבא יכול להזימה לגבי עונש כיפה אפשר להסביר דעונש כיפה ג"כ אינו כעונש צ"ד דעונש צ"ד הכחוז בתורה הוא דבטי יכול להזימה אצל לא עונש כיפה שאינו עונש הכחוז בתורה לכן אפשר דלא צעי שיביי יכול להזימן ול"ע], ואם נימא כן אפשר לתרץ מה דנתקשנו בתחילת המסכת דהא דמבואר בסנהדרין מ"א ומוצא בתוד"ס מעידין צריש מכליתין דאשה חצירה לא תיכרג כיון דיכולים לומר לאוסרה על בעלה באלו ומ"מ תיאסר לבעלה, והקשינו למה לא נאמר עדות שבעלה מקאתה בעלה כולה לפי מה דהוכיחו האחרונים מחוס' סנהדרין מ"א דגם באינו יודע אמרינן עדות שבעלה מקאתה בעלה כולה הרי דגם אם אינו פסול אלא דהוי עדות שאח"ל ג"כ אמרינן עדות שבעלה מקאתה בעלה כולה אי"כ כיון שעדותם כולל להורגה ולאוסרה ולגבי להורגה אין נאמנין תבעל עדותן גם לענין לאוסרה ולהנ"ל אפשר דכל שאין פסולו אלא משום עדות שאח"ל אי"כ אם נימא עדות שבעלה היינו דגם עדותם לאוסרה ויהי לה דין כעדות שאח"ל ואם לאוסרה כשר עדות שאח"ל לא שייך להחבעל העדות לאוסרה דהא עדות שאח"ל דלכאורה יש לתלות זה בשאלת האחרונים דהגרעק"א בשו"ת סי' קכ"ד ופ"ז וכן הנוב"י רצו לומר דגזלן דאורייתא אע"ג דפסול

אלא מעשה צד"י תליל. ופירש"י משום והלילו העדה, וכבר מילין בזה הריטב"א דהא מנ"ל שחיל וכי כל דבר מליל, וכחצ בשם תוס' דנדרוש דוקא למיתה אצל לענין הלל מלערפין. והנה צע"ס מלינו חילוקים בין עדות להללה, דהא צעינן עדות שאתה יכול להזימן, ומ"מ מבואר דגרעק"א סי' קע"ו דעדות האומרים לא הרג ל"ז שאתה יכול להזימן, אי"כ הי"י לסתור

העדות ג"כ צעדות מיוחדת יועיל ללגבי להליל
הם עדים.

שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן. יש
לעיון צשמעו ולא הבינו ואח"כ למדו את
הלשון ומצינים ועדיין זוכרים את המילים שאמרו
העדים, אם יכולים כעת לדון על פיהם או
דילמא כיון דכששמעו לא יכלו לדון עפ"י חין
כאן עדות שנתקבלה צ"ד, והנה מהא דלריכס
קרא מיוחדת שלא תהא שומעת מפי התורגמן
ולכאורה הא הוי עד מפי עד [העירוני דרש"י
כתב צסנהדרין דף י"ז ע"א דהטעם משום דהוי
כעד מפי עד]. ועוד אפי' אם עמפ"ע ה"י כשר
זה רק אם שנים יאמרו ששמעו מהעד א', ומה
לריך קרא מיוחד ע"י, וע"כ ל"ל כיון דצ"ד
שומעים את העדים אע"פ שאין מצינים הוי
שפיר בגדה צ"ד אלא דיש דין מיוחד דלא
ישמעו מפי התורגמן אלא דאחרי שנתמעט שז
ה"י סברא שיועיל אם שנים יתרגמו וע"י כ'
רש"י דהוי עמפ"ע אבל עיקר דינם הוא גזכ"כ
צ"ד אין להם לשמוע ע"י תורגמן וא"כ אם
אח"כ מצינים את הלשון יכולים לדון ע"י, דאי
לא נימא כן הא כשמתרגס לצ"ד לא הוי יותר
עוב ממה שאם העידו שלא צ"ד ואח"כ צ"ד
הבינו ואין ס"ד דיועיל, וע"כ דזה נקרא עדות
צ"ד וז"ל סגי אם תורגמן אחד יתרגם א"כ
ה"י סגי כשאומרים צ"ד אם יזכרו אח"כ
ומצינים והגזיז"כ הוא רק דמה דמצינים
כוונתם ע"י התורגמן לא נקרא ששמעו עדות
מפי העדים, אלא דאפשר לומר דאם יצינו אח"כ
ג"כ הוי כשומעים מפי התורגמן דזה הפשט של
שומע מפי התורגמן כל שצעת העדות לא
הבינו דמה לי אם מצינים ע"י תורגמן או ע"י
שלמדו אותם עוד כמה מילים מהלשון הכוה, כל
שצעת העדות לא הבינו הו"ל שומע מפי
התורגמן דגם כששומע מפי תורגמן הא כעת
מצינים את המילים שזכו היה כוונתם דמי לא
עסקין שעדיין צ"ד זוכרים את המילים וא"כ
כעת הם מצינים את המילים אלא דזהו הדין כל
שצעת מעשה לא הבינו לא מהני. (מהדו"ק)

תוד"ה ואחד. עיון צמכרש"א, וביאור דבריו
דלפי ה"מ דלקמן בתוד"ה הוא, הולך
לאשמועין דאע"ג דהמתרה צאמלע דהיינו דרואין
אותו או שהוא רואה אותן מ"מ רק אם מקלחין
רואין אלו את אלו דהוי ככת אחת אבל אי לא
רואין מקלחין אלו את אלו הוי כשני כיתות אע"ג
דמתרה צאמלע פ"י דשייך לשניהם, [וכבר
הקשו עליו למה צאמלע המתרה לצד לא ירפס].
(מהדו"ק)

שם. תוד"ה ואחד. תימה ואמאי הולך לומר
וא' מתרה שאין מן העדים. כתב צמכרש"א
דכוונתם לפי שיעת מש"י"ח דאילו לביש מפרשים
הא לריך דוקא שיהי' להם מתרה לכל כת דבלי
זה אינם יכולים להעיד על נפשות להרוג. וצ"ש
הקשה דלפי"ז מאי תירצו דקתני משום רישא
דרואין אלו את אלו דהא אז ע"כ אינן רואין
את המתרה, דהא לפי המש"י"ח כשרואין את
המתרה או המתרה רואה אותן מטערפין בלי
שיראו מקלחין אלו את אלו. ואפשר דבמשנה
מייירי דמתרה אינו רואה אותו כשעושה את
העצירה אלא דמחזיר לפני זה ומשום זה רואין
אלו את אלו צשעת העצירה והמתרה לא ראה
צשעת העצירה ממש וכדי שילטורפו לריך מקלחין
רואין אלו את אלו צשעת העצירה ממש.

תוד"ה שמקלחין. מתערפים יחד אף אלו שאין
רואין ולכאורה מאי קמ"ל הא אלו
שרואין זא"ז ודאי מתערפים א"כ צבכרח דהשאר
מטורפים בגון ראובן ושמעון מחלון זה ולוי
וייבדק צחלון השני ושמעון רואה את לוי נמלא
ראובן ושמעון שרואין זה את זה הא מטורפים
ודאי ושמעון שרואה את לוי שז מצטורפים וכן
לוי מטורף לשניהם לשמעון ולייבדק א"כ מאי
קמ"ל וצלמא אם היינו אומרים דהא דאין
נצומין עד שצומו כולן אפילו אם לא יתחייבו
כולם היה סברא דאם יצומו ראובן ושמעון ולוי
יהא סגי ללגבי לחייב ראובן ושמעון סגי צמה
שלי ג"כ הוזה אע"ג דלוי עוד לא ייענש כאשר
זמם דעוד לא הוזה ייבדק שמתערף אלו וזה

שיבא כח אחת כשרה אפילו עדות מיוחדת
דלגגי זה ס"ד ולא נריך שיבי' לזה שם כח אחת
דעיקר דמשיבס ידעין שעשה פלוני עצירה
שחייבין עליה מיתה וזה סגי לחייב הגידון מיתה
אבל באמת לא מצי למשוי להו ככת אחת כל
שלא ראו זה את זה. וממילא בשתי כיתות לא
יהי' ככת אחת בעדות מיוחדת.

תוד"ה אמר רבא. מכאן מייתי המפרש ראייה.
היינו דיש מפרשים פ"י דרבא משמענו
דבא דסיפא דבא וכן נהרגין היינו משום דבכת
שלא כחמה יש להם עדיין המתרה, ולהחוס' בל
למשמענו דהמתרה יכול לנרפן, ולהחוס' ל"ע
מאי קמ"ל כיון דהמתרה ראה את העצירה
והעיד דב"ד למה לא ינרף כיון דסגי במה שרואין
את אלו להטערק והמתרה דבא ג"כ עד למה
ס"ד דיגרע מכל עד ולמה לא ינרף.

תוד"ה או. בערוך לר הסתפק אם כדי לפסול
את העדות מחמת דהוי ככת אחת
שהוזמו קאת דבעל הכל ג"כ לא מהימן ע"א או
דרך לענין להרוג אינו נאמן, והנה לשל שיליין
להו למחזי אתיותו או לאסכודי אתיותו היינו
דבשעת ראייה אם נתכוונו להעיד עם הפסולים
ולכאורה כל אי' שאומר לאסכודי הוא יחידי
דמה הוא יודע אם השני גם מכיון להעיד עם
הפסולים נמצא שכל אי' אומר רק על עצמו ואיך
נאמן לפסול את העדות ע"י שאומר לאסכודי
אחינו משמע דסגי בע"א לענין זה, הלא דלפי"ז
ל"ע למה נריך ששניהם יאמרו אי' לאסכודי או
למחזי ולמה לא סגי דאי' מהן יאמר לאסכודי
דממילא כבר בעל עדותו. (מהדו"ק)

שם. תוד"ה או, הנה בחוס' הקשו רק על הא
דמתרה רואה אותן איך נאמן יחידי
והעירוני למה לא הקשו גם על הם רואין את
המתרה דכל אי' הוא יחיד בדבר דבא לא ראה
שהשני גם ראה וע"כ ל"ל דכל אי' אומר שיש כאן
נריך עדות דלדבריו שהוא ראה את המתרה
היו שנים לפי דבריו וכן לדברי השני שאומר

אשמועינן דראובן מזורף ליהודא ע"י שמעון
ולוי אבל אם נאמר דבא דאין ניזומין עד שיזמו
כולן היינו עד שיעשו בעונש הזמה כולם א"כ
ע"כ בין כך היה נריך שיזם גם יהודה דאל"כ
כיון שלוי לא ייענש כל זמן שיהודה לא יזם
ממילא גם ראובן ושמעון לא יענשו כ"ז שכולם
לא יזמו א"כ מאי קמ"ל והראו לי בתוספתא
ספ"י דסנהדרין דדוקא אם יתרגו שניהם
מתחייבים כאשר זמם וכן לענין אם ימצא יהודה
קא"פ דממילא בעל עדות לוי וכיון שכן בעל
עדות שמעון ועדות ראובן אף אם לא נימא
דנאטרפו להיות כח אחת דכל שיש עדות פסולה
בעל כל העדות, וא"כ מאי פריך בגמ' מאה
טובה הוי דמ"מ נריך שכולם יפסלו מהאי טעמא
דכל אי' פוסל את מי שהעיד חוכ"ד אתו וע"י
כולם יפסלו ממילא.

ע"ין בערל"י דמסופק אם נריך שאי' מכת זה
יראה אי' מכת שניה ואי' מהשניה יראה אי'
מהכת הראשונה או דסגי אם אי' מכת אי' רואה
אי' מכת צי' אע"פ שמהכת צי' לא רואין בכלל את
אי' מכת אי' והוכיח מהריטב"א דנריך שיראו אי'
מכת אי' את אי' מכת צי' ואי' מכת צי' את אי' מכת
אי', וראיתו אינה מוכרחת, ומדאמר רבא אם
המתרה רואה אותן או שהם רואין אותו מזערק,
הרי דסגי אם רק אי' רואה את השני אף אם
השני לא ראהו. אכן הראוני דברמז"ס כתוב
הם רואים את המתרה והמתרה רואה אותן.
(מהדו"ק)

תוד"ה הרי אלו וכו' דהזמה הוי כגמלא אי' מהן
קרוצ או פסול. הנה החוס' לשיעטם
דס"ל דצ"ק דף ל' ע"ב דבשעה שמעידין באיסור
הם כבר אז רשעים ופסולים, דאם נימא כמש"כ
בקלוב"ח ס"י נ"צ דרך אח"כ נפסלו נמצא דנהי
דיש ג"כ לבטל הגדחן משום עדות שבעל
מקלטה בעלה כולה, אבל לא מפני שנמצא אי'
מהן פסול דהרי בשעת ההגדה לא הי' עדיין
פסול.

תוד"ה תניא נמי הכי וכו' אבל ככת אחת
מזערפי שפיר. היינו דיש לחלק דיועיל

נהרגין מ"מ כיון שזה גרם לחייבו מיתה נהרגין הזוממין א"כ ה"נ כיון שהבט שהעידו שהמתרה ראה אותן גרמו שעי"ז ילטרפו העדים להמית את הנידון א"כ כשהזמנו אפשר לחייבם מיתה מ"מ נראה דאינו דומה דגניבה ומכירה שניהם הם העצירה שעי"ז מתחייב מיתה וכיון שהעידו לחייב מיתה נהרגין משא"כ כאן דמה שראה אותם המתרה אינו מוסיף בחיוב מיתה אלא דעי"ז היה אפשר לקבל וללרף עדותן ואין כאן עדות לחיוב מיתה וצודאי דרק ילקו לע"ג דכוונתם כדי שימיתוהו מ"מ אין זה עדות על מיתה [אמנם בהעידו שנגמר דינו צ"ד פלוני לע"ג שאין מעידין על העצירה שמה חייב מיתה רק מעידין על חיוב מיתה ויוזמו וייהרגו דהא העידו על דבר שלם לחייבו מיתה משא"כ כאן] דהם לא העידו לחייבו מיתה גם לא העידו על דבר שזה מלטרף לחייב מיתה אינם נהרגים אם יוזמו אלא לוקין ומהאי טעמא גם יוכשרו בעדות מיוחדת וכן בשתי שערות כיון דאין שתי השערות המחייבין מיתה אלא העצירה היא המחייבת מיתה לכן לא נקרא דהעידו על נפשות.

ועיין צאור שמה פ"ד מעדות דרז"ה לפרש דבעדי מיתה המיוחדת כל ע"ה אינו מעיד על מיתה דהא אינו יודע אם חייב מיתה דאולי השני משקר ואם חצירו משקר לע"ג דהוא יודע בעצמו שצאמת ראה את הדבר אין כאן חיוב מיתה משא"כ צאם אומר שראה עם חצירו כל א' יודע שהי"ז מיתה ולפי דבריו החילוק לע"ג דגם אם ראה עם חצירו אינו חייב עדיין מיתה כ"ז שלא יעיד השני מ"מ הראשון יודע דאם השני יעיד יתחייב צאמת מיתה משא"כ אם לא ראה את השני אינו יודע אם יתחייב מיתה, ולע"ק למד לא נימא ג"כ דיודע דאם יצא ויעיד בעד האמתית יתחייב מיתה אליבא דאמת ויש לחלק דצאנו יודע אם יש עוד עד שראה אז ספק לי אם יש אפשרות בכלל להתחייב מיתה משא"כ אם ראה עם השני לע"ג דיתכן דהשני לא יראה להעיד מ"מ יודע צודאות שיש אפשרות שיצא חיוב מיתה אם יעיד, ובעיקר הדבר הוא בעצמו הוכיח שאינו כן.

שראה את המתרה הא לדבריו ג"כ היה לירוק של שנים ויאל לנו ידיעה שהיה ממ"ג שנים לע"ג דאין ידוע לנו מי מהשנים שילטרפו מ"מ לדברי שניהם ויאל דיש כאן לירוק עדות [ולריך לומר דאם יוזמו שלשתן אפשר לחייב כל א' באשר זמם לע"פ שאינו ידוע ע"י מי נלטרפו מ"מ ע"י עדות שניהם נלטרפו כמו בהלואה אחר ההלואה דמלטרפים דמסתברא דאם יוזמו שניהם ישלמו דל"כ לאלה הסוברים דגם בממון צעין עדות שא"ל איך אפשר לחייב ממון ע"י עדי ההלואה אחר ההלואה וע"כ דאם יוזמו ויענשו] אלא דמ"מ ל"ע דעדות זו שראה את המתרה הא הוי עדות מיוחדת ואיך זה מהני שעי"ז ילטרפו להרוג הנידון ואפשר דרק מטעם המחייבו מיתה לריך לראות יחד אצל שאר פרטי דינים הגם שנוגע לענין מיתה מ"מ אין ע"ז הגזכ"כ דלא מהני עדות מיוחדת והא דמשמע מתוס' דהא דכשר בד"מ עדות מיוחדת הוא מטעם דש"ע ג"כ מהני א"כ אללנו דלא מהני ע"ה כלל אף לענין פרטים שנוגעים להמיתה ילטרכו דוקא שראו זא"ז מ"מ אפשר דזהו ש' התוס' הוא רק טעם למד לא דרשין משפט אחד לגבי זה אצל אחרי דלא דרשין משפט אחד לכל הדברים אפשר דלא צעי עדות מיוחדת רק להעיד על עולם הדבר שמחייבו מיתה ועיין ברמב"ם ספ"ד דעדות דא' אומר שתי שערות צגבה וא' אומר שתי שערות בצרסה מלטרפין וכן הכס"מ דלגבי נפשות לריך להיות פסול דהוי עדות מיוחדת ולהכיל א"ש דאף אם זה נוגע למיתה מ"מ כיון שזה לא להעיד על עולם המעשה המחייבתו מיתה כשר עדות מיוחדת.

והנה התוס' תיראו על קושיתם על הא דמתרה רואה אותן דהא חסר עדות שראה אותן ותיראו דיש שני עדים שרואים שהמתרה ראה אותן אך לא ראו את הרצויה והנה אם יוזמו לבאורה לא ימיתום דהא לא העידו לחייב מיתה ואף להמבואר בצנחדרין דף פ"ו דעדי גניבה צנפס שהזמנו נהרגים לר' יוחנן לע"ג דבעדי גניבה לחוד אין נהרג ובעדי מכירה לבו"ע נהרגין הזוממין לע"ג דעל מכירה לצד לא

והנה יש להוכיח גם מה דמצוה דאם הכחישו זא"ז צדיקות כגון צסיף וארירן אין הורגין כמצוה סנהדרין מ"א ואם אמרו אין אנו יודעין הורגין וצודאי גם אם ה' אומר צסיף והשני אומר איני יודע ג"כ ייכרג כיון שלא הכחישו זא"ז ולסדרת האור שמה צבוכהו צדיקות דאין הורגין נמלא דעל עדות כזאת אין חייב מיתה אפילו אם צאמת הרבו דכל זמן דאין עדות אמתית דמתקבלת צב"ד אינו מחוייב ליהרג א"כ זה שאומר איני יודע, אינו יודע בכלל אם האיש חייב מיתה דאולי הרבו אליבא דאמת בארירן וכשהשני אומר צסיף הוא משקר א"כ אף שראו הורג ביחד אחר מ"מ שמא אינו נכון מה שאומר השני שברגו צסיף ואינו מחוייב מיתה לפי סברתו הנ"ל דכל שלא התקבל צב"ד עדות מיוחדת, ויש לדחות. (מהדו"ק)

תוד"ה צדיני וכו' ונראה דע"כ האי קרא לאו צדיני ממונות קאי דעד אחד מועיל לממון דלשבועה מיהא אימי'. נע"ק דהנה בכל מקום דדרשינן משפט אחד יהי' לכם משפט השוה לכולם וכי אנו צריכים לומר דהדרשה שנדרש שם נדרש גם כאן דהא סגי צמה דאמרין דמה דנמחדש הדין שם יהי' גם כאן כגון מה דאמרין צבוכות דף ל"ג דעדים זוממין אי"צ התראה דאינהו צעי למיקטל צלי התראה ואם להם צריך התראה אין כאן כאשר זמם, ומשום זה גם עדות צן גרושה דלא מכאשר זמם אימרי ג"כ חייבין צלי התראה משום משפט א' יהי' לכם וכי עי"ז נאמר גם צבן גרושה דמהני לעונשם צלי התראה מחמת כמו שזממו דהא הם לא זממו מלקות, וע"כ ילפינן רק דאותו דין שאי"צ התראה יהי' גם בעדות צן גרושה אבל לא ילפינן משום דאל"כ חסר ככאשר זמם, א"כ גם כאן למה לא נוכל ללמוד דגם צממון לא יטערף עדות מיוחדת אע"פ שהדרשה דלא יומת מיירי רק צמיתה ממם.

דף ז ע"א. מפני זכותה של ארץ ישראל. בריעב"א כתב דמא"י לחו"ל כיון

ובכלל נ"ע דכיון דגם מא"י לא"י ג"כ אין סותרין את דינו והתם הא ודאי אין צב"ד שני זקוק לדון שליחותיהו קא עבדינן ומ"מ אין סותרין א"כ מא"י לחו"ל למה נריך לטעם דכיון דשליחותיהו קא עבדינן [אגב יש להוכיח אם כוננו מדין שליחותיהו כפשוטו הרי דס"ל דזה מדאורייתא ובראוי צבמצי"ן יצמות דף מ"ו שכתבתי שם].

ונראה דיש להסתפק אם מי שנגמ"ד למיתה עיקר החיוב להורגו הוא על הצ"ד ואע"ג דכ"א יכול להורגו ולקיים ובערת הרע מקרבך מ"מ עיקר המלצה רמי על הצ"ד שדנוהו או דאחרי גמ"ד אין דין דוקא על הצ"ד שדנוהו יותר מעל אחר. ואפשר דעיקר החיוב מוטל עליהם צתור הצ"ד שדנוהו ומה דצ"ד אחר מקיימין הפס"ד אינו מעיקר חיובם צתור צ"ד אלא דמשום דעל כל א' יש דין דוצערת הרע מקרבך. ולפי"ז מש"כ דשליחותיהו קא עבדינן אין הציבור בהא דגיטין דף פ"א דאמרין שליחותיהו קא עבדינן אלא דכאן כל צ"ד אחר אע"י צ"ד שצא"י עושה שליחות של אלה שדנוהו וכיון שכן אין סותרין את דינו מלכד אם נגמ"ד צהו"ל וצא לא"י דאז מלך שמה יועיל זכותה דא"י סותרין את דינו.

והנה יש לעי' אם צשציל זה, זה שנגמר דינו צהו"ל וצא לארץ הוי כלא נגמ"ד, ואם א' הורגו לפני שחזרו צ"ד של א"י לגמור דינו חייב כהורג צן קיימא או דרק ענין מלצה בעלמא הוא לחזור ולדונו אבל כ"ז שלא דנוהו צ"ד שצא"י ומלאו לו זכות לפוטרו אבתי נקרא גברא קטילא.

והנה מצוה צסוגיא דהצ"ד הכוא יכולים להורגו רק צ"ד אחר א"י להורגו וכן מפורש צבמצי"ם דהצ"ד שפסקו את דינו יכולים

להורגו גם באר"י וא"ע מה נפק"מ בין אותו צ"ד לב"ד אחר הא כל הדין דלריך צ"ד הוא כדי לגמור את הדין אבל אחרי שכבר גמרו את הדין אין דין שב"ד לריכס לומר הרגוהו דממילא זה כבר כלול בגמ"ד א"כ כיון שכבר נחקרה העדות דהיינו שבצ"ד שבחז"ל פסקו דינו ואמרו הרגוהו, למה כאן לא יכולים להרוג אותו ע"י צ"ד אחר דמה לי אם יבואו לכאן ויאמרו הרגוהו או שנמצאים שם ואמרו הרגוהו.

עוד יש לעיין כיון דבצ"ד שדנוהו בחז"ל יכולין להורגו ולא נאמר שישלחו אותו לדון בצ"ד אחר אולי ימלאו זכות א"כ למה הצ"ד השני לריכס לחזור לדון ולא סגי במה שדנוהו כבר צ"ד שבחז"ל, ובכלל א"ע דהא כיון דאין לצ"ד בהיותו בחז"ל לחוש שמא לא פסקו עוב ויכולין להורגו למה כשצא לא"י נתחדש לחוש שמא ע"י שנמצא בא"י ימלא שלא פסקו עוב. (מהדו"ק)

בשעריך אחת מושיב צתי דינים בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר [מבואר בריטב"א בשביל שאם יהי טענה מבין עיר אחת על צן עיר אחרת] ובחז"ל אחת מושיב בכל פלך ופלך ואי אחת מושיב בכל עיר ועיר. יש לעיין על מי מוטל החיוב להושיב סנהדרין אם על אנשי המקום או על סנהדרין גדולה. ומסתבר דעל אנשי המקום מוטל החיוב. וברמב"ן פ' שופטים משמע דהחיוב על אנשי המקום.

והנה בגזירת ארי הקשה כיון דאמרין בסנהדרין דף נ"ו דבני נח מצווין להושיב דיינים בכל עיר ובכל פלך, ובדל"ז זה בחז"ל דהא אין להם חלק בארץ, וא"כ למה יפטרו ישראל, וכי הם גריעו מבני נח. ואפשר דשאני הדין צ"ד של ישראל משל בני נח, דבני נח הא סגי בדיון אחד נמצא דכל שממונה מהמלך לנהל העיר הוא הצ"ד וזהו מה שהמלך מחויב למנות שר העיר, אבל בישראל שלריך לפסוק ע"פ צ"ד של כ"ג והצ"ד לריך לפסוק לפי דיני התורה, זה לא חייבה תורה בחז"ל בכל עיר.

יש לעיין במה דמחויבין להעמיד צ"ד בכל פלך מה קוצע להיות נקרא פלך אחד, ובחז"ל

לכורגו גם באר"י וא"ע מה נפק"מ בין אותו צ"ד לב"ד אחר הא כל הדין דלריך צ"ד הוא כדי לגמור את הדין אבל אחרי שכבר גמרו את הדין אין דין שב"ד לריכס לומר הרגוהו דממילא זה כבר כלול בגמ"ד א"כ כיון שכבר נחקרה העדות דהיינו שבצ"ד שבחז"ל פסקו דינו ואמרו הרגוהו, למה כאן לא יכולים להרוג אותו ע"י צ"ד אחר דמה לי אם יבואו לכאן ויאמרו הרגוהו או שנמצאים שם ואמרו הרגוהו.

עוד יש לעיין כיון דבצ"ד שדנוהו בחז"ל יכולין להורגו ולא נאמר שישלחו אותו לדון בצ"ד אחר אולי ימלאו זכות א"כ למה הצ"ד השני לריכס לחזור לדון ולא סגי במה שדנוהו כבר צ"ד שבחז"ל, ובכלל א"ע דהא כיון דאין לצ"ד בהיותו בחז"ל לחוש שמא לא פסקו עוב ויכולין להורגו למה כשצא לא"י נתחדש לחוש שמא ע"י שנמצא בא"י ימלא שלא פסקו עוב. (מהדו"ק)

מחזין לארץ לארץ סותרין את דינו מפני זכותה של ארץ ישראל. והיינו דבזה צ"ד אחר סותר אבל אותו צ"ד לא סותר כמש"כ הרמב"ם דאם אותו צ"ד שדן אותו בחז"ל צא לארץ אין סותרין דינו, ויש לעיין אם לריך ממש כל הכ"ג דיינים כאן ורק אז הם יכולים להורגו אבל אם חסר אפי' מיעוט כבר אין להורגו בלי לחזור לישא וליתן בדינו או דסגי באם רוב של הצ"ד כאן הם הורגים אותו.

ובעצם הסברה א"ע מאי נפק"מ אם זכות של ארץ ישראל מחייב לחזור ולדון למה להם אין לחזור ולדון, ואם יש סברה דהם כבר לא יראו לו זכות א"כ איך הם יורגו אולי יש לו זכות.

צ"ע למה דוקא אם צרה לא"י יש לחוש דזכות א"י יגרום, ולא נימא אם עשה איזה מצוה כגון ישב בצרכה או למד תורה אולי זכות זה יגרום שימלא לו זכות ולריך לחזור ולדון בצ"ד אחר.

א"כ מה ת"ל בשעריך. לכאורה מאי קשיא דאולי הכי קתני דסנהדרין נוכחת לדון בחז"ל אבל

לארץ אפשר שקובע מה שהמלך ממנה שר אחד על כל המחוז, ובארץ ישראל ז"ע.

תוד"ה דלמא וכו' ואומר ר"ת וכו' אבל דבר שפי' ר"ת כו'. נראה דאף לר"ת הוא דוקא מפני שהי' יכול לדעת אם במקום סייף נקב הי' דלזה ס"ל לר"ת דאע"פ שוכלל לסמוך ארובא מ"מ הוי ריעותא במה שלא ראו כיון שהי' אפשרות לראות אבל ודאי מה שא"א לדעת מה שייך שיקלקל אמירתם שאינם יודעים כיון שגם לפני שהאליס אותם ידוע שא"א לדעת.

וצע"ק בתום ד"ה כמבואר לפי ביאור המהרש"א דמשמע דהוא מפרש דאף מה שאנו יודעים שא"א לדעת מ"מ אם שאלום ואומרים אין אנו יודעים נתבטלה עדותן. (מהדו"ק)

שם תוד"ה דלמא. אלא הי' שאל להם שהם יאמרו דלא יודעים יבטל העדות וכו' לכן נראה וכו' לאו דוקא אלא רוב פעמים לא הי' נהרג שעי' שהוא מרצה בצדיקות אי אפשר דלא יכחיש אחד מהם את חבירו. ז"ע לפי"ז מאי קאמר רש"י אף הן מרצים שופכי דמים בישראל, כיון דמה דלרי' טרפון ור"ע לא היו הורגין משום דהיו עושין שיכחשו בצדיקות והא' מבואר בסנהדרין דף פ"א ע"ב דלרי' חסדא אמר אבימי מי שהוכחשו עדיו בצדיקות מכניסין אותו לכיפה דנמלא שימות מחוך זה, וכן פסק הרמב"ם בפ"ד מהל' רוצח הל' ח', ולמה לא יירא שימחוהו ע"י שיכניסוהו לכיפה למות.

יש לעיין דהא מי שידוע עדות צדיקי נפשות ואינו מעיד עובר איסור אם לא יגיד, אלא דאינו חייב ק"ש בעדות כמבואר בחינוך מואר

קכ"ב, ועל צדיקות שאינו יודע אותם בלמא אם יאמר איני יודע לא תבטל בעדות ואם ישקר הא' יבטל העדות נמלא דבאמירתו שקר הרי עושה שלא תקובל עדותו, ולפי"ז עובר בזה איסור דמה לי אם אינו מעיד כלל או שמעיד באופן שעדותם תבטל הרי הוי כאינו מעיד, ויש לו עון, ואיך אמרינן דא"א שלא יכחישו בצדיקות, ואע"פ זה ודאי שאי' מהם יעשה עבירה. וז"ל דלאו דוקא דברור שיכחישו זא"ז אלא דמלוי שיכחישו זא"ז.

שם. תוד"ה דלמא בסוכ"ד כגון שהיה קרום המוח מגולה, וראו שלא היה בו נקב, ז"ע להבואר בחולין דנקב היינו במשהו ונקב משהו א"א לראות, ובפרט דאף מבואר בכמה מקומות שם דקרום שעל מחמת מכה אינו קרום א"כ איך אפשר לראות ולדעת אם לא היה פעם נקב במחט באופן שהוא כבר עריפה. (מהדו"ק)

תוד"ה כמבואר וכו' ועי"ל דאיכא למימר ראיתם שהמחלל אינו עריפה. וביאר במהרש"א דזה רק לפיר"ת דשיליין לבו ואם אינם יודעים אז פטור ובל"ז אזלין בחר רוצח אבל לפי השני דאולי יכחישו זא"ז לא שייך דאיך יאמר הא' דהוא יודע שהוא עריפה והשני יכחישו כיון דהוא חי וליכא למיקם עלה דמלחא.

אמנם גם לפיר"ת ז"ע למה הוצרכו להוסיף משום דאז לא יכחשו דהו"ל עדות שא"א יכול להזימה, דממ"נ אם זה כדבר שבגופי שעליהם לדעת, א"כ כשאנו יודעים פטור ואי דלא מקרי מידי דבגופי דאז כשאמרו אין אנו יודעים הורגין אותו כמו בסייף ואריקן א"כ גם את העדים יכרגו אם יחזו והו"ל שפיר עדות שאתה יכול להזימה.

פרק שני

אלו הן הגולין

משום שכשהלך לעשות ה' לו ללמוד קודם אם מותר נמלא דכעת הוא קצת מויד.

ומצינו כעין זה בתוס' בגיטין דף ל"ה ד"ה לא היו ימים מועטים, שציארו דהא דנעשה שמתו בניה, ע"י שנשבעה שלא נהנה מהדינר שהפקידו אצלה, אע"ג דכתיב האדם בשבעה פרט לאנוס, משום דגבי פקדון ה' לה לשמור היטב כי איבעי לה לאסוקי אדעתה שתצא לידי שבעה דלכן לא נקראת אנוסה ושוגגת כיון דה' לה קודם לאסוקי אדעתה אע"ג דשבעה שנשבעה כבר היא שוגגת, וי"ע אם גם כאלו זה כן.

פרט למתכוין לזרוק שמים חזק ארבע. בתוס' צ"ק דף כ"ו ע"ב וסנהדרין ע"ז ע"ב הקשו מהא דפליגי לקמן רבי ורבנן בנפל הצרל מקחו ונפל מן העץ המתבקע דמר מחייב צהא ומר צהא ולמה לא הוי כמתכוין לזרוק שמים חזק ארבע, ולכאורה יש להקשות כמו"כ על הא דמעגל במעגילה ומשלשל בחצית ויורד בסולם דכולהו הא ראונו שיב' עד אחיז מקום וגשמע ונפל יותר רחוק ולמה גולה, וע"כ ל"ל דמה שראב להניח יותר גבוה ונפל למטה לא הוי כמתכוין לזרוק שמים חזק ארבע, וכן יש להוכיח דהנה בתוס' צ"ק דף כ"ו ע"ב הקשו למה נריך למטע ראה להרוג הצבחה והרג את האדם דתיפוק לי דהוי או ראה לזרוק צד זה והלך צד אחר או נתכוין לזרוק צ' חזק ד' ותיאלו דמיירי דה' האדם והצבחה סמוכין, ובמהרש"א כתב דיותר נראה לגרום האדם והצבחה זה ע"ג זה, כרי מדבריו דאפי' אם זה סמוך זה על יד זה הו"ל כמתכוין לזרוק צד זה והלך צד אחר או נתכוין לזרוק צ' חזק ארבע מ"מ צהא למעלה מזה לא ה' אפשר למטע מחמת דזה הוי כממש צחותו מקום.

דף ז' ע"ב. פרט למזיד. ברמב"ם פ"ו מה' רולח מצואר דמצמיד ולא אחריו נהרג ע"י גולל הדם וכן בשוגג שקרוב למזיד וכן בהרג ויש רק ע"א וכבר חמה הראב"ד דאין נאמן ע"א שנוכל להורגו, ובכס"מ ראה לומר דהכונה עדות מיוחדת, אבל במאירי מצואר דבאמת יש מחלוקת הרמב"ם והראב"ד אם יש רשות לגולל להרוג עפ"י ע"א, ונראה דס"ל להרמב"ם דרק דבר שדינו לצ"ד נריך עדים אבל בלי זה הו"ל ככל איסורים דע"א נאמן בזה ורק בגיטין וקידושין ילפין דבעי עדים דבר דבר ממזמן. (מהדו"ק)

פרט לאומר מותר. יש לעיין אם זה רק כשאנו יודעים שהוא תינוק שנשבע אבל אינו נאמן לומר דחשד שזה מותר, או דנאמן ע"ז. והנה בתוס' ד"ה אלא הקשו מ"ש דלגבי שאר עבירות חייב קרבן באומר מותר. ואפשר דיש לפרש קושיותם לאציי דס"ל דזה אנוס לכן קשה להם דגם באכילה חלב למה חייב קרבן, אבל לרבה דס"ל דהו"ל קרוב למזיד יש לחלק דרק צריחה הוא קרוב למזיד דכל אי' מצין שאין להרוג דאל"כ כל אחד יכרוג את השני ואיש את רעהו חיים בלעו משא"כ אכילה חלב דמי שלא למד איך ידע שאסור, והוי שפיר שוגג, אבל בפשטות משמע דגם אלו צהא דרבה קשה להו אע"פ שהשכל אומר לאסור יותר על רציחה מעל חלב מ"מ שניהם מיקרו אומר מותר וכיון דנתמעט משגגה ה"י הכס ה' לנו למטע דהוי כקרוב למזיד.

שאני אומר אומר מותר קרוב למזיד הוא. וכ' הריטב"א דלפי רש"י הוא מויד שה' לו ללמוד, ויש לעיין אם כיון שלא למד קודם יש לו דין כמזיד עכשיו, אע"פ שכעת הוא שוגג, או

כיון דיש הלכה דכונסין אותו לכיפה בודאי אינו גולה.

ואולי אפשר לומר דהנה מי שנגמ"ד למות הא כל ההורגו פטור משום דהוי גברא קטילא ומ"מ באופן שמכניסין אותו לכיפה אם אי הורגו לא מקרי דהרג גברא קטילא, וזה פשוט דכא אין להורגו בידים, [ושו"ר דבחזו"א סנהדרין סי' כ"א סק"ה דן בזה] דנראה דכונסין אותו לכיפה אין בזה גמר דין על הגברא אלא דין על הכ"ד דכונסין אותו לכיפה, ואם יברח לא יהי לו שום פשע על שמתמט מלקיים דינו. משא"כ במיתת ב"ד כמו דהעירוני מתום סנהדרין דף מ"ה ע"ב ד"ה משום ובמהר"ם שם דמשמע דאסור לו להשתמע מדין מיתת ב"ד, וזה דאמרינן סנהדרין דף מ"ג א' פשיטא לי אבן שנסקל בזה ועץ שנחלה בזה וסיוף שנהרג בו משל ליבור דמדודי לא אמרינן לי זיל וליתי וליקטיל נפשי, היינו דאין לחייבו בזה שיוציא ממנו כדי ליהרג ומ"מ חל עליו דין שמחוייב ליענש במיתת ב"ד, וזה רק בחיוב מיתה דאז הוי דינא בהגברא משא"כ דין כיפה הוי דין על הכ"ד ולא חל דין בהגברא. ולכן יתכן דלגבי דין בהגברא שייך דין גלות אפי' שלב"ד יהי דין להענישו ע"י כיפה, ונפק"מ דאם ישתמע מב"ד ויהי בגלות יהי אסור לגואל הדם להרגו, גם יהי לו כפרה על חטאו אם ימות לא ע"י כיפה, אפי' דאם ב"ד ימלאוהו אפי' אח"כ יכניסוהו לכיפה מ"מ על הגברא הי' שייך דין גלות בלי מיטוט.

ולפי מה שחילקנו בין חיוב מיתה שפ"י ב"ד לבין חיוב כיפה דאז לא חל דין על הגברא אלא דב"ד צריכין להענישו בכיפה. יש להוסיף דיתכן לפי"ז דאם העידו על אי שרצה בלי התראה דדינו להכניסו לכיפה והוזמו לא נחייב את העדים הזוממין אם יוזמו בכניסה לכיפה דזוממין חייבין רק אם ע"י זממת ראו לעשות בו דין שיחול על הגברא או על הממון אבל מה שהי' חל דין רק לב"ד להמיתו ע"י כיפה בלי

הי' עולה בסולם ונשמט השליצה מתחתיו ונפלה והרגה, היינו דמיירי במתולעת או דללא מיהדק דלכן נכפפת כשדורס עליה והוי ירידה לגבי השליצה אלא דזה עושה כדי לעלות והוי עליה לגבי האדם, וע"ז השיב לו ר' יוחנן דאפי' לגבי האדם הוי ירידה לורך עליה וזה חייב, ואח"כ צברייתא דהי' עולה בסולם ונשמטה השליצה מתחתיו דתני חדא חייב ותני חדא פטור, דרצה לומר דפליגי בזה תנאי, ולפי"ז שתי הצרייתות מיירו במתולעת, ודחה דכו"ע עליה ופטור מגלות וצרייתא דחייב מיירי בנזקין ואז ע"כ זה נגד הצרייתא דלעיל דירידה לורך עליה חייב, ולכן הקשו בתוס' ד"ה ואיצטית אימא דאין יתכן דפליג אצרייתא דלעיל. ולפירש"י באידך אוקימתא הא דאיתלע הא דלא איתלע נמצא דצדאיתלע דהוי ירידה לורך עליה באמת חייב, ודוחה מה שאמר קודם דכו"ע ס"ל דיש לזה דין כעליה ופטור מגלות וצרייתא דחייב מיירי בנזקין, אבל לפי התוס' האוקימתא דכו"ע עליה מיירי בהיתה שליצה צריאה והדוקה ואין כאן כלל ירידה לכן פטור, ואח"ז מוקי צרייתא דמחייבת באיתלע דאז זה ירידה לורך עליה וחייב ואידך צרייתא דפטורת דללא איתלע דאז אין כלל ירידה, לכן פטור.

כאן לניזקין כאן לגלות. נע"ק להרמב"ן דס"ל בפ"ג דצ"ק דנזקין חייב אפילו אונס הכי גדול, א"כ למה נוקט התנא להשמיטנו דדרך עליה חייב, הא כל אונס אפי' הרבה יותר מה חייב בנזקין.

תוד"ה פשיטא. תימא אימא במזיד ולא אתרו בי. כבר הק' בהגהת פורת יוסף דהא צסנהדרין דף פ"א ע"ב מבואר דרואה שברג במזיד ולא התרו בו כונסין אותו לכיפה א"כ פשיטא דאינו גולה. ואפי' דהא דכונסין אותו לכיפה לא מלאנו ע"ז פסוק אלא מהללמ"ם כמבואר ברש"י שם על מי שלקח ושנה, מ"מ הא גם באופן כעין זה פריך בנדה דף ל"ב ע"ב למה איצטריך קרא כיון דיש הלכה וה"נ כאן

רצונו להעמיד צידוע א"כ מה שייך לומר דלא
הי' לו לאסוקי אדעתיה כיון דידוע דאיכא דמקרי
ויתיצ.

ומצא פרע למאני. יש לעיין אם הי' לו הרבה
שדות ואח"כ השיג שדה ומכרה כדי
לגאול אם מהני כיון שאינו גואל מהשדות שהיו
לו בשעת מכירה של השדה הזו שרואה לגאול,
או דוקא אם לא הי' לו צמח לגאול. עוד יש
לעיין אם מכר שדה שזה מאתתים זו וזו הי' לו
מאה זו, אם א"א לפדותה כיון דהא הי' לו
חלק מזה שבעת רואה לגאול ונקרא מאני, ואם
נימא כן נמלא דגם פרוטה שהי' לו א"א לזרפה
ולגאול וכיון דאין גואל לחלאין נמלא דלא יוכל
לגאול כלל כ"ז שלא ישיג כסף חדש שיספיק כדי
לגאול כל השדה.

שליח צ"ד, רש"י ותוס' פירשו שהלקוחו מלקוח
שחייב מן הדין ולפי"ז לע"כ דהא הוי
אנוס דהא אחריותו שיכול לקבל והרמב"ם פירש
דהלקוחו שיצוא לצ"ד ויקשה דהא אם היה
הולך לדין לא הוי מלווה א"כ לאו מלווה היה
וכמו שהקשו התוס' על מלקוח ואין לומר דכמו
שחירצו דאי לאו חטא לאו שליח צ"ד הוא כ"ג אי
לא היה מסרב לא היה שליח צ"ד דלא דמי
דביאור דצריכה נראה דזהו דין דצ"ד לריבים
להכות למי שחטא וזה הוא המלווה ממש משא"כ
אב וכן דאין החיוב על האב להכות אלא לחנכו
ולכן אם היה מחוייב רק בשלא גמיר, לא היה
נחשב להכאה מלווה אלא חיוב חינוך הוא המלווה
ולא ההכאה לכן צריך לעסע דתמיד מחוייב
להכות נמלא דהמלווה דחינוך הוא ע"י הכאה.
אבל באופן דלא רואה לילך לצ"ד הא אין על צ"ד
להכות אלא לצע את הדין ובאופן שאינו ליית
צריך להכות לליית הדין נמלא דתמיד יש עליהם
לצע דין ואין המלווה ההכאה ואולי כיון דביצוע
הדין הוא תמיד רק ע"י כפיה והכאה מקרי
ההכאה מלווה ולע"כ (מהדו"ק)

רש"י ד"ה השתא. מצואר דעשית בסוכה מיקרי
מלווה וז"ל דעשית אע"פ שזה רק הכשר

שיהי' חיוב על הגזרע אין ע"ז עונש זוממין.
וע"פ מש"כ בזה לעיל דף ו ע"ב ד"ה לא נלכא.

תוד"ה נשמטה השליצה והרגתו השליצה אבל
אם הרגו אדם וכו'. וע"כ הכונה שפ"י
נשמטה השליצה נפל והרג, דאילו סתם נפל
שצמקום להניח רגלו על השליצה הניח רגליו
באזיר ונפל, הא זה משנה מפורשת דפטור,
וע"כ דידח עם השליצה, נפל גם האדם וההרג,
[אמנם העירוני לע"י בחוס' שאנן דלא משמע
כמש"נ], וצריך טעם מ"ש דלגבי האדם מחשבינן
דאינו דרך ירידה כיון דרואה לעלות אע"פ
שבה שהניח רגליו על השליצה המותלעת היא
מתכופפת, והשליצה עצמה שהתכופפה ונפלה
והרגה אמרינן דהוי ירידה לורך עליה וחייב.

מן העץ המתבקע. לפי רש"י היינו שניתן צרור
מן העץ המתבקע, אבל ברמב"ם פ"ו מרואה
הע"ז כתב שהצרור נשמט מן העץ המתבקע. וז"ע
דלכאורה כה"ג אינו כחו כלל ולמה לרבי גולה,
וז"ל דכיון דאי לא מה שהוריד צנחו הגרזן לא
הי' הצרור נשמט וניתן למרחוק לכן מקרי כחו.

דף ח' ע"א כח כחו. מצואר דבכה כחו פטור,
ופשוט דכיון דהוי כח כחו הרי"ז
כגרמא בעלמא ואינו גולה, וא"כ גם צניקין
יפטר בכה"ג, אמנם ברמב"ם סופ"ו מהל' רואה
כתב דהו"ל כאנוס ולפי"ז צניקין כה"ג חייב.
וע"י רש"ש.

ואיכא דמקרי ויתיצ. יש לעיין אם זה דוקא
כשידוע שקורה לפעמים דמקרי ויתיצ,
או כיון דעשוי ליפנות צלילה תמיד יש לחשוב
שמה איכא דמקרי ויתיצ. ולכאורה נראה כן דאי
רק כשידוע א"כ איך נחייבו אולי הוא לא ידע
שלפעמים איכא דמקרי ויתיצ, וכן משמע מהתוס'
דחילקו דבאופן שאינה עשוי ליפנות כלל אין לו
לאסוקי אדעתיה שמה איכא דמקרי ויתיצ, ואי
גם מה דמוקמין בעשוי ליפנות צלילה מיירי רק
צידוע א"כ גם כשאינה עשוי ליפנות הא ג"כ

שילמוד חלל דחוס' בקושיהם ס"ל דכיון דאין
מלוא חלל שיקויים בו מלקות ואם קיבל כבר
מלקות אין מלוא כבר להלקותו לכן אין זה
נקרא מלוא כיון דאין מלוא על בן אדם להלקות
חלל מחמת דכח חייב שיקויים בו מלקות ולא
דמי לנעילת לולב דכאן המלוא היא שיקויים
מלקות בהנידון וע"ז תירלו דהא מיבא דלריך
להיות שיתקיים בו מלוא מלקות שפיר נקרא
מלוא ולא דמי לחטובה עדים דלא לריך שיתקיים
חטובה דאין שום מלוא לחוטבם, ומש"כ דאם לא
הטא אין עליו שם שלוח ב"ד משא"כ באצו ורבו
תמיד שמו עליו לריך ביאור וכי החואר שלוח
ב"ד קוצע דהא מ"מ בלי שחטא אין מלוא וס"ל
דחטוראם ס"ל כפשוטו דמלוא שמתחילה אחרי
איזה דבר מ"מ הוא ג"כ מלוא ולכן שלוח ב"ד
דמלוא הוא אחרי שמתחייב מ"מ כיון מלוא
משא"כ אצ ורבו דהמלוא דחיווך הא אינה
מתחילה כשאינו לומד דגם כשילמוד תמיד חייבו
בחור אצ ורבו לחנכו איבא חלל דמ"מ אינו
מתחייב להכות רק בחור חמטעי חס ח"א חלל
בהכאה ח"כ אינה נקראת מלוא לזה לריך הטעם
דחמ"ד יש מלוא דיסר בנך ויניחך והיו הכאה
מגוף המלוא. (מהדו"ק)

תוד"ה בלא איבה וכו' לא איב לו לעדים
ודיינים. והיינו דפסול שונא להעיד
וכן לדון. ומבואר שם בסנהדרין דף כ"ט דשונא
פסול לכו"ע לדון ובעדים פליגי ר' יהודה ורבנן.
ויש לעיין דהא אסור לשנוא אדם מישראל, וא"כ
חיפוק ל"י דהדיין פסול דהא הוא רשע, וס"ל
בראה שעשה עבירה דמלוא לשנוא אותו ומ"מ
אסור לדונו, וא"כ למה ר"ע חידש דסנהדרין
שראו בא' שהרג את הנפש דאין יכולין לדונו
ולהמיתו משום דלא חזו ליה זכותא ורבנן פליגי
וס"ל דמנו לדיינו והא הם שונאים דראו בו
שהרג ואין לך עבירה גדולה מזו, וע"כ דאע"ג
דמלוא לשנאותו מ"מ לא כל א' נעשה לו שונא,
לכן לרבנן יכולין לדונו וגם לרע"ק פסיל ל"י
מטעם אחר ולא מטעם שונא.

מלוא מ"מ גם מלוא כזאת יש לה דין מלוא ואם
יכרוג בעשיה הסוכה היינו הסכך כיון דלא מהני
להיות סוכה בלי עשיה הסכך ייפטר משא"כ
חטובה עדים דאם מלא חטוב לאו מלוא לכן אין
חטובה עדים מלוא ולפי"ז בקושיה דאילו גמיר
אין כאן מלוא היינו שלא יאמר להכותו כלל
אבל אם יאמר להכותו הא בודאי דהוי בהכאה
מלוא משום חיווך. והנה מלוא חיווך אינה מה"ט
לחנך אותו צמ"ע ומלואות ל"ה חלל מדרבנן ועל
מה כתוב יסר בנך ויניחך, וע"כ ל"ל לענין
שילמוד תורה דע"ז ילפינן בקידושין כ"ט ע"ג
מה"ט דמתחייב ללמדו וע"ז כתוב להכותו ולקמן
ע"כ אמרינן דגם ללמדו חומטית הוי מלוא חט"ג
דאינה מלוא מה"ט חלל מדברי קבלה ואפ"ה
פטור וכן חס הרבו בהכאתו לחנכו צמ"ט
מסתבר ג"כ אחרי שתקנו לחנכו צמ"ט אז כבר
הו"ל הכאה מלוא, ופטור.

ולפי מה דנתבאר דאין המלוא בהכאה חלל
חיווך וכיון דכל חיווך ע"י ההכאה מקרי
הכאה גופי' מלוא נע"ק כיון דאין חיווך מלוא
מה"ט רק ללמד את צנו תורה וא"כ ע"כ
ההכאה אינה גוף מלוא ושם יקשה מה מהני
מה דכתיב יסר בנך ויניחך דמ"מ הא תמיד אין
זה המלוא התכליתית וקשה לומר דכיון דאין
ללמוד חלל מכה אותו שלכן הכאה מגוף מלוא
ללמוד תורה ולע"ק.

אבל באמת בודאי מלוא חיווך מה"ט וגם מלוא
ללמד הוא מענין חיווך חלל דלחנך ע"י
להרגילו בקיום מלוא זה אינו חלל מדרבנן אבל
כל מה שמלמדו לילך בדרך הטוב הוא מלוא
מה"ט וזהו מה שאנו קוראים חיווך והחיווך
שזה רק דרבנן הוא כגון להרגילו בצניעות או
בצרכות וכדומה. (מהדו"ק)

תוד"ה חט"ג. לכאורה קושיהם תמוה דודאי כל
המלואות אחרי שקיימם אינו מתחייב יותר
וכי נימא דנעילת לולב לאו מלוא משום שאחר
שקיימו אינו מלוא והנה באמת הריעב"א תריך
פשוט דחיוץ מלקות הא הוי מלוא גמורה מה"ט
ולא דמי להכאה דאצ ורבו דאינו חלל כדי

יגלה משום דיש לו עוד חטא ועל החטא הכוא לא יביה לו כפרה בגלות הא בודאי דהחטא דרמיח יכופר בגלות וכן כאן הא מה דלעטרך לדון בחנק הוא משום דא"א לדון שתי מיתות וידון בחמורה אבל הא יש כאן שתי עצירות ועל עצירת רמיח למח לא יתכפר בגלות ויש לחלק דכאן דכל הריגה כוללת הכאה, שאני דהוי כחטא אחד ומ"מ קשה דהא אס' שגג בהכאה ומזיד ברמיח חייב משום רמיח בסייף וע"כ יש כאן צ' עצירות וכבר ראינו מקשים זה. (מהדו"ק)

פרט לעושה חבורה באציו בשוגג. יש לעיין אס' הא דמחוייב מיתה במכה אציו ואמו וכן במקלל הוא מלד דמחוייב לכדו ובהכרח וקללו דחייב מיתה משום דטל בחיוי כזה חייב מיתה וכדמשמע בן לקמן י"ב וברש"י ד"ה ה"ג, וכשהרג בשוגג דאז הא לא זלזל בכבוד אציו א"כ אף אס' בשוגג שייך ליענש אבל הא לא ביזה כלל כשלא התכוין להכות דהיינו לצאת ועונש שייך רק אס' העצירה נעשה בשוגג אבל כאן בשוגג אין כאן כלל ענין העצירה, ועל"ל דהעצירה היא מה שעשה שהאצ נחצה ואין האיסור מה שהבן חושב לצאתו וכיון דנחצה הוי ביזיון א"ע"ג דנעשה בשוגג הוי שייך ליענש, והעירוני מהא דהבן לא יקוי דס' לאציו א"ע"ג דאציו מוחל הרי דאינו מלד כיבוד ובכלל יש לעיין אס' בזה שייך לומר דנחצה כיון שזה לורך בני אדם לעשות בן. (מהדו"ק)

שם. רבא אמר פרע לעושה חבורה באציו. ל"כ דאיך ס"ד דכיון דיש בהכאה אציו עונש יותר קל מסייף לכן יכופר בגלות וכי כל חייבי מיתות שבמזיד נחנקין בגון זא על א"א וכדומה יכופר בגלות וא"ע"ג דיש לומר דשאני זא על א"א בשוגג דחייב חטאת מ"מ איך אפשר ללמוד דכל חייבי מיתה קלה או יותר קלה מסייף תכופר בגלות ואיך ס"ד דה"י חייב גלות. [ושו"ע הראשוני בכס"מ סוף פ"ז מהל' רואה דס"ד דמכה נפש מיירי במכה אציו].

ועדיין ל"ע מה דאמרין שם בסנהדרין דף כ"ט דשני ת"ח ששונאין זה את זה לא ישבו צדין כאחד, והא ממ"נ אס' ראה א' מהשני דבר עצירה שמוחר לשנאותו הא ודאי אסור להטטרף עמו לדין כמבואר בשבועות דף ל' ע"ב ביודע בחצירו שהוא גולן דאסור להטטרף עמו, ואס' לא רואה א' בהשני דבר ערוה איך יתכן ששונאים זה את זה הא זה אסור משום לא תשנה את אחיך בלבבך.

משמע דמ"מ משום זה לא הוי מיפסל להיות דין מה"ת, דהא לאו שאין בו מעשה הוא וכל עצירה שאינו לוקה מה"ת פסק הרמ"א בחו"מ סי' ל"ד סעיף ב' בשם רבינו ירוחם דפסול רק מדרבנן.

ע"ב. הכל גולין ע"י ישראל חוץ מגר תושב וברמב"ם פ"ה מרואה הליג כתב ישראל גולה ע"י גר תושב והשיגו הראש"ד ובכ"מ הגיה ולגירסתו הדין דישאל אינו גולה אס' הרג גר תושב, ועד יגלה אס' הרג את גר תושב ולפי"ז עבד נהרג אס' הרג במזיד גר תושב דהא אס' במזיד אינו חייב סייף בשוגג אינו גולה ול"ע. (מהדו"ק)

והא אמרת א"ע"ג דגמיר מלוא קעציד. מבואר דגם באומנות פטור דהוי מלוא ולהמבואר לעיל דהוא משום יסר צנך דהיינו דאף כשהולך בדרך טוב יש מלוא להכותו ל"ל דגם באומנות מלוא להכותו אף אס' לומד טוב דאל"כ למח מקרי הכאה של מלוא ותמורה לומר בן ואפשר לומר דאין מלוא להכותו זאס' לומד טוב האומנות אלא דכיון דאומנות הוי מלוא לכן כל שמכח ללמוד האומנות כשאנו רואה ללמוד מיקרי מלוא שהיא בכלל חינוך ובמלות חינוך הכאה היא מלוא א"ע"ג דהולך בדרך טוב אבל באמת אס' הכהו כשלמד אומנות טוב והרגו יתחייב גלות. (מהדו"ק)

שגגת חנק לא נחנה לכפרה. לכאורה הא אס' חטא בהריגת אדם בשבת וכי נימא דלא

בשוגג גר תושב גולה ומסתמא חוזר ע"י מיתא כה"ג. ויש לעיין בהא דמבואר דף י"א דמוליכין עלמותיו וכחוד שם תבא קבורתו וכל בני דינים אס' ישנס בגר תושב, דלפי"מ שהסתפקנו לקמן דף י"ב דדין זה אפשר דזה רק על מי שיש מלוא קבורה ולכאורה בגר תושב לא מלינו מלוא קבורה וא"כ לא יכ"י שייך דין דיוליכו עלמותיו לשם. (מהדו"ק)

לא צידי שמים. הקשה הריטב"א דאנוס הא פטור צד"ש ותיירך צד"ג נענש צאונס ציד"ש א"י יודע הקצ"ה דקרוצ למיזד היה יותר מאומר מותר דעלמא וי"ל דאע"ג דיש סברה דהוי קרוצ למיזד מ"מ זה שייך רק לד"ש דהקצ"ה יודע זו אבל צדיני אדם לריק להיות דינו ככל אומר מותר לכן הוכיח המקשן דחייב צאומר מותר, [חזינן מסוגיין דיש חייב ציד"ש גם צד"ג אע"ג דאזכרתן זו הא מיתתן מ"מ יש אופן דחייב רק ציד"ש, וכן מבואר ברמב"ם בהל' מלכים כמה דברים שהחייבם מיתה ציד"ש], ותיורנו הראשון דהריטב"א נע"ק דהא אין הקצ"ה צא צערוניא עם צריותיו ואין יתחייב מיתה ציד"ש על אונס, ואפשר דמיקרי אונס רק לגבי דיני אדם אבל אי"י אונס גמור ושייך עונש ציד"ש. (מהדו"ק) תוד"ה אלמא וכו', ולא ידענא מאי קאמר וכו'. ביאור דצריהם קושיתם הראשונה היא דלריק למעט מחוץ, לא רק מה דאתי מריבוי דכל, דהיינו כותי ועבד אלא גם ישראל דאינו גולה ג"ת ע"י ולא הם ע"י, ועו"ק דאף אס' נימא דהחוץ קאי על מה שכתוב דהכל גולין ע"י ישראל לאפוקי ג"ת וכן וישראל גולין על ידיהם ותיבת ישראל ממעט ג"ת וע"ז קשה כיון דלא כתוב לשון כל רק ישראל וע"ז אין הדרך לכתוב חוץ, גם למה לריק לכתוב ע"ז חוץ וישראל ודאי אינו כולל ג"ת שנתערך למעטו ועוד דאס' נימא דרק מכותי ועבד אינו גולה אבל ישראל גולה על ידו א"כ ע"כ הוא לא כעכו"ם ואין אפשר לדייק מדאינו גולה ג"ת ע"י כותי ועבד דהיינו כעכו"ם דא"כ זה סתירה מיני וצ"י דכיון דישראל גולה על ידו הרי דאינו כעכו"ם. (מהדו"ק)

כן יש לעיין להמבואר צריטב"א צריש פ"ק דהכפרה בגלות הוא גם ע"י שאס' ולא מעיר מקלטו נהרג ע"י הגואה"ד א"כ אף אס' היה חייב גלות במכה אציו לא ה"י אותו חייב גלות דרשינא כיון דלא שייך ענין גואה"ד א"כ אין היינו מחדשים חייב גלות חדש שלא מלינו כזה ואולי זה לא מעיקר דין גלות מה שיכול להרוג אותו הגואה"ד אס' אינו צעיר מקלטו ול"ע דכתב שם דלכן לא יבא נאמן לגלות עפ"י עלמו כיון שזה נוגע ליהרג ע"י גואה"ד וחס זה לא מעיקר דין גלות דשייך גלות בלי הא דגואה"ד ינהרגו מחוץ לעיר מקלטו א"כ למה לא יבא נאמן עפ"י עלמו שיה"י חייב גלות ומ"מ לא יוכל להרגו הגואל הדם, ויש לדחות דמכה אציו יש לו דין גלות כמו תמיד בלי המיעוט אלא דאין גואה"ד צמאיאות נמלא דאין לו סוג חייב גלות אחר משא"כ עפ"י עלמו דאס' אינו נאמן לגבי שיהרגו גואה"ד אע"פ שיש גואל הדם א"כ דינו אחרת מכל גלות, ודין גלות בלי האפשרות דאס' יש גואל הדם שיכול להרגו זה לא נקרא גלות. (מהדו"ק)

בגון שהעידו זו והזם. ולכאורה ס"ל להגמי כעת דבהכרח פטור כמו בקללה דהל"כ למה לא העמיד בהכחו וכיון שכן למה ילקה כאשר זמם דאזיה עבירה עשו צמה שהעידו וחממו להלקותו וע"י צרעק"א בהשוכה קע"י דכתב דלא תענה אינו עובר אלא בהעיד לרעתו של הצירו וכאן עד לענש ההכרחי יש לו רשות הו"ל כאילו העידו עדי שקר בלי שנוגע לרעתו דהא מלך מה שנוגע לרעתו היה מותר להם לעשות לו, ואפילו לפי"מ שהבאנו לעיל דף ו' ע"ב דמקשים עליו מהא דשבעות נ"ז דמשמע דגם בעדות החדש נפסלין הרי דעובר לא תענה אע"ג דאינו עושה רעה לחבירו, מ"מ באן דאנו דנין לחייבם כאשר זמם וכיון דמותר להלקותו מה שייך לחייבם מכאשר זמם כיון דמה שזממו ה"י מותר. (מהדו"ק)

דף ט' ע"א. כאן בגר תושב שהרג גר תושב. בסוגיא מבואר דגר תושב שהרג

הוצא לעיל שהראוני מה שדן בזה במנחת חינוך
מאור ח"י.

למ"ד אין נעשה זה בן סורר ומורה דבעינן
זקני עירו למ"ד נעשה זה בן סורר
ומורה מאור בעלמא. הנה הא דין כך יש מאור
למנות בכל עיר ועיר שבארץ ישראל ב"ד
כדאמרין לעיל דף ז' ע"א, ואם בחו"ל הא לא
שייך שעי"ז שיש כעת בן סורר ומורה יגרור
מאור למנות שם ב"ד. ובערי מקלט אפשר שמלכד
שם מאור להיות שם ב"ד כמו בכל עיר יש עוד
ענין כדי שיקויים לאלה שיגלו לשם ודבר בחזני
זקני העיר הריא אצל לגבי בן סורר ומורה לא
מסתבר שנוסף להמאור להעמיד ב"ד בכל עיר
יהי עוד מאור למנות ב"ד כדי שאם יהי בן
סורר ומורה יוכל להחקיים זקני עירו.

דף י"א ע"א. קללת חכם אפילו על תנאי היא
באה מנלן מעלי דקאמר לי
לשמואל כה יעשה לך אלקים וכה יוסיף אם
תכחד ממני. ו"ע הא קללה בשם אסור מן
החורה, וכי מותר לקלל אם לא תעשה לי מה
שאני מבקש ממך, ואולי יש בזה פגיעה בכבוד
הרב אם לא יעשה מה שמבקש ממנו, ויכול
לגדות דזה קללה. ו"ע דאע"ג דאסור קללה
אינו תלוי כלל באם תחקיים הקללה או לא.
מ"מ כיון דהקללה הועילה ונענש אע"פ שעשה
מה שציקש הרי דגם ע"ז היא הקללה היינו אפילו
אם יעשה כמו שציקש ולמה מותר כיון שאינו
עובר אז על כבוד הרב, ואריך לחלק דמאד ע"ס
הקללה אין ע"ז אם יעשה מה שציקש אלא דכיון
דזה מחכם לכן יהי עונש אצל אין בזה דין
קללה. כיון דמאית שאינו חכם לא היא מועיל
כלום אם היא עושה מה שציקש. ואולי איסור
קללה הוא רק כגון יכבה כדאיתא בשבועות דף
ל"ו א' אצל קללה שלא ילכו בדרך הטוב אינו
בכלל האיסור ו"ע.

ואפ"ה כתיב ולא הלכו בניו בדרכיו. משמע
דאע"ג דיש בחירה וכלל בידי שמים

דף י ע"א. הללו לדעת קולטות שלא לדעת אינן
קולטות. יש לעיין אם לדעת הכונה
כדי שיקלט או שסגי בזה שידע שזה עיר מקלט,
ומלשון רש"י משמע קלח לדעת שיקלטנו ומלשון
הריטב"א משמע דסגי שהוא יודע שזה עיר
מקלט, דדחק למאור שלא לדעת כגון שנכנס
כשהוא ישן על כהן אנשים אחרים או שלא היה
יודע שהוא עיר מקלט. ויש לעיין אם תלוי
בשעת כניסה לעיר מקלט, דאם אז חשב כדי
להקלט מהני אצל אם בעת כניסתו לא ידע שזה
עיר מקלט לא מהני מה שח"כ יודע וחושב
להקלט שם, או דגם אם ח"כ יודע שזה עיר
מקלט מהני להיות נקלט שם, והראוני במנחת
חינוך מאור ח"י שדן אם קוצע לגבי דין עיר
מקלט שעת כניסה או גם אח"כ.

ע"ב. עיר שרובה רוצחים אינה קולטת. יש לעיין
אם גם הרוצחים שנקלטו שם הוו כאילו
נמצאים מחוץ לערי מקלט, משום דרך כ"ז שיש
בה להעיר לקולט הוא דהם ניצולים ועכשיו
שרובה רוצחים דאין להעיר דין לקולט אז גם
הם כלא נמצאים בעיר מקלט דמי, או דכיון
דבתחילה חל דין קליטה שוב לא פקע. ויותר יש
לומר דאין דין בהעיר עצמה דאינה קולטת אלא
שזה דין להרואה הזה שצא בעת אינו קולט
כיון דאין מתקיים בו אל זקני העיר הריא אצל
העיר מאד עצמה גם בעת דין ערי מקלט עליה,
ולכן אלה שנמצאים בה שפיר ניצולים.

יש לעיין לענין רוצח רוצחים אם מחשבין חושבי
העיר רק אלו שמצא י"ג שנים ומעלה ולא
מתחשבין עם אלו שפחות מכן י"ג שנים, או דגם
הקטנים ממלאים את החשבון.

יש לעיין אם בשעה שנכנס להעיר היו רוצח
רוצחים ואח"כ נחוספו חושבים שאינם
רוצחים אם כיון דבשעת כניסתו של הרואה הזה
לא היה קולטתו לא יהא נקלט גם בעת שנחוספו
וכיון רוצח שאינם רוצחים, או כיון דהשתא רוצח
אינם רוצחים חל עליו בעת דין קליטה. וזה
להסביר שנחזר לעיל בד"ה הללו לדעת, דדין
קליטה אינו דוקא בשעת כניסתו להעיר. וכבר

חון מיראת שמים, מ"מ הועיל קללתו שלא יהי סייעתא דשמיא כל כך.

ע"ב. תוד"כ חפילו וכי חבל שאר תנאים שצידו לקיים כגון שמגדן את האדם שלא יעשה הדבר. יש לעיין אם הא דלא חל בנידוי אם יקיים מה שרלו הוא מהלכות תנאים שנלמד מצני גד וצני ראובן וא"כ יאמרו כל לשון תנאי, ובגדרים דף י"א מצואר דלגבי תנאי כפול לריך שיכ"י כמו בכל חלות דין וכן בקידושין דף ס"ה ז' חבל שאר דיני תנאי לא משמע לריך, אמנם כאן בנידוי לא נזכר שיכ"י לריך כפול שאם יקיים מה שרואים לא יהא בנידוי, וצא"ש תנאים אפי' דבר שספק אם יקויים כגון הר"ז גיטך אם מתי יש לו כל דיני תנאי, אלא דבגיטין דף כ"ה ז' מצואר ברש"י דגם תלוי בצריכה לגבי חלות הגט עכ"פ מצואר דגם בספק ואין צידו לקיים התנאי לא יהי גט אם לא יקויים התנאי, ולמה כאן בספק שאינו יכול לקיים מהני נידוי אפי' שמחנה שאז לא יהי בנידוי. ואפשר דלגבי הלכות נידוי ודאי שאם יקיים לא יהא דינו כמנוחה וצ"ה דינו כמו בגדרים ובצויות וע"ז לא דנו כלל רק על הקללה שיש צוה אם יחול בכל גוונא וזה אינו חלות דין, ובצורך לר' הביא צ"ח הר"ם פ' וזאת הצרכה דבנידוי על תנאי אפי' משפטי התנאים. ולריך טעם מ"ש מנדרים.

משנבגמר דינו מת כה"ג כרי זה אינו גולה. ופשוט דאסור לגואה"ד להרגו ויש לעיין בהא דגואה"ד מותר להרגו כל זמן שאינו בערי המקלט אם הוא מחמת דלריך להיות במקלט או דהוא סתם דין דמי שהורג צבגה חייב גלות ועוד דין דאפשר להרגו חוץ למקלט וכ"ז הוא לפני שהיה במקלט אבל אחרי שהיה ויאל מצואר לקמן דהתיר עצמו למיתה ביציאתו מחמת דאסור לו ללאת ולפי"ז אפשר דביאל ממקלט ומת כה"ג מ"מ יכול להרגו מחמת דהתיר עצמו למיתה ע"י יציאתו משם וי"ע. ובהה חזינן דאפי' בצורה תיכף נשם מ"מ מותר

להרגו בדרך ח"כ משמע דאין זה מחמת חיובו להיות במקלט דהא צורה לשם וזה דממת כה"ג אחרי שנגמ"ד אסור לגואה"ד להרגו הוא מטעם דמיתה כה"ג מכפרת על ז' דיניו היינו צין על החיוב גלות וצין על הדין דרמי עליה דאם הורגין אותו פטורין. (מכדו"ק)

בהן גדול שהרג אינו יולא משם לעולם. הכה התוס' ביצמות דף ז' דנו אם רוצה מותר לו לעצור עבודה, דלסכנה א' אסור לעצור אלא דבעבודה כשרה, ולאידך סכנה אינו אסור אלא לישא כפיו. ומסתברא דאפילו להסכנה דאסור לעצור והעבודה כשרה מ"מ דין כה"ג עליו לענין שיחזיר את הרוצה במיתתו וכו' ככהן שער. וכן ובודאי דין כה"ג עליו שאסור באגמנה. ויש לעיין אם יחזיר עצמו במיתתו לענין שיוכלו להחזיר טעמותיו לקברי אבותיו, או דלא שייך שיחזיר עצמו במיתתו.

ואינן יולא וכי ולא לעדות נפשות ואפי' ישראל ריכין לו. אפשר דמ"מ מותר ללאת לאורך פקוח נפש, [ועי' רמב"ם פ"ז מרוצה כ"ה ובאר שמה שם], דאפשר דאפי' דרבים לריכס לו מ"מ לא מיירי באופן דיש ממש פקוח נפש ורק אז חייבת תורה להיות במקלט אבל משום פקוח נפש דדוחה כל התורה ויהי מותר לו ללאת. ואפשר דמשום פקוח נפש אינו רשאי ללאת דהא בלי מקלט עלול ליכרג ולא הקפידה תורה על מה שיכרג ואפשר דעלי' לא קאי וחי בהם רק כשהוא צעיר המקלט [וא"כ אפשר דגם צעיר פקוח נפש דאחרים אינו מהוייז וימנע אסור לו ללאת משם, ושם העירוני לפי' בהפארת ישראל], ויש לעיין אם יאל מעיר המקלט והוא חולה שיש בו סכנה אם מותר לחלל שבת עליו לפי"מ דאמרין דכשיאל יש רשות לגואל הדם ושאר בני אדם חייבין עליו ואפילו לגירסת הגר"א דאינן חייבין עליו מ"מ אפשר דמותר לחלל שבת להצילו, או דמחוץ למקלט אינו צדין וחי בהם ואסור לחלל שבת עליו. (מכדו"ק)

שם תהא מיתהו. בגזרת ארי הקשה דלמי שייך הדין דשם תהא מיתהו, וליכא למימר דאם

לכן נראה דבאמת דחויצו דלאחר מיתה אינו חיוצ על המת אלא דהרואה הוי חל עליו דין דלריך להיות גם עצמותו בעיר המקלט אבל אין דין זה חלות על המת וממילא א"א לדון על המת לחייו גלות. ולפי"ז נראה דהא דכתב הרש"ש להוכיח מהא דבמת כ"ג מוליכין עצמותו לקברי אבותיו הרי דשייך כפרה לאחר מיתה, וזה ראייה למש"כ דשור"ע סי' תרכ"א לענין יום הכפורים. והנה מכאן אפשר להוכיח רק, דשייך כפרה לפטור מגלות דרואה זה ענין כפרה אחר מתמיד, דאינו אלא פטור על חיוצו בידי צ"ד וזה בודאי שייך גם על המת דחיוצים שחל לגבינו על המת שייך ודאי שיופטר מהחיוצים והדינים שמוטל על צ"ד להתנהג עמו, וכמו ששייך דינים להתחייב להתנהג בו כך שייך שיחול דינים להפטר ושיתנהג עמו בצ"ד דינים אחרים אבל אין זה ענין של כפרה כמו דהא דיום הכפורים, אלא דלכאורה אפשר ה"י להוכיח מהא דמוליכין עצמותו לעיר המקלט וחיוצ זה הא הוא מדין כפרה כמש"כ התורה מידו גלות דענין הגלות הוא כפרה על החטא, ולפי"ז יהי ראי' לא רק דיש כפרה למתים אלא דיש גם חיוצ למתים להחכפר, אבל קשה לומר שיהי דין חיוצ על המת להחכפר אלא דבחיוצ כפרה שנתחייב הרואה כלול מדין כפרתו שנתחייב בחיים חיותו דכדי שיכופר לו עונו נתחייב שיהי כ"ז שהוא חי וגם עצמותו לאחר מותו בגלות אבל שיחול דין כפרה למתים באמת לא שייך, ולפי הכ"ל אין כלל ראי' מסוגיין להא דהשור"ע דיש כפרה למתים. (מהדו"ק)

מוליכין עצמותו לשם. כבר הבאנו לעיל דף ע' לעין אם זה דוקא כיון שיש דין מלוא לקבור את המת לכן שייך דינים שיוליכו עצמותו לשם אבל אם לא ה"י כלל מלוא קבורה לא ה"י שייך זה, ולפי"ז אף דמבואר לעיל דף ע' ע"א דגר תושב שסרג גר תושב גולה, מ"מ לא יוליכו עצמותו דלא מלינו חיוצ קבורה בגר תושב או דאינו תלוי במלוא קבורה אלא דיש דין מיוחד להוליכו לשם.

נתחייב מיתה לא ימיתו אותו חוץ לעיר דהא בין כך כיון דעיר מקלט אין עושין אותן צרכין מוקפין מהיכי חייה יח"י לריך להוליכן חוץ לעיר כיון דאין דין לסוקלו דוקא חוץ לעיר. ואפשר לומר דאילו עיר היבא דנתחייב סקילה ויאל חוץ לעיר ס"ד דאפשר להורגו שם דלמה לנו להכניסו, וע"ז גלי קרא דשם תהא מיתתו דלריך להכניסו להורגו בעיר מקלט.

ויש לעי' אם לפני שנכנס לעיר מקלט נתחייב מיתה אם לריכים להורגו בעיר המקלט או דוקא כשהי' בתוך העיר דאז חל עליו הדין דשם. והנה מדאילו עיר קרא להיבא דמה לפני שנכנס לעיר המקלט דמציאין עצמותו לשם מדכתיב לשבת בארץ עד מות הכהן ולמה לי קרא תיפול"ל משמה דשם תהא קבורתו, משמע דכל הני דינים דילפינן מקרא דשמה מיירי רק אחרי שנכנס כבר לעיר המקלט, וצ"ע בזה. (מהדו"ק)

ה"י לו לבקש רחמים שיגמר דינו לזכות. נע"ק הא בודאי נקטינן שהדין שדנוכו הוא דין אמת וא"כ ובי ה"י לו לבקש רחמים שיאל דין לא אמיתי, ועוד כיון דאליבא דאמת חייב גלות הא יש בזה טובה בשבילו שיתכפר מחטאו. וכי טוב להתפלל שלא יתחייב גלות וממילא יחסר לו כפרת עון. והעירוני לעי' בהגהות ר' צלאל כהן ו"ל. ובס' תשובה מאהבה הוכיח דאם כולם מחייבין גלות פטור, כמו במיתה, ולזה יתפלל שכולן יחייבוהו וצ"ע.

נגמ"ד ומת מוליכין עצמותו לשם. משמע דאם לא נגמר דינו אין גומרין דינו לחייב להביא עצמותו לשם. ובפרט לנר כתב דהוא משום דהוי כשלא בפני צע"ד וא"א לגמור דינו אלא בפניו, וצ"ע דבשלמא אם הנידון הוא האדם הוי אז אם אינו צר דעת מקרי שלא בפניו, אבל אם הדין הוא מבח חיוצ שחל על מת אז המת הוי שפיר בפניו, וכמו דבשור הנסקל למ"ד דגומרין בפניו ודאי לא נוכל לומר דכיון דהשור אינו צר דיעה הו"ל תמיד שלא בפניו, כיון דלגבי דין השור הוי השור בפניו ה"י אם החיוצ הוא על המת הוי שפיר המת בפניו.

תוד"ה אמר אצ"י, חימה מהאי דינא נילף נמי לנגמר דינו בלא כ"ג שלא יגלה כלל וכו' דכ"י אמרינן בערכין וכו'. והיינו דכלי הא דערכין יש לחלק דעשינו רק ק"י שמיחה כ"ג חפטור מגלות שכבר התחייב כמו שפוערת אותו מחיוב גלות שכבר ה"י שם קצת זמן, אבל לומר שחכפר על מה שרצה לפני שמינו כהן גדול ורואים לדנו אחר שנתמנה כה"ג דאז הא אנו רואים ללמוד שלכן לא יחול עליו כלל חיוב גלות וזה לא מצינו רק מהא דערכין שלא מתחיל כלל לחול המכירה, ע"י הק"י ממה שיוצאה אם ה"י כבר מכורה.

שם. תוד"ה אמר. בערוך לנר הקשה אמאי לא הקשו בנגמר דינו אחרי שמינו כ"ג אחר דלמה צריך לגלות ואינו יוצא במיתה הראשון. ולק"מ דהא ע"י ילפינן מקרא דאשר משח אותו בזה שנמשך בימיו היינו אחרי שהרג מלפני גמ"ד דיוצא בהשני ולכן הוקשה להם רק בנגמר דינו בלי כה"ג יוצא במיתה הראשון, ומסתברא דהכונה כשמת כה"ג אחרי הרליחה דאילו מיתה כה"ג שמת לפני שרצה לא ה"י ס"ד שחטיל מיתתו כיון דלא שייך שחטיל תפלתו על רליחה שאחרי מותו, דהא חזינן מכל הסוגיא דכל מה דמכני מיתתו של כה"ג משום דזה עונש עליו שלא התפלל ולכן בנגמר דינו אחרי שנתמנה יוצא בהשני שה"י לו להתפלל שיגמר דינו לחובה, אבל אם נתמנה כה"ג אחרי שנגמר דינו אינו יוצא דהא לא ה"י כה"ג לא בשעת הרליחה ולא בשעת גמר דין, וה"י במת לפני הרליחה לא שייך לתלות מיתתו דכה"ג בהרליחה שהיתה אח"כ.

ויש לעיין במאי דאמרינן לקמן למ"ד דמתה כהונה דמכפר כשנודע דהוא בן גרושה דמ"מ למא מכפר הא לא מת. וצריענא תירץ דהלער שיש לו כשנודע לו שהוא בן גרושה ה"י כמיחה, וצ"ע מ"מ מהיכא ידע האי מ"ד דזה שקול בדיוק כלער דמיחה, ויותר קשה דאיך שייך לומר דזה עונש עבור שלא התפלל ולכן יכ"י נודע האמת שהוא בן גרושה. ולולא דברי רש"י וצריענא ה"י אפשר לומר דמ"ד דמתה כהונה

ס"ל דאם ימות אח"כ הכה"ג יפטר מגלות, אבל איכ"י דזה לצד נודע דהוא חלל אינו מוציא ברוצח, וצ"ע. (מהדו"ק)

שם. תוד"ה אמר אצ"י תירונו לפני שנגמר דינו לא חייב עדיין גלות ולא שייך שיכפר עליו היינו דאין מיתה כה"ג כפרה על החטא אלא דהכפרה עושה שיפטר מעונש גלות וזה רק אחרי שכבר נתחייב עונש גלות. (מהדו"ק)

מאן דאמר מתה כר' יהושע. והיינו כיון דעבודתו כשרה הרי דה"י לו דין כהן לכן ה"י כמתה ויוצא הרוצח צמיחמו. והקשו לשיטת הרמב"ם דגם בן גרושה דעובד צמוד יודע שהוא חלל אע"פ שעבר איסור מ"מ העבודה כשרה, א"כ אין שום נפק"מ בין לפני שנודע ואחרי שנודע שהוא חלל דהא גם עכשיו שנודע אם יעבוד עבודתו כשרה, וא"כ במה נחשב שמתה הכהונה דהא אם זה סגי ליתן לו דין כהן, הא גם כעת הוא עדיין כהן ולא נשתנה דינו כלל ואיך יצא הרוצח בזה שנודע שהוא חלל.

דף י"ב ע"א. ע"כ לא קאמר ר' יהושע וכו' אפילו חללין. יש שרואים לומר דכה"ג חלל שעבד עבודתו פסולה כיון דאליבא דאמת אינו כהן ואין לו דין כה"ג וכיון שעבד בשמונה צגדים ה"י יתור צגדים ופוסל את העבודה, ויש לעיין אם חלל שעבד בלי צגדי כהונה פוסל דהא כל הפסול דמחוסר צגדים הוא משום דדרשינן אין צגדיהם עליהם אין כהונתן עליהם וחלל שאינו כהן אלא דיש גזירה דאינו מחלל עבורה מה איכפת לן מה שעבד בלי צגדי כהונה דהא בין כך בצגדי כהונה לא נותנים לו דין כהן צביהונו דצגדי כהונה לא יכולים להוכיח כלום על החלל לעשות לו דין כהן צביהונו ומ"מ קשה לומר דחלל יהא בזה עדיף מכהן דחלל יה"י כשר עבודתו גם בלי צגדי כהונה וצ"ל דהגזירה דאם עבד בצגדי כהונה דאז אם לא ה"י חלל ה"י עבודתו כשרה

ולכאורה יש להוכיח דהא דרשינן דהא ולא בתחומה דאסור לדור בתחומה ומ"מ זה קולטו הרי דאע"ג דאין מלוה להיות שם מ"מ זה קולט.

והנה ממה דיש איסור מלד דאין עושין מגרש עיר, יש לדחות דלא איכפת לן כיון דמלד דין מקלט יש גם שם דין מקלט, אבל כיון דיש דין וישב דהא בתחומה דהא דין מיוחד לרואה אי"כ למכ זה קולט אם בדין דקולט הוא מחמת דמלוה להיות שם, וקשה לדחות דמלד מלוה קליטה יש גם שם אלא דיש עוד דין להיות רק דה, ויש להוכיח ג"כ מהא דלקמן דף י"ב ע"ב בלבויות עיקרו דרגא לנפשו דס"ל אחד מ"ד דאין לבוא דרך עיקרו להרוג אותו. והנה הרוואה הא נמלך חוץ לערי מקלט ובודאי אינו מקיים מלוה דוישב דהא אי"כ למכ אסור להגואל הדם להורגו, ובשלמא אם זה לא תלוי במלוה אז כמו שיש דין דקולט ס"ל דה"ג לא יוכל המקום של המקלט להיות עזר להורגו אבל אם תלוי במלוה הא אין כלל דין על המקום מלד עצמו אלא מלד מלוהו וכיון דכאן אין שום קיום מלוה למכ לא יוכל להורגו משם, וע"כ דדין קליטה אינו תלוי במה שמקיים מלוה בכוונתו שם. ובדף ב' א' תוד"ה מעידין אנו בזה שפלוני שחייב גלות ביארנו דקליטה דערי מקלט מהני מחמת חניצו לגלות, ולפ"י עדיין קשה דאפילו אם אין הלאות תלוי במלוהו להיות במקום זה, מ"מ הוא תלוי במה שחייב להיות בגלות ואיך המלאך טעה שיעיל לו היותו שם, ועכ"ל דטעה גם דהא וחושב שאינו תלוי בחניצו להיות בגלות.

ערי מקלט לא ניתנו לקבורה וכו' לחיים ניתנו ולא לקבורה. פשוט דהא רק לקבורה אנשים דיש דינים על הקבר משא"כ לקבורה בהמה דאין חל שום דין על המקום והו"ל כקבורה שאר חפצים ומותר לקבור שם בהמות, ויש לעיין באפר בן אדם הנשרף דאינו מעמא אם מותר לקבור האפר שם כן יש לעיין ברואה דדרשינן שמה תהא קבורתו אם זה רק מחמת חניצו קבורה על הכף-אדם ולכן יש דין שמה תהא

ואז גם כעת עצודתו כשרה אע"ג דכעת הנגדים לא מוסיפים לו כלום. ועיין בבס"מ פ"ט מציאת המקדש הלי"א, ותוס' קידושין ל"ו פ"ב. (מהדו"ק)

שאינה קולטת אלא אדם וכו' מלאך. במהרש"א הביא דרש"י בישע"י גרם דטעה ב' טעיות. ונתקשה במהרש"א למכ בלמח לא חשבינן העשות דאינו קולט מלאך, ומשום זה חידש בערוך לר דגם למלאך זה קולט. ויש לעיין אם ערי מקלט קולטים מלד דגילתה בתורה דהוא נריך לגלות או דקולט אפילו בלי חניצו להיות שם מלד דין מיוחד, והנה במחמה ודאי דקולט לא מלד שהוא נריך להיות על המחמה אבל בערי מקלט אפשר דהוא מלד מלוהו להיות שם, ונמלך דלפ"י תלוי בזה בספק דאם תלוי במלוהו לגלות, לא יקלט מלאך ואם אינו תלוי אלא סתם קולט אפשר כסברתו דגם למלאך זה קולט. והנה לעיל בדף ע' דרשינן לכס ולא לגר תושב ומוקמין כשהרג ישראל ומח ידעינן דאינו גולה אע"ג דהאי קרא לענין קליטה מיירי, הרי דכיון דנחמטע מקליטה לכן אינו גולה משמע דחניצו גלות וקליטה תלויים זה בזה, ואע"ג דמשם ידעינן רק דאינו גולה אלא"כ קולט אבל אין ראי' דהיכא דאינו גולה אינו קולט מ"מ אפשר דכל הקליטה תלוי בחניצו לגלות שם ולפ"י לא שייך זה במלאך. (מהדו"ק)

טועה שאינה קולטת אלא אדם וכו' מלאך. יש לעיין אם דין קליטה הוא מחמת מלוהו להיות בערי מקלט דלכן קולטתו, או דאינו תלוי כלל במה שמלוהו להיות שם, ומכאן דחושב דגם מלאך נקלט שם ואם איתא דכל ענין הקליטה הוא מכא מלוהו דלכיות שם אי"כ במלאך דאין שייך בו מלוה איך ס"ד דיקולט ולא מנינו דמלאך עושה וחשב דיש למלאך מלוה. ואולי יש לדחות דמחמת דטעה דקולט אפי' מלאך טעה נמי דאינו תלוי במי שיש מלוה אבל אליבא דלמח תלוי למי שיש מלוה.

קבורתו אבל באפר מת כגון שנשרף הרוחא דאין חיוצ קבורה מחמת דין דקבור תקברנו [כמבואר באחיפזר ח"ב סי' ע"ג] אולי ע"ז לא קאי הגזה"כ דיקצר דזוקא צערי מקלט. (מהדו"ק)

לא נלכח אלא למחילות. וכתב המאירי דאם דר שם והרגו הגואל הדם אינו נהרג. וא"כ דנהי דעובר עצירה צמה שדר שם מ"מ הא טעם עמידתו שם מותר ואז אסור להורגו ומאי איכפת לן מה דהרוחא עובר עצירה צמה שישן שם דהא מ"מ המקום הזה קולט וכי צמציל עצירה דינן שם חייב ליהרג. (מהדו"ק)

מצוה ציד גואל הדם אין גואה"ד רשות ציד כל אדם דצרי ר' יוסי הגלילי ר"ע אומר רשות ציד גואל הדם וכל אדם וכו'. ולגירסת הגר"א שזהו גירסת הרמב"ם אין חייבין עליו, מ"ע דר"י הגלילי מי כתיב אס רחא ור"ע מי כתיב אס ירחא. עדיין לא מבואר איך לר' יוסי הגלילי נלמד דלשאר אדם רשות, ובשלמא מה דלר"ע אין חייבין עליו מבואר ברמב"ם פ"ה הל' י' מהל' רחא דזה נלמד ממה דכתיב אין לו דם אבל מנ"ל לר' יוסי הגלילי דלשאר אדם רשות.

ויש לומר דהנה צהא דקאמר ותסבירא צין למ"ד מנה צין למ"ד רשות מי שרי וכו' לכל אין הצן נעשה שליו לאציו להכותו ולקללחו חוץ ממסית, א"ע דמאי קשיא דהא התם אין דין מיוחד שהצן יכה אותו או יקלל לכן אסור להצן, ואפי' אס יצויר שאין אחר מ"מ אין דין מיוחד צתור צן להכותו לכן אסור אבל בגואל הדם למ"ד זה מנהא הא מנהא מיוחדת עליו להכותו לכן זה יהא מותר.

והנה יש להסתפק למ"ד לגואל הדם מנהא ולשאר צי"א רשות אס צעיקרו נאמר דין על הרוחא שיא שר"ך להתצער מן העולה בהיותו חוץ למקלט אלא דלא קצע חוצה על כל א' רק על הגואל הדם או דלא חל שום דין על הרוחא שיא, אלא דין מנהא על הגואל הדם להרגו. והנה מדס"ל להך מ"ד דרשות לכל אדם הרי דחל הדין על הרוחא שיא, אלא דלא חייבה

תורה לכולם אבל גם הגואל הדם דמנהא עליו להורגו אינו מתחיל מחיוצו להרגו אלא מחמת דהרוחא שיא שר"ך ליהרג דמשום זה חייבתו תורה להגואה"ד לכן גם המנהא לא תועיל כמו שאין להכות למחויצ מלקות כיון דחיוצ מלקות אינו משום חיוצא דצן לכן גם הצן אסור וה"ל כאן אינו משום דמנהא דגואל הדם, אלא משום דינא דרוחא שיא שדינו ליהרג לכן גם מנהא לא תועיל שיהא מותר להצן להורגו. ולפי"ז שפיר ר' יוסי הגלילי דדורש דמנהא להרגו ס"ל דלשאר כל אדם רשות כיון דהאי מנהא אינו מתחיל מחמת שחייב לרצח אלא מחמת שברוחא שיא יש לו דין ליהרג, ואם כל אדם אסור להורגו הרי דאין דין על הבצרה ליהרג ואז לא הי' מנהא להגואל הדם להורגו.

ואין להקשות דזה גופא מנ"ל דהמנהא היא מחמת דין על הרוחא שיא שר"ך ליהרג ולא משום דיש להגואל הדם להורגו, משום דזה גופא דחייב רק להורגו כשהוא חוץ לחוס מסתבר ל' דזה מחמת דין דהרוחא שיא ולא מחמת מנהא של הגואל הדם דלגבי מנהא של הגואל הדם לא הי' מסתבר ל' למה חילקה בתורה אס כשהו צתוך המקלט או חוצה.

אין גואל הדם רשות ציד כל אדם. צערוך לגר ציאר למה רשות ציד כל אדם רק כשאין גואל הדם משום דכשיש גואל הדם נהי דמנהא הרוחא שיא מותר להורגו מ"מ אין להורגו כיון דמנהא רמי על הגואל הדם משא"כ כשאין גואל הדם. וא"ע דלפי"ז אס הגואל הדם נותן לו רשות או שמצקש אותו שיהרג את הרוחא שיא אז יוכל כל אחד להרגו את הרוחא שיא, וא"כ אינו תלוי דוקא כשאין גואה"ד. ואין לומר דאין לו לותר על מנהא לכן לא יועיל אס יתן לו רשות, דהא צביסוי הדם דאמרין מי ששפק יכסה מ"מ יכול לכדד לאחר.

עד שיעמוד צצ"ד אחר. בק' הריעצ"א מהא דעריפה שברג דהורגין אותו הצ"ד שראו ותיקן דכיון דה"א להעיד צצ"ד אחר ומנהא

להורגו הגואל הדם הוא כהנא לא מחויבו להיות במקלט, או דזכר צי דינים ואם נימא דחויבו הוא גלות אלא דממילא יואל דכל שלא בא לערי מקלט יכולים להרגו וכל זה לפני שזכנו לערי מקלט אבל צינא חוץ לתחום מקלטו חויבו הוא ליכרג ציד גואל"ד ע"י שהחיר עלמו וכבר הסתפקנו לעיל דף י"א ע"ב דאפשר דגם אם מת כה"ג יכול להרגו ע"י שהחיר עלמו למיתה ודין חיוז זה אנו דנין אם חייב כשיצא בשוגג היינו על חיוזו משום יואתו חוץ למקלט וע"י אמרינן כמו בתחילתו לא נתחייב שום חיוז חוץ מגלות גם כאן א"א לחייבו מיתה צעד יואתו בשוגג מעיר מקלטו ולע"ק. (מהדור"ק)

לכל אין הכן נעשה שליח לאציו להכותו ולקללתו חוץ ממסית. הנה בקלור"ח סוף סי' שמ"ח הוכיח דגם בשוגג אמרינן אשלד"ע ואין חייב המשלה, דהא צצ"ק דף ל"ב ע"ב צהא דהוסיף לו רצועה ומת הר"י גולה מוקמינן דעשה כדיין, והקשה דמ"מ כיון דהשליח שוגג למה הוא גולה נימא דיש שליח לד"ע ולא יגלה, חזינן מדבריו דנוקט דהשליח צ"ד הוי ממש ככל שליח דעלמא ושייך לדון מכח אין שליח לד"ע, וא"כ היכא דאין דבר עצירה לא נחשב שהשליח עשה את הדבר וכאן צלהכותו ולקללו צתור שליח צ"ד דאין כאן עצירה לצ"ד לא נחשב שהשליח עשה, ולמה אסור להבן להכותו צתור שליח צ"ד.

ואין לומר דמ"מ להשליח יש עצירה ואישלד"ע לכן אסור להבן להכותו דהא הוכיח הקלור"ח גופי' צריש סי' ק"ה דהיכא דרק להשליח יש עצירה לא אמרינן אשלד"ע, וא"כ כה"ג יש לעיין אם לגבי העצירה שהשליח עשה דזה עצירה רק להשליח נשאר לו העצירה אלא דלגבי דיועיל צצביל המשלה מעשה השליח אמרינן דמהני להמשלה כיון דלכא אין עצירה אבל איכ"ה השליח עצר, או דכיון דנחשב שלוחם כל המעשה נחשבה להמשלה, נמא דהשליח לא עשה שום עצירה, ואז יקשה למה לא יוכל הבן

לקיים ובערת הרע מקרבך לכן יכולין צ"ד שראו שהרג להרגו ודין זה דהרעצ"א שייך לפי"ד בהגמ' ר"ה דף כ"ו דהא דלריך שיעמוד צצ"ד אחר הוא כדי שיקויים והאילו העדה ולריכס להשתדל למאז זכות לכן אם א"א להעיד צצ"ד אחר הורגין דלגמרי לצטל חיוז מיתה א"א וכאן דאם יאמרו לצ"ד אחר לא יוכלו לדונו דהו"ל עדות שאא"ל לכן הורגין שפיר, [ועיין לעיל סוף פ"ק לענין גמ"ד צצ"ד אחר] אבל לפימשי"כ הרעצ"א כאן דהגמ' צצ"ק י' ס"ל דאין עד הרואה נעשה דיין א"כ צדום אופן לא יכול להיות עריפה נהרג. (מהדור"ק)

מה תחלתו צמזיד נהרג בשוגג גולה אף סופו צמזיד נהרג בשוגג גולה. יש לעיין אי צעי שוגג כזה שגולה אבל שוגג קרוב צמזיד דכה"ג אינו גולה בתחלתו ה"ג צסופו או דלגבי זה לא צעינן שיכא ממש דומה לתחלתו.

שלא יכא סופו חמור מתחלתו וכו' צמזיד נהרג בשוגג גולה. לכאורה זה מחמת דהנפח שיואל מעיר מקלט הוא כ"כ גדול ולכן צמזיד יש רשות להורגו ואש"ג דאין עונשין צלי אזהרת לאו, היינו עונש צ"ד אבל כאן כיון דאינו עונש צ"ד הוא נענש צלי לאו. ויש לעיין אם צשעת יואתו וקרע שיראין של חצירו יכ"ה דינו קלצד"מ דהא אף אם אינו מחויב מיתה צ"ד מ"מ אמרינן קלצד"מ כגון צא צמחצרת ואף אם אין חיוז להורגו אלא רשות מצוחר צרעק"א ר"פ אלו נערוה צצא על ארמית צפרהסיה דקנאין פוגעים צו אש"ג דאין חיוז לכן יכ"ה קלצד"מ ויפטר אם יזיק אז, אלא דמהתם יש לחלק דשאני צא על ארמית דיש צחמת מאזר לקנאים משא"כ כאן דפסקינן כר"ע דגם לגואל הדם זה רק רשות אפשר דלא אמרינן צזה קלצד"מ.

אף סופו צמזיד נהרג בשוגג גולה. העירונו דהא קודם ג"כ צשוגג יכולים להרגו כ"ז שאינו צערי מקלט ה"ג כאן יכא מותר להרגו אף צינא צשוגג וכהה לעיל הסתפקנו אם הא דמותר

להכותי בתור שליח צ"ד, ולא דמי למח שהכותי מאח לקט בשביל העני דעבר על לא תלקט לעני אע"ג דהמשלח זוכה דהתם הו' עשיית הבליחות אסרה התורה מדכתיב לא תלקט לעני אצל כאן דאין האיסור עשייתו בשביל הצ"ד א"כ אם יש בליחות הרי כאילו הוא לא עשה כלום ולפיכך הרמב"ם בהלכות מעילה בפ"ז הל' ז' דאע"ג דבמעילה יש שליח לד"ע מ"מ אם מעורב עוד איסור אחריון אשלד"ע הרי דלא מתחלק להיות שליח לדבר אחד ולא להדבר השני א"כ גם כאן כיון דלגבי הענין שיקויים צו מלקות או נידוי הוי כאילו צ"ד קיימו צו א"כ הרי הכל נחשב שהם עשו ולמה יהא אסור לו להכות בתור שליח צ"ד, וע"כ דלשליח צ"ד אין ממש גדר שליחות אלא דבוא עושה הדין המוטל ואין צוה גדרי שליחות, וכמדומני שכ"כ בדבר אברהם.

הא צנו הא צנן צנו. ויש לעיין אם אין עליו איסור ריחוק אע"פ שמי שאינו גואה"ד דאינו חייב עליו לגירסת הגר"א וכ"כ ברמב"ם פ"ה מרואה ה"ט מכל מקום עבר איסור ריחוק, מ"מ להגואל הדם אין איסור ריחוק דמה דאסור הוא רק מחמת מכה אציו או כיון דאין לו מזה להרגו כיון דיש עליו איסור מחמת מכה אציו שוב הו"ל רואה ככל אדם אחר דיש לו איסור ריחוק. (מכדו"ק)

הא צנו הא צנן צנו דלצנו אסור משום כבוד אציו. הנה יש לפרש דאיסור מכה אציו הוא ג"כ משום כיבוד אלא דבאופן זה חייב מיתה כמו במקלל אציו דזה מחמת ציוי אציו, או דעלם האיסור דמכה אציו אינו משום ציוי אלא דכיון דיחד עם זה יש ציוי לכן אסור להצנן, דאע"ג דבותר להרוג לזה שחייב מיתה וכן להכות או לקלל למי שחייב זה, מ"מ לא הותר שלא לכבד את האב. ועי' מש"כ צוה לעיל דף ה' ע"ב ד"ה פרע לעושה חבורה. ויש לעיין אם אסור להיות שליח צ"ד להכות או לקלל לרצו, וזה חלוי דאם האיסור לנן להיות שליח צ"ד להכות את אציו הוא משום כבוד אציו הא כבוד רבו עדיף

מכבוד אציו א"כ כ"ש שאסור להכות לרצו, אצל אם זה משום איסור מיוחד דמכה אציו ואמו מות יומת הא זה נאמר רק באציו ולא ברצו, והנה לכאורה מהא דשלמה המלך הרג את שמעי בן גרא אע"ג דהי' רצו דלכן כ"ז שהי' שמעי חי לא נשא את זה פרעה ואיך הי' מותר להורגו משמע דלהרוג רצו אין איסור מיוחד יותר מלשאר כל אדם, אלא דשאני הכס דבוא בצנאו לא הרגו צידיו ממש.

ערי מקלט דדירה תלא רחמנא. וצריעב"א כי ואיכא דקשיא ל' דהא תחום העיר קולט אע"פ שאינו ראוי לדירה ולאו מילתא היא דהתם מחילות שפיר חזי לדירה אלא שגז"כ שידור צעיר ובעיבורה בלחוד אצל עיקרו לא חזי לדירה כלל. יש לעיין אם רק במחילות שאפשר לכל א' לדור שם אלא שגז"כ שאסור להרוגה לדור שם שגז"כ שידור צעיר ובעיבורה ומחמת דין מיוחד דיש לרואה, אצל למעלה דאסור לדור שם לכל א' משום דאין עושין מרגש עיר אפשר דלא יקלע דלא מקרי ראוי לדור שם, ויש לעיין במחילות שתחת קרקע העיר אם מה שיקלע הוא מדין תחומה או מדין דבוי כעיר ענמה. ואם נימא דבוא מדין תחומה נמצא דאסור לדור בקרקע שתחת העיר, ולא משמע כן אלא דתחת העיר הוי כעיר ענמה ולא כתחומה.

שם. ערי מקלט דדירה תלי רחמנא צנופו מתדר ליה. לפי"ז נמצא דאע"ג דברואה נמצא צערי מקלט אצל כיון דנקרא דדר צנוף דבוא חוץ לתחום המקלט אפשר להרגו ולכאורה נהי דאינו דר צעיקר משום דלא מתדר ליה הא מהיכי תיתי נימא דבוי כאילו גר חוץ לתחום דהנה מסתבר דאם יעמוד באויר בחוץ התחום ג"כ יהא אסור להרגו ואע"ג דלא מתדר ליה באויר וע"כ ל"ל דהו"ל כאילו דר צנוף בחוץ וזה קשה דלמה נאמר דדר צנופו ע"י דלא מתדר ליה צעיקרו ובשלמה אם היינו יכולים לומר דדירה של העיקר הוי כאילו דדירה דנוף מחמת איחא סבירא הוי א"ש אצל זה ודאי קשה לומר דמחמת

הגרעק"א צמשניות דלמה לא יוכל כעת לפדות ממ"א אס זה כבר ירושלים הא מותר לאכול בלי פדים ואס זה חוץ לירושלים מהני הפדים אמנס כל דבריו הוא רק אס הגידון לאכול כאן על העיקר אבל ודאי אס יפדה הא יאכלנו בכל מקום שהוא לכן יש לומר או דיש גזירה שיאכלנו חוץ כי לא יזהר אחר שפדאו, לאכלו דוקא כאן, או דאפשר לומר דאיריין מדין פדים ממש שיוכל לאכלו בכל מקום, אבל אה"כ אס ירצה לפדותו ולאכול שם במקומו יהא מותר. (מהדו"ק)

הרג צחותה בעיר גולה משכונה לשכונה, יאס הרג צשוגג עוד פעם, הא כמו דאינו גולה לעיר אחרת דאסור לו לעזוב בעיר שנקלט שם הא אסור גס ללאת להשכונה שגלה שם בדמבואר צחוס' ד"ה פלכו, וא"כ אין צשצילו שום הלה. ויש לעיין אס ידינוכו שחייב גלות אלא דאין לו אפשרות לגלות או דלא יגמרו דינו אז, ונפק"מ דמיתת כה"ג לא חושיל כיון שלא יגמרו דינו לגלות למקום אחר ויהי דינו כהורג ולא נגמר דינו דלא מהני צשצילו מיתת כה"ג. אלא דאחר מיתת כה"ג הא נחכפר על שתי הרהיאות הקודמות ואז יוכלו לגמור דינו שיגלה לעיר מקלט.

דף י"ג ע"א. ר' יהודה אומר לא הי' חוזר לשררה שבי' צה. ומצואר צריטצ"א דלכו"ע אין ממנין אותו לשררה שלא החזיק צה לא הוא ולא אצותיו. והיינו דלר"מ יש לו הזכות שיחזירו אותו לשררה שבי' צה ולר' יהודה גס זה אין לו, אבל לשררה חדשה אפילו ריש גרנותא אין ממנין אותו, ועכ"פ לכו"ע כל זמן שלא מת הכהן גדול דלא נחכפר אינו ראוי לשום התמנות, ולפ"ז נראה דאס מת צעיר מקלט דקוצרין אותו שם וכשמת אח"כ הכה"ג ישוב אל ארץ אצותיו נמצא דגס צני לא יקבל שררותו כ"ז שהכה"ג עדיין חי, דהא כ"ז שלא מת הכה"ג אין להרואה זכות לצקש שררתו אפי' לר' מאיר וממילא לא יוכל הבן לקבל מה שהחזיק אציו.

דלא מתדר צעיקר יהי' כאילו דר צנוף, ואס הי' אפשר לומר דהעיקר דהאילן כו"ל צנוף וכמו שבי' צריטצ"א ואז גס לענין מעשר שני הי' נגרר אחר העיקר אבל לפי סברא דלענין מעשר שני העיקר אינו נקרא כאילו עומד שם במקום צנוף רק דלגבי הרואה דלא מתדר ל"י הוא דהוי כאילו דר צנוף וזה קשה דהיינו דר צעיקר אבל למה מקרי דדר צנוף. (מהדו"ק)

הא ר' יהודה הא רצנו. יש לעיין אף אי שדיין עיקר צתר נוף והו"ל כנמצא צירושלים הא כדי לאכול צריך שיהא צין מחילות ירושלים וכו' הו"ל כנמצא צירושלים בלי מחילות ואסור לאכול מע"ש אמנס מנינו דכוותיה לקמן דף כ' דנקיט בקניא דלפי' ריב"ן משמע דמותר לאכול שם אפי' שאינו צין מחילות ירושלים ולהחוס' דפליגי היינו משום דכשמכניסו לפה ואינו על הקניא אינו נמצא כבר המע"ש צירושלים והציאור הוא דיש להסתפק אי הא דצאין מחילות אסור לאכול הוא משום דאסר בקדושת ירושלים אבל אס יצויר שלא יחסר בקדושתה לא איכפת לנו מה שחסר מחילות או דהוא דין מיוחד דצעי מחילות ואי נימא כהלד צה' יקשה משא"כ אי כל הענין דצעי מחילות הוא כדי שיחול קדושה על המקום א"כ כאן כיון דשדיין צתר נופו וכאילו יש כאן קדושת ירושלים לא איכפת לנו מה דאין כאן מחילות. (מהדו"ק)

ע"ב. רב אשי אמר וכו'. הרמב"ם צסופ"ח מרואה פסק דצין אס הרגו צנוף וצין צעיקר שצחון נהרג עליו. ול"ע דמשמע דאינו אלא ספק ולכן אזלינן לחומרא וכדמשמע צריטצ"א א"כ למה ייהרג בהורגו, [שו"ר שעמד צה צמני"ה מלוב תי"]. ואפשר דהרמב"ם יפרש דלרב אשי אין כאן ספק אלא דזה דינו דהו"ל כנמצא בכל האילן גס צנוף וגס צעיקר והו"ל כאילו יא, וכאילו נמצא עדיין, דשי' הדינים על המקום לכן חייב בהורגו ולע"ק. (מהדו"ק)

רש"י ד"ה עיקרו. כתב רש"י דרק אס פדה קודם מותר לאכול וכ"ה צריטצ"א והבי'

פרק שלישי

אלו הן הלוקין

ונגמור דינו למיתה, דאילו אח"כ כשנגמר דינו למיתה לא יהי שייך לקיום צו מזה מלקות. ומ"מ לא יקשה דאין שייך לומר דזה מיתה אריכתא כיון דמה דלוקה הוא משום דעדיין אין צו חיוב מיתה דחיוב מיתה הי' גורם שלא יהי שייך צו מלקות, דמ"מ כ"ז שלא נגמר חיובו מיתה שייך לתת לו מלקות וכו' מיתה אריכתא.

ובמו כן הך סברא דמיתה אריכתא היא ל"ע דהא עונש מלקות הא הוא רק באופן שלא ימות מהמכות, ומבאזנים שסוקלין אותו ימות גם כלי שקיבל המלקות הרי דמ"מ שייך לקרוא להם מיתה אריכתא אף דהמלקות אינו מסויע כלל להמיתה. וכמו כן שייך לומר מיתה אריכתא אע"ג דאחרי חיוב מיתה ממש לא הי' שייך לצטע צו דין מלקות.

בפירוש ריבזה תורה חייבי כריתות למלקות דגמר לעיני מלעיניך א"ה חייבי מיתות נמי. לפי סברתו דהקושיא דגם חייבי מיתות איתרבו מגז"ש דלוקה ומת מ"מ אס יחד עם המיתה יעבור לאו שיש צו מלקות חוץ מהלאו הזה שחייב מיתה עצור ימות ולא ילקה, דצטעס הא יש כדי רשעתו למעט שני עונשין אלא דריבזה תורה מלקות וזה רק על הלאו שחייב עליו החיוב מיתה, וכן לסברתו דחייבי כריתות דריבזה תורה מלקות מגז"ש לעיני מלעיניך וזה רק על הלאו הזה אבל לשאר מלקות שעשה יחד עם הלאו שיש צו כרה, הכרת יפטור, משא"כ לפי הטעם דמלקות ומיתה מיתה אריכתא היא פשוט דאין לחלק וילקא אע"ג דימות ג"כ דהא גם המלקות של הלאו הזה אינו קשור יחד עם המיתה דהא צהתרו למיתה לצד מת ואינו לוקה, וכן יש קצת ראי' מכתובות דף ל"ז דסברת מיתה אריכתא נייירי שם לענין מיתה ומלקות

דף י"ג ע"ב. משום רשעה אחת אחת מחייבו. יש לעיין לשיטת המהר"ם צ"ק דף ד' צתור"ה כראי שמבאר דלענין עצירה א' שיתחייב שני חיובים לא קאי קלבד"מ וז"ל דגם כדי רשעתו לא קאי עליה, ולכן הי' שייך שיתחייב דמי הנהרג יחד עם חיוב מיתה, א"כ למח כאן לא יכול להתחייב צעד עצירת מיתה צ"ד גם חיוב מלקות ואין זה סתירה לכדי רשעתו, וכבר הקשו עליו ממשי"ר ומעדים זוממין דזה נקרא שתי רשעיות. כמבואר לעיל ד' ע"ב דזה יולא מן הכלל ולא ילפינן מיני' לדוכתא אחריו לרבנן, הרי דגם באופן דחייב שתי עונשים עצור מעשה עצירה אחת ג"כ מקרי שתי רשעיות.

ור' ישמעאל הני"מ מיתה וממון או מלקות וממון אבל מיתה ומלקות מיתה אריכתא היא. יש לעיין אס קיום חיוב מלקות מקרי רק לאיש ששייך צו איסור להכותו וע"י חיוב למלקות הותר, דאז יש על המכות קיום מזה מלקות, אבל למי שהוא גברא קטילא אין ע"ז שום קיום דין מלקות. ואס כן מי שנגמר דינו למות דהוי גברא קטילא לא יזייר צו קיום דין מלקות. ויהי נפק"מ אליבא דהלכתא דמי שנתחייב מיתה כגון שחילל שבת ונגמר דינו למות ויצאו עדים ויעידו שפעם עבר עצירה שיש צו מלקות, [ואין זה נקרא עדות שא"א יכול להזימה כמש"כ תוס' סנהדרין דף פ"א כיון דאס יזמו הראשונים ועשו הם אס העידו שערך] לא נוכל לדנו במלקות כיון דהוא גברא קטילא ואין על המכות שם קיום מזה מלקות, אפילו אס לא נוכל כעת להמיתו דאז אין צמח שילקוהו עינו דדין דמיתה.

ולסברא הני"ל ע"כ כאן אס ס"ד דילקא וימות נעטרך קודם לדנו במלקות לפני שנפסוק

לוקה שפיר. ולריך טעם דהא סו"ס הא הולך לדבר אחר, ועי' צערוך לנר. ואפשר לזאר דהנה יש להסתפק בזה דאם הי' לריך אזכרה לכת או לקרבן לא הי' לוקה על האזכרה אם הוא מפני שאינו מיותר ממילא אינו לוקה, או דהכונה דאם לריך אזכרה לכת או לקרבן, נמלא דחיוז הכרה או הקרבן הוא מחמת הלאו, וכיון דמחמת הלאו חייב קרבן או כרת, ממילא כבר אינו לוקה, דהתורה גילתה דחיוזו ועונשו של הלאו הוא כרת או קרבן, וממילא אין לו כבר חיוז אחר. וכנראה ש"ל כמו הלז האחרון, ולכן באם הי' לריך אזכרה לקרבן דחייבו דהקרבן בא צעד כפרת החטא של הלאו, ע"ז הוא דה"א דאין לוקה, כיון דגילתה תורה דכפרתו של הלאו הוא הקרבן, משא"כ אם קרבן לא צבי אזכרה, אלא דכדי לחלק הולכרה התורה לכתוב צ' לאוין, ואחר שכתוב שני לאוין מ"מ אין הקרבן צעד הלאוין, דהא קרבן אינו צעד הלאו כיון דקרבן לא צבי אזכרה, אלא התורה כתבה הלאוין לגלות לנו שנדע שחייבין צ' קרבנות, ואז שפיר אמרין דלוקה אע"ג דלריך הלאוין לדעת דחייב שני קרבנות.

דף י"ד ע"א. תוד"ה לאפוקי, בסוה"ד דלעולם כ"ז שלא מל עונש כרת עליו, המפרשים נלאו צפירות דצריכה. ואפשר דכוונתם דבאמת חל חיוז כרת על כל רגע אלא דאינו כמו באכילת חלב דכבר נתחייב כרת כשאכל כזית וצד שמתפסק אינו פוער מכת משא"כ במילת כשימול הו"ל כעושה תשובה ופסק העונש כרת ומ"מ שייך קרבן כיון דהיה חטא שבמזיד הי' חייב כרת, נהי דכשימול הו"ל כעושה תשובה אבל לגבי חטא של עבירה כרת צבוג הא אפילו כעושה תשובה לריך קרבן, והנה הרמב"ם צפ"א ממילא סובר דכ"ז שלא מת אין חיוז כרת ולדבריו יקשה קושית התוס'. ונראה דהרמב"ם ס"ל כיון דאם ימות כעת הרי הוא בעונש כרת אלא דאם ימול לא יענש בכרת וכיון דקרבן הוא חייב צבוג וכשמודע לו הא רואה לימול א"כ יש לו דכיון דכשהולך למול אפילו היה מזיד עד

מדבר אחר וכן כאן הא אמרין כ"מ מיתה וממון או מלקות וממון והתם ע"כ מיירי אפי' צבי דברים שונים א"כ מה דמסיים אצל מיתה ומלקות ג"כ מיירי בכל גווני דלוקה ומת.

ברשעה המסורה לצ"ד הכתוב מדבר, ולרבינא לקמן לא קפדין ארשעה המסורה לצ"ד דחמיד נענש רק בעונש א', והנה לפי מה שאומרים צ"ס הגר"ה מצריסק ז"ל לחלק בין קלנד"מ לכדי רשעתו דקלנד"מ המיתה היא הפוערת את הממון משא"כ הכדי רשעתו אינו דין שפוער עונש א' את השני אלא שא"א להיות שני עונשים יחד, והתורה גילתה איזה עונש יקבל, ממילא מהשני יפטר, א"כ אם כדי רשעתו מיירי גם בעונש כרת דאינו אלא ציד"ש, וגם ע"ז היה הקפידא ללא יתחייב שני רשעיות, א"כ איך אמרין צ"מ דף י' דחוסם פי פרה לוקה ומשלם לל"ש, כמש"כ שם רש"י דילפינן מהא דאתן אסרה תורה ואפילו בא על אמו, דהא לא דמי דשם שייך לומר דהמיתה פוערת התשלומין ומ"מ נשאר עדיין חיוז תשלומין ציד"ש, משא"כ הדין כדי רשעתו ללא יכול להיות שני עונשים אפילו כשאחד מהם הוא רק עונש ציד"ש דהא כשהעונש ציד"ש ציחד עם עוד עונש הרי העונש צידי שמים פוער א"כ הי' חיוז ממון ציד"ש הוי כשתי רשעיות ואיך יכול להיות חייב מלקות עם עונש צידי שמים, ובשלמא לא לפי הגר"ה אפשר לחלק דגבי רשעה הפוערת גם רשעה ציד"ש פוערת דגזירת הכתוב הוא דרשעה פוערת אפילו רשעה שחייב רק צדיני שמים ומ"מ לגבי הדין מה הוא דנפטר ילפינן מהא דאתן דציד"ש נשאר חיוז, אצל לפי הגר"ה הא כל א' שוב ורק א' מהן יכול להתחייב, ואם חייב מלקות לא יהי כבר עוד עונש ממון צידי שמים ונלמדך לומר דלרבינא לא נוכל לתרץ שם כדרכא דחוסם פי פרה לוקה ומשלם לל"ש ידי שמים.

תוד"ה מה עבדת כוכבים. בסוה"ד כתבו דהיכא דהאזכרה באה רק לחלק אז

שונים, ולדבריו זה נדות גם אליצא דאמת אפשר שיש זה שתי המעלות דגופין הוי כלאווין שונים וגם הא הוי סוף סוף גופין שונים, ולכזה שפיר ילפינן כמו במפעט וסך, משא"כ באחותו שכיח אחות אביו ואחות אמו דהם בגוף אי.

גמר עונש מאזכרה. ופירש"י דכמו באזכרה אין חילוק בין אחות אביו לבד ואחות אמו לבד לבין אחותו מאביו ואמו הי"נ לענין עונש. וזהו ד"ה ואידך נתקשו דהא נמלא דגם ר' יוחנן אית לי אין עונשין מן הדין רק יליף עונש מאזכרה, לכן חידשו דיליף עונש רק מכה ק"ו, וא"כ הרי דס"ל עונשין מן הדין. משמע דאם לא מקי"ו אלא מחמת כיון דבאזכרה אין חילוק הי"נ בעונש אין חילוק לא מקרי דענש מן הדין, ולריך טעם דהא ג"ז אינו אלא כמו מה מצינו ואם אין עונשין מן הדין איך נוכל ללמוד זה. ודוחק לומר דס"ל דמה מצינו עונשין מן הדין. ואולי לימוד כזה אינו מה מצינו אלא בעין היקש, ולשיטת רש"י בסוכה דף ל"א אי דאין אדם דן היקש מעצמו בלי קבלה הללמ"ס, ג"ל דקיבל קבלה, אמנם להתוס' שם דס"ל דזה דין בלי קבלה אי"ש דקודם הצינו דזה סוג לימוד כמו היקש א"כ אין ראוי דעונשין מן הדין לכן חידשו דרק מכה ק"ו יליף העונש הרי דס"ל עונשין מן הדין.

והנה בסוגיא הא דין לגבי לחייבו כרת ולכן יתחייב קרבן הרי דלכרת אין עונשין מן הדין, ול"ע ברש"י זצח"ס דף י"ד אי דמשמע דלולא דאמרין דיו לבא מן הדין להיות כנידון הוי ילפינן כרת מכה ק"ו, וכ"כ תוס' הרא"ש קידושין דף ר"ז ע"ב דרק עונש צ"ד אין עונשין מן הדין, ול"ע מסוגיין.

תוד"ה ואידך וכו' וגרסא דלכא שנינו וכו' דכתי פירושא גמר עונש מאזכרה משום דאיכא קל וחומר להענישם וכיון דהשוש באזכרה ה"ה נמי בעונש. העירוני למה לריך דוקא משום דהשוש באזכרה ולמה לא נוכל ללמוד סתם ק"ו דכמו דענש על זה אביו שלא בת

עכשיו הא לא יהי נענש כרת ממילא לא שייך קרבן או דוק לאידך גיסא דהא אם היה מזיד היה מחוייב כרת על העבר ומה שאם היה כעת רוצה למול לא היו מענישים אותו כרת מן השמים משום דהוי כעושה תשובה אבל מ"מ מיקרי שהגזר עבר על איסור כרת דהא אם ה"י מת עכשיו יתחייב כרת שייך שפיר קרבן על העצירה של כרת, וכמו דחייב קרבן כשעושה תשובה ממש. אלא דהראב"ד תמה על הרמב"ם על מה שבי דאינו חייב כרת עד שימות והוא ערל במזיד דכיון דלפי הרמב"ם יש ג"כ כעת בענש חיוז כרת אם היה מת חלא דכיון דיש צידו אפשרות למול הו"ל כאילו יש ספק אם יפטר אבל כבר ודאי חייב כרת מקרי ולמה אומר דאינו חייב כרת עד שימות, וברמב"ם ס"ל דלענין עונש כ"ז שלא מת כיון שיש אפשרות שלא יענש בכרת נמלא דבמליאות אינו חייב עדיין כרת, ומ"מ לגבי קרבן יודה הרמב"ם דמיקרי דעבר עצירה של כרת.

ומה נדה שכיח שם אי חייב על כל אי ואי כאן ששלושה שמות לא כ"ש. עיין תוס' ברייתא דף ע"ו אי ד"ה איכא למיפק, וביאור דצריהם מוסתמא דסברת הקי"ו דהוי ס"ל דהא דחדשה תורה דחייב על נדה ונדה היינו דהוי כאילו כל נדה הוי איסור נפרד, נמלא דבגי עצירות ודאי חייב על כל אחת דהא בכמה גופים כל חיוזם משום דהוי כהרבה לאווין, א"כ בהרבה לאווין ודאי חייב, ולפי"ז מה דפרכין מה לנדה שכן גופין מוחלקין היינו שיש לומר דאינו משום דהוי כאילו עצירות שונות אלא דיש דין מיוחד לכל אשה חייב עליה משא"כ בעצירות שונות לבד.

והנה ברש"י ע"ב ד"ה למפעט מצוחר דלמ"ד ללאווין מחלקין כגון מפעט וסך, לא לריך קרא דואל אשה לחלק על כל אשה ואשה, ומ"מ צ"י קרא על אחותו שכיח אחות אביו ואחות אמו, וח"א בעיר אדרבה מה ההם שהם לאו אי מ"מ ידעין דחייב על כל אשה ואשה כ"ש באחותו שכיח אחות אביו ואחות אמו שיש כמה לאווין

והנה אין להקשות לאלה דסוצרים דאין מלוא על הצואה וכל הענין שחבי' אשחו בקנויה לו, ואיך שייך לזה שיעצוד אליה כיון דאינו מחויב לה כלום אלא לקנותה וזה לא שיעצוד כיון שאין לה כלום מזה. דיש לומר כיון שעי' שיקנה אותה יח' מחויב בשאר כסות ועונה אפי' שזה לא מלך המלוא דולו תחי' לאשה מי"מ שייך כבר שיעצוד לקנותה כדי להתחייב בדברים האלו. אלא דלפי"ז י"ע למ"ד דיכול להתנות דלא יתחייב שאר וכסות ויש שסצרי דגם עונה נחשב לדבר שבממון והיא תסכים להתקדש ע"מ שלא יתחייב שאר כסות ועונה אס נוכל לכופו אז שיקחנה כיון דלא שייך שיעצוד לקנותה כלי שיהי' חיוצים אליה.

והנה ה' באפיקי יס ה"ל למ"ד דחייב מלקות רק ציטלו למה צככן שגירש לוקה דהמלוא להחזירה וחול אחרי שיגרשנה אלא דלא יקיים מחמת דאי אמרה לא צעינא לכן אינו דוחה אצל זה לא מקרי דבשעת גירושין ציטל מלוא, ולהשיטות דהוי מלוא תמידית לא קשיא לי כיון דיש מלוא גם לפני שיגרשנה ונמאל דבהגירושין מצטל מלוא, שיש כבר מלוא עליו אצל לשאר השיטות לא יחורץ.

והנה אס נימא דאריך ציטול שלא יבא יותר במלוא כלל, הא גם להני ראשונים דסצרי דהוי מלוא תמידית ובשעת הגירושין מצטל העשה מי"מ הציטול הזה אינו אלא ציטול מלוא רק של אותו הרגע דהא רגע אחרי כן יח' עליו שוב מלוא דולו תחי' לאשה, ועל העשה של אח"כ הא לא חל עדיין שום ציטול דהא אכתי יח' מלוא לקחתה, אלא דלא יוכל לקיים מחמת דאי אמרה לא צעינא דלכן אינו דוחה ה"ל ואין זה ציטול לפי סברתו כל שהמלוא עדיין קיימת אפי' שלא יוכל לקיימה, וע"כ י"ל דלציטול א"ל שלא יח' כבר מלוא בעולם, אלא ציטול שלא יוכל לקיים המלוא הוי ג"כ ציטול, וכן מצינו בהדירה על דעת רבים אס לא הי' מהני החרה הי' נקרא ציטול אפי' דיש עדיין מלוא אלא דלא יוכל לקיימה הי' צככן שגירש

אמו ועל זה אמו שלא זה אציו הי' יח' כרת על זה אציו ואמו, כיון דלכרת אמרינן לעיל דלא צעי אזכרה.

ואפשר דהנה ודאי לא שייך עונש כלי שיהי' מחזרה אלא דהחזרה יכולה לכתוב עונש וממילא נדע שעשה עבירה אצל אס צאנו ללמוד דאחותו זה אציו ואמו יח' עונש כרת לא יכולנו ללמוד רק אס קודם נחליט שגם זה אסור דכ"ז שלא נדע שזה אסור לא שייך ללמוד ק"ו שיהא עליו עונש כרת, דלמה יח' עונש אס לא חטא, וא"כ ע"כ כדי ללמוד עונש אנו צריכים ללמוד שאסור, וזה או דנלמוד ממנה שמפורש איסור ואזכרה לזה אציו ואמו או דאפשר דסגי שנלמוד דממנה שהזכירה חורה על אחותו זה אציו שלא זה אמו וזה אמו שלא זה אציו ק"ו לזה אציו ואמו, עכ"פ נריך שקודם נדע שגם זה אציו ואמו אסורה ואז נוכל ללמוד שגם לענין עונש היא כמו זה אציו שלא זה אמו וזה אמו שלא זה אציו, וזה מה שכתבו דכיון דלענין אזכרה הם שוים הי' לענין עונש.

דף ט"ו ע"א. משום דקשיא ליכ אונם וכו'. משמע דהמלוא דולו תחי' לאשה היא תמידית, דאלי"כ כיון שבשעה שכוונה כבר קיים המלוא מהכי תיתי נימא דיש מלוא לחזור ולקחתה, ובאמת באפיקי יס ח"כ סי' מ"א צ"ה והללעני"ד, הקשה להני דסצרי בשעמ"ק כתובות דף מ' דאחרי שכנסה אין יותר מלוא יקשה מהבג"מ צסוגיין. אמנם נראה דגם להני ראשונים יש מלוא תמידית שחבי' אשחו לכן אס גירשה יש מלוא לחזור ולקחתה, אלא דסי' דאין מלוא על כל ציאה, וזהו דהקשה הרשב"א בשם מורו שם דאין יבוא עשה וידחה ל"ה דהעשה כבר אינה צעולס אחרי שצעלה לשם אישות. וע"כ ע"מ צמש"כ כיון שצעלה לשם אישות דאס יש חיוצ לצעול לשם אישות א"כ שפיר הוקשה להבג"מ שידחה כיון דיש מלוא צציאה, וע"כ הכונה דכיון דקידשה אין כבר מלוא והיינו דאפי' דיש מלוא שחבי' אשחו אצל מעשה הציאה אינה מלוא.

דמה שלא יוכל לקיים המצוה זה נקרא ציטול
אפי' אם העשה יחול רק חיקף עם הגירושין.

דהנה יש להסתפק באונס אם החיוב חל
בשעת האונס על תמיד שחביה אשתו
אם תרצה שיקחנה, או דכיון שאנסה מתחדש
עליו חיוב כל רגע, דהנה בחיובים אחרים
דחיוב הוא רק פעם אחת, כגון חיוב תשלומין
דחוקין ודאי דאין החיוב חל אלא בשעת הנזק
על תמיד ולא מתחדש חיוב בכל רגע, אבל מצוה
תמידית אפשר דחיוב חל בכל רגע, והנה אם
נימא דחל חיוב כעת על תמיד נמלא דכשם מקיים
ונושא אותה אינו אלא מקיים בזה חיובו של
שעת האונס. והנה תמיד צעדלית הוא משום
מלותו של עכשיו ולא משום דכמה שעושה
עכשיו פוער חיובו שנתחייב קודם, וכגון כשנזכר
ליצית אין המצוה מפני שנתחייב אחתה צליצית
אלא משום שכעת חייב צליצית, וכן ביבוס נראה
דאפי' דבשעת נפילה חל הדין יבוס מ"מ חיובו
מתחדש בכל רגע. ולפי"ז לא שייך כלל לחלק בין
כהן שגירש לכל ציטול דככל ציטול אינו ציטול
על מה שכבר מחוייב, דהא מה שלא יוכל לקיים
העשה מחר הא תמיד הציטול הקדים את החיוב
של אח"כ, אלא דכל שעושה דבר שלא יוכל לקיים
העשה דמחר לנתק הלאו הוי ציטול הי"נ בכהן.

אמנם כ"ז אם נפרש דגם כהן שגירש הוי ניתק
לעשה אלא דציטולו שלא יוכל לקיים כמו
שנקט צעל האפיקי יס ז"ל, אבל יש מקום לומר
דאין כאן כלל ניתק לעשה דיש לומר דאף אם
יקיים העשה באופן שלא יהא נחשב לו כקיום
המצוה מ"מ כיון שעשה מה שהתורה צוהה
לו לעשות אינו חייב מלקות, כגון למ"ד מלות
לריכות כוונה ולקח אם על הבנים ושילחה לא
בכוונה מצוה, דהכי דאין לו מצוה מ"מ הוא
ניתק את העצירה בזה שקיים מה שהתורה
אמרה לו לעשות, וא"כ ע"כ אין הענין דקיום
המצוה פוערו אלא דמעשה השילוח הוא המנתק,
וכן באונס מה שיחזירוהו הוא מנתק את הלאו אלא
דממילא זה גם מצוה, אבל אין הניתוק מה שיש

לו קיום מצוה אלא בהחזרה הוא הניתוק, א"כ
אפי' גם להיפך אם מצד הדין אין עליו חיוב
להחזירה אף אם נימא דאם יקחנה יקויים
מצוה דולו תהיה לאשה דכלל פעם דעשה שאינו
דוחה ל"ת מ"מ אם יעשה את העשה יש בו
קיום עשה, ומ"מ נהי דיקויים מצוה אבל הניתוק
הוא לא הקיום מצוה אלא דהניתוק הוא מה
שהתורה צוהה לעשות, וכיון דאין העשה דולו
תהיה לאשה דוחה ל"ת מחמת דאי אמרה לא
בעינא ליבא לעשה כלל כדאמרין בכתובות דף
מ' שם נמלא דבמציאות לא אמרה התורה
שיקחנה וזה הוא ממש ציטול דבאופן זה אין
כלל ניתוק לעשה אפילו אם ע"י שישלחה כי
מקיים מצוה. (מהדו"ק)

ברמב"ם מצוה דאונס שגירש ונתקדשה לאחר
הוי לא קיימו ולוקה. וכו' מקום
לומר דכיון דמתקדשת לאחר הרי דהיא מסכימה
על הגירושין, מ"מ חזין דזה מיקרי לא קיימו
ולוקה.

ע"ב. רש"י ד"ה ר' יוחנן סבר וכו' וכשמתרין בו
חל תגרש ספק הוא שמה לא יצטול את העשה
להדירה בהנאה ובשדירה ויצטולו קאמר דלקי
אלמא התרחת ספק שמה התרחה. יש לעיין
דלכאורה אם צא לשאול לצי"ד אם צריך לחוש
שמה ידירנה אח"כ נדר שאין לו התרה צודאי
היינו פוסקים לו דאין לאסור לגרש מחמת זה,
והכי דגם בל"ז אסור לגרש אבל מחמת חשש
שמה ידירנה אינו עשם דלכן יכי' אסור לגרשה,
וא"כ כיון דמזד זה אין כלל אפילו ספק איסור
איך שייך דהתרה כזאת תחייבו מלקות אם
לצסוף אירע דבר שלא הי' צריך לחוש לזה כלל.
והנה בא' שאין ידוע כלל מי אביו ויתרו בו
שאל תבה איש הזה שמה הוא אביך
ואח"כ יתברר שזה הי' באמת אביו, מסתבר
דלא יכי' חייב מיתה אפי' למ"ד התרחת ספק
שמה התרה, כיון דעל ספק בזה אין כלל
לחוש מצד הדין, וכו"נ צנידו"ד כיון דעפ"י דין

התראת ספק כי אולי לא יצטל אח"כ, ולהתרות בשעת הציטול לא מהני כמו בשבועה שלא אוכל ככר זה אם אוכל זה דלא יועיל להתנות בשעת אכילת ככר התנאי. וצריטב"א הביא דאדרבה למ"ד ציטלו ולא ציטלו לא הוא התראת ספק דמתרינן ל"י בשעת ציטול העשה, ומה שהקשה רש"י דזה דמי להתרו בו בשעת אכילת התנאי לא דמי דהתם התנאי אינו שום חלק מהאיסור משא"כ כאן התורה חלתה לאו זה לענין מלקות בציטול העשה ולכן שפיר מועיל שיחרו בו בשעת ציטול העשה כי הוא מגופו של הל"ת לענין ההתראה כי עיקרו של לאו זה הכחוז תלוא בשעה זה למלקות.

רמ"מ ז"ע דהא נהי דלגבי מלקות קובע ציטול העשה אבל ע"כ העבירה הא כבר נעשמה וזה חידוש גדול דמהני ההתראה על החיוב מלקות בלי להתרות על העבירה שיש בה חיוב מלקות דבאופן זה ההתראה היא בעיקר על הציטול העשה שזה יגרום לו חיוב מלקות וזה סגי אע"פ שע"כ האיסור כבר עבר קודם.

תוד"ה ועבר, עיין בשבועות דף כ"א ברש"י דמשמע דא"ל לדעת דריוק הזמן שצבצולו נתחייב, ול"ל דמייירי דהתרו בו כל הזמן של הרגעים האחרונים לפני עמוד השחר דא"ל"כ הא היו ספק בכלל אם היתה התראה דאם העבירה היתה אחר כ"ד של התראה הא חסר התראה וע"כ דהתרו בו כל הזמן, וממ"ז עבר צבוכ"ד של התראה, אלא דהוי ספק מהי הוא הזמן וכמו צבכה את זה וחזר וצבכה את זה דהוי התראה ספק.

דף ט"ז ע"א. אי שוית"י שליה איבי קא מצטלא ליה ואי דלא שוית"י שליה כל כמיניי. מצואר דאם היה אפשר לקדש בני רצונה מיקרי שפיר ציטלו אע"ג דבוא לא יכול לצטל לצד דהולך שהמקדש יסכים לקדשה

אין לחוש כלל שמא ידירנה ואם יש לנו חשש שמא צאמת צלצו כבר להדירה נדר כזה הא אז אין זה ספק ועל כרחך כיון דאין אנו יכולים לדעת זה וייתכן דאינו חושב כלל ע"ז א"כ אין שייך ע"ז התראה כלל. ודחוק לומר דכיון דאח"כ הדירה יש לנו לומר דמסתמא גם בשעת גירושין ה"י דעתו להדירה.

ולשיטת הרמב"ם דכל הספיקות אינן אסורים מן התורה, אין להקשות דא"ל למ"ד אחד דהתראה ספק שמים התראה כגון צבכה זה וחזר וצבכה זה הא לא ה"י עליו איסור תורה מלד הכאת אביו [אם הרמב"ם יסבור גם בחייבו מיתות דבספק מותר מן התורה], דשאני התם דהוי כחתיכה א' משתי חתיכות דכתבו דהרמב"ם מורה דכ"ג אסור מן התורה.

רש"י ד"ה וריש לקיש וכו' והעשה ניתן להיות תחת המלקות. דצרי רש"י חסר ציבור דסוף סוף הא הוי התראה ספק דשמא יקיים תיכף כשיחזירוהו. ולזה מסתמא התכוונו התוס' דד"ה צמאי, שכתבו דפ"ה קשה להצין, וע"י מהרש"א שכתב דאין זה רש"י שלפנינו, אבל אפשר דכוונתם לרש"י שלפנינו דנראה מדקדוק לשונו דהעשה הוי כמו במלקות דצוה נתכפר העון אבל אין זה עקירת האיסור, ולעיל עמוד א' צד"ה הניחא כתב רש"י דהעשה ניתן לעקור את המלקות, היינו דאינו עוקר את האיסור, אלא דיש לפנינו צ' דרכים או לקיים את העשה וזה יח"י צמקום המלקות או ללקות. והנה התראה ספק הא אינו אלא אם ספק אם זה איסור וכאן הוי איסור ודאי אלא דאפשר שיקיים העשה שזה צמקום מלקות, וכ"ג אינו נקרא התראה ספק. והתוס' מייאנו צפירושו דקשה להם לומר דזה רק תיקון כמו המלקות אלא דזהו תיקון על העבירה, וא"כ הוקשה להם למה זה לא התראה ספק. [ואמרו לי לע"י צבוכ"י תנינא אור"ח ס"י ז"ל ד"ה וכו' לכאורה יש להכריע עי"ש].

שם ברש"י ד"ה וריש לקיש, הנה מצואר ברש"י דלמ"ד ציטלו ולא ציטלו הוי

מ"מ כיון שהמאנס סייע צזה לזה בקידש מיקרי
ציעול צידוכ.

אי דקעלה קלצד"מ. צגליון הש"ס הקשה דיזייר
ציעלו צאם היא עריפה דאז אין קלצד"מ
וכן הקשה על מה שהקשו צתוכי דנוקי דהרגה
צבוגג ותירנו דזה לא מיקרי ציעלו והקשה
דעדיין משכח"ל דאם הרג צמזיד ולא אחרו ציה
דכוי שפיר ציעלו.

ודאי אפשר לומר דכיון דכל הללו הוא ע"י
ציעול אז לא מציעא להריעצ"א דלריך
להתרות צו צשעת הציעול ועיקר האיסור לגבי
הלקות הוא צשעת הציעול אלא דאפילו לרש"י
ולתוכי ג"כ הציעול הוא כאילו גמר העצירה
דהתורה אסרה לא הקח אס על צנים
ותעשה מעשה שלא חוכל לנחק העצירה וכן
הללו דלא יוכל לשלחה כלול צזה לא תשלחה
ותעשה מעשה צידים שלא חוכל לקחתה דהא
צלי זה קשה להצין מה תלוי במלקות בהציעול
צידים ולפ"ז נמנא דהאיסור נגמר ע"י ציעול
העשה והוא חלק מהאיסור והוא הגורם צעד
המלקות אלא דהתראה צעי בהתחלת האיסור
דודאי לא מסתבר דצמה שהתורה אמרה לא
יוכל לשלחה אז רתה צזה התורה לומר איסור
להורגה דודאי יש עצירה להרוג גם צלי הללו
של ולא יוכל לשלחה וצודאי דלא יצוא הפסוק
להוסיף שיהיה לו עוד עצירה חוץ מהאיסור
ריתח ולפ"ז אין קושית הגמ' מלד דהוי קלצד"מ
אלא דעיקר קושית הגמ' דלא מסתבר שיצוא
האיסור דלא יוכל לשלחה ויאמר שלא יברגה
אלא כיון דאליצא דאמת יש גם קלצד"מ, לכן
הגמ' אומרת דקלצד"מ, אצל עיקר תירוצ' הגמ'
דאין לפרש הללו דלא ישלחה דהיינו להרגה, וא"כ
גם צעריפה וגם צמזיד ולא אחרו אין לפרש את
הללו דלא ישלחה דקאי לענין להרוג עריפה או
לענין להרוג צמזיד צלא התראה, רק אס היא
נקרא ציעלו גם צבוגג, היא שייך לאסור לגרש
אותה צאם יברגה צבוגג, ולכן הקשו צתוכי
שנעמיד בהרגה צבוגג, אצל לחירו"ס זה אינו
נקרא ציעלו רק צמזיד וע"ז פשוט דלא יצוא

הללו דלא יוכל לשלחה, ומה שהקשה הריעצ"א
לרש"י דעיקר האיסור משעת הללו וצשעת
הציעול לא שייך התראה א"כ למה אמרין
קלצד"מ אפשר דאין כוונת קושיתו דלפ"ז נעמיד
את הללו דלא יוכל לשלחה צאם הרגה אח"כ
כיון דאין קלצד"מ וילקח שפיר כה"ג, דהא
אח"כ דאין קלצד"מ מ"מ א"א להעמיד הללו
צכה"ג אלא כיון דאמרין צגמ' קלצד"מ, קשיא
ליה דלפי רש"י אין כאן קלצד"מ, אצל ודאי
דהללו דלא יוכל לשלחה לא נעמיד לענין שלא
יברגה דע"ז לא לריך לכחצו יתור מיוחד דצין
כך אסור להרוג, וצ"ע.

אין לנו אלא זאת ועוד אחרת. צשו"ת רעק"א
סי' י"ע הקשה דהא צאם ציעל חמץ צרוב
צבר לא יוכל לקיים העשה דתשציתו מה"ט
וא"כ משכחת ציעלו צאם ציעל אותם צרוב
וכן הקשה לרש"י ותוס' דס"ל דהלכה כר' יהודה
דאין ציעור חמץ אלא שריפה וצויר ציעלו
אליצא דהלכתא בהפסיד את זה כגון שזרק
החמץ לנהר וציעל מלאת שריפה [וכא דלא
קשה מכל נותר דזרקו לים דציעל מלאת שריפה
משום דלדין נותר צין כך לא לקי משום דהוי
לאו שאין צו מעשה] וכן להשיטות דאחילה
לא מקיים תשציתו וצויר ציעלו צאם אכל את
החמץ [וצחצו"א אור"ח סי' קי"ח ס"ק ז' חידש
דצתשציתו כלול שני מלואות אי מלד שלא יהא
צציתו חמץ וזה הוא מקיים צכל דבר ומנחק
צזה גם האיסור צלי יראה וצדי מלוא לאצד זה
מן העולם מלד איסור הנהא שצו ולרצנן זה
יקויים צכל ציעור מן העולם ולר' יהודה דוקא
צשריפה מלד דין איסור"ג שצו וכמו נותר
וע"ק דליך אפשר צפסוק אי דתשציתו לומר
דאם תשציתו לא ע"י שריפה קיים מלאת תשציתו
וגם צבר איסור תשציתו כיון דמלאת תשציתו
הוא ע"י שריפה וכחצו צו איסור לא ע"י שריפה
דהא מצטל מלאת תשציתו שמתמת דין איסור"ג
שצו פירושו של תשציתו שריפה וצשלחא אס
היא שני פסוקים אפש"ל דהם שני מלואות
דכשמשציתו לא ע"י שריפה מקיים המלואה הדיא

העצירה שיהיה ע"ז מזיד ולגבי לעשות שיהיה מזיד על התחלת העצירה בא חינו חלל כחנא.

ולפי הנ"ל נראה דלא שייך ציעולו בחמץ, דהא האיסור דחמץ הוא לא יראה צביתו חמץ, ואם מכלה את החמץ לא ע"י שריפה, ודאי א"א לומר שצב שזה הוא מכלה את החמץ, ממשיך להשקות את החמץ צביתו, דהא אדרבה אם מכלה ע"י חיוב אורה שיהיה, הא עושה צב שלל יראה חמץ, וזה ודאי לא שייך להיות בכלל בהלאו דלא יראה איסור לעשות שלא יבא החמץ בעולם, ואפילו לר' יהודה דמאזו צשריפה לא שייך לומר דצורקו לים הוא ממשיך את הלא יראה, דכדי דהעשה לא קיים אבל ציעולו צידים להיות כלול בהלאו, לא שייך בכל הדברים האלה שעושה שלא יהיה חמץ צביתו, כגון ששורפו או אוכלו או מצעלו צרוב, כל אלה אינם כלולים בלא יראה, אלא סתם הוא מצעל עשה ועל ציעול עשה אין חיוב מלקות.

ועיין מ"ח מזה תקמ"ה בשם התוספתא דצמתו הצנים אינו חייב בצר לשלח את האם ויש להסתפק לדברינו באם לקח האם ושחט את הצנים ציעול העשה אבל פעולת הציעול לא היה בהאם אלא צנים דאפ"ל דאין להחשיב שחיטת הצנים כהמשך לקחת האם ואין כאן ציעול שיתחייב ע"ז מלקות, או דאפשר דמ"מ זה נקרא מעשה ציעול, ואם נימא כהנז' הראשון דאין זה ציעול יש לדחות מה שרצו האחרונים להוכיח דאם גירש אשה והולידה בת אח"כ מצעל שני אסורה משום בת אשתו דא"כ למה מסקינן דלא משכחת ציעולו באונס הא משכחת בקידשה להבט שגולה אחרי שגירש אונסו וכו' ציעולו דכיון דהיא אינה אסורה משום בת אשתו חלו הקידושין בה והאונסה אסורה עליו משום חמותו אבל להנ"ל ציעול כזה אפשר דלא יתחייב.

אבל מהא דאמרין כאן בסוגיא בדירה על דעת רבים ופירשו התוס' דאמר הנחם תשמישך עלי, ומ"מ מיקרי ציעולו משמע אע"ג דהאיסור יהיה עליו, ולא עשה שום מעשה

אע"פ שאסור לו מחמת המזהר השניה שצפסוק השני אבל באותו פסוק של תשציתו שכתוב בו שאסור לעשות לא ע"י שריפה יהיה ג"כ כלול מזה לא ע"י שריפה קשה] והנה בעלם דין ציעולו מצוה צריעצ"א דיועיל התראה בשעת הציעול דהתורה חלתה את הלאו לגבי מלקות ע"י הציעול ולכאורה היכן מנינו בתורה לאו לא תצטל את העשה שיהיה שייך לתלות את החיוב מלקות ציעולו העשה ואפילו לפי רש"י צריך טעם היכן מנינו בתורה דאסור לצטל את העשה דגם לפי רש"י כיון שצריך דוקא ציעולו צידים הרי אין מה שא"א לקיים העשה מחייבתו מלקות אלא מה שעושה צידים מצטל וגומר את העצירה צב והיכן מנינו זה בתורה וע"כ צ"ל דה כלול בהלאו כגון בלא תקח האם על הצנים פירשו לא תקח והעשה מעשה שלא יוכלו לקיים העשה וצב ששחטה הוא גומר שישאר לקוחתו בלי תקנה, וכן הלאו דלא תכלה כששורף או אוכל את התצורה הוא ממשיך וגומר את הכילוי צידים, וזהו כלול בהלאו דלא תכלה דהתורה נתקנה לעשה, אבל אסור לעשות המשך הכילוי, אלא דצב הוא דפליגי צריעצ"א ורש"י דלצריעצ"א עיקר הלאו לגבי מלקות הוא ע"י הכילוי ולרש"י עיקר האיסור לגבי מלקות הוא התחלת הכילוי, וצדאי גם לרצ"א צ"א כשיתרו צו בשעת שריפה התצורה יתרו צו על הלאו של לא תכלה דהא אין לאו אחר בתורה על כילוי פאה, וכן כשישחוט את הצפור יתרו צו על הלאו דלא תקח, משום דזהו נקרא גמר הלאו של לא תקח, וכבר נתבאר דגם לרש"י הציעול הוא מעשה העצירה והלאו דא"כ לא היה שייך דלצריך ציעול דוקא צמיד וצכוונה, ואע"ג דרש"י כתב דהוי התראה ספק בשעת עצירת הלאו כמו שצוה שלא אוכל כבד זה אם אוכל זו דהשני אינו אלא הנאי בעלמא ולכאורה לדברינו בא זה לא דמי דכאן הציעול הוא ג"כ שייך להעצירה מ"מ כיון דלרש"י צריך גם התחלת העצירה א"כ אם נתרה צו צסוף נהי דזה התראה על הסוף של העצירה אבל כדי לחייבו מלקות הוא צריך שיתרו בשעת התחלת

זה לאסור אותה, מ"מ מיקרי ציטלו [ואמר] לי שבספר כיון כיון סי' קל"ז ר"ח לומר כה"ל [הראשון] ואפשר דמ"מ צ"ח אשתו כיון דאין המעשה מתיחסת לאסור אנוסות דוקא לא מקרי ציטלו ושאינו צ"ח דאסור ע"מ ליכנות ממנה דזה מתיחס לגבי האשה האנוסה. וזה מקרי ציטל.

ע"י צ"ח אחרונים שהקשו על ה"א דאמרינן דכ"ן שגירש לוקה, לפי מה דאמרינן בכתובות מ' דה"א דאין עשה דלו תהיה לאשה דוחה ל"ת אם היא אסורה עליו משום לאו, משום דה"א אמרה לא צ"ח ליכא לעשה כלל, וצ"ח רש"י דמלמדין אותה שלא תרצה, היינו דמדינא מותר לו לקחתה, אלא דמלמדין אותה שלא תרצה, א"כ ה"א הכ"ן שגירשה אינו מצטל את העשה דה"א יש לו אפשרות לחזור ולקחתה רק היא מצטלת ולמה לוקה [וצ"ח] יעקב כחובות ר"ח לומר כיון דמ"מ מדרבנן אסורה ה"א כ"ן ציטלו וחייב מלקות, ולדברינו צ"ע כיון דמה"א לא יצויר ציטלו, אפילו ששכשעי עשה אופן שכו" ציטלו מ"מ הלאו ה"א יתכן שאין צו מלקות כלל דאין כלול בהלאו אופן של מלקות וצ"ע].

והנה ה"א מצוה צ"ח כחובות מ' דה"א דאין האשה מחוייבת צמנית דלו תהיה לאשה, מ"מ לפי שיטת רש"י אם היא תרצה יהיה מותר לצ"ח עליה, א"כ דה"א מזהרת ג"כ בהלאו מ"מ ע"י מצוה דיד"י, גם היא תהיה מותרת לעבור את הלאו, ואין עליה האיסור של חייבי לאוין, ומ"מ כיון דה"א אינה מצווה לרצות ולמה תרצה ושיהיה מצוה לעבור על לאו, אפשר דיהיה צ"ח איסור מה"א לא האיסור צ"ח דחייבי לאוין אצל מ"מ איסור יש, וע"י ברעק"א צ"ח דף ל' שהצי"ח צ"ח הבכות מיומני להקשות על מה דנריך לימוד שלא ישמע לאצ"ו שאמר לו לעבור על ד"ת משום מלכות כיבוד אב, דה"א אצ"ו רשע שצ"ח לעשות דבר עבירה, ופשיטא דאינו מחוייב לכבדו, וממילא אסור לו לעשות את העבירה והגרעק"א רוצה לומר כיון דה"א מותר להבין לעשות העבירה משום מלכות כיבוד

אב, ועשה דוחה את העבירה, ממילא אין האב רשע, חז"ן מהבכות מיומנויות דלא ס"ל כן, אלא דה"א רשע צ"ח שהוא אומר לכן לעשות עבירה, א"כ יתכן מאד דגם רש"י יסבור דצ"ח ע"י, א"כ יתכן מאד דגם רש"י יסבור דצ"ח שה"א רוצה שיקח אותה, ואז יש דין ע"י מ"מ זה עבירה וכמו דכ"ן אב לפי הב"ח מ"מ אלא דמ"מ אחרי שה"א רוצה יש עליו מצוה לעשות מכה ע"י, ולזה מלמדין אותה שלא תרצה היינו דמה"א אסור לה לרצות וה"א רשעית, צ"ח שה"א מכירתה איתו לעבור עבירה ע"י הע"י, וצ"ח ג"כ יוצן למח מלמדין אותה דפשיטא קשה לפי רש"י למח צמנית מלמדין אותה, וכי צ"ח ע"י מלמדין שלא יעשה את העשה ולהכ"ל נח"א, ולפי"ז שפיר יש לחייבו כיון דה"א אסור לה לרצות ומלמדין אותה שלא תרצה ושפיר מקרי דמצטל צ"ח שגירשה כיון דאז תה"א אסורה לרצות להנשא אצ"ו.

ויש מקום לומר דאפילו אם לא נסבור כסדרת הב"ח מ"מ, ונסבור דכשה"א אומר לו לעבור על ד"ת, אינו רשע כיון דמותר לכן לעבור מכה ע"י, אולי כ"ן גרע דכ"ן אב דהמלוא ה"א קיום רצון האב וכשרוצה ה"א מצוה וצ"ח של מצוה א"כ פ"ח לא היה אסור ומה שקודם היה אסור ה"א מפני שלא היה צ"ח מצוה משא"כ כ"ן דאין מצוה לעשות רצונו א"כ דאז יש מצוה לקחתה מ"מ ה"א צ"ח גורמת שיעבור עבירה דה"א כד"ר ד"י דע"י שה"א רוצה יש לו מצוה מחמת ה"א תה"א לאשה משא"כ כ"ן אב דזהו קיום המלוא לעשות רצונו ולכן רצונו אינה עבירה משא"כ כ"ן דרצונו צ"ח ה"א עבירה דה"א גם כשרוצה אין מצוה לעשות רצונו. (מהר"ק)

ע"ב. הי"א אמרינן על דעת רבים אין לו הפרכה וכו' אצל לדבר מצוה יש לו הפרכה. מצוה דלולי זאת היה נקרא ציטלו בהדירו על דעת רבים והנה להריע"א צ"ח התוס' והר"מ הלוי והרמב"ן ז"ל, דעיקר הלוא לגבי מלקות ה"א צ"ח ציטלו העשה ולכן נריך להורות

כאן דאמרינן דיהי חייב בשלם דזה ודאי אינו בתור שיעור וכל שאינו בתורת שיעור לא נאמר ע"ז דין כזית, כזית הוא רק היכל שאנו צאים לדין שיעור אבל אם צלי הלכה כזית אז היינו מחייבים כל שהוא מחמת דאין שיעור ומ"מ אמרינן דכיון דזה איסור אכילה ע"כ יש לזה שיעור והשיעור הוא כזית א"כ גם כאן צשראים נימא דכיון דזה איסור אכילה ע"כ יש לזה שיעור והשיעור הוא כזית.

דף י"ז ע"א. אף חטא אחת כזיתתה. ונחום חולין דף י"ז הקשו למה תרומה עולה צא ומאכא הא צריכ לא צעיל, וכי תימא דדוקא אם נולד האיסור עמו כמו צגיד וכי משא"כ תרומה דמותר עד מירוח, אבל מ"מ קשה מעלה וכלאי הכרס. ונחורעק"א צמשניות כאן וכן צערוך לנר ועוד אחרונים מקשים דגם צעצל האיסור חל צשעת מירוח ומ"מ אמרינן כאן דהוי צריה, ואיך ס"ד לחלק צתתומה לא יבא נקרא צריה משום דחל משעת מירוח.

ואפשר לומר דהוי דר' שמעון סובר דאע"ג דזה דבר שצשיתחלק לא יתצטל שמו מ"מ הוי צריה כיון דהאיסור חל על הדבר מגידולו והא אין גידול על חצי הדבר, וזה נקרא דהאיסור הוא הדבר השלם, והו"ל צריה, משא"כ תרומה דאיסורו חל צשעת בהרמה והא אפשר להפריש רק חצי חטה, וא"כ כשמפריש חטה שלימה אינו שונה ממה שאם הי' מפריש הרבה חלקים ממנה, אבל אין שם האיסור החטה השלימה ולכן אין כאן צריה, משא"כ דבר שדרך גידולו חל צו דינו, דאז שייך לומר דהחטה השלימה היא האיסור וכן צעצל דלא שייך שיחול דין עצל על חצאי חיעין דאין חצאי חיעין, ולכן איסורם ההטח השלימה והוי צריה.

ולשונם דחוק לפי"ז דל"ל דדבר שהאיסור על מה שגדל כגון עצל, וכן צשראים דהאיסור חל על מה שמתחילת גידולו והיותו מקרי צרי, אבל תרומה דהאיסור חל צשעת מירוח, על מה שאומר שיחול, וכיון דיכול לעשות תרומה גם

צשעת ציעול העשה אם כן איך ילקח צהדירה על דעת רבים הא אין צו מעשה, וע"כ דגם לצרתו מ"מ החיוב על הגירושין דהוי מעשה, ולפי משנ"ת לעיל דהפשט צנא יוכל לשלחה היינו לא תגרשנה ותעשה ציעול עשה לפי"ז יש יותר סברה דסגי מה דעלם הגירושין היה ע"י מעשה לענין ששייך מלקות.

תוד"ה ריסק, וליכא למימר דאחי לומר דצעינן דאית ציה כזית ולעולם צעינן שיהא שלם וכו', העירני ח"א דהא אף אם נימא כן איך יטערפו המרוסקים להשלים שיעור כזית כיון דהמרוסקים אין עליהם איסור שרץ דצעי שלם וא"כ לא יתחייב רק אם יהיה כזית והוא שלם או הרבה שלמים צציוחד יהיה כזית אבל איך יטערפו המרוסקים ועכ"ל דאין כונת התוס' לומר דאז הוי א"ש דיעטרפו אלל דהתוס' רוצים לצרר דע"כ כזית לצד סגי ולא צריך גם כזית וגם שלם.

תוד"ה ריסק וכו' וי"ל דלכך נקט אחד שלם דאיכא לאוי דשראים דלא נכתבו צלשון אכילה ומאוחס לא ילקח עד שיאכל הצרי' שלימה, צע"ק דהנה הא גם צשר צחלצ וכלאי הכרס אע"פ שלא הוזהרו צלשון אכילה מ"מ שיעורן צכזית כיון דהם איסור אכילה, וא"כ גם צשראים אפי' לא כתב צהם לשון אכילה מנ"ל לפרש דהכונה שרץ שלם דוקא אדרבה נימא כיון דאיסורם ע"י אכילה יהי' שיעורם צכזית, ואפי' אם כתוב איסור על שרץ שלם מנ"ל שלא יהי' איסור צכזית ממנו אפי' שאינו שלם.

ראמנם זה יהי' תלוי צמה שיש להסתפק צצשר צחלצ אם לא היינו אומרים דשיעורן צכזית, דלכאורה אז הי' חייב צכל שהוא אם משום דכ"ז שלא נחדש שיעור כזית אז השיעור הוא כלשהו, או דאז הי' חייב כל שהוא מפני שאין לזה שיעור, ואם נימא דאז הי' כל שהוא בתור שיעור נוכל לומר דרק אם אמה צא לומר שיעור אז כל איסור אכילה שיעורן כזית משא"כ

עשה לכן הוי בגילוי מילתא ומחירין שם מן
הדין ולפי"ז זה רק שייך שם אצל צודאי לא שייך
לומר כיון דמילני דכור אסור אזריס לאחר
זריקה דזה יהיה גלוי מלתא לפרש את הפסוק
דמלקות על אכילת בכור לאחר זריקה וכן כולו
ולכן שפיר פריך אין מחירין מן הדין דגם
הרה"מ מודה דזה לצד מה שיש איסור עשה לא
סגי אלא דכיון דיש כבר איסור עשה אז הוי
גילוי מלתא לפרש פשט הפסוק דכל שאין צו
שתי סימנים נכלל בכלל.

דף י"ח ע"א. תוד"ה וליקמי משום וצטר בשדה
עריפה כו' אלא כגון כי אם ללי
אש שכולל נא ומצושל. היינו לשיטתם דעובר רק
על נא ומצושל כדאיתא פסחים מ"א ע"ב תוד"ה
איכא דאמרי ולרש"י שם האיסור הוא לא ללי
ואין כאן שתי שמות.

ע"ב. כל הראוי לצילה אין צילה מעכבת צו.
וצרמב"ם פסק הפריש קודם החג ועצר
החג מציא ואינו קורא וכבר התם צכס"מ דזה
נגד סוגיין וכח דוחה זה מהכללה מהא
דאמריין דצלקן ושגרן ע"י שלית מציא ואינו
קורא הרי דלא אמריין צילה מעכבת צו, והא
דפסק בקוגה שתי אילנות דמשלחן ע"י שלית
כדי שלא תעכב הקריאה מלאכלן דכל שאין
ראוי לקריאה קריאה מעכבת, התם דפסק
שאני. ובפשוטו דהרמב"ם יחלק דמתי אמריין
דאינו ראוי לצילה צילה מעכבת צו, היינו אם
כעת הוא אינו ראוי לצילה ויש מלות צילה
משא"כ בעבר החג דכעת אין מלות קריאה לא
שייך שיעכב, והנה ר' יוחנן ס"ל דאם ראוי
לקריאה קריאה מעכבת ואם אינו ראוי לקריאה
הותר משנראה בעזרה, הרי דס"ל דכאן לא
אמריין אינו ראוי לצילה צילה מעכבת, והיינו
כהג"ל דרק אם כעת יש מלות צילה ואינו ראוי
לצילה אז צילה מעכבת לכן בפסק אם הוא חייב
בקריאה אליבא דאמת, נמצא דיתכן דגם כעת
הוא חייב בקריאה ואינו ראוי לקריאה לכן מעכב.

על חלי חטה לכן גם כשעשה כל החטה אין זה
צרי. [ולשונת רש"י בגיטין דף מ"ז צ' דבישראל
ונכרי שקנו שדה בשותפות עבד וחולין מעורצין
זה בזה דכ' רש"י דכל חטה חליה עבד וחלי
חולין, הרי דלרש"י שייך גם בחלות עבד שזה
על מה שגדל, ג"כ על חלי]. (מהדו"ק)

ע"ב. וכי מחירין מן הדין. צטרליג הביא
להקשות על דברי הרה"מ פ"ב ממאכלות
אסורות דאם יש כבר איסור עשה מחירין מן
הדין, לכן לוקה אם אכל בהמה שאין בה שום
סימן מסימני טהרה, מק"ו מגמל וחזיר דיש
להם סימן טהרה א', אע"ג דאין מחירין מן
הדין, מ"מ כיון דיש כבר לאו הבא מכלל עשה
דאם זה תאכלו ולא אלו שאין להם סימני טהרה
לכן לוקה, דהא כאן מצוואר דאע"ג דיש כבר
איסור עשה לא מהני ללקות ע"י ק"ו דאין
מחירין מן הדין, וצמשי"ל הביא ג"כ סחירה
מדברי הרמב"ם צכס"מ דכחז דלכן לוקה האוכל
בהמה צלי סימני טהרה מחמת כיון דלוקה על
גמל הוי גילוי מילתא דלוקה גם על מי שאין לו
שום סימן טהרה ולמה כתב הרה"מ טעם אחר,
והנה דברי הרמב"ם צכס"מ ל"ב דהנה מצוואר
צסנהדרין דף ע"ו דצחו אפשר ללמוד מק"ו מצת
צחו דהוי גילוי מילתא צעלמא אצל אחותו
מאציו ומאמו א"א ללמוד מק"ו ואין זה גילוי
מילתא ורק צחו כיון שכל קורבתה של צת צחו
היא ממנה אז לגבי צחו הוי גילוי מילתא וכאן
לכאורה הוי כמו אחותו צת אציו וצת אמו ואין
זה נקרא גילוי מילתא צעלמא דלא שייך שמי
שאין לו שום סימן טהרה צא כאילו ממי שיש
לו סימן טהרה א', א"כ למה ילקה, ואפשי"ל
דהנה צפסוק הא כחז שכל מי שיש לו סימני
טהרה תאכלו ומצוואר מזה שאם אין בה שתי
סימנים אסור צין אם יש לו א' וצין אם אין לו
כלום וממילא מפרשין דמה דאסרה תורה גמל
וחזיר הרי זה גילוי מילתא דכל שאין צו שתי
הסימנים אסורים צלאו נמצא דדברי הרה"מ
הם להסביר למה שמתפרש בגילוי מילתא ואריך
שני הספרות דע"י שיש כבר לאו הבא מכלל

דתלוי בחומה זה ודאי דאין כלל מנות הבאה לפניו מהחומה אלא דעאס היותם צפנים הוא דמקדשתן וזכר הא ודאי לא שייך מחמת הולאה מרשות הקודם רק מה שנמלא צפנים זה נותן זו דיונים וזודאי דהכלי נמלא גם צפנים וגם בחוץ ולא שייך לתת לו דיונים מבחוץ יותר מצפנים ולכן שפיר כתב הרמב"ם דמקלחן מצפנים ומקלחן מבחוץ נתקדשו אלו שצפנים ולא תלוי כלל דין של אגד כלי.

יש להעיר להמבואר ברמב"ם דיבורים צעו כלי ומקורו כמו שהביא הרדב"ז מספרי וכן משמע מהחוספתא כמו שהביאו נושאי כליו ומשמע דמטבא א"כ כיון שנכנס בעזרה רק קלח מהכלי, אין כאן הבאה דיבורים בכלי דחלי כלי הא אינו כלי ואיך יתקדשו פירות שצפנים וע"כ י"ל דאין צריך שהכלי יכנס למקדש אלא דכל שהפרי הוא בכלי סגי דדין הוא דהפירות שהם אינם מתקדשים אלא בהיותם בחוץ כלי אכל אין צריך שהכלי יכנס למקדש.

שבחוץ הרי הן כחולין לכל דבריהם. מבואר ברש"י דזר שאכל אינו חייב מיתה ביד"ש, ובתוד"ה דיבורים מבואר דגם כהן אינו לוקה אם אכלו. יש לעיין אם אינו ממון השצב כלל קודם או דרק אינו עובר איסורי אכילה אכל זה כבר ממון כהן.

אי קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעת"ל. בקבלות יסקב בצורות ס"י כ"ה הביא צ"ס האחרונים להקשות על הרמב"ם דפסק דאם נשחט בחוץ צו"ז חייב כרת דנקרא ראוי לפתח אהל מועד והיינו משום דלא בעלה קדושת המקדש צו"ז וגם פסק דמעיל מוס בצבור צו"ז אינו לוקה וצגמ"ז ע"ז דף י"ג מבואר דהוא מטעם דאינו ראוי להקריב דלפ"ז צריך להיות דלמ"ד מקריבים צו"ז גם מעיל מוס צו"ז לוקה ולמה פסק הרמב"ם דאינו לוקה והביא צ"ס החינוך מנחה ת"מ דאין מנחה להקריב קדשים צו"ז וזכר ביאר

דף י"ט ע"א. מקלחן בחוץ ומקלחן צפנים. בריעצ"א כתב דלמ"ד אגד

כלי שמיא אגד מוכרח להעמיד צעו כלים והיינו דבכלי אחד כיון דבא מבחוץ כל שעדיין חלק מהכלי בחוץ אז דין כל הפירות כבחוץ ובערוך לנר תמה על הרמב"ם דכתב מקלחן צפנים חייב על אלו שצפנים אע"ג דפסק דאגד כלי שמיא אגד ואפשר דשיטת הרמב"ם לחלק דנהי דאגד כלי נותן דין בהפצת כרשות של הכלי, אכל אין ראוי דאין לו דין של המקום ההוא כלל כגון בהוליה מרה"י לרה"ר יתכן שזה גם כאילו מונה ברה"ר אכל גם לא נעקר לגמרי מרה"י ולגבי שבת לא יתחייב כל שלא נעקר מרשות הקודם לגמרי משא"כ לענין צבורים כיון שיש לו דין בצפנים אף אם לא נעקר מרשות הקודם לגמרי מ"מ אפשר להיות כבר קדוש.

[ויש להסתפק בפרי חליה צפנים וחליה בחוץ] ואפשר דהחלי שצפנים חל עליה כבר קדושה ואם נימא כן בודאי לא דמי לשבת דנשבת כל שלא ילא כל הדבר מרשות הקודם לא יתחייב ולהריעצ"א יש לעיין אם ס"ל דגם כה"ג לא חל עדיין קדושה].

והנה צמלות הבאה דיבורים יש להסתפק אם ההבאה תהיה ע"י חשוי"ק אם יתקיים מנות צבורים בזה, ועיין צ"צ פ"א דמשמע דשייך דיונים על ההבאה ולפ"ז מסתבר דבהבאה דחשוי"ק אין כאן קיום מנחה.

והנה מרש"י ותוס' משמע דהאי שירא פני הבית היינו בית המקדש אכן ברמב"ם פ"ג מציבורים ה"א ח' מבואר דפני הבית היינו חוץ החומה והנה לרש"י ותוס' אפשר דהא דנתקדש בהיותו נמלא בעזרה אינו סתם מפני שזה נמלא שם אלא מפני שנתקיים מנות הבאה כיון דיש דיונים בהבאה ולפ"ז אם יביאנו חשוי"ק אפשר דלא התקדש, ולפ"ז יש יותר לדמותו קלח לענין שבת וכיון דאגד כלי לא שמיא אגד אין שם עקירה על המקום הקודם והכנסה לרשות החדש ה"ג כאן אין שם מציא לעזרה בזה כיון שיש אגד כלי בחוץ אכל להרמב"ם

למה דפטור מטיל מוס בקדשים צזה"ז אלא דתמא למה באמת אין מלוא להקריב צזה"ז. והנה יש להסתפק אם הא דמחוייבים צבנות בית המקדש הוא דין מיוחד שלרין לבנות בית ושיקריבו בו קרבנות כמבואר ברמב"ם אבל אין זה מלד כיון שיש חיוב להקריב קרבנות דמשום זה יהיו מחוייבים לבנות המקדש, או דאפי' אם לא היה מלוא מיוחדת לבנות מקדש, מ"מ מלד מלוא להקריב קרבנות היה גורר אחריו חיוב לבנות המקדש ויש לומר דבאמת אין חיוב מלד מלוא קרבנות לבנות מקדש וכיון דצבנות המזבח אינה מלוא צפני"ע אלא עם כל המקדש ולכן אין חיוב לבנות מזבח לבד, וכ"ז שאין מזבח אין חיוב קרבנות דהחיוב להקריב הוא דיקא כשיש מזבח ולא שהוא מהווי תמיד אלא כשאין מזבח א"ל להקריב, אלא דכל החיוב הוא להקריב כשיש מזבח וכיון שאין מלוא לבנות מזבח משום דהמזבח הוא חלק של כל המקדש וכשאין מקדש אין חיוב לבנות מזבח, ממילא אין חיוב להקריב קרבנות.

לעולם קסבר קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא וכי' מה דמו צמחה. והיינו דכיון דבעלה קדושה אין שייך שיכ"י מזבח, ולכאורה הא כמו אם לא בעלה קדושה מקרי דיש גם עכשיו אפשרות ליקרב ע"י שיצנה מזבח אפי"פ שא"ל צמחאות כיון שזה ביד הגויים מ"מ מקרי דנוהג גם שלא בפני הבית, א"כ יש לעיין למה צזה"ז אין נוהג צבור אי משום דא"ל שיכ"י לו קדושה לביהמ"ק שיעשו צלי נציל, או דאפילו אם יהי' לו קדושה מ"מ לא מהני מה שאח"כ יתחדש דין קדושה כיון דכעת אין קדושת בית, משא"כ למ"ד דלא בעלה קדושה ע"ז מהני מה שאם יצנה מזבח ויכל להקריב כיון דלא חסר בקדושה רק צמחאות.

תוד"ה ואי סבר וכי' דודאי קדושת בית לא קדשה אבל קדושת הארץ קדשה לעתיד לבוא לענין מעשרות. אפשר לבאר דקדושת הארץ לענין מעשרות אינו צריך לקדש

אלא ממילא נהי' קדוש לכן לא בעלה משא"כ קדושת הבית דלרין לקדש והקידוש בעל בחורבן הבית. והנה יש לעיין אם הביאור הוא דעזרא לא קידש אלא על כל זמן דהבית קיים לכן אז בעל, או דאפי' אם בפירוש מקדש לעולם ג"כ בעל בחורבנו, והריטב"א כחז דזה משום דכתיב וצאו זה פריצים וחללוה, משמע דאין החסרון משום דלא קידש עזרא על עולם אלא דקידש ומ"מ ע"י שהחריבו הבית חללוה. וצ"ל דכמו דאמרין בע"ז דף נ"ב ע"ב לענין המזבח דהא שיקו וטימאוו לכן יצאו לחולין כל כלי המקדש, ה"נ שייך על מקום העזרה דבחורבן המקדש מקרי חילול גם על המקום שבו, והא דבימי החשמונאים לא יצא לחולין מקום העזרה משום דלא החריבו המקדש רק בכניסתם להיכל כל הכלים שהיו שם יצאו לחולין כמבואר ברש"י שם.

תוד"ה ואי סבר וכי' וי"ל דמייורי שגדל לפני הבית שהחזק להביאו למקום. הנה לכאורה הא כיון דכשאין בית מותר לאכול מע"ש בכל מקום א"כ אין זה דין שמע"ש מוכרה ליאכל צירושלים אלא דכשיש בית המקדש יש דין לאכול צירושלים, וא"כ מנא לן דמה שגדל בפני הבית יש להם דין אחר דהא סוף סוף כעת אין ציהמ"ק ואין חיוב למע"ש ליאכל צירושלים. עוד חידוש יש מדצריהם דאפי' אם הופרש מע"ש אחרי שהרב הבית כיון שגדל החצוצה צומן הבית חל כבר עליהם דין חיוב ליאכל המע"ש שלהם צירושלים. אכן ברש"ש הגיה דצריהם שהופרש לפני הבית.

ע"ב. הוא צחון ומשאו צפנים קלטוהו מחילתו, להמבואר לעיל דריטב"א דף י"ט ע"א דאם אגד כלי שמי' אגד מקלטו צפנים ומקלטו צחון לא יבא חיוב אף על אותן שצפנים א"כ אם הריטב"א יפרש כמש"כ תוס' שבת דף ל"ב ד"ה ההם דאיכא למאן דסובר אגד גוף שמי' אגד א"כ גם במשאו צפנים והוא צחון

המע"ש מהחומה ויוכל לפדות מ"מ או שיך המזוה ללחלו וכל ג"כ הללו דלל תוכל ללחלו בשעריך ולכן בקניא דל"א לפדותו יש מזוה דלפני ה' תלכללו להכניסו לפניו ולחלו ולכן כזר לוקה כשיאכל חוץ לחומה וגם התם הוי חוץ לחומה וכשיאכל שם במקום ההוא ג"כ ילקח חבל אם היינו לומדים דלפני ה' תלכללו אינו כלל מזוה חלל דהחורה אמר רק לאו הבא מכלל עשה וכמו שהסתפק המנ"ח הג"ל ח"כ מה נשתנה אם נכנס קרוב לירושלים מקודם ואם זה כזר בנתקיים לפני ה' חלקיך תלכללו למה יבא חסור שם לחלו. ולי"ע זהו דלמרינן מתנות שלא הורמו כהורמו דמיין וכזר יבא לוקה אם אחרי שיפריש המע"ש יאכלם חוץ לחומה דהא מ"מ לא נתקיים לפני ה' תלכללו.

דף כ' ע"א. דנקיע ליה בקניא. לפי ריב"ן אליבא דרבינא נפשע דבטיא דבקניא נקרא כזר כצפנים ולוקה אם ירחיקנה דמה דנקיע בקניא מהני דלל קרינן ציה כי ירחק ואסור כזר לפדות וגם מיקרי לפני ה' חלקיך תלכללו ולהחוס' אינו כצפנים לגמרי אמנם אפשר דבין לריב"ן ובין לחוס' זהו רק צמ"ש דתלוי כזי ירחק וכמשינ"ת דמתי שאין לפדות חל המזוה דלפני ה' חלקיך תלכללו והוי כלפנים לכל הדינים חבל דציבורים אף אם נסבור דציבורים תלוי בחומת ירושלים, שחל איסור אכילה לכהן רק אם נכנס צפנים צירושלים כשיטת הרמב"ם, מ"מ כיון שאינו תלוי כזי ירחק, כל שאינו צפנים מן החומה ממש ודאי אינו כירושלים, ומקלחו צפנים ומקלחו צחון ואינו על כתיפו או בקניא פשיטא לכו"ע דמה שצפנים כצפנים ומה שצחון כצחון ומקלחו צפנים ומקלחו צחון כשלא נוקט בקניא גם צמ"ש מסתבר דיהיה כן, ובחזו"א זרעים בליקוטים שצסוף הספר סי' ע' ס"ק צ' כ' להקשות מ"ש ציבורים דמקלחו צחון כצחון ומ"ש מע"ש דלפילו בקניא הוי כאילו היה צפנים, ומסתמא כוונתו דמשמע דציבורים אף אי הוי בקניא לא מהני לעשותו כצפנים את

כיון שאותו אותם הא הו"ל אגד גופו ולמה נקרא כאילו הם צפנים אמנם לפי מה שמשמע בריב"ן כאן דגם זה ידעינן ממלואך נוחא חבל בגמי הא משמע דהיה פשיטא לן דהוא צחון ומשאו צפנים הו"ל כצפנים לפני שהציאו הדרשא דמלואך וע"כ דזה לא אחי למ"ד אגד גוף שמיא אגד.

תוד"ה אמר, צסוף"ד, חבל עשה איכא דכתיב ולרת הכסף בידך חבל חבל פדיה לא, וצריע"א הוסיף דכתיב לפני ה' חלקיך תלכללו ולריך טעם למה החוס' לא הציאו מהאי קרא, ועי' ערוך לגר.

והנה המנ"ח מזוה חמ"צ נסתפק אם יש מזוה באכילה צירושלים דאפשר דרק חסור לחלו חוץ לירושלים, ואולי חוס' יסברו דמזוה לחלו צירושלים וכשחלו חוץ לירושלים אינו חלל מצטל המזוה חבל חוץ איסור לאו הבא מכלל עשה לפני ה' ולא חוץ לירושלים והריע"א אפשר דיסבור דאין כלל מזוה חלל איסור לאו הבא מכלל עשה ויש קצת הוכחה דהחוס' ס"ל דיש מזוה לחלו צירושלים דהנה צחוס' דף כ' ד"ה רבינא מצוה דכשהפירות הם על הקניא כזר נקרא שוכנס לירושלים חמ"צ דשם חסור לחלו עדיין וילקח אם יאכל שם ולכאורה כיון דלוקה מחמת דנתקיים כזר לפני ה' חלקיך חל חל למה לגבי אכילה שם זה לא נקרא לפני ה' תלכללו הא זה תרתי דסתרי דהא על אותו מקום אתה אומר שאסור לחלו כשיולאו לחוץ לחומה מפני שהוא כזר כוכנס לירושלים, ונתקיים צו לפני ה' חלקיך תלכללו ומ"מ חסור לחלו שם מפני שנמצא חל חוץ לירושלים. ואפשר דהדרשא הוא מלפני ה' תלכללו היינו כשים מזוה לחלו וע"כ הכי מתפרש דעד שזא קרוב לירושלים דיכולים עדיין לפדותו אין עדיין מזוה ואכלת צירושלים דהא יכול לפדותו משא"כ צנקט על כתיפו או בקניא דלפניו דאסור לפדותו אז חל כזר המזוה דלפני ה' תלכללו היינו דאתה חייב להציא את צו לירושלים ולחלו ואע"ג דיכול עדיין להרחיק

החלק שבחון ולדברינו יש לומר דרך צמט"ש דתלוי
בני ירחק הוא דשייך האי דינא דבכתופו או
בקינא שיב"י בצפנים ולא בצבורים.

ברייב"ן ד"ה חייב כתב דעל כל פאה יתחייב
מלקות. ואינו מצוהר כ"כ למה לא
לריך קרא להכי כמו בקרחה ועיין תוי"ט
וצרש"ש. ואפשר למהצוהר לקמן צע"צ תוד"ה
לא לריבא דגלי קרא דעל כל קרחה חייב דהוי
כגופין מוחלקין וזה דוקא ביש שערות בין קרחה
לקרחה, והנה לכאורה צפעולת הקריחה לא
שייך שיהיה חילוק אם יש שערות צינתיים כמו
אם אי יקטור צצנת צשני מקומות וצין מקום
למקום ישאיר שצליה דודאי אין כאן גופין
מוחלקים כיון דהעצירה היא הפעולה ולגבי
הפעולה מאי נפק"מ מקום זה או מקום זה
וגם אין מקום מסוים שדוקא שם לריך להיות
השצלים שיבא כמקום צפני"ע, ושאיני ה' אלמנות
דהוי גופין מוחלקין דהאיסור הוא צהאלמנה
וכל אלמנה זה כגוף אחר משא"כ בקרחות לכן
לריך קרא מיוחד להשמיענו דמקום הקרחה
כשיש הפסק שערות הוא כחילו גוף אחר והוי
כגופין מוחלקין, אבל צפאת הראש דכל אי יש
לו מקום מסומן מוחלקת מחצרתה, ע"כ הו"ל
כגופין מוחלקין גם צלי פסוק ולכן חייב על
כל אי. וי"ע.

ע"ב. תוד"ה לא לריבא וכו' מצוהר צדצריהם
דביש הפסק שערות הוא דגלי קרא דכל
קרחה הוי כגוף צפני"ע וחייב על כל אחד ויש
לעיין אם צלי קרא ג"כ ידעין דכל קרחה כיון
דיש הפסק שער הוי בקרחה צפני"ע אלא דאפ"ה
היה ס"ד דיתחייב אי על כולן וכמו צחיר דאע"ג
דשותה כל היום דנמצא דהיה הרבה שתיית
יותר מכדי אכילת פרס ומ"מ צהתראה אי
אינו חייב אלא אחת אע"ג דלא שייך לומר
אשתלחי כמו שהוכיחו התוס', הרי דהגם דהוי
הרבה אכילות, כל שאין דבר המחלק הוי חדא
חייבא, ולזה לריך פסוק לחדש דהוי כגופין
מוחלקין וחייב על כל אי ואי, או דינא דצלי

קרא לא הוי כלל שתי קרחות דמה לי אם קורה
צמקום אי הרבה שיעורים של קרחה או כשיש
הפסק שער צינתיים, והוי תמיד בקרחה אי
גדולה, אלא מדגלי קרא דחייב על כל קרחה
ידעין דהם כהרבה קרחות, והנה חזיון
דהתראות מחלקות, צכל זאת ודאי דאין כאן
שתי שתיית כיון דחייב שחים גם היבא דשתה
כמה רציעיות צכדי אכילת פרס, וע"כ דהוי
כשתי איסורים וה"ל צקריחות דלא הוי כשתי
קריחות ונפק"מ אם ילערך קאת קריחה מכאן
וממקום השני להשלים שיעור הקרחה [ולמ"ד
כדי שיראה מראשו פשוט דלא שייך לירוך כיון
דאין כאן שיראה קרחה אלא דהפסק לאלה
דנותנים שיעור כמה שערות שלריך לעקור] אם
יש הפסק שער צינתיים דאם נימא דמן הסצרה
ידענו שכל שיש הפסק צינתיים הוי כשתי קריחות
אלא דאע"ג דהוי שני קריחות מ"מ כל כמה דלא
גלי קרא לא היה חייב רק אחת וכמו שתי
שתיית דאם לא ה' התראה המחלקת אינו
חייב רק מלקות אחת אם כן כיון דהוי
שתי קריחות לא מלערך הקריחה שמכאן
ומכאן להשלים השיעור קרחה אבל אם נימא
דרך אחרי דגלי קרא דחייב שחים מפרשין לקרא
דזה דוקא צאם יש הפסק שערות צינתיים אבל
מהצצרה אין זה כשתי קריחות אי"כ אפשר דגם
עכשיו אינו אלא כשתי איסורים מבח הגזיה"כ
וצודאי דאם היה התראה צין חצי כזית להשני
לא יחלק לענין שלא ילקה על כל הכזית
דהתראה מהני רק לחייב כשני איסורים אבל
לא לחלק כשתי סוגי איסורים ממש ה"ל כאן
התורה גילתה לחייבו כעצב שתי איסורים אבל
לא דהוי כשתי קריחות ממש ויש גם מקום לומר
דגם להלכך הזה מ"מ כיון שהתורה מחייבת
דוקא היבא דיש הפסק שער צינתיים הרי דגילתה
התורה דהוי כשתי קריחות ממש אמנם אינו
צרוך שזה כן אם גם צלי קרא הוי כשתי קריחות
דאז ודאי לא ילערך קאת שערות פחות מכשיעור
מכאן ומכאן להתחייב.

צ **בתוס'** ה"ל הוכיחו דמהני התראה גם
על כל הקרחות שאח"כ כיון שלא

ויתחייב על כל רביעית מלקות וזדואי אם לפני שהתחיל בכלל לשתות התרו בו על הרביעית השני שיקבל מלקות ולא היו מתרים אותו על הרביעית הראשון ושתית הראשון היא יותר מכד"ד מסתבר דלא ילקה כלל כיון דלא היה התראה על הרביעית הראשון והי' הפסק בין התראה לשתית רביעית השני ולא ילקה א"כ ע"כ הא דמהני התראה על השני לפי הרמב"ם הנ"ל הוא רק מכה דגם על הראשון חל דין התראה הרי דאין מה דהתראה מחלקת, משום דהיא נכזה נכחה לחייב דההתראה השניה צלי הראשונה לא היתה מחייבת הרי דהוא דין מיוחד דכזה שמחזירים אותו שעל כל שיעור יתחייב זה מחלק אותם לשתי סוגי שתייה והיו כשחיה אחרת ולכן ס"ל להר"ן דגם בקבלת מזירות כשמתרים בו שעל כל כזית יהיה חזיר זה מחלק מאכילה חדשה משא"כ צלי התראה נהי דלא היו כאכילה חדא ממנש אבל זה אותו שם אכילה לענין שאם אמר הריני חזיר אם אוכל יש כאן אכילה אחת רק בהרבה שיעורים.

והנה על שיעת הריצ"ן דס"ל דדוקא בקורח צצ"א חייב הי' מלקיות אבל לא בזאח"ז הקשו התוס' דע"כ לא שייך אשתליון אע"ג דהוי כלאחר כד"ד כמצואר בקידושין דבג' אלמנות חייב על כל אי' אפי' בהתראה אי' והיינו דהי' יותר מכדי דיבור של ההתראה אבל ביאת השני מסתמא הי' בתוכ"ד של גמר ביאת הראשונה והרמב"ם פסק כריצ"ן דרק צצ"א חייב הי' מלקיות וזאח"ז צעי התראה לחלק וגם עליו יקשה קושיית התוס' וגרסא ששיטתם דאין דין דהתראה מחלקת אלא דס"ל דהא דאמרין דאם התרו אל תשתה ושותה הרבה שיעורים אינו חייב אלא אי' משום דאם צאנו לחייב על הרביעית השני ע"כ לריכים להתראה של הרביעית הראשון לכן אינו יכול להתחייב מלקות לחוד כיון שכל דינו מכה דין של הראשון לכן ע"כ אינו נחלק והוי חיוצ חדא אמנם בהתרו ואכל שני זיתים צצ"א לא שייך העעם הזה דהא חיוצו של כל כזית אינו משום שיש התראה על

היה הפסק יותר מכדי דיבור ואינו יכול לומר אישחלאי והנה לפי"ז התראה השנית צעמס לא הועילה כלום כיון דהוא כבר מותרת ועומד מההתראה הראשונה אלא דמ"מ לגבי לחלק מהני ההתראה אע"ג דהיא לא המחייבת ולפי"ז אפשר דילקו צאמת מחמת ההתראה הראשונה אפילו על הקרחה השני אלא דההתראה השניה עשה רק דין חילוק אבל ילקה על הראשונה ולפי"ז יש לעיין בזה דנפסק ברמב"ם פ"ב הל"ג מסנהדרין דאם שתק המותרת או הרכין בראשו ועבר פטור דלריך שיקבל עליו ההתראה דיחבן דכאן דההתראה המחייבת היא מה שהתרו לפני הקרחה הראשונה וקיבל עליו אז את ההתראה זה סגי על כל הקרחות אלא דצעינן לחלק וההתראה השניה כיון דהיא לא מחייבת את עצם החיוב, היא לא לריכה להיות עם קבלת התראה או דאפשר דרק התראה שהיה נכחה לחייב אם היינו לריכים אותה היא המחלקת והתראה שהוא לא היה מתחייב על ידה אין נכחה לחלק [ועיין ברית"א לקמן דף כ"א במשנה שהסתפק אי סגי בפעם השניה צאמירת אל תשתה או שז"ל מפני שתחייב מלקות וגם להכד דסגי באל תשתה היינו משום דחוזר על ההתראה הראשונה והוי כאומר נוסח התראה שלם משמע דלריך התראה כדינה שנכחה לחייב מלקות]. והנה בר"ן נדרים דף י"ז מצואר שצאומר הריני חזיר אם אוכל כבר זה והתרו בו כמה פעמים יתחייב לנכוג מזירות בשציל אכילה כל כזית כפי כמה פעמים שהתרו בו ודברי הר"ן תמוהים דמה שייך כאן התראה דהא אין איסור לאכול את הכבר ולענין מזירות נעשה חזיר באכילת כזית ראשון אפילו צלי התראה א"כ מה שייך שההתראה תתן עליו דינים אמנם להר"ן מסתבר דגם כאן אין לריך התראה המחייבת מלקות ובכל זאת ההתראה מחלקת דהתראה מחלקת לא מנ"ד דהיא מחייבת מלקות דאפילו התראה כזאת שאינה מחייבת ג"כ מחלקת.

והנה כתב הרמב"ם צ"ה המשנה דמהני התראה על כל השעורים לפני התחלת השתייה

ההתראה ל"ל דאורחא דמילתא דתוכ"ד של
ההתראה לא שותה יותר משיעור שתייה אחת
ולע"ק. (מהדו"ק)

תוד"ה במלקט, פי' רשצ"ס דאחא כר' יהודה
דמחייב מלאכה שאצל"ג, העמידו
דבריהם רק על מה שרצנו שחמיד מאריכים
שמים וכאן מחייבין בשערה אחת, וכן בריטב"א
צייר זה על מה דמחייבין בשערה אחת, והיינו
דכחצו החוס' בשבת דף נ"ד ע"ב דד"ה אבל
בכלי, דבכל בע"מ שיך גזיזה, משמע דשמי
שערות יש בו איזה צורך אבל הא דמודו רבנן
בשערה אחת הא הוא רק משום דרואה שלא
יהי' לו השער הלכן ולא מפני שצריך אותו, וזה
רק כר' יהודה דמחייב במלאכה שאצל"ג לגופה,
וכ"ז לרבנן אבל לר"א דמחייב תמיד בשערה
אחת הרי דס"ל דגם שערה אחת יש בו צורך
וה"ל צריכה לגופה.

ויש לעיין לפי"ז לרבנן בשערה אחת אם הוא
כחצי שיעור דקיי"ל דאסור מן התורה,
ויותר נראה לרבנן שתי שערות יש בו צורך
אבל שערה אחת אין בו צורך א"כ לא הוא איסור
כלל מה"מ כיון דזה לא מלאכה כלל.

על ציתו שנפל. עיין בעור שהציה בשם הרא"ש
והתוס' דהא דיותר לר"ע להכות ראשו
בציתת ר"א משום דהנעטר על התורה ולהצ"ח
דס"ל דגם על צער אחר יש איסור ל"ל דעל
תורה אפילו איסורא ליכא, דמסתמא האי
איסור אינו אלא מדרבנן, ועל צער תורה לא
גזרו והנה נמצא דאע"פ דר"ע הנעטר על המת
רק לא מפני סתם צער על שמת אלא מפני
שיחסר לו התורה ואינו דומה לציתו שנפל
דהתם אין שום שייכות למת מ"מ זה מותר
א"כ ל"ע אם ינעטר שעי' שמת האיש הזה אין
מי שיפרנסו אולי ג"כ אינו אסור מה"מ כיון
שאין הנעטר על עצם המיתה.

כן יש להסתפק בשורע על מתים שנהרגו ועל
מיתתם לצד לא היה שורע רק על מה שנהרגו.

הכזית השני דכל אי' דין התראה שבו לחוד ואין
צריך להשני ושייך לחייב שתי מלקיות אלא
דכשאובל שני הזיתים כא' הו"ל אכילה חדא
ולכן הוא דאינו חייב אלא אחת אבל בקרחה
דגלי קרא שאם יקרה בשתי מקומות דיש הפסק
דיהיה בשתי קריחות ודבר שיכריח לזרפס אין
לכן חייב על כל אי' משא"כ צזא"ז דהיינו
דבקרחא השנייה היא לאחר כדי דיבור של
ההתראה דדין מלקות של הקרחה השנייה הוא
רק מפני דין איסור של הקרחה הראשונה א"כ
ע"כ הוא מלערך וא"א להיות כצ' גופין משא"כ
צב' גופין ממש מה שיש התראה חדא אינה
יכולה צזא"א לעשותו כגוף אי' דבקרחא דבעלם
צלי הפסוק לא היה נחשצ כצ' גופין אפילו ציש
הפסק צינתיים אלא דגלי קרא וכמו דמעמידים
את הפסוק רק ציש הפסק צינתיים משום דאין
לנו לחדש חידוש שאפילו חכופים זלי' צלי הפסק
יהיו נקראים שתי קרחות כמ"כ אין לנו לחדש
דין דשני גופין כ"ז שיש סבא צאופן דחייב
מלקות צא מכת דין איסור דהראשונה שלכן
יהיה כחדא איסור ודי לנו אם התורה חידשה
דכיכא דאין צריך כל קרחה להשנייה דההתראה
הא יש לה מלד עצמה להתיחס לכל קרחה רק
אז יצא חידוש התורה לחייב על כל קרחה
משא"כ צהא דקידושין צב' אלמנות דודאי הן
גופין שונים וההתראה אינה מרפח הרבה
גופין להיותן אי' לכן חייב על כל גוף מלקות
אע"פ שזה צזאח"ז.

ולהריב"ן ולהרמב"ם יתכן דקצת שער כאן
וקצת צמק"א ינערך להשלים כשיעור
ואינו ממש בשתי גופין וכמו שנת.

והנה כ"ז אם הקרחה השנייה אחר כד"ד של
ההתראה אבל אם זה תוכ"ד של ההתראה
דבקרחא השנייה אינה צריכה לזה של הקרחה
הראשונה וזה נקרא צזא"א וצזכ חייב הי' על
התראה אחת ועיין בריטב"א צמשנה דחזיר
שהיה שותה יין (לקמן דף כ"א) מצוה דלרש"י
צתוכ"ד של התראה כוי צ"א ומה שכתוב היה
שותה כל היום אינו חייב אלא אחת ולמה אינו
חייב על הרצועית השני שהי' עדיין צתוכ"ד של

ועיין בערל"ג לקמן בעמוד צ' דהקשה כעין זה למ"ד דבכלאים אינו חייב אלא"כ פושט וחוזר ולובש א"כ ע"כ היה הפסק בינתיים ולמה נז"ך שתי התראות.

אמרד לו אל תשמה אל תשמה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת. הר"מ צ"י המשנה ביאר אפי' אם התרו בו לפני כל השמיות אל תשמה אל תשמה חייב על כל התראה מלקות. ויש להסתפק לפי"ז לר"ש דס"ל דעל כל שהוא חייב מלקות והתרו בו על חצי זית אל תאכל אל תאכל הרבה פעמים אם יתחייב על כל משהו מלקות, נמצא דבאכל חצי זית יכול להתחייב אפי' מאה מלקיות על כל משהו שבו, או דלר"ש לא שייך זה, דהנה יש להסתפק לר"ש דמתחייב בכל שהוא אם זה מפני שסובר דזהו השיעור, דהשיעור הוא כלשהו וכמו דלרבנן השיעור הוא כזית, או דלר"ש חייב בכל שהוא משום דלא צעי שיעור ונכזר כחבטו להסתפק כע"ז לעיל דף ט"ז ע"ב, והנפק"מ יהי' דלהלך דכל שהו זהו שיעור א"כ הרבה כל שהיים היו כמו לרבנן הרבה כויתים, אבל אם כל שהו אינו שיעור אלא משום דאין שיעור א"כ בין כשאוכל משהו בין כשאוכל הרבה כויתים זהו אותו הדבר ממילא ההתראות לא יועיל כיון דכל מה שאכל היו כל שהו בין הרבה בין מעט.

ע"ב. יש חורש תלם אי' וחייב עליו שמונה לאוין. בצית הלוי ח"א סי' י"ז הביא להקשות כיון דהוא חזיר עובר על העומאה עוד שני לאוין היינו מלכד איסור המיוחד דעל נפש מת לא יבוא, עובר גמי משום לא יחל, ומשום כל תאחר, והביא בשם הטו"א ר"ה ד"ד דמייירי דנטמא כבר צאותו יום ואינו מאחר חירות עברה אבל מצל יחל נשאר קשה דנמלא דעובר עי' לאוין, והחינוך בשם הרמב"ם כחז דאם טומא עצמו לוקה משום לא יעמא ומשום לא יחל, וחתם השע"מ למה הביא זה בשם הרמב"ם דהא גמי מפורשת היא צנדיה ד"ד ע"א, ותיכין הצית הלוי דמהגמי אין רא"י דלולי

כן יש להסתפק אם ישרע מחמת שנשרף ציתו ביחד עם מת והלעז שלו הוא מעורב והנה אם על כל דבר לחוד היה שורט וקורח פשוט דחייב דמה דמלטער על עוד דבר לא מפקיע ממנו חיובו בעד שהוא שורט על מת [וכמו דחז"ן דצ"י מתים חייב על כל אי' ואי' אפי' שלגבי כל אי' יולא שלא צשיילו לבדו שרט ולגבי כל אי' אין כאן שריטה למת הזה בלבד וע"כ כיון דעל כל אי' הוא כונס לשרוט שייך לחייבו צשייל כל אי' לחודא וה"ל אם מעורב לער אחר שייך לחייבו משום שריטה על מת], רק הספק יהיה אם בעד כל אי' לחוד לא היה שורט. כמור"ב יהיה הספק צ"י מתים ועל כל אי' לחוד לא היה שורט אם חייב הי' לאוין דלולי אין כאן כלל חיוב כיון דעל כל אי' אין כאן שרט לנפש.

ויש לעיין בה"א דכ"י דגם שלא צפניו של מת יש איסור שריטה וקרחת מ"מ אולי זה רק צמת שישנו אבל אם נשרף ואין שלדו קיימת אין כאן שריטה על מת או דהכונה דמלטער על העדרו.

כן יש לזכר ב"אם שרט או קרח על מת אינו יהודי אם חייב דלכאורה מייירי צמת יהודי אבל אין כתוב מפורש ולגבי הא דחמרינן בתוספתא דאם עשה שריטה או קריחה בחצירו על מת חייב מסתבר דאם ישרוט או יקרח בראש אינו יהודי אינו עובר כי כתוב וצבשרם לא ישרטו גם כתוב כי עם קדוש אתה וכו' וכ"ז לא מייירי צבשר אינו יהודי.

דף כ"א ע"א. מזיר שחיה שותה יין כל היום. עיין ברעב"א שהביא בשם ר"י דאם כבר הפסיק וחוזר ושותה חייב שחיה אפי' שלא היה רק התראה אחת ולענין עומאה כתב דמייירי ע"כ צאמרו לו אל תטמא ופירש וחזר ועימא עצמו דאי צעודו נוגע צמת אין כאן הוספת עומאה ולכ"ע אינו חייב על מה שממשיך לנגוע צמת ואף ההרחה לא תועיל לחייבו ול"ע כיון דע"כ מייירי דכבר הפסיק למה בהתראה אי' אינו חייב שחיה לפי ר"י

את הנזירות ואפילו אם נחלק בין צ"ח לבזה אחר זה מ"מ עלם הסדרה קשה למה יליל מה שטעה חוץ מהאיסור דבר שדוחה הנזירות כיון דהאיסור מלך עלמו יש עליו כל יחל.

ובעצם הקושיא אפשר לומר דכל אלו דהתנא מונה סיבות של מעשי עצירות שונות דיש כאן מעשה עצירה של נזיר שטימא עלמו ויש כאן מעשה עצירה של כהן שטימא עלמו ויש כאן מעשה של חרישה בשביעות וסיבה של חרישה צי"ט ועבודה בפסוקה"ק וחרישת כלאי זרעים וחרישת כלאי הכרם וכו' אבל במה שטובר צבל יחל אינו עושה עוד מעשה עצירה אלא באותו ענין של נזיר שטימא עלמו הוא עובר עוד עצירה של כל יחל וכאן הוא מונה שמונה סיבות עצירות ולא צא למנות מלקיות, דכל יחל דנזירות הוא שהתורה אמרה דכל איסורי נזירות אסרה תורה לעבור עליהם, דהא מלך עלמו אין איסור ולולי שהתורה אסרה את הנזיר ליטמא או לשחות יין לא היה אסור צבל יחל והאיסור דכל יחל הוא שהתורה אמרה שאסור לעבור על איסורי הנזירות נמלא דגם הצל יחל הוא מלך דעבר משום על נפש מח לא יבא, ולא נחת כאן התנא למנות מלקיות שונות וכמשי"ג. והנה בצרייתא דהמצשל גיב"י שם התנא מונה כל המלקיות ולא מקשינן שילקה משום לא תביא תועבה אל ביתך משום דאי מיירי צמצשל צעזי אשירה יש עוד מנקה ועל המשנה פרכינן ולילקי משום ולא ידבק בידך וכגון שחרש צעזי אשירה ולמה לא מקשי גס משום לא תביא תועבה משום דעל המשנה לא שייך להקשות רק שימנה עוד מעשה עצירה אבל מספר המלקיות לא שייך להקשות שימנה דסיבות עצירות יש צמצנה רק שמונה.

ברביב"ן ד"ה יש חורש וכו' צמצה שוורים וכמה חמורים, משמע דהרבה למדי צמצות דכלאים עובר על כל א', ולריך לומר דהוי כקרחות, ואש"ג דבקרחות לריך פסוק דחייב על ה' קרחות צצ"א, יש לומר משום דצני קרא הוי"א דהכל מעשה קרחה אי משא"כ כאן, [ועיין

רק באכילת ענבים ויין דאש"פ שטבר עצירה הוא נשאר נזיר ועולה לו לחשבון הימים נמלא דמיחל נזירותו צמן שהוא נזיר משא"כ צנעמא אינו עובר משום לא יחל כיון דסותר הימים של נזירות וכשיטבר יאטרך לנהוג נזירות מחדש אינו עובר צבל יחל דאינו מיחל דיצורו כיון דיאטרך למנות ימי נזירותו מחדש ואש"ג דגם צימי טומאה נובג צו דיני נזירות מ"מ זה רק מגזכ"כ אבל אינו מענין הנזירות ולא נקרא מיחל דיצורו.

ויש לעיין לדבריו צימי טומאה אם ישחה יין אם יעבור צלא יחל דאם נימא דיעבור הרי דכלול צנדרו צימי נזירותו אפילו אותן של טומאה לא יחל דצרו לשחות יין אש"ג דזה לא מעיקר קבלתו ולמה לא יעבור צלא יחל על מה שטימא עלמו, וגם אם יטמא עלמו באותו יום שכבר גטמא לריך להיות דיעבור צלא יחל דהא מה שיש צו דין נזירות צימי טומאה, ע"ז הא לא יכיר לו תיקון צמצה שינהוג אח"כ ואם צימי טומאה עובר צבל יחל הא גס צימי טומאה יש צו האי דינא דכל יחל דהא צסוף בטומאה הוי"ל גס נזיר טמא שטימא עלמו דהא צכל נגיטה יש צו לפני הטומאה ואחרי הטומאה, וזה לא יושלם אח"כ, גס מה שכתב דלהרמב"ם בטומאה שאין הנזיר מגלה ג"כ מוזכר ועי"ז באמת יעבור צבל יחל אלא דצנעמא טומאה שמגלה וסותר הימים הקודמים לא יעבור ול"ט דאותו איסור טומאה מה דיש בטומאה שאינו מגלה ישנו גס בטומאה שמגלה ולמה ינלל מאיסור צל יחל מפני שצאותו רגע עשה עוד דבר שדוחה את נזירותו גס לפי"ד נמלא דאם ישחה יין ויטמא למתים צצ"א לא ילקה גס יש לעיין לפי"ז אם ישחה ואח"כ יטמא לא ילקה משום לא יחל על השתיה שקדמה לטומאה דמה לי אם עושה אח"כ או שצאותו רגע עושה דבר שדוחה את הנזירות דהאיסור טומאה מלך עלמו היה ראוי שיכיר לו צל יחל ולכן בטומאה שאין הנזיר מגלה עובר באמת צבל יחל אלא דמלך דבר לדדי שדוחה את הנזירות מלילו מצל יחל וא"כ ה"נ אם יעשה אח"כ דבר שדוחה

ורחמנא, לכן הו"ל לאו שניתן לאזהרת מיתא
ב"ד נמלא דאין לאו לגבי אזהרת מלקות דהללו
בא לשמש בשביל אזהרה למיתא ח"כ לאלה
ולומדים דיש איסור מחמר ציו"ט הא הוא
משום דגם יו"ט איקרי שבת דהא ציו"ט לא נזכר
כלל מלאכה שנעשית ע"י האדם והבהמה וא"כ
ודאי אם בשבת אין לאו לחייבו מלקות איך נוכל
לחייבו מלקות ע"ז ציו"ט כיון דגם בשבת הוא רק
איסור בלי לאו, ואפילו למ"ד דון מינה ואוקי
באתרה כרבנן בשבועות ל"א ע"ז מ"מ לא
בייך לומר שילקח משום מחמר ציו"ט מחמה
דציו"ט אין חיוב מיתא, דמ"מ לא מלינו אזהרת
מלקות על מחמר.

אין חילוק מלאכות ציו"ט, מבואר צריעצ"א
דבשביעית הוי פשיטא ליה דאין חילוק
מלאכות, ולכאורה בשלמא ציו"ט דהאיסור הוא
לא תעשה מלאכה דהוא לאו א' כולל את הכל
אלא דבשבת גילתה התורה לחלק כל מלאכה
משא"כ ציו"ט נשאר דהוי שם איסור חדא אבל
בשביעית דהוי כל א' לאו לעצמו למא לא ילקח
על כל מלאכה אלא צע"כ כונתו דהוי מני
להקשות שילקח מלכד זורע בשביעית גם משום
חורש וזה למ"ד דחורש בשביעית לוקח ולדידיה
הא אין פסוק מיוחד לזה כמבואר צמ"ק דף
ג' אלא דכלול עם שאר מלאכות ולכן פשיטא
לי' דלא ילקח פעמיים על חרישה וזריעה.

דף כ"ב ע"א. ואם איתא אהבערה לא לחייב
דא' איחייב משום ביטול, יש
לעייין הא ע"כ התרו בו גם אהבערה גם אביטול
דא' אם התרו בו רק אל תצטיר אין כאן כלל
התראה על הביטול ובודאי לא יתחייב על
הביטול, וא"כ נהי דאין חילוק מלאכות הא לא
יותר גרוע מאס אמרו לו פעמיים אל תצטיר
ועשה שני הצטרות חייב שחיס לפי מש"כ הרמב"ם
והרע"ב צמשתנו דאם התרו אל תעשה אל
תעשה ושחיס אח"כ שני שיטורים לוקח שחיס
א"כ למא לא ילקח כאן על שני איסורי יו"ט.
ועיין צריעצ"א דביאר דכמו דאין חילוק מלאכות
בעשה שתי מלאכות צב"א צשתי התראות כ"ג

דצדרינו לעיל כ' ע"ב], והא דלא מחייב באכילה
שני כזיתים, התם הוי חדא אכילה ואין כאן
שני מעשי איסור.

ובשביעית ויו"ט. צבית הלוי ח"א סי' י"ז הביא
בשם שעה"מ שהקי' כיון שתוספת
בשביעית דאורייתא ח"כ איסור בשביעית כבר חל
מערב בשביעית ואיך חל איסור יו"ט אפילו
דרי"ה על איסור בשביעית כיון דהאי תנא לית
ליה איסור כולל ותיקן דמשכחת לה בעשר
נעושות דמוחר לחרוש ככן עד ר"ה וחל איסור
יו"ט ושביעית צב"א, והטעם המנך הקשה
דמשמע צסוגיא דמ"ק דף ד' דלר"ע גם עשר
נעושות אסורים מדאורייתא קודם ר"ה, ואיך
יכולה: הגמ' להעמיד את המשנה כר"ע דלר"ע
יקשה איך חל יו"ט על איסור בשביעית.

והנה לכאורה צנתנבלה ציו"כ למא לא יחול
איסור נבילה על יו"כ הא כל רגע חל
יו"כ וגמלא דעכשיו חל יו"כ יחד עם נבילה
וע"כ ל"ל דצנניסת יו"כ חל דינים על כל היום
לכן אין כאן איסור צב"א דאיסור יו"כ כבר
קדם וכ"ז הוא בשבת ויו"ט ויו"כ דחנ קדושתם
צנניסת היום על כל היום אבל ודאי א"א לומר
דר"ה של בשביעית הוי עליו דין בשביעית משום
איסור שחל ר"ה אלול שלפני בשביעית דוודאי
דין בשביעית אינו משום אלול הקודם אלא דחל
צרי"ה של בשביעית וגמלא דאפילו אם כבר אסור
מאלול מ"מ איסורו משום ר"ה שאח"ז וכשצא
ר"ה חל צב"א איסור בשביעית ויו"ט וא"א לומר
שכבר חל מר"ה אלול דין שממנו יהיה קדושת
בשביעית בשביעית אלא דצרי"ה של בשביעית חל
יו"ט ושביעית צבת אחת.

ולילקי נמי משום זורע. בגליון הש"ס הקשה
אם נימא דיש איסור לחמר ציו"ט ח"כ
לילקי נמי משום מחמר ור"ה להוכיח מאז דאין
איסור מחמר ציו"ט וקשה על הר"ן דסובר דיש
איסור מחמר ציו"ט ואפשר דהנה הא מחמר
ילפינן מקרא דלא תעשה כל מלאכה אחת
ובהמתך דהיינו גם מלאכה הנעשית ע"י האדם
והבהמה כמבואר צרש"י שבת ק"ג ב' ד"ה

אם עשה כמה פעמים אותה מלאכה בהתראה אחת אין חייב אלא אחת ול"ע בדמיון.

כגון שצטלו בעצי הקדש. והא דלא נקט בעצי אשירה וילקה שמים נראה דהתנא אינו יורד להשמיטנו כל המלקויות שיש מחמת איסור אי אלא דאם מיירי בעצי אשירה אינו יכול לימר לוקה חמש כיון שאליבא דאמת יש עוד לאו אצל לא שייך להקשות שיאיר עצי אשירה כדי שילקה עוד דהתנא אינו יורד למנות ריבוי מלקויות רק על מעשיות שונות שכלל בה משא"כ שני עבירות צמטת אי דהיינו דמהנחת איסור ע"ז יש בה שני מלקויות זה התנא לא מיירי להשמיטנו ואפשר לפרש זה צבונת הריצ"א.

המרביע. עיין במשנ"ל פ"ט מכלאים דכ' דשור פסוקהמ"ק מותר להרביע על פרת פסוקהמ"ק וכמו פרידה שמוחר להרביע על פרידה אחרת דהוי ממין אי ואין זה כחליו עבד וחצ"ה והדברים ל"ע דהנה ע"כ לא נאמר דזה מין כזה שיש לו שני דינים דא"כ למה לוקה בהנהגה דהא מנהיג פרידה מצוחר דר"ש פ"ח דכלאים משנה אי בשם ירושלמי דרן כזה ועיין רא"ש שם דלהלכה הסיקו הפוסקים דמותר לרכוז על פרידה ולמה אסור בפסוקהמ"ק וע"כ דבשור פסוקהמ"ק נאמר שיהא לו דין שני מינים ולכן לוקה בהנהגה א"כ לריך להיות אסור להרביע על עוד פסוקהמ"ק דהא אחי אד זה ומשתמש בלד השני כמו צח"ע וחצ"ה דכאן ע"כ אין גזיה"כ דהוי מין כזה אלא דגזיה"כ שיהא לו דין של שני מינים וא"כ אסור גם להרביע על צהמת פסוקהמ"ק, ול"ע.

ע"ב. אמדוכו לקבל ארבעים וכו'. מצוחר צרמז"ס צפיהמ"ש דהאומד הוא על פי אנשים היודעים צמגי בני אדם. משמע דזה לא לריך דיינים, ויש לעיין אם סגי באחד או לריך ג', ואם גם צזה הולכין אחרי הרוז.

ריב"ן ד"ה הא דאמדוכו ליומי וכו' הלכך כי אמדו תחלה צמ וכו' פוערין אותו שהרי נתצצה, יש לעיין אם זה דוקא אם לקה מלקות הראוי

להשתלש דאז נקרא שקיבל מלקות ונתצצה כבר או דאף אם קבל רק מכה אי כבר נתצצה דהנה מה לריך טעם דנתצצה ל"צ דכיון דיש ע"ז שם מלקות וא"א כעת לתת יותר מה איכפת לן מה דלא היה האומד נכון דלכאורה בלא אמדוכו כלל ונתנו לו ל"ט מלקות נחקיים מלקות ה"י כאן נהי דבועל האומד הו"ל כהלוקהו בלא אומד וכיון דקבל מלקות הראויות להתקבל לפי מצבו היום כבר קבל שער מלקות ממש דהא זה הוא המלקות ששייך היום לקבל אם היו אומדין אותו נכון אצל אם נאמר דגם צקיבל מכה אחת מופטר א"ש דאע"ג דאין זה מלקות ששייך ליתן כלל מ"מ הרי נתצצה, ואולי דשם מלקות צפחות מל"ט אינו, אלא אם יש אומד דאין יכול לקבל יותר דנהי דאם קיבל ל"ט הוי מלקות בכל אופן אצל צפחות מל"ט כל שלא היה אומד אין ע"ז שם מלקות וכל פטורו משום דנתצצה ולפי"ז ודאי דאפילו אם קיבל מכה אי דאין ע"ז שם מלקות ג"כ נפטר דהא גם צקיבל ג' מלקות אין עליהם שם מלקות כיון שלא היה אומד אלא מחמת שנתצצה א"כ אין נפק"מ צין ג' לא, ויש לעיין לפי סברא זאת באמדוכו ל"ט מלקות וכבר קבל ד' מכות ועכשיו אמדוכו מחדש שיכול לקבל עוד שנים מי נימא כיון דהאומד הקודם בועל דד' הקודמות אינם מלקות והאומד דשנים אין עליהם שם מלקות לכן יפטר או דלמא דהא דאמרין דאין אומדין היינו דאין נותנין מכות שאין ראויות להשתלש אצל לא דאין שם מלקות עליהם צפחות מג' וכאן שביחד עם דד' מלקויות הקודמות יהיו מלקות הראויות להשתלש יקבל עוד שנים לפ"ז, ועיין צרמז"ס פ"ז מסנהדרין הל"צ דמשמע מלשונו דדוקא אם לקה ע' או י"ב ולכאורה זה לאו דוקא דהא צמזונה ג"כ כיון שאין לו כח ליותר הא לכה"פ היה כאן מלקות ו' ולמה לא יפטר ול"ע וצמאורי ג"כ כתב דדוקא אם לקה מספר הראוי להשתלש כגון ג' או ו' או ע' ומשמע דאם היה ח' חייב להשלים ול"ע.

ריב"ן ד"ה הא דאמדוכו ליומי וכו' וכן אמדוכו ל"ה וכו' ציוס חזרו ואמדו

משום דאין ראייה ממך שנשתנה דאז לא היה
אומדנא אמיתית, ומ"מ חל אומדן אפילו על
המחר שישתנה. והראונו לעיין בחזו"א ח"מ
סי' י"ח.

בר"ב"ן שם, בא"ד כשהגיע יום פלוני אמדו
שאינו יכול לקבל, לכאורה ז"ל חל
דין להלקותו על היום ההוא דאלי"כ מה מהני
מה דאיתו היום אינו יכול לקבל כמו שאמדוהו,
נמחין על יום אחר, ואז נאמד אותו, וכיון חל
דין להלקותו על היום ההוא מה צריך טעם
דכבר נתבאר בא"ד כיון דלרובים להלקותו דוקא
היום וא"א ממילא פטור וא"ל דנבי חל זו
דין פסק שצריך דוקא אותו היום היינו שמשום
הפסק והאומדן הקודם צריך דוקא היום ההוא,
אבל מ"מ נוכל לחזור ולדון ולהייבז מלקות
ביום אחר דנבי דמחמת פסק ההוא א"א
להייבז ביום אחר מ"מ נוכל להייבז מפסק חדש
ולזה אמרין כיון דנתבאר א"א כבר להייבז
פסק חדש ליום אחר ולפ"ז אליבא דלמא יולא
דא"א מלד עלמו לעשות פסק שיחול דין חיוב
להלקותו רק ביום ההוא שמשום זה יפטר אם
לא ילקוהו אז, ורק בצירוף הסברה דנתבאר חל
האי דינא.

עבר עבירה שיש בה שני לאוין אמדוהו אומדן
א' לוקה ופטור. והיינו כדמוקי בגמ'
בגון שאמדוהו שיכול לקבל מ"צ מלקות אז
נחשב ל"ט עבור עבירה א' וג' עבור הלאו השני.
והנה צבית הלוי עה"ת פי' צלח ציחר על הא
דאמרין לעיל דף ה' משלשין בממון ואין משלשין
במכות ומצוה שם לרצא משום דבעינן כאשר
זמם לעשות לאחיו וליכא, ופריך אי הכי ממון
נמי ומשני ממון מזערף מלקות לא מזערף,
ומצוה דהחילוק הוא דבממון מאה זוזים הם
ממש חלי ממאתיים וכשמשלמין יחד נחקיים
כאשר זמם אבל במלקות ההכאה השני' מכאצת
יותר מהראשונה וכן השלישית קשה יותר וכן
כולם, וכיון דבעדים ראו להייבז ל"ט מכות לא
מהני מה שילקו פחות מזה דאין זה כאשר זממו
לעשות לו יסורים גדולים עד של המכה הל"ט

שיכול לקבל ארבעים איגלאי מלחא דטעו באומדן
ראשון ואינו כלום והלכך אם לקה כבר כל
השמונה עשרה פוערין אותו דכיון דילא מצ"ד
כבר ציון צ"ד הוא להחזירו. והיינו דכאן לא
שייך לפטרו מטעם דנתבאר דהא אין זה שונה
מכל פעם ולא סגי ליתן לו פחות מל"ט אם
יכול לקבל ל"ט, אלא דכיון דכבר פטורו צ"ד
הוי ציון צ"ד לכן אין נוחנין לו יותר.

ריב"ן הנ"ל, בא"ד ציון צ"ד הוא להחזירו, יש
לעיין אם משום כך יש לו כבר מלקות
כדין ונתכפר לו ואפילו מן הכרת דהא אמרין
לקמן דלוקה נפטר מידי כרת או דלמא דצ"ד
לא נותנים לו יותר אבל צאמת לא נחקיים זו
מלקות כדין ולא דמי להיבא דפוערין אותו
מחמת דכבר נתבאר בא"ד דהתם ה"י מלקות
כבר אבל כאן כל פטורו משום ציון צ"ד אבל
לא ה"י מלקות כדין אפשר דלא נתכפר אלא
דאפשר דכל שלקה קלח אף בלי אומדן אין הפשט
דאין כאן מלקות כלל אלא דחייב להשלים את
השאר כיון שלא נפסק ע"י צ"ד שצוה יפטר
אבל אם משום איזה סיבה א"א להלקותו נפטר
מהמלקות לגמרי וכמו שקיבל כל המלקות דמי
ונתכפר ועיין בבהב"מ פ"ז מסנהדרין אות א'
דכתיב מעשה בא' שיש צביהכ"ס כדי להלקותו
ולא בא' הממונה ופטור רצונו זקני כיון שלא
הורגלו בצפיתא משמע דנפטר מהעבירה דהא
צביה"כ אינו חייב מחמת עונש צדי אדם אלא
דכא ראה כפרה על העבירות וזה הוי כפרה
כיון דאין נובגין בצפיתא והו"ל כאילו כפתוהו
ומה יש ראייה דאפילו כן דאמרין לקמן דנפטר
בזה ג"כ יש לו כפרה כבר, ול"ע דצמ"ע סס"ג
משמע דאיידי בהב"מ צמלקות מטעם קנס
צ"ד ופטורו צ"ד. ולפ"ז אין ראי' לענין כפרה.

בר"ב"ן ד"ה וצרייתה בא"ד אומדן ראשון אומדן
גמור היה, יש לעיין דהא כל מה דלא
הוי עשות משום דבכמה ימים אפשר להשתנות
וא"כ לא שייך דין אומדן על מחר כיון דעלול
להשתנות גמלא דהוי תרתי דסתרי דהוי אומדן

דבנפסקה הראשונה ונריך לקבל מלקות בשביל
עצירה השניה, כגון באמזכור למ"ה מלקות
בשביל שתי העצירות ונפסקה ראשונה אחרי מכה
א' לא אמרינן דבעד העצירה הראשונה יקבל
ל"ט והשניה ו' וכיון שלא טעו באומד ונפטר
מחייוב הראשון נשאר בו חייוב מלקות על עוד ו'
אלא דנפטר מחייוב א' ונשאר עוד חייוב של
מלקות א' וחייוב מלקות הוא ל"ט].

ורבנן הכוה בתנוקות של בית רבן. בכס"מ פ"ז
מסנהדרין מסופק בדעת הרמב"ם דאולי
ס"ל דמכ"ח לוקה מ' ובה דאינו לוקה אלא ל"ט
הוא מדרבנן ולפי"ז ל"ט למה לריבין לתרץ דמיירי
בתנוקות של בית רבן הא הם מודים דנריך
לחם בין הכתפים עוד מכה מדין תורה דזה
הם לא חולקים אלא דס"ל דתקנו שיקנה ל"ט
ואולי רוצים להעמיד דהפסוק כבר מיירי אחר
התקנ"ה דהקילו בעונשו.

דף כ"ג ע"א מזה לנמצא. יש לעיין מנ"ל
מזה זאת, ובפסוקא מאי
איכפת לן אם יחזור עוד פעם את הפסוק, ואם
זה מדרבנן למה תקנו זה.

ע"ב ר"ה הקצ"ה לזכות את ישראל, פי' ריבין
דאפי' דברים שאדם קץ בהם מ"מ
אסרתן תורה כדי שיקבל שכר על שפורשין מהן.
ונע"ק דהא בקידושין דף מ' ע"ב אמרינן דרק
כשנא דבר עצירה ופורש יש לו שכר כעושי
מזה אבל סתם אין לו שכר, ופשוט דנא דבר
עצירה לידו הוא רק כשהוא רעב ונמצא על יד
אוכל שמחאהו וגמנע אז יש לו שכר אבל אם
הוא שצט ואין לו תאות אכילה לא יקבל שכר,
א"כ שרצים שקץ בהם ואין לו תאות לאוכלם
למה יקבל שכר, ודוחק לומר דרק לקבל שכר
כעושי מזה הוא רק כשנא עצירה לידו אבל
קצת שכר יש לו תמיד.

מאן סליק לעילא. יש לעי' הא מלינו הרבה
פעמים שאם עושה כן מוצטת לו עולם

ולו לא יהי כל כך יסורים. ולפי"ז יש לעיין
דמנ"ל דיש אפשרות בכלל להכות בפעם א'
יותר מל"ט מלקיות כיון דהמכות של יותר מל"ט
כואבים עוד יותר, ולא מלינו ראי' מן התורה
שאפשר לחת לאיש יסורים כל כך גדולים,
ובשלמא בלי דברי הכית הלוי לא מלינו רק
מספר המלקיות ואין חילוק אם זה ביסורים
גדולים או לא רק נריך שיוכל לעמוד בזה, אבל
מה שיכאז פחות או יותר לא משנה את הדין,
ולכן שייך להלקותו בפעם א' גם יותר מל"ט,
אבל להכות הלוי ל"ט.

והעירוני דהא א' שקיבל אחיה מכה קודם
שלא בצ"ד צ"ז מכל להלקות ל"ט
מכות אע"פ שזה יכאז יותר, לכן גם כאן נוכל
להכותו יותר. אמנם זה גופא ל"צ לפי הכית
הלוי דאין נוכל לחת מלקות ל"ט לאדם שכוכה
קודם כיון שיכאז לו יותר, וע"כ דזה לא קובע
כמה יסורין יהי לו וא"כ גם לגבי הזמה לא
נתחשב בזה.

הא דאמזכורו לארבעים ותרתין צרמב"ס פ"ז
הל"ה מסנהדרין פסק דאם הכהו מכה
אחת ונתקלקל נפטר משני החייובים ונפסקה
ראשונה נפטר רק מחייוב מלקות א' ולא משניהם
ו"צ מה נפק"מ ואע"פ שהרמב"ם לומד כן פשוט
בגמ' כמו שביארו גובלי כליו מ"מ מ"ש ואפ"ל
דהא דנתקלקל פטור משוב דכיון דהמלקות עשה
נו הציון קרינן ציה ונקלה שמחמת המכות
שקבל נעשה לו הציון משא"כ דבנפסקה הראשונה
דטעם הפטור משמע דכיון דבנפסקה המלקות
נפסק משמיה קמרחמי עליה, והנה ודאי דהמכה
הראשונה כיון דהיא מכה מה דמהוייב בהלקותו
יהיה דחייבו מכה שני עצירות ואין יותר הכרה
שקיבל זה מכה נלו זה או מכה לאו השני וכיון
דהמכה גרמתו להתקלקל נמצא דהמכה שהיא
מכה שני החייובים קלקלתו אף שבמציאות
מהמכה הזאת לא היה נפטר רק מעצירה א'
מ"מ כיון שהמכה שהיא מכה שניהם קלקלתו
נפטר משניהם משא"כ דנפסקה דפטורו משוב
דמשמיה פטורו זה רק מהייב חדא [וגרר]

זה התכלית הראוי, כי רצון יראיו המקדש בכל מדריגתו העילאית עם השראת שכינה בדרגה הגבוהה, ולזה אף דלא יחרב כי לא תתקיים נבואת אוריה הרי ישאר מקדש צלי מדריגה הנכונה, וכנראה שביהמ"ק שנפגס בקדושה אז כמו שכתבו שמקדש שמעורב צו יד נכרים כגון מה ששלמה בנה שעזרו בזה העכו"ם חירם מלך צור לכן ה' שליטה ליחרב, משא"כ משכן של משה כמבואר בספורנו בתחילת פ' פקודי, ה"נ אחרי שנבנה כ"ז שלא ה' בישראל חטא ה' בדרגתו ובשלימותו אבל אחרי שחטאו נפגס כבר ואז כבר יש שליטה לזרים, וה"נ יש צו פגם להקדושה וצריך מקדש חדש, ולזה ה' שמח על שבעת יבנה מקדש חדש שבו לא יהי שוב מערובת של פגם.

והנה כתבו שכל אדם הוא בבחינת עולם קטן ויש בו ג"כ ככלל מקדש והאדם שמטמא עצמו בחטא מקלקל מאד מאד דרגתו, והחשובה קשה מאד לבוא אל המצב הטוב, וכל זמן שהאדם חי יש לו אפשרות להצטנן להיות על המדריגה היותר עילאית, ומוטל על כל א' להתחזק כדי לעלות בתורה ויראה בתפלה ובמעשה המצוות ובמדות טובות בין אדם למקום ובין אדם לחבירו, וכל א' שישהדל יזכה לסייעתא דשמיא גדולה מאד.

הבא, כגון הא דאמרין בצרכות דף ד' ע"ב דהאומר תהלה לדוד ג' פעמים ביום מוצטח לו שהוא בן עולם הבא, ולא פרכיין מאן סליק לעילא ולמה כאן קשה מאן סליק לעילא.

דף כ"ד ע"ב עד שלא נתקיימה נבואתו של אורי' וכו'. לכאורה איך לא הי' בטוח שנבואתו של זכרי' תתקיים הא צריך להאמין לדברי נביא אמת, אולם פשוט כמבואר ברמב"ם דנבואה לרעה הקצ"ה חוזר משא"כ נבואה לטובה, וכאן דהנבואה לטובה של זכרי' חלו' בהנבואה לרעה של אוריה וזה הא יכול להשתנות לכן ה' מסופק אולי לא תתקיים גם הנבואה לטובה. אמנם לכאורה צריך טעם דא"כ מה איכפת לו הא כיון שלא יחרב המקדש דלא תתקיים נבואת אוריה כמבואר ברבינו גרשום הא שוב יהי טוב דהא ישאר המקדש וכי מה עדיף שיחרב ויבנה מחדש מאס לא יחרב כלל.

אלא דהציאור הוא, דהא מבואר בנפש החיים דכ"ז שישראל היו במדריגה גבוהה ה' רוח"ק ואורים ותומים ושכינה וכל מה שהיו יותר במדריגה נמוכה ירדה הקדושה עד שהגיע למצב שהי' שייך כבר שיחרב, אמנם גם אז מ"מ לא הי' גרע מסתם בית שכו"ז שלא נגזר ליחרב יכול לעמוד וכ"ז שלא יחרב היו יכולים להקריב עליו קרבנות ולקיים בו המצוות, אבל ודאי אין

תושלב"ע

ספר אילת השחר מסכת שבועות

פרק שני

ידיעות הטומאה

ע"ב. לשיטת הגרעק"א נשו"ת סי' ח'
דמחעסק הוא איסור אלא דפטרמו
חורה מחטאת, יש לעי' למה מותר לר"ש דבר
שאינו מחכין בשאר איסורין דאינו פסיק רישא
מ"מ הא כשיעשה האיסור עבר עבירה זידיס
נשוגג כעין מחעסק שילא ע"י מעשהו ונמצא
דעבר עבירה, וכן נמוכרי כסות דכתבו החוס'
שבת דף כ"ח ב' דמיירי דאינו פס"ר שיהנה
מ"מ לא עדיף מאס עושה מעשה שע"י יעבור
נשוגג באופן דמחעסק דג"כ לכל הפחות אסור,
ולמה מותר לכתחלה, הא דלמא יהנה ואז נמצא
דעבר עבירה באופן דמחעסק.

ומובא שם נחשו' דבעל החוות דעת כ'
דמחעסק אינו פטור אלא היכא דכל
החיוב מחמת מעשה אבל בעבירה שאיסורה בלי
מעשה גם מחעסק חייב, ומהגרעק"א משמע
דלא ס"ל כהחוו"ד דהא הקשה בהעלם מקדש
דהוי מחעסק ושם הא אסור גם בלי מעשה
ע"י ששהה ואע"ג דנשהה זה איסור אחר דהא
בעינן שיעור שהי' וכאן אינו נריך, ובטימא ע"מ
במוד ג"כ איבעיא להו בגמ' אי בעינן שיעור
שהיה, מ"מ כיון דגם כשנכנס דרך אחוריו עובר
בלי שיעור שהיה, הרי דעל ע"ס היותו שם חייב,
ואפילו נכנס כדרכו דהחיוב על מעשה הכניסה

דף י"ד ע"א. שאין מוסיפין על העיר ועל
העורות וכו'. יש לעיין אם
הולכין קודם להקדיש את המקום אלא דלא
הי' לו דין עזרה רק אחרי קידוש, ולפי"ז
ע"י הקידוש הותר המקום בדריסת הרגל,
דאע"ג דאין מועלין במחזור איסורא מיהא
איכא נוצמנ"ח מלוא קכ"ז דן בזה, ודעתו
נצמחזר אסור בהנאה מה"ת, וז"ע בריטב"א
קידושין דף נ"ד א' דמדדבריו משמע דמותר
לכן לפני זה הי' אסור בדריסת הרגל, והא דהי'
מותר לדרוס במקום ההוא ב"ד וכל ישראל,
היינו דנעשה כאחד דע"י שהלכו שם נעשה
קדושת עזרה שמוחר לילך שם ואין כאן משום
נהנה מן הקודש דומיא למש"כ בתוד"ה אין
עזרה, או דבאמת לא הקדיש בפה קודם רק
ההליכה דנ"ד וכו' הוא דקידש את המקום
לקדושת עזרה ולא הי' שום הקדש מלכד זה.
בן יש לעיין למ"ד ירושל'ס נחחלקה לשבטים
א"כ כשהוסיפו על העזרה חוץ משטת הר
הבית הא הי' המקומות שקמוך לעזרה שייכים
לאנשים והולכין לקנות מהם כדי לקדש אותם.
ולא נזכר דקנו מהאנשים את השטח שהוסיפו
ואולי מפני שנמליאות לא הוסיפו בשום פעם
על העורות.

מ"מ לא נריך שהוא יכנס דאם יתן שיכניסו עצמו בודאי ג"כ יתחייב אע"כ אין החיוב על המעשה ידי' אלא על מה שהיתה כניסה וא"כ גם מתעסק יתחייב. וע"כ דלא ס"ל כהחוו"ד בזה.

ועל תמיתה הגרעק"א מהעלם מקדש דהוי מתעסק אפשר דכל ענין דמתעסק נאמר בחפלא שזה עושה את האיסור, והנה בחלצים ועריות דהפך האסור הוא החלב או בשחוטין חוץ הבהמה, ואם בזה טועה הוי מתעסק, ובמקדש אם האיסור ה' לטמא את המקדש או את הקודש ה' שייך מתעסק באינו יודע שזה מקדש או קודש אבל כיון דאינו מטמא את המקדש, אין המקדש החפלא שנעשה בו האיסור, וכן בשבת בטועה שזה חול אין זמן השבת חפלא ששייך לומר עליו דבו האיסור והאיסור אז נחשב על הגבירא, וכשטועה בחשבו שזה יום חול אין זה מתעסק, ולפי"ז אם בעלם הכניסה למקדש יהי מתעסק כגון אם יעמוד בפתח עזרה ורואה להכנס בזהלד וטעה ונכנס שם הוי מתעסק כיון דהוי מתעסק בעלם הכניסה דזהו דבר האסור.

ויש להעיר על מה שרואים לחלק דמתעסק אינו פטור אלא בעצירה דבעי מעשה ובהעלם מקדש לא בעי מעשה ידי' לכן חייב מתעסק, דהנה במכות דף י"ד הביאו בתוס' ד"ה לאפוקי, בשם התורה כהנים דלהתחייב קרבן חייב רק אם עשה מעשה דלכן מסית ומדיח פטורים מקרבן וא"כ אם נחשיב לנכנס למקדש חיובו בלי מעשה איך יתחייב קרבן, וע"כ דזה מקרי מעשה ידי' א"כ שייך מתעסק למיפטרי'.

והגדה בפסחים דף ל"ג כתב רש"י דצמעילה דלא כחייב אשר חטא בה למעט מתעסק חייב גם במתעסק דהיינו שגגה כל דהו. ולכאורה אם נימא דזה גילוי דכל מתעסק אינו עצירה ודלא כהגרעק"א לפי"ז גם באיסור לאוין אין עצירה במתעסק ולמה צמעילה יתחייב הא לא עשה עצירה, ולכאורה ראוי כחידוש

דהגרעק"א דמתעסק הוי איסור אלא דנתמעט מקרבן וזה דוקא מחטאת ולא באשם מעילות כיון דלא כתוב ביה מיעוט. ויש לדחות דבאמת מאד הסבירא לא שייך להעניש על שוגג, דהא כל ענין עונש הוא על בחירתו ברע אלא דמזה דחייבתו תורה קרבן בעושה עצירה בשוגג גילתה תורה דגם זה פשיעה ונריך כפרה, ובה מיעטה התורה דעל מתעסק אי"צ כפרה דאינו חטא כלל, נמצא דמה ידיעין דגם באיסורי לאו הוי חטא בשוגג ג"כ חטא הוא רק מדהחמירה תורה להביא קרבן בדבר שחייבין על זדונו כרת ודיו לבא מן הדין להיות כנידון ומתעסק באיסור כרת אינו נריך כפרה דמתעסק אין כלל חטא ונשאר הסבירא דשוגג כזה נריך להפטר. וכ"ז באיסור לאו דלא מצינו בו פסוק מיוחד דעצירת שוגג הוי עצירה וזהו נריך להפטר. ולנערה לא חשבה דבר לעונש בידי אדם, ע"כ מיירי באופן דהתרו בו, דאל"כ תיפול"ל דחסר התראה, אלא דס"ד דמחויב למסור עצמו ולכן יתחייב ולזה גילתה תורה ולנערה לא חשבה דבר דבאונס פטור, ובפרט מובן מאד לפי שיטת הרמב"ם דגם באלו שיהרג ואל יעבור מ"מ אם עבר והתרו בו פטור דגם ע"ז קאי ולנערה לא חשבה דבר, אבל בשוגג לענין עונש בידי שמים סבירא הוא שיפטר, אבל צמעילה שחידשה תורה שחייב קרבן כפרה על חטא בשוגג, ואינו נריך ללמוד מחטא שוגג של כרת הרי דגילתה תורה דשוגג כזה נריך כפרה וכיון דאין כתוב כאן מיעוט על מתעסק נשאר דצמעילה כל שוגג חייב כפרה גם כזה דמתעסק.

יש לעי' אם מתעסק באיזה דבר איסור נשאר איסורין ונעשה דבר שיש בזה איסור אחר, כגון שרצה לעשות הקפת הראש עם סכין ונעשה שחיטת חוץ, אי מקרי מתעסק דאע"ג דכתבו התוס' בכריתות דף י"ט ע"ב דסבירא דמתעסק הוא מפני שמה שרצה לעשות הוא באמת היתר, מ"מ אולי גם כאן לגבי האיסור שנעשה הו"ל כחשב על היתר וצ"ע.

למקדש ומ"מ חייב דנהי דהוי ידיעה בתחילה מ"מ הוי העלם לענין זה.

דף ט"ו ע"א וכן פשטו לדורות. מדלפינן מינה גם להוסיף על העיר

ג"ל דגם בימי משה נתקדש המקום שיהי מותר באכילת קדשים קלים ע"י כל אלו, חוץ מלחמי חודה, דאל"ה מנ"ל לדורות דבעי כל הני בהוספה על העיר, נמצא דבימי משה הוי קידוש העזרה והעיר דומיא דהכי בעי לדורות אלא דנוסף לזה בעי שירי מנחות בעזרה ושחי חלות חודה בהוספת העיר.

תוד"ה וכן פשטו, דהקשו וכי נשאלו באורים ותומים לעשות משכן הלא קודם שנמכהן אהרן ע"י המילואים נעשה המשכן. ולכאורה יש לתרץ דכיון דכל יום הוי מקימו יתכן דלא הוי צו קדושה אלא הוראת שעה להקריב צו ולאכול כל ז' ימי המילואים אבל בר"ח ניסן כשהוקם כבר נמכהן אהרן ואז חל קדושת העזרה ע"י האורים ותומים. משמע דגם צו' ימי המילואים הוי צריך שיהי לעזרה קדושה דבלי זה לא היו יכולין לעשות צו הקרבנות.

והנה מבואר בדבריהם דע"י אורים ותומים הביאור ששאלין באורים ותומים, ולכאורה הוי אפשר דסגי בזה דהכהן גדול מלווה באורים ותומים דזה נקרא דמקדשין בכהן ואורים ותומים ובימי עזרא דהי' חסר האורים ותומים לא הוי אפשר לקדש, ואע"ג דכתבו התוס' סופ"ק דיומא דגם בבית שני הוי אורים ותומים אלא דלא היו שואלין, כבר ביאר בכס"מ פ"ד מהל' בית הבחירה דהשם המפורש שעל ידו היו נשאלים והי' נתון בכפלי החושן זה לא הוי בבית שני א"כ אפשר דזה מה שהי' צריך כדי לקדש.

ואולי אפשר דס"ל דגם זה הוי בבית שני אלא דלא הוי עונה האורים ותומים, ולכן קשה להם שפיר דע"כ מדאמרין לקמן דף ט"ו דבימי עזרא לא היו יכולים לקדש באורים ותומים ע"כ דלריך שישאלו צו דאילו סתם להיות

ולא ידע אי כעדשה מטמא או לא. בפשטו ה"נ אם חשב דכעדשה אינו מטמא ג"כ אותו ספק, אי כיון דידע דשרץ מטמא הו"ל ידיעה או כיון דחשב דכעדשה אינו מטמא אין כאן ידיעה בתחילה.

ויש להסתפק אם להלכך דהו"ל ידיעה בתחילה יתחייב אע"ג ידיעה זאת הוי לו ג"כ כשנכנס למקדש או כשאכל את הקודש או לא. והנה ברמב"ם פ"א משגגות הל"ב כתב דלא ידע שיעור כמה מטמא בשרץ ובשעה שנכנס שכת לגמרי שנגע בשרץ. ומשמע לכאורה דאם זכר אז א"כ ממ"נ אי הוי ידיעה הא ידיעה זאת הוי לו גם בשעה שנכנס ואי לא הוי ידיעה א"כ לא הוי לו ידיעה כלל וממ"נ פטור אבל בנביא שניה דידע שיש ביהמ"ק אבל לא ידע מקומו שם לא הזכיר הרמב"ם דבשעה שנכנס שכת לגמרי שיש ביהמ"ק, דהסם לא שייך לומר ידיעה כזאת חטיל שלא יהי' עליו שם שוגג כיון דלא ידע שזה מקום המקדש וועי' ברשב"א בשם הרמב"ן דכשלא ידע שזה מקדש הו"ל כלל ידע כלל שיש ביהמ"ק בעולם].

והנה ברמב"ן הובא פי' ר"ח דודאי בספק כעדשה אינו נקרא ידיעה בתחילה וכל הספק אם זה העלמה כשאינו יודע בשעה שנכנס למקדש אם שיעור טומאה כעדשה, ולפי"ז הספק הזה יכול להיות גם בשאר איסורים אם נקרא שוגג דלענין העלם בשעת העבירה לא מצינו חילוק דין בין טומאת מקדש וקדשיו לשאר איסורין, א"כ למה איבעיא להו דוקא כאן, ולפירש"י דהספק הוא בדין ידיעה דזהו דין שנאמר רק בטומאת מקדש א"ש.

והנה בנביא דספק שרץ או לפרדע מטמא דאמרין ע"ז זיל קרי צי' רב הוא, כתב רש"י לכן הו"ל כידיעה בתחילה וכשאכל את הקודש נעלמה ממנו נגיעה ראשונה הרי ידיעה והעלם אחריה, משמע דאם זכר נגיעה ראשונה הוי נקרא דעשה חטא כידיעה דא"ל להציא קרבן, אבל בתוס' לעיל דף ה' ד"ה ידיעת, מבואר דידיעת בית רבו הוי לו גם בשעה שנכנס

בקידוש העיר. דמנ"ל זה ללמוד מקרא. והנה בין המדות ובין המנחות ה' מקדשי יחיד ומבואר בגמ' דאם ה' שייך לקדש בשמי הלחם בחג השבועות ה' מהני, והם הא היו קדשי ציבור, הרי דאין חילוק בין קדשי ציבור לקדשי יחיד, ובערכין י"א ע"כ בשטמ"ק אות ו' משמע דהציאו במיוחד תודה משל ציבור. ועי' מש"כ הרמב"ן צפ' ויקרא דכל הקרבנות אם רוב ציבור הציאם דין קרבן ציבור עליהם וא"כ בכל קידוש שהציאו לחמי תודה ה' לזה דין קרבן ציבור ולכן נמי ידעינן דמהני שמי הלחם, ובירושלמי פ"א מסנהדרין איתא דשלמה הציא לחם מנוב וגבעון, ובמראה הפנים ציאר דזה לקדש ירושלים.]

אטו לחמי תודה בעזרה מי לא מתאכלי. יש לעי' אם נאכלין מחמת דקדושת עזרה מחיר לאכול קדשים קלים ק"ו מקדשי קדשים, או דנאכלין הקדשים קלים בעזרה מחמת דלעזרה יש גם דין ירושלים וירושלים מקדשתן, ואם זה מדין מיוחד דעזרה מותר לאכול קדשים קלים א"ש טפי מה דפריך אטו לחמי תודה בעזרה מי לא מתאכלי היינו דמכת דין עזרה הא נאכלין הלחמי תודה.

תוד"ה מתיב. תימה ממשכן גופי' [פי' ממקדש] הו"ל לאקשו"י דליבעי משיחה לדורות כמו שנמשח צימי משה. ובמהרש"א הוסיף דע"ז לא שייך מירוך הגמ' דאוחס הא לא קאי אמשכן דהא דרשינן דגם לדורות צריך כל הני דברים שהי' צימי משה במשכן. ויש לעיין דהא רק קרקע המשכן ה' לו קדושת עזרה אבל דפנותיו וגגו יתכן דהי' כדין כלי שרת והוצרך משיחה ככל כליו, ומצינו דגם לענין קבלת טומאה, אהל המשכן דהיינו הפשתן ה' מקבל טומאה כמבואר צפ' במה מדליקין, הרי דלא ה' לו דין מחובר, ולפי"ז יתכן דלא ה' יכול להקשות כיון דמשכן אקרי מקדש דפנותיו ואהלו דין כלים עליהם

מלובש הא גם צימי עזרה ה', אבל ברש"י אפשר לפרש כהנ"ל. אמנם זה אינו דמסתבר דכיון דאין נשאלין לא היו נותנים בחובו את השם המפורש כיון דאינו מעטם הצגדי כהונה. ומה דאמרין ע"י נביא יש להסתפק אם הציאור דהי' צריך נבואה, ולכאורה משה רבנו הא אמר בחזרה בשם ה' ועשו לי מקדש. ובשם הגר"ח מבירסק כתוב דנבואת משה רבנו ה' ע"ז דין דברי תורה ולא דברי נבואה, וא"כ הא ודאי לא יכולים לילף לדורות כיון דלא יהי' נביא שלדבריו יהי' דין דברי תורה, דהא אין נביא רשאי לחדש דבר שהי' לזה דין ד"ת, וא"כ ע"כ דלא צריך כלל נביא, אם הציאור נביא הוא שיאמר נבואה, משמע דגם לנביא דינו בלי שיאמר דזה נבואתו.

אין העזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה מ"ט ירושלים וכו'. יש לעי' דהא כל האי דינא הוא מדברי קבלה, וצריך לומר כדאמרין בנזחים דף ע"ז דהלכתא ואסמכינהו אקרא, וא"כ הא לא ילפינן ק"ו ומה מצינו מהלכתא. כן יש לעי' הא צימי משה לא קידשו בלחמי תודה, ודוחק לומר דמה ילפינן דהי' הלכה מסיני לדורות בעי לחמי תודה אע"ג דצימי משה לא הוצרכו.

יש לעי' למ"ד דעזרה זכר בעלמא הוא דעבד, וע"כ דהיתה הוראת שעה דהא פוסל לחם א' ציוצא ואסור לפסול קדשים וע"כ דהיתה הוראה שעה, א"כ מנא ידעינן דלהוסיף על העיר בעי לחמי תודה דהא צימי משה לא עשו לחמי תודה וכאן היתה הוראת שעה אבל לא קידשו בזה, וצריך לדחוק דההוראת שעה היתה כאילו לקדש ממש, ונפק"מ דלהוסיף על העיר צריך לחמי תודה. אלא דע"ע מנ"ל דכך הי' ההוראת שעה לגלות על לקדש ממש.

שם. אין העזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה. לכאורה נהי דא"א בלחמי תודה מ"מ מנ"ל דשירי מנחות מהני דלמא לא צריך כלל. ואין לומר דהוי ילפותא דצריך לחם דומה כמו

והנה דברי המוס' יש להסתפק אם הכונה דלא שייך שיהי' קדושה כלל ובטלה קדושתה, או דא"ל שיהי' קדושה לענין שיהי' מותר לאכול קדשים קלים או צירושלים אבל מ"מ לא בטלה קדושתה ואם יבנה המקדש איה"נ דלא ינטרכו לקדש ירושלים, דיש לחלק אם נפלו המחיצות דאז החסרון צירושלים דאינה ראוי' להיות קודש דכל קדושתה תלוי' במחיצתה משא"כ מה שהיא תלוי' בביהמ"ק בזה כל שיבנה ביהמ"ק שפיר יחול.

ע"ב. בענין קידוש בשעת בנין. מבואר בריטב"א משום דכתיב ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימשח אותו ויקדש אותו. ויש לעיין אם זה מעכב או שזה רק מלווה לקדש בשעת הבנין. והנה זה ודאי דאפי' למ"ד מקריצין אע"פ שאין בית הרי דשייך לישאר קדושת עזרה אע"פ שאין בנין, אלא דדין הוא דלהתחיל לחול קדושה נריך להיות ביום גמר הבנין.

ויש לעיין אם גם הא דבעי מלך ונביא הוא ג"כ בשעת גמר הבנין, או דסגי גם לפני גמר הבנין, ואם נימא כן נוכל ליישב מה דמבואר בתוס' וצחים דף כ"ד בשם הירושלמי דדוד קידש המקדש, ובתוס' כאן ט"ו ע"א בד"ה אין, כתבו דשלמה קידש וכו' ברמב"ם הל' בית הבחירה. והי' אפשר דהתוס' כאן והרמב"ם יפרשו דקדושת דוד וגד הנביא הי' מדין דבעי מלך ונביא וזה אפשר גם לפני יום גמר הבנין, ושלמה עשה שאר הדברים, והנה כ"ז למ"ד דכל אלו תנן דבעי כל הדברים האלה.

ובתוס' לעיל בד"ה וכן תעשו הקשו לרש"י וכי שאלו באורים ותומים לבנות המשכן הלא קודם שנכתבו אהרן ע"י המילואים נעשה המשכן, משמע דאם באמת היו שואלים באורים ותומים לעשות המשכן הו' א"ש דיש כאן קידוש לאורים ותומים הרי דשייך קידוש דשאר הדברים לפני יום גמר הבנין.

והמשיחה הותרך בשבילו, אבל לא שייך להקשות דגם לדורות יבטיע משיחה דהינו צבית עולמים דהא צבית עולמים לא הי' כלי ועל קרקע עזרה גם צימי משה לא הותרך משיחה.

ובן אע"ג שהעתיקו המשכן למקום אחר מ"מ לא נזכר שהותרך לקידוש חדש. ונחמוד"ה אין עזרה הביאו דאין קידש יהושע, משמע דאע"פ שזה הי' משכן שבמדבר, הותרכו לקדשו במקום החדש, ולע"ק. וגם כשעזבו את המקום לא מצינו דנשאר דין קדושת עזרה על המקום, וע"כ דכל קדושת המשכן הי' כדין כלי ולא הי' קידוש מיוחד על הקרקע, דזהותו בנוי ממילא הי' דין קדושה על מה שבחוכו וכל מה שהותרכו משיחה במשכן דלמיקם ומיפרק קיימא ודינו כדין כלי דנריך משיחה, אבל בבנין בית עולמים לא הי' משיחה אלא קידוש המקום והקירות המחוברים נתקדשו בקדושת המקום, ולא מצינו על קרקע שהותרכו משיחה.

תוד"ה אין עזרה. בריטב"א ביאר קושיותם דבמקדש ראשון קודם שנחקדש דינו כבמה. ולפי"ז קושיתם דנהי דלמקום המקדש כיון שקובעים אותו כעת בשביל כל ישראל יש לו דין צמת ליצור דלכן כתבו דמנחת העומר הי' שייך לקדש לולא זאת שזה הי' בחג הסוכות ונחמקדש דוד נתקשה בזה למה דמנחת העומר הי' א"ש להם להתוס' ולמשנ"ת א"ש נס"ד] והיינו משום דמקום המקדש דין צמת ליצור יש לו כעת גם בלי הקידוש ושפיר מקריצין שם מנחת העומר, מ"מ סתם מנחה אינה קריבה צמת ליצור להך מאן דאמר.

והנה נס' מקדש דוד הל' בית הבחירה הקשה על דברי התוס' וצחים ס' ע"ב דכתבו דתימא לומר דקדושת ירושלים קיימא אחרי שבטלה קדושת המקדש כיון דכל קדושתה בשביל המקדש. וצירושלמי הא מבואר דלא קדשו קודם המקדש דא"כ לא היו מציאין תודה מגבעון הרי משמע דהי' אפשר לקדש ירושלים לפני המקדש.

ובמקדש דוד צמין בית הצחירה הביא דהתוס' במוכה דף מ"א הקשו למה צומן שאין ביהמ"ק האיר המזרח ממיר הא אפשר להקריב גם בזה"ו דמקריבין אע"פ שאין בית, ותייראו דמ"מ אין מוצח ומוכה בוצחים דמוצח שנפגס כל הקדשים שנשחטו שם פסולין ואין אוכלין בגינו שירי מנחה וקדשי קדשים וקדשים קלים. ותוס' וצחים דף נ"ט כתבו דמנחה אפשר להקריב במקום המוצח. והק' המקדש דוד דלדברי התוס' בוצחים יקשה קושיאם דלמה א"א להקריב עומר.

ולשיטת החינוך מזהו ח"מ כשאין ביהמ"ק אין חיוב להקריב אע"ג דאפשר, ונהי דהתוס' יתלקו בזה דאל"כ לא הולכנו לטעם דכשאין מוצח אין אוכלים בגינו שירי מנחה תיפוק ל' דאין מזהו בשום הקרבה כ"ו שאין בית מ"מ אפשר דזה יודו גם התוס' דכשאין מוצח ולא יתיר את השירים אע"ג דכשר מ"מ אין מזהו להקריב, ורק צומן שיש חיוב הקרבת עומר אין מה שהאיר המוצח מתיר אבל צומן שאין חיוב להקריב, האיר המזרח מתיר.

תור"ה אין צמין בית המקדש בלילה. בריטב"א הביא קושיא התוס' ותיירוש, והוסיף דכיון דלא אפשר לקדש צמתי תודות אין מקדשין, ואפי' למ"ד דכל אלו חנן, זה קאי על אלה שעשה משה שמעכבין אבל אלה שנלמד מעזרא לכו"ע היכא דלא אפשר לא מעכב, וכונתו ע"כ למ"ד לא קידשה לעתיד לבוא, ונע"ק דלמ"ד לא קידשה הא ע"כ צאלו חנן ובחדא מיניהו סגי.

וצ"ע מאי קשיא ליה דלכאורה נהי דלשחוט תודה או לקמח מנחה פסול בלילה ואין צמה לקדש בלילה מ"מ יקדשו ביום, ונ"ל דס"ל דנריך דוקא בזהו לילה דבקדשים הלילה הולך אחר היום הקודם וכיון שנגמר בלילה כבר א"א לקדש ביום המחרת דהוי כיומא אחרת.

ולבאורה הי' נראה דכל צמין שירד מן השמים לא שייך שיטרכו הסכמת

ב"ד ומלך וכל אלו, דכל זה שייך שימלכו בהם אם להוסיף על העזרה או לקדש אבל כשירד מן השמים אין לך קידוש גדול מזה, אלא דקידוש דצמתי תודות דאינו מחמת הסכמת האנשים הי' שייך גם במקדש הצנוי בידי שמים לולי דא"א, אבל כל שאר הדברים החלויים בהסכמה כיון שירד מן השמים לא שייך שיטרכו הסכמה, דהסכמה משמע צמוס' ט"ו ע"א צד"ה וכן תעשו דהיא על עשיית המקדש אשר זה לא שייך במקדש הצנוי כבר בידי שמים.

תור"ה אין צמין. במקדש דוד הקשה דלפי"מ דמשמע מהירושלמי יומא דביהמ"ק שהוקם בלילה פסול לעבודת יום א"כ מאי מהני מה דתייראו התוס' כאן דביהמ"ק דלעתיד יבנה בידי שמים לכן יהי' בלילה, דהתינת אם זה רק ענין של מזהו שייך לחלק דאנן אסור לנו לבנות בלילה משא"כ בידי שמים, אבל כיון שזה פסול מאי נפק"מ. וביאר בקהלות יעקב דכיון דהוא בידי שמים לא שייך כלל דינים על הקמתו שיהי' ביום דוקא. ולכאורה דבריו מובנים מאד דכיון דכשר בלי הקמה לא שייך עליו דינים, אמנם יש לעיין במש"כ רש"י צר"ה ותוס' כאן דביהמ"ק לעתיד יהי' בידי שמים, אם ביהמ"ק הקודם הי' מעיקר דינו מוכרח ליעשות בידי אדם, וזה נכלל בגזה"כ דועשו לי מקדש דצעי דוקא ע"י אדם, ורק במקדש דלעתיד כשר בידי שמים, או דבאמת גם בביהמ"ק הקודם כשר ולא נמחדש הלכה אחרת על הביהמ"ק העתיד אלא דאם הביהמ"ק הקודם לא נבנה בידי שמים וזה יבנה בידי שמים.

והנה המזהו דועשו לי מקדש הא היא מזהו לדורות וצרמז"ס נמנית צין המזוה ואם כעת כבר אינה מזהו לא הי' מונה אותה, הרי דגם כעת לא נבטלה המזהו אע"פ שלמעשה לא נטרך לקיימה בפועל מ"מ כיון דצדינה לא נשתנתה שפיר שייך למנותה מזהו לדורות, וא"כ ע"כ דאע"פ שיש דין דמחויבים במזהו מ"מ כשר בידי שמים, ואם נימא דמקרא

עליו לקיים מצות הקמה, וכ"ז במשכן דה"י שייך לפרוק ולהקים משא"כ בביהמ"ק וכמש"נ.

תוד"ה דקדשה וכו' דכיון דהלכה המודה כל שהוא הוא לה יוצא. בירושלמי סנהדרין פ"א מוצא דהביאו לחם מגבעון לקדש המקדש דשלמה, ויש לעיין אי כשצנו ביהמ"ק כל הקרבנות שהיו בגבעון נפסלו משום דהו חוץ למחיצה לכן אסור לאוכלו, או כיון דקדושתם לא ה' בחור שיטערך מחיצה לא חל דין מחיצה עליהם, והא דהחלות שהביאו משם נפסלין משום דהיא מקדשת וע"כ מגזה"כ יורד עליה דין שחלו בקדושת המקום לכן נפסלת ונע"ק.

דף ט"ז ע"א. כל אלו חנן. יש לעיין לפי"ז הא דנשרפה א' אינו צדין דהא לזכר בעלמא עבד ומצד הדין כולן מותרות דהא כבר קדוש ירושלים והחלה הא לא יצאה לחוץ לפי מש"כ החוס' בדף ט"ו ע"ב ד"ה אמתו להביא, א"כ מנא לן לדורות דכשיקדשו בשמי חלות נשרפת דלכן כתוב צמחיתין דהחילונו נשרפת, דנשלמא למ"ד מאחת מכל אלו חנן א"כ מדעשה כן עזרא ש"מ כך קיבל הלכה ומדחילונו נשרפה הרי דתמיד כך הלכה, משא"כ למ"ד בכל אלו קשה כנ"ל, ונ"ל דלזכר בעלמא ה' עם כל הדינים כמו צמוסיפין על העזרה.

מקריבין אע"פ שאין בית. יש לעי' הא שלמים ששחטן לפני פתיחת דלתות ההיכל פסולין וכ' החוס' בזבחים דף ס"א דד"ה קודם דבכל הקרבנות ג"כ פסולין, ואין לומר דבדליכא מחיצות כלל מקרי שפיר דפתוח דלתות ההיכל, דבמס' שם הא מייירי כשלא הקימו המשכן לפסול הקרבן משום לפני פתיחת דלתות ההיכל וא"כ איך מקריבין אע"פ שאין בית. ונ"ל דאם שחטו לפני המזבח יכולים להקריב אחרי המזבח. וע"ע במס' זבחים דף ס"א, ונ"ע.

דועשו לי מקדש נלמד דין עיכוב דדוקא ע"י אדם א"כ איך אפשר דנקרא דועשו לי מקדש כתוב פסול אם אינו ע"י אדם וגם כתוב מצוה גרידא על לעתיד לבוא שאז כשירה גם שלא ע"י מעשה אדם, וזה אותו מצוה, ולמעשה לא יקויים המצוה הזאת כלל. וע"כ נ"ל שע"י שמים כשר גם קודם, א"כ איך ה' שייך לפסול הקמה צלילה דהא אפי' אם נחשיצנו כאילו לא הקים כל שיש ביהמ"ק נריך להיות כשר אע"ג דלא קיימנו את המצוה בהקמתו.

ולדלא דצריהם אפשר לומר דמה דאמרינן בירושלמי יומא דפסול הקמת לילה לעבודת יום שייך במשכן דצין כך הקמתו לא היחה לקציעות, דהא כשנסעו פירקוהו והקימוהו מחדש, ואין הכונה דהקמת לילה הוא פסול ממש אלא דעדיין מוטל המצוה להקים המשכן ביום וכל זמן שלא נתקיימה המצוה אף דיש מקדש מ"מ רמי עליה המצוה דהקמה, ואיה"נ אם יקריבו קרבנות יהיו כשרים אלא דפסול בירושלמי היינו דעדיין לא יצאו ידי חובה ומחויבים לחזור ולהקים ביום.

אמנם כל זה שייך במשכן אבל במקדש כיון דאינו עומד למיפרכ נהי דאנו לא קיימנו המצוה בידינו מ"מ הא ודאי דאין חיוצ לסחור הביהמ"ק כיון דבעצם הביהמ"ק אין פסול, דהקמת לילה אינו פסול אלא שעדיין מוטל עלינו המצוה דהקמה וזה היכא דשייך אבל לא בבית עולמים דאף שלא עשינו המצוה בידינו מ"מ הא אין פסול בביהמ"ק ובודאי דלא שייך לסותרו כיון דאין פסול בעצם הבית המקדש. וע"כ נ"ל דביאור בירושלמי דהקמת לילה פסול לעבודת יום לאו דאם עבד העבודה פסולה, דא"כ גם עבודה לילה חיפסל, דממ"נ אם דרשינן דהקמת יום מעכב וכלי זה אין עליו קדושת המקדש למה יכשר עבודת לילה, וע"כ כמש"נ דמחויב לקיים מצוה הקמה עדיין, ולכן צלילה לא שייך לקיים מצוה הקמת יום כעת, לכן שפיר לא נריך לסותרו משא"כ ביום דמוטל

ע"ב. תוד"ה קדושתו. נראה דרש"י מילין בפירוש המוס' דין מה דפירשו דעמד הרבה זמן או מה דאין ראוי לקדש אלא באותו מקום, אין זה דין לגבי ע"ס הקידוש, דמה שנמשח ה' סברא דזה קידוש יותר חזק אבל זה דע"ס הקידוש הא נבטל אלא דיש דין דאין ראוי לקבוע מקדש אלא כאן. זה לא יגרום דין חיוב להכנס, משא"כ מה דאין אחרי זה היתר א"כ הוא דין בקידוש המקום דנמקדש המקום שלא יבטל קדושתו דמשום זה אין להקריב במקום אחר וזה סברא דאלימא קדושתו, ולענין מה דהקשו תוס' דא"כ זה דוקא אם קדושה קודמת לא נבטלה מבואר בתוס' זכמים דף ס' דאפילו אם בטלה יכול להיות דלא הותרו הצמות ע"י חורבן המקדש. אלא דמ"מ עדיין ז"ע דאם בשביל זה נקרא קדושת עולם הרי דזה דא"א להקריב לעולם בצמות הוא מדין קדושה שנשאר וא"כ זה ע"כ משום דקדושה לא בטלה.

דף י"ז ע"א. תוד"ה אי דשהה. הקשה ר"ת דנפק"מ באם לקה דנפטר מכרת ונשאר צו חיוב מיתה ביד"ש. אין ראוי מדבריהם דמלקות לא פוטר מיתה ביד"ש אלא דלקה על עבירה שהיית מקדש ולא על ששימש בטומאה אלא דאם דמלקות לא נפטר מכרת שוב לא יצויר לו עונש במיתה ביד"ש אבל כיון דמלקות על עבירה שהיית נפטר מכרת שיש על שהיית שוב שייך שפיר עונש מיתה ביד"ש על מה ששימש.

ע"ב אפילו נכנס כולו חוץ מחוטמו. יש לעיין אם אח"כ יחזיר פניו דנמצא דקצת ממנו נכנס שלא כדרך ביאה אולם החלק המשלים את הרוח ה' דרך ביאה, אי צריך דכל משהו שבו יהי' דרך ביאה, או דהחלק המשלים לרוח יהי' דרך ביאה. וזה תלוי אם מעשה הביאה היא המחייבת אפשר דמעשה ביאה של רוח הגוף הוא המחייב וכאן חסר מעשה ביאה דלא צריך

יש לעיין בטעמא דמ"ד לא קידשה לעמיד לבוא אם משום דא"א לקדש על אחרי שיפרטו המחיצות או משום דלא ר"ו. וברמב"ם פ"ו מהל' בית הבחירה נותן טעם למה קדושת הארץ בטלה וקדושת המקדש לא בטלה מדרשא דקרא דבית המקדש נשאר תמיד בקדושתו, הרי דאין זה מחמת דר"ו או לא אלא דלמ"ד לא קידשה היינו דא"א לקדש לעמ"ל, אמנם למאן דס"ל דקדושה ראשונה בטלה ושי"י לא בטלה לכאורה דאפשר לקדש. וכן משמע מדברי התוסד"ה דכולי עלמא בסוף הדיבור דעורא קידש לעמיד לבוא והיינו דלכן לא תיבטל כלל.

אבל ראשונות בטלו משבטלה הארץ. יש לעיין אם הכונה קדושת הארץ. ועי' בתוס' מכות דף י"ט דאפשר שיבטל המקדש ולא א"י, וברמב"ם פ"ו מהל' בית הבחירה מבואר דקדושת א"י בטלה ולא קדושת המקדש וכ"ה בתוס' כאן ד"ה דכו"ע, והנה קדושה דערי חומה לכאורה תלוי בארץ ישראל דהא בחוץ לארץ אין דין קדושה בערי חומה, ומהתוס' כאן משמע דכל הנידון על קדושת מחיצות והי' אפשר לפרש דקדושה שע"י המחיצות אי בטל כשאין מחיצות. ואפשר דבכלל לא מהני החומה לקדושה אלא שזה תלוי בקדושת הארץ דבא"י כל עיירות המוקפות חומה קדושים וכשבטלה קדושת הארץ ממילא אין החומה מועלת. ולפי"ז אפי' עיר שנשארה מוקפת בחומתה בטלה קדושתה, ומדדרשינן אשר לוא חומה אע"פ שאין לו עכשיו דלכאורה מאי ראוי היכא שנפקע קדושת הארץ דהתם רק מיירי בנפלו מחיצות משמע דאינו תלוי רק במחיצות והיינו דצריך להיות בארץ אבל לא צריך קדושת הארץ ולכן הכל תלוי בקדושת המחיצות דמלך דין דארץ לא איכפת לן אפי' אם בטל קדושתה. ולפי"ז בקוריא אפי' אם כינוש יחיד שמיא כינוש אין על עירומיה המוקפות חומה דין בתי ערי חומה ואין מורעים משתלמים ממנה.

כניסת רוצו שזה כניסת כולו ולא על היותו מקצת דהוי כהיותו כולו בשלל כדרך ביאה, אבל לדברי המוס' דאינס מחלקים כן ז"ע.

וּנְרָאָה דהנה בחוס' לעיל ע"א ד"ה או אין צריך, כתבו דאפי' אם לא צריך שהי'

במוד' מ"מ כדי לנאח ולהכנס צריך, וחזינן מדברי המוס' דזה לא רק בלבוש כלאים ובעינן לחלק מלקיות דאז כל זמן שלא עבר שיעור הזה עדיין נמשך חיובו מהלבישה הקודמת וצריטב"א מכוח כתב מכת זה דהאיסור הוא להיות לבוש, ולפי"ז יש לומר דפחות מזה אין כלל לבישה ולא הוי אפי' חצי שיעור, ולפי"ז בטמא שנכנס דרך גבין כיון דמנד ביאה אין כאן ויש גזה"כ דרך בביאה חייב וצריך לבוא מדין דנמלא והשיעור דשהי' אפי' לא גמירי הלכה דשהי' הוא שיעור של יציאה וכניסה, ושיעור ליציאה בנכנס דרך גבין נראה דהוא בשיעור יציאה הרגיל, אע"ג דהמוס' ד"ה דרך ביאה כתבו דליציאה אחוריו זה דרך יציאה מ"מ אין דרך לטפס על גבין.

רע"ב גילוי הכתוב דחייב רק בביאה או בשיעור של כניסה ויציאה דזה מקרי ביאה, גם שלא באופן ביאה הרגיל, וכשנכנס שלא כדרך א"א לחיצו כלל משום מעשה הביאה אלא כשיעור דשייך צפנים דהוא יציאה וכניסה. ומיושב שפיר דאע"ג דהוא בעיא אי צעי שהי' במוד', היינו אי צעי שיעור שהי' כדי השתחוו' אבל שיעור כניסה ויציאה ודאי בעינן, וכן מה דהסתפקו ראולי למלקות לא נאמרה הלכה דשהי' היינו הכל על שהי' כדי השתחוו', אבל שהי' דיציאה וכניסה צעי שפיר דבלי דין דשהי' דנאמרה הלכה מיוחדת הי' חייב צפנים על שיעור יציאה וכניסה.

רלפי"ז לא קשה למ"ד ביאה במקצת שמהי ביאה למה א"א להכניס ידיו באחוריו, דהוי דלא יתחייב משום ביאה, מ"מ לא יצויר והיינו אם ביאה במקצת הוי ביאה ה"נ היותו בעזרה במקצת גופו הוי כהיותו שמה כולו לכן כשמכניס משהו מהיד כבר מוטל עליו איסור מחמת שהי' וכשעבר זמן שהי' יכול להוציא

הגוף הי' מעשה הביאה, [אבל אפשר דגם לפי הנד הזה נקרא דהי' מעשה ביאה ברוב הגוף], או לצריך רק ביאה כדרך וכיון מחלק המשלים לרוב נכנס דרך ביאה מקרי שפיר והבא.

ובפרט לפי"ד הגר"ח בהל' טומאת נרעת דגם למ"ד ביאה במקצת לא שמי' ביאה היינו דלא סגי בביאה כזאת אבל זה ביאה. א"כ יש סבירא לצריך לחול על כל משהו דין ביאה במקצת ועל החלק דלא הי' כדרך ביאה נמצא דחסר כאן ביאה על חלק מהרוב.

יש לעיין למ"ד ביאה במקצת שמהי ביאה והכניס ידו כשהוא טהור ונטמא באונס, אי אחרי שיעור שהי' מתחייב קרבן או דרך ביאה הוי אבל כהיותו שם צריך דוקא כולו כדי להתחייב ומקצת ודאי לא נקרא דנמלא בעזרה. ולפי"ד הגר"ח בהל' ביאת מקדש או חיוב מחמת לא יטמאו אינה אלא אם כולו צפנים.

ובן יש לעיין בנכנס רוצו כשהוא טהור ונטמא, דאולי אז בעינן כולו כמו בנכנס דרך אחוריו דרך בנכנס כולו הוא דחייב. ועי' בחי' ר' חיים הלוי פ"ג מהל' ביאת המקדש.

תוד"ה אפילו וכו' וי"ל דא"כ לא הי' חילוק בין דרך ביאה לדרך אחוריו. יש לעיין דזה שייך בנגעי צמים אבל במקדש למ"ד ביאה במקצת שמהי ביאה למה לא יתחייב בנכנס רוצו שלא כדרך ביאה מטעם רוצו ככולו, ושם לא נוכל לומר אמאי כחייב ביאה, דהא שפיר כחייב ביאה דאינו חייב אלא כדרך ביאה על מקצת, אבל כשנכנס רוצו נימא רוצו ככולו, וזה ודאי א"א לומר דמה דקאמרין דנכנסם שלא כדרך ביאה פטור מיירי בנכנסם מקצתו. ואין לומר משום דצעי שהי' דהא כבר הק' הגר"ח בהל' בית הנחירה דא"כ לפי הנד שצבעיא דבמוד' לא צעי שהי' למה לא יתחייב מטעם דרוצו ככולו, ולפי"ד הגר"ח בהל' טומאת נרעת א"ש דשלא כדרך ביאה דאין כלל מעשה ביאה על כל משהו לא שייך לדון מדין רוצו ככולו דזה שייך על

פרכינן טמא ששימש אי דשהה שיעור דכדי השתחוו' בר כרת הוא, וגם אם הי' פטור מכרת במזיד הא לא הי' שייך לחייבו קרבן בשוגג, וע"כ דכרת וקרבן כלול בהלכה דשהי' ככדי השתחוו'.

והנה נראה דשיעור שהי' דכדי ללאת ולהכנס, דל"ז אין כאן איסור אפי' חצי שיעור כיון דחצי כניסה אין כאן כלל כניסה, והאיסור דכדי ללאת ולהכנס היינו דל"ז אינו נקרא כניסה חדשה אבל הדין שיעור דכדי השתחוו' שייך ע"ז חצי שיעור. ומהחוס' דף ט"ז ע"ב ד"ה מנא הני מילי הי' משמע דנפחות משיעור דכדי השתחוו' אין אפי' איסור, דהא כתבו דמהלכה דשיעור דכדי השתחוו' אין ללמוד מזה לא קרבן ולא מלקות אלא איסורא בעלמא, משמע דנפחות מזה אין אפי' איסור, וכן הוכיח בדגול מרובה באו"ח סי' תמ"ב. אבל יש לדחות דכותו בלי שיש פסוק לאיסור בפנים אבל אחרי דלפינן מקרא לאיסור שהי' בפנים מעשה בזה ההלכה לומר שיעור ונפחות מזה הוא חצי שיעור.

והנה לכאורה הי' אפשר לומר דשיעור כניסה ויציאה תמיד צעין, אלא דבעי גס שהי' דכדי השתחווה, ונמצא דכל החידוש הוא דכניסה ויציאה לא סגי, אבל בשיעור דכדי השתחווה לצד לא סגי, אלא דקשה לומר כן דהא פרכינן אלא טמא ששימש במיתה היכי משכחת לה, היינו דהי' סבור דלעשות עבודה בפחות משיעור דכדי השתחוו' לא יזויר, אבל אי נימא דבעי גס שיעור כניסה ויציאה הא שפיר משכחת לה כשנטמא בראש המזבח ושימש דעדיין אין שיעור כניסה ויציאה, לכ"נ דהיכא דיש שהי' דהשתחווה לא צריך יותר.

תוד"ה אי בת"מ. יש לעיין דבשלמא באל טמא במזיד קודם כגון האי דלעיל בעמוד הקודש ד"ה טימא וכגון הא דמסכת חולין דף ה', דלזו יש לנו לומר דבזמן טמא הי' חוטא במזיד ולכן הי' אין שז מדיעתו אבל אי אכל חלב ולפני זה הי' יהודי שזוהר מחטא

ולהכניס מקצת היד חייב אי לא בעי שהי' דהיינו דכדי השתחווה למלקות, ונל' יוסמן דחצי שיעור איסור מה"מ נימא בפשיטות, דנראה דשיעור שהיה דכדי השתחוו' הו"ל שיעור ככל השיעורים דגם פחות מזה איסור מה"מ לר' יוסמן.

ולא ה"ל לא יקשה מה שהקשינו דנכנס דרך אחוריו רובו יהי' תלוי דלמ"ד ביאה במקצת שמי' ביאה חייב משום דיש צוה שיעור שהי' דיציאה וכניסה אי לא בעי שהי' דכדי השתחוו' ולהלך דבעי שיעור דכדי השתחוו' יפטר אע"ג דרובו כולו דמלך הכניסה הא אפי' נכנס כולו שלא כדרך אין לחייבו מחמת ביאה ולכן צריך כבר שהי' כשיעור, וחצי משיעור הזה יהי' רק איסור מה"מ ככל חצי שיעור.

ונראה דשיעור שהי' דכדי ללאת ולהכנס אם הולך עקב צד גודל אינו חייב אפי' כל היום כולו, דכיון דכל חיוצו מחמת דהו' כאילו נכנס א"כ לעוסק ביציאה אין להחשיבו כנכנס, וה"נ בכלאים פושט ננחת אע"פ שהי' יכול לפשוט וללבוש אין זה מעשה לבישה, וכיון דכל חיוצו משום מעשה לבישה א"א לקוראו מעשה לבישה, אבל בשיעור שהי' דכדי השתחוו' דהוא מהלכה מיוחדת יש סברא דיתחייב אע"ג דאינו נקרא ביאה, דהנה חזינן דבשיעור שהי' חייב אע"ג דלא הי' דכדי ללאת ולהכנס הרי דנתחדש חיוצ קרבן אע"ג דלא נקרא כניסה חדשה, וה"נ הי' אפשר להחמיר עקב צד גודל לזה הוצרך למדש דמהלכה נאמרה רק שהי' ולא כשהולך ללאת.

והנה בזה דחייב בשיעור שהי' דכדי השתחוו' יש צו לקולא ולחומרא, דהא מבואר בחוס' דבמזיד אם לא נאמרה הלכה דכדי השתחוו' מתחייב בשיעור יציאה וכניסה וזה לפעמים פחות משיעור דכדי השתחוו' ולפעמים יותר, ולפי"ז באופן דשיעור יציאה וכניסה אי נאמרה הלכה דשהי' ככדי השתחוו' חייב קרבן אע"ג דאינו חייב עדיין מלקות במזיד, ומשמע דאף דאינו מחויב מלקות מ"מ חייב כרת, דהא

ואח"כ הרשיע ובשמעו ה' כבר רשע ואח"כ חזר בתשובה, לכאורה שייך להביא קרבן דמקרי שב מידעתו, דאע"ג דכששמע ה' רשע מ"מ יש להניח דבשעת העצירה לא ה' עדיין רשע ומצואר בש"ך יור"ד סי' א' סק"ח בשוחט שנעשה רשע ואינו יודע מתי החל להיות רשע דמכח דין דחוקת כשרות נעמידנו על כשרותו עד שנודע לנו שנהי' רשע, ונעי' בפ"ת שם, וכן מצואר בב"ק דף ע"ג דבהחוס על הטביחה אינו רשע על הגניבה אלא בחוכ"ד בטלה עדות גניבה אבל משום דין רשע ודאי אין לו על עדות הגניבה וה"נ מקרי שב מידעתו ומאי קשה לכו.

ובמה שמירנו דינר אלבשי' לכאורה אין הכונה כי הא דכחצות דף נ"א ע"ב, דהחם אינו עובר כלל, וכאן משמע דחייב באמת כרת על היניחה דהא באינו ת"ח אנו רואים לחייבו על הפרישה ולא אמרינן אנוס הוא, אלא דמיון דמאינו דיש סברא דינר אלבשי' לכן אין ראיה מדעושה עצירה דפרישה דאינו שב מחטא דביאה. ונע"ק וכי אם אחד אכל חלב כשהי' רעב מאד ואח"כ אכל חלב כשלא הי' כל כך רעב, מקרי שב מידעתו משום דאין ראיה ממה שאכל אז במזיד דהי' רעב מאד ויזרו חוקפו, הא מ"מ כיון דעבד איסורא במזיד אינו שב מידעתו, ומה מועיל מה דינרו חוקפו. ובשלמא אם היינו אומרים כהחם דהוי גדר אנוס שפיר משום דרק בזה מצינו בגמ' דינרו חוקפו כה"ג עושהו לאנוס אבל הא כאן ע"כ אינו כמו החם דהא רצינו לחייבו קרבן ולא נחשיבנו לאנוס וא"כ מנא לן דינרו חוקפו באופן כזה עושהו לשב מידעתו.

דף י"ח ע"א. שהי' לו לפרוש בהנאה מועטת, נרץ לומר דהיא חייבת באופן דרק ע"י שהקרימה פירש באבר חי ובלא זה הי' פורש באבר מת.

והנה לפי"מ שכתבנו דגם אם פירסה נדה בהיותו שם באבר חי בלי שעשה שום פעולה דכניסה או יציאה חייב, ע"כ ז"ל דאע"ג דכתבו בחומ' מכות דף י"ד ד"ה לאפוקי, לפי מ"ד אחד דאין חייבין קרבן על עצירה בלי קום ועשה ואין יתחייב קרבן, ואפילו למ"ד דלא בעי קום ועשה מ"מ הא בשעה ההיא אנוס הוא, דהא אם היו מודיעין אותו רגע לפני שפירסה נדה ג"כ לא הי' צידו אפשרות לינצל מהעצירה, דהא גם אם הי' יוצא אז ג"כ הי' עושה עצירה ומה הי' עליו לעשות מ"מ חיובו על הכניסה שמה הביא עצמו לידי מלכ שיהי' עצירה בלי פעולה וע"י אונס, והיינו כמש"כ הריב"ש דבהכניס עצמו לאונס חייב דמה דעושה שיצוא לידי עצירה ע"י פעולתו של עכשיו היא מחייבתו וכן מצואר בריטב"א לעיל דף י"ז דבהביא עצמו למלכ שיהי' מוכרח אח"כ להאריך בדרך ולשהות חייב, וזה כל החילוק בין שעת וסמה ללא שעת וסמה כיון דבשעה שנעשה העצירה הוא אנוס וכל חיובו על שעשה מעשה שבגללה יעשה עצירה באונס, ולכן בשעת וסמה הי' מחייבין ל"י על ההיא שעתא דאז הו"ל לאסוקי אדעתיה והוי רק שוגג, ורק שלא בשעת וסמה הי' אנוס דלא הו"ל לאסוקי אדעתיה.

והנה לפי"מ שכתבנו דגם להיות באבר חי מקרי עצירה אין להקשות ממש"כ רש"י בד"ה נועץ לפרניו, כלומר יעמיד עצמו בלא דיעה עד שימות האבר. היינו דאינו מחויב דוקא לעשות שימות חיקף האבר, דמשמע מזה

פטור לגמרי, מ"מ לא נחייבנו על מה שהי' באפשרותו לחלות ענמו באויר, אע"ג דבשיעור כניסה ויציאה יתחייב כמס"כ המוס' דף י"ז ד"ה או, דכל דיני התורה הם על דרך הרגיל, וה"נ כאן אם הי' שייך לחייבו לעשות יציאה מחייבין אותו על השהייה, אבל כיון דלחייבו לזאת באבר החי לא שייך ממילא הכל נמשך כהמשך לעבירה שנעשה כבר ואין כבר לחייבו חיוב חדש על שהייתו שם. ולמ"ד משמש מת חייב לא שייך לחייבו כשימות האבר שינא חיבף כיון דיציאה לא עדיף דעושה מעשה עבירה בפועל, ולכן אין נפק"מ בין אם ינא חיבף או ישהה.

דרך לעשות מעשה דישה או יציאה אסור, ולמה לא יהי' מחויב לעשות מעשה שימות האבר דהא כל זמן שהוא באבר חי עם הערוה הא יש כאן ענין עבירה דעריות, וכמו שהייה במקדש או בנזיר וכלאים דמחויב להבדל מעבירה ואם עבר זמן שיעור שיכול להבדל יש כאן עבירה חדשה.

דיש לומר דלא מצינו חייבי התורה בדרך זה כגון בשהייה במקדש נריך לזאת בדרך הרגיל וכה"ג בכלאים אבל במקדש לפי הנד לעיל דף י"ז דתלה ענמו באויר פטור משום דהאיסור שהייה במקום הראוי להשתחו' כמבואר ברשב"א וברמב"ם דלפי הנד הזה

פרק שלישי

שבועות שתיים

שבועה שאוכל לך וכו' אסור. מבואר דשאוכל לך היינו מה שאוכל יהי' אסור בשבועה, וברעק"א דו"ה בליקוטים לריש מס' נדרים הקשה דהא הוי שבועה בלשון נדר וקשה לאלה שסוצרין דלא מהני. ועיי' בר"ן כאן שכתב ג"כ להדיא דשאוכל לך מתפרש שמה שאוכל יהא איסור שבועה, ולקמן במצטא שבועה הביא הר"ן להוכיח מרש"י דנקט מצטא כבר זה עלי כאומר שבועה הרי דס"ל לרש"י דשבועה בלשון נדר מהני, דאילו לאלה דסבדי דלא מהני נריך לומר דאמר מצטא שבועה שלא אוכל כבר זה, ולמה לא הוכיח משבועה שאוכל, משמע דמשבועה שאוכל אין ראי' דמהני שבועה בלשון נדר.

לכן נראה דהנה מה שאוכל אפשר לומר דכל הדברים שיאכל אסור ואפשר גם דמעשה האכילה אסור, ונפק"מ דאם הדברים שאוכל אסור נמלא דאוסר החפצא עליו אבל כשאוסר מעשה האכילה של הדברים מתפרש דאוסר

דף י"ט ע"ב. אמרו לו לר"ע היכן מצינו באוכל כל שהוא שהוא חייב. יש לעיין לרצון דבסתם כונתו כשיעור כזית, אם נריך שיאכל בכדי אכילת פרס. דהנה בתוס' לקמן דף כ"א ע"ב כתבו דלרצון דעתו אסתם אכילה שבתורה, ולפי"ז יש להסתפק אם הביאור כיון דאכילת שבתורה הוא כזית הו"ל כאילו נשבע שלא יאכל כזית, אבל אין כונתם ככל דינים שיש באכילה, או דהו"ל כנשבע שיהי' אסור לאכול בדיני אכילה, ואם כן נמלא דכשאוכל כזית יותר מכדי אכילת פרס אינו חייב.

ויש להוכיח קצת מדפרכיין לקמן דף כ"ג ב' דגם בפריש שלא לאכול נבילות איך זה חל הא מושבע ועומד, ומשני בחלי שיעור, ומה נריך לזה הא כעת יתחייב גם אם יאכל כזית יותר מכדי אכילת פרס, משמע דגם בנשבע אינו חייב אלא בכזית בכדי אכילת פרס. והראוי שבגליון מהרש"א בשו"ע יו"ד ריש סי' רל"ז דן בזה.

עצמו, ולפיו אפשר לומר דלכן חין זה שצוה
בלשון נדר כיון דצממשה האכילה חסר עצמו וזה
יכול להיות לשון שצוה.

ועי' לקמן בתוד"ה לישנא אחקל ל', דכתבו
כגון שאמר שיהי צדעתו כל מה שיהי

דף כ' ע"א. תוד"ה לישנא וכו' וא"ת נישיליה
מה ב' צדעתו, ויש לומר כגון
שאומר שצדעתו כל מה שיהא צממעות לשונו.
הנה יש לעיין מאי ס"ד לישנא איתקל ל'
לכאורה לא ס"ד דודאי איתקל ל', ולמה זה
ס"ד דודאי לישנא איתקל ל', ואם נאמר דהוי
ספק לריק לומר דכונתו שרואה גם אם יהי לנו
ספק וא"כ מה דשייך לומר דכונתו כל מה שיש
להבין צממעות לשונו אפי' אם יהי לנו ספק
היינו רק למ"ד דמחית אינש נפשי' לספיקא
כמצוה צנדרים דף י"ט ע"ב ולא עוד אלא
דכאן יש מקום לומר דלכו"ע לא מחית אינש
נפשי' לספיקא דהא כיון שיהי ספק הא ע"כ
ספק שיעבור על השצוה דהא למעשה לא יוכל
לאכול שמה משמעות הלשון לא לאכול, ונמצא
דעל הצד שצממא הכונה לאכול עובר על השצוה,
ואיך נאמר דמחית אינש לכזה ספק דאם הכונה
האמיתית לאכול אז צהכרה יעבור מספק על
השצוה.

בן יש לעיין על מה שכתבו צתירונס השני
ששכח מה ב' צדעתו דהנה צנדרים דף כ"ז
א' מצוה דצהדירו שיאכל וחלה או שחלה בנו זה
נדרי אונסין ולא עבר כלל על השצוה, ולכאורה
הא כמו דאינו רואה על הצד שיחלה הוא או
בנו ה"נ אינו רואה לגזור על הצד שישכח וכיון
ששכח הרי"ז לא שצוה כלל. וכ"כ תוס' נדרים
דף כ"ה ע"ב צד"ה נדרי, דאם נדר לא לאכול
ושכח ואכל הרי"ז נדרי שגגות, ומה לי אם שכח
ואכל או שכח מה נדר ומצוה התם צדף כ"כ
דשצוה שגגות יש אותו דין כנדרי שגגות
דאינה שצוה ולא עובר כלל.

ראולי י"ל דכיון דמסופק הרי יודע דיש ספק
לא דמי לשכח דאינו יודע אפי' שיש איזה
ספק, ומי"מ ז"ע דהא כל העם דאדעתא דהכי
לא נדר וצודאי אם לא יחזר אם נשבע לאכול

במשמעות לשונו, והיינו כדביאר המהרש"א דאין
כונתו דוקא לאכול או לא לאכול אלא כפי מה
שיש צממעות דדיבור. והנה לפי הצד שצממעות
דדיבור הוא שיאכל צודאי חין כונתו על ההפלא
שתהא נאכלת על ידו אלא שהוא יאכל, וה"נ
אם משמעותו יהי לא לאכול אז ג"כ הכונה
שהוא לא יאכל אבל לא שהדבר הנאכל חסור
ליאכל על ידו, דאין לנו להרחיק כל כך דכונתו
או שהוא יאכל את הדבר או דהפלא לא תהי
נאכלת ממנו. ונמצא דשפיר הוי לשון שצוה.

לא שצוה שלא אוכל לך. ומצוה דזה חסור
רק אם מכלל לאו אחת שומע בן ולכן
צנדרים דף ע"ז מוכיח בגמ' מהא דתנן בהם
דלא קרבן לא אוכל לך מותר הרי דלא חמרינן
מכלל לאו אחת שומע בן. והנה מזה שמעינן
דלא רק היכא דגם הדבר כשלעצמו יש לו איזה
משמעות כגון הרי"ז גיט' ע"מ שתהני לי מאתיים
זוז הרי זה משמע דרואה דכשתתן מאתיים זוז
יהי גט, אלא דבאנו לדייק דאם לא תהני לא
יהא גט ע"ז ס"ל לר"מ דלא דייקין. אבל כגון
הבא לא שצוה לא אוכל לך, או לא קרבן לא
אוכל לך, או כגון יין ושכר אל תשת ולא תמותו,
דאם לא לדיוקא אז חין שום משמעות לזה, דמה
משמיענו דכשלא עושה שום דבר לא חייב מיתה,
וכן כאן דאם לא יאכל לא יהי קרבן וכי יהי
שייך שיהי קרבן ע"י העדר כל דבר, וע"כ צא
לדיוקא דאם שיאכל יהי קרבן או שצוה, ואם
ישתה יין יהא חייב צמיתה, מי"מ לר"מ גם
כה"ג לית לי מכלל לאו אחת שומע בן.

והנה צר"ן קידושין דף ג' מוצא סברא דגילוי
דעתא עדיף לר"מ מהיכא דהתנה ולא
כפל, דמדלג כפל יש צממעת שאפי' לא יתקיים
התנאי יהא המעשה קיים, ולפיו"ז כאן דאין לו
שום משמעות אם לא לדייק דאם יאכל יהא

את התיבה שבוטה או מצטא, למה כאן בנדרים מחורת יד משלימים כקונס וצשבוטה לא.
ויש לומר דבאומר אסור עלי הרי דרואה שיחול איסור אלא דלא חל עלי שיאמר כקונס לכן מסיימין כקונס אבל אם לא מזכיר שבוטה אין צמשמעות לשונו כלל דרואה לקבל עליו איסור שיעבור אם לא יעשה כמו שאומר, ועדיין ל"ע באומר שיאסר עליו לעשות דבר זה, נימא דנשלים כאומר המלה שבוטה.

אם אחה אומר מיתפס שבוטה כמוצא שבוטה מפיו דמי חייב ואם לאו פטור. הנה אם מיתפס שבוטה לאו כמוצא שבוטה מפיו דמי, א"כ אין שום דין דמיתפס שבוטה ומה שייך לומר דאיסר דינו כמו מיתפס שבוטה דהא לא נאמר דמיתפס שבוטה שום דין, ובר"ז כמו שאומר התנא איסר הרי הוא כמו לא כלום. אלא דכתב בר"ן דלאציי ודאי דיש איזה איסור צמתפס שבוטה, והיינו דמדכתיב ואסרה איסר הרי דחל איסור כעין לאו הצא מכלל עשה, וכל מה דמסתפק הוא לענין מלקות וקרנן א"כ התנא אומר דאם אין דינו מיתפס שבוטה אז אין לו אלא איסור צעלמא בלי חייב קרנן או מלקות. אלא דהק' בר"ן דאם כלול דדין שבוטה הרי קאי עליו כל דיני שבוטה, ולמה מספקא לי, הא ודאי קאי עליו כללוא דלא יתל דבר.

שם. איסר מתפס שבוטה. ופירש"י דבשאומו התיבה איסר שלא אוכל דינו כמתפס שבוטה ואם מיתפס שבוטה כשבוטה וחייב קרנן ה"ג באומר איסר. ל"ע דלהלך דמתפס שבוטה הוי שבוטה למה לריך לומר דדינו כמתפס שבוטה, שיאמר דאיסר הוא כמו שבוטה, וע"כ הא דהולך לומר דדינו כמתפס שבוטה הוא משום דמסופק צמתפס שבוטה מה דינו וה"ג באיסר הוא מסופק מה דינו, אבל כיון דאיסר אינו לשון של מתפס שבוטה אלא דדינא שוב ולמה הולך לומר דדינו כמתפס שבוטה שיאמר דאיסר הוא ספק אם דינו

או לא לאכול דאז מה שיעשה יתכן שיעבור על שבוטה בודאי אין דעתו לאסור עצמו שבוטה על כגון זה ולמה זה אסור, וע"כ ל"ל דס"ד דלנו ברור שזה איתקילא ליה נמלא דאין כאן ספק וה"י חל שמוכרח לאכול, ונמלא דהקמ"ל הוא הכיפוך ממה דהוי ס"ד דודאי איתקילא ליה, ול"ע.

תוד"ה לישנא איתקל לי וכו' וי"ל כגון שאמר שחי בדעתו כל מה שיהי צמשמעות לשונו. וביאר המהרש"א דאין כונתו דוקא לאכול או לא לאכול אלא מה שיש צמשמעות הדיבור שיוציא אלא שנתקל ואמר שאי אוכל. ונע"ק דא"כ שוב למה יהא אסור לאכול כיון דהסכמתו היתה על מה שיוציא מפיו, וע"כ היינו על מה שרואה להוציא מפיו וכיון דלא התכוין לומר שאי אוכל למה יאסר באכילה.
ותזינן דחל שבוטה כזאת אע"פ שאינו יודע שיאסר, דהא אם משמעות הלשון שיאכל רואה שיהי מחויב לאכול, ואם הלשון שרואה להוציא מפיו יהי משמעותו שלא יאכל הרי הוא אסור עצמו לאכול, א"כ אין כאן האדם שבוטה, דהא אינו יודע אז אם אסור עצמו באכילה או שמחייב עצמו באכילה, ומי"מ אין זה חסרון בהאדם שבוטה כיון שידע האדדים שיכול להיות ע"י שבוטתו.

ויש לעי' אם יאמר דאסור עצמו צבצר ואינו יודע מה פירוש המלה צבצר, אם פירוש צבצמא צבצר או שזה לחם או שאר מיני אוכלין אחרים לגמרי, אי חסר אז צבצמא שבוטה או דכיון דידע שזה יכול להיות איזה אוכל אז רצונו לאסור מה שכלול בפירוש האמיתי של המילה ויש כאן האדם שבוטה.

שם. יש לעיין לאלה דסברי דאומר דבר זה יהי אסור עלי אינו אלא יד, דעיקר הנדר הוא דוקא צמתפסו צבצר אחר, ודבר זה אסור עלי מהני משום דאנו גומרים דבריו כקונס או כקרנן, וצשבוטה סבירא להו דלריך לומר דוקא

והתם לא ה"י שם ולא כינוי ומ"מ ה"י אסור. וי"ע דהא כאן ע"כ ג"כ מיירי בלי שם או כינוי ומ"מ מצוה לרש"י דלא צייז אס חיסר זה התפסח שבוה חייב קרבן וא"כ שבוה שלא אוכל ככר זה או מצטא שלא אוכל ככר זה, דלכ"ע זה שבוה ודאי יח"י חייב קרבן ורק מלקות אפשר דלא יח"י חייב בלי שם או כינוי.

תוד"ה חיסר. ומפרש רבנו תם וכו' אצל חיסר הכתוב צפרשה חינו שבוה שיחסר ע"מנו בלשון חיסר אלא דמתפסח שבוה שנשבע על ככר וחזר ונשבע על ככר אחר, וביינו חיסר דקרא, והכי מפרש לה בצרייתא לא צייז ואיסור של חיסר זה אס חתה חומר מתפסח שבוה כלומר שהתפסחו בככר שנשבע עליו הוי כמו"א שבוה מפיו ואס לאו שלא התפסחו באתר אלא אמר חיסר ככר זה עלי אין זה לשון שבוה ופטור. חינו מוצן דהא כיון דהמילה חיסר חינו חיצה שהנשבע חומר אלא חיסר הפירוש שהתפסח במה שנשבע אז ודאי דאס לא התפסח אין מה שיחסר דהא לא התפסח, ובאמת התוס' משו"כ הוסיפו דאמר חיסר ככר זה עלי, אצל עדיין חינו מוצן כיון דחיסר חינו מילה שנשבעין בה דהא כשהתפסח בככר שנשבע לא לריך להזכיר המילה חיסר א"כ מה תוס' המילה חיסר שנחשוב ש"י יחסר באכילת הככר. ולריך לדחוק דזו גופא קאמר התנא דלא נחשוב דהמלה חיסר כמו מתפסח, וכמו שפירש"י דהמילה חיסר מהני כמו מתפסח.

תוד"ה חיסר וכו' ח"י פ"י שהתפסחו בלשון שבוה שהזכיר חכילה וכו' שלא הזכיר לשון חכילה אלא אמר הרי עלי זה כזה. היינו דבאמת משמע דס"ל להתוס' דגם שבוה בלשון נדר הוי שבוה, ואס אמר שבוה ככר זה עלי הוי שבוה אלא דהתפסח מהני רק לגבי מה שחסר המילה "שבוה" ע"ז מהני התפסח. אצל אס חסר גס שחוסר עליו הדבר ע"ז לא מהני התפסח.

שבוה או לא, ומה לריך לקשר ספק זה עם ספק דמתפסח שבוה, וגם אס מדמה אותו למתפסח שבוה מצוה דאס מתפסח שבוה חייב קרבן גס חיסר שלא אוכל ככר זה חייב קרבן, ומהיכן יש ללמוד דאס מתפסח חייב גס חיסר שלא אוכל חייב קרבן.

הוציאו בלשון נדר נדר בלשון שבוה שבוה. הנה מדמועיל להיות שבוה ע"כ בלשון חיסר הוי כמו שאומר שבוה, א"כ גס כשהוליא בלשון נדר למה לא יח"י גס שבוה כיון דדיבור חיסר הוי כמו דיבור שבוה, ואפי' אס דעתו לנדר מ"מ הא אמר מלת חיסר שפירושה שבוה. ובשלמא אס מלת חיסר הוי כמו יד לשבוה ויד לנדר, שפיר אמרין דכשה יד לנדר לא יוכל להיות ככר יד לשבוה, אצל הא זה לשון שבוה ממש א"כ למה זה לא גס שבוה חמנא להמצוה צר"ן נדרים צ" ע"כ צ"ס הרמב"ן דהא דמהני שבוה בלשון נדר הוא מדין יד אס כן כיון שלשון חיסר משמש לשון נדר ממש נמצא דלכיות נדר אין לריך להלכות יד ולכיות שבוה כיון דקאמר בלשון נדר אז לריך לבוא מדין יד, לכן זה רק נדר, ולא משמש גס בחור יד לשבוה.

רש"י ד"ה אס חתה חומר וכו' ואס חכלו חייב קרבן אף זה החומר חיסר ככר זה עלי חייב קרבן, וצ"כ ואס לאו, שהמתפסח שבוה חינו כנשבע לענין קרבן ומלקות אף באיסר אין צו קרבן ומלקות, מצוה דדבריו דאס זה לשון התפסח שבוה חייב רק קרבן, ואס לא, פטור מקרבן וממלקות. והנה ע"כ מיירי בלא הזכיר שם או כינוי דהזכיר שם או כינוי הא חייב הכל. וי"ע דהנה צר"ן לקמן דף ל"ה דייק דרש"י יסבור כשיטת הרמב"ם צ"כ משבועות דשבוה בלא שם חינו חייב רק חיסורא בעלמא, וכמו צכן כן או לאו לאו דע"כ מיירי בלי שם או כינוי דאס יש שם או כינוי מה לריך ללאו לאו או להן הן, ואז יש רק חיסורא בעלמא וילפינן זה מדברי קבלה דכתיב ויחל שאל את העם

שם תוד"כ איסור וכו' ועו"ל איסור איסור
 היינו איסור שלישי שהתפס ככר שלישי
 בשני. ועי' זר"ן בשם ר"ח דאין כאן ספק אלא
 דהתנא הכריח דע"כ הוא בשבועה ממע דל"כ
 איך הוא חל בראשון, ויש לעיין להחוס' איך
 מסתפק התנא דהא בסדרא היא כפירוש ר"ח
 דאם זה התפסה בראשון ויכלו גם ב' להתפס.
 ונראה דהנה הוא דהתפסה מהני בשבועה אינו
 מסביר דמסבירא מה שייך להתפס בככר, וכמו
 שביאר הר"ן דאפי' אם שייך בשבועה התפסה
 היינו בגבול אצל על החפלא הוא אין שום דין
 וע"כ ל"ל דס"ל לאצ"י כיון דגלי קרא אסרה
 איסור על נפשה בשבועה דמשמע דשייך התפסה
 בשבועה, וכיון דהוי חידוש וגז"כ יש להתפסק
 אם הגז"כ הוא בדבר שגשבע יכולים להתפס
 אע"פ שאין על החפלא שום דין אצל לא בדבר
 שיש עליו איסור שבועה, או שזה גילוי בדבר
 שיש בו איסור שבועה יכולין להתפס, והיינו
 דלגבי התפסה כו"ל כאילו חפלא ששייך להתפס
 בו, וממילא כיון דבהשני חל איסור שבועה
 יכולין להתפס.

ע"ב. רש"י ד"ה תרין וכו' אצל מיתפס בדור
 לאו נדר וחיובי דמי מיתפס כגון שלא
 פירש הרי עלי שלא אוכל בשר ושלל אשתה יין
 אלא אמר הרי עלי יום זה כיום שמת בו אצ"י.
 ול"ע דנדר שזה איסור חפלא למע בלחמה לא
 יועיל להיות נדר, ובתוס' ד"ה אלא, בלחמה נדר
 מזה וכתבו דגם רבא מודה דקרבן הוי נדר,
 היינו דאם יאמר ככר זה כקרבן אסור, וה"ל
 יום זה כיום שנדר בכר, הוי נדר ונאסר.

תוד"ה אלא לרצא. היינו דהתוס' פלגי ארש"י
 וס"ל דנדר מהני התפסה זה כזה
 לכ"ע אע"ג דלא יליף זה מאיסור. [ואינו
 מוצא מדדריהם מהיכן ילפינו זה], וקושיא
 בגמ' דהא לא ידעין זה מאיסור דקרא,
 ובצריחתא משמע דזה ידעין מאיסור דקרא הרי
 דהפסוק מרבה זה בשבועה ומה ילפינו נמי

וביאור הדבר דהנה בלחמה הא ביאר הר"ן דמן
 הסבירא לא שייך להתפס בהחפלא דנשבע,
 כיון דאין שום דין על החפלא אלא דלגבי המילה
 שבועה ילפינו דהוי כדבור שבועה אצל לענין
 שיועיל שיהא נחשב כאילו אמר איסור אכילה
 לא שייך שיועיל דזה הא לריך לקחת מהדין
 איסור של החפלא ובלחמה אין איסור על החפלא,
 אלא דשם שבועה הוא דמהני מגז"כ.

ובמהרש"א הקשה דלפי"ז למע לא יכול אצ"י
 לפרש דאיסור התפסה זאת אם ה"י
 בלשון שבועה הוא כדון שבועה ואם בלשון הנדר
 הוי נדר, ולהנ"ל לא קשה דהא לא שייך לשון
 נדר על החפלא כיון דאין שום דין על החפלא
 ונהי דחידשה תורה דאפשר להתפס בו דהוי
 כאילו יש שם שבועה, אצל שם נדר הא ודאי
 לא הוי ואין יכול לאסור בלשון נדר על התפסה
 בחפלא שגשבע.

והנה זר"ן חילק דאם נשבע וחזירו יתפס
 בהשבעה, שייך התפסה, אצל להתפס
 בככר לא שייך אלא מדדבן, וכל זה אם
 בהתפסה הוא על דין איסור שייך לחלק כי
 האדם הוא זה שאסור ושייך להתפס בו אצל
 לא בככר, אצל אם דנין לגבי שם שבועה אין
 לחלק בין להתפס בהגבירא להתפלא.

שם בתוד"כ איסור וכו' ח"ג ה"פ וכו' ואמר
 הרי עלי שלא אוכל זה כזה ואם לאו שלא
 הזכיר לשון אכילה אלא אמר הרי עלי זה כזה
 פטור. לכאורה הא בנדר מהני ככר זה כזה אם
 הככר הראשון נדור ואסור עליו, וא"כ ממ"נ
 אי שייך התפסה בשבועה כמו בנדר אע"ג דלא
 חל שום דבר על הככר [כמצואר זר"ן] למע לא
 יועיל גם זה כזה כמו דמהני כה"ג בנדר.

יש לעיין לאצ"י דהרי עלי שלא אוכל זה כזה דחל
 התפסה ודין שבועה עליו, אם גם כשהראשון
 נשבע בשם דאז חייב קרבן ומלקות לכ"ע אז
 גם להככר שהתפס יש דין שבועה בשם, או
 דנהי דיש איסור לאוכלו מדיון שבועה דחל גם
 על השני איסור אכילה מלא יתל אצל מ"מ הא
 לא חילל שם ה' לשקר.

וה"ל דנשבע יש דין דחל כמו דיבורו וכיון דאסר
עלמו באכילה הוי באמת איסור אכילה, ואם
הי' אומר שאסור שירד למעיו אוכל זה, לא
יהי' שייך לומר דאין אהע"א כיון דאין זה אוחו
סוג איסור כלל.

ולפי הנ"ל דלהריעצ"א דכל איסורין שנתורה
הוי איסור גברא ורק בנדר הוי איסור
חפלא היינו משום דס"ל דכיון דהתורה חידשה
ככל היולא מפיו יעשה, דבנדרים ושבעות חל
כמו שאומר, ולכן בשבעה שאסור עלמו חל דין
על עלמו, ובנדרים דאסור את החפלא חל
באמת דין איסור על החפלא, משא"כ בכל
איסורין אע"פ שהחפץ אסור מ"מ אין זה דין
על החפץ אלא על האדם, ורק בנדרים שהתורה
חידשה שמה שאומר בן יחול, וכיון שאומר על
החפלא אז איסורו ע"כ כמו שאמר, וממילא
הוא מוכרח להיות נקרא איסור חפלא.

וכן נראה לפרש שיעת החוס' לקמן דף כ"ב
בד"ה מה שאין כן, דס"ל דשבעה חל בין
על הגברא בין בחפלא, דבאומר דאסור חפלא
חל איסורא לחפלא ויועיל לבעל המזבח, הרי
דס"ל דאינו רק משום יד אלא דחל ממנו לחפלא,
ואם נפרש דחפלא היינו רק קדושה וכי איזה
קדושה יש בשבעה, וע"כ כיון דהתורה אמרה
שיהי' כדבריו ואם אומר איסור על החפלא חל
דין איסור לחפלא.

והנה לפי"ז בהקדש נהי דקדוש מ"מ גם קדושה
הוי איסור ככל איסורי תורה וכיון שאין
הוא האוסר במפורש שוב הו"ל ככל דברים
שחל עליהם איסור התורה ומאי נפק"מ אם חל
ע"י דיבורו או ע"י אופן אחר כל שאינו אומר
מפורש לאסור החפלא, ובהקדש אינו משום
שאסור החפלא אלא מחמת דין קדושה שחל ע"י
וגם זה איסור גברא, וכ"כ הריעצ"א דף כ"ב
ע"ב דנחיר ג"כ הוי איסור גברא מה"ט דאין
הוא אסור עלמו מפורש אלא דמחמת דיבורו
חל איסור. [ועי' בקה"י סי' י"ט דכ' דבהקדש
מקרי איסור הבא מאליו אמנם לדבריו אפי'
אם זה איסור הבא ע"י עלמו מ"מ זה איסור
ככל איסורי תורה ולא איסור חפלא].

לנדר, ומתוך דלא קאי התנא לפרש איסור דקרא
אלא מפרש איסור נדר ולריך שיבא בנדר נדר.

בתוד"ה דכי לא נדר. מבואר דשיעט רש"י
דקונמות חל לאיסורין, וברין נדרים
דף י"ח ביאר משום דבנדרים כיון דמתוסף
איסור חפלא חל לאיסור גברא, ובאב"מ שו"ת
סי' י"ב הקשה דהא בהקדש הוי ודאי איסור
חפלא ומ"מ אמרין בכריתות דף י"ד דמה דחל
בהקדש לאיסור חלב הוא רק משום מגו דמתוסף
איסור"י, [ובתוס' חולין דף ק"א, וכן לקמן דף
כ"ד ע"ב ד"ה יש אוכל, ביארו דהוי טולל אלא
דאיסור"י משוי' לי חמור לרריך שיב' גם חמור],
וכן בכריתות דף כ"ב אמרין דגלי קרא דבקדשים
אהע"א ולולא זה לא הי' חל הרי דבאיסור חפלא
על איסור גברא ג"כ אין אהע"א. ובקהלות
יעקב נדרים סי' י"ד ביאר דעל הר"ן לא קשה
דאפשר דס"ל דרק שבעה מקרי איסור גברא
ולא כל איסורין שנתורה, וכן ס"ל להרש"א
להדיא, וכ"כ בהרעק"א ביו"ד סי' רע"ו דהר"ן
סובר דרק על שבעה חל, אלא דעיקר הקושיא
מהריעצ"א דכתב כאן. דכל איסורי תורה איסור
גברא נינהו ובנדרים איסור חפלא, ולדבריו קשה.
והנה הריעצ"א לקמן דף כ"ב ע"ב כתב דבין
שבעה חל על נדרים ובין נדר חל על
שבעה משום דהא איסור חפלא והאי איסור
גברא. ומשמע דאינו משום דאיתוסף משהו, דזה
שייך בחפלא על גברא, אבל בגברא על חפלא
אין שייך לומר דאיתוסף דהא ודאי גם באיסור
חפלא סוף סוף יש איסור אגברא, אלא דביאור
דבריו נראה, דהנה ל"ע במאי דמקשין לקמן
בדף כ"ב ע"ב בנשבע שלא לאכול נבילות דאין
חל הא מושבע מהר סיני הוא, ולכאורה למה לא
יחול הא ודאי דאם אין האיסור אוחו ענין כלל
כגון בהולאה על אכילה, אע"פ שבעה אכילה
נחקיים איסור בהולאה, מ"מ לא שייך בזה
דאחאע"א, כמו שהאריך כבר בספר אפיקי ים
סי' ל"ד עיי"ש באות ע', וא"כ למה אין שבעה
חל על איסור נבילה דהא בשבעה אין האיסור
מחמת אכילה אלא דבר נדדי שעובר על שבעתו,

והנה לפי"ז שפיר חל שבועה על נדר, דבגדר דאין איסורו אלא דין בהחפלא ושבועה הוא מחמת שאוסר עלמו נהי דשחיבה מתקיימת ע"י מעשה האכילה וז"ל כהנאח שמתקיימת ביחד עם האכילה וכן בגדר על שבועה, ולכן נמי יחול נדר על איסור לדבריו ורק שבועה לא יחול באיסורין כיון דשניהם הם אותו סוג איסור אגבא.

והנה צדק כ"א ע"ז וכן צדק כ"ב אמרינן דמפרש חזי שיעור חל איסור אפחות מכשיעור משום דהוי כבד. ואינו מובן דמה צריך לזה הא לא גרע מנשבע שאזרוק חפץ, ולהג"ל נפק"מ דחל דין איסור אכילה דאילו לא הוי כבד למחשבי חשיבות כשיעור רק ה"י איסור כמו שלא אזרוק אז לא ה"י דינו מחמת איסור אכילה, [ויהי נפק"מ כמו שנשבע על נמלה שלא יאכלנה דנהי דהוי כבד לגבי איסור שרץ אבל לגבי שבועה הא אין דינה כבד לפימ"ש"כ החוס' בחולין דף ל"ו דכ"ד היינו רק אם זה שם האיסור אבל לגבי שבועה הא אין האיסור הנמלה אלא מה שנשבע ולגבי זה הא אין לה חשיבות דכ"ד, ונמצא דהוי כנשבע שלא אזרוק וה"י צריך לחול על איסור אכילה דשרץ כיון דזה אינו באיסור אכילה אלא באיסור שמדמין בשעת אכילה אבל בעת דאמרינן דמפרש הוי כבד והוי כחשבי והוי שבועה על אכילה ואין אהע"א].

והנה הריעב"א צדק כ"ב דהא דאמרינן קונמות כיון דלא אדכר שמא דאכילה כמפרש דמי כתב דיש גורסין כבד דמי ולרווחא דמילתא נקט ל"י משום דאמרינן לעיל דמפרש, דינה כבד דהא אחשבי לדיבורי, משמע דלא הוקשה ל"י על הא דאמרינן בשבועה כבד אלא בקונמות, ולהג"ל ניהא דשבועה שפיר איכא נפקותא דהוי כבד דחשוב איסור אכילה אבל בקונם דבין כך הוי נדר, ואין בשם איסור אכילה, אלא איסור שנחנה לו הכורה כה לאסור בהפלא ומה נפק"מ אם זה כבד או לא [ולענין לחול באיסורין בין כך יחול], לזה כתב דלרווחא דמילתא נקט ל"י. (מהדו"ק)

שם. תוד"כ דכי לא נדר וכו' ומיהו ל"י יהודה בן צהורא וכו' נשבע לקיים את המלה חייב כ"ש נדרים שהלים לצטל שיחולו לקיים. בגליון הש"ס הקשה דמצואר דצדריהם דלר"י בן צהורא גם נשבע לקיים מלה ל"ת כגון שלא לאכול נבילות חייב, והביא מהתוס' לקמן דף כ"ז א' דהביאו מהירושלמי דר"י בן צהורא מודה דנשבע שלא לאכול נבילות פטור, והיינו דאין איסור חל על איסור, וכן הקשה ממכות דף כ"ב דפריך למה לא תני דחייב מלקות גם משום דנשבע שלא אחרוש ומשני מושבע ועומד מהר סיני, ואם ל"י יהודה בן צהורא חייב נהי דרבנן פליגי היינו לענין קרבן דליתיה בלאו וכן אבל לענין מלקות מודה, וא"כ מאי משני דהא התם קאי לענין מלקות וא"כ הוי מלי למיתני עוד מלקות צנשבע שלא אחרוש.

והנה דהא דאין איסור חל על איסור מצואר ביצמות דף ל"ב ב' דמ"מ לענין לקוצרו בין רשעים גמורים נחשב שעבר עוד איסור, כ"ד דהא דאין איסור חל על איסור אין בציאור דלא עבר איסור אלא דלכל עונשין בגון מלקות או מיתה וכן לענין קרבן לא חל אבל עזירה יש לו. ויש לעיין לפי"ז למה לא שייך להתפס בזה אסר עלמו באכילת נבילות ונהי דלא ילקה וכן לא אותו באכילת נבילות ונהי דלא ילקה וכן לא יתחייב בקרבן מ"מ יש כאן איסור מחמת הנדר ויתכן דעל הכבר שהתפס ילקה. ואין לומר דכיון שהתפס בדבר הנדור כזה שלא ילקה אז גם על הכבר לא ילקה, דזה אינו דהא גם על הנדר הראשון לא ילקה כ"ז שיש עדיין עוד איסור, אבל הא מצואר דבאיסור שלא חל על איסור הא מתלה תלי וקאי, דכשפקע הראשון חל השני, וא"כ צהכר דאין איסור אחר, שפיר יחול עליו האיסור וילקח כשיאכלנו, וע"כ ל"ל דס"ל להתוס' כמו שחידש בשה"י אבני"מ סי' י"ב דהא דמושבע ועומד מהר סיני היינו דשבועה לא חלה כלל כנשבע לא לאכול נבילות אף לענין לקוצרו בין רשעים גמורים וגם לא מתלה תלי וקאי, ולא דמי לשאר איסורים כגון אשת איש שנעשית חמותו דכלל אופן היא חמותו והמציאות

כל שיטתו צשמירה ישנו צזכירה. אין להקשות לשיטת רש"י סוכה דף ל"א דהיקש אין אדם דן מעצמו אלא אם נאמר מסיני א"כ מאי נפק"מ צמה דנאמרו דדיבור אי כיון דנאמרה הלכה מיוחדת להקיש זכור לשמור וצבכר צכר מקישים. דיש לומר דכאן זה גופא דנאמרו צצבר אי ע"כ זה נאמר רק כדי להקיש, ולא צריך צכר להללמ"ס מיוחדת להקיש. וזה צודחי אין להקשות למה הוצרך לאומרם דדיבור אי הא כי יכול לאומרם צשחי דיצורים ולומר הלכה שיקשו, כמו דלא שייך להקשות על הרבה דברים למה נכתבו דהי די שיאמר הללמ"ס.

תוד"ה נשים וכו' אי"א אפי' הוא דרשה גמורה הא דמצרך צריך שיטעום אינו אלא דרבנן. מקשים דצעירובין דף מ' ע"ב איתא דציוהכ"פ אפילו כשחל צצצת אין עושין קידוש על היין לפי שא"א לשחות, ולהאי סברא קשה דציוהכ"פ שחל צצצת יעשו על הכוס קידוש כדי לצאת ידי מצוה דאורייתא ולא ישתו, ונצטרך לומר דציעלו עשה משום דיש כח לחכמים לצטל עשה צשוא"ת כדי שלא לחלק מחמיר דצריך לשחות מהכוס קידוש. [ולחצוצאר צחוס' סוכה דף ג' צהא דיוצצ צסוכה ושלחנו צתוך צצית דלא קיים מצוה סוכה אפילו מן התורה היינו דרבנן אמרו דאפילו מן התורה לא קיים, אי"כ אולי י"ל דלכך סברא דקידוש על היין מן התורה אלא דא"ל לטעום מן התורה מ"מ אחרי שתקנו דהמצרך צריך שיטעום אמרו צזה צצלי שיטעום אפילו מצוה דאורייתא לא קיים וא"כ לא שייך שיקדש על הכוס צלי לטעום דאז לא קיים כלל שום מצוה אפילו מן התורה].

תוד"ה כל שיטתו וכו' אצל קשה דנמ"ד צליית מצוה עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות לשחרו נשים צכלאים דכל שאין צגדינים אינן צכל חלצש שטענו וכו'. וצע"ק דהא צכלאים יש גם איסור צהעלאה גרידא ולפ"ז אפילו אם נמטעם מצצשה מ"מ יהיו אסורים צהעלאה וממילא גם צלצשה יעצרו מחמת ההעלאה שי

לא תוכל להצטטל לכן צבכרה עוצר עוד איסור וכשפקע איסור אשת איש יחול לגמרי איסור חמותו, אצל צצועה דהוא דיבור צעלמא אז לא חל כלל כצזה צכר צין כך אסור, ויש להוסיף דגם צקונס כן דלא יחול כלל הנדר על הנצילה, וממילא לא שייך כלל לומר דכבר זה יהי אסור כמו מה שנדר.

ויש להוסיף עוד דענין זה דאינו חל כלל משום דמושצע ועומד לכן לא חל איסור שעי" דיבור כלל, אותה הסברא שייך גם צנשצע שיקיים מצוה, כגון שנשצע להניח תפילין ולר"י צן צתירא דנשצע להניח תפילין חל הי"ג נשצע שלא לאכול נצילות יחול השצועה, אצל אה"ג מלקות וקרבן לא יהי צייב מצד דאין איסור חל על איסור ויהי דינו צככל איסורין צצתורה שאין איסור חל על איסור אצל עוצר שפיר גם את האיסור השני, וא"כ להחפים צנדר צכר שייך כיון דאז יש איסור נדר על הנצילה, ונמצא שמה שכתבו דלר"י צן צתירא יחול הקונס, היינו דיהי כמו צכל איסור דאינו חל על איסור דמ"מ האיסור השני חל רק שלא יהי צייב מלקות או קרבן, וצזה צכר שייך להחפים, וממילא לא קשה מהירושלמי דודאי ר"י צן צתירא מודה דנשצע שלא לאכול נצילות לא ילקה על השצועה ולא יתחייב קרבן, דהדין דאין איסור חל על איסור נשאר ולכן צצועה שלא אחרוש לא ילקה לכו"פ, רק מה דלרבנן לא חל כלל השצועה וכמו שחידש האצנ"מ ע"ז ס"ל לר' יהודה צן צתירא דחל אצל דינו צכל אין איסור חל על איסור דאיסור השני ישנו, וכן אם יפקע האיסור נצילה תשאר איסור השצועה, וכיון שכן צכר שייך להחפים צזה דמתפים צצבר הנדור, ועל הככר ילקה שפיר דהא הוא חל ומתלא חלי דכשאין הראשון ילקה על השני ועל הדבר שהחפים כיון שאין צו דבר המפריעו יחול לגמרי וילקה.

בשלמא התם דדיבור אי נאמרו כדצד אדא צר אכבה דאמר ראצ"א נשים ציינות צקידוש היום דבר תורה דאמר קרא זכור ושמור

דעתו' מכות דף ע"ו ז' ד"ה ועבר, משמע ק"ל דעדיין אין מחיל כלל העצירה לפני הסוף לפי גירסת מהרש"א, ומ"מ אינו מוכרח], א"כ נוכל להתירו דהא תיכף מחיל מטעם העצירה ונמשכת עד הסוף, [ומ"מ אינו צריך דאפשר דבדבר שאינו עשיה לא שייך כל כך לומר דנמשך עיסוקו בעצירה כמו במידי דחליא במעשה דודאי באכילה אם יתחיל תוכ"ד אף אם נמשך הרבה זמן אח"כ מ"מ כיון דתיכף התחיל כבר מעשה האיסור אפילו אם נמשך הרבה זמן מהני משא"כ במידי דעובר על שאינו עושה]. והנה לכאורה אין לומר דחיוצו עובר השעה האחרונה שציוו לקיים השבועה דהא חידש בספר האגודה לענין שבועה דאונס ציוס האחרון לא מקרי אונס, כמוצא ביר"ד סי' רל"ב סעיף י"ב בהג"ה וא"כ איך שייך להתיר דו ברגע האחרונה כיון דאפי' אם יאנס יתחייב נמלא דכבר עבר בשעה הקודמת, אלא דמ"מ כיון שציוו לאכול וא' נמלא דלא עבר שייך שפיר להתיר דו עדיין.

ע"ב. דהניא ר"ש אומר כל שהוא למכות. יש לעיין לר"ש דכל שהוא למכות ולא לקרבן, א"כ אם לקה ואח"כ אכל עוד חצי כזית בתוך כדי אכילת פרס אם ה' יליייר ענין כזה, כגון כפתוהו וזרח דכבר נתקיים כזה מלקות אם שייך לומר דבעד חצי זית הראשון הא כבר נתכפר ולא יטעף חצי זית השני לחייבו כרת, או דלמא דמא דאמרינן דחייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתות היינו בלקה בעד חטא של לאו וכרת אכל כאן דמא שלקא אינו כלל בעד חטא של כרת ממילא כשיצורף עוד חצי זית חייב כרת.

יש לעיין בכלל אם לר"ש שייך שיתכפר במלקות על הכרת, במאכלות אסורות כיון דחיוצו דמלקות אינו בעד אותו השיעור של כרת נמלא דהמלקות אינו מתחם על חטא דכרת. וזה חליא ק"ל בחקירת הגרעק"א בהשפוט סי' ע"ו בנשבע שלא לאכול וצילא דחיל על חצי שיעור מ"מ אם אכל שיעור שלם שוב אינו חייב על מה שעבר על השבועה משום דלא עובר על

כזה, דהא בלגישה יש גם העלאה, וא"כ אפשר דאפי"נ דלאו דלגישה לא יעברו ומ"מ אסור ללבוש מחמת הלאו דהעלאה [והא דקשה דבלבוש כלאים יחא חייב שחים אי משום העלאה וא' משום לגישה, באמת כן הקשה בערוך לנר מכות דף כ"ג], משמע דס"ל דלא מסתבר דיבוא הכיקש רק להוריד איסור לגישה כיון דלמעשה יהי אסור ללבוש מחמת ההעלאה שיש בו, וע"כ בדזה התירה התורה את הבלגישה עם כל מה שברוך בה ולא רק הלאו דלגישה. וז"ע.

דף כ"א ע"א. תוד"ה קמ"ל וכו' ומיכו בירושלמי ובספרי מוכח בדיא דדיבור אחד נאמרו דקאמר הכס שוא ושקר בדיבור אחד נאמרו וכן מחלליה מות יומת וציוס השבת וכו'. הנה לע"ק הדמיון דשוא ושקר נאמרו בדיבור אחד להא דמחלליה מות יומת וציוס השבת, דהא דשוא ושקר ע"כ נאמרו ממש בדיבור אחד דהא הקב"ה אמר זה בפעם א' ויש שינוי בין הלוואות שצ"י יתרו וצין הלוואות שצ"י ואתחנן וע"כ שנאמרו ממש ביחד. אצל מחלליה מות יומת הא כמו דאין התירה כל אלה שדוחין שבת ועומאח וכו' מוכרח שנאמרו ממש ביחד דהא אפי' שלא נאמרו ממש בדיבור אחד ג"כ התורה יכולה להתיר עשיית הקרבן בשבת ולא צריך שיהי' ממש בדיבור אחד אלא דהכונה דאע"פ שנאמר דין איסור לעשות מלאכה מ"מ התורה התירה אצל אי"ל שיהי' ממש בבת אחת שניהם.

התראת ספק. ועי' רש"י דאין המתיר יכול לבין שיעבור היום בתוך כדי דיבור של התראה. ומשום זה צ"ל דאף אם יתרו צו כל הזמן מ"מ אין ידוע איזה התראה היתה הנכונה שעליה הוא מתחייב, אלא דלע"ק הא לעיל דף ע"ז ז' מספקין אי צעי שהייה למלקות משמע דנוכל לנמאם שיעבור בתוכ"ד של ההתראה דהא לא נזכר שם כלל דהוי התראה ספק.

והנה בנשבע ויש עדיין עשר שעות, אם נימא שכל העשר שעות הם העצירה, [והראונו

ואי ס"ד בעלמא כר"ש ס"ל למה לי ללרף.
בקהלות יעקב הביא דברי האחרונים
שהביאו דברי הריטב"א במכות דף י"ז א' בשם
הרמ"ה דהא דלר"ש חייב מכות על כל שהוא,
דכיון דאכל במזיד אחשבי לחומר איסור להתחייב
בכ"ש אכל קרבן שהוא על אכילת שוגג צעי
כזית לחשיבות. ולדברי הרמ"ה ה"ל לכאורה
לא מיירי דוקא באופן דשציק היתירה ואכל
איסורא אלא אפי' יש רק איסורא מ"מ הא
יודע מה שאוכל הרי דמחשיבו. ולכאורה גם
בשוגג ולא ידע שאסור למה לא אחשביה דהא
גם שוגג שידע שזה חלב ולא יודע שאסור,
פטור מקרבן ככל שהוא אפי' שידע שזה חלב
ורוזה לאוכלו, וע"כ דרק אם רוזה לאוכלו
אפי' שידע שזה אסור, דהוא מחשיבו כל כך
שיסכים לאוכלו באיסור אז הוא דנחשב דאחשביה.

וצע"ק דהא בשוגג בקרבן יודע שיש לאו מקרי
שוגג וחייב קרבן כמבואר בשבט דף
ס"ע וגם אז חייב רק על כזית, ולמה, הא כיון
שיודע שזה אסור הא אחשביה וא"כ יתחייב גם
על חצי שיטור קרבן. והנה בודאי כי לגבי מלקות
יענש במזיד אפי' שלא ידע שבשוגג חייב קרבן
ע"ז, א"כ מה דיודע שיש ע"ז איסור חיוב
מלקות סגי להיות אחשביה, א"כ גם בשלא
התרו בו כל שידע שיש ע"ז איסור לאו ומלקות
למה לא יביא קרבן דהא אחשביה יודע שזה
איסור ואוכלו.

ויש לעיין במה שהביא שם בשם הגאון ר'
משולם איגרא וצ"ש עה"ק והכזית הלוי,
שתירצו על הקושיא מהא דמוכח כאן דר"ע
לא ס"ל כר"ש דכל שהוא למלקות מדקאמר
במזיד ששרה פתו ציון ויש צדן כדי ללרף כזית,
ואי ס"ד בעלמא ר"ע כר"ש ס"ל למה לי ללרף,
והקשו לשיטת הר"י יקר שצחוס' ע"ז דף ס"ח
דמה דחייב לר"ש ככל שהוא הוא רק כשזה
צעין ולא כשזה צתערוצות, א"כ מאי פריך
דודאי כששרה פתו ציון הרי זה צתערוצות של
איסור והיתר לכן לריך שיטור בכזית.

איסור נכילה ולא על איסור שצוה, הרי דאז
אינו נקרא שאוכל משהויים אלא לאוכל כזית,
וא"כ ה"נ כשאוכל כזית חיובו מלקות עבור
אכילת כל הכזית חלב ומתכפר גם על הכרת
שיש צזה. ויש לחלק דנכי דנקרא לאוכל כזית
וממילא לא חל האיסור דשצוה אפי' שיש
צזה גם אכילת הרבה משהויין דכל שאוכל
נכילה אין חל איסור דשצוה אפי' שאוכל
צזה משהויין שעליהם חל כיון דצמתיחות יש
עכשו איסור נכילה משא"כ צנידו"ד דכיון דיש
איסור המחייבו מלקות מחמת כל המשהויין
ועליהם אין חיוב כרת אולי אין כלל לחייבו
מלקות מחמת שיטור כזית כיון דאין שיטור כזה
כלל לגבי מלקות.

הואיל ומפרש חייב סתם נמי חייב. דגם סתם
דעתו אכל שהוא ולרבנן דעתו אסתם
אכילה שצחורה. יש לעיין לר"ע אם אח"כ יאמר
דהתכיון כסתם אכילתה שצחורה, וכן לרבנן
אם יאמר דהתכיון אכל שהוא אם זה לא יוליא
אותו מכפי שאנו מניחין ציון לרבנן ציון לר"ע,
והתוס' לעיל דף כ' צהא דס"ד לישנא איתקל
לי הקשו דנשיילי וא"כ גם כאן יקשה, וכאן
לא שייך תירוץ הראשון דהתכיון כפי משמעות
הלשון, דהא מנא הלשון אין שום ראי' לכאן
ולכאן ונלערך לתרץ דמיירי ששכת, ויותר נראה
דכאן ע"י האומדנא לכל אי' כדאית לי לא יועיל
מה שצלצו אחרת ממה שיש לאמוד דעתו. ועדיין
צע"ק דאיך ר"ע יאמר דאומדנא דדעת אדם
אכל שהוא דהא רבנן לא סברו כן הרי דיש
אנשים שאין דעתם כן. וכן קשה לרבנן דאיך
יאמרו דדעת כל אדם אכזית דהא לר"ע אינו כן,
וכבר הערנו צכמה דוכתי כע"ז. ובמקום אחר
ביארנו דהא דכחלי דוכתי אמרין אומדנא אין
הביאור דכל העולם מצויים כן אלא דדעת
חכמים הוא דכן לריך להצין אכל אין ראי'
דכן חושב כל אדם, וכ"ז שייך אם זה תלוי
במשמעות הלשון אכל כזיתו של האדם הנשבע
צע"ק אם שייך לומר כן.

ואי ס"ד צעלמא כר"ש ס"ל כל שבוה נמו מושבע ועומד. הנה לחוסי' הא דלר' שמעון צעי כזית לענין קרבן משום דלכרת צעי בכזית וכיון דגם בשוגג עובר איסור שיש בו לאו שפיר מקשינן לר"ש למא יחול איסור שבוה אפילו לענין שוגג וממילא לא יתחייב קרבן על השבוה, ואע"ג דנתוסף לענין קרבן מ"מ הא ר"ל לא ס"ל כולל. אבל להריטב"א במכות דף י"ז בשם הרמ"ה דשוגג דפטור מקרבן משום דשוגג אין אחשבי' נמאל דנאמת הא צעי תמיד כזית אלא דבמיד דחדש איסור על כל שבו מחמת דאחשבי' וא"כ כשאוסר עליו פחות משיעור לא שייך אין איסור חל על איסור לגבי אכילתו בשוגג דהא לגבי שוגג אז פחות מכזית אין איסור נצילה ולא הוי כעצר איסור נצילה בשוגג לגבי שוגג אין איסור נצילה פחות מכזית. וע"י השבוה הא כיון שאוסר כל שבוה נמאל דלענין שוגג חידש בשבוה איסור שלא ה"י כלל צלי שבוהו ושפיר חייב קרבן, א"כ מאי ראי' דלא ס"ל כר"ש.

וע"כ דלא שייך להתחיל שיחול חיוב שבוה לענין שוגג דהחיוב הוא לענין איסורו במיד אלא דממילא עובר בשוגג וכיון דלענין מיד לא חל כיון דבין כך עובר מחמת דח"ש למכות מה"ט נמאל דאין על השבוה לחול לענין מיד, וממילא לא חל גם לענין שוגג.

אמאי חייב מושבע מהר סיני הוא. יש לעיין בנשבע על חתיכת בשר שלא לאוכלה זה ה"י ספק נצילה, אז להרמב"ם דספק מותר מה"ט ודאי חלה השבוה, אבל להרשב"א דספק אסור מה"ט יש להסתפק אם מקרי מושבע ועומד כיון דאסורה מה"ט, או דכיון דאס' אליבא דאמת אינה נצילה אינה אסורה א"כ יש ספק דאולי חלה השבוה דהוי ספק מושבע ועומד.

והנה צ"ש שמעתתא אי פרק ג' הביא תשו' הר"ן דנדר שלא לאכול בשר צפסח והגיע ערב פסח צין בשמשות, דלהרשב"א מקרי כבר דחל הגדר ויכול כבר לשאול עליו כיון דאסור אז

ותירצו דס"ל להר"י יקר כשיטת הרמ"ה במוצה צריטב"א הנ"ל דכשאוכל פחות מכשיעור אחשביה, וזה רק כשזה צעין אבל כשזה צתערובות אין אחשביה, דהא יתכן דאוכלו משום הכיתור, וזה כשתערב צלי כונה, אבל כאן כששורה פתו ציון הא כונתו להיין לכן כאן הוי כמו צעין דאחשביה, ולכך פריך למא לריך ללרף שיהי' בו כזית.

והנה להמבואר דאחשביה מקרי רק ע"י ראונו באכילתו אע"פ שידע שהוא מאכל אסור, מדאמרינן דשוגג אינו חייב קרבן וזה הא מייירי גם היכא ידיע שזה חלב אבל לא ידיע שזה אסור, ואם האחשביה הוא מחמת ראונו במאכל, הא ראה בהמאכל הזה ולמה אינו חייב קרבן בכל שהוא, וע"כ דרק אם רוצה לאוכלו אע"פ שהוא יודע שהמאכל אסור. ולבאורה הא כ"ז שלא אחשביה אינו מאכל האסור בפחות מכזית, ואיך נתחיל לומר דאחשביה מחמת דשכן לאוכלו באיסור דהא כ"ז דלא אחשביה אינו אסור, וע"כ דמ"מ מאכל האסור מקרי וזה סגי להיות אחשביה וע"י נאסר ולוקה א"כ למא שאני אם הוא צתערובות דגם אז הא יודע שזה מאכל האסור ובכ"ז רוצה לאוכלו א"כ למא לא יהא נאסר בכל שהוא. משמע דשיטת ה"ר יקר אינו מטעם שיטת הרמ"ה במוצה צריטב"א מכות דף י"ז, וזהר קושיא לדוכתה.

ולולא דצריכס ה"י אפשר דנהי דהפסוק דצא להורות דהיתר מאסרף לאיסור מוכל לומר דמייירי צאופן דאינו ניכר האיסור להדיא וכיון שהוא צתערובות לריך לירוף דצלי זה לא ה"י חייב, אבל בצרייתא דקאמר ר"ע נזיר ששרה פתו ציון משמע דמייירי צאופן הרגיל דיין ניכר עפ"י הרוז, והטיפות הניכרות אינם נקראות שהם צתערובות, וחלק גדול בדלאי אינו מקרי צתערובות דרוז יין אדום וניכר ולא מקרי הטיפות האלו צתערובות, וא"כ למא לי ללירוף, וע"כ משום דלא ס"ל כר"ש דלענין מכות חייב בכל שהוא.

יהי לו עבירה אסור מה"ט מחמת דחוי
לחטורפי חבל אין נקרא כלל דעבר על דיבורו
וחיוב קרבן אינו אלא על שהחליף דיבורו.

ולפי"ז נראה דמה שכתבו הרמב"ן והר"ן
דלריב"ז שצוה חלה על איסורי ל"ט

מ"מ קונס אינו חל דשצוה מוסיף לגבי קרבן.
ולכאורה ה"א זה אינו מוסיף דה"א לפני שיחול
האיסור לזו אין קרבן, וכמו שתמה באמת
בקבלות יעקב כאן סי' י"ד. ולהל"ל זה תלוי דאם
נימא דחיוב הקרבן הוא צעד הללו אז לריך
קודם שיבי' לאו, שיבי' שייך ע"ז קרבן כפרה
על הללו, אבל אם הקרבן אינו אלא דין דבעד
שלא קיים שצותו חייב קרבן ח"כ אינו לריך
שיתחיל מהלות האיסור אלא כל שאמר שצוה
חל עליו ח"א איסור וה"ז דשוגג חייב קרבן
ואינו תלוי כלל בחלות האיסור. ואינו דומה
לשאר איסורי תורה דכיון לא כתיב קרבן אלא
דש לימוד דכל חיוב כרת חייב קרבן דאז ע"כ
חיוב קרבן תלוי בכרת. ושפיר יכולין הרמב"ן
והר"ן לומר דכיו ענין כולל או מוסיף. ובשיטת
החוס' נראה דסברי דאע"ג דצמכות דף י"ג
ע"כ אמרינן דקרבן לא צעי אזהרה, היינו
דבתורה יכולה לחייב קרבן בלתי תלוי באזהרה
אבל היכא שהתורה אסרה וחייבה בקרבן אז
מתפרש דהקרבן הוא כפרת האיסור, וכיון שכן
ע"כ לריך קודם לחול האיסור ואח"כ יהי שייך
כפרה, אבל הר"ן והרמב"ן יחלקו וממילא הוי
שפיר מוסיף.

והרי מפרש, מפרש נמי כצ"ח דמי. יש לעיין
מה שייך להקשות ממפרש דמ"ש מפרש,
מאומר שאלך למקום פלוני או שאזרוק דבר
פלוני דודאי לא צעי כזית ומ"ש כשאוסר כל
שהוא, וכן ל"ע בחירוק בגמ' דכיו כצ"ח דאחשבי'
כמש"כ רש"י, דמה לריך לזה, דחיפוק ל"י דאסר
עליו אפי' אינו כלל אוכל מ"מ פעולה זו אסר
עצמו וכמו שלא אוכל עפר דודאי אינו אוכל
ומ"מ נאסר. ועיין מש"כ בזה לעיל דף כ' ע"כ
בחוד"ה דכי לא נדר.

כבר מה"ט, אע"ג דאם חליצה דאמת אינו עדיין
פסח ה"א לא אסורה, מ"מ כיון דכעת אסורה
מדין ספק מקרי שחל כבר בנדר, וה"כ לכאורה
כאן לכיון דספק אסורה הרי זה מושבע ועומד
אע"ג דחליצה דאמת חולי זה לא נצילה.

ועדיין יש להסתפק מנא סברא אחרת, לפי"מ
דס"ל להחוס' לקמן כ"ז ע"כ צ"ה
אביתורה, דאע"ג דחלי שיעור אסור מן התורה
מ"מ שצוה חלה עליו ולא מקרי דזה מושבע
ועומד, ה"כ יתכן דאיסור דספק לחומרה לא
עדיף מאיסור דחלי שיעור דלא מקרי מושבע
ועומד.

ובאופן דחתיכה ח' משתי חתיכות דציאורו
האחרונים דלא אסור לכ"ע מה"ט
מדחייב אשם תלוי על אכילת ח' מהן, יתכן
דעדיף מחלי שיעור דה"א על חלי שיעור אין חיוב
קרבן וע"ז יש קרבן, הרי דאיסורו יותר חמור
וח"כ נשבע על שלא יאכל ח' מחתיכות אלו לא
תחול השצוה.

תוד"ה ולא אמרו וכו' הקרבן תלוי בלאו.
לכאורה אם קרבן לא צעי אזהרה
כמצוה צמכות דף י"ג צ', לא היו לריכים לזה
אלא דמאותו טעם דחייב מלקות אכל שהוא
ה"כ תחדש חיוב קרבן כשעבר על השצוה
ולא משום דהקרבן הוי על הללו, ובאמת ה"י
לריך להיות שייך קרבן אכל שהוא אפילו ח' אינו
חייב מלקות אלא על כזית משום דקרבן
לא צעי אזהרה, וכיון דחייב על שהחליף דיבורו
חייב נמי בכל שהוא אם רק נקרא שהחליף
דיבורו. וזה כנראה ציאור דברי רש"י, וכל הטעם
דלרבנן אינו חייב קרבן שצוה על כל שהוא
היינו משום דעל כל שהוא אינו נשבע כלל.
ואפילו להרמב"ם דס"ל דאע"ג דאינו חייב
בנשבע סתם על כ"ש דה"א פסקין כרבנן דר"ע,
מ"מ אסור כחלי שיעור, והר"ן כאן בסכים עמו,
ומ"מ אינו חייב קרבן אע"ג דלא צעי אזהרה
משום דבאמת השצוה אינה אלא על שיעור
שלם, ומה דאסור ה"א ציאר הר"ן משום דסוף
סוף חזי לחטורפי ונתרבה דכל שאם יושלם

דף כ"ב ע"א. והרי הקדש. לע"מ דהא דהקדש אין המעילה מחמת דעובר על דיבורו, דהא לפי"מ דפסקין דיש מעילה בגידולין הרי דמועלין אפי' על מה שלא דיבר, דכיון שזה הקדש מעל. וע"כ ל"ל דשאני גידולין ממש"כ הרמב"ן דאפי' אם חזר קונה להקדש מ"מ אין מועלין במה שההקדש זכה ע"י חזר, וצ"ח דקל"ה ס"י ר' דהטעם הוא דאין מעילה אלא על מה שהוקדש בקדושת פה, ואפי' מה שהוקדש ע"י עכ"ס יש מחלוקת אי מועלין. מ"מ כיון דגידולין מועלין ע"כ אין המעילה על חילול דיבור אלא דגז"כ דמעילה רק על קדושה שבה מכא הפה, אבל אין המעילה מחמת חילול דיבורו ולי"ע.

מחלוקת בסתם. ע"י צ"ח דהביא יש אומרים דאז צפחות מכזית אין צו איסור כלל, ולא דמי לשאר איסורין שצחורה דגם חצי שיעור חסור מה"ת לר' יוחנן ולר"ל מדרבנן דכחן דאיסור הבא מעלמו וכיון דלא חסר עלמו פחות מכזית אין צו איסור כלל, ושיעור הרמב"ם דגם כחן חסור חצי שיעור וצ"ח הסכים בזה כיון דעיקר הטעם הוא מחמת דחצי לאנערופי וגם כחן הא חצי לאנערופי, ולפי"ז אם אי' אמר שזעפה שלא חלק חלקי חמה יהא חסור לו לילך אפילו פסיטה אחת כיון דחצי לאנערופי, ומ"מ צ"ח אמר שלא אביע עד מקום פלוני יהא מותר דאז האיסור הוא רק מה שצא למקום פלוני והמרחק שצנתיים אינו כלל גורם צהאיסור דצין אם יעקוף את המקום עד שם צין לא יעקוף, האיסור הוא מה שצא לשם נמלא דחלק הכליכה שצאמנע אינו מן העצירה משא"כ שלא חלק אפילו הרבה חמות דכל משהו שהוא הולך הוא חלק המשלים לעצור על שזעפתו.

אבל בקונמות ד"ה בכל שהו כיון דלא מדכר שמא דאכלה בדמפרש דמי. צריעצ"ח מצוחר דגם כעת ידענו דר' פפא מיירי לענין מלקות דלענין קרבן לא שייך שיתחייב צפחות מפרועה כמו כל מעילה, והמקשן דהקשה רוצה

להוכיח דשיעורו צכזית אפי' לגבי מלקות, ורצינא מחרץ אח"כ דצרייתא מיירי רק לענין קרבן. ולי"ל דאז כזית או פרוטה דהא כשנכנה פרוטה ילקח כיון דסתם קונס ע"כ יש צזכ גם איסור הנאה, וכשאכל ונהנה פרוטה ילקח משום דנהנה, וכן כשיאכל כזית ילקח משום האכילה, והעיקר קשיא לי דלר"ך שיעור ולא כר' פפא דס"ל דלענין לחייבו מלקות סגי בכל שהוא לא כזית ולא שו"פ.

יש מעילה בקונמות וכו' הוא מעל וחצירו לא מעל. בקובץ הערות ס"י י"ב סק"ג הביא דהרא"ש ס"ל דהוי ממון הקדש ושייך שפיר משום גזל אפי' בקונס פרטי אלא דקשיא לי באוסר של חצירו עליו איך שייך שיזכה להקדש קיין ממון צנכסים שאינו שלו, וצ"ח כחצ דא"ל ליתן להקדש דוקא אלא דיכול לזרוק לים הרי דאינו מדון ממון הקדש וקשה מצ"ק דף כ' ע"ב דמשמע דדין מעילה הוא מחמת ממון הקדש.

ואפשר דאיסור מעילה אינו מחמת גזל הקדש אלא איסור צעלמא אך כיון דחזינו דחייצתו חורה צשלומין ע"כ דחיוצו צגדרי חיוצי תשלומין, ולכן אמרין צצ"ק דף כ' ע"ב אי זכ נהנה וזה לא חסר פטור נמלא דאף אם ה"י גזול מצעלים כה"ג לא ה"י חייב גם כעת לא יתחייב חיוצ תשלומין, ולי"ל דבקונס להרא"ש חל חיוצ תשלומין להקדש כאילו ה"י ממון הקדש נפסד ולהר"ן כיון דצמליאות לא ה"י כחן הפסד נכי דשייך תשלומין אבל לא להקדש וס"ל דגם צלי שיתן להקדש שייך דין תשלומין. [ועי' צחי' צצנו חיים הלוי הלי מעילה].

והנה בקונס כללי אם יש לה פדיון ע"כ אינו אלא קדושת דמים, וע"כ ל"ל להר"ן דשייך קדושת דמים אע"פ שאין שייך הדמים להקדש, וא"כ איך צקדושת דמים צע"ח גוצה ונה"י שלו כמצוחר צצ"ק ל"ג ע"ב, וצערבין דף כ"ג, דלמה לא יסחר צו דין קדושה וימעל כמו בקונס דשייך קדושת דמים אע"ג דאינו ממון

הקרא הא מגלה גם לשאר דיני החורב דהתם לא אזלינן בחר לשון בני אדם משמע דהתם מפרשים דאין כאן הכונה מחמת דהלך אחר לשון בני אדם אלא מדאמרי נטעום ואכלי ושתי הרי דכך הסביר דשתי בכלל אכילה.

ובר"ן ריש פירקין בשם ה"ג הקשה להיפך כיון דיש פסוק למה לריך סבירא. ואינו מוכן מה שייך לומר שלא לריך סבירא, וכי משום דיש פסוק אז כבר אינו סבירא, וע"כ ל"ל דכונתו למה ה"י לשמואל לומר דיש גם סבירא. ותירץ דס"ד דאש"ג דמה"ט כלול שתיב באכילה מ"מ לא קרו אינשי הכי קמ"ל, והיינו דכיון דלא קרו אינשי הכי לא יבא נאסר בשתיב. והנה גם כעת דקמ"ל דגם בלשון בני אדם זה כן מ"מ אם יאמר בלבו לא ה"י על שתיב לא יאסר בזה דהא כחצו התוס' לקמן דף כ"ג א' בד"ה דלמא למיפטר נפשי, כשאומר פת ודעתו רק על של חטין לא יבא נאסר בשאר פת, וא"כ בודאי אם דעתו רק על אכילה ולא על שתיב לא יבא נאסר, אלא דכונתם דיאמר דבאמת ה"י בלבו גם על שתיב, ומ"מ אם בלשון בני אדם אין שתיב כלול בכלל אכילה אז כשאומר לא אוכל והתכוין גם על שתיב לא יבא נאסר בזה כיון דאין זה כלול לפי לשון בני אדם, לכן קמ"ל דזה כלול בלשון בני אדם, ולכך אם בלבו חשב על זה יתחייב באמת.

וצע"ק דלפי"ז מלקות לא נוכל לחייבו על שתיב כיון דאינו ברור דהתכוין גם על שתיב, ואפי' אם יאמר לפנינו לפני ששחך דהתכוין גם על שתיב מ"מ עפ"י הודאתו א"ל לחייבו מלקות. ולפי"ז לע"ק מה שהקשו התוס' לקמן דף כ"ג א' בד"ה כגון דאמר שלא אשחך ושלא אוכל, דהקשו דא"כ למה דוקא באכל ושחך חייב שתיב הא אפי' שחך תרי זימני נמי כיון דבשבעתו השני חל על השתיב מכה דהוי כולל אכילה, ומאי קשה דהא המשנה מיירי גם לחייבו מלקות ולכן דוקא אם אכל ושחך חייב ב' פעמים מלקות על ששחך על לא אשחך ועל שלא אוכל אכל אם רק שחך נוכל לחייבו רק אחת,

הקדש. ולמה זכותו לגבות מכריח להפקיע קדושה שבדבר.

וצריך לחלק דקדושה דמים שכל דין בהקדש שבו מחליל מחמת דהוי ממון הקדש לכן כיון שמשועבד לו וצא זמן הגזייתו הוי של הבט"ח ופקעה הקדושה, משא"כ קונמות דקדושה דמים שלהם מחליל מדין איסור, ולי"ע.

ע"ב. תוד"ה וחכמים אומרים וכו' וכבר זה הקדש היינו בהקדש, דהא לר"מ לא שאני בין קרבן לקרבן בין אימורא לכאימורא ה"כ בין הקדש לבהקדש כיון דעתי' אקונס. יש לעיין למה נאמן לומר שאינו בהקדש ממנו, ומאני לקמן דף מ"ב ע"ב דאדם עושה קנוייה על בהקדש ואינו נאמן בזה, ולא דמי לקרבן כקרבן דהתם מיירי על דבר שלא שייך להקדש ממנו כגון לקרבן מה שאוכל לך ודאי אין דבר ששייך לומר דבזה נעשה של הקדש, אצל כאן ל"ע דאולי נעשה ממון הקדש. ובר"ן סוכה דין דף ל' כתב דאין נאמן ע"א לומר שאין זה מעות מעשר שני כיון דמעשר ממנו גבוה וכבא להוציא מגבוה דמי, דזה ענין שבממון דאין נאמן בזה ע"א, ולמה כאן נאמן.

תוד"ה אהיתירא וכו' ח"ג לר' יוחנן נפרש אהיתירא קמשחצב כגון ליכנות שלא כדרך הנאחז. ולי"ל דנוה שכתוב לפנינו בגמ' אהיתירא קמשחצב ודעתו אמשכו או דלמא כיון דאמר שלא אוכל דעתיה אכזית, זה אליבא דר"ל, ואליבא דר' יוחנן תהי' הבט"ח בענין אחר.

איבעית אימא סבירא דאמר ליה אינש לחצרי וכו'. לכאורה אין זה סבירא אלא דלריך לילך אחר לשון בני אדם והכי הו"ל למימר איבעיתא הלך אחר לשון בני אדם איבעית אימא קרא. והתוס' בד"ה איבעית הקשו מה לריך קרא כיון דיש סבירא כמו בזה דהפה שאסר דפרכינן למה לי קרא. ולי"ע דהתם הוי סבירא אצל היכא דתלוי בלשון בני אדם ודאי לריך קרא להיכא דישתנה ולא יהי' כן לשון בני אדם, גם

לומר דבאופן זה שייך מה דאמרין מזה חין מצטלות זו את זו בפסחים דף קט"ו א', וכ"ש בגיטין דשניהם הם מזה אחת דאכילת מעשר שני. ומתקיים שפיר ואכלת גם על החירוש.

תוד"ה כגון. בגליון כ"ט הקשה דקושיתם היא רק לרש"י דס"ל דנשבע שלא אוכל סתם חל בכלל גם אנצילות, דאילו לשיטתם דאין דעתו על האיסור בסתם א"כ אין כאן כולל דשבעתו השנייה שלא אוכל לא חל על השתיה כיון דזה כבר אסור לו ואין דעתו לכלול זה, הנה צאמת דריטצ"א ור"ן מבואר להדיא דבקושיא היא לשיטת רש"י, אמנם צחוס' הא יותר משמע דבקשו אף לשיטתם ואפשר דס"ל דשאני בלא אוכל דהא דנכלל כל המאכלים היינו משום דהי מנייהו מפקת וכיון דיש סברא דלא נחבין לנצילות לא נכנסין בשבעתו משא"כ בהא דשתי בכלל אכילה הא ודאי היא מדלא פירש למעט שתי הו"ל כאילו אמר בפירוש שלא אשתה, דהא השיעור הוא אחר מבאכילה דהיינו רביעית דאין שתי אכילה ממנו, דהא אכילה ושתי אין מאטרפין בכל דיני התורה ומסתמא כ"ג לענין שבעה אלא דכיון דסתם אכילה קורין ג"כ לשתי הו"ל כאילו אמר שתי ג"כ דיש לנו הוכחה דמדלא אמר לאפוקי שתי הרי דכוונתו גם על שתי, ועיין ברש"י לקמן דף כ"ד דר"ה צא"ד וא"ת לפ"ה.

ורא"י לזה דכשא' ישבע שלא יאכל ואח"כ ישבע שלא יאכל פת דהי נימא דזה יוכיח דהשבעה הראשונה לא הי על פת, ודאי דלא, ובאכילה מסקינ דכשאומר אח"כ שלא ישתה גילה דעתו דשתי לא הי בכלל אכילה שאמר קודם, וע"כ משום דשתי הו"ל כאילו אמר בפירוש מדלא אמר חוץ משתי, זה ראי' שהחבין לאכילה רגילה דשוחין עמה, וא"כ אפשר דאף להתוס' דכשאמר אכילה הו"ל כאילו אמר צדדיא שתי, ושפיר חל השבעה על השתי יחד עם באכילה בכלל, ור"ה.

דאולי בשלא אוכל הי דעתו רק אכילה ולא שתי, ונהי דקרבן יתחייב שמים כיון שיודע בלבו שכוונתו באומרו שלא אוכל גם על שתי אכל מלקות לא יתחייב בשתי גרידא רק אחת.

אלא דאפשר דכיון דע"א נאמן באיסורין, ואם יאמר שזה חלצ ואח"כ יאכל אחד מזה יתחייב מלקות, משום דהאיסור בע"א יוחזק כמש"כ הרמב"ם בפט"ז מסוכה דרין, ה"ג כאן כשאומר דהחבין גם על שתי הוחזק על פיו דנאמן כמו ע"א, ובאיסורין הא גם קרוב וכל אחד נאמן, ממילא ילקה אח"כ, ולפי"ז קושיתם היא דמסתמא מיירי דהורה אח"כ דהיתה כוונתו גם על שתי, לכן ילקה פשמיים.

ואם נאמר כן יהי ראי' דגם התוס' ס"ל כשיטת הרמב"ם ה"ל, וע"י צחורה גיטין צ"ט מס' גיטין דנקט דהתוס' פליג דזה על הרמב"ם, וע"י משנית שם בס"ד צא"ה"ש דף צ' ע"ב.

דף כ"ג ע"א. ודלמא ע"י אניגרין. לא משמע דמיירי דחליו חירוש וחליו אניגרין דאז חינו מאכל, ובדאי הרוצ הוא אניגרין, וא"כ למ"ד טעם חינו כעיקר מן התורה הא מן התורה נריך להתבטל החירוש שיש בו קדושת מעשר שני צחוך האניגרין שאין בו קדושת מע"ש. וידוע מה שחידש בשו"ת האצ"מ סי' י"ח דאסור לבטל תרומה בחולין, דעובר דזה על משמרת תרומותיו כיון דע"י הציטול ירד ממנו קדושת תרומה, ואע"פ שרבים החולקים עליו בזה, היינו דאילו עובר בזה משום משמרת תרומותיו אכל הא מיהת כו"ע מודים דכשזה בטל אין בו קדושת תרומה, וה"נ אין בו קדושת מע"ש מן התורה, ואין מתקיים בזה מזה אכילת מע"ש. ולפי"ז קושית הגמ' היא רק למ"ד טעם כעיקר מה"ת דאז מקרי דאוכל החירוש שצחוך האניגרין. אלא דהעירוי דאפשר דעירבו באניגרין העשוי מדגן שיש בו ג"כ קדושת מעשר שני. ומ"מ נ"ע דהא אם טעם חינו כעיקר נמלא דאילו אוכל חירוש רק המין שהוא הרוצ ואין יתקיים הפסוק ואכלת על החירוש, אלא דיש

כיון דיש איסור על כל כזר היו לריבין האיסורין להטערף, אלא דכיון דיש גזכ"כ דהיכא דחילקם כגון זו וזו או פת חטין פת שטורין דרואה לחלקם וע"ז יש גזכ"כ דחלוקין לחטאות, ומכאן זה הוא דנתחדש הדין דאין מטערפין.

ועי' ברמב"ן וצריטצ"א לעיל דף כ"ב דכתבו דבשבעה שלא אוכל מכבר זו ושלא אוכל מכבר זו פשיטא דאין מטערפין שתי הככרות לכזית כיון דמכל כזר חסר עטמו רק כזית ורק באומר קונס כזר זה בלי אכילה היו סבירא להטערף אע"ג דגם אז אין דעתו לאסור עטמו בפחות מכזית. ודבריהם ז"צ דמה לי אם משום דסתמא דעתו אכזית או משום דאכילה בוי כזית.

הבא מאי אמר רבא הכי השתא וכו'. יש לעיין איך אפשר לדמות דבה צוה שאמר שלא אוכל אין לפרש כונתו כשבעה אחת על פת חטין פת שטורין פת כוסמין כיון דבלי פירושו אין אלו מצויים כונתו דבה שלא אוכל משמע כל הדברים א"כ אלו לריבין להפרטים [וכ"כ להדיא ברש"א] והפרטים הם מחלקין מדאמר פת פת משא"כ שם דבאמירתו אין לך בידי סגי להיות לו דין שבעה כללית, וגם איך שייך לומר דרואה שיהי' דין שבעה א' ודין שבעות שונות דבה אפילו אם יאמר בפירוש כן למא יועיל וכי הוא יכול לחדש דינים ע"י שבעתו, דבה הוא יכול רק להסור עטמו כשבעה אצל לומר שרואה שדין כזה יהי' לשבעה לאו כל כמיני, ולפימנש"כ החוס' דכ"ה הבא, א"ש טעם.

אי ס"ד איתא בכלל אפרטי אמאי מחייב מושבע ועומד הוא. הנה זה רק ראי' שאינו חל שבעה כללית אצל צדמת ז"צ דלאתו מ"ד דהתם כשבעה הפקדון מכיון לעשות שבעה כללית נימא גם כאן דמכיון לכלל ואי דמשו"כ לא יחול שבעות הפרטיות איכ"כ שלא יחול, וז"ל דכיון דחזין דעתו לעשות שבעות פרטיות מדקאמר פת פת ע"כ דאין רואה

ע"ב. במנחין לפניו עסקין. שהי' לו לומר שלא השתה אלו. יש לעיין הא כשבעה אם יאמר שלא יאכל פת חטין ושטורין ויאמר שיהא נחשב כשני דברים שונים מ"מ יתחייב רק א' כיון שזה רק שבעה אחת, ומה מכני מה דמשמע דרואה לחלקם דסוף סוף הא היו שבעה אחת.

וכן ז"ע כשבעה שלא אוכל ושלא השתה דחייב על כל א' ומקמינן לעיל צ"א משום דגילה דעתו צמה שאמר שלא השתה דבאמירתו שלא אוכל לא הי' דעתו אשתא, מ"מ הא סוף סוף איך נעשים שתי שבעות, ונהי דגלי דעתא דאכילה אינה כוללת שתי מ"מ כשבעה א' כלל.

והי' אפשר לומר דבחילוק בין שתי שבעות דבאומר שלא אוכל אז כלולים יחד כל האוכלים ומטערפין גם יחד וזה הוא דעושה שיהי' שבעה א' משא"כ באומר פת חטין ופת שטורין דמ"ד גילוי דעתו ידעין דכונתו לחלקם ושלא יטערפו הרי דעושה איסורים נפרדים ואם הם איסורים נפרדים ע"כ הם חלוקים ובשלא אוכל ושלא השתה ג"כ הוא רואה שלא יטערף, ואע"פ ששתי ואכילה בין כך לא מטערפין בכל איסורי תורה ומסתמא גם כשבעה כיון שאין שיעוריהן שוה, מ"מ כאן דמגלה דעתו שיהיו נפרדים דאפי' הי' שייך לירוק אינו רואה שיטערפו זה גופא הוא דמשוי להו לשתי שבעות שונות, [ובנשבע שבעה שלא יאכל ולא יזרוק צורר יש להסתפק דאולי כיון דע"כ חלוקים הם דלא שייך לירוק צהם הו"ל שתי שבעות ויתחייב שתי קרבנות או אע"ג דאין שייך צהם לירוק מכל מקום אין לנו ראי' דרואה שיהי' חסור של כל דבר לחוד הו"ל שפיר שבעה אחד].

אמנם מהגמי לעיל דף כ"ב ע"א משמע דכל מה דאין מלך לעיין שבעה הוא מחמת דחלוקין לחטאות ובה מגזכ"כ, ולפי"ז יוצא דצדמת הי' שייך לירוק דכיון דנאסר כל כזר הי' שייך שיטערפו, ומשמע דלא הי' מכני דעתו לאסור עטמו כל כזר לחוד שלא יטערפו

דאע"ג דחאי שיעור אסור מן התורה מ"מ חל ע"ז שבושה, וכשיעורם דד"ה דמוקי, אכל אס יסברו כהר"ן דחאי שיעור אסור שבושה וגם יסברו כשיעור הסודרים דאין שבושה חלה על ח"ש יקשה דאס יחול השבושה הכללית על הפחות משיעור של כל מין כבר לא תחול השבושה הפרטית, ואע"ג דאפשר דאין ראי' דאין כונתו לשבושה כללית כזאת כיון דכגון זה מה שלא יחול השבושה הפרטיות אין זה ממש ע"י שבושתו הכללית אלא דמדינא לא יחול אכל אין דעתו כזה כיון דהוא לא נשבע על פחות משיעור אע"פ שזה יהי' אסור מ"מ דעתו שפיר על הכללית כיון שאין הפרטיות על מה שהתכוין שבושתו הקודמת, מ"מ יותר נראה דאין שיעורו דלא כהר"ן ואין איסור על ח"ש משבושתו, או דאזלו כשיעורם בחירון הראשון שד"ה דמוקי דחל שבושה על ח"ש שאסור מה"ה.

והנה צאם ישבע שלא לאכול צאחה זמן ולפני שיצוא הזמן ישבע עוד שבושה על הזמן הבוא, יש לפי' אס לא יחול השבושה השני' כיון דשיעורם חלין כאחד ואע"ג דהשבושה הראשונה אמר קודם, דהא לענין אין איסור חל על איסור לא מקרי אע"כ נשבע שמוזהר כבר ממש דהעבירה, דהא בנתנבל ציוהכ"פ אע"ג דאיסור נצילה הא יש תמיד וכן איסור יוכי"פ, מ"מ מקרי דיוהכ"פ צא אחרי שזה נצילה, הרי דמתחשבים מהי שזה כבר ממש אסור וא"כ כאן יחולו שניהם אז. או דנשבושה שחלוי בדיבור אז כל שכבר הזכיר שבושה על הזמן הבוא לא חל הדיבור השני. ולכאורה משמע דגם כה"ג לא חל, וז"ע. וצאשו הגרעק"א סי' קס"ה מצואר דצאומר שבושה על אחר זמן אז כבר חל השבושה על אחר זמן.

רישא צתתם וסיפא צמפרש וכו' בשלמא ר' יוחנן לא אמר כר"ל דמוקים לה למתניתין כדברי הכל. לפי"ז ז"ע למא צרישא אינו חייב כשאלו אוכלין שאינן ראויים דהיינו נצילות, דהא לר"ע דכונתו על משהו נמצא דחל שפיר

שיהי' שבושות כלליות היכא שזה לא יתן לחול להשבושות הפרטיות. אלא דלפי"ז ז"ל דכו"ע דינא גמירי דאס יחול השבושה הכללית לא יחול הפרטיות.

יש לעיין קצת לפי"מ דס"ד דיש כאן גם שבושה כללית אע"פ שכאן גם הוא לר"ך להפירוט, דהא שלא אוכל משמע כל הדברים ואע"ג דכתבו התוס' לעיל ע"א דד"ה דלמא דסגי צחוש צלצו רק פת חטין שטורין וכוסמין דאינו נאסר בהשאר מ"מ כשמוציא מפיו פירות שבושתו אז חלות שבושתו נגמרת צסוף הפירוט, ולפי"ז אף אס ה"י חל שבושה כללית מ"מ ה"י חלות הדיבור צאמירת הפרטים ואז חל עם זה יחד גם השבושה הפרטיות וא"כ שניהם צהדדי קאחי ומ"מ מקרי שבושה על שבושה ואז יהי' ראי' למא שגסהפק לקמן כשאומר שבושה שלא אוכל מחר ואח"כ ג"כ שבושה שלא אוכל מחר מקרי שבושה על שבושה כיון דדיבור השבושה הראשון הקדים וכמו שיצואר צסוף הדיבור או דרך משום דחל הכללית קודם דכשגומר הפירוט התברר למפרע דהשבושה הכללית כבר חלה צאמירתו שלא אוכל ולכן השבושות הפרטיות אין חלות כבר.

ומש"ב התוס' ד"ה הכא דהצט"ח היתה על השבושה הכללית שאס יאכל משלשתן כזית יתחייב, והיינו דאז אין זה סתירה למא שרואה אח"כ לאסור עצמו שבושות הפרטיות דהס יחולו שפיר אע"פ שחל השבושה הכללית כיון דלגבי כל אי מהן היא רק חאי שיעור, וע"ז מסיק דהיכא דלא יכול לחול על כשיעור לא יחול נמי אפחות משיעור, ולפי"ז ז"ל דמה דס"ד דיתול אשבושה הכללית שכ"א מהם ח"ש משום דהתוס' ס"ל כאן או דעל פחות משיעור שבושה אין איסור, ולא כמו הר"ן שהסכים דחאי שיעור אסור שבושה אף שאומר בפירוש דאסור עצמו רק כשיעור וממילא אף שנאסר בשלשתן יחד כזית מ"מ ה"י מותר לאכול כל אי אחד כזית שלם ואע"פ שזה יש חאי שיעור לגבי השבושה הקודמת. או דס"ל כהר"ן אלא דמ"מ יכול לחול השבושות הפרטיות משום

לאכילה ואף באומר שלא יאכל נבילות מ"מ על עפר צסתמא אין דעתו ולמה דעתו על דברים המרים דאינו אוכל, נהי דהאוכל המעורב נשאר צו דין אוכל אכל למה ניומא צסתמא לר"ע דעתו על הערובת שאינו ראוי לאכילה, דכמו בשלא אמר נבילה אין אומרינן דדעתו על נבילה כן כשאומר נבילה אין דעתו על אוכל שאינו ראוי מלד מרירותו. אמנם צסתמא לקמן דף כ"ד ע"א בד"ה אלא כדכח מצואר דבאוסר עלמו צנבילות דעתו אפי' על נבילות סרוחות. וז"ע.

תוד"ה דמוקי לה וכו' מ"מ חלי שיעור לזכא אפילו עשה אלא איסור צעלמא לא חשיב מושצט ועומד. יש לעיין דבר האסור מהלכה למשה מסויני כגון ערלה ודאי צחון לארץ למ"ד דזה אסור מהללמ"ס צקידושין דף ל"ח ב', אי נשצט חל כמו על חלי שיעור אפילו שזה אסור מן התורה, או דהללמ"ס מקרי מושצט ועומד מהר סיני.

דף כ"ד ע"א. יש לעיין דלענין איסור חל על איסור כגון אם נתנבלה לפני יוהכ"פ שייך לדון דלא יהול יוהכ"פ על נבילה אע"ג דה"י מקודם ידוע שיש איסור יוהכ"פ מ"מ כיון דלמעשה לא ה"י איסור יוהכ"פ עדיין וכן נתנבלה ציוהכ"פ א"א לחול איסור נבילה על יוהכ"פ אע"ג דה"י איסור משום נבילה קודם, א"כ צנשצט לפני יוהכ"פ שלא יאכל ציוהכ"פ או שלא יאכל נבילות נריך להיות ציוהכ"פ יהול צצת אחת השצושה ויוהכ"פ וכן צבהם צתמות אחרי שצועתו יהול עליה שצושה ונבילה כצחת. ואולי אפשר לחלק דשאני נבילה דיכול להיות קודם יוהכ"פ וכן יוהכ"פ יכול להיות לפני שנתנבלה ממילא מקרו דחלו שתייהם כצחת משא"כ צנשצט על יוהכ"פ דידוע מתחילה דיוהכ"פ יה"י והשצושה לא תקדים צשום פנים את יוהכ"פ וכן השצושה לא חוכל להקדים את איסור נבילה וצמיד נקרא דיוהכ"פ או נבילה הקדים להשצושה. וז"ע.

על נבילות ולמה חייב צאכל נבילות, ואפי' לפי"מ שחידש הגרעק"א צתש"י סי' ע"ו וסי' קנ"ד צאכל כזית אינו חייב משום השצושה דאינו חל על איסור נבילה ואע"ג דעל חלי זית חייב משום שצושה מ"מ על כזית אינו חל איסור נבילה, ולא הוי צזה איסור כולל, דכולל פחות מכשיעור עם השיעור, דצזה לא אמרינן איסור כולל, מ"מ הא שצ נריך להכנס צפלוגתא דלר"ע אינו חייב משום שצושתו רק אם אכל כזית ולרבנן צין כזית צין פחות מכזית, ואמרו לי צצחתם סופר העיר מזה.

וצ"ל דאין כונתו על מאכל האסור אפי' על חלי שיעור שצו כל שלא פירש צנשצט על מאכל האסור, וכן לר"ל דח"ש היתר מה"י מ"מ נריך לומר דאין דעתו ע"ז דאל"כ למה צרישא אינו חייב כשאכל נבילות לר"ע פחות מכשיעור ולדידי' הא מתניתין איירי צסיפא לר"ע דצמפרש נבילות וכשירות חייב ולמה צרישא אינו חייב, וע"כ דצרישא דלא פירש נבילות אין דעתו על נבילות אפי' על ח"ש כיון דהוי אוכל האסור.

ומ"מ לדברי הגרעק"א נריך לדחוק לר"ל דצסיפא דכתוב דאכל נבילות חייב היינו דוקא צאכל פחות מכשיעור, וזה דחוק. גם לפימש"כ התוד"ה דמוקי דמה דפרכין ר' יוחנן מ"ע לא אמר כריש לקיש היינו דיעמיד צאסר עלמו צמפורש שלא כדרך הנחתו ולר"ע צסתמא, ולפי"ד הגרעק"א תועיל השצושה לאוסרו רק בשלא כדרך הנחתו דלגבי דרך הנחתו לא יהול השצושה, ונמלא דמה דנקט צמתני' אכל נבילות היינו שלא כדרך הנחתו, וזה דחוק מאד דאכל היינו שלא כדרך הנחה.

כן יש להקשות אפי' צלא חידוש הגרעק"א דאכילה שלא כדרך הנחה לכאורה לא יזויר אלא צעירב דצריס המרים או שהמחה החלב וגממו כמש"כ הרמב"ם צפ"ד ממאכלות אסורות ה"י י"א, א"כ לכאורה כמו צרישא דלא פירש נבילות אמרינן דאין דעתו על נבילות, וצודאי גם צס"ד ידעינן דגם אין דעתו על עפר שאינו ראוי

אכשירות דהבן הי' לריך להיות שאוכל מכל המותרים והאסורים. דשאיני צוה דודאי אין דעת האדם כשאומר שאוכל דמחייב עצמו לאכול כל מיני אוכלים שבועולס.

תוד"ה באיסור הבא מעצמו וכו'. ע"י צקלות יעקב סי' י"ט שהקשה דבהקדש אין האדם האוסר לענין מעילה אלא דממילא כיון דהל' הקדש אסרה התורה ליהנות והו"ל כאיסור הבא מחלו, וכן בהש"י רעק"א סוף סי' קס"ח ראה לחלק כעין זה כיון דנעשה באיסור אף אם לא יאסור משא"כ שבועה דאם לא יכלול הנבילות לא יחול מעצמו לכן הוי איסור הבא מעצמו ולא יחול אלא דבוכיח דאין כונת התוס' כן, ולריך טעם למח, ומש"כ צקלות יעקב ליישב דבהקדש הוא האוסר על כל העולם ולכן חל איסור מעילה, משא"כ עכו"ם אינו אוסר לכן אין מעילה בקרבנו ולי"צ דהא אם יאמר בפירוש דמקדיש קרבן אכל אינו אוסר החלב שבו ג"כ ימעלו בהחלב וא"כ למח זה תלוי במה שהוא אוסרו, וכן מצינו דמקדיש אבר שהנשמה תלויה בו קדוש בכל, ובודאי דימעלו בכל הבהמה אע"פ שלא ראה לאסור ובודאי אף אם יאמר בפירוש שאינו אוסר שאר הבהמה מ"מ ימעול בכל חלק שבה, אלא דיש לומר דכמו דאם יקדיש אבר שהנשמה תלויה בו דפשעה קדושה בכולה מ"מ אם זה שייך לאיש אחר לא פשעה, הרי דגם קדושה שמוכרח להחפשט יש לה אופנים שאינו חל כמו"כ אם לא הי' צנחו לאסור ע"י דיבורו ויחר מהאבר שהנשמה תלויה בו לא הי' חל על כל הבהמה, וכל מה דנחפשט היינו משום דיש לו כח להקדיש הכל, א"כ גם צמוקדשין זה מקרי הבא מעצמו דרק משום דיש כח צפוי להקדיש הוא דחל עליהם איסור מוקדשין והו"ל במקדיש הבשר והחלב ולריך לצוה מדין כולל, דאילו מלך פיו לא הי' צנחו להקדיש ולאסור החלב גם כעת לא הי' חל איסור על החלב. ולפי"ז גם צהקדיש חצי בהמה ויאכל מחצי השני יעבור צבל יחל להמזוחר צנדה דף מ"ז ע"ב דיש צל יחל בהקדש.

יש לעיין צנצנע על צהמה מסוימת שלא יאכלנה בין חי ובין שחטה, אם גימא צזה דיחול מחמת דכולל כשהיה שחטה, או דכיון דהאיסור כשהיה שחטה יתול כשתשחט והאיסור כשהיה חי חל תיכף וכעת אין עדיין היתר שיחול עליו שבועה, ואח"ל דמ"מ מקרי כולל יש לעיין באומר שיאסר עליו רק אכילת כזית חי ממנה צין כשהיה חי צין כשתשחט נמצא דלמעשה אם יאכל ממנה כעת כזית כצר לא יהי' נוגע כשתשחט דנמצא דלא חלו צמאיות על שניהם, אם צכ"ז כיון שמתחמת דיבורו הוי כולל שניהם לאסור הוי שפיר כולל.

רש"י ד"ה הי"ג אלא כדרבא. מצוחר דצלה אוכל סתם כלול נבילות ואם אכל נבילות חייב עליהם קרבן דאיתא צבן אם יאמר שאוכל דחל שבועה לענין כשירות אע"ג דאז אסור לו לאכול נבילות. וצליקוט תשי' וחי רעק"א סי' י"ה ציאר כיון דנבילות נכללין שבועתו ואע"ג דלא חל מחמת דאין חל לעבור איסור אפי' צכולל מ"מ מקרי איתא צבן משא"כ אם לא הי' נכלל. ויש לעי' לרש"י למח הגמ' חזרת ולמח לא נוקי כדמסיקרא באומר בפירוש שלא אוכל נבילות ובשירות ומ"מ איתא צבן כשיאמר בפירוש שאוכל כשירות או נבילות, אע"ג דמה שאומר או נבילות לא יחול ולא יהי' מחויב לאוכל מ"מ הא הוי שבועה חדא ומתקיים צכשירות דומיא דאומר אוכל סתם דיתקיים צכשירות לחוד. ואולי אפשר דרק צלשון לא אוכל דכל הלשון הזה יתקיים צבן אע"ג דיתקיים רק צכשירות מ"מ על כל הלשון הזה חל דין שבועה, משא"כ כאן דעל מח שאומר או נבילות לא חל כלל דין דיבור שבועה אע"ג דהוי שבועה חדא וחל על הכשירות לא מקרי איתא צבן. ואפשר דההיפך מלא אוכל נבילות וכשירות לריך להיות שאוכל נבילות וכשירות דאז היינו דמחויב לעשות שתיבה וזה הא לא יחול ולכן לא הוי צבן, ואע"ג דגם צלא אוכל סתם הא הכונה לא לאכול נבילות ולא כשירות וא"כ למח באוכל סתם הוי הן מחמת דחל

כשחי שבועות צעיקר חלות דינס מ"מ מטערפס, וכיון דהוי כשחי שבועות נמא דכל דיבור כאילו חל לחוד והדיבור לבטל המנוח לא חל, [ואפי' אם ע"י נמא הוה מקאטו הוה כולו מ"מ זהו ג"כ משום דין דהוי שבועה חדא לענין צירוף].

אלא דלפי"ז לכאורה למה לענין כולל נבילה ושחוטת הוי כולל וחל לר' יוחנן הא הוי כשחי שבועות, ואע"ג דמטערפות ומ"ש דלענין לבטל הוי כשחי שבועות, ולגבי לקיים הוי כשבועה חדא ולכן חל ככולל.

וע"י צמח"ש"א לקמן בחוד"ה אלא כדנצח שכח דלר"ל יחלק דכולל סתם צאמת יועיל אפי' איסור הבא מעצמו משא"כ ככולל מפורש, והיינו דלר"ל צאמת יסבור דכולל מפורש הוי תמיד כשחי דיבורים, וסבירא ר' יוחנן לריך טעם.

תוד"ה אלא כדנצח. יש לעיין לשיטתם דלמה זה כולל מוסרחת וחי דמאד הלשון נבילה גם מוסרחת נכללת אבל מאד לשון אכילה הא אין מתפרש אלא הראוי לאכילה ולא עפר וכמו באומר סתם שלא אוכל דכולל צוה כל הדברים מ"מ כיון דאין שייך בהם אכילה אינו מהכוין לעפר ה"י כאן, ומאי מיייתי מהא דנצח דשאני באומר צפירות שלא יאכל עפר. והנה ל"ע בכלל מה החידוש דכלא אוכל עפר ואכל חייב דכיון באומר צפירות שלא אוכל עפר הרי ודאי אין כוונתו אלא לבטל עפר וצודאי חייב, ומשא"כ כאן דכיון דאפשר לפרש דכוונתו אכילה ממש ואין כוונתו על נבילות סרוחות דאינס אכילה. והגרא"ה מדבריהם דלשון שלא אוכל משמע דזה מאכל וגם שכוף לא יעשה פעולה האכילה, ולכן באומר שלא אוכל עפר אם איתא דאינו מחשיבו מאכל לא הי' מועיל מה שאומר לא אוכל עפר דהוי כמו שאומר לא אוכל מאכל ומבאר מהו, עפר, ובהכרח לריך עי"ז לומר דעפר הוא מחשיבו מאכל, ולפי"ז מה דפטור בלא אוכל סתם ואכל עפר אינו אלא משום דאין לעשו להחשיבו מאכל ובאומר שלא אוכל עפר משמע דמחשיבו למאכל ולכן באומר עצמו נבילה

תוד"ה אלא בן וכו' שלא אוכל מאכ צלילי פסח. בדור"ח רעק"א דף ל"ד מדפי הספר הוכיח מה דאע"ג דצוה הא נשבע ג"כ שלא יאכל כזית השני שאינו מנוח כבר מ"מ לא הוי כולל דנימא מדאסור ע"י שבועתו הכזית השני יחול נמי אכזית ראשון כיון דא"א לעבור על השני מבלי שיעבור על הראשון. ויש לעיין בנשבע לאכול מאכ כזית אחר כזית, אם נימא כיון דעל הכזית הראשון הוא מושבע ועומד ממילא לא חל, או דנימא דחל ככולל ע"י הכזית השני, דסבירא בגרעק"א אולי רק צאמר לאכול מאכ כיון דהוא מזהיר על הראשון לכן לא הוי כולל אבל כאן דמחויב לאכול כזית הראשון הא ודאי יאכלנו ושייך לחול על הכזית השני וממילא גם על הכזית הראשון.

שם. חוד"ה אלא בן. מדברי הרי"צ"א חזין דאין דין דלא יוכל לחול שבועה לגבי מאכ, דא"כ מאי נפק"מ צין מחיר צפירות לאינו מחיר צפירות. ולריך טעם דמ"ש דהא ע"כ כיון דחל על ליל פסח היינו משום דיבורו כולל גם ליל פסח וסוף סוף הוי נשבע לבטל מנוח ולמה יחול.

וע"כ ל"ל דלריך לדון על השבועה בכללות אם זה נשבע לבטל לא חל ולכן בנשבע שלא לאכול מאכ צע"כ הוי שבועה חדא גם ליל פסח ושאר ימים זה לא נקרא לבטל את המנוח כיון דכולל שאר ימים, אבל בנשבע ואמר מפורש הרי חילקם לשחי שבועות ואע"פ דלדין חייב קרבן א' על שניהם מ"מ הו"ל כאילו עשה שחי שבועות שונות, וכשאוכל צלילה א' מימות השנה הוי ציעול דיבור הזה וכשאוכל ליל פסח הוי ציעול דיבור דליל פסח והו"ל כשני דיבורים שונים אלא דלענין דינא דקרבן ומלקות מטערפס. והנה לעיל דף כ"צ צפירש"י צד"ה מתוך הביא בשם חורח כהנים דרשב דשחי שבועות של פת פת אינו מטערפות משום דכחיד דאחא הרי דגם צשחי שבועות הי' שייך לירוף צלי דדרשב ולכן באומר שבועה שלא אוכל מאכ צליל פסח ובשאר ימות השנה אע"פ דצאמת הוי

קלח אילת שבועות כד ע"א, ע"ב, כה ע"א השחר

כיון דזה כולל גם מוסרחת כ"ל גילוי דעת דככל שנקרא נכילה מחשיב למאכל ואוסר עליו. וז"ע.

יש לעיין אם חומר שלא אוכל התיבה צרל ואכל אם חייב, דאולי בזה לא מהני להחשיבו אוכל וגרע מעפר ומוסרחת.

תוד"ה אלא כדכרצא וכו' ועו"ק לר"י מדהניח בתוספתא וכו' והיינו ט"כ צשאינס סרוחים. והעירוני דגם אם זה צמוסרחים קשה דהא להגמי' שלנו רק צאמר מפורש נכילות וכשירות חל אסרוחים. וז"ל צכונתם דצשלמא חי מיירי צדסרוחים היינו יכולין לדחות דמיירי בתוספתא צאומר מפורש אכשירות ואליסור דחל אסרוחות אצל כיון דע"כ מיירי צשאינס סרוחות א"כ אפי' אם נעמיד צסתם מ"מ לכל הפחות צסתם חל אפי' אנכילות שאין סרוחות, וזה מש"כ אח"כ דלהריצ"א לא נוקי צסתם, דלדברו צסתם חל גם אנכילות שאין סרוחות אצל להשיטת דעל נכילות לא חל כלל קשה דלשיטת זאת גם לא נפטר מידי שצועתו ע"י אכילת נכילות.

ע"ב. כי קתני מידי דלית ליה שאלה וכו' הרי הקדש. צריעב"א כתב דה"י יכול לתרץ בגון דאתי לידי כהן וסתמא דמילתא אתי לידי כהן כיון דהוי גותר ובהקדש ביד כהן אין שאלה. לכאורה מצינו רק צאתי לידי גזר, ואם כונתו דצחקריצוהו לא מהני שאלה כמו צשאר דוכתי צאתי לידי גזר, א"כ מאי קאמר דסתמא אתי ליד כהן הא כיון דהוא קרבן שנותר לא מהני שאלה כמו צאתי ליד גזר, גם לכאורה אפי' אם הוא צעמנו הכהן שחקריצ ג"כ לא מהני כזר שאלה מאחר ששחט.

תוד"ה יש וכו' התם נמי איסור כולל הוא. וכן ס"ל להריעב"א כאן, ולא ביארו למח צאמת לא הוי מוסיק דכמו מה שנתווסף איסור למצח הוי מוסיק ה"ג מה שמוסיף הנאה למח

לא הוי מוסיק, ורש"י צכריתות ציאר דהוי מוסיק כמש"כ במכרש"א כאן. ואפשר דמה שנוגע לאיסור הנאה לא ה"י שייך כלל לאיסור חל על איסור דומיא למש"כ צאפיקי ים ס"י ל"ד אות פ' דצהולאח על אכילה לא שייך לדון מכה אאחש"א כיון דאין איסור האכילה אלא הולאח נהי שצמדמנו יחד אצל כיון דזה סוג אחר לא שייך לדון משום איסור על איסור וצודאי אם ה"י מוסיק איסור הולאח לא ה"י מקרי כולל דכולל ג"כ צריך להיות על אותו סוג מעשה העצירה וכיון דאיסור"ג אין איסורו מצד האכילה מה שייך לדון דכשאוכל הקדש לא יתחייב משום הקדש כיון דאין איסורו משום האכילה והוי כהולאח דאין לו שייכות עם ענין האכילה, וז"ל דכיון דמעילה ילפינן חטא חטא מהרומה וכתם אכילה כתיבא ע"כ יש לקרוא לזה איסור אכילה. [וע"י צקובצן שצורים פסחים אות קמ"ט דכביא צשם התום' חולין דף קל"ז דראשית הגז הוי כמו אכילה דזכו הנאתה], מ"מ דבר ששייך אכילה והנאה אז הנאה הוא סוג דבר אחר מאכילה, לכן כשגבה צאופן אחר אין זה שייך לאין איסור חל על איסור דזה סוג אחר לגמרי וא"כ לגבי מוסיק ג"כ לא מצינו אלא דאם אותו סוג איסור נאסר לעוד דבר אצל איסור הנאה אינו נקרא איסור מוסיק כיון שזה ענין אחר לגמרי.

ולחאמור צשיטת התום' ל"ל דמה דגותר הוי מוסיק על חלב דאסור כעת למצח, היינו דוקא משום דגם אכילת מצח הוי אכילה ושפיר הוי מוסיק דנאסר אכילה לעוד ענין וכמו כיכא דנאסר ערוב לעוד אדם דהוי מוסיק.

דף כ"ה ע"א. צתוד"ה חומר, שחקשו למח צריך תרי קראי צמיר וצנדריס שחלים על דבר מצור. הנה צמיר הא לא שייך לומר שלא יחול על דבר מצור אלא דלריך רק לקצוע אם צדיני חירות כלול גם איסור על יין מצור או לא, דצלי פסוק ס"ד דאין זה כלל מדיני חירות וצודאי דלא ה"י נקרא דקצלת חירות יש ע"ז אלא דלא מהני, דודאי אינו כן

יחול, ובמנו שמבואר בדבריהם דר"כ מה שאין כן בשבועות, ונהי דקושטא הוא דאף אם נדר יהי חל על עולמו ג"כ לא יהי מהני לצטל המלוא כמו בשבועה מ"מ מה שייך להביא מהא דאיו חל כשנדר על עולמו הסוכה כיון דאין כזה נדר.

שבועה שאתן וכו' אי נימא לפני מושבע ועומד וכו' אלא לעשיר. וצריכ"א כתב דה"ה מתנה מרובה לפני. ומסתבר דזה מהני מדיו כולל כיון דכולל פרוטות שאינו מחויב עס אלה שמחויב, וכן דביו לפניו שני כזיתי מלך וגשבע שיאכל שניהם כאחת יחול רק משום דכולל זית דמלוא עס מה שאינו מלוא.

ובפרט לפי"מ שהביא המשנה למנך צ"ש הרד"ז צ"ש הרא"ה דנשבע שיתן לחצירו ר' זוז ואין לו ר' זוז חייב ליתן כמה שיש לו, דכונתו להבנותו הן מתנה מרובה הן מועטת, א"כ גם כאן הא יש כאן שבועה גם על הפרוטת דהא אם אח"כ לא יהי לו רק פרוטה יהי מחויב מלך שבועתו דכולל דזה להבנותו הנאה מועטת, וזה הוי נשבע לקיים מלוא דמושבע ועומד א"כ ע"כ הא דחל הוא מחמת דהוי כולל, ולר"ל דלית לי חיסור כולל באיסור הבא ע"י עולמו לא יחול.

לא אישן ג' ימים מכין אותו וישן לאלתר. וצ"מ צ"ס פ"ה משבועות פסק גם נשבע לא לאכול זמן שא"ל לחיות, חייב משום שבועה שוא. ודקי' הר"ן דלא דמי לשלח אישן ג' ימים, דהתם היינו עטמא דישן לאלתר, מפני שהוא דבר שא"ל, דצ"כ יושן צחוך ג' ימים, והלכך לא חיילא שבועה כלל, אבל זה יכול לעמוד בשבועתו, מאי אמת ימות, לכשיסתכן חדש שבועתי מפני סכ"נ, מ"מ לא יאכל אלא שיטור שיהא יכול לעמוד עליו וכו', אבל הדין אמת ולא מעטמי' אלא משום דהו"ל נשבע לעמוד על ד"ת שנשבע להמית את עולמו. ובכס"מ כתב ע"ז דאע"פ שיכול להעמיד עולמו מ"מ כשיסתכן ויאכל נמלא דעבר על השבועה ונמלא שנשבע על דבר שא"ל לקיימו. ובקהלות יעקב סי' כ' תמה

דאם ס"ד דמותר יין מלוא היינו משום דהא לא נכלל בדין חירות כלל וממילא אין קבלת חירות על זה, משא"כ בנדר הא ודאי יהי נדר ע"ז, אלא דס"ד דלא תושיל קבלתו, א"כ איך שייך למילף אי מהשני דנהי דנדר יש גזכ"כ דחל כיון דנדר אבל מי יימר לן דחירות הוא דין שמעיקר דינו יהי גם על מלוא, וכן להיפך מחירות א"ל למילף דהא אף אם לא ירצה לקבל על עולמו לאסור יין דמלוא ג"כ חל משום דזהו חירות, משא"כ בנדר דכל חלות דינו מה שקיבל עליו א"כ מני"ל דשייך קבלה לאסור דבר מלוא, ואף שזה כעין מש"כ החוס' אלא דא"ל משום דאוסר עולמו כל יין דאפי' אם דין חירות יהי רק חיין דמלוא ג"כ לא יהי ראוי לנדר.

ואולי יש לומר כעין מה שביארנו לעיל דק' כ"ד אי בתוד"ה באיסור הבא מעולמו, דהא דחל קדושה אפי' בשאינו רוצה כגון במקדים אבר שהנשמה תלוי בו דפשע קדושה בכולה, משום דכחכו להקדים ע"י דיבורו גם החלק השני, כן יש לומר בחירות דמה דנאסר ביין אפילו כשלא רוצה לאסור זה הוא משום דשייך לאסור עולמו ביין, וא"כ אם לא יהי אפשר לאסור יין מלוא אז גם ע"י קבלת חירות לא יהי חל, דהגזכ"כ הוא דע"י קבלת חירות יש לו אותו דין כמו בקיבל לאסור עולמו ביין, ולכן לא יתחל לכו להחוס' כמש"כ, אלא משום דאוסר עולמו כל יין דאז יהי יכול לאסור עולמו גם יין מלוא.

שם תוד"ה חומר וכו' דחירות אוסר כל יין עליו הלכך חייל חיין מלוא כיון ברשות. יש לעיין לפי"מ שהביאו החוס' לעיל דק' כ' ע"צ דר"ה נשים דיון מלוא היינו שנשבע שישתה יין, א"כ הא כל יין דנאסר הוא יין מלוא, ונ"ל כגון אם נשבע על יין מסוים שישתה דאז חל גם על שאר היין שהם רשות.

שם בחוס' בסוכ"ד. דנדרים גופייהו כשאוסר עולמו הסוכה לא חייל. יש לעיין מי דמי דכה"ג אינו נדר כלל ואפי' לא לצטל מלוא לא

על הכס"מ שהבין בר"ן דמה שיאכל אח"כ אינו עובר על השבועה כיון דמותר מחמת פיקו"י וכגי מה שמקיים כ"ז שאינו צרכי"י וע"ז כתב הכס"מ דמ"מ אינו נקרא דמקיים השבועה ולכן הו"ל אינו יכול לקיימה, והוא כתב דהביחור בר"ן דכיון דיש אפשרות לקיים אפילו ע"י שימית עאמו שזב אינו נקרא אינו יכול לקיימה. וצ"ע דלפ"י מה שכתב בר"ן לכשיסתכן תדחה השבועה מפני סכ"י, אינו נוגע לקושיתו דאפילו לא ה"י נדחה ג"כ מ"מ הא הוא יכול לקיימה ע"י שלא יאכל וימות ומקרי יכול לקיימה.

ואפשר לומר דגם בר"ן מודה דאם ה"י מוכרח למות זה אינו נקרא יכול לקיימה אלא דס"ל להר"ן דכיון דכשיסתכן יהא מותר משום סכ"י אין זה סתירה לחלות השבועה דלגבי יכול לקיימה ס"ל להר"ן אנו צריכים לדון מה שיה"י אחרי שיחול השבועה דאם אחרי שתחול השבועה לא תוכל להתקיים הוי אינו יכול לקיימה וכאן אחרי חלות השבועה יוכל לקיימה דמה שיאכל כשיסתכן זה אינו מגרע כיון דזה הותר לו מחמת סכ"י אע"פ שחל השבועה, ושאיני צהא דשלא חישן דאינו סכ"י אלא דא"א ולא יתקיים כלל השבועה, לכן כתב דהוי כנשבע לעבור על התורה דלדין נשבע לעבור ודאי דנין דוקא מ"ד ע"ס שבועתו ולא משום שאם תחול שבועתו יהא מוכרח לעבור על ד"ת אלא מחמת דע"ס האמירה לבטל דין תורה הו"ל שבועת שוא.

דהנה לשיטת הראשונים דנשבע לאכול נבילות וכשירות דאז חל צבולל גם על הנבילות ומ"מ אסור לו לאכול הנבילות, ואפ"י בחאי שיעור דמהג"י אם נשבע לאכול חלי שיעור נבילות הוכיח במשנה למלך פ"ד משבועות דאסור אח"כ לאכול את החלי שיעור איסור הרי דאין לומר דמה דאינו חל משום דאם יחול יעבור על ד"ת, דאף אם יחול ג"כ לא יהא מוכרח לעבור וכמו צבולל דבאמת חל ומ"מ אינו מחויב לעבור, וע"כ דע"ס השבועה לעבור על ד"ת הוא דאמרה תורה דאינו חל והוי שבועת שוא.

שבועה שלא חישן ג' ימים. מבואר בר"ן דחולק על הרמב"ם וס"ל דצטלה אוכל ז' ימים הוי נשבע לעבור על ד"ת וכשיסתכן יהא מותר משום פיקו"י. וצ"ע דהא צטלה אוכל מ"ה דכלול ימי הפסח ג"כ לולא דחל צבולל לעבור על המ"ה ודאי ה"י מותר מ"ה צבולל פסח כיון דהוי לעבור על דבר תורה אע"ג דלא הו"יאו מכל הלילות, א"כ צטלה אוכל דיוס השבועה הוא מוכרח ה"י צריך לחול עד כדי פיקו"י, ואז לגבי זה לא חל כלל כיון דזה לבטל את המ"ה ולא יאטרך כבר להביתר דפיקו"י נפש. ואפשר דאין הכי נמי רק דבר"ן לדברי הרמב"ם קאמר דהא אפשר לקיים וכשיה"י פיקו"י הפיקו"י ידחה, אצל לדבריו דהוי מטעם דנשבע לבטל את המ"ה ממילא יה"י באמת מותר כשיה"י פיקו"י לא מטעם דפיקו"י דוחה אלא דע"ז לא חל כלל ולא יאטרך לשאול לחכם.

פרק רביעי

שבועת העדות

דף ל' ע"א נוהגת בנשים ולא בנשים. מבואר דנשים פסולות לעדות. ודקדקו הרשב"א הריטב"א והר"ן דע"כ הם גם פסולות לדון דהא תנן בפ' בא סימן דכל הכשר לדון כשר להעיד [ובחוס' ז"ק דף ט"ו דחו זה] והא דכתיב גבי דבורה והיא שפטה את ישראל לא שופטת קאמר אלא מנהגת, ואע"ג דאמרינן בספרא שום תשים עליך מלך ולא מלכה [וה"ה כל משימות דכ" הריטב"א], התם לא מינו אותה אלא נוהגין היו על פי עצתה. חזינן מדבריהם דמה שסומכין את הדיין לא מקרי מינו שיהא נכלל בשום תשים עליך מלך ולא מלכה, דא"כ הא אפי' אם כשרה להעיד לא תוכל להיות דיין דהא אסור למנותה משום שום תשים עליך מלך ולא מלכה. ועי' רש"י בסנהדרין דף ב' ע"ב דמשמע דסמיכה זה ענין מינוי שררה יעוי"ש בד"ה אי קסבר.

יש לעיין אם כמו דיש חלות דין מלך ע"י מינוי ה"נ יש חלות דין מנהיג ע"י שממנים אלה שהיו נקראים שופטים עד שמשחו את שאול למלך, או לא, דהא מדברי הריטב"א דכתב דהיו נוהגין עפ"י עצמה ולא קאמר במה שחננה משמע דאין בזה חיוצ להתנהג אלא היו נוהגין, א"כ מה חל בזה כיון דרק אם רוצים נוהגים כעצמה משמע דגם בזה שייך איסור למנות, ואע"ק דנמצא דענין הסמיכה לא מקרי מינוי שיהי' אסור מחד שום תשים עליך מלך ולא מלכה, וענין מינוי להיות נוהגין כעצמה אע"פ שלכאורה אין זה מחייב מ"מ זה מקרי מינוי ואסור משום תשים עליך מלך ולא מלכה.

ראינה נוהגת בנשים וכו' מנא הני מילי. בשער משפט סי' כ"א הביא מלשון הרמב"ם

פ"א מהל' עדות דמנות עשה להעיד כשחננה אותו בעל הדין להעיד מקרא דהוא עד או ראה אם לא יגיד ונשא עונו, ודן לפי"ו דאשה יחכן דמהי' פטורה במנות זאת כיון דאין מקבלין עדות בלילה והיו מנות עשה שהזמן גרמא דנשים פטורות מהן, ולפי"ו נמצא דלא נריך קרא למעט דאין חיוצ קרבן כשלא העידה כיון דאין עליה מנות להעיד, ויש שרצו לומר דכיון מחד עתם המנות אין זמן מתי נריך להעיד אלא משום דלא לא יקבלו העדות לכן לא נחשב מנות עשה שהזמן גרמא [וכ"כ בס' דרכי דוד], ואף שזה נכון בסברא מ"מ לא ברירא מילתא כל כך כי יש לעיין בכמה דוכתי דיתכן דגם בכה"ג מקרי זמן גרמא. אמנם נראה כי מנות דלהעיד אינה מנות עשה כמו תפילין ויציאת וכדומה אלא כמו שיש לאו הבא מכלל עשה דדינו כעשה ה"נ עשה הבא מכת שנאמר איסור על מי שאינו מעיד והיו כעשה הבא מכת לאו דעיקרו הוא איסור ובאיסור עשה לא נאמר שאם הזמן גרמא הם פטורות, וכן נראה כגון בעשה דעליה השלם כל הקרבנות דמיני' ילפינן דאסור להקריב קרבן אחרי תמיד של בין הערבים לא יהי' נקרא מנות עשה שהזמן גרמא אע"ג דשם אין נפק"מ לנו בזה דהא נשים צין כך לא עובדות הקרבנות מ"מ בסברא נראה דבכה"ג אינו תלוי בזמן גרמא.

תוד"ה כל כבודה וכו' יכולה למסור טענותיה ציד אחר. והיינו כשיטות הראשונים דס"ל דאפשר למסור טענות ע"י אחר, ולהני דסברי דא"ל למסור טענות ע"י אחר נריך טעם זהא דמבואר בכתובות דף ז"ד א' וכן נפסק בשו"ע סי' קע"ו סעיף כ"ד כ"ה כ"ו דשותף דליתא במתא יכול השני לערער על מה שדן

שוחפו צלי רשותו משא"כ באיתא במתא, והיינו משום דהי' צריך לבוא ומללא בא לטעון הסכים על מה ששוחפו טען. ומשמע שם דאין התובע יכול לומר איני מקבל טענתך מה שנוגע לשותף השני ואם לא מהני ע"י אחר דהתובע יכול לומר דאיני מקבל טענתך מה שנוגע לשותף השני ואם לא מהני ע"י אחר דהתובע יכול לומר דאיני מקבל טענתך ע"י שותף א"כ גם בשותף למה יועיל טענתו של השני עצורו, ואע"ג דכדי לטעון בשבילו מוכרח לטעון בשביל חבירו אומה הטענה מ"מ איך מהני כיון שצריך הסכמתו של שוחפו הרי ללא הוי בזה ממש כהשני רק ע"י שהשותף מסכים שיהי' כשלומו ואיך זה מהני. וז"ע.

שם בתוד"ה כל כבודה וכו' דגזי עדים ע"כ היא צריכה לבוא דאין עד מפי עד כשר אבל לדון יכולה למסור טענותיה ביד אחר. ע"י משפטי רעק"א סי' כ' דהקשו לו, לר"ה דאפשר לשלוח כתב ידו לצ"ד ורק אילם נתמעט דהוי מפי כתבם א"כ גם בעדות הא' מלי לשלוח הכתב לצ"ד וכיון דכבודה בת מלך פנימה לכן נקט אנשים דנשים אינם באות אלא שולחות כתב ידן לצ"ד. וחירץ שם לפימ"ש בתומים סי' כ"ח ס"ק ע"ו דמה דמתיר ר"ה לשלוח כת"י ע"כ מיירי בעדים רדופים לילך למדינת הים או בצעל דין חולה דבלא"ה א"א לקבל העדות בכתב ידן של עדים דהא אין מקבלין עדות שלא בפני צעל דין. והוסיף הגרעק"א דודאי מדין תורה אין מקבלין עדים שלא בפני צע"ד גם כשהעדים הולכים למדינה"י או כשהצע"ד חולה כמו שהביא צ"י סי' כ"ח בשם תש"י הרא"ש, אלא דמדין תורה ה"י מהני אם יכתבו העדות בנכוחות הצע"ד ורק אחרי שתקנו דמקבלין עדות שלא בפני צע"ד כשהצע"ד חולה או כשהעדים רדופים לילך למדינה"י אז מהני עפ"י הכתב צלי שתה"י צצ"ד בפני הצע"ד, נמלא דבדין תורה לא יאוייר שאשה תעיד ע"י הכתב צלי שתה"י צצ"ד בנכוחות הצעל דין.

והנה יש לדון אם הא' דצריך נכוחות הצע"ד הוא בשעה שאומר את העדות או בזמן צצ"ד שומעין את העדות, דהא כמו שאין מקבלין עדות שלא בפני צע"ד הא' צריך נמי שיעידו צצ"ד וכששולח כתב ידו לצ"ד והוא כתב זה שלא בנכוחות צ"ד הא' לא העידו צצ"ד, וע"כ דכשצא כת"י לצ"ד מקרי דאז מקבלין את העדות, וא"כ הא' גם לגבי זה שצריך שיהי' הצעל דין נוכח וכול נמי לומר כן דאז בשעה שיקרא הצ"ד את כתב ידם כדי לדון על דבריהם צריך שיהי' בנכוחות הצעל דין. ולכאורה הכי מסתבר דהא בשעה שבוחצין אפי' אם יכתבו צצ"ד מ"מ כל זמן שאין צ"ד קוראין אין עדיין לצ"ד שום ידיעה ואם נימא דבעדות הוא בשעת מעשה הכתיבה נלעך לומר דכל ג' הדיינים קוראים ביחד מהכתב כל אות בזמן שהעדים כותבים וקורין בקול כדי שהצעל דין ישמע ויהי' נקרא שמעידים בנכוחות הצעל דין, דהא אם יקראו צלי שהצע"ד ישמע הא' שוב אי"ז בפני צעל דין, דודאי צפני צעל דין היינו כששומע איך שמעידין עליו, וא"כ זה דחוק מאד דיהי' מיירי רק באופן כזה ששלשון קורין כל אות שכותב בקול רם, מלבד מה שיש מקום לומר שכל אות אחרי שכבר כתב אותו הכי כבר גמר בחלק זה שהעיד ולפני שכתב לא שייך שיקראו. עכ"פ צודאי יש לומר דבעדות היא בשעה שצ"ד מקבלין וקורין לדון בזה, ולפי"ז אפשר שפיר לשלוח כת"י אפילו מדין תורה צלי שהעדים הולכים למדינת הים או שהצע"ד חולה, ואי"ל בנכוחותם אלא אז בשעה שקורין.

ועוד יש להוסיף דהנה צודאי לר"ה אם ישלח כת"י לצ"ד ולפני שהגיע לצ"ד נהי' פסול לעדות דודאי לא יוכלו לדון עפ"י"ז, נמלא דודאי העדות מתחילה כשצא לצ"ד וצ"ד רואים לדון עפ"י"ז, ולכן אם אז דנין צפני צע"ד ה"י שפיר מהני מדין תורה לר"ה, והדרת קושיא לדוכתה. דהא אפשר שתשלח כתב ידה לצ"ד וצ"ד ידונו בנכוחות הצעל דין על פי כתב ידה. **אמנם** צעלם הקושיא יש לומר דהא ודאי אי מיירי כששולחת שליח לטעון טענותיה

תוד"ה מלוא וכו' או שמא לחלוץ משום דחליצה
 הוי בגמר דין. הנה הא פשוט לעמוד
 לריך רק על גמר שפ"י ז"ד דלא הוא דנקרא
 גמר דין אבל גמר ענין לא לריך לעמוד, א"כ יש
 לעיין בכוונתם במה דחליצה הוי בגמר דין דלכן
 היא לריכה לעמוד, אם משום דכיון דצעי ג'
 בשעת חליצה הרי דהחשיבה החורב דבז"ד
 עושין כאן את חלות החליצה אע"פ שהג'
 הנמלאים בשעת חליצה אינם פוסקים כלום, או
 דכל שנעשה גמר ע"י שנמלאים ז"ד הרי זה
 גמר דין אע"פ שלא מקרי דבז"ד עושין בזה
 גמר דין. ואמרו לי לעי' בנוזי"ת אהע"ז סי'
 קי"ד.

תוד"ה שאם. מצוה דקבלת עדות הוי תחלת
 דין לגבי הצעלי דינים, ומש"כ לקמן
 ע"כ תוסד"ה הכל מודים דעדים בגמר דין,
 היינו למה שנוגע להם עצמם הוי בגמר, דהא
 אחרי שהעידו אין נוגע להם יותר, ולא כמו
 שכתבו בסנהדרין דף י"ט ע"כ דגם לגבי ינאי
 הו"ל בגמר דין. והי' אפשר לומר דאפילו אם
 נימא דקבלת עדות הו"ל כתחלת דין הוא רק
 בכגון שזדא דינאי דהקבלת עדות הוא התחלת
 כל הדבר ולא שייך כלל טענת ינאי צענין זה
 דעבדו הרג את הנפש משא"כ בכל טענות יש
 לומר דגמר טענותם הוא בשעת קבלת עדות
 דהא מצוה צה"מ סי' פ' דאחרי שנתחייב
 בז"ד אינו יכול לשנות טענתו ומצוה צה"מ
 שם סי' א' דאחרי שנראה שיתחייב בטענתו
 ג"כ אינו יכול כבר לשנות, וא"כ אחרי עדותן
 הא זה שהעדים נגדו לא יוכל כבר לחזור ולטעון,
 והוי בגמ"ד לגבי טענתם, אבל מלשונם משמע
 דתמיד הו"ל כתחילת דין, והיינו דנכי דלגבי
 טענותם הו"ל בגמר, מ"מ הוי כהתחלה לגבי
 כל הדין.

תוד"ה למאי שלח לי וכו' עד דמהפכי בזכותי.
 והנה אם זה משום דכיון דהוא ת"ח יש
 יותר לומר שהוא צודק לכן מחפש לראות אולי

אז הוא במקומה, ואם לריך הצטל דין לעמוד אז
 גם השליח לריך לעמוד וכן אם עד מפני עד הי'
 כשר אז הוא צחור עד הי' לריך לעמוד והי'
 מתקיים עליו הדין ועמדו, אבל צכת"י דודאי
 לא שייך להעמיד את המציה דהא המציה כתב
 יד העדים עושה בזה מעשה קוף בעלמא ולא
 שייך לומר עליו שילטוך לעמוד, וע"כ מיירי
 דמטיד צב"ד וכיון דא"א ע"י אחר דהוי עד מפני
 עד ע"כ הי' מיירי דהוא צב"ד וע"ז מדכתיב
 אנשים הרי דבא למעט נשים.

עם שאתך בתורה ובמלות השתדל לדנו יפה.
 מצוה כאן דרך ת"ח מקרי עמיתך, וצ"ע
 דצב"מ דף נ"ט דרשין בזה לגבי אונאת דברים
 והתם הא זה כולל לכל ישראל דאסור להונוחו,
 מלמד מי שהוא רשע גמור שיאל מכלל עמיתך.
 ועי' ח"א מהרש"א.

למישראל צהיגרי'. והיינו משום כבוד התורה.
 צריעצ"א הביא שיטת הרמ"ה דאף
 אם כבר פתחו לדון בדין אחד וצא אח"כ דין של
 ת"ח לריך להקדים הדין של ת"ח, והוא צשם
 רצו השיג עליו דהא עוסק במלוא פטור מן
 המלוא אפי' ממלוא רבה, ולכן כתב דרך כשצ"א
 הדין ועדיין לא התחילו הוא דאמרינן דלריך
 להקדים דין ת"ח משום כבוד התורה. ולריך
 טעם סברה הרמ"ה, ואפשר לומר בסברתו דהנה
 בכל מלוא כגון למיתב ריפתא לעניא או לקרוא
 קריאת שמע הא במלוא ההם אין כלל ענין של
 קדימות וכשנודמו צאמנע עיסוק במלוא אמרינן
 דפטור דהא כשיפסיק ויעשה המלוא השני אז
 צע"ס ההקדמה שמפסיק כדי לקיים המלוא
 השני אין בזה שום קיום מלוא, אבל היכא
 שכבוד התורה מחייב להקדים ס"ל דלא שייך
 דמה שעוסק במלוא יפערנו כיון דזכו מגוף
 המלוא של כבוד התורה להקדימו וצכה"ג אף
 כשעוסק במלוא חייב להפסיק דהא עצם מה
 שמפסיק ומקדים להת"ח זהו קיום מלוא.

מאותו דין תקנה אצל לר"ת שזוהי הוא מה שיראה א"כ בת"ח ועם הארץ דאין להדיין לעשות מה שרואה ע"כ זה לא נכלל כלל בתקנת שזוהי לכן הוקשה להם איך קורא לזה שזוהי, והולרכו לומר דגם השני ב"י ת"ח לכן הולרכו לשזוהי לעשות כמו שיראה.

אשת חבר הרי הוא כחבר. יש לעיין אם הוא אינה יכולה למחול על כבודו, דהת"ח דיכול למחול על כבודו הא אמרינן בקידושין דף ל"ב דהוא משום דתורה דילי' הוא זה לא שייך אצלה לכן אינה יכולה למחול. ועוד דאפי' אם היא מוחלת הא הצעל לא מוחל וכל הכבוד הרי הוא בשבילו, אלא דדבר זה תלוי אם מה דנריך לכבד אותה הוא משום דכבודו הוא שעושין לה דבר שמחכבד בזה וא"כ כיון דהיא מוותרת אין חיוב לכבדה, או דעלם הדבר שנותנין לה כבוד זה נקרא שמכבדין אותה ולא לא מהני מחילתה.

והנה יש להסתפק בזה דחייבין לכבדו, אם זה לעשות לו מה שיש לו סיפוק מזה או דאין כלל ענין בזה אלא דבר שזה כבוד נריך לעשות לו, והנה לכאורה מהא דדנו אם מהני מחילה של הת"ח ונריך להטעם דתורה דילי' היא ואם נימא דכל הענין הוא לעשות לו נחת רוח בזה שמחכבד, א"כ כשמוחל בודאי יועיל ולמה נריך להטעם דתורה דילי' היא. אמנם יש לדחות דלס"ד דכבוד ת"ח מחמת התורה שבו, נמא דבאמת א"י' שיכ"י לו הנאה, דהא הכבוד הוא להתורה, אצל בשאר כיבוד כגון כיבוד אב החיוב לעשות מה שהוא יתכבד ונהנה מזה, ולמסקנא דאמרינן תורה דילי', נמא דבאמת א"י' אלא לעשות לו דבר שזה לו הנאה, לכן כשמוחל אין כלל חיוב לכבדו.

והנה בתוד"ה אפרה כתבו דמה דמהני דאפרה עליו אוחא לקיים בזה ענין קימה, אפי' דבצי קימה שיש בה בידור, משום דהיא ידעב שעמד צפניה, ואי כל ענין כבוד אינו משום שיכ"י לה סיפוק מה חילוק יש אם יודעת או לא, הרי דנריך דבר שיכ"י לו מזה סיפוק, ומזה

הוא לזדק, לא ב"י קשה למה זה לא עיוות הדין, כשמהפך בזכותו של האורבא מדרבנן נגד השני שאינו אורבא מדרבנן, משום דאם לא ימלא שהת"ח לזדק הא יפסוק הדין כמו שהוא באמת. אצל דרש"י שם משמע דמחפש זכותו מחמת דהוא אורבא הת"ח, ול"ע משום זה איך מותר להעדיף את הת"ח לחפש עליו יותר זכות מאשר להשני, משמע דמ"מ כיון דלמעשה יפסוק הדין לאמיתו אין בזה עיוות הדין. ול"ע.

ע"ב. רש"י ד"ה אי נמי לשזוהי וכו' אי נמי לשני שטרות של מכר שנכתבו ביום אחד ואין ידוע למי מסר המוכר שטרות החילה אמרינן שזוהי דדייני. לע"כ דצשלמא מה שיש לדיון להכריע למי יותר ראה ליתן שייך שיכריע להת"ח, אצל למי נמכר קודם לכאורה אין נפק"מ בין ת"ח ללא ת"ח, וא"כ למה כתב רש"י דהודיעו שהוא ת"ח משום דכשיכ"י ספק למי נמכר קודם ידע להכריע לטובת עולה.

תוד"ה אי נמי לשזוהי דכתבו דלפיר"ת ז"ל שהשני ג"כ ב"י ת"ח, ובמהרש"ל ציאר דלרש"י זה שהודיעו שהוא ת"ח כדי שיתן הדין לו זהו שזוהי, ובמהרש"ל חמם דהא התם מצוהר דאם א"י ת"ח וא"י עם הארץ א"י' לשזוהי ורק בשניהם שוים הוא דהוי שזוהי, וציאר המהרש"ל דמדבארין וכתב חזרינו לכן ז"ל דה"י ידוע דהשני ב"י ת"ח לכן הולרך לומר עליו הרבה מעלות, ולפי"ז ז"ל דהוספת מעלות לא הוי כמו באם א"י ת"ח והשני לא דאז לא נריך לשזוהי משא"כ אם שניהם ת"ח ולא יש יותר מעלות, ע"ז נריך כבד לשזוהי.

ואפשר לפרש כמהרש"ל אלא דיש להסתפק אם הא דאם א"י ת"ח וא"י לא אז הוי אומדנא גמורא דכתבין לתת לת"ח וא"י' נריך לתקנת שזוהי או דגם אז אינו אומדנא ברורה אלא מדין תקנת שזוהי, אלא שזוהי כזה כבד הכריעו החכמים הקדמונים אצל גם זה כלול בתקנת שזוהי, ולכן לא קשה להו לפירש"י למה דקורא לזה שזוהי דאפשר דרש"י יפרש דזה

זו הוא הגורם למאור וחזי יכולה נבטל דאם
אינה רואה אין מאור כלל וכה"ג לא חמרינן
דכעשה ידחה ל"ת.

ועדיין יש להעיר למא לא מחויב הח"ח לוותר
על כבודו ולא יטערך לבטל מאור דועמדו.

והנה הגרעק"א צ"מ דף ל' ע"ב הביא קושיא
ההגה"מ דהא דלריך קרא שאם חמר לו חזיו
לעבור על דברי תורה דלא ישמע לו דהא חזיו
רשע דזה שאומר לו לעבור על ד"ת והיינו דס"ל
דלרשע אין מאור לכבד, והגרעק"א שם חירץ
דכיון דלחבן יכ"י מותר דכעשה ידחה את
העצירה, נמלא דחינו רשע כיון דאין הבן עובר
על ד"ת. ולפי"ד הגרעק"א ח"ש דכיון דאם לא
יוותר חינוס עוברים על ועמדו חינו מחויב
לוותר, אבל לסדרת הגה"מ דכה"ג שגורס לעבור
על הדיון מקרי רשע ח"כ למא כאן ח"ג דאין
דזה משום רשע מ"מ למא הח"ח חינו מחויב
לוותר כדי שיקויים הדיון דועמדו.

ואע"ג דבדלוי יש לחלק אם בא ללוות דבר שז
חיסור שאז יש לומר דהוא רשע משא"כ
הבא שאין הוא מחדש לבטל ועמדו ע"י שהוא
עושה או אומר משהו ח"ג דיש צידו לגרוס
שיקויים ועמדו צ"ל חינו מחויב ממש דזה, מ"מ
לכל הפחות יבא עליו מאור לוותר ולא מלינו
דמחויב דהא בושיז כולם משום ר' יומר ור'
יומר לא חמר דמוחל דאז היו מקיימים בועמדו.
ועוד יש להוסיף דצד שמכבדו אותו אין ח"ח
מקיים מאור כלל, ויש אופנים שאסור
לחלל בעלמא אבל לא מלינו שיש לו מאור בזה
שמסכים שיכבדוהו משא"כ אם ימחול בא יקיים
מאור ועמדו.

ויש לעיין אם מאור דועמדו הוא דין על העדים
דמקיימים דזה מאור או דזה מאור על הדיינים
שכן יקבלו את העדות. והנה משמע מכמה
דוכתי דהדיינים מושיזין, וכמבואר בינאי דמשמע
דחלו דדיינים, וגם כאן דאמרין דכבוד תורה
עדיף וזה בא בדלוי דין על הדיינים לכבדו
והמאור דועמדו אם נימא דזה על העדים אז
נעריך לומר דמאור דכבוד התורה של הדיינים

יש להוכיח דא"י דבעלה הח"ח יתכבד דהא
לגבינו לא נפק"מ מה שהיא יודעת או לא יודעת,
אלא דכבודו שיעשו דבר שהיא נהנית ומתכבדת
בזה, ולכן מהני מה שהיא יודעת, ולפי"ז ע"כ
יועיל מחילה.

אלא דל"ע דלפי"ז נריך להיות דאם הח"ח הוא
סומא אין חיוב לקום מפניו, וזה חינו
דבא מבואר בקידושין דף ל"ג דה"ל נריך לקום
מרי יוסף ח"ג דה"ל סומא, ויש לדחות דכיון
דאפשר שידעו לו שקמו מפניו כבר מקרי הידור.
ועדיין ל"ע דאם היא הבינה שקמים מפניה ולא
מפני הבן אוחז ח"כ גם לבטל דין יצין
ומסתחמין ענתיה.

והנה הטורי חנן מגילה דף כ"ח הקשה על ה
דאמרין לקמן דר' יומר ידע בטהרתה
למר זוטרא ואמימר הושיז את כולם ופריך
דבא עדים לזברי הכל לריכס להעיד בעמידה
ותירצו דהאי עשה והאי עשה וכבוד התורה
עדיף. והקשה דהא חמרינן בכתובות דף מ' ח'
לכן אונס חינו מותר בלשה האסורה עליו ולא
דחי עשה לל"ת משום דכיון דחי אמרה לא
בעינא ליבא לעשה כלל לכן לא דחי, וא"כ איך
עשה דכבוד התורה דוחה עשה דועמדו הא אם
יאמר לא בעינא וימחול על כבודו לא יכ"י עשה,
והוכיח מזה כהריצ"ש צסי ר"כ צסס הראצ"ד
דלציון לא מהני מחילה.

והנה כעין זה בק' בחוס' ישנים כתובות דף מ'
דאיך ס"ד דאם חמר לו חזיו לעבור
עצירה ידחה עשה דכבוד אז את העצירה דהא
אם האז יאמר דחינו רואה אין עשה כלל, ותירץ
דמ"מ מיד כשצוה האז הוי עשה לעשות מאור.
וביאור הדברים (ויש לעיין בשעמ"ק שם) דיש
חילוק בין מאור דכבוד אז למאור דאונס,
דכבוד אז המאור לעשות מה שאזיו נריך
אלא כשאומר צל לי הרי זה מה שנריך וכשאזיו
חולה ומשוחק ואינו מבקש כלום ג"כ נריך
לעשות מה שנריך האז נמלא דח"ג דצידו
למחול היינו משום דאז אין זה כבודו ואין זה
לרכיו אבל מה שהוא המאור דהיינו לרכיו זה
חינו חלו צסוס דבר, משא"כ בלונס דלרונס

תודיה אפרת עלי אוחא וכי מ"מ אין איסור שהרי עומד ה"י. ל"ע דהא המלך הוא לקום באופן שיש הידור וכשעושה תחבולה לקום באופן שאין הידור הרי מצטל עיקר המלך, ולא דמי להא דאם א"י יקום לפני שהחכם עומד לבוא דמבואר בש"ך ס"י רמ"ד סק"ו דאסור אצל אינו עובר ממש דבשעה שצא החכם לא שייך כבר לקיים המלך דלא אינו עובר ממש על המלך, אצל כאן הא מיירי דביקש דיפריח האווחא עליו כשתכנס ואז הוא כבר מחויב לקום לעשות הידור, וזה שמפריח עליו האווחא הוא מצטל בהידור, וע"כ ל"ל דגם כשכבר חל עליו החיוב לעמוד ג"כ אינו עובר ממש אם עושה באופן שאינו יכול לקיים המלך של קימה דבין.

ולהסוברים דמותר להכניס עצמו למצב שיהא ארום לעבור עבירה, א"כ לכאורה פשוט דאפי' אם יגרום שיהי' מוכרח לבטל הקימה לגמרי ג"כ מותר, אלא דמקור"א ראינו לומר דכדי לבטל מלכות עשה גרע, דכלול בהמלכות עשה שישתדל לקיימה וגבי דאינו מחויב ממש לחפש אופנים שיוכל לקיים המלך מ"מ כשמכניס עצמו לאופן שלא יוכל לקיים הרי מצטל בזה מלך. וכבר העירוני מכה דוכתי דמותר לעשות דבר שלא יהא מחויב בהמלך כגון להכניס דרך גגות וקרפיפות ליפטר ממעשר צביטין דף פ"א דמבואר דאינו עובר איסור. וצ"ל דף ח' מבואר דאסור לשחוט צי"ע כיון דלא יוכל לקיים מלך כיסוי ואריך טעם לחלק.

שם תודיה אפרת וכי וצ"ל א"כ לא דמי לעומד מפניו צבית הכסא וצבית המרחץ דהתם ליכא הידור כלל, אינו מבואר למה, דהא גם כאן כשעומד בשביל הכר אווחא אין כאן הידור כלל. ולולא דמסתפינא ה"י ל"ל להגיה ומשום הכי לא דמי, היינו כיון דהיא מציינה שזכ עומד בשבילה נהי דאינו הידור גמור כיון שלא גיבר כל כך מ"מ קצת הידור יש, ולא דמי לצבית הכסא דהתם אין הידור כלל.

ידחה עשה שמוטל על העדים, לכן אפשר דגם ועמדו הוא דין על הדיונים שכן צריך לקבל העדות ולכן היכא שיש כבוד התורה אז החיוב עליהם לכבדו וזה עדיף מהמלך שעליהם לקבל עדות מעומד, וא"כ אינו מחויב בת"ח למחול, דמה נפק"מ דבין כך הדיונים יקיימו מלך או דין דועמדו או כבוד התורה, וכיון דכבוד התורה עדיף אינו צריך כלל למחול.

אתא שליחא דבי דינא בעש צ"י ואוקמי' לעם הארץ וכי שליחא הוא דלא מפייס מינא. יש לעיין דמ"מ למה הולך השליח דבי דינא להעמידו כיון דמותר לו להושיבו כדי שלא יסתחמו טענתיה, משמע דלרצון דמלך לעמוד כל הזמן נהי דכיון דהבעל דין הוא ת"ח מוכרחים להושיבו וממילא מוכרחים גם להושיבו השני מ"מ יש ענין לעשות באופן שיקויים עמידה של הע"ה באופן שלא יסתחמו טענתיה, ולכן העמידו, ומ"מ אין לומר דיש עליו חיוב ממש לעמוד דא"כ איך להדיין מותר להושיבו דנמצא מכשיל אותו בציעול עשה, משמע דאינו מצטל עשה ומ"מ עדיף שיעמוד ולע"ק.

רב יומר וכי אוחציהו לכולהו. צריכ"א מבואר דהולך להושיב את מר זוטרע ולכך הושיב גם את הבעל דין השני, אצל ל"ע למה הולך להושיב את העד השני דמה נוגע ע"א להשני. ואולי לכולהו היינו מר זוטרע ובעל דינו ואת ר' יומר, והעד השני צאמת לא הושיב, וכן יש גורסין לתלתייהו.

רש"י ד"ה והאי עשה דאת ה' אלוקין תירא לרבות ת"ח. וברש"י פסחים כ"ב ע"ב וצתום צ"ק מ"א ע"ב משמע דקאי רק על רבו מובהק או על ת"ח יותר גדול ממנו, וכאן לא משמע דמיירי דר' יומר ה"י יותר גדול מאמימר, ודוחק לומר דתרתו איכללו בפסוק זה, לכבד כל ת"ח, וקימה והידור רק ציתת גדול ממנו, ולע"ק. ועיין צר"ח דכתב דהעשה הוא מפני שיצב חקוק.

ובדאי אינו כן, וע"כ דגם לפי תירוצם זה לא קאמרו דזה דמי לביכא שהוא עושה עצירה בידים אלא דגם מה שחזירו עושה בידים ג"כ מקרי קום ועשה לענין שאינו מותר באיסור רק בממון אבל שהוא צעמנו יעשה בידים ודאי אסור בכל גווני והטעם דזה דלא הותר רק מקרא דוהתעלמת אלא דוהתעלמת יש דע"י זה יוגרם הפסד ממילא או בידים וע"י אמרינן דגם אם יוגרם ההפסד בידים מותר להתעלם אבל לעשות מעשה באיסור צין בממונה צין באיסורא אסור.

ויש לעיין קצת דהנה אם לא היה לוקח אדם את השק ולא היה צא השק לצעליו שהיה נרקב בנתיים או ראה מים שוטפין והזקן ואינו לפי כבודו לא יילי וע"י זה יתקלקל שדבו מקרי שצ וא"ת ומותר להתעלם אף שיופסד מחזירו, א"כ מה מוסיף בלקיחת האיש ההוא את השק לעצמו לענין שלא יקרא שו"ת, דבשלמא אם היינו דנים לגבי האיש ההוא שייך לחלק כיון שעושה מעשה, אבל לגבי ההפסד שקורא בהדבר מה מוסיף לקיחת האיש. ואפשר לומר דמיירי באופן דכלי זה שהאיש הזה יקח לא היה נפסד נמנא דהמעשה בידים הוא הסיבה של ההפסד. ויש לעיין אם לולא המלוא להעיד מחויב להעיד כדי למנוע איסור דהא מחויב לאפרושי מאיסורא אפילו להכותו או להעיד אינו מחויב רק מקרא דאם לא יגיד שהוא כולל איסורין וממונות, ואם נימא כן איזה חילוק יש צין ממונה לאיסורא הלא זה אותו מנה, ואינו דומה לאצידה ופריקה וטעינה דשם המלוא היא מלוא ממונית משא"כ כאן דהוא מלוא כללית להעיד מקרא דאם לא יגיד, ודוחק לומר דכו"ל כאלו יש שני מלוא מלוא להציל ממון חצרו ע"י עדות ומלוא להעיד באיסורין, ולהציל ממון חצרו פטור זקן ואינו לפי כבודו מקרא דוהתעלמת, משמע להעיד באיסורין מחויב מלכד קרא דאם לא יגיד מחמת לאפרושי מאיסורא, ונ"ע דצ"ק דף כ"ח מצוה דמותר להכותו כדי לאפרושי מאיסורא וא"כ גם בדואה שאי רוצה ליקח השק למח לא יהא מחויב

תוד"ה והאמר מר וכו' שלא לסתום טענת בעל דינה אפי' בשעת גמר דין אט"פ שגמר העטונות. הנה דצריהם אלו מוצינים אם צאותו רגע יכול עדיין לומר שיש לי עוד טענות, שפיר י"ל דאסור להושיבה אט"פ שמסתמא כבר לא יטעון יותר כיון דמ"מ הא אפשר לו לטעון, אבל אם א"א כבר לטעון יותר א"כ למחצא מחמת אסור להושיבה כיון דצין כך אין יכול כבר לטעון יותר.

תוד"ה והאמר מר וכו' איכא למימר שלא ראה להושיבה. יש לעיין אם מה דלא ראה זאד הדין דאסור להושיבה אט"פ שכבר גמרו העטונות או רק דלא ראה, ואם נפרש כרש"י דקושיה בגמ' דאין לו ענה, מי אמר להמקשן דלא שאל להושיבה מחמת שלא לסתום טענותיה אט"פ שאינו מחויב לחוש לה ומשום כך להקשות מה יעשה בגמר דין הא אולי כיון דעפ"י דין מותר להושיבה בגמר דין דלא שייך שיסתמו טענותיה לכן הושיב אותה, משמע דגם אז שייך הטעם דמסתמא טענותיה עפ"י דין, והיינו כמו שנתבאר דמלך הדין שייך גם אז לטעון אלא דאינו מצוי שיטעון אז, מ"מ כיון דעפ"י דין יש לו אפשרות לטעון, שייך שלא יושיב לה כדי לא לסתום טענת הצע"ד השני.

בא"ד אין צאשת חבר לאחר מיתה עשה דכבוד התורה עדיף. אפשר דכונתם כמוש"כ הרשב"א דלאחר מיתה אינו אלא מדרבנן ולכן לא אמרינן ככה"ג כבוד התורה עדיף.

תוס' ד"כ אבל וכו' עוד יש לומר דכשטושין איסור ע"י לא נקרא שצ ואל תעשה וכו' ובממונה שרי אפי' מולאין ממון ע"י מצעליו שלא כדון ובשק או קופה כגון שרואה אחר ליעלו. יש לעיין לפי הנחת התוס' דאף דאחר עושה על ידי גרמתו מ"מ דינו כעובר בקום ועשה אלא דצ"ז בממון מותר, א"כ לריק להיות מותר גם אם הוא צעמנו יעשה העצירה בקום ועשה ויהא מותר לגזול ולהזיק משום כבוד הכריות

שם תוד"ה עשה דכבוד תורה עדיף וכו'. וי"ל דש"אני דיני נפשות דחמירי. מצוה דדדיני ממונות ה' צריך להשיבו, וא"כ ל"ע למח' אמרינן לקמן דף ל"א א' דמלך אינו ראוי להעיד וכתב רש"י משום דצריך לעמוד וזה לא לפי כבודו, דהא באמת יושיבו אותו מה"ט. וכבר העיר זה ברש"ש דזה דלא כמו שבי רש"י לקמן, אבל לא ביאר איך יפרשו החוס' צחורוס זה את דברי הגמ' לקמן דמצוה דמלך פסול מן התורה, ואולי יסבירו דעלם הדבר להעיד בשני דיינים הוא ציון לו. וי"ע.

ולפי"מ שזידונו בד"ה אשת חבה, דאם צ"ד לא יושיבוהו אין לו לישב מעצמו י"ל דאינו מחויב להעיד מה"ט דשמא לא יושיבוהו.

שם בתוד"ה עשה וכו' אי נמי במקום שאין חכם מוחל על כבודו חמיר כבוד תורה מכבוד מלך ומה שיכול למחול משום דתורה דילי' הוא. יש לעיין דהנה צ"ה דברכות משנה א' חנן דאפי' המלך שואל בשלומו לא ישיבנו, ומוקמינן דמיירי במלך ישראל דאילו במלך עכו"ם הא זה סכנת נפשות אם לא ישיבנו ובודאי מותר להשיב, וא"כ הרבותא הוא דאפי' מלך שמונה לכבודו מ"מ לא ישיבנו, ולדברי החוס' דכבוד ת"מ עדיף מכבוד מלך עדיפא הו"ל למימר דאפי' חכם שואל בשלומו לא ישיבנו.

מביין לדיון שלא יעשה סניגוריו לדבריו. ופירש"י דאע"פ שלבו נוקפו יחזיק דבריו. כבר הקשה צמח"ש"א דהא הוא מטע משפט מספק ובודאי אסור אף בלא קרא דמודבר שקר תרחק, דהא כל הענין דכאן הוא להשמיטנו אע"פ שלמעשה לא יפסיד הצע"ד ממון שלא כדון וחירונו אינו מוצן לכיון דיש לו שיחזיר את הדין ע"י שיא ויתן הרי הוא מטע משפט, ובמקום שצין כך לא יוכל להחזיר הדין ולא יחזק דבריו, ל"ע אם כה"ג עובר משום מדרב שקר תרחק כיון דאינו נוגע למעשה, ועיין

להלילו מהעצירה דלא תגזול ולהוי כלאפרושי מאיסורא.

ובן ל"ע למח' אינו מחויב להעיד להליל צ"ד מאיסור שוואו ממון שלא כדון בשוגג, וכמו שצריך להעיד שבעלה חי שלא ילא איסור בשוגג, וכן למח' לא מחויב להעיד להליל האיש מלגבות כסף שלא כדון, צין אם יודע המלוה שעושה שלא כדון וצפרע אם אינו יודע. [ועי' בתוס' סנהדרין י"ח ב' דמצוה דבקידוש החודש מחויב להעיד דהוי איסורא אע"ג דאם לא יעיד גם לא יעשה עבירה צקום ועשה, וי"ל דס"ל כחירון הראשון דבתוס' דבגנאי קטן אף אם יעשה איסור בשב ואל תעשה מחויב ג"כ להעיד].

תוד"ה עשה וכו' דש"אני דיני נפשות דחמירי. ל"צ דהא מאותו קרא דועמדו ילפינן כל האי חידושא דצריך לעמוד וכולל צין נפשות צין ממונות ומה מהני מה דחמירי דיני נפשות לענין שכבוד התורה לא ידחה הדין דועמדו.

עיינ' במנ"ח מלך רל"ד דתמה דלגבי ינאי הא אינו אלא דיני ממונות. ואפשר דהנה לגבי ינאי אפי' דיני ממונות אינו, דאין אנו דנין להיביו או לזכותו ממון וכמו באם אנו דנין על תרגולתו אם אסורה או מותרת דאין זה דין ממונות כלל, ואע"ג דלא דמי לאם דנין על איסור והיתר דכיון דרואין לחדש ע"ז דין לכן ילפינן דבעל הממון יצוא ויעמוד בשעת הדיון מ"מ לא מקרי דנין עליו ד"מ, ואפשר דגם אם ידונו עבד שאינו שוה כלום ג"כ צריך בעליו להיות דמה דצריך להיות בתור בעלים אינו משום דדנין להפסד ממונו אלא דבעלים צריך להיות נוכח וממילא דצריך לעמוד דמה דדיני נפשות חמור אינו על זה שדנין אותו דיני נפשות אלא דבדיון של נפשות יותר חמור וכל מי שנוכה בתור בעליו, צריך לעמוד, [ואם ידונו לסקול שורו ג"כ דינו כדיני נפשות ולא יועיל כבודו להפטר ממלת ועמדו כיון דזה דין נפשות דכמיתת בעלים כך מיתת השור].

וכן עד שיודע בחצירו שהוא גזלן מנין שלא יטערף עמו. יש לעיין אם מותר להכשיר להעיד יחד עם שנים שאי מכן גזלן, כיון דחליבא דאמתא זכר יהי עדות פסולה כיון דנמלא אי מכן קרוב או פסול עדותן בעילה ואסור לדון על פיהם, ומקום הספק הוא מפני שאף אם לא יעיד הא ב"ד יקבלו דברי חצירו הכשר והגזלן אינו מוגרע בעדותו כלום ורק באם הוא יחיד לאז בלי עדותו הא יעיד הגזלן לחוד וב"ד לא יוציאו דין על פיו, וכשהוא מטערף גורם שידונו על פיהם, אז הוא דעובר על מדבר שקר תרחק.

דף ל"א ע"א מנין לתלמיד שרואה את רבו טועה בדן שלא יאמר אמתין לו עד שיגמרנו ואסתרתו ואזננו משלי כדי שיקרא הדין על שמי. הנה ע"כ מיירי שרואה דרבו טועה בדבר משנה דאילו טועה בשיקול הדעת הא הדין דין וא"ל לסותרו אחרי שנפסק, והנה בטעה בדבר משנה מבואר בשטמ"ק ב"ק דף י"ב בשם מהר"י כן דאין לדיין אחר להחזיר את הדין להבטע"ד שזכה בדן קודם יכול לומר אני סובר שהדיין הראשון פסק בדן ומשמע דאין לו בזה עון אם לא מקבל את הפס"ד של הדיין השני אלא דמודיע להדיין והדיין צריך להחזיר הדין, אמנם בדברי המוס' כתובות דף נ' ע"ב בד"ה אמר להו יש להסתפק דאפשר דיכול דין אחר ג"כ להחזיר הדין אלא דאולי לא יראה לנ"י, היינו דלדיהו אפשר דמעיקר הדין הוא מחויב לנ"י להדיין השני, עכ"פ לפי סברת מהר"י כן איך שייך לומר אזננו משלי, ואולי מהר"י כן יפרש דימתין עד שיגמרנו שיאמר חייב אתה ליתן לו ולא יאמר עדיין לא תן לו דאז לא הוי גמ"ד ממש כמבואר בב"ק דף ס"ט ע"א ואז יוכלו לסמור לגמרי הדין, ולפי"ז אפשר דמיירי אפי' בטועה בשיקול הדעת.

האי מדבר שקר תרחק נפקא הא ודאי שקורי קא משקר ורחמנא אמר לא תענה ברעך

ברדכ"ז בפכ"א מהל' סנהדרין הל' י' שהבוא דמכת קושית זאת נעה הרמב"ם מפירש"י. וכן יש לעיין בדיון שיודע בחצירו שהוא גזלן, דמאי קמ"ל דהא כיון דהוא גזלן הא הוא חשוד להטות דין מחמת שוחד וכדומה ונמלא דשנים הכשרים אם יהי ביניהם חילוקי דיעות והשלישי הגזלן יכריע מחמת נגיעתו ויפסיד שלא כדון, ואולי יש לומר דהחידוש הוא היכא שבשעת הפס"ד רואה שאין ביניהם חילוקי דיעות ונודע לדיין אי שהשלישי גזלן אסור להטערף לגמור ולפסוק דין מחמת מדבר שקר תרחק.

מנין לדיין שהוא יודע בחצירו שהוא גזלן וכן עד שיודע בחצירו שהוא גזלן מנין שלא יטערף עמו לדיין חלמוד לומר מדבר שקר תרחק. הנה אפי' בהא דקיי"ל דעביד אינש דינא לנפשי' מבואר בשו"ע חו"מ סי' ד' דזה דוקא כשיכול להראות שהוא צודק ע"י ראיות והוכחות שזה סגי לזכות בב"ד, ולאיש אחר ודאי אסור לחפוס ולמסור למי שמגיע באמת הדבר, וא"כ ל"צ לטעם האיסור דמדבר שקר תרחק דמלבד זה אינו עושה כדן צמה שעושה שההוא יקבל ויזכה בהכסף, ועד שיודע בחצירו שהוא גזלן אפשר לומר כיון דע"ז יגרום שב"ד יזכוהו ויחננו לו שאני דהא עושה תחבולה שיזכה ע"י ב"ד לכן אין איסור בזה אלא מטעם דמדבר שקר תרחק, אבל בדיון שיודע שחצירו גזלן הא נמלא שלא יזכה ע"י ב"ד דהא חצירו פסול להיות דין וא"כ גם בלי האיסור דמדבר שקר תרחק צריך להיות אסור.

וכן עד שיודע בחצירו שהוא גזלן מנין שלא יטערף עמו. יש לעיין אם תוצע אותו להעיד לחוד, אלא דיודע דכעל דין יציא את הגזלן ג"כ להעיד בפעם אחרת והא קיי"ל דעדותן מטערפת, ולכן יהא אסור לו להעיד, או דכיון דבחור עד אחד הא יכול להעיד כדי לחייב שבועה להנחצט אין לו לחוש מה שבדעת הכעל דין להציא את הגזלן, ורק להטערף עמו ולבוא יחד להעיד אסור.

מנין לשלשה שנושין מנה צא' שלא יבא א' צעל דין ושנים עדים כדי שיוציאו מנה ויחלוקו. אין להקשות דכל פעם שלשה חוצטין יהיו נאמנין להוציא המנה במגו דא' צעי הוי עבדי הכי דא' יאמר שהוא הצעל דבר והשנים יעידו לעוצתו ויחלוקו, והשאלה היא אם צתרי עדים אמרינן מגו ולהסוברין דמהני מגו להוציא, אלא דכאן לבו"ע לא שייך מגו דאולי יראים לעשות כן דהא' שהוא יזכה צתור צעל דין אולי לא יתן להם אח"כ חלקם במנה שיזכה.

רש"י ד"ה ואגלגל. רש"י נקט שני אופנים ובאופן דיש לו תביעה על קרקעות מוכרח לחייבו שבוטה על המנה לצד כדי שיוכל לגלגל שבוטה על הקרקע דאם יתבעם ביחד הא הו"ל טענו כלים וקרקעות וכודם בכלים וכפר בקרקעות דפטור משבוטה כדלקמן ל"ח ז', אבל באופן דיש לו עוד תביעות אחרות הקשה ברעק"א החדש דלמה לי לשקר הא יכול לתובעם יחד המנה ושאר המטלטלין והו"ל טענו חטין ושטרין וכודם לו צא' מהן דחייב שבוטה. ועימש"כ בזה לקמן דף מ' ע"ב.

לאפוקי מלך. ראייתי מקשים בשם החת"ס דמלך הא מחויב להעיד בלשון סוטה שזינתה לאפרושי מאיסורא שלא ימחה בשם צמים. אמנם יש לבאר דמה דמחויב להעיד משום איסורא מ"מ כיון שאינו מחויב להעיד מחמת הממונות אינו מחויב בק"ש, דחיוז ק"ש הלא הוא רק בשביל שגרס הפסד ממונו, וכ"ז אם הי' מחויב להעיד בשבילו ובמלך דאינו מחויב להעיד בשביל הממון אינו חייב בק"ש. ואמרו לי שכן הוא בכת"ס מו"מ סי' ל"א ובתשו' מהר"ם מיינן סי' כ"ב.

אבל משחק בקוביא מדאורייתא חוי. ברש"א ביאר בדרך א' דמהני עדותם לענין שיוכל התובע לתפוס. וז"ל לתפוס כאן זכו היחיד גמור דאל"כ הא שוב צריך לעסם דגורס לממון, דמי יימר דיתפוס ולא עדיף ממי יימר

עד שקר. יש לעיין אם שמע שני עדים שהעידו צ"ד שפלוני חייב מנה ויצא זה ששמע ויעיד צ"ד אחר שפלוני חייב מנה, אם כיון דעפ"י דין יש להאמין להשנים נמנא דאינו עובר בלא תענה אלא מדבר שקר תרחק דגורס שיפסקו הדין לא עפ"י עדים שראו באמת, או דמ"מ עובר לא תענה, ואם נימא דצכה"ג אינו עובר משום לא תענה יש לעיין להראשונים דס"ל דהא דע"א אינו נאמן אינו משום דחיישינן דזה שקר אלא גזה"כ וכמובא במוס' הרא"ש גיטין דף י' ע"ב, וא"כ הא הגזה"כ הוא על צ"ד דאין לפסוק על פיו אצל בעלם הדבר יש להניח שזה אמת, א"כ השני ששומע שהראשון מעיד צ"ד והוא מעיד אחריו למה עובר משום לא תענה כיון דבעלם זה אמת ורק משום דבר שקר תרחק יש לו להמנע מלהנטרף ולהעיד, וע"כ ז"ל דהגזה"כ אינו רק על צ"ד אלא דגזה"כ על כל א' דאין לעשות שום דבר על סמך נאמנותו של הע"א ולכן כשהוא מעיד על סמך עדותו של הראשון עובר בלא תענה ברעך עד שקר.

שם הא' מדבר שקר תרחק נפקא הא ודאי שקורי קא משקר ורחמנא אמר לא תענה ברעך עד שקר. מבואר דלע"ג דהרב נאמן צעיני התלמיד דודאי אומר אמת מ"מ אם מעיד כדבריו עובר משום לא תענה, ובכתובות דף פ"ב מבואר דאם א' שודאי נאמן לו שאומר אמת אומר על מי שהוא מחויב שבוטה שהוא חשוד יתפוך הדין את השבוטה על שכנגדו וישבע ויטול, וכן פסק הרמב"ם בפכ"ד מהל' סנהדרין. ולפי"ז יש לעיין אם רק להעיד להוציא ממון דע"ז לא מהני מה דמהימן לי לכן התלמיד שמעיד על סמך מי שנאמן צעיניו לגמרי עובר בלא תענה ברעך עד שקר, אצל בכגון לומר שהוא חשוד, דע"ז יזכה התובע לישבע וליטול לא יעבור בלא תענה ברעך עד שקר, כיון דהתלמיד הזה צתור דיין הי' פוסק כפי דיבור רבו בזה, או דלהעיד גרע ומקרי שקר ולע"ק.

ופשוט דבראשונים שבהיא צבית יוסף אבה"ע
סי' מ"ז דס"ל דהמקדש בפסולי עדות
דרבנן אין חוששין לקידושין, ע"כ לא ס"ל
כשיטת הרשב"א דמהי תפיסה, דא"כ הם עדים
אף לאחר תקני"ה ולמה אין חוששין לקידושין.

רש"י ד"ה כ"ש מלך וכו' והבא להעיד לריך
לעמוד לפני הדיין. מצוה דכל הציון
הוא לעמוד, ודק' ג' ע"ב מצוה דליך להעיד
לפני מי שקטן ממנו הוא ציון ואע"פ דמושיבין
חת הת"ח כשמעיד כמצוה התם בעוצדא דרז
יומר דהעיד אלל אחימר. ולא משמע דגם התם
הציון דשמה לא יכבדנו הדיין ליטב משום דזה
חלוי ציד הדיין, דמשמע דעלם ההליכה להעיד
קמי דזומר מיני' הוי ציון וא"כ גם גבי מלך
למה הולך רש"י לומר דהציון הוא משום
לדריך לעמוד היפוק לי' דהוי ציון עלם בדבר
להעיד לפני מי שאינו מלך. וזרעב"א באמת
פירש דהעם הוא מפני שזה לא לפי כבודו
ליך להעיד.

רש"י ד"ה אבל משחק וכו' ורבנן גזרו ציה
ועשוהו גזן מדצריהם ואמרו אסמכתא
היא ולא קריא. מסמכתא אין הכונה דזה דין
שחידשו חכמים שזה אסמכתא, אלא דאמרו
מעיקר הדין שזה אסמכתא. ואמרו לי לעי'
ברש"ש ר"ה דק' כ"ז א'.

תוד"ה שלא אחייב לו שזועה וכו' וסבר
אכפור גם זה ואשתמיטתא עד דלהוי
לי חזי כנגד כל החוב ופרענא לי'. עי' בקצוה"ח
סי' ע"ג דכתב דלהשתמע צנתיים מלשם הוי
ג"כ כפירת ממון שיש לחייב בשביל זה שזועה,
וז"ל דכא' דלא מקרי חשוד אממונא כשדעתו
להשתמע משום דהאנשים מורים ביתר צוה,
אבל באמת זה אסור כמו גזילה דכא' הוי כפירת
ממון, וא"כ ל"ע דהיפוק לי' דאסור להשתמע
דהוי גזילה וזה איסור יותר חמור מאיסור
מדבר שקר תרחק.

דמשחצנת, ואע"ג דלכאורה, כיון דהעד יודע
שמגיע להחובע ודאי דישחצנע, וע"כ ל"ל משום
דיש דנמנעין משבועה אפילו על אמת, כ"ש
דאם יש קלת סרך איסור בתפיסה ה' שייך
לומר מי יימר דתתפוס. והעם דכאן יהי'
מותר לתפוס דהא בעלם פסקין דעביד אינש
דינא לנפשי' וצפרט במקום דאיכא פסידא אלא
לדריך שיהי' באופן שיש להוכיח צדקתו צ"ד
ע"י הוכחות גמורות, וכאן נמלא דאחרי שיחפוס
כיון דלגבי לאחר תפיסה מהני עדותם נמלא
דכשיחפוס יהי' לו עדים שמגיע לו ואז הא
מותר לאינש לעשות דינא לנפשי'. ועדיין לריך
להוסיף דצדאי יעלה צידו לתפוס וכמש"כ
צכס"מ צפכ"א מהל' עדות הל' ד' דקל לתפוס,
ולענין תפיסה בקילבד"מ עי' מש"כ לקמן דק'
ל"ג ע"ב.

אבל משחק בקוצי'ה מדאורייתא חזי. עיין
רשב"א דהקשה סו"ס לא היה מהני
עדותו וחירין דפסולים דרבנן כשיעידו ויעיל
תפיסה רק דצ"ד לא מגבין ע"כ. לפי"ז ל"ל
דמחויבין להעיד כדי שיעיל תפיסה. ויש להסתפק
בהא דמצוה צרמז"ס פכ"א מעדות בהעידו
הפיל שית וסימא עינו והחזמו משלם דמי עין
להאדון, וכתב צכס"מ כיון דמהני תפיסה
הפסידוהו לאדון דקל יוכל לתפוס. מ"מ אפשר
דבהשביע העצד עדי העין שיעידו ולא העידו
דאין עליהם חייב ק"ש בעדות, דכא' אם אליצא
דאמת הדין הוא שאינו חייב לא הפסידו כלום
להעצד אבל לפי"ז יקשה למה עדי סחירה חייבין
ק"ש למ"ד דהגל"מ כממון דמי דאולי באמת
לא זינתה, ול"ע אם מיירי באופן דהחברר אח"כ
דזינתה באמת, ואולי דמה דהדין אומר הממע"ה
הוי דין ששייך לחייבם צמה שלא העידו שיהי'
הדין הזה וכו"ו הדין תפיסה שפיר שייך לחייבם
צמה שמנעו פסק הזה, דכיון דכך הוא הדין
דצמפיקא דדינא מהני תפיסה לשיטת הרמז"ס
עליהם להעיד כל מה שיודעים, אבל יש להסתפק
אם חייבים לשלם צדיני שמים, דאפשר דלא
יתחייבו דאולי באמת הוא פטור.

גרע דכאן חבמים האמינוכו אצל החם שרק הוא מאמין לו אט"פ שיכול לפסוק בדיון עפ"י אינו חייב ק"ש וכמשי"ב הגרעק"א בס"י קע"ט לחלק מהא דקובל עליו שיבא נאמן כשנים. והנה ל"ע צעד מיתא דלפי רוב הראשונים דהא דהאמינוכו הוא מדין אפקעינכו רבנן לקידושין מיניי א"כ מלבד מה דמכ"ת לא מהני עדותו הא גם מדרבנן אינו נאמן בתור עד אלא דה"י יכול לגרום שיבא לה ממון לא ע"י דין נאמנות דעד. ועכ"ל דבאמת מדרבנן נתנו לו דין נאמנות אלא דאיך יכלו להאמין כיון דמכ"ת אינו נאמן ואיך יתירו איסור דאורייתא ע"ז אמרינן מחמת דעל הצד שלא מה אפקעינכו רבנן את הקידושין, אצל התקנה הייתה דנאמן ממנו, אלא דיכולים לתקן זה משום דאף לפי הצד שלא מה לא חיישין דאפקעינכו רבנן [כמדומני ששמעתי זה], ולפי"ז מדרבנן יש לו נאמנות עד לכן חייב ק"ש אצל בבה דמי שנאמן להדיין דאז אין לו כלל נאמנות בדיון עד אלא דלהדיין יש לדון מאומד הצד כמבואר ברמב"ם פכ"ד מסנהדרין, זה לא יבא סיבה לחייבו כדון שבועת העדות.

שם הוד"ה ורבנן. מקושיתם ותירוץ משמע דלא ס"ל בלחוד מתירוצי הרשב"א דהקשה דמה מהני מה דמכ"ת הוא כשר סוף סוף לא מפסידו דאפי' צמטיד לא ה"י מהני עדותו, ותירץ דה"י מהני לענין תפיסה או דה"י גורם לממון דהצט"ד ה"י מתצייט וד"י מודה. [ול"ע הא אין צ"ד מקבלים עדות מפסולים, ובשלמא להתירוצ דמהני תפיסה אפשר לומר דיקבלו כדי שיועיל תפיסה וכמו שנתבאר דלגבי זה הם נאמנים ממנו לכן יקבלו עדותם אצל לקבל כדי שיתצייט לא שמענו.] ולהרשב"א שפיר מכל לומר דניחל רק בחר דרבנן ולכן צעד מיתא חייב וצכ"ז כאן ג"כ חייב דהא גם מדרבנן מהני עדותם לענין תפיסה או שמה מחמת דיתצייט יודה, ולמ"ד דגורם לממון כממון יש לחייבו שפיר, משמע דס"ל להתוס' דאפי' לא מהני כעת עדותו כלל מ"מ מחייבו רב פפא קרבן דסגי מה שמכ"ת

תוד"ה זה הצד בהרשאה, כתבו דמיירי דכוא צעל טענות, ול"ע דע"כ מיירי דיטעון טענות אמתיות, דאל"כ הרי הוא רוצה ממש לגזול את השני, וא"כ מאי איכפת לן מה דכוא אלס וצעל טענות כיון דיטעון אמת. ומש"כ בשלטי גבורים תמורה. וצר"ן מבואר דכוא לא יחפשו עם הצעל דבר משא"כ הצעל דבר עלמו. וגם זה ע"כ דהא אינו מחויב למחול וימחול רק משום דיהי קשה לו לעמוד על דעתו ולמה אסור לעזור לו שלא יצטרך למחול. ולפימשי"כ הרמב"ם בפ"א מגז"א דאסור להפזיר שימכור לו חפצו, ודודאי כ"ש להפזיר שיתן לו מתנה ולמה מותר לעשות שימחול לו, משמע דרש"י והר"ן לא ס"ל בזה בהרמב"ם.

וכן ל"ע צדקה שיש עליה עסיקין דאם בוצח שילחל לסלק את העוררין אפי' שהם נודקין א"כ למה רק לא עוב עשה צעמו, הא צא לגזול ואם יסלק רק כשרוצים לגזול למה עושה לא טוב. ועיין בחז"א צ"ק סי' ג' ס"ק י"א דכתב בקנה שדה ויאל עוררין דרוב עוררין אינו אמת ויש לסמוך ע"ז ולכן אינו יכול לחזור דאמרינן דה"י קנין טוב עיי"ש, דאל"כ למה מחויב לשלם הלוקה כשיש עוררין דאולי אינו של המוכר ולא ה"י שום קנין. ולפי"ז למה לא עוב עשה צעמו דהא יש לומר מסתמא דהעוררים הם גזלנים, וכמו דאינו יכול לחזור דאז סוברים דאינם נודקים ולמה לא יוכל לקנות דודאי אינם נודקים. משמע דאעפ"כ לעשות מעשה להשתוקם באלמות אסור דאולי צכ"ז הם נודקים, ולע"ק.

תוד"ה ורבנן הוא דפסלוהו. מבואר דהיבא דה"י מהני עדותו אפילו שמכ"ת אין לה נאמנות דעדותו לא סגי להאמינו, מ"מ חייב ק"ש העדות. ויש לעיין בזה דכתובות דף פ"ה דמי שנאמן להדיין דודאי לא משקר ודיין אמר שאם הנאמן הזה אומר שזה פרוע אינו גובה עם השטר א"כ צכ"ג א"ס הלוח השציעו שיטוד ולא העיד א"ס חייב ק"ש כיון שעדותו הייתה מושילה, וכמו כאן צעד מיתא. ואולי

זה גזכ"כ בחיוב דשנועת העדות דליוני חייב אלא כשכפר בצ"ד, או דזה גזכ"כ דכפירת עדות אינה אלא בצ"ד, ולכאז השני שייך לומר נוקי באחרת דכפירת עדות לא הוי כפירה חוץ לב"ד לכן אי הוי ס"ל לר"מ אוקי באחרת אז גם מפי עצמו לא הוי מקרי כפירה בחוץ לב"ד, דבדיון הפרשה של כפירת עדות נאמר דרק בצ"ד הוא דמקרי כפירת עדות.

ע"ב. תוד"ה מהב"א וכו' ואי לא הוי צ"י פירכא הו"א דשנועת ציטוי גופי' נילף מקי' דעדות לחיובו מושבע מפי אחרים. ויש לעיין דיש להסתפק אם מושבע מפי אחרים הוא דוקא כשמשיביו החובע או דרק התצוה להעיד לריך להיות מהחובע אבל השנוע סגי אפי' אם משיביו אחר, ואם נאמר דגם מה שמשיביו אחרות ולא ענה חמן רק איני יודע, או שתיקא לאלה דסברי דג"ז הוי כפירה לריך להיות דוקא ע"י החובע, א"כ בשנועת העדות שריך להעיד לעובת החובעים, או בשנועת הפקדון דהחובע חובע פקדונו לכן מהני מה שמשיביו אותו אבל באיש זר לא יועיל מה שמשיביו, אפי' אם תצוה הצע"ד להעיד ואיש אחר ישצו לא יתחייב ק"ש, וא"כ בשנועת ציטוי הא כל מי שישצונו אין לו שום דו"ד אליו ולמה יועיל מה שישצונו, ואע"ג דזהו גופא מה דלא חייב באם השצונו אחר משום דזה כשנועת ציטוי מ"מ הא כיון דאיכא טעמא רבא דהחיוז הוא מחמת שהשצונו זה שיש לו כח לתצוה לעשיית הדבר כגון להעיד העדות ולהחזיר הפקדון א"כ לא שייך כלל לחייב קרבן בשנועת ציטוי ע"י אחרים כיון דלא יזויר כלל שיוכל להתחייב כנשבע.

עוד יש לעיין בזה דעבד ק"ו מנשבע עפ"י אחרים ק"ו נשבע מפי עצמו, ולמה הא יש לומר דמושבע מפי אחרים, היינו מהחובע, חמור שזה עיקר שנועת העדות שמשיביו החובע אבל מושבע מפי עצמו דליוני מפי החובע אולי אין זה שנועת העדות כיון דלא השצונו החובע, אבל אם אי"ל דוקא שנוע ע"י החובע שפיר

הי עד ומכ"ה ה"י מהני, ולראצ"י אפשר דג"כ מודה דמה דמכ"ה הוי עד מהני שפיר למקרייה עד אלא דכיון דלא מהני עדותו לכן הוא דפוטרו ובהו הוא דפליג ארז פפא, או אפשר דס"ל דגם אין עליו שם עד כיון דמדרבנן פסלוהו, ונפק"מ לענין להעיד כשמה בעלה או בסוטה שזינתה דהתם הא מהני עדותו ואי נימא דכיון דמדרבנן פסלוהו לכל העדות אינו נקרא דהוא עד לראצ"י ופוטרו כמו קרוב או אשה, דביאר הגרעק"א בתשו' סי' קע"ט דאפילו במקום דמהני עדותו לא חייב אם לא העיד משום דלא קרינן בו ודוא עד, אבל אי כל מה דפליג ארז פפא רק משום דלא מהני עדותו אבל מקרי שפיר עד כיון דמכ"ה הוא עד א"כ בעדות מיתה שפיר חייב קרבן שנוע. ומלשון התוס' משמע דמחלקותם מחמת דלא מהני, אבל מלשון רש"י משמע דמשום זה אין נקרא עד.

ויש להסתפק לסברת הרשב"א דרב פפא מחייב ק"ש להמשחק בקוביא משום דמהני עדותו נענין תפיסה, אם ראצ"י פליג בזה וס"ל דלא מהני תפיסה או דס"ל דתפיסה לא מקרי שהפסידו ממון לענין לחיובו משום זה ק"ש.

בדון מינה ואוקי באחרת. לכאורה זה שייך דאע"פ דמהתם א"א למילף החידוש מ"מ אוקי באחרת ויהי' לו דין חידוש כבאחרת, כגון הא דצ"ק דף כ"ה דרליו ללמוד שיטמא במה מצטרף, ואז אע"ג דצטרף טמא רק עומאת ערב מ"מ במה מוסיפין מה שא"א ללמוד משרץ לכן יטמא עומאת ז', אבל כאן הא כיון דיליף מק"ש אז כמו דיליף מג"ש דחייב מפי עצמו נילף נמי דיהי' חייב אפילו שלא בצ"ד, כמו דצפקדון חייב אפי' שלא בצ"ד. ובתוד"ה מהב"א, מצוה דבאמת מה דלר"מ אמרינן דון מינה ומינה ילפינן באמת מהא דלר"מ חייב בשנועת העדות מפי עצמו רק בצ"ד, ולמה זה תלוי בפלוגתא דמינה ומינה, דהא כיון דמג"ש יליף נילף נמי להאי מילתא דחייב אפילו שלא בצ"ד.

אלא דיש להסתפק אם הגזכ"כ בשנועת העדות עפ"י אחרים דליוני חייב אלא בצ"ד, אם

עוד יש לעיין אם לריך רק תביעה להעיד אצל אי"ל תביעה שישבעו, וא"כ אפי' אם יאמר בפירוש אני מצקש שתעידו אצל איני דורש מכס שבעה, דמ"מ יהיו חייבים כיון שתצטעם להעיד ונשבעו, או דרך אם תצטעם שישבעו ונשבעו לשקר חייבין, ולכאורה אי"ל אלא לתבוע שיעידו וכן משמע קצת מרש"י ד"ה עד שישמעו וכן מהא דלר"מ דנשבע מפי עצמו חייב אפי' חוץ לב"ד והא התם לא מקרי תביעה א"כ השבעה לא היתה על תביעה משמע דאי"ל תביעה על שבעה, ואולי תביעה שייך גם חוץ לב"ד, וכן תביעה על שבעה שייך גם מחוץ לב"ד, ועיין בדף ל"ה דתמיד מזכיר דמשביע שיעידו.

אבל לקמן דף ל"ב ע"ב הביא הר"ן דהרשב"א כתב דרבותיו הלרפתים הוכיחו מהא דתובע עד מיתא להעיד דחייב ק"ש אפי' דאיהי ע"כ שלא ידעה שיודע להעיד צבילה דאילו ידעה הא אינה לריבא לעדותו הרי דיש להשביע להעד מספק, משמע דהחייב ק"ש הוא מחמת זכותו להשביעו לכן משמיענו דגם מספק יש לה להשביעו, ולפי"ז משמע דאם אינה תובעת ומוחלת להעד על שבעה אפי' שתובעת להעיד מ"מ יפטור מקרבן. ואפשר דלאו דוקא נוקט הרשב"א להשביעו דהעיקר לתבועו להעיד מספק.

שם. יש לעיין בשנים שלא ראו להעיד וכפרו זה אחרי זה למה חייב הראשון, הא יכול לומר מי אומר שהשני יראה להעיד נמא' דעדותו לא היתה מועילה וכמו שצאמת כך ה"י שהשני לא ראה להעיד וכן השני ג"כ יעטון אולי הראשון לא יחזור צחוק"ד נמא' דעדותי זין כך לא תועיל, וע"כ דזה לא משוי זה לספק דזהו שחייבתם תורה כיון שאחרי שיעידו לעותהו יתחייב הנתבע ממון בלי ספק ורק אם אחרי שכולם יעידו ספק אם תועיל או צקנס משום דיכול לגמרי להפטר למ"ד מודה צקנס ואח"כ באו עדים פטור אז הוא דמקרי גורם לממון.

או שאמרו אין לנו יודעים לך עדות משביעני עליכם ואמרו אמן. צריעב"א הקשה הא

היו ק"ו דבאופן שתבעוהו יתחייב אפי' שבעה ע"י אחרים שאין להם שייכות לתבוע כ"ש ע"י עצמו.

ומרש"י ריש דף ל"ב א' מצוה לריך רק תביעה שתעידוני, משמע דלא אפשר כבר להתחייב אפי' שלא השביעו דוקא התובע. אצל ברמב"ם ריש פ"ט מהל' שבעות וכן צריש פ"ז משבעות משמע דהתובע דוקא לריך להשביעו. ולפי"מ שהסתפקו אם החידוש בשבעה העדות דחייב מושבע מפי אחרים דכאן הוי כנשבע אפי' דלא אמר אמן, או דנחחדש דיכולים להשביעו וחייב על זה אפי' דלא מיחשב כאילו הוא עצמו נשבע דלהלכ' דהוי כנשבע זה שנחחדש דע"י דמשביעין אותו הוי כנשבע, וזה אפי' אם השביעו אחר, אצל להלכ' דחייב ע"י שהשביעוהו אז מסתבר יותר דזה רק כשהשביעו התובע דיש לחייב להנתבע וכשאינו מעיד עובר על מה שהשביעו התובע, ומ"מ אינו מוכרח דתליא בזה.

תוד"ה ואין חייבין וכו' אצל הכא קרינן בזה והוא עד דראויים להעיד אם היו זוכרין. נ"ב דהא סוף סוף כיון דאינם זוכרים אינם ראויים להעיד. ויש לפרש כונתם דהוא עד קאי על הגזר' ואם הוא פסול לעדות הרי יש פסול בהגזר' דאינו ראוי להעיד משא"כ אם אינו זוכר כיון דאם ה"י זוכר ה"י ראוי להעיד הרי אין פסול בהגזר' מלכ' עצמו, אצל מדחזינן דבכפרו פעם א' צב"ד אינם חייבים אם נשבעו אח"כ כיון דאינם ראויים להעיד הרי דגם באופן זה כבר נתמנע אפי' דאין פסול בהגזר' וע"כ ל"ל כיון דכל רגע אם יזכרו יוכלו להעיד קרינן בזה והוא עד.

בואו והעידוני. יש לעיין אם מה דיכול לתבוע להעד להעיד צבילו זה כזכות ממון שיש לו עליו ושייך בזה מחילה, דאם יאמר אני מוחל לכם שאין אחס חייבים להעיד לי, דאז אפילו אם יתצטעם להעיד אין ע"ז כת תביעה, או דאין זה כזכות ממון ולא מכני ע"ז מחילה.

יש עליהם חיוצ לשקר צ"ד כדי שיועיל עדותם, וא"כ אינם ראוים להעיד דבא אס יאמרו את האמת לא יקבלו עדותם.

אלא דבאמת דבריו ז"ע דלמכ הולך נהקשות מכח דאין אדם משים עלמו רשע צ"ד לא יקבלו עדותם, דממ"נ אס נשצבו לשקר הרי הם רשעים ופסולים להעיד, ואס אמת נשצבו הרי הם כעת משקרים, וע"כ ז"ל כמו שביאר הגרעק"א בדו"ח [דף ז"ג מדפי הספר] דבא דלפעמים משציעין אחרי שכבר נשצב אפי"ב דממ"נ אס שיקר הרי פסול לשצועה ואס לא שיקר למכ לריך להשציעו. וביאר דכ"ז שלא נודע פסולו ע"י עדים צ"ד יש להכשירו, דשמה עושה תשובה ורק אס כבר נפסל ע"י עדים לא מהני כ"ז שלא בחזיר חזידה במקום שאין מכירין, וא"כ כאן צ"ד יכשירוכו ובאמת יכול להעיד, אלא דהוקשה לו דכשצא ומעיד הרי אומר בזה דבא נשצב לשקר ואחמער"ר.

והנה בזה דאחמער"ר הביא בגרעק"א בכתובות דף י"ח סתירה, דביצמות דף כ"ב משמע

דרך היבא דלדבריו הוא פסול לא מהני בעדות ובכתובות משמע דאינו נאמן לומר מה שאס כדבריו הרי הוא רשע, וע"כ כאן אס כדבריו שמעיד הרי הוא רשע ואין לקבל עדות כזאת אס כשנקבל העדות יולא דבא רשע, ע"ז תירץ דיכולים לומר שכחנו או דפלגיי"ד דמכ שיולא מדבריהם שהם רשעים לא נקבל [וע"כ ז"ל לפי"ז דאין נתרץ דהם שכחו אז אפילו אס הם לא יאמרו זה], ואפי"ב דאליבא דאמת הם יודעים דהיו רשעים כבר ופסולים להעיד, ולמה אפשר לחייבם קרבן משום דהיו ראוים להעיד, יש לומר דכיון דצ"ד היו מקבלים וחס באמת היו יכולים לעשות תשובה ולהעיד ועדותם השניה היתה מתקבלת באמת כדן יש שפיר לחייבם קרבן על כל השצועות.

שם. השביע עליהם ה' פעמים. בתוס' רא"ש הביא צ' סברות אס לר"מ במושב מפני עלמו חייב אפילו הודה אח"כ צ"ד, או דווקא דלא כפר ולא הודה אצל הודה אח"כ צ"ד

כיון דאמרו אין אנו יודעים אינם ראוים כבר להעיד [וכונתו באמרו צ"ד] ולמה יתחייבו על השצועה שאח"כ אס אינם יכולים כבר להעיד, ותירץ דמירי שהשציעם תוכ"ד. ולכאורה מכאן סתירה למש"כ הריעצ"א גופי"ב צ"מ דף כ"ח צ' דתוכ"ד דיכולים לחזור הוא רק אס חוזרין מעצמם אצל אס ע"י גורם אחר כמו בעובדא דהתם דשאל אותם אנה רמאי אנה, דאז אמרינן דחזרתם רק מכח זה ולא מהני אפילו תוכ"ד לכן לולא העטם דאין אדם מביא חוצה לעלמו לא הי' יכולין לחזור א"כ כאן לא היו יכולים לחזור ממכ שאמרו קודם דאינם יודעים כיון דזה רק מחמת שהשציעם וא"א לחזור תוכ"ד לומר שיוודעים להעיד.

אמנם ל"ק מידי דהתם אמרינן דבאמת הנכון מה שהעידו קודם ומה שחזרים עכשיו הוא מחמת שקשה להם לומר נגדו שהוא רמאי ולכן לא מהני חזרתם לולא דיש לנו רא"י שזה כדבריהם האחרונים דאדם אין מביא חוצה לעלמו אצל כאן אדרבה אס איתא דלכתחילה קושטא קאמר מאי איכפת להם השצועה דבא השצועה היא רק להעיד אס באמת יודעים ואין סיבה לשקר ולהעיד אס אינם יודעים, וע"כ דקושטא הוא שיוודעים ושפיר נאמנין לחזור ולהעיד. ועיין בזה שמה פ"ג מהל' עדות הל' ב', ומסתמא זה כונתו.

השביע עליהם ה' פעמים חוץ לצ"ד ובא לצ"ד וכו' פטורין, כפרו חייבין, ביינו משום דהיו ראויין להעיד אחרי כל כפירה עדיין, כיון דכפרו חוץ לצ"ד. ובריעצ"א הקשה דכי חזרים ומעידים צ"ד מאי הוי הא נשצבו חוץ לצ"ד שאינם יודעים ואין צידם לומר שנשצבו לשקר דאחמער"ר, ותירץ דלאו ברשיעי עסקין שיאמרו עתה צ"ד שנשצבו לשקר אלא שיאמרו שהיו שכוחים באותה שעה ונזכרו דבא ודאי נאמנין, ועוד תירץ דפלגיי"ד. וז"ע דבא חזירא דאמת יודעים שנשצבו לשקר דבא משו"ב מחייבין לבו ה' קרבנות א"כ הם פסולים להעיד וא"כ היו לריבים לשקר ולומר דשכחו צערת השצועה את האמת, ואטו

פטור, וכן הביא הר"ן, ומסתבר דרק צאם אין לו כבר אפשרות להעיד כגון אם התובע כבר ויתר או התפשר עם בעל דינו אז יתחייב קרבן דבא ודאי כ"ז שיש אפשרות לחקן ולהעיד מחויב להעיד.

רש"י ד"ה או שאמרו לו. מבואר דאם שתקו אין כאן קבלת שבועה, וכיון דשלא צ"ד לא חייבין רק על שבועת ענמו וזה לא הוי כשבועת ענמו רק אם יאמרו אמן. ושאי מהא דרש"י ד"ה הואיל ואין יכול לחזור, דמבואר דמספק"ל אי שתיקתן הוי כפירה, היינו דבאופן שהשביעם צ"ד שאם יודעים עדות שיבואו ויעידו ולא השיבו שאין יודעים וגם לא העידו אף דזה לא הוי כשבועת ענמן מ"מ ספק אם השתיקה זה כפירה כאומרים אין אנו יודעים דאז לא יכולים לחזור להעיד או שזה לא כפירה ולא הוי כאומרים שאינם יודעים ולכן יוכלו אח"כ להעיד אלא דהשבועה השני' הוי כשבועה על שבועה.

רש"י ד"ה הואיל, וכו', שאם שתקו, משמע דאנו מסופקין אם השתיקה הוי כפירה או לא, וצריע צ"ל משמע דהוי ספק כפירה או הודאה נמלא שלמעשה א"ל לקבל עדותם אחרי השתיקה, וצ"ל דהוי ספק אם לריכס להבין משתיקותם רק כפירה או רק הודאה דאם היה ספק בכוונתם בכל מקרה לחוד אז אין כאן לא כפירה ולא הודאה ולא מזכר כמה זמן לריך להיות השתיקה שבהי ספק כפירה. והנה אם שתיקה תוכ"ד הוי כפירה נמלא שכשכופר צפה ממש מתאריך זמן אפשרות חזרתו מהכפירה, דבא יש לו עדיין שהות לחזור בתוכ"ד של כפירתו.

דף ל"ב ע"א עד שישמעו מפי התובע. הנה ברמב"ם פ"א מהל' עדות ה"א מבואר דכל חיובו להעיד צ"ד בענין ממון הוא רק כשתובען הבעל דין, ועי' בכס"מ

דביאר סברתו דכמו שאינו חייב ק"ש אלא"כ תובעו ומשמע דאז אם נשבע יש נשיאות עון לכן היבא דאם נשבע אין חייב קרבן שבועת העדות ה"נ צ"ל שנשבע אין נשיאות עון. ויש לעיין בזה דהנה משמע דמנזה להעיד אפי' אם יש עוד אנשים שראו, וכן ברמב"ם לא נזכר דהמנזה להעיד הוא רק כשאין עוד אנשים שראו העדות, משא"כ לענין קרבן הא חייבין רק אם לא הי' עוד עדים שהיו יכולים להעיד, הרי דאין תלוי המנזה דוקא באופן שאם ישבע שאינו יודע חייב קרבן.

ובראה לבאר סברת הרמב"ם דהנה הא חזינן דמנזה להעיד היא מנזה שחיובו לתבירו דלכן פטור אם אינו לפי כבודו וכמו באצידה וטעינה דאמרינן צ"מ דף ל' דאם אינו לפי כבודו פטור להחזיר אצידה ופטור מטעינה, והנה אם חיובו לתבירו הוא גם כשלא תבעו מה מתחדש ע"י התביעה הא בין כך הוא חייב אליו להעיד בשבילו וכיון דאז התביעה לא מוסיפה כלום בחיובו אליו למה זה יהי' גזה"כ דלריך דוקא תביעה כדי להתחייב קרבן וע"כ דבלי התביעה אין עליו החיוב כלל וכל החיוב לתבירו מתחדש עם התביעה.

רץ אחריהן אינטריכא ל' וכו'. יש לעיין אם הטעם הוא מפני שאין ודאי שכונת התובע הוא שניקשם להעיד בשבילו, אבל אם הי' ידוע שזה כונתו למה צאמת לא יתחייבו, ולמה לא סגי בזה שמבינים שזה כונתו לנקשם שיעידו בשבילו, ופשוט דאם ירמוז שיעידו יתחייבו קרבן שבועה דודאי אין דין שצריך ממש לתבוע צפיו.

עוד יש לעיין אם מה דפטור הוא משום דאין כלל לומר דהוי כציקש, או דבאמת יש להסתפק שמה כונתו לזה אלא דמה דיש ספק לא מהני להיות דינו כתביעה כל זמן שאין תביעה ודאית, היינו מלבד מה דאפי' אם יש ספק אז לכל היותר יהי' ספק אם חייב בקרבן.

ומספיקא לא נייעל חולין לעזרה, אלא דצטפק
תציעה אין נקרא תציעה כלל.

רש"י ד"ה כל אחד צחוכ"ד של חצירו. כשגמר
זה כפירתו התחיל זה לדבר צחוך כדי
שאלה שלום. מרש"י משמע דאינו צריך שהשני
יאמר צחוך זמן שהראשון יכול עדיין לחזור אלא
כל שהעידו תוכ"ד מקרי צח"א, דאם היה מפרש
בהחוס' עיקר החירון חסר דמה מהני מה
שמתחיל סו"ם הראשון לא יכול לחזור כבר,
ורש"י לא הזכיר משום שהראשון יכול לחזור,
דלרש"י ס"ל דכל שהעידו צח"א כל אחד חייב,
ופי כזה מוצא ברמב"ן ועוד ראשונים, וכן
מבואר לקמן ע"כ ברש"י ד"ה כפירה וכפירה
דמה שהעידו צחוכ"ד לראשון חשיב כאלהת
וחייבין אצל אין ראייה דיכול לחזור אפי' הראשון
צחוכ"ד שלו, ולפי המסקנא צע"כ דמסיפא
שמענו דיכול לחזור תוכ"ד מ"מ הראשון יכול
לחזור רק תוכ"ד שלו וכן השני תוכ"ד שלו,
ואצ"כ דגם רש"י יורה דעדים שהעידו עדותם
יכולים לחזור תוכ"ד של חצירם כמו שהוכיחו
החוס' בחצות ל"ג א', מ"מ יש לחלק דלענין
עדות דיש דין צירוף דכל אחד בעדותו צריך
לשני שייך שיוכל לחזור צחוכ"ד של חצירו
משא"כ לענין כפירת עדותו דאינו צריך אחד
לשני נהי דהוי כהעידו כאחד אצל אין חיוצ
של אחד בא מכה חיוצ של השני לכן גם לפי
המסקנא אינו יכול לחזור רק צחוכ"ד שלו
דמרישא בכלל לא ידענו שיכול לחזור כמו שכתב
הרמב"ן דביון דפתיכא עדותיהו צהדי הדדי
הוא כאלהת.

אבל חוס' מילתו צזה דמה מהני דהוי כאלהת
מ"מ בזמן שהעיד השני אין כבר עוד עד,
ולכן כתבו דהעטם הוא מפני שיכול הראשון
עדיין לחזור ולא רק דיכול הראשון לחזור בזמן
עדותו של השני, אלא דיכול לחזור אפי' צחוכ"ד
עדותו של השני, דס"ל דכל שעדיין יכול לחזור
עוד לא נגמרה כפירתו.

ויש לפרש שיעתם צשני אופנים או דס"ל דכל
זמן שאפשר לחזור אין כאן גמר כפירה וכל

הצחוכ"ד שהוא אינו חוזר הוא כגומר את
הכפירה, והיינו אפי' אם יומא דתמיד צעדים
אין תוכ"ד של הגדתם כאילו מעידים אז כמו
שהידע צעמודי אור הוצא צאחיעזר ח"כ ס"י
כ"ה, משום דשם עלם הכבדה היא העדות ואף
אם היה דין דיכול לחזור לעולם מ"מ כל מה
שהעידו שם עדות ע"ז ושייך לחייבם כאשר זממו
וכל הדינים, משא"כ כפירת עדותם דמבואר
צריעב"א דכל החיוצ הוא בגלל שצכפירתם עשו
שלא יכול לחזור ולהעיד א"כ כל הצחוכ"ד שאפשר
לחזור עוד לא נשלמה הכפירה, וכיון שאז
הראשון כבר לא יכול לחזור צחוכ"ד של השני
א"א לחייב את השני כיון דהצחוכ"ד של השני
הוא גמר כפירתו ואז לא תועיל כבר אף אם
יעיד, או דאפשר לומר דלגבי החיוצ של שצופת
העדות תרתי צעי א' שיכפור והשנית שלא יעיד
וכיון שצחוכ"ד שלו א"א לחייבו על שלא מעיד
דהא עתה הוא רק עד א' לכן ל"ל ע"כ דהראשון
יכול עדיין לחזור צחוכ"ד של השני לכן אפשר
לחייבו לשני כיון דהראשון כבר עדיין להיות
עד, נמלא לפי"ז דנשצב וצחוכ"ד יפסל עדותו
או שלא יאמר לעדותו יפטר, ולכן שפיר הקשו
החוס' צע"כ צד"ה אצל, דלמה הוצרכו להשמיט
לנו צסיפא דהראשון יכול לחזור דזה שמעינן
כבר מהרישא, והיינו דידעינן כבר מהרישא
דיכול לחזור צחוכ"ד של השני וכמו שציאר
המהרש"א, דאילו הרמב"ן והר"ן ועוד, ביארו
דמרישא שמעינן רק דהראשון יכול לחזור צחוכ"ד
שלו, דס"ל דלא צריך כדי לחייבו גם מה שלא
העיד, רק עלם הכפירה מחייבתו אלא דאם היה
מעיד היתה מתבטלת הכפירה אצל כל שלא
העיד אח"כ חיוצו רק משום עלם הכפירה.
(מהדור"ק)

תוד"ה צחוך כדי דיבור וכו' וא"ת אמאי שני
חייב לימא אני לא עשיתי כלום שכפר
הראשון כבר ואילו ה' חוזר צו תוך כדי דיבורו
גם אני הייתי חוזר צי תוך כדי דיבורי. הנה
באופן שערותו כבר לא היתה מועילה ודאי אינו
חייב על כפירתו ק"ש אף אם הוא אומר שגם

אם עדותו היתה מועילה לא ה' מעיד כיון דבמציאות עדותו כבר לא מועילה, וא"כ מה צריך להוסיף דאם הראשון ה' חוזר גם אני הייתי חוזר דהא אף אם יאמר דאפ"ה אני לא הייתי חוזר ג"כ צריך להיות פטור כיון דעדותו לא היתה מועילה.

תוד"ה בחוק כדי דיבור וכו' מצואר דגם הראשון יכול לחזור מדיבורו בחוק"ד של אחרי גמר אמירתו של השני. והנה לכאורה באם השניעם הצעל דבר שיפידו ובראשון אמר איני יודע לך עדות וכן השני דאז לפי הלך דאין הראשון יכול כבר להעיד בגמר אמירת השני, נמצא דהשני אינו עובר כלל שום איסור, דהא בלי חידוש שבועת העדות אין חיוב על מה שהשניעו כל שלא אמר אמן וא"כ באופן דהשני לא ידע דבראשון יכול עפ"י דין לחזור הרי הוא שוגג ואין יודע שצובר איסור כלל, צודאי כה"ג באמת יפטר וכל האי דינא דחייב הוא רק באם ידע דבראשון יכול לחזור, דאז יש בשעת אמירת השני עדיין שני עדים הראויים להעיד ולכן הוא חייב.

ויש לעיין באם אמר השני שבועה שאיני יודע לך עדות אולי ג"כ לא יתחייב קרבן רק אם יודע דכה"ג עובר משום איסור שבועת העדות, אע"ג דיודע שיש כאן איזה שהיא שבועה, מ"מ אינו יודע שיש כאן משום איסור שבועת העדות כשאינו יודע דבראשון עדיין יכול לחזור ולהעיד בחוק כדי דיבור של השני.

ותסברא האמר אצוי הכל מודים צעד סוטה וכו', דמדוברו שמעינן דפלוגתייהו בגורם לממון, ומצואר דרש"י דאע"ג דיתכן דישבע לשקר וא"כ אין כאן גורם לממון כלל במה שלא העיד, מ"מ רוב אנשים לא נשבעין לשקר. ופשוט דכאן לא שייך לומר דאין הולכין בממון אחר הרוצ, דהא זה לא נוגע לנו להוציא ממון ולגבי לחייבם קרבן ודאי נסמוך על הרוצ דיש להניח דהוא מן הרוצ ולא ה' נשבע וה'

משלם. **ויש** לעי' אם צריך לומר דס"ל כהרא"ש צ"מ דף ו' ע"ב דכרוב ג"כ הו' ספק, דאילו דינו צודאי אולי לכו"ע הו' כממון. והנה צ"מ דף ו' מצואר דאצ"י סובר דחשיד אממונא חשיד אשבעתא ומ"מ יש להשגיח אפי' באופן דלא שייך אשחמטי קא משחמטי כגון דכופר דבר בעין משום שמה ספק מלוה ישנה יש לו עליו, וא"כ התינת דמשום זה יש להשגיח אצל צודאי לא נוכל לומר דרוב נחבעין שכופרין דבר בעין יש לו צודאי ספק מלוה ישנה, וא"כ הרי יתכן מאד דחשוד אממונא ואז הרי ישבע לשקר, ואין נוכל לומר דרוב אנשים לא נשבעין לשקר ולכן יחייבו ר"א צ"ר שמעון קרבן שבועה.

ודוחק לומר דלאצ"י צכה"ג דאין לחלות בשחממטי קמשחמט הרי דיש לומר דלא ה' משלם לו וה' נשבע לשקר אז באופן כזה לא יתחייבו העדים ק"ש.

אלא דיש לומר כיון דחשיד אממונא חשיד אשבעתא והואיל ואין לחלות שהוא חשוד להיות רשע, ע"כ יש לנו לומר דזה שכופר הוא מחמת שיש לו עליו ספק מלוה ישנה וצודאי ה' נמנע מלהשבע וה' משלם.

אמנם כל זה אם כונת רש"י לומר דרוב אין נשבעין לשקר משום דאליה בא יש ספק אם הפסידוהו ומספק לא ה' חייבין בקרבן, אצל קשה לומר כן דלפ"ז מה דאמרינן בעדי סתירה דלמ"ד גורם לממון כממון דמי חייבין משום דשמה תודה מיראת המים המאחרים ל"ל ג"כ דעפ"י רוב היא מודה מיראת המים, ול"ע דהא אולי באמת לא זינחה ואז לא תודה. ועכ"ל דרש"י קושטא דמלתא קאמר דרוב אין נשבעין לשקר אצל אפי' אם ה' ספק השקול ג"כ ה' חייב קרבן למ"ד גורם לממון חייב ק"ש.

וב"מ צ"ק דהא אמרינן צ"ב דף קס"ה דרוב בגזל, וכיון דרש"י מירי אליבא דאצ"י ואצ"י ס"ל צ"מ דף ו' ע"א דחשיד אממונא חשיד אשבעתא ע"כ כיון דרוב בגזל אז רובן חשודין ליבעע בשקר ואין קאמר דרובן

הא הוא משום שמא תודה אצל משום שמא יצוא עד עומאה לא הוי גורם לממון דלוא לא משגחין כלל והטעם דאפשר דלא תזנה ולא יהי עד עומאה א"כ ה"נ צעדי קינוי לא הוי כלל גורם משום שמא יצואו עדי סתירה דכמו דאין חוששין שמא יצוא עד עומאה כמו כן אין לחוש שיצואו עדי סתירה ואפילו אי גורם דגורם ה"י חייב יש לפטור עדי קינוי.

ואפשר לומר דכל ענין דגורם הוא מפני שאפשר שיביי צעתיד איזה דבר שמא יהי ממון אצל מה שישינו כבר אלא שעוד לא בא לפנינו ע"ז אין מושיל להחשיב משום דשמא יצוא. לכן לחוש לעד עומאה לא חיישין כיון שראו שנסתרה הא להביע שנעמאה יהי נאמן רק אם יעיד דבזמן הסתירה נעמאה וע"ז אין לנו אומרים שמא אז כבר נעמאה ויש עד א"י דזה לא מקרי גורם אלא סתם ספק לכן בגורם לממון הוא רק שמא תודה, משא"כ צעדי קינוי דהספק הוא שמא יהי א"כ סתירה ויטערפו עדי הקינוי והסתירה זה מקרי גורם לממון. אצל צ"ק דף ק"ה מבואר דאם יש עדים שאם היא באצידה ולריך עדים מי שמא לא עדי מואלה ולריך שיצואו עדי זה מקרי גורם לממון אע"פ שיש כבר העדים אלא דעוד לא באו א"כ למא לא מקרי גורם לממון שמא יצוא עד עומאה. ויש לחלק דהתם הא המליאות ישנה רק ספק אם יצואו עדים על זה או על מואלה אצל כאן דיש ספק אולי לא זינחה זה לא מקרי גורם לממון אלא סתם ספק.

רש"י ד"ה צעדי קינוי, מבואר דצעדי סתירה הוי גורם משום שמא תודה, וכן הוא ברש"י ע"ב, וכבר העיר צמח"ש דהיה יכול לומר שמא תמות, ונראה דהא צ"ח תמות תפסיד הכחוצה לא רק משום דתצטרך דנעמאה דאף אם לא נעמאה הא יורשה א"כ נהי דגם התצטרך שזינחה מ"מ הצירור לא מוסיף כלום וע"ז עלמו שהיה יכול לגרום שהשתה ותמות ויירשנה ע"ז הא לא שייך שצושת העדות ולכן אין על מה לחייב, ולכן נקט רש"י שמא תודה

אין נשבעין לשקר. וז"ל שהם מורין היתר לעצמם אצל אין רובן גולנים בכונה ממש.

וכן משמע מחוס' הרא"ש דהביא להקשות דמ"ל דהמשהגה דלא כר"א צ"ר שמעון מדאינו חייב השני שכפר אע"ג דאילו העיד ה"י לכל הפחות מחייב שצושה דאולי מיירי דהנצטע הודה צמקא דאז אף אם ה"י מעיד לא ה"י מוסיף צעדותו כלום כיון דגם צלי שיעיד הוא מחייב שצושה וגם אחרי שיעיד יהי חייב רק שצושה, אצל באופן דצלי עדותו פטור משצושה ועדותו תחייב שצושה אולי המשהגה תחייבו קרבן, ותירץ דאעפ"כ לר"א צ"ר שמעון יש לחייבו קרבן דאולי ע"י שיעיד ימנע ליצבע נגד ע"א. וכאן ז"ע דהא זה צודאי לא מוסיף לגבי שצושה שקר ואם מוכן ליצבע לשקר אז גם אם יש ע"א הא זה לא משנה אלא דיש אפשרות של ספק דנגד עד לא יראה, ולכאורה הוי לכל היותר ספק השקול, א"כ למא חייב קרבן שצושה דאולי לא הפסידו, משמע מזה דגם צמקא השקול חייב ק"ש למ"ד דבר הגורם לממון חייב ק"ש.

ומחלוקת צעדי סוטה. ז"ע איך אפשר ללמוד מהא דמשביע עד אחד דהתם הא בעד יודע שגרם הפסד ודאי אלא דאין לא היינו מחייבים משא"כ צעדי סתירה דגם להם ספק. [וצאילה השחר צ"ק דף ק"ה ע"ב נעינו לומר דאין חייבין קרבן אלא"כ מודע שצאמת זינחה]. כן יש לעיין דהא דאמרינן לקמן דף ל"ג צמשיע עדי קנס דלמאן דס"ל דהגלי"מ כממון דמי חייב ק"ש, ולכאורה מה הרא"י דצקנס הא אחרי שיעידו יהיו חייבין ודאי אצל כל זמן שלא העידו הא יש להם צאמת אפשרות להפטר ממש, וא"כ אפי' אם גורם לממון חייב כאן אולי פטור, משמע דס"ל להגמי דבין אם צעדותם עושים ספק ובין אם יש לתוצע צלי שיעידו רק ספק ממון זה איתו הדין. (מהדויק)

בעדי קינוי דהוי גורם דגורם. ז"ע דהא צעדי סתירה דחייב למ"ד גורם לממון כממון

ולקמן במשציע עדי קנס דאיצעי לן למ"ד מודה בקנס ואח"כ צאו עדים פטור אי הוי רק גורס אע"ג דאם העד עומאח אינו רוצה להעיד עדות שצלי זה ספק שמא זינתה וע"י עדותו יהי צעיניו ודאי שזינתה חייב ק"ש, מ"מ כ"ז הוא רק אם זכותו בממון הוא ודאי דעל הכז שזינתה צאמת הא להבעל יש זכות להפסידה כתוצאה וזכו שאינו מעיד אולי יגרום לו הפסד הו"ל כודאי הפסד. משא"כ בקנס דכל זכותו בהממון אפינו שזה נכון שאנס או פיתה אינו אלא כדין ספק, לכן איצעי לן דאולי פטורים מק"ש. (מהדו"ק)

ע"ב. מי יומר דמשחצעת. לכאורה הא כיון דהעד יודע שמגיע להמלוה מהלוה כסף וגם המלוה יודע זה, צודאי ישצע. וע"כ דיש נמנעין מלהשצע אפי' צאמת אע"ג דע"ז יפסידו ממונס דלכן יש ספק מי יומר דמשחצעת.

שם. מי יומר דמשחצעת. יש לעיין אם קושיא זו היא רק לראצ"י לעיל דף ל"א א' דס"ל דמשחקי בקוציא פסולין אצל לר' פפא דחייבין כיון דמכ"ת הם כשרים אע"ג דלמעשה לא הי' גובה על פיהם [וכמו שמשמע בזה"ש ורש"י, ולא ס"ל כקושית הרשב"א דכיון דלמעשה לא הי' גובה אינו חייב], א"כ הי' כאן הא מדאורייתא אין מחויב השכנגדו לישצע, והי' התוצע גובה צלי שישצע, א"כ יתחייב ק"ש בכל גווני, משמע דקושית הגמ' רק למ"ד דגם אם מדרבנן פסול אינו חייב ק"ש, וצ"ע.

ואפשר לחלק דהיכא דמכ"ת נאמן לגמרי ס"ל דחייב קרבן אע"ג דלא הי' גובה, אצל בחשוד הא מה דהי' חייב והי' גובה אינו מאד דלגבי חשוד יש להע"א יותר נאמנות אלא מאד בהלכה דמחוי"ש ואיל"מ וכיון שכעת אחרי תקנה לא הי' גובה צלי שצועה ועדותו לא היתה מחייבת אין לחייב להעד קרבן, וצ"ע. ולהרשב"א דס"ל דמשחק בקוציא כיון דמדאורייתא כשר יועיל תפיסה לכן חייב, צ"ל דאע"ג דדרכנן לא נחתין לנכסי

ואז יהיה הפטור רק משום דלא מגיע לה כתוצאה, ואע"ג דיש אופנים דאינו יורש נדוניתה כגון צהא דכתובות פ"ג ע"ז ואז נמא דתפסיד כשתמות רק משום דהחזר דזינתה ונמא דצמנטס להעיד הפסידו לו זה, מ"מ הא זה רק באופן דלא שכיח שכתב דו"ד אין לי צנכסיך צחיך וצמותך.

תוד"ה הכל מודים, כתבו דנפסדת ע"י העד יותר ממח דנפסדת ע"י עדי סתירה כי שמא זכות יתלה לה, כוונתם צזה להסדיר למה העד מפסיד יותר צמה שנמנע להעיד שמשפסידים העדי סתירה צמה שנמנעים להעיד צבעדי סתירה גם כשיעידו אולי יתלה לה זכות משא"כ העד היה פוסל אותה לגמרי אם היה מעיד, אע"ג דצלי עדותו ג"כ אפשר דתמות, מ"מ מה שמוסיף משמא זכות יתלה לפוסלה לגמרי נקרא הפסד ממון משא"כ עדי סתירה דהוי רק גורמים. ולכאורה לא צריך לטעם שמא זכות יתלה לה דעדי סתירה צין כך אינו צרור דתפסיד אם יעידו דאולי היא עבורה, ואפשר דלד הספק צדצר העצר אינו נקרא גורם רק ספק לכן הוצרכו לטעם דשמא זכות יתלה לה וזה נקרא גורם, ולכן צע"א הוי גורם דחסר שצועה ואולי ישצע, ובעדי סתירה אולי תודה, והיה קשה להם דאף צלי הודאה הא על הכז שזינתה ודאי תמות וא"כ אינו אלא ספק וספק לא נקרא גורם לממון, לכן כתבו דאינו צרור דיתצבר ע"י המיס דשמא זכות יתלה. וכצרתם צ"צ דהא ע"כ מה דנקרא דתפסידו לו הוא דעל הכז שאם צאמת זינתה ולא הי' מגיע לה כתוצאה וכעת יצטרך ליתן לה, א"כ צעד אחד שלא העיד שזינתה הרי גם צלי שיעיד, קרוב לודאי שתמות, דהא התורה התירה אחרי שתית המיס הרי דמאד דדון אין לחוש שמא ע"י זכות היא נשארה צחיים ומ"מ משום אפשרות רחוקה שיתלה לה זכות אמרינן דהע"א הפסיד לו כסף, והעדי סתירה שצרוצ פעמים אם זינתה אז או שתודה או שתמות ומ"מ אינם אלא גורמים.

צ"ח שבעיד שמת בעלה וחוצעת כתובה אינה נועלת וא"כ כיון דצ"ח תבעה את בעד בפני היורשים א"כ חזין דכוונתה בשביל הכתובה ועדותו לא היתה מהני להגבותה כתובה, וכבר הקשה כן בשמעתה ז' פ"ג.

ואפשר דכמה שיעיד שמת בעלה עדיין לא יפסקו לגבות כתובה מהיורשים ועדיין צריך לתבוע אותם ולהשבע אלא דלגבי זה מהני עדותו שנפסק דמתרת להנשא ואז תוכל לתבוע את היורשים, וא"כ אין צריכים היורשים להיות כאן דכדין הזה זה עוד לפני שדנים עם הנתבע וסגי בכפירה בצ"ד בלי שיהיה הנתבע. ומה שחזר עדיין תביעה לענין כתובה, אין זה בגורם לממון ולא דמי למי יימר דמשחצעת דחסר בנאמנותו כ"ז שחזר עדיין שבעה. (מהדור"ק)

הכל מודים צעד מיתה. והק' בתוס' הרא"ש דהא חייבת להשבע כדין כל הנפרעת מנכסי יתומים, ומי יימר דמשחצעת, ומשום כך מפרש דמיירי לענין מזונות, דאם מת מקבלת מזונות בלי שבעה ואם לא מת צריכה להשבע. אבל ברמב"ם וכן ברש"י מצוה דמיירי לענין כתובה וקשה כ"ל. ובאור שמה פ"ח מהל' שבעות עמד צד, ודחק לחלק כיון דשבעות ספק לא מאיימין לא אמרינן מי יימר דמשחצעת. והראו"ני שבמאירי כתב וז"ל שדבר זה אין לומר מי יימר דמשחצעת שלא ניתנה כתובה לגבות מחיים וכדבר קרוב לודאי שלא נפרעה ולא בזה השבעה אלא מאד נכסי היתומים אבל החוב הרי הוא כדבר צרור. משמע מדבריו דהא דהבא ליפרע מנכסי יתומים חייב לישבע אינו כספק ממש אלא תקנה משום חשש רחוק, ובזה לא אמרינן מי יימר דמשחצעת אע"ג דבמציאות היא לא תקבל בלי השבעה. ונע"ק. (מהדור"ק)

דאמר לדידה ולא אמר לצ"ד. צ"ש שמעתה ז' פ"ג, הביא מה דהקשה הר"ן לפי קבלת הרמב"ן דעד מפי עד אם צא הראשון

וא"כ כאן כשיחפוס הכובע מהחשוד ג"כ לא נחתין להוציא ממנו, מ"מ כיון דמנדינן לי כדאמרין לקמן דף מ"א, לא מקרי דיוטיל תפיסתו כיון דמשמתין לי שיחזיר כ"ז שלא יטע.

הכל מודים צעד מיתה כגון דאמר לדידה ולא אמר לצ"ד, יש לעיין לאלו דסברי דכ"ח ע"מ שחומרת מת בעלי הוא דמחלקין בין חומרת החירוני להנשא בין חומרת חנו כתובתי כדאמרין יבמות קי"ז אבל דכ"ח ע"א אף אם חומרת חנו כתובתי ג"כ נאמן, א"כ הא אפסדה דהיא הלא מתכוונת בשביל כתובתה ואם היא חגיגה את זה לצ"ד בלי שיעיד בע"א לא תהיה נאמנת, והוא היה נאמן, ואין לומר דלא מקרי הפסד כיון שיכולה לומר החירוני להנשא אע"פ שכוונתה בשביל הכתובה, דזה אינו דהא אסור משום דבר שקר תרחק כדאיתא לעיל ל"א בכעין זה, ואפי' אי כוונתה בשביל היתר נשואין, וגם כתובה הא הוי בעיא דלא איפשיטא [וצרמב"ם נפסק דאין לה כתובה] וא"כ הא אפסדה.

כן יש לעיין כיון שהיא נאמנת מאי קמ"ל רב פקא פשיטא דמי שיש לו נאמנות בלי עדים לא יכול לחייב עדים צק"ש כשאניס מעידים ולפי הר"ן דבאר דבאמת בעד יכול להכחישא אלא מ"מ לא יהיה מחוייב ק"ש כיון דהיא גרמה לעצמה וכן הביא בשמעתה ו' פ"ד צ"ס מברכ"ש שצ"כ שפיר אשמועינן דאע"ג דכמה שאמר איני יודע לה עדות גרם שלא תוכל להיות נאמנת מ"מ פטור כיון דהיא היתה יכולה להעיד סתם מת בעלי. אלא דל"ע קצת למה אומר הכל מודים, דאין זה כלל שייכות לדבר בגורם לממון דאיתו הדבר יהיה צענים שהשבעים שיעידו שמת בעלה.

יש לעיין להצוה צה"מ סי' כ"ח דכשיעידו שלא בפני צע"ד הוי כחון לצ"ד, וא"כ צריך שיהיה כפירה בצ"ד ובפני היורשים, וא"כ יקשה להריע"א המוצא צנימוק"י יבמות קי"ז דאף

וכפר אין השני שאמר בשמו נאמן וא"כ למא
אינו חייב דהא בכפירתו צ"ד מפסידה דכעת
גם היא כבר אינה נאמנת להחזיר ענמה באמירתה
וחזיר דמ"מ היא הפסידה לענמה, דלא ה"י לה
להציא העד צ"ד ולחזצו בשבילה ואז היתה
יכולה להחזיר ענמה באמירתה מת צעלי, והקשה
בשם שמתחלה דגם צלי קבלה הרמזין והראשון
לא היה נאמן יותר עכ"פ הכחשה מיהא הוי
וע"א בהכחשה לאו כלום הוא ואכתי מפסדה
בכפירתו, ולריך נמי לתוך משום דהיא גרמה
צמה שהציאתו לצ"ד וא"כ מאי תלית זכ בקבלה
הרמזין.

ואפ"ל דהנה מה דהוקשה להר"ן דמפסיד לה
ע"י כפירתו צ"ד, ל"ע דהא חיוב
שבועת העדות הוא אם ע"י כפירתו אינו מעיד,
ולא סתם עדות שקר, וכשאומר אינו יודע וכבר
אמר לה הוא רק גורם שלא יכיר לה נאמנות
אבל אינו כחמיד שכופר ואינו מעיד דכאן ע"ס
עדותו מה שאינו מעיד לא איכפת לן אלא
שעשה שעדותה לא תועיל ולא מצינו דע"י
חייב שבועת העדות. ולכן נראה דיש לחלק בין
סתם ע"א בהכחשה או לפי קבלה הרמזין דלפי
קבלה הרמזין דנאמן יותר נמלא דמה שהיא
אומרת בשמו אין עליה שום דין נאמנות דבוטל
לגמרי ע"י הכחשתו כאילו לא אמרו משמו כלום
והו"ל ככל עד שאומר שאינו יודע עדות דחייב
ק"ש העדות ובאמירתו אינו יודע עדות הוא
סותר דיבורה וגם יש בזה שאינו מעיד להחזיר
וע"י שייך חיוב, אבל לא לפי קבלה הרמזין נהי
דע"א בהכחשה אין לה נאמנות להחזיר ענמה
משום דאין לה נאמנות יותר מהעד השני מ"מ
העד ששיקר ונשבע לא שייך שיתחייב דאין זה
מדין שבועת העדות אם מכחיש עדות וגורם ע"י
זה הפסד, ולכן כל קושיא הר"ן הוא רק לפי
קבלה הרמזין דמזטל לגמרי עדות הראשונה
כאילו לא היה ונמלא דמלצד הכחשה הוא מעיד
שאינו יודע ככל שבועת העדות.

שם. כגון דאמר לידה ולא אמר לצ"ד, צריע צ"א
ביאר שיטת רש"י דבעד מיתה שייך כיון

שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד אף חוץ לצ"ד
[ועיין רעק"א תשובה קכ"ג]. והנה אם גם
באומר אינו יודע חוץ לצ"ד שייך כיון שהגיד,
אם כן לכאורה לריך להתחייב ק"ש אף בכפר
שלא צ"ד העד מיתה, דהא הריעצ"א כתב
לעיל דעיקר מה דבעין כפירה צ"ד מפני
שריך שבאמירתו אינו יודע לא יוכל כבר להעיד
וצעדי מיתה דגם חוץ לצ"ד יש כיון שהגיד א"כ
יתחייב ק"ש העד מיתה אף אם כפר חוץ לצ"ד.
וע"כ לריך לומר דהוי דהימנכו על האמירה
שמת צעלה אבל על אמירתו אינו יודע
אין לו נאמנות רק צ"ד, וטעם החילוק משום
דבאמירתו צ"ד גם צלי התקנה דנאמן על מיתה
צעלה ג"כ היה חל על אמירתו צ"ד דין בגדה
עדות, לכן שייך בזה כיון שהגיד, משא"כ חוץ
לצ"ד דצלי תקני"ת ודאי אינו כלום באמירתו
והתקני"ת היה רק על מה שאומר שמת, אבל
דיבורים אחרים הו"ל כחמיד חוץ לצ"ד. דאמירתו
חוץ לצ"ד אינו כלום.

דלמא דתפישא. עיין צרשצ"א דתפסח מחיים
לגזיינא אע"ג דאין שבועד על מטלטלי
לכתובה מ"מ תפסח מחיים לשם גזיינא מהכי,
משמע לפי"ז דאין היורשים יכולים לסלק אותה
בקרקע אם תפסח מטלטלין צהיי הצעל. וצחוס'
כתבו דגם לענין עד עומאח ל"ל דתפסח. ועיין
בתוס' הרא"ש דביאר לחלק דבעד סעודה לא
הוקשה לו דהוי כפירת קרקע כיון שיכולים
לסלקה במטלטלי נמלא דנוגע לו במטלטלים,
והיינו דלגבי התובעת כתובה הו"ל תביעת
קרקעות דשעבודה רק בקרקע אבל לצעלה
הנתבע אם מפסידין לו נקרא דהפסידו לו
מטלטלין כיון דיכול לסלק במטלטלין.

תוד"ה הו"ל. הקשו דיהיה נאמן צמיגו ע"י
שישבע דידי חטפי, ל"ע דהא אין שבועה
כזו ואין שייך לומר אני רואה לחדש שבועה כדי
שאיכה נאמן כיון שלפי טענתו אין דין שבועה,
וכן קשה בזה דנאמן לומר החזרתי צמיגו
דנאנסו.

אבל כאן הו"ל כשצוה ציטוי לענין זה. ולפי"ד הרמב"ם פ"ט משבועות ה"ד חייב משום שבועת ציטוי, וא"כ יש לעיין אם בתוכ"ד של חזירו יוכל לבטל אותה לגמרי.

אלא ראשונה אמאי הא קיימא שני. לריך טעם קצת למה פשיטא להב"מ דאי קיימא שניא אז הראשונה פטורה אפי"ג דהא אם יעידו ודאי יועיל לה שצריכים להעיד לטובתו ואם לא יעידו הא יש ספק דאולי השניים לא יעידו ולא יהי לו הממון שרואה לקבל ע"י עדותם, והא מבואר לגיל בעמוד א' תוד"ה הכל דע"ה של עומאח אפי"ג דהעד יודע שזינחה ואז גם צלי עדותו קרוב לודאי שתמות מ"מ משום הספק דשמה זכות יתלה לכן בזה שנמנע להעיד נקרא גורם להפסד ולמה לא נימא כן גם כאן, וכי שייך לומר דיותר ודאי לנו שהשניים יעידו ממנו שיש לומר דהמים יצדקו אותה ותמות כיון שהעד הא יודע שצאמה נזכה.

דף ל"ג ע"א. כגון שהיתה שניה צעקה כפירת ראשונה קרובין צנשותיכן. הנה לפירש"י דמיירי דב' עדים האחרונים קרובים צנשותיכן, לע"ק דכל א' מכת הראשונה יכול לומר דגם אם אינו מעיד הא יש א' מכת הראשונה וא' מכת השני שצריך להעמק, כגון ראובן ושמעון הם כח א' ולוי ויהודה שהם כח ב' קרובין זל"ז ע"י נשותיכן, הרי ראובן יכול לומר הא יש שמעון ולוי או שמעון ויהודה שיכולין להעיד, וכן שמעון יכול לומר הרי יש ראובן ולוי או ראובן ויהודה שיכולין להעמק.

קרובין צנשותיכן ונשותיכן גוססות. צריע"ה ציאר דלפירש"י דמיירי דב' העדים של הכת השני היו קרובין צנשותיכן, מה דחולקו לומר דנשותיכן גוססות אפי"ג דגם צדא גוססת סגי דשז לא הוי פסולים להעמק, מ"מ רבנא אשמעינן דאפי"ג דנשותיכן גוססות ויש יותר סברה לומר דא' מהן ודאי תמות. ול"ע דהא כל מה דאשמעינן הוא ממנה דהוי ס"ד דכמת דמי

וה"י אפשר כונתם דכיון דלא יהא נאמן צעקתו צלי שבועה אז כשנשבע אז נעשה טענתו דין טענה ששייך להאמין לו במיגו. אלא דלע"ק דהנה הרא"ש צ"מ פ"ה ס"י ג' הקשה לשיטתו דעד המסייע פטור משבועה מהא דשבועות דף מ"ה המפקיד בשטר לריך לפורעו צעדים וע"כ הא דצעי עדים הוא כדי שיהיה נאמן צלי שבועה דשבועה הא נאמן גם צלי עדים במיגו דנאנסו כמבואר צ"ב ס"ח וא"כ צע"ה חסגי אם ע"ה המסייע פטור משבועה, ולדברינו מאי קשה הא צלי השבועה אין לו מיגו דהא אם היה אומר נאנסו לא היה לו עד שיש לו איזה דין נאמנות דרק ע"י שבועתו יש לו דין טענה שוכל לדון להאמין לו עליה דלהאמין לו צלי שבועה א"ה דאז אין כאן צכלל מיגו וצשלמא אם ע"י טענה כזאת יש חיוצ שבועה אז שייך לומר דהע"ה שיש לו הוא כמו שיש לו שבועה אבל אם השבועה עושה שיהי לו דין טענה דאפשר להאמין משום מיגו יקשה דהא אין מיגו, וכל כמה דאין מיגו הא אינו נאמן נגד השטר, דע"ה לא נאמן נגד הראיה דשטרך צידי מאי צעי.

אבל כפירה והודאה לא. יש לעיין לשיטת הר"ן דבאם אומרים אין אנו יודעים עדות יכולים לחזור ולהעיד, וא"כ ע"כ הא דאשמועינן היינו דיכול לחזור ולבטל הכפירה כאילו לא היתה דלחזור ולהעיד ה"ו יכולים תמיד אלא דעובר על השבועה וכאן יהיה כאילו לא עבר כיון שזה תוכ"ד, וא"כ לריך טעם למה יועיל תוכ"ד של חזירו, וצשלמא אם יש ע"י איזה שם עדות ע"י שאם יחזרו ויכולו להעיד הו"ל לירוק דכל אחד שייך לתוכ"ד של חזירו, אבל לענין השבועה מה שייך אחד לשני. ול"ל דמ"מ כיון שמה שנשבע גורם שיפסל מלהעיד זה כבר שייך לתוכ"ד של השני ששבועתו לא תהיה שבועה ויוכל להעיד. ויש לעיין לפי"ז צאם לא חצעם להעיד ונשבעו מעמאם צצ"ד אם נימא דיכול הראשון לחזור בתוכ"ד של השני ולבטל השבועה ולהעיד, דאולי רק ע"י שחצעם להעיד והדין שבועת העדות הוא שמאריך אותם לבטל את זה

הדין אם אחת מהן גוססת עדיין ויהי הכי מהכח הראשונה חייב והראשון פטור, דכא איכא תרי סהדי עדיין צעידן כפירתו, וכיון דבשעת כפירתו פטור אין לחייבו לפי שלא חזר והודה כשכפר חבירו. והנה הרמב"ן הא סובר דשתיקה ג"כ הוי כפירה, א"כ צ"ל שאלנו מעיד אחרי שהשני כפר הרי זה גם עוד פעם כפירה אלא דאם מיירי אחרי תוכ"ד הא אינו ראוי כזר להגיד או משום דאינו חוזר ומגיד או דמשום עזמו רשע, ופשיטא דאין לחייבו על שלא הודה, ואם כונחו דה עדיין בתוכ"ד א"כ למחצית לא נחייבו דהוי כפופר צ"ל ששוק וכוין דראוי להעיד בתוכ"ד למחצית לא נחייבו.

שם. נשותיהם גוססות. וראו בכשרות כמו שכתבו בתוס', יש לעיין בתצ"ע עדים שכם קרובים שיעידו מה שראו בכשרותם ואמרו אין לנו יודעים לך עדות, אם יכולים לחזור ולהעיד כשיתרחקו דאולי לא שייך ע"ז כיון שהגיד.

משביע עדי קנס. נראה דמחוייבים להעיד בקנס מן הכפוסק והוא עד, וכ"כ במנחת מלך קכ"ג [וקלט סמוכים לזה דהתוס' מכות דף ה' דחקו למלוא חילוק בין קנס לממון דבקנס צ"ל דרישה וחקירה ולא הוי ודאי שיעידו עדות קיימת, משא"כ בממון, ואם נימא דבקנס אינם מחוייבים להעיד צפשיעות כו"ל לחלק דבממון דמחוייבים להעיד מאם לא יגיד ודאי יש לתלות דיעידו משא"כ בקנס, משמע דגם בקנס מחוייבים להעיד], ולריך טעם לחלק מהא דאמרין ד"ק דף נ"ו דע"א לא קאי צ"ל לא יגיד, דהא תרוייכו משום דזר הגורם לממון דיינין להו, ויש לחלק דכאן בקנס אחרי שיעידו זכו ודאי ממון משא"כ צ"ל דאחרי שיעיד יחיה ספק ממון ומ"מ נש"ק.

אילימא כ"י אלעזר צ"ר שמעון דהכא הא קאמר דזר הגורם לממון כממון דמי. לכאורה יש לומר דלמ"ד דזר הגורם לממון דמחייבו ק"ש היינו משום דחייבו הא צ"ל

מחמת הסכנה דרוב גוססין למיתה כמ"כ רש"י, וצ"ל הא ודאי אין נפק"מ אם כעת שתיבן גוססות, דאם מחמת הסכנה דרובן למיתה הוי אמרינן דמחמת דמי מאי נפק"מ אם יש כעת הרבה גוססות או רק א' דהא הדין שעושה אותם כמה אינו נגרס כלל מחמת שתי הגוססות האלו.

והנה הסכנה דהוי ס"ד דהוי כמה מחמת רוב גוססין למיתה, ל"כ דודאי פשוט דאם ימלאו הרבה אנשים שזודאי יורגו אותם וכי נימא דמחמת זה יהי ס"ד דהוי כמה, ואפי' מי שנגמר דינו ליהרג הא לא הוי כמה לענין דיני התורה וזודאי הקרוב אליו נשאר צו דין קרוב. ונ"ל דס"ד כיון דגסיסכ הוא אחתלחא דמיתה אלא דאי לאו דהוי רוצח למיתה אפי"ג דמיתה כמעט חמור עם גסיסכ מ"מ כ"ז שלא מח עדיין דין חי עליו אלא דכיון דרובן למיתה ס"ד דהגסיסכ אחתלחא דמיתה וכבר יש לו דין כמה. ומ"מ ל"ע דקשה לומר דס"ד דדינו לכל הדברים כמה ואשה שבעלה גוסס תהי' כבר מותרת להנשא לאחר, ולריך טעם למה לענין עדות ס"ד דהוי כמחוס.

אבל נראה דהריעב"א מפרש דלא ה"י ס"ד דכעת הם כשרים להעיד דמחתו דמי, אלא דס"ד דמקרי דים עדים שמוכנים להעיד בעוד קלט זמן, וע"ז יש לחלק בין שתיבן גוססות דיש יותר לומר דראויין להעיד מחמת שיש יותר לחלות שאי מהן תמות.

ולפי"ז יש לדקדק דבתוצע ע"א להעיד בממון ואומר דיביא עוד א' שייך לחייבו ק"ש, אפי"ג דכעת עדיין לא צ"ל העד השני להעיד, דהא כאן אלה ששתיבן גוססות אינן ראויין להעיד, ואפי' אם נמלאים צ"ד כמאן דלא נמלאים צ"ד דמי, ומ"מ ס"ד דיועיל מה דרוב גוססין למיתה שלכן מקרי דיש עוד עדים, וא"כ ה"י להיפך מקרי דיש עוד א' שמוכן להעיד והעד שלא רצה להעיד חייב ק"ש בעדות.

ובריטב"א צ"ל הרמב"ן כתב דלר"ה דפירש דמיירי דהוי קרובין צנשתיבן לצעלי

תוד"ה ושאלם וכו' ושמה איכא לאוקמה בקטנה
 דלאו צת מחילה היא. והנה צגיטין דף
 נ"ט מצואר דפוטות מחילתן מחילה מדרבנן,
 ונוכל לומר דמיירי בקטנה לפני שהגיעה לכלל
 פוטות. אמנם דרמב"ן ור"ן כתוב משום
 דפיתוי קטנה חונם הוא. ולכאורה נבי דבוי
 חונם אבל לגבי מחילה אט קטנה היתה יכולה
 למחול יש צוה מחילה על הממון. ואפשר דהנה
 הא דפיתוי בוי מחילה הא צעטס יתכן דהיא
 רואה כסף אלא דיש לפרש דמשכומה על
 הביאה לא נקרא בכלל מזיק ואינו בגדרי מחילה
 ואפילו אט תאמר בפירוש דמשכומה אבל אינה
 מוחלת על הכסף דצושה ופגם וקנס מ"מ בוי
 מחילה דכל החיוב הוא מפני שצושה ציאה נגד
 רצון האז ובאופן דאינו שייך לאז משום דצושה
 נגד רצוה, אבל כשאין אז והיא משכומה אין
 כלל מקום לחייבו. [ואין הכונה כמו שר'
 הקצוה"ח ס' רמ"ז דצקע כסותי פטור לא
 משום דמוחל הכסף אלא דזה גופא שנותן
 רשות זה סיבה מספיקה להיות פטור. דהתם
 הוי היזק דהא אין דרך אנשים להסכים לקרוע
 כסותם אבל כאן הא יש כאלה שמסכימות להצטל
 ואז אינו מעשה היזק לגבי ידיה כלל. ולפי"ז
 שפיר כתבו דכיון דפיתוי קטנה חונם הוא אין
 כאן הסכמה על הביאה ומחילה אין כלל ראייה
 שיש על הכסף. והתוס' ג"כ יפרשו דהמחילה
 היינו משום הסכמה על הביאה, אלא דגם זה
 מה דהסכמה פוטרת מחיוב התשלומין הוא
 מגדרי מחילה וקטנה דאינה צת מחילה לא
 מהני הסכמה להפטר. ולפי"ז יתכן דאף אט
 הגיעה לכלל הפוטות דמחילתן מחילה כיון דמן
 התורה קטנה לאו צת מחילה אין אנו יכולים
 לפוטרו מחמת הסכמה דתקנ"ח ודאי לא הי'
 על סוג מחילה כזה ומחילה על הכסף אין ראוי
 כלל שיש בכל מפותה. ובתוס' הרא"ש כתב דיש
 נמי לומר כגון שאמרה צפירוש שאינה מוחלת,
 הרי לפי זה דס"ל דהמחילה הוא על הממון
 שמתחייב ושייך להתנות שאינה מוחלת ולא סגי
 צמה שמסכימה על הביאה שמשום כך יהי' כבד
 פטור, אלא משום דמוכן צוה מחילת הממון.

דחייב לו אלא דלא ידוע אט ישיג ע"י עדותו,
 מה שמגיע לו, אבל כאן הא להיפך אט יעידו
 ישיג מה שמגיע לו רק עדיין לא בוי ממון שלא
 נשלם חיובו והיינו מש"כ רש"י דצזיר מגורם
 לממון לא בוי והיינו דלמ"ד דגורם לממון כממון
 דמי אז באופן זה כש"כ דחייב קרבת שצושה
 בעדות.

וחזינן דעדי סתירה דחייבין למ"ד גורם לממון
 כממון דמי אפי"ג דאולי באמת לא זינתה
 ואין כלל הפסד ממון, דמגיע לה הכחוצה, הרי
 דגם צאט אין חיוב ודאי כלל מ"מ חייב למ"ד
 גורם לממון כממון דמי וכ"ש היכא דהי' כבד
 דכבד הגורם חיובו אלא דלא נשלם עדיין.

איברא צהא דסתירה לריך טעם למח חייבין
 ! הא אולי אין כאן הפסד ממון, ולא
 דמי למשציע ע"א דהפ"א יודע שהי' מגיע לו
 ממון להחוצה וע"כ ל"ל דס"ל להגמי בפוטות
 דאין נפק"מ אט חייב ודאי או לא דלגבי הפסד
 שנגרם ע"י שלא העידו הכל שזה אפילו כשיש
 ספק אט נגרם לו הפסד צוה או לא. ועיין
 במש"כ באילת השחר צ"ק ק"ה ע"ב.

משום צושה ופגם, ובחוי"ט כתב דלר"ש דס"ל
 לקמן ל"ה ע"ב דעיקר תוצע את הקנס
 ה"ג כאן פטורין משצושה בעדות, וצריעב"א
 כתב דודאי אין ראונו להעריח העדים פעמיים
 לכן יש להניח דודאי תוצע גם את הצושה ופגם
 ולכן חייבין קרבן. ומכאן נראה דלא כמו שחידש
 צרש"ש דצצושה בעדות אף אט תוצעו צצציל
 דבר אחר וכו' יולא מזה ממון חייב, וצוה כתב
 להרץ קושיית הש"ש שמתאז ז' פ"ג על דריעב"א
 יצמות קי"ז דע"א שמעיד שמת צעלה והיא
 תוצעת כתוצתה שאינו נאמן מהא דמשציע
 ע"א להעיד שמת צעלה חייב ק"ש, משום דהיא
 תוצעת אוחו שיעיד כדי להחירה להנשא וזה
 סגי לחייבו קרבן דצריעב"א עלמו חזינן דרק
 משום דודאי רואה לתצוה גם את הצו"פ דאינו
 רואה להעריחם עוד פעם, משמע דלולא זאת
 לא הי' חייבין דכשאינו תוצעו ע"ז אין חייבין
 צמה שכתרו ולא העידו.

וּנְרָאָה דהנה יש להסתפק בקילצד"מ שאין צ"ד מחייבין אלא"כ תפס אם חסר זכות ממון להניח על המזיק ונתפסותו מתחדש לו זכות ממון בהדבר או דלא חסר לו זכות ממון אלא דאין לצ"ד להזדקק. ויש לומר דחסר בהזכות ממון, וצ"ח במחירת דס"ל לרב דדמיים קנוהו מסתמא לא יחלוק על הא דאמרין דקילצד"מ חייב לזיד"ש, ומ"מ אם הנגזר יקדיש את הדבר לפי זנועין דאפשר להקדיש דבר שאינו ברשותו, או אפי' לרבנן דזנועין מ"מ הא ברשצ"א סובר דרק להקדיש אינו יכול אצל למכור יכול כמו שהביא הגרעק"א דצ"ח בכו"ח סימן י', מ"מ כאן לא יועיל המכירה דחסר בהזכות ממון ולא רק דהוי אינו ברשותו אלא גם כאינו שלו, אצל תוצע להעיד על חפץ שלו שהפקיד ביד אחד ותוצע לעדים להעיד והם משחקי בקוציא ולא רצו להעיד, הא אם לא העידו גרמו לו הפסד ממון כזה שלא היה חסר כאן זכות ממון שלו, וצודאי אם התוצע שאליצא דאמת היה חייב לו הנתצע להחזיר פקדונו ימכור אותו תחול המכירה, וללנועין תחול ההקדש, דהא צודאי לא חסר כלל זכות ממון שלו רק הוי אינו ברשותו וצ"ח שפירו ולא העידו הרי הפסידוהו ממון ממש, אלא דהכפסד הוא צ"ח שלא היה יכול לתפוס משא"כ בקילצד"מ הכפסד הוא צ"ח שלא העידו שאז היה יכול ע"י תפיסה להתחדש לו זכות יותר בהממון וע"י אין חייבין.

והנה צ"ח צ"ח פ"א סי' מ"ג כתב דחלוק תפיסה בספק להפוסקים דמהני תפיסה דאז יוכל השני שוב לתפוס וגם ממנו לא יולאו משא"כ בקנס היבא דתפס לא מפקינ מיני' לא יוכל המזיק לחזור ולתפוס מהניח, וצנתי"מ סי' א' סק"ח הקשה עליו מדברי הרא"ש צ"ח דצ"ח. ולהאמור יש להסביר סברת היש"ש דבספק לא נשתנה זכותו יותר כשתפס מלפני זה אצל בקנס וה"ל בקילצד"מ דזכותו וכחו בממון נשתנה ע"י התפיסה דאז זכר כזה לא שייך כבר לחזור ולתפוס.

ע"ב. שהוליא איש פלוני שם רע. ונ"ל דאע"ג דהמעשה היה בפני צ"ד מ"מ שייך מודה בקנס לפטור עצמו וכעין מה ששייך בעדי הזמה לומר החזמנו צ"ד פלוני כמבואר ברש"י צ"ח ה', ובקנ"ה"ח סי' ש"ג כתב דאפילו באו עדים צ"ד אחד יכולים לבוא לצ"ד אחר ולהודות לפני העדים ושם לא יוכלו לחייבו, וכן אם הודה צ"ד אי יכול עדיין לחייבו צ"ד אחר אם שם לא יודה לפני שהעידו העדים. ולפי"ז להמבואר צ"ח יוסף סי' כ"ח סעיף כ' דהא דאין מקצלין עדות שלא בפני בעל דין בממון אינו אלא מדרבנן ל"ל דאע"ג דיוכל לבוא עם עדיו לצ"ד אחר ויחייבוהו בהם, [ועי' בחזו"א צ"ח סי' י"ח סק"ז], מ"מ בהצ"ד שירלו לגבות ממנו יקדים ויודה.

וצ"ע ממה דאמרין צ"ח צ"ח דף ע"ב דלמאן דס"ל מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור אמר לו ר' יהושע לר"ג שכבר לא יתחייב בשום אופן אף אם יבואו עדים, ולהג"ל הא יכול להתחייב צ"ד אחר שהוא לא יקדים שם להודות וכשיבואו העדים ויעידו ילא לחירות. וכן ה' צנתי"מ שם.

ושהדליק את גדישי בשבת. צ"ח שמתחא ז' פ"ג הקשה מכאן דמבואר דמה דנמנעו העדים להעיד על דבר דפטור משום דקילצד"מ אינם חייבין משום דלא הו"ל כפירת ממון, ואע"ג דס"ל לכמה ראשונים דצ"ח דקילצד"מ מהני תפיסה הרי דמה דהפסידוהו שלא יוכל לתפוס לא סגי לחייבם ק"ש. והרשצ"א לעיל דף ל"א צ"ח דס"ל לחד מ"ד דמשחקי בקוציא חייבין ק"ש כשלא העידו משום דמן החורה הם כשרים. והקשה שם דהא מ"מ לא היה מהני עדותם אם היו מעידים, ותירץ בחירון אי דנהי דעדותם לא תועיל לחייב להנתצע לשלם מ"מ היה מהני אז להתוצע עדותן לענין שאם יתפוס לא יולאו ממנו. נמצא דכל מה שהפסידוהו הוא רק אפשרות תפיסה ומ"מ חייבין ע"ז ק"ש, והא כאן מבואר דהפסד של אפשרות תפיסה לא מקרי כפירת ממון לחייב ק"ש.

והנה נתיח"מ סי' כ"ח סק"ב כתב דקילבד"מ
אף דמהני תפיסה מ"מ אסור לתפוס
דכיון דהא דמהני תפיסה בקנס כתב הרא"ש
סופ"ק דב"ק דהוא מדין עבד אינש דינא לנפשי,
וכיון דבב"ד אסורין להוליא מידו ה"י הוא
אסור. וסברתו ל"ע דהא לב"ד גם אם יגזו לא
יועיל רק מחמת תפיסתו אבל כה שלהם לא
יתווסף ע"י שיגזו, וא"כ אם גם הוא רק כמו
ב"ד למה מהני תפיסתו.

רש"י ד"ה פטורין וכו' אפ"ה אינו צעל דינו
כשאר ממון דמידי דלא מעא ליד"י מעולם
לא מלי למיכתב הרשאה עליה. ע"י ברש"א
שכ' ע"ז ודין זה שמענו מדבריו שלא שמענו
בשום מקום. ולרש"י גם לבושא ופגם לא מהני
הרשאה כיון דלא מטי לידיה מעולם.

וצע"ק לרש"י דעיקר החידוש דלא מהני
אורכתא על דבר דלא מטי לידו מעולם
ולמה נוקט פלוני צא על צחו ולא פלוני חבל
את פלוני או פלוני עבד אלל פלוני.

בבא בהרשאה. הנה כל מה דמהני הרשאה
אינו אלא מדרבנן דהא אינו קיין כמש"כ
התוס' דפסקינן שליו שויי ושליו אינו מועיל
להיות לו דין תובע, אלא דבאופן של הרשאה
תקנו שיועיל ולזה מועיל אף על מלה אע"ג
דקיין אינו מועיל, וזה הכל מתקני"ח כמש"כ
התוס' בב"ק דף ע' ע"א, ומ"מ חייבין קרבן
שצוה העדים שלא העידו על תביעתו כיון דדין
התורה הוא דכל שתביעתו תביעה חייבין העדים
אם לא העידו, וכיון שכעת יש לו כה לתבוע
לכן מה"ת זה נקרא לא יגיד וכמש"כ התוס'
לעיל ל"ב א' דאם מדרבנן מהני עדותו חייב
ק"ש כשלא העיד.

ה"מ היכא דכפרי. כתב הריטב"א בשם הרי"ף
בתשובה דאם עשה אורכתא ואח"כ כפר
התובע בב"ד צעל האורכתא, והקשו עליו דא"כ
כאן דהתובע כופר מה מהני האורכתא, וחירץ

הרמב"ן דכשיש עדים המעידים שחייב, אז מהני
האורכתא, ולפי"ז נמלא חידוש דהנה מלינו
דבעדים חייבים כשיש תביעה משום דע"ז שלא
העידו פטר עצמו הנחבצ צשקר מלשלם אבל
אין ראי' דחידוש התורה דחייבין גם על שלא
נחנו כה תביעה להתבצע לתבוע ממנו דהא כאן
כ"ז שאינן מעידין לא ה"י לו להמורשה כת
תביעה כלל, ולדבריו גם זה נכנס בחידוש התורה
על שלא נחנו כה לתבוע ושהתבצע פטר עצמו
ע"ז שלא העידו. והנה הסתפקנו אם מה דמהני
כשהמורשה תובעו ומשבע אם משום דלא הוי
שליו כזה שהבעלים משביעו ע"י שלוחו, או דיש
להשליו כה תביעה וממילא מה שתובע מהני
להשביע ולחייב ק"ש להעדים, ולהלך דלא הבעלים
תובעים אע"ג דגם אז הוי חידוש מה שמחויבים
העדים לעשות שיועיל התביעה של שליו של
הבעלים מ"מ יש פחות חידוש דהא הבעלים
יש להם זכות תביעה והם צעדותם היו מחדשים
שיועיל תביעתו של המורשה דהוא השליו, אבל
להלך דלא השליו יש לו כה עצמי לתבוע יש
חידוש עוד יותר גדול דמחויבים להעיד שצוה
יגרמו שיהי' להשליו דין תובע.

וסברת הרי"ף לפי"מ שביארו הרמב"ן ז"ל ל"ב,
דאם כשהעדים מעידים לעוצת הבעלים
התובעים לא מקרי כפר מחזי כשיקרא אע"פ
שלולא עדותם ה"י מוחזי כשיקרא א"כ למה לא
יועיל לכתוב הרשאה על מעלעלין שכבר לפני
זה כפר דמ"מ הא כשיעידו ידעו שמגיע להתבצע
כדין, ול"ל דלכתחילה אין להתחיל כשידוע שכפר
אבל כיון שכתבו בזמן שלא ה"י ידוע שיכפור אז
מהני בהרשאה [אפילו שנתיים כפר] כשהעדים
יעידו שמגיע להתבצע.

ויש לעיין להרי"ף אליבא דר"א בר שמעון
דמשביע ע"א חייב דגורס לממון כממון
דמי אם המורשה ישביע ע"א דנמלא דכיון
דכפר התבצע אין כה להמורשה לתבוע ועדותו
של הע"א הא לא סגי להוכיח שהבעלים
התובעים אורקים נמלא דאין כאן תובע, וכלי
תביעה הא אינו חייב או כיון דכחו של הע"א

אצל אם נימא דהיכא שיש לו כח להוציא ולתבוע מהני שליחותו של הצעלים והצעלים הם התובעים ולכן הוא דחייבין ק"ש כשאין מעידים ע"י תביעת המורשה, א"כ צאופן דהגמ' צ"ק הני"ל לא יועיל לחייבו ק"ש על ידי מה שהוא יעצב את העדים.

ולבאורה יש להציג ראיה מסוגיין דמרחינן למאזא לימוד דשבעה עדות אינה חלה בתביעת ממון וחיפול' מדדרישין מדכתיב לוא, לו לא דחיינו שריך שישמע מפי התובע, וכלי תביעת ממון חלה אין כאן תובע, וע"כ ששייך תובע גם בדברים שאינם ממון כגון תעודות שאני כהן דזה ג"כ נקרא תביעה אע"פ שאינה תביעת ממון ובודאי תביעה בדברים אחרים הוא רק מה שזה חלוי היינו שהכחן עצמו יתבע א"כ ה"נ צממון לריך שיכיה תביעה חלוי דומיא דאם היינו מעמידים בדברים אחרים דהתביעה היתה לריכה להיות דוקא מהצט"ד עצמו, ולפי"ז בהרשאה דמהני היינו משום דהוי כאילו המרשע תובע ע"י השליח ויש לדחות דגם גבי כהן אם היה שייך להרשעה מי שיחצב צמקומו היה נקרא המורשה תובע, לכן צממון ששייך הרשאה שפיר אפש"ל דהמורשה יש לו דין תובע על ממון אחרים וזה נקרא לו לא יגיד. ועממ"כ לקמן דף ל"ז ד"ה וכיחש.

שם תוד"ה צבא בהרשאה. צריעצ"א צעם הראצ"ד הקשה בקושיה התוס' דהא אמרינן שלח שויה, וחורין דמיירי דעשאו שותף למחלה לשליש ונרביע דהשתא מיגו דמשחטי דינא אחולקיה משחטי דינא נמי על חלק חבירו. ונ"ע דא"כ אפי' אינו יכול לתבוע צבציל חלק חבירו מ"מ מתחייב על שלא העיד לחלקו דע"כ הוא תובעו שיעיד גם צבציל מה שנוגע לעצמו דאל"כ מאי מהני מה דהוי שותף דהא כל הטעם מפני שצד נוגע גם לעצמו אצל אם יתבענו רק צבציל חבירו הא אין כאן תביעת הצעל דבר דהא רק משום דנחית לחלקו הוא דמהני, ואפי' אם כל התביעה גם צבציל עצמו ורק התביעה

לחייב שבעה וכ"ז שלא יעצבו הרי הוא נאמן נמלא דכשיעיד הוי עדות מספיקה לענין שכבר יש כח לזה שקיבל בהרשאה והוי תביעתו תביעה ויתחייב בע"א ק"ש.

רש"י ד"ה אמתלטלי. לפי שאינו צעין והעדים מעידין על מה שכתוב מחמת שיש לו. דבריו ל"ב דאי בפקדון למה זה לא צעין, ואי דמיירי בהלוואה שאינו צעין א"כ מה זה טעם מפני שהעדים מעידין על מה שכתוב שיש לו דאם החסרון דעל מה שאינו צעין לא מועיל הקגלה א"כ אינו חלוי מחמת שהעדים מעידין על מה שכתוב. וגם ממש"כ הטעם דהעדים מעידין על מה שכתוב משמע דזה מדין מיחזי כשיקרא והא רק ללישנא בתרא הטעם משום דמיחזי כשיקרא, ודוחק לומר דפליגי אם גם צבא כפרי' מחזי כשיקרא או לא.

אבל נראה דנתחלפו השורות, והתיבות לפי שאינו צעין הוא סוף דיבור, ואח"כ מתחיל הדיבור היכא דכפרי' שכבר נשמע שהנצב כפרן והעדים מעידין על מה שכתוב מחמת שיש לו ציד פלוני כך וכך, דהשתא מחזי כשיקרא שחתמו על מ"ש זה שיש לו ציד פלוני כך וכך.

תוד"ה צבא בהרשאה וכ"ז שיש כח להוציא ממון כמו לצעלים. יש לעיין לשיטתם דהוא שלח חלה דיכול לתבוע [ועיין ברשצ"א דס"ל דהוא קונה וזה כשלו דלא כהתוס'] אם מי שיש לו כח להוציא ממון הו"ל לענין זה כמו צעלים וזה סגי לחייבו צק"ש, או דצאופן זה נקרא דהצעלים תובעים על ידו בשליחותם, והנפק"מ כגון צבא דמבואר צק"ק ח' ע"ב דצאופן שמכר שדה לשמעון וצא צע"ח לגבות יכול ראובן לדון עם הצע"ח ולא יכול לומר לאו צע"ד ידידי את ולא יכח דאמרי שם אפי' מכר שדה שלא באחריות דלא יכול השני לומר לאו צע"ד ידידי את משום דאינו רוצה שיכ"י עליו תרעומת, א"כ אם נימא דמי שיש לו כח לדון על הממון הו"ל כצט"ד א"כ אם המוכר צבא לדון יעצב העדים ולא יעידו יתחייבו ק"ש,

לבעיד והשנועה תהי רק בשביל חצירו כבר לא שייך מגו דנחית, וע"כ דיעשון גם בשביל עצמו א"כ מה לריך לחייבו בשביל חלק חצירו הא סגי ממחמו. ואולי יש לומר דנפק"מ כגון אם השותפות הוא פרוטה דמחמת חלקו לבד לא סגי דהוי חלי פרוטה דלכן לריך לחלק חצירו דביחד זה פרוטה כדי שיתחייבו ק"ש, אלא דיש להסתפק אם שייך מגו דנחית כיון דמחמת חלקו לבד אין לו כח חצירה. ואפשר דכ"ג דאם יוכל לדון על חלי פרוטה יוכל כבר לדון גם על חלק חצירו דאז יהי פרוטה אפשר דנזקקין, והיינו דרך באופן שאם אפילו הי יכול לתצוה הי נשאר דיון על חלי פרוטה אז אין דיון אצל באופן שאם ידונו על חלי פרוטה יאל מזה דין על פרוטה אפשר דידונו שפיר.

תוד"ה היכא וכי א"נ איכא לאוקמי במקרקעי דודאי כחציון לי דקרקע אינה נגזלת וכמ"ד לקמן דמשציע עדי קרקע חייב. והקשה בגליון הש"ס דהא מאן דס"ל דקרקע אינה נגזלת דדריש כללי ופרטי כמבואר לקמן דף ל"ז ע"ב, הא ודאי ס"ל למעט דאין חייבין שנועה העדות כשלא העידו על קרקע.

ועיין באחיעזר ח"ג סי' ל"ח דבציא לתרץ קושיתו בשם בעונג יו"ט ועוד, ותוכן דצריכס לדנו אם מה דאין אדם מקדיש דבר שאינו צרשוחו הוא משום שיש קניני גזילה להגזלן בהחפץ וזה עושהו לאינו צרשוחו לכן אינו יכול להקדיש, או מחמת שאינו שולט על זה צמיתות, ונפק"מ באצידה שנמלאת צרחוב והקדישה, דלבעטם שיש קניני גזילה א"כ כאן אין לשום אי קניני גזילה אצל לבעטם מחמת שאין החפץ בשליטת הצעלים יש לומר דגם באצידה אינו תחת שליטתו.

לבעיד והשנועה תהי רק בשביל חצירו כבר לא שייך מגו דנחית, וע"כ דיעשון גם בשביל עצמו א"כ מה לריך לחייבו בשביל חלק חצירו הא סגי ממחמו. ואולי יש לומר דנפק"מ כגון אם השותפות הוא פרוטה דמחמת חלקו לבד לא סגי דהוי חלי פרוטה דלכן לריך לחלק חצירו דביחד זה פרוטה כדי שיתחייבו ק"ש, אלא דיש להסתפק אם שייך מגו דנחית כיון דמחמת חלקו לבד אין לו כח חצירה. ואפשר דכ"ג דאם יוכל לדון על חלי פרוטה יוכל כבר לדון גם על חלק חצירו דאז יהי פרוטה אפשר דנזקקין, והיינו דרך באופן שאם אפילו הי יכול לתצוה הי נשאר דיון על חלי פרוטה אז אין דיון אצל באופן שאם ידונו על חלי פרוטה יאל מזה דין על פרוטה אפשר דידונו שפיר.

תוד"ה היכא וכי א"נ איכא לאוקמי במקרקעי דודאי כחציון לי דקרקע אינה נגזלת וכמ"ד לקמן דמשציע עדי קרקע חייב. והקשה בגליון הש"ס דהא מאן דס"ל דקרקע אינה נגזלת דדריש כללי ופרטי כמבואר לקמן דף ל"ז ע"ב, הא ודאי ס"ל למעט דאין חייבין שנועה העדות כשלא העידו על קרקע.

ועיין באחיעזר ח"ג סי' ל"ח דבציא לתרץ קושיתו בשם בעונג יו"ט ועוד, ותוכן דצריכס לדנו אם מה דאין אדם מקדיש דבר שאינו צרשוחו הוא משום שיש קניני גזילה להגזלן בהחפץ וזה עושהו לאינו צרשוחו לכן אינו יכול להקדיש, או מחמת שאינו שולט על זה צמיתות, ונפק"מ באצידה שנמלאת צרחוב והקדישה, דלבעטם שיש קניני גזילה א"כ כאן אין לשום אי קניני גזילה אצל לבעטם מחמת שאין החפץ בשליטת הצעלים יש לומר דגם באצידה אינו תחת שליטתו.

תוד"ה היכא. דהקשו ללישנא דלא כחציון אורכתא אף בפקדון מהא דצבורות דף מ"ח, צ' נשים של צ' אנשים שלא ציכרו וילדו שני זכרים ומת אחד מהם צחוק לי יום אם לכהן אחד נתנו יחזיר להם ה' סלעים ומוקי לה צבא בהרשאה ושם לא שייך פקדון ולא קרקע וא"כ איך כחציון אורכתא. וצריעצ"ל תירץ כיון דאם נאכלו המעות אין צנו פדוי כו"ל כפקדון, ול"ע דהא ע"כ חוצעים אותו אחרי לי יום דצחוק לי יום צין כך יכול לחזור ולתצוה דעוד לא חל הפדיון וכיון דכבר עבר לי יום ויש כאן ה' סלעים שכבר שייכים לכהן וודאי מותר לכהן להוציא את כל הכסף דאין לאוסרו להשתמש בכל הכסף כיון דאין ידוע איזה של

והגרעק"א צ"מ דף ו' תמה על מה דפריך שם בגמ' על הא דדייקין דכשיכול להוציא המסותא דדייקין יכול להקדיש וס"ד דאיידי במסותא מטלטלין ופריך דאיך יכול להקדיש והאמר ר' יוחנן גזל ולא נתיאשו הצעלים

מנה מניתי לך צפני פלוני ופלוני. ופירש"י דאם יעידו שמנה לי אפרע לך. והק' הריעצ"א דא"כ אין זה אלא התחייבות וכי"ג גם בקנס אם יאמר דמתחייב יאטרך לשלם לו, וביאר דאם יעידו אז עפ"י דין חייב דהוחזק כפרן. וז"ע נהי דטענתו להד"מ אין לה נאמנות מ"מ מה דהוחזק כפרן עושה שלא יועיל טענותיו אבל מגלן דחייב וכי בתציעת התוצע לבד סגי, וכשלאחד אומר מנה לי בידך והשני לא עונה לו כלום באופן דאין לפרש שתיקתו כהודאה, למה יתחייב הא' כ"ז שלא הודא שלום למה יתחייב, ובשלמא לגבי טענת פרעון אז כל שלא עונה פרעתי הרי הוא חייב מחמת חיובו שהיה צרור וגם באומר איני יודע אם פרעתיך חייב לכו"ע, אבל כשלא עונה על טענת לוית ממני למה יתחייב, ולמ"ד צ"מ דף ל"ז ב' צוטען צרי והשני פוטען שמה לויתו צרי עדיף, יש לומר דגם צטענתו לוית ממני סגי לחייב כ"ז שאינו מכחישו ובשהוחזק כפרן אין טענתו סגי להכחיש לכן חייב, אבל להלכה דפסקינן דלאו צרי עדיף הרי כ"ז שהתוצע אינו מודה אינו חייב ולמה יתחייב כאן.

מנה מניתי לך וכו', עיין בפירש"י, וצ"ע צ"א וצריעצ"א הקשו דא"כ הוי התחייבות בתנאי אם יאמרו שמניתי ואין שייך בזה שצוה העדות, ובקובץ הערות סי' כ"א סק"ו וצמחדורא חדשה צאות רל"ע הביא צ"ע ח"א להקשות על מה דאמרין דע"א שהעיד שמה צעלה מותרת להגשא ומקבלת כתובתה אבל אינו יורד לנחלה על פיו דלמזמן לא סגי בע"א והא דמקבלת כתובה משום דדרשינן מדרש כתובה דלכשתנשא לאחר תמלי מה שכתוב ליכי והיינו דאם תנשא לאחר בגס שאין נאמנות לגבי כתובה מ"מ הוא מתנה לתת לה כתובתה, וא"כ למה בכל מודים צעד מיתה דיש ק"ש העדות דהא כיון דהוי כתנאי שאם יעיד אע"פ שלא יהיה נאמן מ"מ הוא מסכים להתחייב וע"ז לא שייך ק"ש העדות וכמש"כ הרשצ"א והריעצ"א כאן, והוכיח מה דבאם אחד יולא בחולדה

אזי המת וכיון דיכול להוציאם הו"ל כמלוה, והעירוני דלעולם מיירי בחוך לי אלא דאינו רוצה לחזור דאולי צנו חי ורוצה שיבי' צנו פדוי, ולפי"ז יכול ראובן לומר דחזר ממנה שנתן לשם פדיון סתם, אלא דמתנה דאם צנו החי נותן לו לשם צנו, ואם צנו המת הוא נותן עצור שמעון וממילא שמעון יכול לתצוה בחזרה החמשה כלעים. דחזר ממנה שהוא נתן מכספו להכהן. וע"י צמ"כ צא"ל"ש צ"ק דף ע', על תוד"ה אמתלעליו.

אואין דסוטה יוכיחו שכן אואין ויש עמכן שצוה. יש לעיין אם הסוטה חייבת קרבן על שנצטעה באופן שבאמת נעמאה, והיינו כגון שלא מתה מחמת דזכות תלה לה, אם לריבך להחכפר על חטא דשצוהת שקר באופן שהיתה שוגגת על השצוהת שלא ידעה שהיידין ע"ז קרבן בשוגג, דזה הא הוי שוגג לענין שצוהת כמש"כ רש"י צריש פירקין. ומסתבר דלא תאטרך קרבן דהא אינה אומרת על העצר ולא על העתיד, דאומרת רק דאם זינתה תמות ולא מלינו כזה דין שצוה. ולפי"ז ל"ל דאע"ג דאינה ככל שצוה מ"מ מדכתורה קוראת לזה שצוה יש ללמוד מסוטה.

והנה בזה דקאמר דין אואין שיש עמכן שצוה ואין עמכן כהן מאואין שיש עמכם שצוה ואין עמכם כהן. יש לפרש דאע"ג דאין שום סברא להיות דומה יותר לשצוהת הפקדון מצשצוהת סוטה מ"מ כיון דלא נזכר כהן כאן יש יותר לדמות לשצוהת פקדון שג"כ לא נזכר כהן, אבל יש לפרש דכשמתוך דין שיש עמכן שצוהת מפקדון דג"כ יש שצוהת דהלימוד על חיוב שצוהת יש ללמוד מחיוב שצוהת אחר, וע"ז פריך הא גם בסוטה יש דין שחל ע"י שצוהת ונלמוד מהתם דלא צעי תציעת ממון, וע"ז תירץ דכיון דסוטה יש עמכן כהן היינו כיון דדין שצוהת שיש שצוהת הוא רק ע"י כהן א"כ אינו בכלל דיני שצוהת וכו' יכול לומר ג"כ דלא מלינו כלל דין שצוהת כזאת ממילא אין ללמוד על שצוהת העדות שזה דין בהלכות שצוהת.

ולכן לגבי נחלה אינו נאמן ג"כ מהאי טעמא, משא"כ היתר הגיטין דלגבי זה נאמן לגמרי לכן יחי' נאמן גם להכחזה לגמרי.

ועי' ריטב"א יצמות דף קי"ז שהקשה דאם תוצעת כתובתה דאמרינן שם דאינה נאמנת אפי' להנשא, דלמא לא נוכל להחירה ומ"מ לא יתנו לה כתובת דעל אופן כזה לא נדרוש מדרש כתובה. ולסברת הקובץ הערות הנ"ל הא א"א למיפלג נאמנות בכה"ג. והנה בקובץ הערות עצמו הקשה שם מהא דה' נשים שהעידו שזינתה דנאמנות לאוסרה ואינן נאמנות להפסידה כתובתה, ועיי"ש מה שתירץ, ולי"ע אם התירוצ' הכוא שייך גם על קושיא זאת.

ובעצם קושיא הב"א הנ"ל דלמא חייב ק"ש בעדות בעד מיתה אפשר לומר דכל שהממון היה בא ע"י נאמנות עדותו שפיר חייב, ואינו דומה למא שהקשו הראשונים על רש"י, דלפ"מ שפירש הריטב"א ברש"י דמתחייב לשלם אם רק העידו ואינו תלוי כלל בנאמנות עדותו, שפיר ה"ק דע"ז לא שייך ק"ש בעדות משא"כ כאן דחייב הכתובה בא ע"י שיבה לו נאמנות לגבי היתר גיטין ואז שייך להתחייב ק"ש, והיינו כמשנ"ס דנדרינו במקו"א מפני שנעדותו שה"ל דין עדות לגבי ממון תועיל בהטרפות עוד דברים, מקרי והוא עד, משא"כ היכא דהוי רק התחייבות.

אלא דלפ"מ יולא דאם א' נתן מתנה לפלוני על מנת שהוא כהן והשציע עדים שיטעו עליו שהוא כהן ולא העידו חייבים בק"ש, אע"פ שאין לזה שייכות כלל לדין כהן, ובריטב"א מצוהר דאינו כהן, דעל מה דקחני איש פלוני כהן ה"ק הריטב"א כיון דלא שייך הרשאה ע"ז א"כ מה קמ"ל דלא מהני, ותיכף בתירוצ' א' דמיירי דנתן הרשאה לאי' שהוא כהן לתוצעו מה שחייב לו והוא עושן שאינו זה שחייב דאינו כהן והוא משציע עדים שיטעו שהוא כהן ואמרו שאינם יודעים, וע"ז קמ"ל דמ"מ אינם חייבין כיון דמה שרלה שיעידו אינו דבר של תביעת ממון. הרי דלא כגו מה שצמקרה יחי' מזה נפק"מ לענין ממון כיון שעלם הדבר שרלה שיעידו אינה

מהשני כגון הכתובה דזה תולאה מהיתר גיטין א"א למיפלג דצוריה ולומר דנאמן להחירה להנשא ולא לקבל כתובה, דצטלמא מה שנאמן להנשא ולא לנחלה שייך לחלק שפיר כיון דהיתר גיטין ונחלה הם שני דברים שונים דאם הוא מת מותרת להנשא והיורשים יורשים אותו אבל אין אחד כתולאה מהשני לכן נאמן להחירה להנשא ולא לענין ירושה משא"כ כתובה כיון שזה קשור עם היתר גיטין דכשתנשא לאחר תיטלי מה שכתוב לכי א"א לחלק נאמנות.

ויש לעיין דבקיודשין דף ס"ג צאומר קידשתי את צתי דנאמן לאוסרה לכל העולם אבל לא נאמן לסוקלה, והיינו דאף אם תזנה אח"כ לא יסקולה, הרי דאע"ג דזה כתולאה ממה שנאמן לעשותה לאשה איש מ"מ מתחלק הנאמנות, ובפני' הקשה למה לא נסקול כיון דכוחוץ ע"י האב שהיא אשת איש וכמו בהעיד ע"א שזה חלץ דהאובלו אח"כ לוקה, ובתשו' רעק"א בסי' ק"ז כתב דיש להסתפק אם כוחוץ אח"כ דבר ע"י ע"א אם יתחייב אח"כ מיתה ע"פ זה, ומדוקדק לשון הרמב"ם פט"ז מסנהדרין שכתב בע"א שאמר חלץ הוא זה משמע דרק למלקות מהני מה דכוחוץ ע"פ ע"א. ועכ"פ מצוהר דמתחלק הנאמנות גם בכה"ג שזה כתולאה מהדין שנאמן לומר דהיא אשת איש.

ולבאורה י"ע גם צלי מדרש כתובה אלא דכתובה זוכה ע"י המיתה, איך נחלק דצוריה דלגבי המיתה יחי' נאמן ולגבי הכתובה לא יחי' נאמן, כיון שהכתובה תולאה מהמיתה, ומה לי אם זה תולאה מהיתר הגיטין דאז א"א לחלק כיון שזה תולדה מזה, ואם זה תולדה מהמיתה מתחלק הנאמנות. וכן יחי' קשה למה לא נאמן לנחלה שזה תולאה מהמיתה. וע"כ דבכ"ז שייך פלגין נאמנות. ויש לחלק דרך צדין שהוא תולאה מדין אחר כגון כתובה מהיתר גיטין א"א לחלק משא"כ כתובה ממיתה, דנאמנות המיתה אינו דין אלא היתר הגיטין הוא הדין, אז לגבי הכתובה אפשר לא להיות נאמן כיון דמתחלק הנאמנות דמיתה

ובאמת אינו אלא חוספת ציחור להכפיר דהיינו דבר ששייך לחבוב עפ"י דין לאפוקי ממכ דתנן בדף ל"ב א' אם אמר לו ליתן מאתיים זה דמי אינו חייב ק"ש, אבל אם זה דבר לחוד ג"כ. אמנם צריי מיהא כחז דף ל"ג ב' דאינו חייב ק"ש הפקדון אלא בתביעה, וכבר נתקשו בדבריו.

איבא צינייכו עדי קנס. מבואר דלכו"ע מלד דאינו אלא גורס לממון אין כאן רישותא, ודוחק לומר דכל הכי תנאי ס"ל כר"א צר"ש דגורס לממון כממון דמי או דס"ל להני תנאי דמוכח בקנס ואח"כ באו עדים חייב. וצרמב"ן לעיל ל"ג הרגיש בזה וכחז דהאיבעיא להו הוה לא לפי ר' יוסי הגלילי, ור"ע ור"א פליגי בעדי קרקע, ועדיין קשה דכאן בא חזיון דאינו נקרא גורס לממון דע"כ לא פליגי אלא אם נחמטע קנס או לא ולולא זאת היכ חייב הכי דבקנס אין חסרון מלד דהוי רק גורס לממון, ולרש"י ג"ע דמרש"י משמע דפקדון ועדות דינא שוק דאי דפקדון אינו חייב על קנס גם בשבועת העדות אינו חייב על קנס, ולהלכה דקוי"ל דפקדון אינו חייב על קנס א"כ גם בעדות אינו חייב כשלא העידו בקנס, וכל הסוגיא דלעיל דאיבעיא להו בקנס אינה אליבא דהלכתא.

מי הרגו לזה או אני או אחי. ובתוס' ציחור דמייירי בחבר דא"ל התראה, אבל ברש"י ובריתב"א צחירון א' כחז דמתרה ורן אחריו היה, והתוס' בנהדרין ל"ז ב' דמו זה דאיך יודעים בשוב"ד של התראה, וברש"י ובריתב"א ג"ל דס"ל דלא צבי חוב"ד של הכחא בסייף דסגוי בשוב"ד שהוא עוסק והוא רץ לרצח, ואין לנו לחשוש שמא צנחיים צביוחו בתוך המורכב נח מריצחו, ואח"כ כשעבר חוב"ד אחרי שנה אז הרגו, דנמלא דכבר הפסיק חוב"ד אחרי שהפסיק לרוץ אחריו, דהא כמו שיש אומד דהוא הרגו ה"י יש אומד דלא הפסיק מעיסוקו לרצחו, וז"ע.

תביעת ממון. אמנם נראה דמה שמחויבים לשלם כתובה ביש עד המעיד שמת בעלה אינו כלל מדין התחייבות ובודאי אפילו אם בשעת נשואין יאמר שאינו רוצה להתחייב לכשתנשא לאחר לאח לא כתובה מ"מ תגבה והיינו דזה תקנ"ח אלא דלכן כתוב בנוסח הכתובה כן אבל זה תקנ"ח דתקנו צידה עם זה שנאמן להחירה להנשא תקבל גם כתובה, וזה שהקשה הריטב"א דכתובעת כתובה דלא רצו לתקן שיתנו לה הכתובה מ"מ למה לא תקנו נאמנות להשיאה, ולפי"ז לא קשה כלל דבאמת כל מה שגובה הכתובה בעדות שמת בעלה הוא רק ע"י שתקנו רבנן דמהי הנאמנות גם על הכתובה שמגבה. (מהדו"ק).

ידיעה בלא ראי' כיצד מנה הודיתה לי בפני פלוני ופלוני יבואו פלוני ופלוני ויעידו זו היא ידיעה בלי ראי'. יש לעיין דהנה אם א' יתחייב לחבירו מאה זה באופן המועיל להתחייב ודאי העדים רואים ראי' וידיעה, דהא רואים הסיבה המחייבת ויודעים ג"כ ברור שזה מחייב, א"כ בשלמא אם הודאת בעל דין הוא מדין שנאמן ממנו נמלא דכשאומר הודית לי מנה אז להעדים יש בזה רק ידיעה שהוא חייב אבל אין בזה ראיית הסיבה שעתה את החיוב, אבל לשיטת מהר"י בן לב המוצא בקצוה"ה סי' ל"ד דס"ל שעצם ההודאה עושה להתחייבות, למה אין בזה גם ראי' דהא כששומעין איך שהוא מודה שיש בזה סיבה המחייבת הכי רואין הכל.

דף ל"ד ע"א. תבעי וכפרי. וכחזו התוס' דתבעי וכפרי הוא דבר אחד וכ"כ רש"י להלן בעמוד ב', והנה אם תביעה הוי דבר לחוד לע"כ דהא דפקדון לא צבי תביעה וכמבואר לעיל דף ל"ב דבראובו שבה אחריהם ואומר ששבעה שאיני יודע לך עדות פטור ודפקדון חייב וכ"כ הרמב"ם בפ"ז משבועות בל"ה, ובשלמא אם זה דבר אחד אפשר לומר דהפירוש כפירי על דבר שיש בזה לחבוב

החוס' ועוד ראשונים כל כיכי דמהני צממונה מהני נמי דדיני נפשות, ויש לעיין בצ"ח ונכנס לחורצה ואח"כ בשעת כיוצא בזה בחורצה היה פסול לעדות ואח"כ נרחק אס נימא דעיקר עדותו הוא בשעה שרואהו רץ ובשעה שרואהו ממת ואז היה כשר ולא איכפת לן מה שבאמצע היו פסולין או דלמא כיון דהוי כמעיד בשעה שבורגו דהיינו בשעה שהיה בחורצה ואז היה פסול לכן הוא פסול להעיד.

כן יש לעיין אס רואה שאחד רץ ונכנס לחורצה ורואה שחבירו מסתכל מחלון לחורצה באופן ששעת ראייה הוא רואה את העד המסתכל בחורצה אבל הוא בא אינו רואה את הראייה ממש אס נימא דה"ל כאילו רואה בשעת ראייה את השני והו"ל רואין זא"ז או"ד דראייתו הוא רק בשעה שזכנו ובשעה שיואל וצנחיים אינו מעיד והו"ל כעדות מיוחדת, ולא עוד אלא דלפי"ז הו"ל כמי שצועל את הערוה וכל אחד רואה חלק אחר אפי"ג דזה סגי לחייבו מי"מ לא ראה זה מה שראה זה כמבואר מכות ו' ע"ב ועמ"ש"כ לקמן דף ל"ז ב'.

תוד"ה עפ"י שנים עדים וכו' ומיהו מכאן. הכונה מהא דחושבין אותו, יש לדחות ולאוקמי צניחא דשישא ולא פירכא.

תוד"ה אי עריפה הרג וכו' וי"ל דמיירי כגון דאיכא קמן חד עריפה וחד שלם דלריך לידע איזה מהן הרג. משמע דאס אי עריפה ושנים שלימים ל"ז לדעת איזה מהן הרג משום דאזלינן בחר רוצח דבודאי הרג את השלם, וז"ע דכ"ה"ג הא הוי קצוע וכמחל על מחל דמי כמבואר בצ"ח מ"ד ע"ב בזורק אצן לחבורת אנשים וצוניהם אי עכו"ם דהוי קצוע וכמחל על מחל, ובשלמא הא דרוצח אנשים שלימים דהוי רוצח דליתא קמן לא שייך צוה קצוע, אבל בהא דאי מהן עריפה הא הוי קצוע.

ועוד ז"ע דצריכס דהא אמרינן דע"כ הפסוק מיירי צממון ולא בנפשות משום דצממון

אלא ראי' בלא ידיעה כיכי משכחת לה מי לא צעי מידע אס עוצד כוכבים הרג או ישראל הרג וכו' מי לא צעי מידע נכרית בעל צח ישראל בעל צחולה בעל צעולה בעל. יש לעיין למה לא סגי שוודעים שנערה זאת בעל וצ"ד יצררו אס היא צח ישראל אס נכרית אס צחולה אס צעולה, ויש לעיין אס זה נחשב חזי דבר, או דמקרי שראו כל מה שזריך לראות דאז מהני כמ"ש"כ החוס' בצ"ח דף ע' ע"ב, אלא דכונה בגמ' דגבי דסגי אס צ"ד יצררו עכ"פ א"א לחייב צלי שנדע, ומרש"י משמע דלריך שבעדים ידעו ע"י צד"ה אלא.

והנה צמנה מניתי לך יתחייב אפי"ה לא נדע שזה המלוה הוא ישראל ואפילו למ"ד גזל עכו"ם מותר וכן להלכה דהפקעת הלואתו מותר מ"מ הא הוכיח בכתבים צמם הגר"ח מצריסק זצ"ל ובחזו"א צ"ח ס"י י' דלא פקע החיוב אלא דיכול הישראל להשהיט מלשם החוב לכן יש כאן ראיית עדות שמתחייב. ומי"מ ז"ע אי בצ"ד של ישראל יחייבו את הישראל לשלם ויגבו ממנו לשלם להנכרי או כיון דהפקעת הלואתו מותר אין לב"ד ישראל לגבות ממנו וז"ע.

ובב"ק דף קי"ד מבואר דמותר לשני עדים להעיד שישראל חייב לגוי, והקשה החוס' ד"ה ולא, דאיך מותר להם להעיד הא הפקעת הלואתו מותר, ואס עפ"י דין גס בצ"ד ישראל יחייבוהו מה הוקשה להם, ובתירוטא אפשר דלא משמתינן להו אבל יתכן דלא ראוי לעשות כן לכתחילה וז"ע. ואס צ"ד של ישראל לא יחייבוהו כרי חסר ידיעה אס הוא ישראל נמצא דגם צממון יש אופנים דלא מהני ראי' צלי ידיעה. ובמנה מניתי לך לפי הריטצ"א דחייב מפני שהכחיש ונמצא כפרן, אפי"ג דחסר ידיעה שכתחיש, מי"מ כיון דצ"ד עלמן יודעים לא מקרי דחסר ידיעה, כיון דא"צ עוד לצרר ע"י עדים אס הכחיש, משא"כ ישראל או עכו"ם וכדומה דחסר ידיעה שצ"ד יצררו ע"י עדים, ולע"ק.

תוד"ה דאי אית ליה דרי אחא, מבואר שיש אומדנא דכו"ע אית להו צממון, ולשיטה

דהמלוה מקרי מוחזק כיון שמגיע לשלם לו הכסף אע"ג דאין זכות בהכסף המסויים שהלוה נתן א"כ יש סברה דכאן המלוה מקרי מוחזק, ואולי כנ"ז הלוה תפס ברשות.

ובטוען שנתן לפקדון בודאי הי' נריך הנותן להיות נאמן, וכן מבואר בשו"ע חו"מ סי' קל"ג דאם טוען שנתן לו פקדון והמקבל טוען לשם מתנה ועדים מעידים שנתן סתם נאמן המקבל שקיבל מתנה, וע"כ זה רק משום דאין ביניהם טענה שנחתי בפירוש לפקדון לכן נאמן המקבל, דאילו בסתם נאמן הנותן א"כ גם כשטוען המקבל שקיבלתי מפורש לשם מתנה למה באמת יהא המקבל נאמן הא כיון שיש חזקה שהי' של הנותן איך זה נאמן לומר שקיבלתי מתנה או קניתי ולהוציא עי"ז מן המוחזק הודאי, וע"כ משום דל טענותם שאמר בפירוש יש להניח שמסתמא קיבל לשם מתנה דאז שייך לומר דגם כשטוען הנותן נחתי לפקדון מ"מ נאמן המקבל דלא גרע מאם לא הי' שום טענות רק נחיתה סתם דאז הי' זוכה המקבל, וזה ראי' למה שכתבנו באילה"ש ז"צ דף מ"ה בתוד"ה אבל יעוי"ש.

אתר תרי סהדי אסהידו ציה דהשמינ מים צלד עמוד זה. הנה לכאורה על הדבר כשלעצמו אינו שייך להתקבל במור עדות צד"ד, אלא כיון דנוגע זה לחייבו ממון לכן הי' זה עדות, וא"כ יש לעיין אם עדים העידו זה לפני שבאו לדון על הממון אם כיון דאז בשעתו לא הי' עי"ז שום דין עדות להתקבל אז לא מהני עדותם להכחישו או דכל שזה נוגע כעת חל עי"ז דין עדות. אמנם לפי"ז יהי' מקום לעיין אם תיכף כשאומר הנתבע לא עמדתי צד עמוד זה מעולם יאמרו העדים דחוזרים ממה שהעידו, אם יועיל חזרתם בתוכ"ד של אמירת הנתבע, והיינו דימתן דכל דין עדות שלהם נריך להתקבל כעת ממילא יוכלו לחזור תיכף, או דעי"ז נעשה שעדותם של אז חל אז, ולא שייך לחזור. כן

איכא חופן דמחייב ראי' בלא ידיעה משא"כ נפשות דלא ילוייר שיתחייב ראי' בלי ידיעה, ולפי הירואם הא אדרבה בדרך כלל חייב בראי' בלי ידיעה שהוא שלם דהא אזלינן בחר רוב, רק דיש לפעמים חופן דאין רוב וצוה יטרכו ידיעה אבל בדרך כלל גם בנפשות חייב בראי' גרידא, וכן אם הוא יהודי או אינו יהודי ל"ז לדעת באופן דרוב הי' כאן ישראלים לפי"מ דמשמע מדצריהם דצרוז שלימין אזלינן בחר רוב הי' צרוז ישראלים אי"ז לדעת אם הוא ישראל, נמלא דגם צד"ג חייב בראי' בלי ידיעה.

ע"ב אי אמר אין שקלי ודידי שקלי כי אתו עדים מאי הוי. בקצוה"ח ס"ג סק"ט הביא דברי הר"ן בפ"ק דקידושין דגבי נתן הוא ואמרה היא מיירי ע"כ דאמרה בשעת קבלת הקידושין דאי אמרה בחר הכי הא כיון דסתם נחיתה חלינן בדמתנה יהיב לה כדמוכח בפ' שבעת העדות דאמרינן התם אי דאמר אין שקלי ודידי שקלי כי עדים רואין אותו מבחוץ מאי הוי, ובקצוה"ח דחה ראיתו שם דהתם טענת הכחשה ביניהם וזה אומר בפירוש נחיתה לי לשם מתנה ועדים רואים מבחוץ ולא ידעי באיזה ענין נתן לו א"כ לא מהני עדים כלל, אבל איכא דליכא הכחשה ומודה שנתנו לו בסתמא איכא למימר דרך הלואה.

ויש לעיין דהנה באומר הלויתי לך והלה טוען במתנה נתת לי כיון דידוע דהי' של הבעל הקודם ויש ספק אם יאל מרשותו או דנתן רק ע"מ לשלם למה לא נימא דהנותן הי' מוחזק ודאי וזה שטוען שקיבלה במתנה בא להוציא ואז ודאי יהי' חייב דלאו כל כמיני' לטעון להוציא הדבר מבטליו הקודמים ואע"ג דעל עכ"ס הכסף המקוים שנתן אין שאלה מ"מ המקבל טוען להוציא הדבר מבטליו ולאו כל כמיני'.

ובציצנו ברש"א גיטין דף ס"ג ע"ב דבנתן הלוה לשליח עבור המלוה ויש ספק אם זכה בשביל המלוה או לא דכתב הרש"א

כפרן ע"י עלמו כמבואר ברא"ש צ"צ דף ל"ט ע"ב.

תוד"ה ליגמר נמי, פ"י ליגמר נמי במה מנינו כדפי' לעיל. כונתם בעמוד הקודם בתוד"ה מושבע.

תוד"ה הנך נפישין וכו' ואפי' היטה קבלה בידו. פ"י דהיתה קבלה בידו דכן סבר ר"ש, מ"מ תקשי מאי טעמא דר"ש.

דף ל"ה ע"א. שאמר איש פלוני ליתן לי מאתיים וזו ולא נתן. ובחוי"ט הוסיף דאף אם המקבל עני דמתויב לקיים נדרו, מ"מ כיון דאין דין חביבה עליו דאין יורדין לנכסיו אין זה חביבה ממון, [ולפי"ד הקל"ה"ה בסי' ר"ל דיש שיעבוד על הנודר לשלם להעניינים אפשר דמקרי שפיר חביבה ממון], וע"י במחנ"א ה"ל זכיה ומתנה ס"י ה' דרו"ה לומר דהיכא דאינו יכול לדחות ליתן לעני אחר מהני תפיסתו של העני, ולפי"ז יתכן לדברי הרשב"א לעיל דף ל"א דהיכא דמהני תפיסה חייבין העדים כשלא העידו והפסידוהו אפשרות תפיסה, א"כ אפשר דכה"ג חייבין ק"ש. אמנם לפי מש"כ לחלק דבקי"לצד"מ אף דמהני תפיסה מ"מ זכותו מתחדש כשחפס ואינם חייבין ע"ז ק"ש ה"ג יש לומר כאן.

יש לעיין ברי"ק להריעב"א דס"ל דאפי"ג דיוצאה צדיינין מ"מ אין יורדין לנכסיו אי כשהצטט להעיד מקרי חביבה ממון, ולקמן דף מ"א צד"ה ותקנתא, הוכחנו דהריעב"א סובר דחייבין ק"ש אם הצטט להעיד ולא העידו על הרצית שלקח ממנו, ולריך ע"ס.

ולשיטת הרשב"א לעיל דף ל"א ח' דאם ה' מהני עדותם לענין תפיסה מקרי כפירת ממון, ואם נימא דגם ר' אחא צר יעקב לא פליג אלא דס"ל דבפסולי עדות דרבנן אין נאמנין כלל ולא מהני תפיסה, נמלא דכאן ודאי הוי כפירת ממון, דכא פשיטא דאם הלכה יתפוס

יהי' נפק"מ אם כעת הם קרובים אם יועיל עדותם של אז, או דכיון דעדותם מתחיל כעת להיות ע"ז דין עדות וכעת הם קרובים לא יועיל עדותם כלל.

והנה לקמן דף ל"ה א', משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שאמר איש פלוני ליתן לי מאתיים וזו הרי אלו פטורים, וילפינן זה בצרייתא מתחטא תחטא כמו שצוהת הפקדון דחובט ממון שיש לו. ולכאורה הא כיון דגם אם יעידו לא יהי' חייב נמלא דעדותן לא תתקבל, א"כ גם בלי גז"ש דחטא הוי ידעין דכה"ג לא יתחייבו כיון דעדותן לא מתקבלת וכמו עד מפי עד דלא מהני. ואין לומר דכיון דזה נוגע לפוטריס מקרבן לכן זה יתקבל, דהא כל זמן שלא נוגע עדותם לצ"ד לפסוק מכה זה אין ע"ז שם עדות, ואין ס"ד דיתחייב ע"ז קרבן שצוה, משמע מזה דגם דבר שאינו נוגע כלל לפסוק דין ע"ז יש לזה שם עדות, וז"ע דא"כ למה חזי דבר לא מהני הא כל דבר לעלמו הוי עדות אפי' אם לא יבוא לפנינו הדבר השני, וכששנים חומרים ראינו אחת בגב' הרי יש לנו עדות כל גב', ואפי"ג דזה עדיין לא משנה את דינה מ"מ הא גם עדות שלא גורס שום דין מתקבלת, וכן הכת השני שאומרת ראינו אחת בכריסה מתקבלת והרי יש עדות.

כל מלתא דלא רמיא עליה דאינש עבד לה ולא חדעתי. הנה אם יבואו עדים ויאמרו דהי' צלד עמוד זה ושנים יבחישו דלא הי' צלד עמוד זה בודאי יהי' לכל כת דין עדות ולא נאמר לאו אדעתיה, ולריך ביאור למה לענין דלא יהי' לו דין הוחזק כפרן אמרינן דלאו אדעתיה.

תוד"ה אהו סהדי וכו' משמע דבעי למימר דאם עברתי מעולם צלד עמוד זה אני חייב ולכן הוי כפרן. וז"ע דהא לפי"ז הוי כהודאה דאם עבר אני מודה שאני חייב אבל למה הוי בזה כפרן, ובפרט דהא אין אדם נעשה

ויתחייבו ק"ש העדות צכה"ג. ואולי כיון דאין ראויים כעת להעיד מקרי קדמה שצוה לעדות, ולי"ע.

ראה סייעה של בני אדם עומדים ועידיו צנייכים ואמר להם משציעני עליכם אם אתם יודעין לי עדות שצוהו ותעידוני יכול יהיו חייבין ח"ל וכוא עד וברי לא ייחד עדיו. והנה כשמזמין שלשה אנשים שיעידו וא' אינו יודע כלל לריק להיות לפי"ז פטורין כיון דלא ייחד עדיו ולירפס עם הא' שאינו יודע, ולי"ע הא דכחצו התוס' בד"ה או שהי' א' מהן קרוב דבצנע שלשה וא' מהם קרוב פטורין מטעם דעדות שצנע מקצתה, ויש לעיין אם תירוצם זה יאטרכו לומר גם על הא' דחנה עד מפי עד, וגם התם החידוש הוא דאע"ג דיש שנים מלכדו מ"מ פטורין הכשרים מטעם דנמלא א' מהם פסול עדותן בטלה, דאילו ע"ז שיודע עד מפי עד פשיטא דהא אינו ראוי להעיד, וא"כ לכאורה זה שיודע עד מפי עד הא' ה"ל כאינו יודע דהא זה לא מקרי יודע להעיד, וא"כ הרי זה כתוצע שלשה וא' אינו יודע דכבר כתוב דאינם חייבים מטעם דלא ייחד עדיו. אלא דיש לומר דאם פירש שמוח כל א' וא' ה"ל ייחד עדיו וכה"ג לריק להשמיענו דאם א' מהן קרוב או פסול אינם חייבין.

ודברי הרמב"ם בפ"ע ה"י פ', ע"י דר"ן שצ"ח דבשאומו על כל העומדין צביהכ"ם יודע הוא שאין כולם יודעים ואינו מכין לכולם, משא"כ כל העומדין כאן מכין לכולם וזה מקרי כיחד, ואפשר דהתוס' יפרשו כהרמב"ם ולפי"ז אם מכין לכל השלשה ה"י מהני ללא מה דהדין נמלא קרוב או פסול עדותן בטלה.

תוד"ה או שהי' וכו' דעדות שצנע מקצתה בטלה כולה. בתוספות חדשים בקש דהא למ"ד דבממון לא אמרינן דנמלא א' מהן קרוב או פסול עדותן בטלה, ודאי לא מלי אחי. ולמ"ד השני ג"כ לא בטל אלא נחוונו צשעם

לא מכל להוציא כיון דהא מלוין להכותו שיחזיר הרבית וכ"ש דלא מדקק להוציא מן הלוה שחפס, ועיין צש"ך סי' קס"א סק"ד דמצוה דמהני תפיסה אפי' צספק אם זה ר"ק או שזה אצק רבית. ועי' צמש"כ לקמן דף מ"א א' צד"כ ותקנתא.

מה להלן צצציעת ממון ויש לו אף כהן צצציעת ממון ויש לו. לי"ע דהא דרשין מאם לא יגיד אם לו לא יגיד, היינו למי שצבעו, ואם אי"צ שיש לו צצמח ממון הא נמלא דיכול גם לתצוע שאתה חייב ממון לחצירי דהא מי גרע כשצובע ממון שאין לשום אדם צעולם מאם תוצע ממון שיש לחצירו ואיך יצוא למעט אם לו לא יגיד.

ולא שקדמה צצועה לעדות. לכאורה היפוך לי דאין עדיין תוצע כיון דלא ה"י עדיין דדבר שיעידו עליו, ולי"ע ע"כ דמייירי שהצציעם שאם יודע לו הנצצע שחייב לו מנה יעידו צצ"ד, דנמלא דכבר ה"י לו הממון. ועדיין יש להעיר דהא אינם ראויים כעת להעיד וע"כ דמ"מ שייך להצציעם לכשיהיו ראויים להעיד, וא"כ צהא דלעיל דף ל"ג צנשותיבן גוססות אם הצציעם שיעידו ואח"כ כשנחרחקו כפרו יהיו חייבין, דהא כאן כיון דלא ראו עדיין עדות הם כעת כמו פסולין לגבי עדות זו. ומ"מ נחמענו רק משום שקדמה צצועה לעדות א"כ צנשותיבן גוססות דלא קדמה צצועה לראיית העדות שפיר ה"י שצועה המחייבת על מה שיהיו ראויין להעיד לאח"י. שאם לא יעידו יהי' חייבין ק"ש. וכן צכה"א דבני העיר שנגנצ ס"ת צצ"צ דף מ"ג דיכולין להסתלק ולתח חלקם לאחרים ולהעיד ואין כאן משום תחלתו צפסלית כמש"כ בתוס' שם, ולעיל ל"ג א' צד"ה קרוצים, אם כן אם הצציעם לפני שנסתלקו שיעידו לו לכשיהיו כשרים להעיד דהיינו אחרי שנסתלקו יהיו חייבין כיון דמלך מה דלא ה"י עדיין שם תוצע עליהם אין חסרון דהא כבר ה"י להם הממון לא איכפת לן מחמת מה דלא היו עדיין ראויין להעיד

ומכאן דלר"מ דלא שמעינן מכלל לאו כן אין
הביאור דאין אלו מצויים כן, אלא
דלא מהני, ולכן באיסורא דמהני מועיל מצרכה
להבין קללה. ועיין בקובץ שיעורים צ"ב אות
הל"ז בשם הגר"ח מצריסק, שביאר דלר"מ מה
דלא מהני מכלל לאו כן משום דחסר בלשון
אע"פ שמוצן מכלל לאו הן. ושור"ר שכבר עמד
בענין זה בס' תרומת הכרי סי' כ"ז עיי"ש.

תוד"ה צאלף דלת. יש לפרש דכוקשכ להם על
החנא דלימד לתלמידים צע"פ ע"כ אמר
יוד קה ואו קה ככתיבתו ממש ואיך מוחר לו.
או דהקושיא דאיך השביעו כן דבדלתי לא
מסתבר דדין זה נאמר על החוטאים הרשעים
אשר עוברים עבירה חמורה כזאת עד שאין לו
חלק לעולם הבא ואיך זה יזויר בלי זה.
ובתפארת ישראל מצואר דהוקשה על האיש
המשביע מלד אי עבד לא מהני, ול"ע דבריו.

ובביאור חירושא אמרו לי בשם האגודת
דכשאומר לשם סיבה אחרת ואין
כוונתו לומר איך הוא שמו, לא מקרי הוגה
באותיותיו. ועיין ע"ז דף י"ח.

תוד"ה צפיר"ח וכו' ושמה משום דשם המיוחד
הוא יש להחמיר. יש לעיין אם כונתם
להחמיר מדרבנן, או דלכך גם מדאורייתא הוא
חמור יותר.

ועי' צדושי מרן רי"ז הלוי צפ"צ מע"ז הל'
ז' דביאר דהא דאלף דלת ג"כ הוי שם
המיוחד להרמב"ם משום דכך קורין לשם המיוחד
של יוד קה. ולפ"ז התייבא בקריאה אצל לגבי
מחיקה דאיידין ככתיבתו אלף דלת למכ זה
כתיבה של שם המיוחד הא ודאי הוא נכתב
בתור שם של אדנות ולא בתור קריאה של שם
יוד קה. משמע דהתוס' ס"ל דבשם אלף דלת
וכו' הוא ג"כ שם המיוחד מלד עלמו.

ראי להעיד והעידו, וצד"ש תירץ דתצטו והשביע
את כולם שיעידו, דהיינו גם את הפסול להעיד,
או אפי' אם תצטו רק שנים הכשרים מ"מ מצי
אמרי דאם אנו היינו מעידים גם הפסול ה' ה'
מעיד. ול"ע דמג"ל לחדש דסברא זאת מהני
לפוערס דמי יימר דגם הפסול ה' מעיד, אצל
אם תצטו והשביע את כולם יש לומר דכיון דאם
היו מעידין כפי תביעתו לא ה' בזה עדות
נמצא דאין תביעה להעיד עדות המועילה ולכן
פטורין דה"ל ככלי תביעה, ולפ"ז אם תצטו
שנים הכשרים לחוד ואת הקרוצ לחוד צאמה
יתחייבו.

והנה אם יתצטו ג' כשרים ג"כ הראשון יפטור
דבא יכול לומר דיש שנים חוץ ממנו,
כהיה דלעיל דף ל"ב צ' בשחי כחות דכח
הראשונה פטורה דיכולין לומר גם אם אהנו
לא היינו מעידים יש עדיון שני עדים כשרים,
ונמצא דכאן ה' סברא כיון דהקרוצ פסול לכן
יתחייבו שנים הכשרים וקמ"ל דפטורין מחמת
דלפי תביעתו אין כאן תביעה להעיד עדות
כשרה המועילה.

אל יכך ויצרכך וייעיב לך. יש לעיין בשלמא אל
יכך אז כיון דס"ל דמכלל לאו אתה שומע
כן נמצא דיש בזה כאומר יכך אם לא תעיד אצל
יצרכך נהי דמשמע אל יצרכך אצל גם קללה
אין בזה. וצ"ע מצואר דזה תלוי דלמ"ד דכל
לאו נשמע הן אמרינן דצמח שכתוב אם בחוקותי
תלכו יהי צרכה לא הוי ידעינן דאם לא תלכו
יהי קללה, רק לא צרכה ולא קללה, משא"כ
מאן דס"ל דמכלל לאו אי אתה שומע כן ס"ל
דאע"ג דמשמע מאם בחוקותי תלכו דאם לא
תלכו ושמעתי יהי רעה מ"מ לא אמרינן מכלל
לאו אתה שומע כן, ולכן באיסורא דכן שמעינן
מכלל לאו כן שפיר ידעינן מצרכה גם קללה.
[ועצמא דמלתא למכ לר"מ מוצן יותר קללה
מכלל צרכה מלרבנן לא נחבאר].

דמסקין דח"ק ס"ל כיון דיש לו גם שונאים עכו"ם להם הוא מכיון. ולכאורה כש' אומר סתם שונאים משמע כל שונאים נמלא דגם שונאיו ישראל ג"כ נכללים בקללתו וכמו דאמרין בגדרים דף כ"ח לענין נדרים ושבעה דלא מהני לחשוב בלבו היום רק בגדרי אונסין מותרין דבלבו ובלב כל אדם שעושה מחוך אונס, א"כ גם כאן לא מהני מה דחושב בלבו רק על שונאיו עכו"ם ונמלא מקלל ישראל, אבל אם לא מיירי מזה איסור אלא דסתם לא ה"י רוצה לקלל ע"ז מכל לומר דסגי מה שבלבו חושב רק על שונאיו עכו"ם, אלא דיש לומר דאפילו אם הנידון מחמת דאסור לקלל לישראל מ"מ כאן בלב כל א' דאין כונתו לשונאיו ישראל רק לשונאיו עכו"ם.

דף ל"ו ע"א. רש"י ד"ה צו קבלת דברים, בגליון הש"ס תמה דמה צריך קבלת הלוקח להתנאי כיון דכנותן אינו נותן אלא על תנאי זה, ואין לומר דמ"מ נפק"מ דיהי' חייב לקיים התנאי דהא אין חיוב לקיים התנאי אלא דאם התקיים התנאי יחול המעשה ואם לא לא, ואולי יש לתרץ לפי"מ דמבואר ברא"ש פרק שבעה הדיינין סי' י"א דבהתנה עמו אחר ההלואה שלא יחזירו אלא צעדים אינו מחויב רק בהסכים מפורש, ולא מהני שתיקה, וא"כ באופנים אלה שייך שפיר לומר דאמן בוי הסכמה דברים ויהיה מחויב לקיים תנאו כמבואר שם.

רש"י ד"ה על שם מיוחד. בן ד' אותיות דיו"ד ה"י. וברמב"ם פ"ב מהל' ע"ז ה' ז' כתב דגם שם של א"ד מקרי שם המיוחד וחייב בזה במצרך את השם, ובחידושי מן רי"ז ציאר בצברתו דכיון שכן נקרא שם יוד קה א"כ הוא שם מיוחד, משום דשם המיוחד ממש צריך לקרוא בן כדדרשין בקידושין דף ע"א זה שמי זה זכרי לא כשאני נכתב אני נקרא דהקריאה היא בצלף דלת.

בן יש לעיין על הראצ"ד דפלוג על הרמב"ם וס"ל דשם המיוחד הוא רק שם של יוד קה ואו קה אבל אם יקראנו באדנות אין זה שם המיוחד א"כ לר' חגיגה צר אידי דס"ל לקמן צע"ז דכל השבעות ובודאי גם שבעת הדיינין היא שם המיוחד דוקא ואין מותר לישבע בשם יוד קה ואו קה, וע"כ דגם כשישבעו לפי קריאתו באדנות קורין שם המיוחד משמע דהראצ"ד מודה דכאן קורין שם המיוחד גם לשם אדנות ולע"ק.

ע"ב. כתב אלף דלת מאלקים אינו נמחק. יש לעיין אם צסי"ת שחי צריך לכתוב שם של אלף למד וטעה שחשב צריך לכתוב מאלקים וכתב אלף למד אם כשר, והיינו דבעלם הא אע"ג דשם שנכתב שלא בקדושה נמחק כדבוכיה בהגמ"מ פ"ו מהלכות יסודי התורה מ"מ כה"ג אמרינן כאן דמקרי דנכתב בקדושה ואסור למוחקו אע"ג דרצה לכתבו צחור שם של מאלקים, אבל לדיון מיוחד שנאמר באזכרות שצריך לכותבו לשמן ובאופן זה הא סוף סוף לא נכתב לשמן, או דכמו שסגי לענין שנקרא שנכתב בקדושה ואינו נמחק ה"י מקרי לשמן דלא צריך לשמן לשם השם הזה אלא לשם כתיבת שם בעלמא. וע"י בחידושי ר"ח הלוי פ"א מהל' תפילין ה"י ע"ו.

יש לעיין אם דוקא כשרוצה לכתוב מאלקים וכתב אלף למד אסור למוחקו, אבל אם רצה לכתוב שם של אלף דלת וכתב אלף למד מותר למוחקו כיון דלפי סברתו לא ה"י צריך לכתוב למד, או דלמא דכל שרצה לכתוב שם השם ויאל לו שם אחר אסור למוחקו.

אי ס"ד לנבוכדנצר קאמר ל"י שנאותיה מאי יניחו ישראל מילט קא לייט להו לישראל ות"ק סבר שונאי ישראל איכא שונאי עובדי כוכבים ליכא. יש לעיין אם לה"א דלא רצו לומר לנבוכדנצר משום דא"כ הא מקלג לישראל ואסור לקלל אף בלי שם, ומסתמא כמו דאסור לקלל לאי מישראל ה"י לכלל ישראל, או דסתם בודאי לא ה"י רוצה דניאל לקלל ישראל. ונפק"מ

אדון על הארץ זה רק כינוי, ולכרמז"ס ז"ל
דכיון דקורין אותו גם כשלא מכוונים לומר שהוא
אדון כל הארץ. לכן גם שם אדוני הוא שם השם.

והתוס' לעיל דף כ"ט א' צד"ה דעבודה כוכבים,
הוכיחו דגם כשמכירים שם המיוחד
יוכל להיות כונתם לשם ע"ז כמו דמאנו למ"ד
כל השמות האמורות במיכה הם חול לר' יהושע
וכן שמות דגבעת בנימין לר"א אפי' הכתובים
שם המיוחד וז"ע באמת איך יכולים לכתוב
שם המיוחד על אלו כיון דזה רק שם של
הקצ"ה, ובשלמא אדנות אפשר, אבל הוי"ה איך
אפשר לכתוב על ע"ז שם הוי"ה, וכתם הא שם
הוי"ה כתיב, וז"ע.

א"ל כנה. והנה צרמז"ס וטוש"ע לא הביאו
דיון זה, משמע דס"ל דאין זה דין רק
הנהגה טובה, ומהא דפריך תרתי למא לי
ומשני הוי אמונא בני מיילי דמתניתין אבל בקראי
אימא לא מכנין קמ"ל, משמע דיש צדק איזה
חידוש דין, ולע"ק.

תוד"ה והוא. מצוהר ללא הוי שצוה ממע,
אבל מהרש"א מצוהר דכשמכנין לשצוה הוי
ממע שצוה, מדמוכח מה דשצוה אי"ל לא
שם ולא כינוי, ואם אינו שצוה ממע מאי ראי'.
וגמאל שצוה זו תליא במחשבתו דצדיקו
גרידא אין צד שצוה אלא צדיקו מחשבתו
לשם שצוה. והנה כל שצוה היא או כשמכיר
השם או אומר המלה שצוה דזה מחייבו, אבל
כאן מסתבר דאינו לריך שצמחשבתו יב"ה מלת
שצוה דסגי שרואה שצמחשבתו שזה יב"ה כחומר
שצוה, דאילו הי' לריך מלת שצוה לא הי'
מסתבר שיועיל מחשבה לגבי זה.

בי לית לי' בממונא אבל באיסורא חית לי'.
הנה צקובץ שטורים צ"ב אות תל"ז הביא
שם הגר"ה מבירוסק ז"ל דודאי לכו"ע מצויים
מכלל לאו הן ומכלל הן לאו, אלא דס"ל לר"מ
דאין זה נקרא לשון, לכן גם בשצוה ונדרי

וצ"ע דנהי דשם הוי' אי"ל לקרוא רק בשם של
אדנות מ"מ הא גם שם של אדנות קורין
כן, וא"כ מי יומר לן דדיון כאומר שם הוי' נימא
דדיון יב"ה כאומר ומכין על שם אדנות ממע.

עוד יש לעיין דהנה מה דאמרין בקידושין דף
ע"א זה שמי זה זכרי דשם הוי"ה יקרא
שם של אדנות ע"כ אינו דוקא, דהא מלינו
לפעמים דשם הוי' נקרא בשם אלקים כגון הא
דכתוב בצראשית ע"ז פסוק צ' השם אלקים מה
חתן לי, ושם פסוק ח' השם אלקים במה אדע
כי אירשנה דקריין אלקים על אותיות הוי"ה, וכן
בכמה דוכתי הרי ע"כ דהעיקר דלא לקרוא
אותיות הוי"ה וניקודו, א"כ למא שם אדנות יב"ה
נקרא שם הוי' יותר משם אלקים, וכי משום
דעפ"י הוצו קורין אדנות לכן השם של אדנות
נעשה השם של הוי' ולא שם אחר, ושם הראוני
מש"כ בזה בחידושי מרן רי"ז הלוי עה"ת פ'
ואתחנן עי"ש.

והנה הרא"ש צר"פ שצוה דדיין צוהר במה
דפליגי ר' חנינא בר אידי ורבנן אי צעי שם
המיוחד לגבי שצוה או דסגי בכוניו של השם,
והקשה למא ס"ל לרבנן דסגי בכוניו הא כתיב
ה' אלקי השמים אלא אברהם אבינו, וצוהר דכיון
דכתיב ה' אלקי השמים ביינו כינוי, ור' חנינא
בר אידי ס"ל דהפירוש ה' שהוא אלקי השמים,
מצוהר לרבנן ה' אלקי השמים הוי כינוי אבל
לר"ה בר אידי הפירוש ה' שזה שמו ומפרש
אח"כ שהוא אלקי השמים, וגמאל דיסוד הדברים
דשם המיוחד ביינו שזה שמו בלי מה שזה מורה
על מעשיו אלא דזה עלם שמו שניתן לנו, אבל
אם זה מחמת שמורה על איזה פעולה זה כבר
כינוי, לכן ס"ל לרבנן דה' אלקי השמים אין
מכירין אותו צתור שם אלא צתור שמורה על
דברים זה כבר לא שם המיוחד, ולר"ה בר אידי
מכירין ה' צתור שם, אלא דמוסיפין לומר מיכה,
זה אלקי השמים, ולפ"ז זה סברת הראב"ד דיוך
קה ואו קה לצד שייך לומר שהוא מיוחד כיון
דאין לו פירוש, משא"כ שם אדנות דהכונה

מדברנן מ"מ כיון דלרוב נשים כותבים כחובה שפיר שייך לומר דהתורה קבעה דין לפי הנוכח, וכמש"כ החוס' בגיטין דף מ"ז ע"ב צד"ה ולביתך, ולכן זה מקרי איסורא דאית צ"י ממונא. והנה ל"ל דמה שכחצ הר"ן כאן וכן בגדרים דף י"א דגם גדרים מקרי איסורא דאית צ"י ממונא, גם אם אוסר דבר שאינו שלו לעצמו מקרי דנפסד ממונא, דאל"כ הי' צריך שיועיל הכנר דמכלל לאו אחת שומע הן. אלא דל"ש למה זה איסורא דאית צ"י ממונא.

רש"י ד"ה ושאיני. דהקשה רש"י להני דגרסי לא חיפוק למה רבנן פטרי, דאין לומר דגם באיסורא לית לכו מכלל לאו אחת שומע הן, דא"כ למה שחויי יין במיתה ובחוס' דחקו. וכרמז"ן תירץ דזשמעה קול אלה משמעה דשומעין את האלה ולא ברכה שממנה צא אלה.

וע"י בקובץ שטורים צ"ב אות תל"ז דהביא דשאל להגר"ח מצריסק ז"ל לאלה דס"ל דיש גזכ"כ בתנאי דצריך כפול וכל שאר הדינים, א"כ מה זה שייך לגדרים דאמרינן בגדרים דף י"א דגם בגדרים לר"מ לא מהני מכלל לאו הן או מכלל הן לאו, ותיירץ לו דלמ"ד מכלל הן אחת שומע לאו או להיפך היינו דזה נכלל בהלשון ויש בזה ציטוי שפתיים, משא"כ למאן דס"ל דלא אמרינן מכלל לאו אחת שומע הן אע"ג דאנו מציינים שלא כונתו מ"מ אין זה נכלל בהלשון, ולכן בגדרים זה לא מהני דחסר ציטוי שפתיים. ולפי"ז צ"ע"ק דברי הרמז"ן דכיון שזה כלול בהלשון למה זה חסר דזשמעה קול אלה, ובשלמא אם הא דלרבנן מהני חמיד מכלל לאו הן משום דסגי מה שאנו מציינים מהלאו הן אע"פ שאינו כלול בהלשון ממש אז כאן דכתיב ושמעה קול אלה נאמר גזכ"כ דלא סגי בזה שמציינים, אצל להגר"ח צ"ע.

תוד"ה ה"ג צסו"ד. וא"ת והלא בקידושין צ"י מאיר תנאי כפול בשבועה גבי אז

דיש דין ציטוי שפתיים ג"כ תלוי במחלוקתם דלר"מ אין זה לשון. ולפי"ז ל"ל דהא דיליף ר"מ מפסוק דצריך תנאי כפול היינו דילפינן דאין זה לשון, וא"כ צריך זה יכ"י חילוק דלענין איסורא זה לשון, ובשלמא אם זה משום דלא ידעינן שרונה דוקא אז יש לחלק דבאיסור שזה דבר יותר חמור הוא מכיון דוקא אם יכ"י כן, אפילו לא כפל, אצל אם זה דין דלא נקרא לשון, אע"פ שמציינים שכונתו דוקא לפי"מ שכתבה, למה באיסור זה יקרא לשון.

עוד צ"ע מהא דפרכין משחויי יין הרי דאמרינן מכלל לאו אחת שומע הן באיסורא, ובשלמא אם הכונה לענין דמונן מדבריו שייך להקשות דחזיק דבאיסור מונן מכלל לאו הן אצל אם כל השאלה אם יש בזה דין לשון, זה רק שייך בדינים שצריך לשון, אצל באיסור שהקצ"ה אוסר וכי היכן מלינו שצריך להיות דין לשון למה שהקצ"ה מצוה, ומאי פריך.

ע"ב. ושאיני סועה דאיסורא דאית צ"י ממונא הוא. הנה לפימש"כ הר"ן בקידושין דף י' ע"ב דלר"מ דס"ל דאין רח"י דרונה דוקא, כל זמן שלא כפל לתנאי, ולכן באומדנא מהני אף בלא הי' תנאי ולא כפילה משא"כ בהתנה ולא כפל, א"כ נאמר לומר דבאיסורא כונתו דוקא, א"כ מה החילוק אם יש צו גם ממון הא מ"מ כונתו דוקא צשציל באיסור וצדכי הא סגי, ולמה לא יועיל צסועה מכלל לאו להצין הן, ובשלמא אם זה גזכ"כ נוכל לומר דהגזכ"כ הי' רק צממון או באיסור שיש צו ממון משא"כ באיסורא גרידא, אצל לסברה הר"ן צ"ע.

צ] והנה בכלל צ"ע מה נוגע השבועה לגבי הממון דהיינו הכתובה, דהא אינו עושה השבועה צשציל הכתובה, וז"ל דהתורה קבעה נוסח השבועה לפי הרגיל שיש לה כתובה, לכן זה נחשב כאילו דגם צשציל הממון הוא משביעה, וכן ל"ל אפי' למ"ד דכתובה אינה אלא

ובתירוצם דתירלו דהתם איכא ממונא דכתיב וכל טוב אדוניו בידו, ול"ע מה נוגע בשבועה לגבי הממון וכי התנה דאם ימלא אשה יתן לה הממון הא נתן לו הממון להראות שיש לו ממון אבל לא ישתנה זכותו בממון ע"י שימלא אשה בשבילו. ואולי משום דע"ז נותן להאשה מתנות כמו שכתוב דנתן השמי למידים על ידיה. ולע"ק.

תוקב מאלתי. והנה לכאורה לפני מתן תורה אפי' אם קיימו האבות את התורה ומסתמא גם אליעזר, מ"מ הא לא היה לו אותו חומרה כמו אחרי מתן תורה, ולכן הולך תנאי כפול ומאז קשה להם, אמנם ע"י צמחך חכמה פי' יתרו דבי דדבר שהשכל מחייב גם בני נח מזהבין, אלא דאין נענשין בדיני אדם רק על ז' מלות ולכן שבועה שפיר יש לו אותו חומר כמו לישראל.

פרק חמישי

שבועת הפקדון

שייך לו א"כ לא לקח ממנו רק לקח מממנו של עצמו ולא היה שייך כלל חיוב לכן זה קנס, והיינו דשאר חיובים מוכרח להתחיל מפני זכות של הניזק דהרי לקחו ממנו או הפסידוהו אבל קנס יכול להתחיל בחיוב מחמת לקנס את המזיק, ולכן שן ועין הוא מחמת חיוב המזיק שמח יולא אח"כ זכות להעבד להשתחרר.

דף ל"ז ע"א. הו"ד בשבועת הפקדון ואחריו ב"ה מכו. צקבלות יעקב סי' כ"ה הביא להקשות צ"ס המחנה לוי דהא כיון דלוקה פטור מן החומש דחומשא ממונא הוא כמבואר צ"ק דף ק"ד ע"ז ואין לוקה ומשלם וממילא פטור מקרבן, כמש"כ בצ"מ סופ"ז משבועות דאם פטור מחומש פטור מאשם, וכן איתא בפסחים דף כ"ע דפטור מקרבן וחומש פטור נמי מאשם.

והנה צ"ח דנשבע על פחות משו"פ דמיירי הכס"מ לא הולך הכס"מ לומר משום דאין משלם חומש דהא פטור נמי על הקרבן דאין חל חיוב כלל על פחות מפרוטא, אלא דמה דנתחייב כבר אינו נפטור ע"י השבועה שקר שלו אבל אין השבועה מחייבתו, כיון דלא היתה

דף ל"ז ע"ב. רש"י (בסוף העמוד) ד"ה אמר לו עבדו הפלח את שיני. קנסא הוא שו"תא את עבדו לחרות בשביל אבר ודרי הוא כצ"ח. ויש לפרש דרש"י רוצה לומר שתי טעמים למח זה קנס, אי' דבעד היזק אבר יולא לגמרי לחירות, צ"י דהא הרי הוא כצ"ח. או דאפשר דרש"י רוצה ליתן טעם אי' למח זה קנס משום דהרי הוא כצ"ח, ואש"ג דזה קאיב תמיד חירות אפי' על היזק של אבר, כיון דלא שייך שישלם לפי שיווי האבר דהא מה שקנה עבד קנה רבו, לא היה ראוי מזה שזה קנס ורק מחמת דע"ס הדבר הוא חידוש דישלם לו כיון דהוא כצ"ח, נמלא דצ"ח גופא הוי משלם יותר ממה שהזיק דמה לי אם לא היה צריך לשלם כל כך או לא היה שייך כלל עליו חיוב לשלם.

אמנם לכאורה יקשה דהא צושת ונער אינו קנס אש"ג דלא לקח ממנו שום ממון, הרי דשייך להיות דין ממון על חיוב שאינו צ"ח מחמת שהפסיד לו ממנו. יש לחלק דצושת וכל שאר חיובים אף שאין זה ממון מ"מ הא לקח ממנו דבר אלא דהתורה חידשה דחייב צ"ח כאילו מה שלקח ממנו היה ממון, אבל כאן דהעבד

ראשונים שם [ובש"ך סי' ל"ז ס"ק ל"ב הביא ד"ש חולקים דס"ל דרק צדיינים מהני סילוק ולא צעדים], אפשר לומר דבהתרו בו ונחפיים התוצע ומחל לנחצב או שהנחצב שילם אח"כ דאז כבר יכולים להעיד, וכמו שהסביר הרמב"ן שם דלא שייך תחילתו צפסלות כיון דלגבי מי שנוגע כעת הממון לא היו פסולים מעולם, וא"כ גם אם קרוצים לתוצע אבל כעת אינו נוגע כלל לקרצו ולגבי מי שאינו נוגע עכשיו אינם פסולים כלל, וא"כ יוציר שפיר שיוכלו להעיד לחייב מלקות.

אלמא קסבר רבה הכופר צפקדון שיש עליו עדים פטור. יש לעיין לרבה צאופן דאחרי כפירתו יכול עדיין התוצע לזכות ע"י חפירה, אם נימא דלא הוי כפירת ממון, או דמ"מ כיון שאינו יכול להוציא צב"ד הרי זה כפירת ממון.

דאמרי ל"י מתרויין יפח ואמר לכו לא מחד מינייכו יפוי דהו"ל כפירת דברים. וצריטצ"א ביאר דאם ראובן אמר ממני ומשמעון יפח ושמעון אומר רק ממני יפח והנחצב אומר רק משמעון יפוי, נמלא ד"ש כפירת ממון לגבי ראובן לכן דוקא כשאומרים שניהם דמתרויין יפח דתרווייכו מודו אהדדי דמשיהם לזה לכן אין כאן כפירת ממון, וחזקין מזה דאש"ג דאליבא דאמת לדבריו הוא חייב רק לאי מהם ומה דבא"י הזה מודה הא אין הודאתו מחייבתו כלום, דהא שבוטת הפקדון אי"ל לעטון טענתם צב"ד וצודאי אם ישלם להא' יכול הא' הזה לא לחת להשני וכיון דכך הא' יש כפירת ממון להשני, משמע כיון דלפי דבריו כעת אין צדעתו של הא' לכפור להשני לא הוי כפירת ממון.

תוד"ה היזד וכו' דמי יודע שכם יודעים לו עדות. צמכרש"א הביא קושית מהר"י בן לב דהא אפשר שכם ראו העדות יחד עמם, ואש"ג דלפי"ז הרי העדים שכופרים הוי רק כפירת דברים כיון שהמתרים יכולים להעיד, הא רב כהנא ס"ל דאש"ג ד"ש עדים שיודעים מ"מ

שבוטת על פרוטה, ונפק"מ לענין חיוב אונסין דהא מצוה צב"ק דף ק"ו דנחצב נעשה גזלן וחייב צאונסין אף אם היה עומדת צאגם צשעת שבוטת, ומסתבר דחיוב אונסין זה שבה ע"י שצבוטתו נעשה גזלן, לא יעשה גזלן ע"י שבוטתו של פחות מנשי"פ, וא"כ נקרא שפיר דפטור מקרן כיון דגם קרן אינו משלם מחמת השבוטת דהא לא התחייב אונסין ע"י השבוטת. וכן קושיית המחנה לוי היתה לריבך להיות, דבהתרו בו, אם חייב מלקות, למה יש סבא דיתחייב קרבן כיון דלא יתחייב קרן ע"י שבוטתו דהיינו אונסין דאין לוקה ומתחייב, א"כ אין כאן חיוב קרן וממילא לריבך להיות פטור מקרבן. ולא הולך להקשות רק מחמת דפטור מחומש חיפוק ל"י מחמת דפטור גם מקרן. (מהדו"ק)

אמרוהו רבנן קמיה דרבה אמר לכו מכלל דכי לא אתרו בו ואיכא עדים חייב. צריטצ"א צשם הרב אצ"ד הקשה דמאי ראייה דרב כהנא ס"ל דממון שיש עליו עדים חייב מדהתרו למלקות הרי שיש עדים להעיד, ולמה לא יוציר דהקרוצים של התוצע התרו בו דלגבי הממון אינם נחמנין להעיד ופלגינן דיבוריה, ולענין לחייב את הנחצב מלקות נאמנים דרחוקים הם לגבי הנחצב, ולשיטת הסוברים דרק צב"ד אמרינן פלגינן דיבוריה משום שאינו עד כלל משא"כ צפסולים אחרים אמרינן עדות שבעל מקלחת בעלה כולל א"ש, אבל הוא הוכיח דאינו כן וס"ל כהרמב"ם והחוס' צסנהדרין דף ע' דאמרינן פלגינן דיבוריה גם צקרוצים, וחילק מהא דאמרינן צירושלמי דקרוצים לאחד פסול כל השער אפי' למי שהם רחוקים, משום דשם היתה מחנה אחת לשניהם צלי שסיימו חלק לזה וחלק לזה משא"כ כאן שייך לחלק ופלגינן דיבוריה.

ובעין זה יש להקשות לפי מה דמצוה צב"צ דף מ"ג דעד שראה עדות צמן שהיה נוגע ונסתלק מנגיעת הממון דלא צעי תחילתו צכשרות צכ"ג וכמו שכתבו החוס' ועוד הרבה

בשבעת העדות לשבעה ולעדות דמי יודע שהם שיקרו, ותירלו כגון שיש עדים שהי עמהם בשעת מעשה. [ומה שיקשה דאולי שכתו אז כמש"כ החוס' כאן דלכך לא ילקו וה"י לא יפסלו ע"י צר"ן לקמן ובש"ס וילגל הוא בדף כ"ח ע"ב וז"ע]. ועדיין יקשה לרצה דס"ל דאם יש עדים אפי' אינם צאים לצ"ד היו כבר רק כפירת דברים א"כ הא ה"י רק כפירת דברים וה"י שבעה ציטוי, ואיך יאזייר דין המשנה וצ"ל לרצה דאיה"כ דהתנא רק אומר דשבעה העדות ג"כ יפסלו אבל באמת יתברר שה"י להשבעה דין שבעה ציטוי.

תוד"ה מאי אינו לוקה וכו' דכי מייתי נמי בשוגג קרבן לא מייתי אלא למיחל עליה נזירות טהרה כדמסיק. וז"ל דמ"מ צריך פסוק דבפסח לרבות אונס וכן ללמוד ק"ו דחייב צמוד כיון דמצינו קרבן צרוב מקומות רק בשוגג אע"ג דשאי קרבן זה מכל קרבן דכל קרבן בא לכפר וכאן כדי שיחול נזירות טהרה מ"מ הו"א דקרבן חייב רק בשוגג כמו קרבן שצא על חטא.

תוד"ה פרע ללוה צטער ולוה צעדים כגון דאמר לא לויתי דכאומר לא פרעתי דמי. היינו דלולא זאת הא אפי' אם יעידו עדים שלוח אינו מחויב עדיין. והנה יש להסתפק מה דכשיש עדים אינו חייב אי משום דטענתו הא יכולה להכחש וממילא טענתו אינה כפירת ממון, או משום דיש לו הוכחות שחייב לכן אינו כפירת ממון, ולהלכך הראשון ה"י אפשר דאפי' אם באומר לא לויתי לאו כאומר לא פרעתי דמי היינו דיכול לטעון אח"כ פרעתי הא מיהא דטענתו הא תוכל להכחש ע"י העדים ואין זה כפירת ממון נהי דיכול אז עדיין לטעון טענה חדשה דפרע הא מיהא דבטענה שטען כעת לא יוכל להפער, וע"כ חזינן מהחוס' דלא מחמת דטענתו זאת אינה טענה שיוכל להפער על ידיה אלא משום דיכול ממש לחייבו לכן לא תחייבו כפירתו זאת ק"ש. וכן מצאנו דרש"י ד"ה מכלל.

חייבין ולא הוי כפירת דברים. וחזקו צמח"ש"א דהיכא דאיתנהו קמן הא כתבו החוס' לעיל דאז לכו"ע הוי כפירת דברים, וע"כ דהמתירים אינם אלו דראו צידד עם העדים, אלא דהקשה דא"כ גם צפקדון ע"כ העדים המתירין אינם אלו שראו דא"כ הוי כפירת דברים וא"כ הא מי יודע שיש לו פקדון אלא.

ויש לומר דשאני שבעה העדות דעמי כפירה צצ"ד וע"כ ז"ל דהתראה חכ"י צצ"ד לפני הכפירה ואז הא כיון דהוי קמן הוי כפירת דברים אבל צפקדון הא יכול להיות דיתרוכו שלא צצ"ד וכה"ג לא מקרי דהוי קמן כיון דשלא צפני צ"ד התרו צו. ואולי זה כונת המהרש"א ז"ל צמח"כ ויש ליישב, ושור"ר שכ"כ צמח"ש"א דעמי להגרי"ח קניצסקי שליט"א. אלא דעדיין ל"ע לפימח"כ חוס' לעיל ל"ה ע"ב דהשבעה אינה לריבא להיות דוקא צצ"ד א"כ הא שייך התראה לפי"ז אלא דרש"י פליג בזה וס"ל דגם השבעה צריך להיות צצ"ד בשבעה העדות עיין רש"י דף ל"ד א' ד"ה ואינו חייב. אלא דגם לחוס' ל"ע איך נדע שהעדים שנשבעו שיקרו נהי דלא הוי התראה ספק מחמת דהמתירים יודעים מ"מ אולי באמת לא ידעו ואע"ג דהעדים מעידים אח"כ שאלו נשבעו לשקר דהם ידעו עדות הא כיון שהם מכחישים הוי תרי ותרי.

ועיין בכתובות דף כ' דתרי ותרי והעדים שהוכחו מודים להמכחישים מהני הודאתם להאמין להכת השני אע"פ שאינם יכולין לחזור מעדותן כמו שהצאנו שם באילת השחר צ"ס שער משפט סי' כ"ט סק"צ א"כ אפשר דאח"כ הודו להמתירים שהם שיקרו ואז נאמנים הכת שאומרים שידעו. ומ"מ מסתבר דכה"ג לא ילקו, דמה דמהני הודאתם הוא רק להוריד הכשתן ועדותן וממילא יש להעדים השניים נאמנות אבל לא דע"י ילקו הראשונים. אלא דיש לומר דע"כ כל עד נשבע רק שהוא לא יודע, נמלא דהוי תרי אחד תרי אחד.

והנה במאירי צמח"מ צ"ק דף ק"ה ע"ב הקשה צ"ס רבותיו דאיך יאזייר שיפסלו

ה"ב כדרכינא. מה שהקשה בגליון הש"ס דגם בענין מלקות משכחת לה, היינו כמו שביארו לי דקושיא דא"כ מנ"ל לרצה דרז כהנא ס"ל דכופר בממון שיש עליו עדים חייב הקרנן שצוה דלולי יצויר הצעיא צאופן שהתרו צו העדים שלא יודעים שזה פקדון דהעדים שידעו שזה פקדון היו אז בשעת השצוה קרובים בנשותיהם ומ"מ שיך לדון אי לוקה או חייב קרנן או חייב שניהם כיון דהעדים אח"כ כשנתחקו מעידים שמר הדבר הזה לפקדון לפני שנעשו קרובים בנשותיהם, ולכן אי לא אתרו ביה ודאי ה"י חייב קרנן כיון דאז לא ה"י עדים שיכולים לחייבו לשלם הפקדון.

וצ"ל דהא דהוצרך לומר שיש עדים על שעה שנשבע ולא סגי במה שאמר גנבתי דהרי מזה ע"כ שה"י לו פקדון וכיון שאח"כ העידו עליו הרי ידיעין שנשבע לשקר, דזה אינו דהא אז לא ה"י שיך לחייבו כפל אם צאו עדים לפני שהודה אח"כ דהא רק ע"י דיבורו אנו יודעים שנשבע ה"י אאלו הפקדון.

כופר בממון שיש עליו עדים חייב. צרא"ש הביא שיטת הרמב"ן דלכן חייב ק"ש בממון שיש עליו עדים וכן חייב שצוה במודה במקלף כיון שעכשיו ח"א לגבות כיון שלא צאו העדים אין כאן כעת שעבוד קרקעות, ובהא דבעלאת עדים שנשבע מה"ת כתב הר"ן בריש שצוה בדיוקין דמיירי דטען לא לויתי וצאו עדים שלוח אצל אין יודעים אם פרע או לא דממנו יכולים לגבות משום שכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי אצל מלקוחות ח"א לגבות. יש להבין למה ח"א לגבות מהלקוחות הא צלויתי ואיני יודע אם פרעתי מצואר צ"ק דף קי"ח דחייב וא"כ מה נפק"מ הוא או הלוקח, כיון דעל הקרקע הזה היה שעבוד וספק אם שלם הלוח ונפטר מהשעבוד או לא ולמה לא יוכל לגבות מהלקוחות [וכעין זה כתב הקובץ שיטורים ח"ב סי' ג' אות ע' דמהאי טעמא לריך להטעם דחשש קנוינא עיי"ש]. כן

ע"ב. צעה"צ שטוען טע"ג בפקדון וכו' ה"י כדרכינא. בגליון הש"ס מפרש דכס מעידים רק שזה פקדון ויש עדים אחרים שמעידים שנשעת שצוה היה צידו וע"י שתי הכחות הוי טע"ג וחייב כפל, אלא דמשמע מדבריו שזה לא פשוט שילמדו דיש להסתפק באומרים עדות על אחד שהיה פעם קרובם אלא דראיתם היתה בשעת שאינו קרובם כגון שיש עדים שכל היום לא ילא שום דבר מצית האיש הזה ויעידו עדים אחרים שצסוף היום ראו החפץ ציד פלוני גס בתחילת הלפ"ז ע"כ היה החפץ ציד פלוני גס בתחילת היום כיון שעדים מעידים שלא ילא שום דבר מצית האיש במשך היום והעדים האלו שמעידים שראו החפץ צסוף היום צידו היו קרובים צצוקר, דיש סברא לומר כיון דעדותם לריך להועיל על הזמן שהוא לא יועיל, או דילמא כיון דראיתם היה שנשעת כשרות אע"ג דע"י זה ילא עדות על זמן שהוא קרובם מהני, וזה מה שהתכוין הגל"ש להוכיח מכאן דאע"פ דעדותם לריך להועיל על שעה שהיה קרובם מ"מ נאמנים.

יש לעיין בהא דמכות דף ה' דמעידים דצנפרא היו צסורא וראו שפלוגי הרג את הנפש והזימום דצפניא ראו אותם צנברדעא צאופן דלא היו יכולים לראות את הריצה דנהרגים המזמנים, ויש להסתפק אם המזימים היו צנפרא קרובים דנמלא דעדותם לריכה להועיל שצצוקר העידו שקר שאז היו עדיין קרובים, אם נימא דמ"מ כעת אינם קרובים ויכולים לומר גס על שעת קורבה, או דנימא דכאילו אז היה שעת ראיתם דצוה שרואים אותם צפניא במקום פלוני הו"ל כאילו ראו צנפרא אז את המזמין, שאינם יכולים לראות את המעשה.

העירוני דמנא ל"י לרצה דס"ל לרז כהנא הא דכופר בממון שיש עליו עדים חייב דלולי צצית ר' כהנא צאופן דנשבע דהחזיר הפקדון והתרו צו שנשעת שצוה ותיקף אח"ז ראו את הפקדון אאלו צאופן דנתברר כעת ששקר ומ"מ שנשעת כפירה לא היו עדים שידעו שלא החזיר הפקדון, וזה כעין קושיא בגליון הש"ס.

יש לעיין למח עדיף שער גרובת מלקוחות דהא החזקה דשטרך צידוי מה צפי היא הוכחה דאם לא כן למח השארת השטר צידוי, או לפי מה שכתוב בשם מרן הגר"ח או הגר"ז ז"ל בשיטת הרמב"ם דנותן לו השטר להיות לו לראיה ונאמנות כל זמן שהוא צידוי, וכל זה שייך רק לגבי הלוה אבל לגבי הלוקח למח לא יוכל לומר אולי שילם לך ומח שהלוה לא לקח את השטר משום שלא איכפת לו אממונו או שרואה לחייב עצמו אבל איך זה ראייה שהוא לא שילם באמת ואיך אפשר לגבות מלקוחות. משמע דהוי חזקה דאדם לא ישאיר השטר אצל המלוה בחנם וזה עדיף מהודאה של הלוה דבהודאה של הלוה חיישין לקונויה וזה לא א"ש לפי הטעם דהוי כנותן לו נאמנות דזה שייך רק על עצמו ולא על הלקוחות, וגם אע"פ באומר לא לויית דדוחק לומר דגם אז שייך קונויה, וא"כ יגבה מכה"כ כמו בשטר.

שטרא נמי עמיד דמירכס. הגב' יש לפרש דקושיתו היא דאם זה דעמיד דמיתתי עושה לכפירתו כפירת ממון א"כ גם בשטר אפשר דמירכס, אלא ע"כ דלא מפני דעמיד דימותו לכן זה כפירת ממון אלא משום דמיקרי כפירת ממון אע"פ דיש אפשרות לגבות ע"י עדים, או דגם אליבא דאמת כל הטעם דהוי כפירת ממון הוא משום דשמה לא יסידו העדים [וכן מבואר ברמב"ם סוף פ"ח משבועות] ושמה יאצד השטר, ואע"פ דזה חשש רחוק מאד ואנשים לא חוששים לזה דהא אדם מלוה מעותיו על שטר ואינו חושש שמה יאצד, מ"מ כפירת ממון מקרי כיון שאינו כל כך בטוח ממש שיוכל לגבות, ולכן בשטר פטורו רק משום דהו"ל שטבוד קרקעות.

הבופר בשטר פטור וכו' דהוי שטר שטבוד קרקעות ואין מציאין קרבן על כפירת שטבוד קרקעות. בפשטות לא מיירי ביחוד כלי דאי ביחוד כלי הא תוצע רק את הכלי, ואין כאן תביעת קרקע, וגם לא מיירי ביחוד קרקע,

דא"כ הוי תביעת קרקעות ולא שטבוד קרקעות, ולי"ע לשיטת רש"י ותוס' צ"מ דף מ"ח דק"ש הפקדון אינו חייב אלא ביחוד כלי וא"כ צין כך פטור, ואפשר לומר דמיירי ביחוד כלי, אלא כיון דהטענה וכפירה מבח שטבוד שטר, לכן הו"ל כפירת שטבוד קרקעות דעיקר דין תביעתו מבח השטר שזה שטבוד קרקעות. והנה הרא"ש הביא בפירקין שיטת הרמב"ן דס"ל דחוצע בשטר וגאצד השטר כיון דבמציאות א"א לגבות קרקעות אין כאן כפירת שטבוד קרקעות, והרא"ש חולק דמ"מ תביעתו היא תביעת קרקע. הרי דס"ל לברא"ש דאזלינן בחר עיקר תביעתו אע"פ שבמציאות תוצע רק מטלטלין, וכו"כ אפשר לומר בספרת רש"י ותוס' דאע"פ דיחיד כלי מ"מ עיקר תביעתם הוא מבח השטר דהוא ש"ק וכן הכפירה, ומיכו לא דמי דהתם אליבא דאמת גם כעת מגיע לו לגבות מהמשועבדים, משא"כ כאן, וגם לא דמי למח דס"ל לברמב"ם צפ"ה מה'ל' טוען ונטען ה'ל' צ' בטוען דחפרת לי שתי צורות והוא מודח באחת, דהתם תביעתו מחמת דחזקת לו קרקע אבל כאן למח זה יהי דינו כתביעת שטבוד קרקעות. ועי' בתוס' כתובות דף מ"ב ע"א צ"ה מאי דמבואר דאע"פ דיחיד כלי ומעות קונות מה"כ מ"מ דין קנס עליו לענין ק"ש עד שיגבה, היינו כיון דכל קנינו הוא מבח דין זכותו צממון שחייב לו זכותו אינה אלא קנס, ה"נ אפשר לומר דזכותו צבכלי מבח שטבודו ושטבודו הוא ש"ק, ולי"ע.

צ' ובעיקר מאי דחוצע בשטר הוי שטבוד קרקעות, אע"פ דהא ודאי אין תביעתו על מה שקנו הלקוחות קודם דהא זה לא שייך לחצוץ ללוה אלא מה שיוכל לגבות מהקרקעות האלו שנמלאים כעת ציד הלוה אפי' לכשימכרו, וא"כ צ"כ מה שהביא הרא"ש בשם הרמב"ן דתוצע ואין לו שטר כיון דאינו יכול לגבות קרקעות אין כאן שט"ק, דמ"ש דהא על מה שמכר קודם גם כשיש לו השטר אין שייך לדון על תביעת הקרקעות האלו דהא צוה לא שייך לחצוץ את הלוה, [וכן הקשה צבכלות יעקב צ"מ סי' ו'], ולגבי תביעתו צקרקע

שיקנו לקוחות מכאן ולהבא הא ע"י הודאחו יוכלו לגבות מכאן ולהבא קרקעות אם יעמיד עדים שראו שלא פרע בנתיים, וכן קשה מה שכתב הר"ן בריש שבעה בדיונין דהא דחייב שבעה דאורייתא דבעדאת עדים ולא הוי שפ"ק דמיירי דהוא אמר לא לוייתו והעדים מעידים שלוב ואינם יודעים אם פרע או לא אלא כיון דהאומר לא לוייתו כאומר לא פרעתי דמי ועפ"י א"א לגבות מהלקוחות, דמ"מ ל"ע דמכאן ולהבא יוכל לגבות מה"א ממנו שימכור כל שיעמיד עדים, שלא פרעו מכאן ולהבא. (מהדו"ק)

משום דהוי שטר שצד קרקעות ואין מצאין קרבן על כפירת שצד קרקעות. מלשון זה ה"י משמע דיש דין מיוחד דאין חייבין קרבן על כפירת שצד קרקעות, אבל בריש"י משמע משום דאין חייבין שבעה על שצד קרקעות, והיינו דאע"ג דגם בנשבע מעלמו יש דין ק"ש הפקדון מ"מ בקרקע דנחמטע לגמרי משבעה גרע דע"ז אין חיוב ק"ש כשנשבע לשקר, וכן מבואר בחדו"ה מנהיגין דהעטם דפטור מקרבן משום דאין חיוב שבעה על בקרקעות.

ויש לענין לפ"י לשיטת החס"י דב"ב דף ל"ג דנשבעין שבעה היסת על קרקעות דמדרבנן נשבעין על קרקעות, וכיון דלענין שבעה בעדות ומסתמא ה"י לענין שבעה הפקדון סגי מה דמדרבנן הוי כפירת ממון כמבואר בחס"י לעיל דף ל"א ד"ה ורבנן, א"כ עכשיו ה"י שייך לחייב ק"ש הפקדון גם על קרקעות כיון דאין דין מיעוט מיוחד לענין קרבן אלא מחמת דאין נשבעין וכיון דבעת נשבעין והרי זה דבר דחייב ע"ז מדרבנן שבעה א"כ יתחייב גם קרבן, או דאפשר דכיון דלקמן דף מ"א מבואר דצא"ו רואה לישבע לא נחמין לנכסיו לכן חיוב שבעה כזאת לא סגי שיהי כאומר חיוב שבעה בדרוש לענין שיהי חיוב קרבן שבעה.

עוד יש לומר דצא"ו רק דמהני מה דמועיל עדותו מדרבנן כגון צעדי מיתב להחיר את אשתו להנשא, כיון דצמאיאות ה"י מועיל

עדותו, אבל כאן לענין קרבן שבעה הא חייב כלל שיתחייב ממש שבעה דהא אפי' כופר בכל ג"כ חייב ואפילו בלי שתצטווהו אם נשבע וכפר חייב אלא דבעי שיהי דבר שנאמר בזה דין שבעה וע"ז לא מהני מה שחייב מדרבנן לעשותו דבר שחייב ע"ז. שבעה ולכן יפטר מקרבן גם אחרי התקנה שתקנו שבעה היסת.

והנה ברמז"ס פ"ה מטוען ונעטן ה"י ב' כתב דצתובעו שחפר ה' צורות והוא מורה צ"י חינו חיוב שבעה החורה. והראב"ד השיג מחבלת צ"י שנים והוא אומר חבלתי א'. וע"י מש"כ בזה צידודשו רצנו חיים הלוי.

ואפשר לומר בשיטת הרמז"ס דהנה הראב"ד השיג וס"ל דזוקא בזה חצו למלואת החפירות הוא דאין נשבעין. וכבר נתקשו דאין כזה חיוב, עכ"פ יש לומר דדעת הרמז"ס דבדבר ששייך להשלים מחויב צאמת להשלים מה שבהסיר לו, אלא דע"י שיתן לו הדמים הוי כמשלים חסרונו, וכ"ז שייך בחפירות קרקע אבל בחבלה וכן בכל תביעה דלא שייך להשלים מה שחסר, גם לברמז"ס דמי קרקע לא יהי דינא כקרקע.

והראב"ד ה"י יכול להקשות גם מהא דחייב ק"ש בצאנסת ופתית בתי וכן בחבלת צ"י והוא אומר לא חבלתי, אלא דעדיפא ל"י להקשות מהא דמיירי ברמז"ס לענין מודה צמקל, וס"ל דרק כשתובעו למלואת החפירות הוא דהוי תביעת קרקע ולא כשתובעו דמים, דתביעת דמים לא מקרי כתביעת למלואת חסרונו בקרקע.

תוד"ה מיעט וכו' ומיהו לצדוק דמסיק דלענין השבחה דוקא פליגי. מבואר בדבריהם דאע"ג דבצרייתא מיירי לענין השבחה מ"מ הדרשה דכלל ופרט דמתמעט שטרות היו יכולין להעמיד לענין חיוב קרבן אבל למסקנא דלענין קרבן כולם מודים דמתמעטו אפי' קרקעות רק לענין השבחה כשנשחטו פליגי קשה להם. ויש לענין למסקנא דקאי לענין כשנשחטה מה שייך בשטר כשנשחטה, דצמלא קרקע דהדין ודברים

לכל א' וא' לחייב על כל אחת ואחת קרבן הא
לא הזכיר שם לכל אחת.

ואין לומר דבאמת אמר שם לכל אחת ואחת
דא"כ העיקר חסר, ובשלמא זכולי דוכתא
דמשמע דסגי בשצוה לאור זלי שם או כינוי
כדוכותי הר"ן צריש מס' נדרים, יתכן הרמב"ם
דמיירי לענין איסורא צעלמא, אבל כאן דמיירי
לענין חיובא איך מהני זלי שיאמר שם או כינוי
לכל אחת ואחת.

גם ל"ע אם יש לומר דכדי לחלק סגי באמירה
שצוה לכל א' גרידא דאז מחיחס כזר השם
או הכינוי לכל א' בנפרד, דהא יותר משמע דס"ל
לר"ש דלא סגי להתחייב הרבה קרבות כל זמן
שאינו אומר דיבור שלם של שצוה לכל א' וא'.
וב"ז יקשה ג"כ למש"כ צ"ח ס"י רל"ז לתרן
שיטת ר"ת דמושצב מפי אחרים דצ"י שם,
מהא דהקשו עליו הר"ן צריש נדרים ועוד
ראשונים דהא סוטה מושצבת מפי עצמה כיון
דאומרת אמן, ותימן דלר"ת הכונה מה שנשצב
לא מרלון עצמו רק ע"י שמשציעין אותו שלא
מראונו כגון שצוה העדות והפקדון וכן שצוה
הכהן שמשציע הסוטה ע"ז הוא דציעין שם או
כינוי. ויקשה מכאן לר"ש למה מהני מה שאמר
שצוה באמנה דהא אייריין בשצוה העדות או
פקדון דכדי להתחייב לריך שם או כינוי ואיך
יתחייב ע"י שיאמר שצוה זלי להזכיר שם
כל פעם.

רש"י ד"ה חטה. שפירש דאם טענו חטה הרין
הוא כטענו חטין. ופי' הריטב"א דכונתו
דכשתוצעו חטה והוא משיב אין לי חטין ס"ד
דכו"ל כאומר דאין לו הרבה חטין אבל חטה
א' באמת חייב כדברי התוצע קמ"ל דגם התוצע
תוצע הרבה חטין ולכן חייב. ול"ע דממ"ג אם
אליבא דאמת אינו חייב אלא אחת מה איכפת
לן מה דהתוצע תוצע הרבה, וע"כ דיש לו
הרבה חטין, א"כ אפי' אם אין התוצע תוצע
יותר מחטת מ"מ הא כופר בזמון, דהא בשצוה
הפקדון חייב גם זלי תציעה כלל. ועכ"ל כמש"כ
הרמב"ן לענין הא דאמרין לר"ש דרק קנס הוא

הוא על טעם הדבר שגזל דהגזל רואה הקרקע
שגזלו ממנו שייך לדון משום שינוי אבל בשערות
הא אין הנידון על הנייר אלא על כח גבייתו
ואם נשתנה ע"כ הכונה שאינו ראוי לגבות ואז
הא כמו שגערף הוי, כיון דאין המבוקש הדבר
מאד עצמו ומה שייך לומר הרי שלך לפניך דזה
שייך על הנייר אבל לא על כח השער שבו.

שם תוד"ה מיעט צסוכ"ד כתצו דאפשר לחייב
גזל שטר באונסין אע"ג דמזיק שטר פטור.
וזה אפשר להצין לסדרת רב צסוכדרין דף ע"ז
דכצא צמחצרת צדמים קניניה, ופירשו צזה
דכל גזלן קונה את כל החפץ להיות שלו ממש
וצע"ס מתחייב צעד זה כסף ככל קונה חפץ
שנריך לשלם דמיו אלא שצ"ז שישנו צעין רמיא
עליו החורה להחזיר החפץ אבל כשנאנס חייב
לשלם מכה קנייתו שקנה אז את החפץ, ולכן זלי
שמייעט החורה אותם מחיוב אונסים היה
שייך שפיר חייב עליהם אע"ג דמזיק פטור, אבל
לרצא דפליג עליה התם קשה איך היה הו"א
לחייבו מטעם גזלן.

יש מקשים לפי"מ דפסקין דשערות אינם נקנים
אלא בכתיבה ומסירה א"כ איך יעשה מעשה
גזילה בשערות. ואפשר לומר דמיירי צשטר
שכתוב צו שמתחייב לשלם לכל החופסו ולכן אין
לריך כתיבה, דהא כל העטם דצעי כתיבה משום
דמשחצבד רק למלוה משא"כ צאופן הזה כל
שלוקה את השטר הוא קונה לגבות צו ולכן זלי
שמייעט החורה שייך לחייבו באונסין ע"י
גזילתו. אמנם עימש"כ צב"ק ס"ב ע"ב לישב
זה צדרך אחרת.

דף ל"ח ע"א. ר"ש אומר עד שיאמר שצוה
לכל אחת ואחת. הנה שיטת
הרמב"ם צפ"צ מהל' שצוהות ה"ל ד' דנשצב
ולא הזכיר שם או כינוי אסור לעבור על שצוהות
אבל אין חייב קרבן אלא לוקה, וא"כ לר"ש דס"ל
דלא מקרי הרבה שצוהות אא"כ יאמר שצוה
לכל אחת ואחת למה מועיל מה שאומר שצוה

כמו כאן, אבל לשון קושייתם כאן דכחצו כיון דפרעיה, ולא הזכירו דעמד דדיון, משמע כיון שנתן לו כלי ממש והקנה לו, לא שייך שאם יודה יפטר, ולפי"ז אם אחד שילם קנס לפני העמדה בדיון, שפיר זוכה אע"ג דלא היה מחויב אפי' לנאת ידי שמים, כמו שהוכיחו הראשונים בצ"ק ע"ד ע"ב מהא דטנזי עבד ר"ג, ומ"מ אם שילם לו בתור קנס יזכה, ולא שייך אח"כ להודות ולהפטר, ולפי הפשט הזה אז לפי תירוץם כאן לא יקשה מהא דאין דאם מקנה דשלכ"ל כמו שהקשו שם בכתובות כיון דשייך גס כעת לשלם הקנס א"כ מיירי דנתן לו הכלי לשם תשלום הקנס ואם יחייבוהו צ"ד אח"כ אז כיון דשייך לשלם כעת אין כבר דשלכ"ל וצ"ע. ועיי' בקוב"ש כתובות שם.

ע"ב. קנס הוא תוצע. צרמצי"ן ביאר דכונחו לכפור רק מה שתוצעין ממנו, וגרע מאס הי' כופר בלי תצעה כלל דלא חייב. ויש לעיין היכי מיירי אי דידע בעצמו דהתכוין לכפור בכל לא מסתבר לומר דיהי' פטור כיון דדעתו בכפירתו הבושת ופגם, ומסתמא אם באמת התכוין חייב ק"ש, וא"כ יש לעיין אם לרצון כיון דיש לנו להבין דכונחו לכפור גס הבושת ופגם לכן חייב אע"ג דהוא עושה דלא חשב לכפור. או דמיירי דהוא לא זוכר איך היתה כונתו ואזלינן לפי מה שצריכים להבין מכפירתו. ולפי"ז אם ידע שהתכוין לכפור בושת ופגם חייב, ואם ידע שלא התכוין לכפור בושת ופגם פטור, רק דאינו זוכר, ויש לעיין למ"ד קנס קא תצע ורק זה הוא כופר וכן לדיון אם יאמר בפירוש דתוצע רק את הקנס נמלא דאם טענו בצ"ד וכפר ואח"כ יטעון פרעתי את הבושת ופגם לא יהי' מוחזק כפרן, וגם לא נימא ע"ז כל האומר לא לוייתי באומר לא פרעתי דמי, כיון דלא הי' כלול כפירה על הבושת ופגם. ואע"ג דלעיל דף ל"ד ע"ב מבואר באומר לא הייתי בלד עמוד זה דאם לא הוי אמרינן דמלתא דלא רמיא עלי' לאו אדעתיה הי' נעשה כפרן, אע"ג דזה מלד עלמו אינו כלום, דשאני התם שזכ עטן כדי

תוצע דאע"ג דלא לריך דוקא תצעה מ"מ כשתוצעין אותו כונחו לכפור רק מה שתוצעין אותו וכיון דתוצעין סוג חיוב קנס לכן אין כפירה ממון על הבושת ופגם, הי' נימא דנשבע שאין לו חטה אי' שתוצעו. [ושז' העירוני לכתאורה יש כאן שיבוש, וצ"ע עדיין].

פרוטת מכולן מנערפת. עיין ברש"י דמבואר דלגבי השבועות הפרטיות אינם מנערפות לחייב אם יש כבולס יחד שו"פ. ויש להוכיח דאין החיוב צעד כפירה ממון שפ"י שצוה דא"כ מה לי אם היה ע"י כמה שבועות הא מ"מ היה כאן כפירה ממון ע"י שצוה, אלא ע"כ דהחיוב צעד שצוה שהיה זה כפירה ממון וכיון דכל שצוה צפ"ע אינה של כפירה ממון לא חייב על זה קרבן.

אמר לאי מהן שצוה שאין לך בידי פקדון תשומת יד גזל ואצידה ולא לך ולא לך מהו אחדא מחייב. היינו דיתחייב רק שמונה או עשרים, ופשע דחייב בעשרים. וצ"ע דהא אף דבדעתו שיהי' כאילו מפרט מ"מ סוף סוף הו"ל שצוה חדא דהא אם אי' יאמר דהריני רואה שיהי' עשרים שבועות וכי יתחייב עשרים קרבנות, ורק בפירע ממש חל דין שצוה על כל פרט אבל איך זה יועיל לעשות לגבי השני והשלישי והרביעי והחמישי ד' שבועות לכל אי'.

תוד"ה אנסת, לפי החוס' צ"ל דהיה יחוד כלי גם על הבושת ופגם ולכן חייב לרצון ק"ש, ומיכה צ"ל דלא היתה שומא עדיין בכמה הבושת ופגם דאם היתה שומא א"כ גס הבושת ופגם קיין ולמה ס"ל לר"ש דאינו תוצע הבושת ופגם כיון דלא קיין, וצ"ל דס"ל לר"ש דאע"ג דכבר ייחד לו כלי על הבושת ופגם מ"מ אינו תוצע את הכלי אלא נגד השינוי דקנס ולא כנגד הבושת ופגם.

והנה כאן קושייתם כיון דאינו חייב אלא א"כ ייחד לו כלי כיון דפרעו תו לא מיפטר בהודאה, אבל בכתובות דף מ"ב הקשו כיון דאיירי דלא עמד בדיון מה שייך יחוד כלי ותירצו

לפנור עלמו על הטענה שתובעין אותו, אבל כאן שלא בא לעטון כדי לפנור עלמו מהבוסת ופגם בטענה זאת אפשר דלא יהא הוחזק כפרן לגבי בוסת ופגם, ולגבי הוחזק כפרן בא לריך שהוחזק כפרן בממון הזה דוקא דכשכפר בממון אחד לא נותן לו דין הוחזק כפרן לשאר דברים, ולי"ע דזה.

לא שציק אינש מידי דקיץ. מבואר דאע"ג דלדברי הנשבע משמע דאינו חייב כלום מ"מ כיון שאין בדעתו לכפור את זה כעת אינו חייב והנשבע מכיון בכפירתו רק למה שתצטרכו [כמבואר ברמב"ן וריטב"א]. ולי"ע דנמשציע עד מיתה למה לא נומא דחושב העד דעיקר כונת התציעה הוא להעיד שתוכל להנשא, ואי דמיירי דאמרה כפירות דתובעתו צשציל הכתובה

יקשה לפי דברי הנימוק"י בשם הריטב"א שצביא הרש"ש לעיל דף ל"ג דע"א שצא להעיד על הכתובה אינו נאמן, ומה שהירץ דתובעתו להחירה ומ"מ כיון דיש בזה ממון חייב לא יעלה ארוכה דהא חזינן דהיכא דאין ראי' דצא לישבע ולכפור את הממון. אינו חייב בכפירתו ק"ש. אמנם כבר כתב הריטב"א לעיל דף ל"ג דבעדים ודאי תובע את העד להעיד בכל, שלא יצטרך להטריחו כמה פעמים לצוא ולהעיד, ולפי"ז צ"ל דבעד מיתה דעתה שיעיד על הכל ומ"מ כל ע"א במיתה נאמן אע"פ שדעתה לתבוע את העד שיעיד גם צשציל הכתובה, ורק צאם יש הוכחה שכונתו צעיקר צשציל הכתובה אז הוא דאינו נאמן לדעת הריטב"א ציבמות כמבואר צימוק"י.

פרק שישי

שבועת הדיינין

בדף מ"א דיש התחייבות שצ"ד יוכלו לגבות אע"ג דאליצא דאמת אינו חייב.

האי דיינא דאשבע צה' חלקי השמים, וציארו דהיינו צלי נקיטת חפלא, חוזר. וצמאירי הציא דיש מוכיחים דנשבע שצועה של דברי סופרים לא נעשה חשוד היינו דאנשים קל להם שצועה כזאת, והוא דחה. ויש לעיין אליצא דאמת כיון דגם צלי נקיטת חפלא נעשה חשוד הרי דצעיני האנשים חמור גם שצועה כזאת כמו עם נקיטת חפלא דלכן אם נשבע לשקר חמרינן דחשוד לכל שצועה, וא"כ למה לא סגי לכתחילה צלי נקיטת חפלא דהא חמור צעיני

דף ל"ח ע"ב. מנה לי צידך אמר לו הן אל תתנהו לי אלא בעדים. מבואר דרשצ"א דהרמב"ן ס"ל דהלוא יוכל למחות ולא לקבל עליו להתחייב לשלם בעדים דוקא, והרשצ"א חולק דעבד לזה לאיש מלוה והתחייב עלמו צשעת הלואה לתת כפי דרישת המלוה, ויש לעיין לכל השיטות איך הציאור בהתחייבות הזאת דאין לפרש דעל הצד שיתן שלא צפני עדים הוא מתחייב לתת עוד הפעם אפי' אם צאמת כבר שילם, דודאי אינו כן, דאם קיבל כבר המלוה ודאי הוי גזנן בזה שתובע עוד פעם, וגם ודאי יש רשות להנצבע להשתמע מלשלם כיון שידוע צעלמו שכבר שילם פ"א, ועי' מש"כ

תוד"ה שזועת כדיינין וכו' דלא נימא נילף שזועת הפקדון משזועת העדות. מכאן דשזועת העדות אשה אינה חייבת ק"ש אפי' במקום דנאמנת כגון צאטע אחר קינוי וסתירה או בעדות אשה שמת בעלה, וכמו שהוכיח הגרעק"א סי' קע"ע ועוד אחרונים, דאם באופן כזה חייבת א"כ איך ס"ד דיהי' דין שזועת הפקדון דאשה פטורה כמו שזועת העדות דהא שזועת העדות היבא גנאמנת חייבת א"כ שזועת הפקדון דלא תליא כלל בגנאמנות יש לחייבה דאין מליאות שהפטר.

תוד"ה לאתפוש. הקשו דשזועת ציטוי שצ"י אחרים נילף מאליעזר עבד אברהם דצ"י נקיטת חפץ. וצ"ע דהא אייריין בנשבע מעלמו או שעה אמן דהוי כמושבע מעלמו כמו שזועת כדיינין ומה שייך דליצעי נקיטת חפלא דהא בלי הנקיטת חפלא אפי' אם לא יועיל בתור שזועת ציטוי לאחרים הו"ל שזועת ציטוי לעלמו, דצדאי בנשבע שלא יאכל ככר זה לא הוקשה להם דיטערך נקיטת חפלא ומה מגרע מה דאומר השזועה לחצרו דבשלמא שזועת כדיינין אמריין דאינו נפטר ע"י שזועה בלי חפלא ושזועת העדות שייך ללמוד שזועה בלי חפלא לא יהיה לה דין כשזועה על תצעתו שיתחייב ק"ש אבל שזועת ציטוי מה שייך שיטערך דוקא נקיטת חפלא. (מהדו"ק)

שם תוד"ה לאתפוש, שהקשו שזועת העדות ופקדון וציטוי מפי אחרים שיטערך דוקא נקיטת חפלא. הנה לפי"ז ע"כ סברו דבלי נקיטת חפלא אין לו עונש כמו שזועה, דאל"ה מאי הקשו דהא אין דין חייב להשביע בעדות ופקדון וכ"ש בציטוי ומאי שייך לתח דינים שיטערך נקיטת חפלא, וע"כ דהוי ס"ל דלא הוי חומר שזועה בלי זה, וכן משמע ברא"ש חלא דאח"כ מסיק ברא"ש דזה רק אסמכתא ועיקר הדבר הוא לעשות איומים, הרי דבראשונה מפרש דזה מעיקר הדין. וצ"ע דמאי יהי' נפק"מ בין מפי אחרים ומפי עלמו דהא הוי מפי אחרים ע"כ

האנשים כמו עם נקיטת חפלא [ועיין צ"מ דף ה' ע"ב צמח דקשו החוס' לכיון דחשוד אממונה לא חשוד שזועתא למח גזון פסול לשזועה, ומה שחילקו שם לענין אחרי שגזל, אשר כל זה לא שייך כאן].

שבועה מעומד ת"ח מיושב. כתב הרא"ש שזועה מעומד דהוי כגמר דין ות"ח מפני כבוד התורה. צ"ע שזועה איך זה שייך לגמר דין דהא זה כמו שפסקו לשלם דודאי כשמשלם אח"כ אין זה שייכות לגמר דין, ואפילו לפי"מ שהציא בשלטי הגבורים דלריך לישבע צ"ד מ"מ מה זה שייך לגמר דין. ועימש"כ לעיל דף ל' מה דחליפה נקרא גמר דין אפי' שהצ"ד אין פוסקין כלום.

וגם לפי"ז לריך להיות כדיינין בשיעור דהא אמריין לעיל דף ל' ע"ב דשעת גמר דין דיינין בשיעור ובעלי דינים בעמידה, וגם התוצע לפי"ז לריך לעמוד בשעה שהתוצע נשבע וכ"ז צ"ע.

רש"י ד"ה דאשבע וכו'. ולא אמריין מה שטעה עשוי וישלם מביתו. אין כונת רש"י דבידון דידן אם לא ה' דבר משנה ה' משלם הדין, דהא יכול לומר מי יומר דבנקיטת חפץ ה' נמנע להשבע וא"כ לכל היותר יש לחייב הדין רק בדיני שמים כהא דע"א שלא העיד דמבואר צ"ק דף נ"ו דחייב רק בדיני שמים, חלא דרש"י בעתיק הדין דהתם, ולפי"ז דברי רש"י על הרי"ף דמשמע דבידון דידן ה' חייב לשלם אם לא ה' חוזר, צ"ע.

והראוני נשער משפט סי' כ"ה ס"ק ט"ו דס"ל לכיון דאחרי שנפסק דפטור ע"י השזועה אין יכולים לחייבו שזועה ונאמנת כיון דאינה שזועה כדן הוא חייב לשלם, נמלא דהפסידו להתוצע ממון. וצ"ע דהא אם האמת הוא כהתוצע הרי עשו רק שהתוצע לא יכול לגזול וא"כ איך נוכל לחייבו להדין דאולי נאמת הנדק עם הנתבע דאינו חייב ממון.

מלוא ואינו כמו לילית שמלואה כל הזמן, וכי יומא דלפור שנתקיים בו פעם שלוש הקן הוי חפלא של מלוא, וז"ל דמלוא מילה הוי כאילו נמשך כל הזמן המלוא ולכן הוי כל הזמן בחפלא דמלוא וכמו שחז"ל בדוד המלך ע"ה שזכויותו במרחץ ראה עלמו ערום מהמלואות וכשנסתכל במילתו שמח הרי דהוי כאילו נמשך המלוא כל הזמן. ואמרו לי שכן כתב במהרי"ח או"י.

דף ל"ט ע"א. ואין צערו חלא קרובו. לא נחפרש מי נקרא קרובו. לענין שיעגש עצורם. והנה מוקמינן לקמן דמיירי שאין בידם למחות, ולריך טעם למח לפי"ז נעגשים בחטא, אמנם כיון דאמרינן דכלל עבירות ג"כ נעגשין משפחתו מפני שמחפין נמלא דאפילו דאין בידם למחות מ"מ נעגשים עצור שמחפין חלא דצטאר עבירות לא נעגשין דצינא דיד' וכן נעגשין דצינא וצחומר כמו שהוא נעגש, א"כ יש לומר דתלוי בזה דכל קרוב שמחפה הוא וכלל בבעגש החומר כמו הנשבע עלמו.

והנה חזין מכאן דקרוב רואה לחפות על קרובו, ואע"ק על הא דאמרינן דצ"צ דף קנ"ט דקרוב אין פסולו לעדות משום דנוגע ורואה לשקר מחמת אהבת קרובו, והא חזין כאן שמחפה ורואה להסתיר חטא קרובו א"כ למח לא יומא ג"כ דחשוד לשקר מחמת זה, ואע"ג דגם משה ואהרן פסולים, היינו דגם היכא דאין חשש משקר פסולים חלא יש גס חשש משקר, ולפי"ז צהא דאמרינן דצ"צ דף קנ"ט דחיישין בגזלן משום שמא זייף משא"כ בקרובים ולמה לא ניהוש בקרובים שמא שיקרו והקדימו הזמן. ויש לחלק בין לשחוק ובין להעיד שקר כ"ג ע"ב דיש לחלק בין לחפות ובין להעיד שקר ולזה לא חיישין דמה דהוא קרוב יגרום להעיד שקר.

זה בגוג דעת הצירות שאין לו ממון חלא חצירו ועוענו ומשעו. יש לעיין אם יתצור צעדים שבעשיו צחנם אם יפסל לעדות בשביל זה, [ועל מה שכתבו צחנם יש לומר דלא נפסל דעל

הכונה דנשבע עפ"י דרישת אחרים חלא לא עפ"י אחרים ממש, דהא דין כזה לא נתחדש כלל בשבועת ציטוי שיוטיל בלי שישבע הוא עלמו, או שיענה אמן דהוי בשבועת עלמו ממש, וא"כ איזה נפק"מ יהי אם נשבע עפ"י צקשה אחרים דלא יהי לו דין שבועה רק צנקיעת חפלא. ומכאן יש קצת סיעתא למח שהצ"ח צסי רל"ז ציאר שיעת ר"ת דמושבע מפי אחרים צעי שם או כינוי והקשו עליו הר"ן צריש נדרים וטוד ראשונים דכיון דילפינן מסועה והא סועה כיון שאומרינן אמן הרי היא נשבעת מפי עלמה, ומפרש הצ"ח דכונה ר"ת דהיכא דנשבע מרלון עלמו לא לריך שם או כינוי רק היכא דנשבע עפ"י. דרישת אחרים כגון סועה דהכחן משציע אותה וכן שבועת הדיינים דזה מחמת הצציעה אז לריך שם או כינוי, הרי דזה דנשבע ע"י דרישת אחרים יהי לה דינים אחרים מצנשבע צרלון עלמו לגמרי, וה"ג הי סצרא דצנשבע עפ"י דרישת אחרים יש לה דין אחר דצלי נקיעת חפלא אין לה כ"כ חומר שבועה צלי נקיעת חפלא כמו צנשבע מעלמו צלי דרישת אחרים. [ואולי חיצת וציטוי לריך למחוק].

תוד"ה האי דיינא, יש לעיין קצת כיון דילפינן מחליעזר אע"ג דחליעזר הוי דין ת"ח מ"מ היכן מצינו דלע"ה לריך יותר מנקיעת איזה חפלא דמטרי דיותר מחפלא דמלוא לא מצינו שיערך, וצחירולם השני שכתבו כיון דלא נלעו יותר הוי כס"ת ג"כ ל"ע דמ"מ אין כאן ס"ת. ואולי כוונתם שריך להשבע צבחפלא הקדושה ציותר ולגצי חליעזר זה היכ החפלא הקדושה ציותר, ולדידן זה ס"ת, ואע"ק.

בריטב"א כתב דצנקיעת לילית אין נשציען דהוי חפלא דמלוא ולריך חפלא דקדושה. ול"ע דגצי חליעזר הא היכ רק חפלא של מלוא, ונהי דס"ל להריעצ"ה דכל הדין דצעינן חפלא אינו חלא חקנה ולא לימוד גמור מחליעזר, מ"מ הא כתב דצעי כעין מה שביה צחליעזר, כן יש לעיין דצחליעזר היכ חפלא שטעו צו פעם

וא"כ לפי"ד מצוה דקורחין לו רשע וזוהי
יפסל לעדות, ואע"ג דגם לפירש"י גם המשציע
נקרא רשע, אלא דלרש"י אפשר דכיון דכוללים
שניהם א"כ בעיקר קורין רשע לזה שכולך
לישבע על ה' שמשקר ואגב גררר כוללים גם
את המשציע מפני שגם לו יש קצת חטא, וכמו
דאמרין בצ"ק דף ל"ב א' דבהדי הולא לקי
ברצא, אבל לר"ת דרק א' מהן הוא הרשע ולהלכ
דנשבע באתת אז רק המשציע הוא הרשע הרי
דקורין לו לצד רשע, וזוהי דפסול לפי"ז לכל
הפחות מדרבנן.

ולכאורה ה"י אפשר לומר לפי"ד הגרעק"א
בדרו"ח דף ל"ג מדפי הספר דביאר
מה דשייך להשציע אחרי שנשבע כגון שנשבע
שזועת היסח ואח"כ העיד ע"א ומחייבו שזועת
דאורייתא דחייב לישבע אע"ג דממ"י אס נשבע
באתת מה לריך שזועת ואס נשבע לשקר הרי
הוא חשוד ומה תועיל השזועה, וביאר משום
דכשאו לא יודעים אז אפילו על ה' שמשבע
לשקר יש לומר דאולי עשה תשובה, משא"כ
כשנחזרר דשיקר לא מהני הספק שמא עשה
תשובה. ולכאורה למה לר' חסדא שתי כתי עדים
המכחישים פסולים לעדות אחרת אפי' לאחר
זמן ולא נימא שמא עשו תשובה, ואפי' אס נימא
דהכא שפטרנו את החייב גרמו הפסד ולריכים
לשלא מדינא דגרמי וכל זמן שלא גילמו הרי דלא
עשו תשובה מ"מ הכא שחייבוהו שלא כדין אין
שום ראי' דלא עשו תשובה דהא צין כך לא
נפסק כמו שאמרנו ומאי ראי' דלא עשו תשובה.
ויל' דהיכא דמוכחשין מעדים שאני דאז אנו
רואים ספק ע"י עדים דאז לא מהני הכצרה
דעשה תשובה. וא"כ יש לומר דזה רק צחרי
ותרי אבל כאן דהספק הוא צין התוצע והנחצע
שפיר נוכל לומר דאף זה שעשה שלא כדין אולי
עשה תשובה.

אלא דלפי"ז יש לעיין בזה דש"ע סי' ל"א
שנסתפקו חכמי ציריסק צע"א מכחיש
את השני אס נפסלין להטערה ציחד לעדות
אחרת, אשר כבר תמכו דאזיה מקום יש
להכשירם להטערה יחד, דהא ממ"י א' מהן

מה שרצה לגזול לא נפסלין], ולכאורה משמע
דאין נפסל משום שהשציעו צחנס דהנה תמיד
כש' תוצע את השני ונתחייב שזועת ונשבע
למה לא פסלין לעדות את הנשבע מספק דשמא
נשבע לשקר, וע"כ ל"ל משום דמוקמינן לר'
לחזקה ואפי' לר' חסדא דנשתי כיתי עדים
המכחישים זא"ז שניהם פסולים ולא מוקמינן
לר' לחזקה משום דס"ל דזה סותר לחזקה של
הכא השני אבל צחנס ספק אס נשבע לשקר
ודאי לכו"ע מעמידין אותו לחזקה. ויותר פשוט
דלא הוי כספק כלל דיש לומר מסתמא דודאי לא
נשבע לשקר. אבל אס כשאחד משציע את השני
צחנס אס נימא דהמשציע פסול לעדות א"כ
כשנשבע ה' יש לנו ספק דאס נשבע באתת הרי
דחתוצע דהוא המשציע פסול לעדות ואס נשבע
לשקר אז הנחצע פסול לעדות א"כ לר' חסדא
לריך להיות דשניהם יהיו פסולים מספק לכל
עדות שצעולם, ולא אישתמע כזה חידוש דשני
הצעלי דברים יפסלו כה"ג.

ואין להוכיח מלקמן דף מ"ה דא' שזועת העדות
ושזועת הפקדון ואפילו שזועת שאל פסולין
אס נשבע לשקר ואס נימא דכשמשציעו צחנס
פסול נמא דממ"י א' מהן פסול וצ"כ"ג לר'
חסדא כל נשבע שזועת הפקדון פסול לא רק
כשהצדור שנשבע לשקר כיון דממ"י א' מהם
רשע ופסול דאז לר' חסדא שניהם פסולין דיש
לדחות דהתם החידוש אפי' לא נתחייב צ"ד
דאז לא השציעו אלא נשבע מעצמו.

אלא דל"ע דהנה על הא דאמרין דכשחומר
הריני נשבע העומדים שם אומרים סורי
נא מעל האנשים הרשעים האלה, קאמר בגמ'
בשלמא הנשבע יש לחושדו צרשע אבל למה
המשציע רשע, וחורנו בגמ' שחלה שזועת על
שניהם, ופירש"י דגם המשציע אע"פ דטענתו
אתת מ"מ נענש על שלא דקדק למסור ממונו
ציד נאמן, אבל הריעצ"א הביא צע"ס ר"ת וכ"כ
גם המאירי דבאתת רק א' מהם רשע דאס
נשבע לשקר הרי זה שנשבע רשע ואס נשבע
באתת הרי העונש על המשציע דהוא הרשע,

מן התורה אצל כאן נוכל להעמיד הנשבע על החזקה, דבזה שמעמידין אותו אחזקה אין אנו מגרעין חזקה של השני כיון דמדאורייתא הוא כשר אפי' אם שיקר, ואם המשביע דאינו פסול אלא מדרבנן בודאי נוכל להכשיר כיון דאינו אלא ספק פסול מדרבנן. ולכן כ"א מהן כשר לעדות אחרת. [ועי' בפ"ת סי' ל"ד ס"ק ל"ג] אי צעד פסול מדרבנן צבי הכרח גם לענין להעיד לא צדיני ממון].

ובש"ש שמעתה ג' פרק י"ד תירץ דברי בעור התמחים שכתב דעכשיו שחקנו זמן אז אם זינחה ויתוליא גע צלי זמן ויכרוגה, אשר תמכו דמ"מ איך נהרוג מספק, ור"ל לומר דכיון דכל מה דלא נהרוג משום חזקה נזיקת וגם הרי גרושה לפניך וכיון דכאן אין להעמידה אחזקה כשרות דאם נעמידנה אחזקה כשרות דתגרשה קודם נמאל דהעדים שחתמו על הגע צלי זמן, נפסלו כבר הרבה זמן, והחזקה כשרות שלהם אומרת אדרבה דהם היו אז עדיין כשרים, וחתמו יותר מאוחר לכן נהרוג אותה. ול"ע אי דצריטיב"א משמע בגיטין שם י"ז דלא עוברים ממש עבירה, אמנם גם אם עברו עבירה ויפסלו מדרבנן נמאל דלגבי דאורייתא לא שייך להעמידם אחזקה כשרות, כיון דבין כך הם כשרים מן התורה, וכיון שכן למד לא נוכל להעמידה מה"ת אחזקה כשרות, שלא זינחה כשהיתה אשת איש, כיון דזה לא נוגד לכשרותם לגבי דין תורה.

ואין לי אלא מזה שקיבלו עליהם מהר סיני מזה העתידים להתחדש כגון מקרה מגילה מנין ת"ל קיימו וקיבלו. יש לעיין לשיטת הרמב"ם דכלל מזה דרבנן יש מ"ע ול"ת דועשית ככל אשר יורוך ולא חסור, א"כ הא קיבלו עליהם המלוות האלו שממילא אם יתקנו מקרה מגילה הרי זה כבר כלול בקבלתם ולמה הוצרך לימוד מיוחד מקיימו וקיבלו.

ובהא דאמרינן דורות הבאים זגרים בעתידים להתגייר מנין ת"ל ואם אשר איננו, ל"ע

העיד שיקר, ובש"ך הוכיח מהר"ן שכתב בזה דכחוצות דף כ"ב ע"א אומר נתגרשה ועד אומר לא נתגרשה תרוייכו בלשון איש קמסכדי ואין דבריו של אי' במקום שנים, והקי' הר"ן דאיך מטערפי לומר שהיא אשת איש כיון שאחד מהם משקר, ותירץ דמיירי שפול גע ספק קרוב לו ספק קרוב לה לכן אחד חושב שנתגרשה והשני חושב שלא נתגרשה דיתכן דאי' מהם טעה, מבואר מדבריו דע"א המכחיש את השני פסולין להטערף, ולהאמור יש לומר דבאותו עדות ודאי פסולין כיון דלא שייך לומר דהאי' ששיקר עשה תשובה אצל להטערף לעדות אחרת י"ל דאולי צנתיים עשה תשובה. וכעין זה ראיתי כעת שהביא בחכמת שלמה שם צסי' ל"א צסס סי' גאון צבי.

אלא דעדיין יקשה קושית החומים והגר"א דהא לקמן דף מ"ה מבואר דאי' אומר דראה את הלבנה גבוה ג' קומות וא' אומר כי קומות דלרי' חסדא יפסל כל אי' להטערף עם עוד אי' להעיד בעדות אחרת הרי דלהטערף ביחד שני אלו שהכחישו זא"ז ודאי פסול לכו"ע וא"כ ע"כ ל"ל דהיכא דרואין ספק פסול לא מהני הסבירא דעשה תשובה, וכל מה שבי' הגרעק"א שייך רק צבגון שא' נשבע ורואים להשביעו משום דלא נשבע צניקטת חפלא, או שנשבע שצועת היסת וכעת אנו רואים להשביעו נגד ע"א דלריך שצועת צנקה דכ"ז לא הוכח אפי' לעשות ספק על הגבירא שמה הוא פסול אלא דמה יושיל שצועתו אמרינן דתושיל על הליך ששיקר שמה עשה תשובה, וא"כ צנידו"ד לא יוכלו להטערף המשביע והנשבע אם המשביע רשע ופסול לעדות וא"כ לרי' חסדא נריך להיות דגם כ"א יהי' ספק פסול ולא יוכל להעיד שום עדות, ול"ע.

ואולי יש לומר כיון דמסתבר דהמשביע צחוס אינו פשע אלא מחמת דעבר על דברי קבלה ואינו פסול מה"ת, ויש לומר דלגבי הנשבע השבין כאילו יש רק ספק על אי' וצמח דמעמידין אותו אחזקה אינו סתירה להשני כיון דהשני עדיין כשר מן התורה, וכל מה דלרי"ח שניהם פסולין משום דכל כח יש עליה עדות שפסולה

ל"ת ועשה, והיינו אע"ג דזה מדרבנן מ"מ צו"ע
יש עשה ול"ת, ואם זה רק דין לל"ת להם מה
שייך עשה ול"ת דיר"ע דהא אם אציו יאמר
הריני מחביר אותך שאם לא תעשה מה שאני
רואה יהי לך עשה ול"ת וכי יהי עי"ז עשה
ול"ת.

והנה מצואר בתוס' ר"פ השולח דיש ציטול
דלא מהני אע"פ שמדאורייתא הגע צטל

זה משום דיש כח ציד חכמים צכ"ג לעקור
ד"ת צקום ועשה, והנה פשוט דחכמים לא
יכולים לומר אשת חיש מותרת, אלא ע"כ
דצנחם לומר דזה גע ואם תנשא לכהן ולקח
משום גרושה, והיינו דצידם לומר דהוי גע כשר,
וכל זה אם צנחם לעשות החפלא כמו שרואים,
לכן אפשר לומר דשיעת הרמז"ן מכה זה גופא
דאין עי"ז לא תסור דאם ה"י לא תסור לא שייך
דרבנן יעשו סתם מה שרואים, כגון אם רבנן
יאמרו שאסור לעשות זה אצל אם יעשה לא
יענישו אותו על החטא, ודאי לא שייך כן,
דממ"ג אם זה אסור ודאי יש שוגש וכו"ג אם
אסור יש איסור על החפלא וחל האיסור להיות
ככל איסורי תורה, ואין צידם להחזיר צספק לא
לפי גדרי התורה לכן צספק אם החפלא אסור
נריך להחמיר, והרמז"ן מסתמא ס"ל דספיקא
דאורייתא מה"י לחומרא וכו"ג ה"י נריך להיות
ספק באיסורין שחידשו חכמים, לכן ס"ל להרמז"ן
דכל איסורי דרבנן הוא מכה קבלתם צצושה
שהצציעם משה רבינו ומדעצציעם הרי דזה
מחייב מדין תורה וס"ל להרמז"ן דחלוק אם
זה מלאו דלא תסור או קבלתם דאם זה צלא
תסור אז תל ע"כ כפי דין התורה משא"כ אם
זה מחמת קבלתם דאז זה רק כפי קבלתם ושייך
כבר שקיבלו כמו שרבנן יאמרו דאם יתירו ספק
אז לא נאסר זה דעל איסור מעטם קבלה שייך
שפיר להתנות הכל כפי מה שיאמרו. ומ"מ שייך
לקבל דאיסורי דרבנן צו"ע יהי כמו איסור
מלאכה דאורייתא ואז דינם מכה שהצושה
כצוצרים על עשה ול"ת דיועיל, ולע"כ.

אחרי דין זה שיועיל על חלה שלא נמלאים ועל
אלו שיחגיירו, ואם כמש"כ המהרש"א דכנשמות
הצציע וכן מצליחו של הגרים ה"י, אחרי דין
צצושה שייך צזה, וצכלל אחרי דין צצושה ה"י
ע"ז שהצציעם דהא ע"כ שלא ה"י דין צצושה
ממש עליהם דאלי"כ כל ה"י שצצר על אחרי דין
מן התורה ה"י נריך להציו קרבן חטאת עולה
ויורד צצצר על הצצושה וא"כ אחרי דין ה"י
צזה שהצציעם.

ועכ"פ מה דצתורה כתוב דמשע הצציעם יש
צזה גילוי מן התורה דזה גרם אחרי
דין וחיוצ עליהם אע"ג דלא ה"י ממש כדין
צצושה. וצזה ה"י אפשר לפרש שיעת הרמז"ן
דפליג על הרמז"ם וס"ל דאין איסור לא תסור
אם אינו מקיים מצוה דרבנן, וכבר נתקשו דא"כ
למה מחויבים לקיים. וצקונטרס דצרי סופרים
ס"י ה"י ס"ק ל"צ מציא צשם הגר"ח מצריסק
ז"ל וגם הרמז"ן ס"ל דיש איסור מלא תסור
אלא דלדידי לא נאסר הדבר אלא מה שצצר
על דצרי חכמים משא"כ להרמז"ם דנעשה
כדבר האסור. אמנם צצצרה מקומות הוכחנו
דמשמע דנעשה דבר האסור.

והנה יש כח ציד חכמים לעקור דבר מן התורה
צצצ ואל תעשה ולפעמים אפי' צקום
נעשה, וזה אם דינים דרבנן הוא משום דין
לשמוע צקולם ולא דצנחם לחדש דין על הדבר
נצערך לומר דאע"ג דאם אציו או רבו אמר לו
לעצור על ד"ת אין לו לעצור מ"מ לחכמים
נריך לשמוע אפי' לעצור צקום ועשה לפעמים,
ואם אמרה לו אמו תעשה לי דבר זה ואציו
יאמר לו אינך מחייב לעשות, צודאי יצערך
לשמוע צקול אמו כיון דאציו אינו אומר לו שלא
יעשה, א"כ היכא דשני חכמים חולקין צדרבנן
למה אמרין ספיקא דרבנן לקולא הא הא' אומר
דאסור והשני אומר דאינו אסור ולמה לא ישמע
לקיים מה שהחכם אומר.

כן יש לעיין על מה דאמרין צר"ה דף כ"ח
ע"צ דאין עוצרין צו"ע איסור דרבנן להציו
שופר ואמרין התם דצו"ע לא אחי עשה ודוחה

רק כשהי' צידם למחות, מ"מ אין נעשים צלותו חומרא כמו משפחתו, ולריך טעם למח משפחתו יש להם לסבול עונו יותר. ובכלל רריך להבין למח הרשעים נעשים עבור חטאו כיון לדיקים לא נעשים כלל א"כ גם הרשעים הא' אין להם שייכות לחטאו, וע"כ מחז' כיון דכ"ל מושפע ע"י השני לכן יש לחלות דאם היו כולם לדיקים לא הי' חוטא זה, וע"י משפחתו כ"י מושפע יותר לכן יש להם שייכות בהחטא במדה מסוימת לפי קריבתו, ושייך כבר ע"ז עונש, ונשבעה נעשים לדיקים ג"כ בעונש קל משום דאם היו עוד יותר גדולים צלדקותם כ"י מושפע ולא כ"י קורה כלל שיחטא בעון חמור כזה.

ומ"מ לפי"ז ל"ע מה דקאמר ר' שמעון אס הוא חטא משפחתו מה חטא אלא משום דמחפין, ומאי ראי' הא אפשר דאילו היו יותר לדיקים גם הוא לא כ"י חוטא לכן נענשין כל המשפחה אבל לא משום דמחפין. ואולי אין כונתו להביא ראי' אלא עוד טעם קאמר.

מה כסף דבר חשוב. ברש"ל הסתפק דאולי אפשר לקדש בכלי פחות משוי"פ, ובקצו"ח ס"י פ"ח סק"ג הקשה דהא בקידושין דף ג' מצואר דלא מהני חליפין מחמת דזה מהני בפחות משוי"פ ואשה בפחות משוי"פ לא מקניא נפשה, וכיון דקו"ל דחליפין הם רק בכלי א"כ איך אפשר דחליפין לא מהני משום דאשה לא מקניא הא בכלי מהני, ובקצו"ח ס"י חירץ דכלי דגבי חליפין אינו כלי דלגבי שאר דברים, דלגבי חליפין גם מעצב הוא כלי וסור ופרס מקרי כלי וכל זה רק בחליפין אבל כלי ממש שיש בו חשיבות לגבי שחי כסף יתכן דבאמת מהני אפי' בפחות משוי"פ גבי קידושין.

ומה דכ' שם דגבי חליפין מהני באוחז מקלח בכלי דכמאן דפסיק דמי, ל"ע דלכאורח אס ע"ז לא יהא כלי לא יועיל רק בסודר דג' על ג' יש לו דין כלי זה רריך להוסיף גם לכל הדברים ובטעמו סודר גדול ויודע בחי' היו קטענו שחי כלים וכודח צא' מהן ול"ע.

ומי חמירא והתניא וכו' חמורות זו כריתות ומיתות צ"ד ולא תשא עמכן, אלא כדקתני טעמא וכל עצירות שצחורה נאמר צבן ונקב וכאן נאמר לא ינקב. יש לפיין א"כ הא צאמת שצובה יותר חמור מכריתות ומיתות צ"ד, ואיך קאמר דחייבי כריתות ומיתות צ"ד ולא תשא עמכן, ול"ע ברע"א.

בתוד"ה אס אמר איני נשבע שדנו החוס' אס יכול לחזור, וביאר ברא"ש פ"ג דצ"מ דזה כפסק דין. הנה יש להסתפק אס לריך צזה למחילה על אפשרותו לישבע וליפטר אלא דל' סגי עדין צזה דמ"מ איך התוצע יגבה דבמה זכה התוצע לזכות בזכסי הכתוב, לזה הולך לומר הטעם דהוי כפסק דין ובעבדי גנבת ראוך השבע ועול ג"כ נהי דויתר על מה שיכול לעכז מליחן לו אבל עדיין לא זכה צזה התוצע, לכן ל"ל דהוי כפסק דין, או דא"ל כלל לענין מחילה אלא דזה דאומר ראוך השבע ועול הוי כפסק דין.

והנה החוס' צ"מ דף קי"ב הסתפקו אי מחילה לריכב קנין, ויש לפיין דלפי"ז נלמדך לומר דכאן מיירי דעשה קנין וקשה לומר כן, משמע דא"ל כלל למחילה.

ובמה שכתב הרא"ש צריש פרק המפקיד משום דהוי כפסק דין, לריך טעם דהא כאן דהוא עצמו לא יועיל התחייבותו בלי קנין מה זכ' מוסיף מה דהוי כפסק דין דהא גם פסק דין לא יוכל לחייב אס עפ"י אמת אינו חייב, ומה דמלינו דין קס דינא הוא רק אס אז כ"י לריך לפסוק כך, אבל אס לכתחילה לא כ"י כפסק דין כמו שהדין באמת, לא מהני, משמע דהוי כמו שכתב כן הוא הדין כיון שרובה לחייב עצמו, ול"ע. ועי' חזו"א סנהדרין ס"י י"ז סק"ד ואילך.

ע"ב. ורשעים דמשפחה צדין חמור ורשעים דעלמא צדין הקל. חזינן דאע"ג דמיירי דהי' צידם למחות דהא צשאר עצירות נעשים

מפרוטא ואלך הוי אותו דין דאז אין זכ אלא שיעור, והשניות דכלי משלים את השיעור משא"כ בה' סלעים דהמורה אינו תלוי בשיעור אלא רק בה' סלעים ע"ז לא שייך השניות דכלי יתן לו דין שיווי בה' סלעים. (מהדו"ק)

ושמואל אמר לך אי כתב רחמנא כלים ולא כתב כסף הו"א מה כלים שנים אף כל שנים אצל דבר חשוב לא צעיק. יש לעיין מה שייך שיהי' דין שנים דהא כמו עכשיו שכתוב כסף וילפין שנים היינו שיווי של שנים דודאי אי יוה"מ מצב א' של שתי מעות ויתבענו אותה והשני יודה דשייך לך רק חצי דהיינו מעב אחת, וזה נאצד צאופן דאין הילך דודאי חייב דשנים הוא רק השיווי, וא"כ בכל חפצים שצטולס תמיד יש צד שני חלקים ורק בכלים שייך שיהי' צמיתות דוקא שנים דרואה שני כלים ובכלי א' אין שני כלים דהא חצי אינה כלי כלל, אצל חוץ מצב כל דבר נוכל לחלק לשנים וא"כ מה הפסוק בא צד ללמדנו דאריך שנים, משמע דמ"מ הוי גזכ"כ דיהי' שני חפצים שונים.

מי סברת שזה קחני דוקא קחני. יש לעיין אי מיירי דוקא בצקדון דטוענו שהפקיד מטבעות כסף והוא מודה בנחושת דאז תביעתו דעפ"י דין אריך ליתן לו כסף דוקא, לכן זה לא ממין הטענה, אצל אס טוענו הלוואת כסף הא מצוה צ"מ ע"ז צ' דצלוה כסף יכול לשלם פרוטה פרוטה הרי דאינו מחויב ליתן לו מינו דוקא, א"כ יש לעיין אס לגבי מין הטענה אזלינן צתר תביעה כזאת אע"פ שעפ"י דין אינו מחויב ליתן לו דוקא.

אמנם מדמורה בנחושת, וכיון דבצקדון ע"כ מיירי דאינו צעין דאילו הוא צעין הרי זה הילך וכיון דאינו צעין הא אינו מחויב ליתן נחושת ומ"מ מקרי הודה בנחושת הרי דלגבי זה מתחשצין לפי עיקר התביעה שגרם להחייב.

רש"י ד"ה מה כסף דבר חשוב אף כל דבר חשוב. יש לעיין דהא בכל התורה שזה

שם. ברש"א מסופק דאולי אפשר לקדש בכלי כשאין בו שו"פ השניות דכלי הוי כשו"פ. והקשה באבני"מ סימן ל"א ס"ק ו' וכן בקלות החושן סימן פ"ח ס"ק ג' מהא דקידושין דף ג' דלא מהני חליפין לקידושי אשה משום דחליפין איתנהו בפחות משו"פ ואשה בפחות משו"פ לא מקניא נפשה וחליפין הא פסקין דאינו אלא בכלי הרי דכלי פחות משו"פ לא מהני בקידושין. וכן הקשו האחרונים מהא דקידושין דף ת' דגם בכלים לא מהני לקנות עבד בפחות משו"פ ובנתיבי"מ סי' פ"ח כתב דהדין כלי שנאמר לענין חליפין מהני גם בחופס מקלט הכלי משום דכפסוק דמיא ולענין הודאה וקידושי אשה לא יועיל, וכן בהמה ומטבע אחד מ"ד, א"כ לא דמי כלי דקנין סודר דכלי כזה דמקני לענין חליפין עדיין לא יועיל לענין הודאה וקידושי אשה דשם צעיק כלי חשוב דוקא. וטעם דחלק כלי לענין חליפין מלענין טענה יש לומר דלענין תביעה השניות דכלי הוא רק אס רואה את זה בתור כלי, והנה בכל תביעה כלי כיון דכלי אינו משמש דבר אחר אז תביעתו היא בתור כלי ואפשר לחייבו שבועת מודה במקלט משא"כ מטבעות וכדומה דהשמישים לעוד דברים ובשתובע מטבע אינו חובע מחמת כלי ולכן אין לו דין שיועיל בפחות משו"פ, משא"כ לענין חליפין דאף אס הוא כלי ממש אינו אריך כלל את עמם הכלי דהא חליפין קני ע"מ להקנות ולכן כל שיוכל להשתמש בתור כלי אס יראה סגי בזה לענין חליפין, ואיתחא לא מקניא נפשה בזה.

וצ"ע למה לא מהני בפדיון הבן ע"י כלי שאין בו שו"פ כיון דכלי יש השניות כמעות אמנם נראה דכל מה דשייך דכלי יהיה לו דין שווי שתי כסף ובפרוטא היינו דדבר שיש שיעור כגון מפרוטא ואלך או משתי כסף ואלך אצל חמש סלעים דדינו לא פחות ולא יותר ובשניות יותר אין על היתר דין מלות נתינה אז ע"כ מתפרש המורה שיווי ממש, ואין זה שיעור בהשיווי, אלא סבסם זה ממש אריך ליתן ורק בקידושין ודכוותיה דלא אריך דוקא פרוטה דכל

זהב זכוב וכו'. צרין כתב דדוקא הלואה ופקדון דעתו לתבוע שוב כדי שיתחייב לו שצוה דהא בין אם הנחצב יודה דוקא או שוב יתחייב שצוה משא"כ צוהו, לא שייך האי טעמא לכן כונחו דוקא. וא"ע דלדבריו אין ראיה מלד עלם המלה דכוונתו שוב אלא דאמרין דתבוע שוב כדי לחייבו שצוה ולבאורח ודאי כונחו דרואה פקדונו אם ישנו ואם איננו רואה שווי, ואיך שייך לומר דתבוע תמיד שווי כדי שיתחייב שצוה.

עיינ צרעק"א החדש דהקשה דאיך הוכיח הר"ן דתבוע דוקא והודה שוב לא הוי ממין הטענה, מהא דתבועו זהב זכוב דהיינו דוקא והנחצב משיב דינר דהיינו שווי ומ"מ אינו נקרא ממין הטענה, ולפי הר"ן מאי ראיה כיון דלגבי הנחצב הוי כמו מחנה דמפרשין כוונתו דוקא כיון דאין לו ריוח מה שגידי שוב נמלא דהנחצב ג"כ כונחו דוקא אע"ג דאמר דינר. ואפשר לומר דלנחצב יוחר טוב תמיד להודות שוב, דממ"מ אם לא יביח לו הדוקא, גם כשיטעון דוקא יגבו ממנו השור, וכשיביח לו הדוקא ודאי יוחר טוב לו שיודה שוב כדי שלא יוכלו לגבות את הכסף, ואם ירלא לתת את הכסף בין כך יוכל ליתן, לכן מפרשין דכוונתו של הנחצב שוב, דכמו שלתבוע יש ענין שכוונתו שוב כך יש להנחצב.

תוד"ה צטוענו וכו' זה דוחק לומר שאין שוב פרוטה צאיתו חסרון. מבואר דאם הי' חסר רק פחות משו"פ הוי מקרי טענת שתי כסף, והכי בקלוג"ח סי' פ"ח סק"א דהא ודאי בכל דיני התורה כשים שיעור הוא דוקא בלי שום חסרון וצפדיון כבן ודאי לריך לתת הי' סלעים שלמים ולא יחא סגי הי' סלעים פחות משו"פ, וכן לענין אשה דבעי שתי סלעים ודאי לריך שלא יחסר כלום מה.

והנה מפדיון כבן דלריך הי' סלעים ל"ק כלל דהתם אינו שיעור, דשיעור מקרי דמשיעור זה ולמעלה זה אותו דבר כמו בכפירת שתי כסף

כסף ככסף א"כ מאי שייך לימוד אף כל השוה דהא כל דבר שיש לו שיווי וכלל בכלל כסף.

תוד"ה מה וכו' כמו קידושי אשה שמתקדשת בצרועה אע"ג דגמר לה מעפרון דכתיב כסף. ובקלוג"ח סי' פ"ח ס"ק צ' תירץ דכספים דזה שנים הוי קלוצ וכל קלוצ הוא לורי זה ע"כ הי' לכל הפחות מעה דפחות מזה אין צלורי. וא"ע דאע"ג דלכ"פ הוי שנים, מ"מ אינו קלוצ נקרא, דהא כלול בזה גם יוחר משניכ. וכל קלוצ היינו סכום מדויק כגון לי של עבד לי של חונם ומפתח.

שם בתוד"ה מה כלים וכו' וא"ל דכולה מכלים דריש ונפקא לי דבר חשוב מכלים דאפי' מחט שאין בה שו"פ מ"מ חשיבות גדול יש בו, שראוי לעשות בו מלאכה גדולה. והיינו דבכל הדברים לריך שיהא שוים שתי כסף, משום דכל הדברים חוץ מכלים אין להם חשיבות מלד עלם דדבר כי אם מחמת שווי, ומעב הוא שיעור חשוב מחמת שווי וליך שיהא שוב שיעור של שתי דברים שחשובים מלד שיוויים.

דף מ' ע"א. צטוענו דדינר מטבעות. ופירש"י טבועה במטבע לורה ולא טענו משקל זה הודה לו מטבע ואע"פ שזו כסף וזו נחושת ממין הטענה הוא. ואע"ק כיון שיש שינוי במטבעות בין כסף לנחושת וזהב ופעמים שזהב מתייקר או נחושת ובין למ"ד צב"מ דף מ"ד דזהב פירא הוי לגבי כסף, ובין למ"ד כסף פירא עכ"פ אי' מהן אוקיר וזיל ואיסרין לפעמים מתייקרינ כמבואר שם מ"ד ע"ב בתוס' ואיך נוכל לומר דאין נפק"מ אחיז מטבעות יתן לו דהא יש נפק"מ לענין זולא ויוקרא. ואע"ג דאיכא מחלוקת מהו טבעא ומהו פירא וע"כ דא"א להבחין זה כל אדם, דאם יש לדעת זה איך חולקין בזה, וע"כ דהלכה קוצעת אצל בעיני האנשים לא יודעים מ"מ הא כיון דמשחנה אי' לגבי השני במחיר ודאי יש קפידא אחיז מטבעות שרואה ואע"ק.

יועיל ליתן לו כלי אפילו לא באומר לדידי שוי לי וזה יהא נחשב כמו ה' סלעים, ואפי' אם מאמר דמלינו דחשיבות כלי הוי כשתי מעות ולא כה' סלעים, מ"מ כיון דלריך ה' סלעים דהיינו ק"כ מעות כסף א"כ יספיק אם יתן ק"ח מעות וכלי דביחד הוי כק"כ מעות כיון דכלי הוי כשתי מעות.

וגרר דמה דנתחדש הוא דהיכא דצעי שיעור משום חשיבות אז יש לו חשיבות שיעור, אבל רק למה שנוגע לחשיבות שיעור אבל היכא דיש דין ה' סלעים דזה לא מלד חשיבות אלא זה מה שלריך ליתן בודאי לא יועיל חשיבות כלי לומר דהוי ה' סלעים.

ולפימאשנ"ת יש לומר דלא מיצעי בפדיון הבן דה' סלעים אינו שיעור דהיינו מה' סלעים ומעלה אלא בדיוק ה' סלעים דודאי לא יועיל כלי מעטם חשיבות אלא גם היכא דתלוי בשיעור ג"כ לא מהני אלא היכא דהשיעור מחמת דצעי חשיבות, וזה כאן דלכן כלים מהני אפי' בפחות משא"כ בשאר דוכתי לא שייך זה.

שם תוד"ה צוענו וכו' ועוד דאפי' עבד גדול ועבד קטן אמרינן דמה שטענו לא הודע לו וכן ממורה גדולה וממורה קטנה. יש לחלק וליישב קושיאם זאת על רש"י דכשרואה מטבע עבועה כונחו להוצאה ואין נפק"מ לו איזה מחבת אבל כשרואה עבד או ממורה שהם לשמשייו בודאי רואה דוקא מה שתוצע דהיינו עבד גדול וממורה גדולה.

תוד"ה אבל וכו' אם תצו שתי כסף ופרועה וכפר בשתי כסף לחייב שצוה אפי' לרב והתוצע אומר שאינו מזקיקן להשבע רק על פרועה ועל היתר אינו מוחל לו אבל אינו חוצע ממנו שצוה, פשוט דיהי' חייב שצוה כה"ג אע"ג דלא יהיה כאן שצוה על שתי כסף דלריך רק כפירת שתי כסף אבל לא לריך שצוה על שתי כסף, ואם כן נוכל לומר דצוה"א יאמר

דהכונה משתי כסף ולמעלה וכן כל השיעורים כזית וכדומה, אבל ה' סלעים וכן ה' שקלים וכדומה אינו נקרא שיעור דרק זה הוא לריך ליתן וזהו ודאי דוקא כפי שקצב תורה. ועיקר הקושיא מאש"ס. דהתם הא משיעור שתי סלעים ומעלה יוצא ידי חובתו באש"ס כזה.

ואפשר לומר בצנרתם דכאן הא מה דצעי צ' כסף הוא משום חשיבות דלכן בכלים מהני אף בפחות מזה ולגבי חשיבות ס"ל דאינו מעכב אם חסר בפחות משו"פ דיש לו כבר חשיבות שתי כסף אפי' אם חסר פחות משו"פ, אבל ודאי בשאר דוכתי דאינו תלוי בחשיבות אז השיעור הוא דוקא צלי שיחסר אפי' פחות משו"פ.

והנה הקשה שם מהא דקאמר דק"ט ע"ג להוכיח כשמואל דכיון דכתיב כי הוא זה והיינו דהא מיירי דטענו שתי כסף דע"ז כתיב כי יתן כסף או כלים וכשמודה בפרועה הרי כפירתו כבר פחות משתי כסף, ומאי ראי' דהא אפשר דתצו שתי כסף והוא מודה בכלים פחות משו"פ דלשיטת הרמב"ם ורש"י הוי הודאה, ואע"ג דתוס' ס"ל דלריך כלי שצוה פרועה מ"מ לרב לא מלאנו הכרח דצעי שיהא כלי שו"פ.

והנה הא ודאי לא שייך לומר דכיון דכשתוצעו שתי כסף פחות משו"פ הרי זה כתוצעו שתי כסף א"כ כשתוצעו שתי כסף וחצי פרועה הוי כתוצע שתי כסף ופרועה ואחרי שזה ודאי לא שייך וכן בודאי כשתוצעו שתי כסף לא מקרי דתצעו שתי כסף ומשהו, וא"כ איך נוכל לומר דאם הודה כלי דזה כפר שתי כסף, ומה שמודה חלק מהחציצה דהיינו כלי, אינו מגרע כלום לומר דלא כפר זה, וע"כ דחסר בהכפירה כיון דנחשיב זה הודאה הרי צהכרח דחסר בהכפירה.

ובזה יש לבאר מה דלכאורה ל"ע להמבואר כאן דכלי יש חשיבות כשתי כסף ולרש"י אפילו כלי פחות משו"פ ולכן צתצו שתי מחטין והודה צא' מהן חייב, וכן פסק הרמב"ם להלכה א"כ למה לענין פדיון הבן לא

בדלתי פטור נמי משבועה, ח"כ למה לריך קרא לפוטרו משבועה דהא לרי"ג דלית ליה קרא מ"מ כחצו דהא דחייב שבועה הוא רק משום דסובר דחייב שיעורין וא"כ צבכרח לרבנן דאינו חייב שיעורין פשיטא דפטור וא"כ למה לריך לרבנן קרא למטע משבועה כיון דמסבירא יודעין דפטור מהשעורין, כן יש לעיין למעט דמחילה או הודאה ודא אמרין דאם קדמה הודאה לתביעה פטור, וזה אינו תלוי בדין לריך ממין הטענה וע"כ דזה לימוד או שזה סבירא, ח"כ לרבנן דס"ל דפטור על השעורין משום דהוי הודאה מהתובע שאינו חייב או מחילה, וצבכל אופן ההודאה דשעורין אינה כלולה בתביעת החיטין, דאל"כ למה פטור משעורין דאם היא כלולה בתביעת החיטין לא שייך שיביה מחילה או הודאה שאינו חייב לו שעורין, וכיון שכן למה לריך קרא למטע שפטור משבועה הא כו"ל הודאה בלי תביעה, ואם הודאה לפני התביעה פטור כ"ש הודאה בלי תביעה, וע"כ ל"ל דהודאה אחר תביעת חיטין מקרי כחשבה על התביעה לגבי זה ששייך שבועה לולא המיעוט.

ולפימשי"כ לקמן דתתצבו דוקא והודא בשזה חט"ג דכחצו הראשונים דאין זה נקרא ממין הטענה ופטור משבועה מ"מ אין כאן מחילה על הדוקא הכלול בהודאה התצב ולא יפטר ממה שהודה, ח"כ קרא צבי צאופן כזה שאינו פטור מהדבר שהודה דאז היה ס"ד שיביה חייב שבועה, וכן צמשי"כ הרא"ש דדוקא אם על אותו זמן שתצבו חיטין התצב אומר שאז לקח ממנו שעורין, אבל הודה בלי זמן מיוחד שאפשר ששני הטענות אמתיות לא יפטור מהשעורין, ומ"מ נראה דמשבועה יפטור, דמ"מ אין כאן הודאה ממין הטענה ולכן לריך פסוק וכן כתב בבית הלוי ח"ג ס"י מ"א, אלא דצטנו חיטין והודה לו שעורין משמע ליה מדקתני פטור הוא פטור לגמרי אבל עתה הדין הוא גם צאופן דחייב מה שהודה צכ"ז פטור משבועה, וצבכלות יעקב הג"ל הקשה לפי סברתם צא"י דאף לרי"ג פטור בשעורין איך חייב לרי"ג שבועה

אף לרצ להשבע אפי' צפחות מכפירת שתי כסף דגם לרצ שיעור השבועה הוא רק צפרועה אם היה כפירת שתי כסף, דומיא דלשמואל דהשבועה היא על פרוטה אלא שצריך תביעה על יותר, ולכן צע"א כמו דלא לריך כל הדינים של מודה במקלע לשמואל וסגי בלי תביעה יותר מפרועה ה"ג נוכל לומר לרצ כיון דאינו לריך שבועה אלא על פרוטה ממילא צע"א לא יצטרך כל הדינים של מודה במקלע וישבע על פרוטה. אלא דזה אינו דבאמת לרצ המחייב שבועה הוא מחמת דיכול לדרוש שבועה על שתי כסף אלא דיכול לוותר על קלע וא"כ צע"א דכופר רק פרוטה דנמלא דכל תביעת השבועה שייך רק על פרוטה וזה לא מצינו.

תוד"ה והודה. מבואר מדבריהם שתי שיטות אי לרי"ג חייב שיעורין או דגם הוא סובר דפטור משעורין וחייב רק צבועה על החטין. וצפשוט ס"ל להתוס' צתירון הראשון דאם הודאיתו אינה מחייבתו לשלם שעורין לא שייך שבועה, וצבכלות יעקב צ"מ ס"י ו' ציאר דגם צתירולס הראשון ס"ל דאפשר להתחייב שבועה אפי' בהודאה שאינה מחייבת ממון אלא צתירון קמא ס"ל להתוס' כהרמ"ה דטעם דפטור משעורין הוא משום דיכול לומר משעה אני צך ולכן פשיטא לכו דפטור נמי משבועה, וצתירולס צתירא חידשו דפטור משעורין לא משום משעה אני צך אלא משום מחילה. ויש לתמוה דלפי הסבירא דמשעה אני צך דלכן לא שייך להתחייב שבועה עבור הודאה כזאת ח"כ למה לריך פסוק למטע משבועה לרבנן דרי"ג, ולהרמ"ה עצמו לא קשה דקרא צבי צאם יסאר צטענתו דאז יתחייב לשלם שעורין ומ"מ משבועה יפטור, אבל להג"ל דבצרת התוס' דמשום הכי פטור משבועה משום משעה אני צך הרי דמיירי צאופן דשייך לטעון משעה אני צך ח"כ למה לריך קרא לפוטרו משבועה.

וצ"ע אפי' לאלו דמפרשי דטעם הפטור מטעם מחילה או הודאה, מ"מ לתירולס קמא דלרבנן פטור משעורין וס"ל דאם פטור משעורין

הא הו"ל כהילך כיון שאין דנין כזר עג הודאחו, וכן כתב צבית הלוי ה"ל סבירא ה"ל דהו"ל כהילך, ומה לי אם אומר הילך או מעטס אחר אין דנין על מה שהודה, ולמ"ד הילך פטור למה ר"ג מחייבו שבוטה, וגם לרצון קשה למה לי קרא לפוטרו משבוטה.

ואפשר לומר דהא אם נימא דחייב שבוטה צולחי ילמך להשבע נגד כל תביעתו כגון תצטו חטין צשווי ק' זוז וכו' וכו' דשטורין צשווי נ' זוז כיון דפטור לשלם השטורין ח"כ תביעתו נשאר על ק' וכיון דחזין דא"ע דאינו מחוייב צשטורין מ"מ הוי כהודאה על התביעה וחייב לישבע ע"כ ילמך להשבע על כל תביעתו, וא"כ לא שייך כאן הסבירא דהילך דכאילו לא דנין על מה שמודה, דהא נמלא דהשטורין ח"כ שאינו מחוייב עליהן מ"מ הוי כהודאה על התביעה ועל הסכום הזה שהוא כהודאה על התביעה הא עדיין דנין ואין כאן הילך, נמלא דלגבי הלכות שבוטה הו"ל כדבר חד החטין ושטורין וחלק מהחטין שכלול מהודאחו צשטורין עדיין דנין ואין כאן הילך. ולא דמי לכל הילך דגם אם נחייב שבוטה מ"מ על מה שאומר הילך לא יתחייב לא שבוטה ולא כלום משא"כ כאן דאם הדין דחייב שבוטה הרי גם ע"ז ידונו וישבעו. (מהדו"ק).

נחייב שבוטה הא כלול בזה חיוב ממון דאם לא ישבע נגבה ממנו ממון ואפי' בהיסת משמחין ונגדין לי אם אינו משלם, וכיון שזה לחייב ממון אזלין לקולת הנחצב או אפילו אינו נוגע כלל לשלם כגון צשבוטה שאינה צרשתי דחמרינן צצ"מ ל"ד ע"צ דאפי' משלם משצטין אותו, דהשבוטה לא תגרור ממון דהא בין כך משלם ומה נעשה לו אם לא יראה להשבע רק מגדין לו ח"כ אם יהי ספק אולי נשביע אותו, או דגם צאופן זה לא נחייבו שבוטה מספק.

ואפשר דס"ל להר"ן דגם צאופן זה יש לילך לקולא לא לחייבו שבוטה וא"כ יש לומר דודאי היכא דהנידון צעיקר החייב שבוטה כגון אם חייב שבוטה צטענו חטין וכו' וכו' דשטורין יש לפוטרו צפשיטות, דהא אם תחייבו שבוטה נמלא דאחרי מחייבו ממון ולגבי חיוב ממון ודאי אזלין לקולא, אלא דבא בזה ליתן טעם שיוטיל גם במקום אחר והיינו צאופן דהחייב שבוטה לא תגרור חיוב ממון, כגון הא דצ"מ דק' ל"ד דמשצטין אותו שבוטה שאינה צרשתי, ואם לא ישבע לא נוכל כלל להוציא ממנו ממון, דהא כזר שילם הכל, אלא דמ"מ מספק לא נוכל לחייבו שבוטה וע"ז הוצרך לומר בטעם כיון דמעיקר הדין אינו חייב אלא מתקנה לכן נילך לקולא.

ע"ב. טענו חטין ושטורין וכו'. צחידושים המיוחסים להגר"ח הוכיח מהרמז"ס פ"ג מעוטן ונעטן ה"י י"צ דבתצטו כזר חטים וכו' וכו' ואח"כ תצטו כזר שטורים וכפר פטור משבוטה, כיון דקדמה בהודאה לתביעה שעליה כופר. יש לעיין אם קדמה כפירה להודאה צכ"ג דתצטו צני' הלוואה וכפר ואח"כ תצטו נ' דהלוואה שכזר תצטו ועוד נ' דפקדון, ונמלא שקדם הכפירה להחציעה הזאת. וצ"ע דלעיל דף ל"א משמע דחייב שבוטה מודה צמק"א כה"ג, ולכן הקשה על רש"י ד"ה ואגלגל, דלמה צריך כעת לתצטו יותר ושיכ"ה מודה צמק"א ולגלגל עוד תצטו יותר הא יכול לזרף התצטוה ההיא למה שהודה לתצטו כעת הרי מדבריו

תוד"ה להודיעך. דכחו עדיף דמלחא דרצון הוי כח דפטור. והיינו דלחייב צריך כח יותר. וצ"ע דהוכיח מכאן דאפילו אם הגדון אם חייב שבוטה מעיקר הדין, מ"מ לפטור ח"כ כ"כ כח משא"כ לחייבו, והקשה על הר"ן לקמן דף מ"א ולכן יש לפוטרו משבוטה היסת כשאומר אין לך צידי כלום משום דמעיקר הדין הוא פטור, והספק הוא אם תקנו גם צאין לך צידי שבוטה היסת לכן יש לילך לקולא. דמשמע דאם הגדון אם חייב מעיקר הדין הוי אזלין לחומרא לחייב אותו שבוטה ולמה הא צריך נהיות ספק לקולא.

והנה יש להסתפק אם מה דכשיס ספק צחידו שבוטה לא נשביע, אם זה משום דאם

שהפקיד אללו כלים, ונהי דציאר בקלוה"ח סי' פ"ח ס"ק ד' דגוצין שפיר א"ע"פ שז פחות מפרוטא, מ"מ תביעתו היא שז כלים ופרוטא, ובר"ן הא הוכיח דתצטו שז וכו' דוקא מקרי שפיר ממין הטענה, א"כ הרי כאן הוי תצטו שז דז כולל הכל וגם פרוטא וכשהודא דפרוטא למא זכ תצטו שני מינין, דהא אס תוצטו רק שז וכו' דפרוטא הוי ממין הטענה, ומה גרע אס תצטו שז ופרוטא וכו' דפרוטא, והי אפשר דכיון דאין אנו יודעים האמת לאפשר דהכלי הוא צעין ואז תביעתו הוי תביעת כלי דוקא וא"כ הוי ספק אס תצטו שני מינים היינו הכלי והפרוטא וכו' דפרוטא, ואס טענו חטין ושעורין וכו' דא' מהן פטור משבועה לא הי' חייב לישבע מספק ומדחייב הרי דס"ל כשמואל דטענו חטין ושעורין וכו' דשעורין חייב, אבל לפי"מ שהוכחנו לעיל דז"ה מי סברת, דכשתוצע מחמת דבר שהי' פקדון מקרי תצטו דוקא ממילא כשתצטו כלים שהפקיד מקרי תביעת דוקא אפילו על האז שהכלים אינם כבר צעין.

משביעין אחוה שבועה היסת וכו' אישתמוטי קמישתמוטי, דהריטב"א מצואר דמה"ת לא אמרינן אישתמוטי דכופר הכל ולכן פטור ורק מדרבנן אמרינן אישתמוטי ולכן חייבוהו שבועה אבל מדברי החוס' משמע דגם מה"ת אמרינן אישתמוטי קמישתמוטי דכופר הכל ומ"מ גזיה"כ דפטור כמש"כ החוס' כתובות י"ח ומדבריו משמע דכיון דמה"ת לא אמרינן אישתמוטי וחזקה דאינו מעיז לכן נאמן ומדרבנן אינו נאמן וע"ז הקשה מאי ראי' מהא דכופר במלוה כשר לעדות דהא גם לפני התקנה דרב נחמן הוי כשר לעדות ומ"מ לא הוי כ"כ אישתמוטי לחייבו שבועה ומה הראיה מהא דכשר לעדות לכן פירש הריטב"א דז רק סמך דכמו דאינו נפסל מפני הטעם דאשתמוטי הי"ג יש טעם לתקן שבועה משום אישתמוטי אמנם לדברי החוס' אין קושיא כלל דבאמת גם מה"ת שייך אישתמוטי אלא דמ"מ גזיה"כ

דלא איכפת לן מה דקדמה כפירה להתביעה של עכשיו.

ובריטב"א הביא דלריך להיות תביעה לפני הכפירה ובהודאה. ואינו ברור אם כונתו דוקא דלריך להיות גם לפני הכפירה או דעיקר הכונה דהודאה לריכה להיות אחרי התביעה, ומ"מ לאלה דסברי דגם צע"א אינו חייב אלא עם טענת דרי של התוצע הרי דגם צע"א צעין דין תביעה, מ"מ אס יכפור להצ"א לפני שתצטו המלוה ואח"כ יתצטו המלוה יתחייב שבועה.

אמר ר' פפא טענו כלים וכו'. ברמז"ס וטור נפסק דאס כפר בכלי וכו' דכלי חייב וצרש"ס לעיל ל"ט ע"כ הקשה כמו דמטה הוי דבר חשוב מ"מ צעין כפירה שתי כסף הי"ג בכלים נהי דהוי דבר חשוב מ"מ ילערך שיכפור בשני כלים ובשלמא לשמואל סגי בתביעת שני כלים אבל לרב דצעי כפירה שתי כסף למא סגי כפירה כלי אי' לחייבו שבועה וי"ל לומר דבכסף דחשיבותו מפני שווי אז חשיבותו צא לומר לשיעור אז השיעור הוא של שתי מעות שהן חשובות דהא א"ל שתי דברים אלא שיעור צ' כסף אבל בכלים דחשיבותם מלד עלאם ואינו לשיעור אז כיון דכל כלי הוא חשוב לא שייך שיטערך חשיבות של שני כלים דהא גם בשני כלים לא יתווסף השיעור בשני כלים שצידד שוין רביע פרוטה הם כמו שני כלים שצידד שוין חלי פרוטה.

ראפי להעור דפוסק דלריך שיבא הכלי שו"פ מ"מ אין זכ דין דשיעור הכפירה אלא דנוסף לחשיבות הכלי לריך שיבא גם שו"פ, ולכן לא שייך לחלק בין כלי אי' דשו"פ או שהיכ.

טענו כלים ופרוטא וכפר בכלים וכו' דפרוטא חייב וכו' וחדא כשמואל. דהיינו תצטו שני מינין וכו' דא' מהן חייב. והנה תצטו כלים, באופן דאין ידוע דאולי אין בכלים צעין, א"כ התביעה היא שז כסף אלא דזכ מחמת

דכופר הכל פטור וכיון ששייך אישתמוטי חקנו שצוה וע"ז מביא ראיה דיש סברת אישתמוטי כדכופר הכל מן התורה דכא כשר לעדות כדכופר במלוה אע"פ שכופר הכל אלא דלענין להאמין מודה במקלח צמיגו דכופר הכל אמרינן דיותר נוח לו להודות במקלח מלכפור הכל אע"פ שמשחמט.

רש"י ד"ה הכופר שכתב דמלוה להוציא ויתנה ואין עכשיו צידו מה לפרוט, משמע דאם היינו צנוחים שיש צידו כסף היה נפסל והב"ח ז"ל מרש"י צ"ק ק"ה ע"כ דמשמע יותר להדיא דאם לא הוציאו עדיין היה נפסל בכפירתו וז"ל דאע"ג דאינו מחוייב לתת דוקא הכסף הזה מ"מ כשהביע זמן פרתון ויש לו כסף אסור לו לעכב ולעשות מזה עיסקא ולשלם ליומא אחרת וכן צריעב"א כתב דצפקדון דאסור לשלוח יד לכן מיפסל משא"כ במלוה אפילו כשישנו הכסף שלוח צעין עדיין מ"מ אולי יש לו לשלם חוב אחר הרי דאם אינו רוצה לשלם ורוצה לעסוק בהם אסור ובקלוג"ה סי' ע"ג כתב דזה גזילה ולדידי משמע דכשיש לו כסף ומשתמע משום אזהרה סיבה ג"כ אסור אלא דלא מפסל דמורה היתירה.

דף מ"א ע"א. בדאורייתא לא מפכינן. יש לעיין אם ישלם ולא ישבע השצוה דאורייתא אם יכול אח"כ לעטון שלמתי לך שלא כדון כי צאמת לא הייתי חייב ולכן רוצה שיבע המלוה שצוה הוסת, או דכיון דזה ה"י עפ"י דין מחמת דלא רצה לישבע לא שייך לתוצעו שוב. והנה צרמז"ם פ"ד ממלוה ולזה ה"י ג' וכ"כ צריעב"א דצטוטן שטר אמנה הוא או רבית הוא אינו יכול לומר אשתבע לי שזה לא כך אלא ישלם ואח"כ יוכל לתוצעו ולחייבו שצוה צטענת צרי, שלקחת ממני מה שלא ה"י מגיע לך, וכן צרמז"ם צפט"ו ממלוה ה"י ה' היכא דיש לו נאמנות עיי"ש. מצוה דאע"ג דזכה המלוה מכה השטר דלא ה"י נאמן צטענתו לפוסלו, ומ"מ יכול אח"כ לחייבו שצוה אם כן גם צאם לא ירצה להשבע יכול ג"כ אחרי

שישלם, לתצוע צחורה ולחייבו שצוה הוסת וכל מה דאמרינן כאן דשצוה דאורייתא לא מפכינן היינו דאין לו להתעכב משלם אבל יוכל אח"כ לתצוע שצוה הוסת, וכן הוא להדיא בשו"ע חו"מ סי' פ"ח סעיף כ"ב.

בדאורייתא נמי מפכינן. צרש"א כתב דכיון דפסקין מתוך שאינו יכול להשבע משלם א"א לפסוק כמר צר רצ אשי דשצוה דאורייתא מפכינן דא"כ למה לא ישבע צאופן שאין הנחצב יכול להשבע, ואין לחלק דביש לו אפשרות לישבע יכול להפוך על שנגדו ולא צאינו יכול לישבע דאז אינו יכול להפוך על התוצע, דכיון דצטעמא יכול להפך כיון דאמר אין שקלי ודידי שקלי, אמאי לא יהפוך שצוה על שנגדו כדי שלא יטול מה שאינו שלו, משמע דכ"ל כיון דעיקר חייבו שצוה אע"פ שכעת מוגע לממון יכול להפך, ועיין צרש"ש צ"מ פ"א סי' ג' דכתב דעד המסייע אינו נאמן לפטור צאופן שדינו מתוך שאינו יכול לישבע משלם, אע"פ שנאמן לפוטרו משצוה, ואפשר דצרש"א יחלוק על הרש"ש ויסבור כהרמב"ן דאין זה נקרא שצא לפטור ממון.

בדרבנן לא נחתין לנכסיה. וצרצנו ירוחם הוצא צקלוג"ה סי' פ"ז ס"ק כ"ד כתב דכשאינו מחזיר דמנדינן ומלקינן ליה, ומ"מ אם תוצעו כסף כזה שאין צו קנין אלא מפני דרכי שלום שאם לא ה"י מחזיר ה"י חייב נידוי משביעין ליה, ומסתברא לפי"ז דתחייבו קרבן שצוה העדות העדים שצעו אותן להעיד ולא העידו, ואינו דומה לאומר תעידוני שהדליק גדישי צצבת ולא העידו, דאינו חייב ק"ש כיון דקלצדר"מ אף על גב דמהני תפיסה מ"מ אין זה נקרא ממון ובאן דמשביעין ליה לפי דברי הרצנו ירוחם הרי דזה נקרא ממון [ובחקפו כהן סי' ל' חולק על דברי הרצנו ירוחם], ויש לעיין אם גבז ממון כזה של חשויק דאין יורדין לנכסיו אם יתחייב כפל, דאפשר דחייב קנס הא אינו מתחייב אלא ע"י צ"ד

וצ"ל דגם לדידי א"ש דגם לדברי התובע אינו ודאי רשע דאולי נדמה להתבצע שיש לו תביעת ספק מלוה ישנה.

ותקנתא לתקנתא לא עבדין. פירש הריעצ"א דחוזר לדין תורה דנפטר צלי שצוה.

והביא בשם הרשב"א דגם בתובע את המלוה להחזיר רבית קלוזה והמלוה טופר נשבע היסח, והר"א"ה חולק דברבית דלא מתקן לאוי לא משתבע היסח היינו דבגזל דאם יחזיר לא יהי רשע שפיר שייך לחייבו שצוה משא"כ בטענתו דלקח רבית דאם זה נכון אז המלוה פסול לשצוה, וס"ל להרמב"ן דאינו מוטיל החזרה לתקן את הלאו ממילא לא שייך לאשבעיה. מבואר דאפילו להר"א"ה לולא שהוא חשוד היה חייב שצוה הרי דיש עליה דין תביעת ממון, חזין מזה דאע"ג דהריעצ"א כתב צ"י אחרו נשך דברבית קלוזה אין יורדין לנכסי הלוה לגבות, רק כופין אותו לקיים המלוה דמוטל עליו להחזיר מ"מ שייך חיוב שצוה על תביעתו, ועיין בקלוז"ח סי' ל"ע ס"ק א' ונ"ע.

נקטיה בכובסיה דנישצקיה לגלימיה הוא. לא דמי להא דכתב הריעצ"א דברבית קלוזה דאע"ג דיואל צדיינין וכופין אותו לשלם מ"מ לא נחתין לנכסיה, דברבית דאינו שטנוד חלא מלוה שייך לכפות אע"פ שאין יורדין לנכסיו משא"כ כאן דזה חיוב ממון אם החיוב ממון הוא כזה דיש לו זכות ממון ממש לריך להיות נחתין לנכסיה ואם לא לא כופין כלל.

אלא מאי עבדין ליה. לא הקשו כן על המשנה דחשו"ק לרבן דר' יוסי דלא מויליין צדיינין. ויש לחלק דכאן אם באמת חייב הא הוי גזל גמור וכל הענין הוא דלצ"ד אינו צרור שחייב אע"פ שאינו נשבע חלא כיון דהטילו שצוה נחשז אלליו בגזל דרבן א"כ שייך לומר דיביה רק איסור בעלמא, דאם הנתבע יודע באמת שאינו חייב, לא נעשה עליו חיוב לשלם, ואם חייב ודאי אף אם היה נשבע עובר בגזל, אם אינו משלם, א"כ כל הענין אינו מסור חלא

וכאן דאין יורדין לנכסיו הו"ל כאלו אין דנין מזה ממש צ"ד וקנס שא"א לדון צ"ד אינו חייב קנס כלל, או דילמא דנקרה שפיר שדין ע"פ צ"ד ויחייב לשלם ואם לא ירצה לשלם בקנס ינדוהו וילקוהו.

שם דדרבנן לא נחתין לנכסי וכו' ולר' יוסי דאמר דדרבנן נמי נחתין לנכסי וכו'. יש לעיין מי דמי להיבא דזוכה מדרבנן, דכאן מה שייך לגבות כשאינו נשבע שצוה דרבנן, דהנה בכל ענין שרבנן תקנו צממון מהני כיון שיש להם כח דהפקר צ"ד הפקר, אבל כשאינו נשבע שצוה דרבנן כגון בתובעו וכופר הכל, הא אם אליבא דאמת אינו חייב הנתבע לא תקנו שהתובע יוכה בטענתו טענת שקר, ומאידך כח נגבה מהנתבע כיון דמדון תורה א"ל לשלם, וגם אחרי התקנ"ח לא זכה התובע אם האמת אינו כדבריו, ואיך נוילא ממון וניתן לו להתבוע כסף שאלבא דאמת יתכן שזה שייך להתבוע גם אחרי תקנת חז"ל.

עכ"פ חזין שיש כח ציד חכמים להוילא וליתן להתובע, אם לפי ראות עיניהם לריך לחוש לדברי התובע אע"פ שיחכן שזזה גזלין מהנתבע ומכשילין את התובע בגזילה.

תקנתא לתקנתא לא עבדין, ופטור החשוד לגמרי. יש לעיין הא כשתובעו פקדון בעין והוא טופר נמלא לדברי התובע הוא רשע וחשוד דפסול לשצוה וא"כ יפטר משצוה היסח, וצשלמא בשצוה דאורייתא לאו כל כמיני' לומר שהוא רשע ופעל ידי זה לא יועיל שצוהו ושהתובע ישבע ויעול ולכן נשבע ונפטר, אבל כאן דאם הוא חשוד הרי נפטר בולא כלום נמלא דאם הנתבע חשוד זהו לחוצה התובע לדברי התובע הוא חשוד ונפטר צלי כלום א"כ איך יכול לתבוע שצוה, ולמ"ד חשוד אממונה לא חשיד אשבעתא דאולי עי"ז לא יגזול כמש"כ התוס' צ"מ ה' ע"ב, א"ש. אבל למ"ד דחיישין שמא מלוה ישנה יש לו עליו נ"ע.

הלוא אשתבע לי כיון דעל כה"ג לא הימניה, והא חס הלוא יאמר צפירות שמוסר לו השטר פ"מ שאם יאמר לו אשתבע לי לא תוכל לגבות עלי שתבע לי, אז הרי מן הדין לא יוכל לגבות עלי שישבע, וכיון דסתמא כן הוא דאינו מוסר לי כח לגבות עלי שבעה חס ידרוש שבעה ח"כ מעיקר הדין כן הוא שלא יגבה אז עלי שבעה, ולא מלאנו חידוש כזה שלא יוכל לגבות מעיקר הדין עלי שישבע.

ובן ז"ע להסבירא דמעלם אחיחור השטר אין ראוי שלא נפרע אלא דהוי כמסר לו נאמנות ח"כ איך תמיד יתומים יוכלו לגבות משטר שבהית אביהם ולא יוכל הלוא לעטון פרוש כיון דהס הא לא יודעים לומר שלא פרע, וצפרע ז"ע דיוכל הלוא לעטון שישבעו והיתומים לא יוכלו להשבע ואז הוא לא חייב כיון דלא מסר כח נאמנות עליו שלא יוכל לעכב הפרעון חס יעטון אישבעה לי.

לא מזדקקין לי. והיינו משום דמחזי דחשדין לי כמש"כ רש"י, ולכאורה הא אי לא מגדין לי כלל הא מחזי יותר חשד דלגמרי לא גדין לי חש"פ שיש לו שטר. וז"ל דמ"מ לא עבדין מעשה משא"כ אי פוסקים עליו שבעה אנו עושים מעשה שזה מחזי שחשדין לי, ומצורח צשו"ע סי' פ"ב סעיף ו' דאי הצי"ח יאמר דמוכן לישבע נקבל שבעתו נמלא דאנו לא אמרנו דהוא חשוד וצידו לגבות ע"י שבעתו לא יאמר מוכן לישבע. ופשוט דאף להסוברין דשבעה של קפץ ונשבע אינו מועיל כדן שבעה צ"ד מ"מ כאן הא באמת חייב שבעה אלא משום כבודו לא משבעין לי אצל כשרואה לישבע מקרי דנשבע ע"י צ"ד.

שם. לא מזדקקין לי. צר"ן הביא דכיון דאמרין דצדקתן לא נחתין לנכסי ח"כ יועיל תפיסה אפי' לכתם מלוא לא רק ת"ח כיון דחייב שבעתו אינה אלא מדרכן. וז"ע דהנה לעיל צדק ל"ג צ" אמרין צידע להעיד לחייב חשוד דהדין דכשנגדו נשבע ונטל מ"מ לא

לצ"ד וכיון דלא ירדו לנכסיו ח"כ איזה דין יהי כאן וע"כ רק משמתינן ונגדינן, משא"כ צמליחת חשו"ק די צזה שאומרים שאסור ליקח, ועיין בקצו"ח סי' פ"ז ס"ק כ"ד שהביא בשם רבנו ירוחם דצלקה ממון של חשו"ק ג"כ מנדינן ומלקינן ובס' תקפו כהן סי' ל' השיג על הרבנו ירוחם ולדעתו צמליחת חשו"ק לא עבדינן לי כלום, ולדבריו צהובעו שחטף מחשו"ק לא משבעין לי כלל כיון דאף חס מודה שחטף לא מנדינן לי.

משמתינן לי עד דמטי זמן נגדיה ונגדין לי וצדקין לי. יש לבאר הא דמוחר לגדותו ולהכותו חש"ג דיתכן דהוא לודק ואיך מותר מספיקא כל זה, דרבנן אמרו דכשהו חובע שישבע אין לו להחזיק הממון עלי שיוכיח או צהוכחה גמורה או ע"י שישבע נמלא דאין מענישין אותו על ספק. ולפי"ז נמלא דעבר על איסור שמגיע לו נידוי ומלקות מדרבנן. ויש לעיין חס ע"י"ז מכלא וליבא הוא פסול מדרבנן לעדות ולשבעה ע"י הכרזה כדן כל פסולי עדות דרבנן. וכן יש לעיין חס חש"כ החובע הודה שהנחבע לודק חס צכ"ז עבר אז עבירה ופסול מדרבנן.

ואם אמר לשבע לי משבעין לי. והיינו מתקנ"ה, ויש לעיין להסבירא המוצא בכתבים המיוחסים להגר"ח והגר"י דשיטת הרמב"ם דהא דכשיש להמלוה שטר על הלוא אין הלוא נאמן לומר פרעתיך משום דצזה שמסר לו שטר הו"ל כאומר לו שיהי נאמן המלוה כ"ז שהשטר צידו לגבות אפי' חס הלוא יטעון שפרע וא"כ כאן דתקנו לישבע באופן שטען הלוא אשתבע לי ע"כ דאינו מונה צמסירת השטר להמלוה שיהי נאמן אף חס יטעון הלוא להמלוה שישבע, דאם הוי כמסר לי כח נאמנות גם חס הלוא יטעון אשתבע לי דלא פרעתיך איך שייך לתקן שבעה, וכיון דאין מוסר לו כח להיות נאמן לגבות עלי שבעה, ח"כ מעיקר הדין לא יוכל לגבות המלוה כשיטעון

ראי' לרב האי משם. ועיין בגליון הש"ס וביאור דבריו הוא דבשטר מה דמחייב להמלוה שבועה הא זה שבועה חדשה וזה יכול להפוך על הלוה ולמעשה יאל באופן זה שהלוה יוכל להפטר אם המלוה לא יראה לישבע השבועה שנחתדשה, אבל אין מזה ראי' דה"נ בשבועת התורה שמוטל על הנתבע יכול להפוך דמה דדנין להפוך היינו ששבועה שמוטלת על הנתבע יהי' על התובע וזה באמת אינו יכול דהא גם באשתבע לי דלא פרעתיך יכול רק לחדש שבועה חדשה על התובע וגם כאן יכול לחדש שבועה על התובע אבל לא ששבועה המוטלת עליו תתבטל, וא"כ כיון שהתובע יכול לחזור ולחייב את הנתבע את השבועה שנחתדשה להתובע א"כ יאל למעשה שלא יוכל הנתבע להפטר מחיוב שבועה שעליו משא"כ למ"ד דמהפכין משבועה דאורייתא או עובר חיוב של הנתבע אל התובע ואז לא יוכל להפוך על הנתבע כיון דחיוב שבועה של הנתבע עבר להתובע ואז יפטר מלשלם אם התובע לא יראה להשבע.

ע"ב. ואם אמר אל תפרעני אלא צעדים לריך לפורעו צעדים. ויש כאן ג' שיטות ש"י הרמב"ן דאם התנה אחר ההלוואה אל תפרעני אלא צעדים מהני רק בהסכים או שתק דהוי כהסכמה, והריטב"א ציאר טעמו דמהני בהסכים דבההיא הנאה שמאריך לו בהלוואה או דאינו דוחקו גמר ומשעבד נפשיה, והרשב"א דריש פירקין כחז דעבד לוב לאיש מלוה ואדעתא דהכי קיבל עליו צערה שלוב, והר"ן כחז הטעם דמהני אפי' צאינו מסכים הלוה, דחזקה דבהתרו צו לתת דוקא צפני עדים, ירא לתת שלא צפני עדים וחזקה שלא פרע, ולדברי הר"ן אם יש לו מייגו שפרע תלוי בצפיית הגמ' צ"צ דף ה' ע"ב אם מהני מייגו נגד חזקה אמנם לא כל החזקות שוות. כמוש"כ הש"ך סי' פ"ב בכללי מגו אות י'. ובמשנל"מ פט"ו ממלוה ולוב כי דאם המלוה מודה שפרע קאת צינו לציון חזיון דאין אללו החזקה הזאת ויהא כבר נאמן ששילם

נוכל לחייב ק"ש את בע"א דכיון דלריך לישבע השכנגדו מי יימר דמשתבע. ולי"ע לפי הרשב"א דף ל"א דלמ"ד דמשחקי בקוציא חייבין ק"ש אם לא העידו משום דעדותו חושיל לענין תפיסה, א"כ נחייבו קרבן להע"א דאם הי' מעיד הי' מושיל תפיסת המלוה כיון דאינו חייב שבועה אלא מדרבנן, משמע דלהרשב"א נלעך לומר כמש"כ הר"ן אה"כ דלא יושיל תפיסה כיון דמוטל עליו שבועה ובה דמהני בשבועה דרבנן הוא רק שלא נוזיל ממנו אבל לא יושיל לתפוס שחכב צה שלא נוזיל ממנו.

והא הכא כיון דתצטיה צעדים כמאן דלחפיה צעדים דמי. יש לעיין לשיטת הרמב"ן דס"ל דלאחר הלוואה אם אמר אל תפרעני אלא צעדים לא מהני אלא א"כ קיבל הלוה או שתק דהוי כקבלה, ואינו סובר מש"כ הר"ן הסביר מה דמהניא אם אמר אל תפרעני אלא צעדים משום דלא עבד איגש דפרע מחמת דירא שלא יאמינהו ואין סבדי דמשקר כשטוען ששילם שלא צפני עדים, דלטעם הר"ן מהני גם לאחר הלוואה מה שהתנה ואף אם ימחה שאינו רוצה לקבל עליו לשלם צפני עדים, אלא דהרמב"ן ס"ל כמש"כ הריטב"א דבההיא הנאה דמאריך לו זמן הפרעון ואינו לוחץ עליו לשלם גמר ומשעבד נפשיה, א"כ נהי דלרב אפי' צלישנא קמא ס"ל דכשמלוה צפני עדים הו"ל כהתנה בפירוש אבל אם ההלוואה היתה שלא צפני עדים ורק תצטו צפני עדים א"כ לא עדיף מאם התנה בפירוש דאינו מושיל רק אם יש לנו הוכחה כגון שתיקה דהו"ל כקבלה, אבל צמה שתצטו צפני עדים אחי' ראי' יש דמקבל עליו לפרוע דוקא צפני עדים דמה דהודה צפני עדים מאי הו"ל למיעבד וכי היה לו לשקר שאינו חייב לו וצודאי אין כאן שום סימן של קבלה ולי"ע.

תוד"ה ולמר בר רב אשי וכו' מיהו הגאונים נחלקו בההיא דלקמ"י אי אמר לי' אשתבע לי דלא פרעתיך אם יכול אידך לחזור ולומר אשתבע לי את ותפטר ואם יכול אין

סתם תנאי כגון אם תאכל ענבים תתחייב צודאי דאסור. וז"ע אם זה ג"כ מקרי שינוי שגורם לו הפסד דהא אם אליצא דאמת שילם לא גרם לו השינוי הזה שום הפסד להמלוך ולמה זה מותר. וצפרע צהא דלקמן דף מ"ב דאמר מהימנה לי כל פעם, דלא עשה שום שינוי דאפי' שילם צפני עדים ומאי הו"ל למיעבד.

ויש לומר דהנה יש לעיין בכל בני דוכתי דאמרינן דמקבל עליו שיהא נאמן נגדו לחוצטו, דודאי אין כוונתו להתחייב צאמת ואם המלוך אדם כשר אסור לו לשקר ולהוציא ממנו עוד פעם כסף כיון שכבר שילם הלוה, א"כ אינו התחייבות אמיתית אלא שצ"ד יוכלו להוציא אפי' שאליצא דאמת הוא פטור, וז"ע איך מהני התחייבות כזה שיגבו כשלא מגיע לו עפ"י דין לשלם.

אך עכ"פ כן הוא שאינו עושה התחייבות אמיתית, ולפי"ז יש לומר דלא שייך צזה רצית דהא הוי כאומר לו שצפצור זה תוכל לגזול אבל לא יהי' שייך לך, וא"כ אין זה רצית, כיון דאליצא דאמת לא חייב עצמו כלום אלא דעתן לו אפשרות שאם ירצה להיות גזן יוכל להיות. וכמו שאם הי' אומר שצפד זה אשחיר פתוח דלתי ציתי ותוכל להכנס לגנוז דלא שייך צזה ענין רצית.

ממאי דצשעת הלוואה קאי. הנה הרשצ"א וזהרמצי"ן נחלקו אם יכול להתנות שלא יפרענו אלא צעדים נגד רצונו של הלוה, דלהרשצ"א אמרינן עבד ליה לאיש מלוה. ויש לעיין דהא ודאי לאו כלל ללכל הדברים, דהנה קיי"ל המלוה צישוב לא יחזור לו צמדבר אבל צישוב אפי' שלא ניחא לי צמקום הכוא מ"מ יכול להחזירו ולמה לא יוכל לומר אז איני רוצה שתחזירנו צמקום הזה דהא עבד ליה לאיש מלוה, וז"ל דהיכא דמוכחא מילתא שיכול להיות הפסד להמלוה מחויב הלוה לעשות כראון המלוה דע"ז נאמר עבד ליה לאיש מלוה.

הכל, וכן צחזקה דאין אדם פורע תוך זמנו אם המלוה מודה שפרע קצת צטלה החזקה, וז"ע דנאמין להמלוה שהלוה לא פרע הכל צמגו דלא הי' מודה דשילם קצת ולהרמצי"ן דמהני מגו להוציא ז"ע וכן לפימש"כ החוס' צ"צ ל"צ צי ד"ה והלכתא.

ואם אמר אל תפרעני אלא צעדים לריך. לפורעו צעדים. הנה שיטת הרמצי"ן דאפי' אמר לו אחרי הכלואה לריך לפורעו צעדים, וזה דוקא צהסכים הלוה או שתק דאמרינן דמסכים, וציתא הריעצ"א דצההיה הנאה. דמאריך לו זמן הפרעון או שלא דוחק אותו גמר ומשעבד נפשי. והנה שצבד זה ע"כ דאפי' אם צאמת שילם מ"מ יהא נאמן לגבות ממנו צצ"ד, ולכאורה נמצא דזה מחויב עצמו אפי' אם שילם צאמת והוי כרצית, אלא שזה כעין קנס שקונם עצמו על שלא ישלם על ידי עדים ושיטת הרצה ראשונים דאז אין איסור רצית. אלא דיש לעיין להרשצ"א [הוצא צציתאור הגר"א סימן קע"ז ס"ק ל"ה] דגם קנס אסור מדרבנן ואיך מותר לשלם דהא הלוה עושן דשילם כבר ואיך נוזיא ממנו על התחייבות שזה צגדר קנס. וכן יש להקשות גם צאם התנה צשעת הכלואה, אלא דז"ל דהתם קנס עצמו על שלא ישלם עד זמן הכוא משא"כ כאן הקנס הוא על שלא שילם צפני עדים וזה מותר לכר"ע.

וצ"ע צהא דלקמן דף מ"ב דא"ל מהימנה לי כל היכא דאמרת לא פרענא דס"ל לאציי ורצה דהא הימני ולא מהני אפי' עדים אומרים שפרעו, והתם לא שייך קנס כלל דמאי יש לו לעשות דהא תמיד יהי' המלוה נאמן, ור' פפא ס"ל דלא הימני עפי' מסהדי הא מיהת דשייך להתנות שלא יועיל שום דבר והמלוה יהי' תמיד נאמן לתצוב אפי' הרצה פעמים.

ועי' צחזו"א צ"ק סי' כ"א סק"ו צהא דאם התנה שישמרו צקרקע ואם לאו יתחייב צכל אונסין שיהי' צכדבר, דציתא דהא דלא הוי רצית משום שע"ז גרם להפסד אבל אם יתנה

כאומר לא פרעתי וצ"ל אני פטור, משמע דבהודאה צעל דין אינו על מה שאומר שהוא חייב אלא דנאמן על מה שאומר אם עי"ז יולא חיוצ לכן נאמן שלא פרע כיון שמח יולא חיוצ, ומ"מ זה שייך בטעם צ"ד דלז על כל מה שיולא לדבריו יש דין נאמנות אפי' על דבר שאין צד הודאה על חיוצ אלא הודאה על עובדה וממילא יולא לנו חיוצ, אבל ז"ע על מה שהביאו בחוב' באומרים אמר לנו אבא שלא לוח למח אמרינן דהוי כאומר לא פרעתי דהא זה לא אמר צ"ד, וצשלמא על פלס טענתו לא לויחי מקבלין, אבל איך נעשה מח הודאה על חיוצ כיון שזה מלד עלמו אינו הודאה על חיוצ.

תוד"ה כל האומר וכו' ויש לומר דהאב הי יכול לתרץ דבריו אבל ליתומים לא ענינן מלחא דלא שכיחא. קושית דנחך דיבורי ז"ע דאם צפשוט הלשון אינו משמע כן למח יבא נאמן הלוה לתרץ דיבורו כיון שאין זה צמשעות הלשון, וצשלמא צהא דאכלת חלב דצעטס הא חיוצ קרבן מסור להאדם צעלמו, ואפילו חי ס"ל דאינו נאמן נגד עדים היינו דמכח זה אנו אומרים דודאי הוא חייב אבל מ"מ מחליל מכה דין שחל על האוכל ע"ז נאמר דיכול לתרץ דיבורי שזה הי כונתו אפילו בדרך רחוקה, אבל צעניי ממון דחביעת המלוה עליו הא אינו מלד דין של הלוה אלא מחמת שיש להמלוה ממון חלל הלוה וכיון דמחמת הלשון הי"ל כאומר לא פרעתי ויש להמלוה עליו חביעת כסף למח יועיל לתרץ דיבורי להפער.

ובודאי עדים שאמרו לא לוח ויבואו עדים ויכחישום, פשוט דאינס יכולים לתרץ דיבורם דנחכונו שלה ופרע, א"כ גם עליו ז"ע למח דיכול לתרץ דיבור שאינו צמשעות הלשון. **ואם** קושיתם היא רק היבא דהעדים אומרים לוח ופרע אפשר דכדי שלא יבא סחירה

צין דבריו להעדים יש סברא לתרץ דיבורו, וכן צהא דצ"צ דף ל"א דיכול לתרץ ולומר דסמוך עלי כדאבהתי כיון שיש לו עדי חזקה ג' שנים דצבא יש סיוע שזה שלו, אבל אם נאמר דרק

ולשיטת הר"ן דיש חזקה דאין אדם פורע צלי עדים כיון דהמלוה יכול לצרר בהלוואה אף הוא פורע צעדים דוקא דחושש שמח יולא עליו לצו וכו' חזקה כזאת, וז"ע למח צהחנה אל תפרעני אלא צפני ראובן ושמעון וכו' טען דפרע צפני אחרים דלהרמב"ם ותוס' אפי"ג דאם יבא עדים שפרע צפניהם נאמנים דלא פסלם להעיד לעובדתו ומ"מ ריע טענתיה כמש"כ הר"ן, ומשמע מהר"ן דיותר נועה לפירוש הרמב"ם וכתוס' דלא נפסלו ואם יבואו להעיד יבאו נאמנים, אלא דריע טענתיה ולמח ריע טענתיה דלמח לא ישלם צפני עדים אחרים דממ"ג אם יבא כאלן וירצו להעיד הא יבאו נאמנים ואם לא יבא כאלן להעיד הא גם כשישלם צפני ראובן ושמעון לא נדע אם זה נכון אם לא יבואו להעיד צפנינו, ומח לו לשלם צפני ראובן ושמעון יותר מצפני אחרים, ואולי יש למח דכשצור על חנאי המלוה נראה חשוד יותר צעניי האנשים ולכן חזקה דאינו משלם צפני אחרים, וז"ע.

אמר אציי מאי נעציד אינבו אמרי אחפי ואינבו אמרי פרעי. יש לעיין אף אם לא הוי ס"ל דמהני דיבורו נגד העדים שאמרו שפרע, הא מ"מ כשאומר דלא לוח הרי לדבריו העדים שאומרים שלה הם שקרנים ופסולים להעיד לעובדתו, ואיך יועיל מה שאומרים שפרע, [ואולי בעירוני זה]. ויש לומר דהא מח שאומרים שקר צלי שעי"ז מפסידים לו ממון הא אין נעשים צזה רשעים להפסל לעדות, וכיון שלדבריהם אינו חייב לשלם כלום נמלא דאין נעשים פסולים צזה רק סתם שקר צעלמא אמרו, ושפיר הי מהני עדותם שפרע לולא הכחשתו. [ועי' נתיב"מ ס' ר' סק"א וס' ע"ו].

כל האומר לא לויחי כאומר לא פרעתי דמי. יש לעיין דהא מח דמהני הודאה צעל דין לחייב את עלמו הוא מחמת דלדבריו הוא אומר שהוא חייב אבל כאלן הא לדבריו הוא פטור וכו'.

לשם סתם ואם שילם סתם פשע וכיון דידוע לכל אחד דכשיש להמלוה שטר אינו נאמן לומר פרוע א"כ למד אין לו מעלמו להבין לא לשלם צלי שיחזיר השטר.

והנה צהא דאינו נאמן לומר פרוע כשהשטר ציד המלוה יש שחי דרכים, דכפשוטו מפרשים משום דה חזקה דשטרך צידי מאי צעי וע"כ דלא שילם, אמנם בכתבים המיוחסים משם מרן הגר"ח ומרן הגרי"ז ז"ל כתב דשיטת הרמב"ם דצוה שנותן לו שטר הוי כאומר לו לא אהי נאמן בטענת פרוע כל זמן שהשטר ציד המלוה. ולפי"ז תלוי דאם הטעם משום חזקה אפשר דלא ראה מהלך שמקפיד על לקיחת השטר הרי דלא איכפת להלוה ומאמין להמלוה אפי' שישאר השטר אצלו ולא יקחו השטר ממנו לפני שיפרע, ואע"כ דגם זה אינו מוכרח מ"מ אפשר לומר כן, אצל להסביר דהוי כאומר לו לא תהי נאמן לומר פרוע כל זמן שהשטר צידי המלוה נמצא דכל פעם כשיש שטר אמרינן דמסירת השטר להמלוה היא בשביל דנותן כח נאמנות להמלוה לגבות בו, וא"כ יקשה יותר למד צלי שהזכיר לקיחת השטר לא פשע השליח במה שלא ציקש החזרת השטר קודם.

סטרתי יינהו. ברש"א כאן מצויר דאם מנה כסף ולא הזכיר לשם פרעון יכול לומר סטרתי יינהו. וע"כ אין מיירי שטוען שאתה אמרת בפירוש לשם סטרתי, דהא לא הזכיר כלל פרעון, אלא אני התכוונתי לזכות לשם סטרתי, וכן הוא ברע"ב"א להדיא, וברא"ש צפי הכותב סי' ד' כתב דיותר ברזון משלם מלוה בשטר ממלוה ע"פ, ומשמע דאף אם הי' נאמן שיש לו מלוה ע"פ מ"מ היא טענה גרועה מחמת הטעם הזה, אצל דעת הרא"ה המוצא כאן ברע"ב"א דביש שחי חובות נותן אדעתא דרזון המלוה, ודעת הר"ן צפי הכותב כדעת הרא"ה, אצל לכי"ע דאם הלוה רוצה שיהיה בשביל פרעון חוב שצשער נפרע השטר אפי' אם המלוה רוצה לקחתם בשביל סטרתי, וצקוצן שטורים כתובות דף פ"ה הקשה דהמלוה יכול לתפוס צע"כ כדי

ביש עדים שפרע מתוך דיבורו א"כ מאי הקשו מיתומים שאמרו אמר לנו אבא לא לויית, דנתן דבוריה דהתם כיון דאין עדים שפרע הא כה"ג גם לו צעלמו לא הי' מהני לתרן דיבורו.

תוד"ה כל האומר וכו' ועוד יש לחלק דהכא כשטוענין עליו צצ"ד יש לו להשיב צענין שיפטר ואין לנו לתרן דבריו. הנה לא תירצו מהא דאם אמרו יתמי אמר לנו אבא לא לויית דלמה לא נתן דיבורו, דהא אפשר לתרן דיבורו כיון שלא אמר צצ"ד. ולפי"ז גם צהאי תירוצן סברי דה מלתא דלא שכיחא לכן לא מתרנין ליתומים אלא דהוסיפו דגם לו גופי' לא יועיל לתרן דיבורו אפי' כאומר לא לויית, כשאומר צצ"ד.

תוד"ה כל מלתא וכו' וי"ל דרצא סבר לי כמ"ד אין צריך לזכר. והיינו דה תלוי צפולגתא והוא ס"ל כמ"ד אין צריך לזכר. ולע"כ דהא לסבירא זאת דאם אינו מצרר לא מהני חזקתו צריך ע"כ לומר דאע"כ דבמה שלא צירר אפי' אם זה מראה ששיקר במה שאמר שיש לו שטר מ"מ זה לא ראי' עדיין שאין השדה שלו, דהא יש לו חזקה, מ"מ ס"ל דכשהחזק ששיקר לא מהני גם עדי חזקה להוכיח זכותו כהשדה, וזה ע"כ דלא כרצא ומ"ד דפליג הוא משום דאע"כ אין ראי' דאין השדה שלו אפי' שהחזק כפרן, הא מיהא אפשר דגם כך מ"ד סובר דזוכר מה שהי' אלא דמשקר דלכו"ע אמרינן דזוכר ושיקר נמצא דפליג על כולם וצ"ע.

דף מ"ב ע"א. הנהו סטרתי יינהו. צרא"ש פי הכותב סי' ד' וכתוב צ"מ דף ג' ציאר דק אם הזכיר לקיחת השטר אמרינן דהשליח חייב דהי' לו לקחת השטר קודם. וצ"ע דלכאורה אם המלוה את חצירו צעדים צריך לפורעו צעדים או להלכה דבהחנה עמו לפני פלוני ופלוני דאינו נאמן לומר פרעתי ודאי דאם השליח יודע שכן התנה המלוה לא יוכל

אחר כיון דזה עיסקא א"ש בפשיטות, אמנס גס
צ"ל אפשר דהוי כמגו במקום חזקה, ואע"ג
דזה תלוי בהצטיא אי אמרין מיגו במקום
חזקה, אבל כבר כתבו דלא כל החזקות שוות.

רש"י ד"ה מיגו דיכול למימר ל"י. לא פרעמי.
לכאורה צ"ל לא נפרעמי.

כי יתן איש וכו' ואין נתינת קטן כלום. ופירש"י
חרש ושועה כקטנים הם, משמע דהפשט
של המיעוט דאיש ממעט קטן משום שאינו צר
דעת ולכן גם חרש ושועה נכללים בזהו מיעוט,
ולע"ק מריש מס' תרומות דהציא הרע"ב
מירושלמי דממעטין מידצנו לבו חרש ושועה,
ומאיש ממעטין קטן, הרי דלא סגי למעט כולו
מאיש. ועי' רש"י גיטין כ"ג ובתחת סופר שם,
והעירוי לעיין במש"כ בזכר יחזק סי' כ"ג
לישב הקושיא למד לענין יבום נחמטע קטן ולא
חרש ושועה.

ע"ב. חזקה אין אדם מעיז פניו בפני צעל חוצו.
והיינו דלכן אין לו מגו דאינו מעיז
לכפור הכל, והקשה הר"ן דהא בעיזי דאכלו
חושלי אמרין צ"ב דף ל"ו דנאמן לומר דאכלו
כדי שיווי העיזים צמגו דאי צבי אמר לקוחין
הן בידי אע"ג דאילו אמר לקוחין ה"י מעיז
דבוא יודע דלא לקח ממנו משא"כ כשטוען
דאכלו השעורים אין מעיז נגדו, ותיירץ דלגבי
להפטר משבועה לא מהני מגו דהעז דזה מגו
גריעא ויזמך להשבע הניזק כשטוען דאכלו
החושלי שלו וכמו צמודה במקלח שלא פטרתו
חורה משבועה וכו' התם נאמן רק ע"י שישבע.
וצ"ע דהתם צודאי דין כך לריך להשבע אפי' אם
מגו דהעז ה"י מועיל לפוטרו משבועה, כיון
דגם אם ה"י טוען לקוחה היא בידי ה"י חייב
שבועה ואיך טענתו שאכלו שעורין יפטר
משבועה.

ע"ין בקובץ שעורים ח"ב סי' ג' מאות כ"ב
ואילך, צמח דביאר החילוק דמהני רק

לגבות חוצו א"כ למד לא יוכל המלוה לתפוס
בשציל פרעון החוב שבצ"פ אף אם הלוח אינו
מסכים.

ונראה דהא יש דין דפרעון על כרחו הוי פרעון,
נמנא דהלוח יכול להכריחו לשלם בשציל
המלוה בשטר דהוי פרעון צע"כ והמלוה יכול
לתפסו משום מלוה ע"פ דתופס לגבות חוצו,
ויש חילוק בין הא דהלוח יכול לשלם צע"כ, להא
דמלוה יכול לתפוס צעד החוב שבצ"פ, דמלוה
כ"ז שלא יקנה אין כאן תפיסה משא"כ הלוח
מה שיכול לפרוע צע"כ של המלוה הא ודאי אינו
יכול להכריחו לזכות דהא א"א להכריח לזכות
אלא דכל שנתן לו בידו או בחצרו שעומד שם
י"א ידי חובתו, א"כ אם הקדים וחשב הלוח
לפני שזכה המלוה בכסף לשלם חוב שבשטר הרי
כשנתנו תיכף נפטר אף אם לא זכה המלוה
ובשעה שהמלוה רואה לזכות בכסף בשציל חוב
שבצ"פ כבר נפטר החוב שבשטר, ואפי' אם
מזמן זכית המלוה ופרעון של הלוח יחד, מ"מ
כיון שצדיגם הפרעון קודם דכדי שיקרה פרעון
לא לריך שזכה המלוה וכדי שיהי תפיסה על
החוב שבצ"פ לריך זכיה, הו"ל תמיד כקדם
הפרעון, אמנס עיין קאוב"ח סי' ע' ס"ק ז'
שהציא דברי הסמ"ע דהתנה אל תפרעני אלא
צעדים דכל זמן שאני משלם צעדים הו"ל כחוך
הזמן ואינו מחויב המלוה לקחת את הכסף
לשם פרעון א"כ כשיש שטר אז לפני שמחזירים
ללוה את השטר אין עדיין זמן פרעון ויכול
המלוה לעכב ולא לקבל לשם פרעון השטר מ"מ
כיון שאין הפסד למלוה בלקיחת הפרעון על
החוב שבשטר אעפ"י דיותר כדאי לו לגבות את
המלוה שבצ"פ מ"מ כיון שבעלם פרעון החוב
שבשטר אין לו שום הפסד יכול להכריחו להפרע
בשציל החוב שבשטר.

התם כיון דקאמר אחורי יבצת לי ואתית
ואותיבית אמסחתא וכו'. ויש לעיין למד
לא נאמין להמלוה שקיבל זה צעד סיטראי
צמיגו שלא ה"י מודה דהלאוהא שבשטר היתה
בשציל העיסקא, ואם נאמר דאין לו לשלם לדבר

לממון ולא לפוטרו משבועה, כפי מה שצוהר
שם דחרי ענינים יש במגו, אי ראה דחינו משקר
זה אין במגו דהעצה, אבל מה שיש עוד ענין
במגו דיש לו כח נאמנות הטענה שבה יכול
לטעון ויכח דהי לריך להעיד מגו דהעצה אינה
מזררת, ולכן לא מהני לפוטרו משבועה. אבל
היכא דאין נוגע להשבועה שפיר מהני אפי' שחינה
מזררת, דמהני לו מכה הטענה שהיתה
מועילה אם הי' טוען אותה. [ועי' במשנית
באילה"ש ריש גיטין וצ"ב דף ל"ג]. ול"ע דגם
בשבועה בגון מודה במקלע למח אינו נאמן
במגו דכופר הכל מחמת דחינו מעיז, נימא ג"כ
נהי דאין צירור מ"מ יהי לו כח נאמנות הטענה
דהי זוכה ככופר הכל עלי שילערך צירור
דשבועה, ויהא לו כח נאמנות גם כשהוא מודה
במקלע עלי שילערך צירור דשבועה.

לא שנה צו ולא שנה צצנו אינו מעיז. כתב
הר"ן בשם הראש"ד דכל הסוגיא מיירי
דחוצו הכן ע"י ששמע מאציו דחייב לו כסף,
אבל אם הכן טוען צרי מעלמו שראה שלוח ולא
שילם, לכו"ע חייב שבועה מודה במקלע, ודוחה
צזה מה שהוכיח הר"ף דהלכה כרי אליעזר צר
יעקב מהא דפרכין לקמן דף מ"ז שבועה השם
תהיה צין שניהם ולא צין היורשים היכי דמי
וכו' מה לי הוא מה לי אציהם, ולרצן ודאי יש
חילוק דבחציעת צנו פטור משבועה דמעט, אלא
ע"כ דהלכה כראש"י, ודחה הראש"ד דהתם
מיירי צטוען צרי מעלמו, דרצן מודו דחייב
שבועה, ואינו משיב אצידה, ומחלוקת ראש"י
ורצן הוא צטוען צרי ע"י ששמע מאציו, וצזה
אין הלכה כראש"י, והרמב"ן הקשה דהא אמרינן
צ"ב דף קל"ה דצרי ע"י אחר אינו צרי, ותיורן
הר"ן דהגמ' צ"ב אלא אציהם דרצן, דלרצן
צרי ע"י אחר לא מקרי צרי אבל ראש"י ס"ל
שפיר דצרי ע"י אחר מקרי צרי וצתוס' רעק"ס
אות ל"ע הקשה דאי ס"ל לרצן דצרי ע"י אחר
לא מקרי צרי למח הולירו לטעם דמשיב אצידה,
וכן בכתובות י"ח צדו"ח להרעק"א הקשה ענ
מה דפרכין ולית ליה לראש"י משיב אצידה

פטור חיפול דאין כאן טענה צרי, ואע"ג דאפשר
לאוקמי דאחרי שהודה בנחצב שלוח חמישים
טוען היורש שידע צרי שלא שילם, מ"מ הוי
קדמה הודאה לתציעה, והמגיב על תורעק"א
תירץ דזה עלמו מה דלא מהני טענה שמה הוא
מעט משיב אצידה, וכן הציא צקה"י כתובות
סי' י"ג שכן כתב במרדכי כאן אות תשע"צ
בשם ספר החכמה, אלא דהקשה דלהראש"ד
דס"ל דע"א אינו מחייב שבועה אם התוצע
טוען שמה הרי דאין טעם הפטור צטענה שמה
מעט משיב אצידה דהא צע"א לא שייך הוי
טעמא ואפי"ה אין נצבעין הרי דהוא סתם דין
דאין נצבעין צטמא ולא מחמת משיב אצידה,
ודצרי המרדכי יתכן רק אם יסבור דע"א יכול
לחייב שבועה אפי' אין התוצע טוען צרי כשיעת
התוס' צ"מ דף ג' ועוד בכמה דוכחי אבל
להראש"ד לא יתכן ליחס סברא כזו.

והיה נראה דהא דצעינן טענה צרי לענין מודה
במקלע והא דצעינן טענה צרי להשביע
שאר שבועות, הם שני דברים, דמה דצרי
כדי להשביע שבועת ע"א הוא דין צכל השבועות,
אבל צמודה במקלע יש מלבד זה עוד דין שצריך
תציעה כזאת שצבילה הודה במקלע, ולכן
פטרינן משיב אצידה דהתציעה לא הכריחחו
להודות ולא סגי בתציעה כזאת לענין מודה
במקלע. [ואמרו לי לעיין צם' צרכת שמואל
צ"מ סי' ד.].

והנה אמרינן דקדמה הודאה לתציעה אינו
חייב שבועה צמודה במקלע, ומ"מ נראה
דזה רק אם קדמה לתציעה בגורמת ההודאה,
שזהו הדין המיוחד צמודה במקלע, אבל אם
יהיה תציעה כזאת תהיה תציעת שמה ולא יוכל
להשביע על סמך טענה זאת מ"מ יועיל מה
שאח"כ יטען טענה ודאי ויתחייב שבועה, כיון
דלענין מה שצריך מודה במקלע תציעה שכתוצע
לא יהיה עליו דין משיב אצידה, תציעה כזאת
הא היתה לפני ההודאה, ולגבי מה שיש דין
בשבועה שצריך להיות טענה צרי לא איכפת לן

זה סתירה למש"כ דהתם החסרון דין המיוחד
דנאמר בהודאה של מודה במקלטה, אבל אם אין
חסרון בעלם בהודאה מלד הודאה במקלטה אלא
החסרון הוא מלד דין נדדי דלחייב שבועה נריך
בעטנת צרי ואינו דין החלוי בהודאה מודה
במקלטה שפיר יושיל מה דיאמר צרי אחרי
בהודאה.

מפני מה אמר תורה מודה במקלטה וכו'. יש
לעין למה בחמישים ידענא וחמישים
לא ידענא אמרין משואיל משלם, דלכאורה
באופן דלא שייך אישתמוטי לא שייך כלל שבועה
דבשלמא בע"א דבע"א נאמן לחייבו שבועה אז
גם באומר איני יודע שייך חיוב שבועה אלא
דאינו יכול ולכן שייך שישלם, וכן בכגון דנסכא
דר אבא וכמש"כ התוס' צ"ב ל"ד, אבל חיוב
מודה במקלטה דהוא רק משום שמה אישתמוט
וכאן אין אישתמוט, ולא משמע דחשדין ליה
דמשקר ואומר איני יודע משום אישתמוט, וע"כ
דזה מאמינים לו מן התורה שאינו יודע, וא"כ
לא שייך אישתמוט, וצפרע שברב פוסקים
כתבו דאמרין משואיל"מ אפי' בלא הוי ליה
למידע והתם ודאי לא חיישין שמה יודע שא"כ
למה מקרי מחויב שבועה. ולי"ע.

ומה לי משועבדים להדיוט ומה לי משועבדים
לגבוח. הנה בש"ש שמעתה ר' פ"ד ביאר
דאע"ג דכתב הר"ן בשם הרמב"ן בקידושין דף
ס"ו ובסנהדרין דף ל' דבאומר שזה מעשר שני
דינו כלבולא ממון כיון דמע"ש ממון גבוח
הוא, מ"מ זה רק לומר על כסף של הדיוט שזה
מע"ש אבל להיפך לומר על כסף של הקדש
שזה שייך להדיוט אין דנין זו משום דיני ממון
שיצטרפו עדים ככל הולאת ממון אלא כדן
איסורין. וא"כ מאי פריך מאי שנא להקדש
מלהדיוט הא ודאי שאני כיון דלגבות מהדיוט
הרי זה אפוקי ממנה מצעלוי ויש לו זכות
למנוע מלגבות בלי שבועה, אבל מי יימר דחקו
שבועה להקדש שאין בהן מחמת דיני זכותי
ממון.

אם הוא תביע אחרי ההודאה. ולפי"ז שפיר
כתב הר"ן דלרצון טענת כהן כיון שזה בעטנת
אביו ואינו יודע מעלמו אינה אלא כשמה, אלא
דהוסיף דגם הוי משיב אביוה ונפק"מ אם
אח"כ יתבע צרי כמו שז"ל בגרעק"א כחובות
דף י"ח כגון שאחרי שהודה בהטבע שלום מנה,
עושה היו"ש אני יודע בעלמי שלא פרע, דאין
כבר חסרון מלד דין צרי דלריך כדי להשביע,
מ"מ יפטר מחמת דהוי משיב אביוה כיון
דבעטת תביעה לא היתה תביעה כזאת שבזיקתה
להודות במקלטה, לכן פטור בכל גווני, ולפי"ז
שפיר מצי לסבור הראש"ד דגם שבועת ע"א צמי
צרי אלא דזהו רק מלד דין דשבועה נריך
לטעון טענת צרי, אבל כאן יש עוד דין משום
דכי חסר תביעה הזקוקה לעשותו דין מודה
במקלטה.

ולכאורה לדברינו היו יכולים לומר דגם ראש"י
אינו מחייב אלא בטענת צרי אח"כ
דטענת צרי ע"י שאביו אמר לו לא מכני אלא
דלא הוי משיב אביוה ויש כאן צרי לענין תביעה
הלריך להדין מיוחד דמודה במקלטה אבל אין
כאן צרי למה שזריך בכל שבועה כדי שיוכל
להשביע, ולמעשה יצטרך לישבע רק אם יטעון
אח"כ צרי, אלא דלפי"ז נצטרך להעמיד דצרי
ראש"י דמחייב שבועה בתביעת כהן רק בכה"ג,
ולא משמע דאיידי דוקא בכה"ג, אבל מה דלרצון
הוארכו להוסיף טעם דמשיב אביוה הוא נענין
בה"ל.

והנה בזה דאמרין לקמן במשנה באומר מה
שהנחת אתה נטל דאינו חייב שבועת
מודה במקלטה, כתב הר"ן כיון שבעטת הודאה
לא הוי חייב שבועה אפי' שיכולים למדוד
ויביע דבר שצמדה מ"מ אינו מחויב כבר שבועה
דומיא דקדמה הודאה לתביעה כיון שבעטת
הודאה לא התחייב שבועה אינו חייב כבר,
דלריך להתחייב דוקא בשעת הודאה, א"כ נימא
דגם לגבי דין חיוב שבועה מה דלריך תביעה
צרי ג"כ נריך להיות לפני ההודאה מלכד מה
דלריך תביעה מלד דין מודה במקלטה, אבל אין

שנגנבו, וכהן אין לומר דמיירי דהענבים היו פדיון על הגפנים בשעת שבושה ושצטע בשקר שנגנבו, דלכאורה לא שייך שצ"ד יחייבוהו שבושה ע"י, דניתי וניחזי, ואם שכבר הוריד את הענבים, אי"כ הכפירה היתה על ענבים חלושין, ובקובץ שיעורים צ"ק ס"ב ע"ב כתב דחזיון מכאן דלענין זה תלוי בשעת קבלת השמירה וכיון דאז היה קרקע לא יתחייב כבר משום טוען טענת גנב, דחייב דטוען טענת גנב צריך להיות שיוכל לחול בשעת קבלת השמירה וכיון שאז היה קרקע כבר לא יתחייב.

ויש לעיין כיון שקיבל שמירה גפנים טעונות למח מחויב לשמור ענבים בצורות, וע"כ צ"ל דבקבלת השמירה כלול ג"כ שצריך לשמורם לכשיחלוש, ולגבי קבלת השמירה לכשיחלוש הוא לבחילה, היה קבלת שמירה על מטלטלין, ולמה לא יתחייב כפל, ובעלם לשיטת הראשונים צ"ק ק"ז ע"ב דבשלא יד לפני שטוען טענת גנב ואי"כ. טען ע"ג חייב, ומשמע מתוך שם אפי' אכלו קודם, הרי דתחייב ונעשה גנב על השליחות יד הקודמת, ואי"כ שפיר שייך לחייבו ולעשותו גנב על הזמן שהוא אלא דמ"מ שעת צליה. הא בוי כבר מטלטלין וא"ע. ועימש"כ באילת השחר ריש פ' מרובה. (מהדויק).

תוד"ה שומר חנם וכו' ונראה דשומר שכר נמי פטור מפשיעה. הנה יש להסתפק בשומר שכר חדשה צו חורב חיוצ בגניבה ואצידה אם לגבי פשיעה לא נתחדש צו חיוצ דהא צין כך חייב אפילו צלי שכר ונתחדש צו רק חיוצ שמתאחרי פשיעה עד גניבה ואצידה, ולפי"ז גם שו"ס חיוצו בפשיעה הוא מחמת סתם דין שומר שבו או דש"ש יש חיוצ מיוחד על פשיעה ועל גניבה ואצידה. ומדכאורכו להוכיח דגם שומר שכר פטור מפשיעה בכל הני הרי דיש חיוצ מיוחד לש"ס בפשיעה דאל"ה מהיכי תיתי יתחייב כיון דגם בשומר שכר חיוצו בפשיעה הוא מחמת שיש צו עדיין גם דין של השו"ת. אלא דבכ"ז נט"ק לכיון דמחמת חיוצו בתור שומר שכר הא נתמעטו כל הני אי"כ מאיזה סברא יתחייב

אמנם יש לחלק דלגבות מהקדש שאני דהא הקדש לפני שרואה לגבות הבעל חוב הרי זה קודש ומועלין בו, וכל מה דיכול לגבות הוא משום דע"י השעבוד פקע קדושת דמים ולריך רק ליתן דינר להקדש שלא יאמר הקדש יולא צלי פדיון, כמבואר בערכין והוצא גם צצ"ק ל"ג ע"ב, ואי"כ מה דפקע בהקדש הוא מחמת זכות ממון שיש להמלוה ע"י, וצודאי לגבי זה אם הנידון מחמת זכות של המלוה יפקע הקדושה ודאי הוי זה ענין ממון, כיון דסוכת היות הקדושה פוקעת הוא מחמת תציעתו. וזה צודאי הוי ענין טענת ממון ששייך בו כל דינים שיש בממון.

אין צהן תשלומי כפל. מבואר דאף דנתמעטו מכל חיוצי תשלומין דשומר וטע"ג חיוצו מדין חיוצי שומר וכמבואר צצ"ק דף ד' ע"ב דקאמר דלכן לא נקט ר' אושעיא גנב וגזלן צין כל הכחיקין, משום דכבר הני שו"ס והשואל נושא שכר והשוכר הרי דחיוצו הוא מדיני שומרים, וכיון דפטור מכל חיוצי שומר מה לריך קרא למעט מכפל, ובקובץ שיעורים צ"ק אות ג' עמד בזה והוכיח דכיון דמחויב לשמור אפי"ג דאינו חייב תשלומין ככל שומר מ"מ חיוצו לשמור ויתן לו דין שומר. ויש לבאר דהנה כמו דכתורה אמר דשומר חנם צקבלתו לשמור חייב בפשיעה וכדומה, ה"נ אמר דבקבלתו לשמור נעשה גנב ע"י טענתו שנגנב ולכן ה"י שייך שיתחייב כפל בטע"ג דאין זה דחייב כפל כאילו תולא מחיוצי תשלומין דפשיעה ומחיוצו להשצטע שלא נאנס אלא דכל שקיבל לשמור נעשה גנב ע"י טענתו דנגנב שפוטור עלמו וחייב כפל, ולכן אף שנתמעט מפשיעה מ"מ לריך מיעוט דאינו גנב להתחייב כפל. ולפי הניל לא לריך לומר דמחמת חיוצו לשמור הוא דס"ד דחייב כפל, [ובמקו"א כתבו לדון אם יש חיוצ לשמור צפועל], אלא משום דס"ד דלגבי דין גנב דין שומר עליו ע"י קבלתו לשמור.

תוד"ה ואין. בתירוץ השני דטוען דמסר לו גפנים טעונות ענבים והשומר אומר

כאן אם לא ישבע שאינה צרשוחו יאמרך לשלם, וז"ל ע"כ דרך אם הזיקו פטור וכן אם גזלן פטור מאונסין, אבל כשיש לו ואינו מחזירו חייב לשלם, אע"פ שבעיקר חייב להחזיר השטר מי"מ יש עליו תביעת ממון מלבד החזרת השטר ולע"ק. וז"ע בחוס' צ"ק דף ס"ב ע"ב דמשמע דרך להשיבו לריך, ובזכרת שמואל צ"ק ביאר בחוס' שם דכשישנו חייב מדין השצה. וע"י צמ"כ שם.

שם בחוס' בסוכ"ד דצמדה זו נמי מומעטי כל הני. היינו דגם בכלל ופרט וכלל נמטט כל הני אבל אז נמטט גם עופות טמאים כמבואר שם בצ"ק ס"ג א', משא"כ כעת דמדין מכל ריביא נתמעטו רק כל הני ולא עופות טמאים.

דף מ"ג ע"א לא שנו אלא דאמר בית סתם. וז"ל דאמר ל"י דהבית מלא

חטים בשיווי של כך וכך כסף והשני אומר כמו שהנחת אמה נוטל ואינו שוה כ"כ כמו שהפוצע טוען, דאל"כ איך נדע כמה התביעה ואיך הי' שייך לחייבו ליבעט, ואם נאמר דאח"כ אומר דשוה כך וכך ופטור משבועה מחמת דתחילה לא אמר מדה ומנין א"כ הר"ן דהקשה למה מה שהנחת פטור הא אנו רואים הפירות וא"כ הרי הודלתו ידועה ועדיין עומד, ומירך דלריך שבשעה שילאה הודאה מפיו תהא זה מדה, ולמה לא הוכיח זה מהא דלריך להשמיענו לאביי דבית סתם פטור דלא הוי דבר שבמדה חיפוק ל"י דהא לא ידעינן בכלל מה הוא תובע, וע"כ דאמר כמה זה שוה וא"כ למה זה לא דבר שבמנין וע"כ משום דלריך שחלא מפיו הודאה בתחילה.

ראיין להקשות דא"כ יוצא חיקך תביעה והודאה בדבר שבמנין, זה אינו כיון דתביעתו בית סתם מלא תבואה בשיווי כך וכך נמצא דהתבואה אינו הדבר שבמנין אלא התבואה שהפקיד בשיווי כך וכך וכיון דתבואה דבית סתם אינה מדה לכן הוא פטור, ולא דמי לתובעו חפרת שמי בורות והלה משיב דחפר רק בור אחד דלהחולקין

ש"ש צפשיטה בכל הני דאי משום חיוצו בחור ש"ש והיינו דבחיוצ שומר שכר כלול פשיטה וגניבה ואבירה א"כ הא נתמעטו ומלך דין שו"ח שבו הא לא עדיף משו"ח דפטור ומהיכי תיתי הוי ס"ד דיתחייב צפשיטה.

שם צא"ד. צרשצ"א וצר"ן כ' בשם החוס' דגם משבועה שאינה צרשוחו ושלם שלם זה יד פטור ליבעט בכל הני. וז"ע דממ"נ אם ס"ל דשבועה שבתורה העיקרית היא שלם שלם זה יד א"כ ע"כ מונה מיעטה התורה, ואם שבועה שאינה צרשוחו ע"כ מונה מיעטה התורה, ואם שאינה צרשוחו ושלם שלחתי זה יד אינה אלא מדרבנן מה שייך דמכל השבועות פטרי הכחוב הא אין שבועות האלו מדין התורה רק ע"י גלגול משמע דס"ל דכל הני שבועות הם מה"ת. וז"ע בחוס' צ"מ דף ו' ע"ב ד"ה שבועה.

תוד"ה על כל זכר וז"ל דליצטרך נהיבא דתחייב לו שבועה ע"י גלגול. ומשמע דבזה מתורץ גם שטרות ורק אהקדש קשה לכו עדיין. ובה בחוס' צ"ק דף ס"ב צד"ה יאלו הקשו למאן דלא דאין דינא דגרמי למה לריך קרא למיפטר מכפל, ותיורנו כיון דאי איתא בעין חייבין להחזיר ס"ד דמשלם גם כפל, וא"כ בשטרות איהא שבועה יתחייב ע"י גלגול דשבועה שלא פשעתי לא שייך כיון דאפילו פשע פטור, ושלם שלחתי זה יד לא שייך לפירש"י בצ"מ דלקח להשתמש בו ולעשות מלאכתו, וע"כ שלא חכלתי והיינו שגבה שטרו מכלוה ואם זה אפשר שיגבה מכלוה א"כ אין זה תביעת שטרות אלא כספו הוא גזל ושבועה שאינה צרשוחו הא חמיד שייך לחייבו משום דאם לא ישבע נחייבנו, דהא לחייבו את עצם הדבר הא לא שייך כיון דטוען שנגנב אלא דאם לא יראה להשבע נחייבנו. [ושאני בזה דרב הונא דצ"מ דף ל"ד ע"ב דשבע שאינה צרשוחו אע"ג דמשלם, דהתם שבועה מדרבנן ואם לא יראה להשבע מנדין ל"י אבל בשבועה דאורייתא הא לא שייך כזה חיוצ שבועה]. וא"כ ע"כ דגם

הביאור לדרך דוקא מידה ידועה אלא שיכיה מזכיר מטענתם דהנחצב מודה פחות מהנחצב, ובתירוצו ראשון שבתוס' ד"ה אלא, לכל הכסרון בבית מלא דאינו נקרא מידה ומשמע דמלך מה דהנחצב אומר הנחת לא היה חסרון, דס"ל לתירוצו הראשון דכיון דמה דחוצבו היו תביעה במידה סגי אע"פ שהנחצב אומר מה שהנחת ועדיין אין ידוע בהפך דניכס דלח מהני מה שוכל לראות ולמדוד, משא"כ בתירוצו השני ס"ל לתוס' דלא סגי בהכי ולריך שיכיה ניכר בהודאתו הפרש, אבל לכל הפירושים אין לריך דוקא להזכיר מפורש מידה.

וצ"ל דהזכיר מידה ממש אע"ג דאינו ניכר שזה יותר סגי בהא, דהא כשאומר עד היום והנחצב אומר עד החלון אין ידוע דחלון הוא פחות מזה אלא דכיון שהזכיר מידה דע"י זה אפשר לברר בדיוק סגי בהכי, וכיון כאלו היה משיב אותו שם מידה בשפה אחרת ואח"כ יצררו שזה פחות ממה שהנחצב, דודאי לאפשר לחייב שצוה דהא השיבו דבר שצמידה, ה"י חלון הוא מידה וזה הוא מידה ואע"ג דבשעת מעשה לא ידעו כמה זה מ"מ חייב שצוה, משא"כ מה שהנחת דאין זה אומר כלום כמה מגיע לו רק כמה שנמצא זה יהיה ואם יחסר בנתיים או נחסר כבר לא נדע כלום כמה הוא חייב, ומש"כ הר"ן דלא מהני מה שוכל לברר אח"כ הוא רק צטוען מה שהנחת אחת נועל דלא נוכל לברר כלום אם יחסר בנתיים [שורר בחזו"א חו"מ סי' י"ב סק"ז].

תוד"ה בצלורות וכו' מיכו ר"ח פירש וכו' אלמא כחלשין דמו. יש להסתפק בהא דגילתה תורה דשמיין ע"ג שדה אחר אם מפני שגילתה תורה דהפירות עם הקרקע היו חדא מילתא ולכן נקרא דהפסיד הקרקע ולכן לריך לשום הפסד הקרקע כמה הופחתה מדמיה, או דבאמת בהפסד הוא הפירות אלא דבכ"ז היו גז"כ דהשומא ע"ג הקרקע. [ועי' בחזו"א ז"ק סי' ו' סק"ג דלדבריו צלי חידוש החורה

על הרמב"ם בפ"ה מה' טוען ונטען מקרי תביעה דמים ולא תביעה קרקע כמוכח בר"ן בסוגיין, דהתם כיון דחפר בור ואפשר לברר שאין הקרקע ע"כ התביעה רק הדמים אבל כאן הא באמת מובע שיחזיר לו החטים ששון כך וכך וזה לכו"ע מקרי תביעה תבואה ולא תביעה דמים.

עד שיטענונו דבר שצמדה וכו' ויודה דבר שצמדה וכו'. עיין קל"ה ס' פ"ח ס"ק כ' דהקשה על מה דפסק הרמב"ם פ"ב מגערה דאם תוצעו אנסת אחתי והוא אומר לא אלא פחיתי הרי"ז נשבע שצוה החורה על דמי הצער ומשלם צושת ופגם שהרי הודה צמקנת הטענה, והא לא הו' דבר שצמדה, ותירץ לפי"מ שכתב הר"ן כאן דבתוצעו עשרה גפנים והשני אומר חמישה חייב שצוה דאורייתא אע"ג דאין ידוע כמה שיה הגפנים כיון דאומר מנין עשרה וזה אומר חמישה סגי וכמו בזה אומר כור פירות וזה משיב חצי כור קטניות אע"ג דאינו תוצעו פרי מקוים ויכול להיות דזה פחות שיה ממה שהנחצב מודה מ"מ כיון שהזכיר מידה, כור, וזה משיב חצי כור סגי וה"ה בגפנים וה"ג באנסת נמצא דזה תוצעו ג' תבולות והוא מודה בשמים וכופר בצער הו"ל דבר שצמדה, אלא דנשאר צ"ע דהא לא הזכיר שום מנין.

ונראה לומר דאין דין שריך שיזכיר מדה אלא לריך שיכיה ניכר הפרש בין תביעתו להודאתו ואם ניכר בהפך ע"י מידה או מנין או משקל סגי בהכי לחייבו, ולכן באומר מה שהנחת אינו ניכר כלל הפרש צנייהם אבל צ"י גפנים והוא מודה בה גפנים וניכר דכופר קאת מתביעתו וכן כור פירות והוא מודה בחצי כור חיעין דניכר הפרש צמידה סגי, ה"ג בתביעה אנסת אחתי והוא מודה בפיתוי ידוע שחיוצי אונס יתר על חיוצי פיתוי היו שפיר בדבר שצמנין ואינו לריך שיזכיר דבר מפורש, ומש"כ בתוס' לריך שיזכיר מידה בהודאתו ג"כ אין

משמע מהחוס' לזריך שיקנה דבר שלם, ואין לומר דהוקשה להם משום דחזי כלי אינו כלל כלי, דא"כ לא הולכנו להקשות על הדרשא דבעי דבר מסוים לאפוקי חזי רמון דסתם קשה הא אינו כלל כלי וע"כ דזה ודאי ידעו דאין כאן חסרון מחמת דאינו כלי דע"ז בודאי מהני מה דגע"ג הו' שיעור כלי ואין כאן חסרון מנד זה, אלא דסברו דמ"מ חזי דבר זה נקרא כיון שזה מחובר במציאות עם עוד חלק של הסודר, א"כ חזין דאם ממעטים חזי דבר לא רק אס' החפץ הוא במציאות חזי אלא כל שקונה בו רק חזי יש למעטו מחמת דבר שאינו מסוים וחוזר קושית הרעק"א. נועי' ריטב"א קידושין דף נ"א א' דבשוחט על שמונים לחמים את התודה לא יקדשו פ' חללים כיון דזה נקרא פרוסות. הרי כהגרעק"א דגם זה לא נקרא שלם].

ואפשר לומר דהנה בחליפין אפי' לרב ששח מ"מ אין זה כלל דכל דבר ממש נחצה לקנין חליפין דהא שיעת חוס' ב"מ מ"ה ע"ב דלרב ששח ג"כ אפשר דמעטע לא נעשה חליפין דעתי' אזורתא ועבדיו דבעלי, ומשמע שם בתוס' דלרב ששח לא כל דבר כשר לחליפין רק או כלי או פרי, ונמצא דפרי עושה חליפין מחמת שם פרי שעליה וכשנתמעט חזי דבר הייט דבפרי זריך דבר שלם צחור פרי וחזי פרי אין שם פרי שלם עליה, דזהו דילפינן מנעל מה נעל דבר הכמוס דלזריך דוקא דבר ששם כלי או פרי שלם עליו וחזי פרי דאין לו שם פרי שלם רק שם חזי צחור פרי אע"ג דהלא הוא סו"ס משכו ואם לא פרי או לא כלי מ"מ הוא משכו וצחור משכו הכוא הוא שלם, ע"ז ממעטינן דלא מהני משום לזריך שיהא שלם צחור כלי או צחור פרי. והנה מה שחזי רמון לא מהני וכלי נקרא דבר שלם אע"פ שכל כלי נעשה מהרצת חללים של פנים וכדו' מ"מ כיון דצחור מה שמשחמש כעת הוא שלם נקרא שלם, ואם אין בו דין שלם צחור כלי או פרי לא יועיל, ולפי"ז חזי שור אס' יקנה לו לא יועיל משום דהוי חזי משם פרי שעליו משא"כ לענין כפל דאין לזריך דין כלי או פרי

לא היתה נחשבת עם הקרקע אצל אחרי החידוש דגילתה דשמין ע"ג שדה אחר יש לעי'. והנה הוכחה בר"ח דכחלושין דמי היא אס' נימא דבאמת גם פירות המחוברין אינם הפסד כהשדה ורק דגילתה החורה דהשומא היא ע"ג קרקע ולכן אס' ס"ד דגם עומדות ליבאר הוי כמחוברין א"כ גם אז הי' לזריך לשום ע"ג שדה, אצל אס' נימא דגילתה החורה דזה הוי הפסד כל השדה א"כ ודאי אפילו אס' זה כמחובר מ"מ ודאי כיון דעומד ליהלש תיכף אז לא נפסדה הקרקע דהא צין כך עומד לבאר תיכף, ולכן כאן אפילו דהוי כמחובר מ"מ לענין ששמין על גבי שדה אחר, שזכו מחמת דהוי הפסד בקרקע כאן לא שייך ולכן משלם פירות גמורין, ולע"ק.

תורד"ה אלא דבר שנמדה. בתוס' ז"ק דף ס"ג ד"ה דבר, כתבו דדבר שאינו מסוים שנחמעט מכפל היינו חזי אגוז או חזי רמון, ובגליון הש"ס שבת דף נ"ג ע"ב נשאר בצע"ק דשם מצוה דמייחין ראי' משנים שטבחו דחייבין הרי דלא לזריך שיעור כדי לזה וכדי לזה, רק שיעור אחד סגי לשניהם, והקשו תוס' למה לא פשטינן משנים שגנבו דחייבין כפל הרי דלא בעי שיעור כדי לזה וכדי לזה ותירצו דלגבי כפל חייב ככל שהוא, הרי דגם חזי מחייב כפל. ובקובץ שיעורים ז"ק אות ו' חילק דדבר שלם אף אס' גנב רק חלק מזה ג"כ חייב כיון דהחפץ הוא שלם ורק אס' החפץ הוא לא שלם אז הוא דנחמעט מכפל. ולפי"ז ז"ל דגם בחליפין אס' הדבר הוא שלם ויקנה לו חזי יועיל לרב ששח דפירי עבדי חליפין, והנה בתוס' ז"מ דף מ"ז הוקשה להם איך מהני בתוספ' צבגד ג' על ג' לקנין חליפין הא הוי כמו חזי רמון ותירצו דצב' על ג' הוי ככלי שלם. ולסברה הקובץ שעורים מאי קשה להם כיון דהסודר הוא שלם נהי דקונה בו רק ג' על ג' אפי' אס' זה לא נקרא שלם מ"מ יקנה דעיקר הקפידא שהחפץ שעושים בו החליפין יהי' שלם,

אלא דבר שלם בלבד אי"כ כשקונה משהו מהשור
וכי דאין לו שם שלם בחור שור אצל בחור משהו
הוא שלם, ולכן חייב כפל אפי' אם היה גונז
חלי שור, משא"כ לענין חליפין אם ירצה לעשות
קנין חליפין בחלי שור לא יועיל כיון דלריך כלי
או פרי ובחור כלי או פרי אינו שלם.

ודאית על ט' אמות גובה פירות, אי"כ כשאומר
בית זה מלא ובבית הזה גובהו למשל י' אמות,
הרי דבתציעתו יש לכל הפחות ודאי ט' אמות
ואולי עוד יותר, ואי"כ הא יש כאן תציעה
ודאית של מדת ט' אמות ולמה אין כאן דבר
שצמדה.

ובתירוצם השני שחירצו דבעינן שזכיר מדה
בהודאתו, יש לעיין דהא בקושייתם
נקטו דעל בית מלא אז מה שהנחת כיון שזה
חסר ונראית חסרונה הרי זה מדה, אי"כ מה
חירצו לריך שזכיר מדה, דהא לא מליגו
גזכ"כ בהודאה לריך דוקא צפה דה"כ בכתב
וצרמיה, אי"כ כשאומר מה שהנחת על תציעה
של בית מלא הרי מתחביר מדבריו המדה שהוא
מודה, ומה חסר בהודאתו.

וע"כ ז"ל דכמו דכתב הר"ן דאע"ג דמה
שאומר מה שהנחת הא רואים שזה
חסר מ"מ לריך שיצא מפיו הודאה של מדה,
והיינו דאין כונתו לריך דוקא אמירה צפה
אלא דבהודאתו יפורש מדה אצל לא שאנו
לריכים לעשות חשבון כדי לדעת שזה פחות
ממה שחובצו, ה"ג צמה שאומר בית מלא
ס"ל בתירוץ הראשון כיון דמלא מקרי גם
אם חסר קצת או נטטרך לעשות חשבון כמה
זה מידה שודאי ה' וזה לא מקרי שצבע צפיו
תציעה במדה, משא"כ אם אומר בפירוש דט'
אמות ודאי ואולי עשר דאז לא לריך לעשות
חשבון דהא אומר בפירוש במדה. ובתירוץ
השני ס"ל דמלא הוא דוקא אלף מה שהנחת
אינו אמירה מפורשת של הודאה על מקצת
מהתציעה אלף אם נחבון ונעשה חשבון יוצא
שזה פחות ממה שחובצו, וזה לא מהני לריך
שיהא מונח בהודאתו מפורש שזה פחות ממה
שהחובצו חבצו.

המלוה את חצירו על המשכון וכו'. ט' צריך
שהביא שיטת הרמב"ן דכ"ז שאין מחזיר
המלוה את המשכון אין הלוה מחויב לשלם כלום,

תוד"ה זה אומר עד הוצ' למ"ד הילך פטור
לריך להעמיד בגון שזה עלמו שמודה
אינו צעין. והיינו כמש"כ הר"ן דנרקבו, דאילו
בחסר לגמרי מה שייך מה שהנחת אהב נועל,
דמה שיצא הא הוי הילך, ויותר מזה אינו מודה
כלל דחייב. וז"ע לפי"ז דגם עד החלון הא מה
שיצא המדה של חלון אינו נקרא הודאה דהא
זה הילך וההודאה היא מה שלפי"ד חייב צמה
שחס' רקובות וההודאה הזאת הא אינו במדה
דצמה שאומר עד החלון אין ידוע כלל כמה
הופחת וכמה הרכיבו. וז"ל כמש"כ הר"ן דבעינו
י' גפנים ומודה צה' מקרי מודה צמנין, אע"פ
שעדיין לא ידוע כמה ענבים יש, מ"מ לכל
הפחות הזכיר מנין דהיינו פחות מהמספר
שהחובצו הזכיר, ה"ג כאן זה נזכר בדבריו שזה
פחות ממה שהמפקיד חובצו. וז"ל דהא דהולך
הר"ן להוכיח מהא דגפנים ולא מכאן, דכאן
ההוכחה תהי' רק למ"ד הילך פטור משא"כ
צמה דעשר גפנים שזה ראי' גם למ"ד הילך
חייב ונבגלין המשניות הוצא צסם בעל הגידולי
מרומה דהתוס' פליגי על הר"ן וס"ל דהיינו
נאצדון.

תוד"ה אלא אמר רבא וכו' וי"ל דבשאינן חסירה
אלא מטע מקריא מלאה ואין ידוע מה
צנייהם. לע"כ דודאי אין לומר מלאה אם חסר
חלי, וע"כ דיש חיוב גבול מתי מקרי עדיין
מלאה, כגון אם נימא דבחסר עשירית מקרי
עדיין מלא, והנה זה ודאי אם אי' יאמר שיש
לי עליך תציעה של לכל הפחות חשע אמות
גובה בבית מלא פירות ואולי יותר עד עשר
אמות, שפיר נוכל לחייבו כיון דהא יש תציעה

כופהו בגופו כופהו בממונו שיך לז"ד, או אפילו להשני מזד עבד דינא לנפשי, ולפי"ק. ובזה יתיישב מה שמקשים בזה דפליגי בז"ק דף כ"ז ע"ב אם עבד אינש דינא לנפשי או לא, ותופו"ל דיוכל לעשות דין לעצמו כדי להפריש מהגזלן לעשות איסור. ולהני"ל כיון דפי"ז ישאר אללו הממון אין לו לעשות כן ורק בז"ד יכולין, וכדי שהוא יוכל ג"כ לעשות זה לעצמו ממון חבירו אינו יכול אלא אם עבד אינש דינא לנפשי דיש לו כח מזד זכותו בממון דאז יש לו לגבי זה כח כדיין, אבל מחמת לאפרושי מאיסורא אין לו כח לעכז ממון חבירו לעצמו.

ג' דינרים הי' שוב חייב. בר"ן הביא שהרמב"ן הקשה כיון דאינו מחויב לשלם הדינר הרביעי לפני שיתבצר שאין לו המשכון אין כאן הודאה ממון, ותירץ כיון שאפילו ישנו לפקדון חייב בעיקר החיוב ואם אצד חייב לשלם אפי"פ שאם אינו אצד אינו גובה עד שיחזיר לו כיון שהוא נאמן בכך בשבועה מודה במקלטה הוא. ובר"ן הרבה להקשות דלדבריו כי מקשה ענ"ר הוגא ולא ידע דאיידי במאמינו תקשי ל"י אמאי חייב לשלם דינר הרביעי שכרי אין למלוה ליבצע שאינה ברשותו אי ליחא לדרי הוגא ונמלא ליה אומר אינו יודע אם אני חייב לך, ועוד דהא בשבועה לא נתקנה אלא לעוצת הלוה אבל לא שזה יועיל לגבי המלוה שלא יוכל כבד הלוה לומר לא אתן לך כ"ז שלא הוכחת שאין לך משכוני. ודבריו ל"צ בהצנת הרמב"ן [ולדבריו גם במאמינו יש לעיין דהא אינו מחויב להחזירו ומה שמסכים להאמינו ולהחזירו הו"ל כמחייב עצמו לשלם, ואולי ס"ל דכשמאמינו הוי מודה שאין לו המשכון והוי הודאה], דלכאורה ס"ל להרמב"ן דכיון דעפי"ז דין אין לו לתבוע שבועה לפני שנתקנה שבועה שאינה ברשותו בזה רואה לשלם, אין יכול הלוה לעשון דאינו רואה לשלם כ"ז שלא מוכיח דאין לו כיון דעפי"ז דין נאמן לומר שנאצד המשכון אי"ש יותר ומחויב הלוה

והוא כחז וז"ל דבמשכון דלא שיה כנגד כל החוב אפי' ידעינן בודאי דזה נמלא אלל המלוה, אפי"כ חייב הלוה לפרוע העודף שאפי"פ שהמלוה עובר בלא תחמוד אפי"ה ממונה איה ל"י גבי ליה, ואפי"ג דאפשר דאין בז"ד חזקתין לכופ את הלוה כ"ז שהמלוה עובר בלא תחמוד, היינו כדי לכופ את המלוה שלא יעבור עבירה זו כשם שהיו מכין אותו עד שתלך נפשו באומר סוכה איני עושה אבל אין הלוה נפטרי מחיובו בכך וחייב ללכת ידי שמים לפרוע את העודף וכו'. מבואר דמסופק אם בז"ד לא יגבו מהלוה כדי שהמלוה לא יעבור בלא תחמוד. ול"צ מה מקום הספק.

ואפשר דכיון דאם לא נגבה מהלוה את חובו נמלא דכאילו אנו נוהגים כסף של המלוה ללוה וזה אין לנו לעשות דיש לנו רק לכופ המלוה אבל לא שפי"ז יזכה אחר בממונו של זה, ולזה מסופק אם כיון דרק מעכבין מעותיו שפיר נוכל ע"י כפי".

והנה מש"כ דהלוה מחויב אז ללכת ידי שמים לשלם העודף אפי"פ שהמלוה לא מחזיר משכונו, העירונו למח על הלוה עצמו אין מוטל שלא לשלם העודף כדי לכפות שהמלוה לא יעבור בלא תחמוד, ואם כל כח כפיה לאפרושי מאיסורא אינו אלא על בז"ד נוכל לומר דעליו אין כח לעכז מלשלם העודף כדי להכריח להמלוה, אבל הא הכריחו מצ"ק דף כ"ח דכל א' יכול לכופ להפריש מאיסורא א"כ למח גם הוא אינו מחויב.

ואפשר דלהפריש מאיסורא אין יכולין בשביל זה לכופ עפי"ז שיזכה אדם אחר בממונו של זה, ובשלמא בז"ד שיש להם כח גם להתערב בין אדם לחבירו לכן יכולים גם לכופו ע"י שלא יגבו מהלוה, ועפי"ז יהי מוכרח להחזיר את החפץ להלוה, אבל הוא עצמו היה יכול לעשות כפיה אם הי' נוגע רק להפריש מאיסורא בלי שפי"ז ינא ריוח להלוה, אבל שהכפיה תהיה באופן שהוא ירווח שהכסף שחייב לפרוע ישאר אללו, ע"ז אין לו כח. ומה דאמרינן עד שאתה

הודאה ולא הוי ממון, וזהו צה"ל דאמרינן מי יימר דמשתבעת כיון דכלי השבעה עדיין מה שהי' משיד לא הוצרך חיובו, משא"כ כאן דעלם החיוב צריך אלא מלד אחר לא הי' חייב, ע"ז הוי כצ"ש תנאי שגם הר"ן מודה שצ"ח חסר קיום התנאי מ"מ מקרי שפיר מודה צמקתא. והר"ן ז"ל דס"ל דכיון דחסר צמקתא לשלם בפועל אפילו שזה לא מעלם חיובו צהדינר הרציתי אלא דמחמת שיכול לעכב התשלומין כ"ז שלא יוכיח שאין לו המשכון לא מקרי עדיין הודאה ממון].

ע"ב. תוד"ה והשתא וכו' וי"ל דצרישא לאו אורחא דליהמני דאז לא יוכל להשבע משום שמה יוצא הלא הפקדון. יש לעיין קצת דהא מצוה ליעיל צריש הפקד צריטצ"א צ"ח ר"ת דאם הוא יודע שהצדק עם הנתבע אסור להחזיר להשביעו, וא"כ צ"ח צ"ח דצדעתו שהוא אומר אמת שאינו צריטצ"א ח"ך מותר להשביע שאינו צריטצ"א כדי שעי"ז יוכל לגלגל עוד שבעה, ויש לחלק דהתם תובע בשקר ומשביעו צ"ח משא"כ כאן תובע באמת אע"ג דמאמינו מותר להשביעו. עיין חילוקי"ש צ"ח ל"ה.

ראדלי כיון דיש לו צורך להשביעו כדי שיוכל לגלגל על מה שאינו מאמינו זה הוי כצד לצורך ומותר, וגם אינו דומה לזה דלעיל דף ל"א דהתם עושן שקר צ"ח כדי שיוכל לגלגל משא"כ כאן דרק משביעו כדי שיוכל לגלגל. וי"ע לדינא.

אבד קתא דמגלח אבד אלפא זוזי וכו' שמואל בדלא פריש, ולפיר"ת הגירסא שמואל דפריש. ולכל הפירושים יוצא דהא דאבד דהוי כהתנה שאל יאבד יפסיד חובו. ויש לעיין אם מהני מחילה על אחר זמן או דהוי כמו כלה קנינו, דהנהיג דמהני שיפסיד החוב הרי ע"כ זה צדד מחילה על החוב ואיך הוא מועיל על אחרי שיאבד ממשכון ע"כ דמהני מחילה על אחר זמן. אמנם יש לדחות דכוננו דאם יאבד הוא צדד מוחל תביעת החוב וכו' כאילו לא הלוה

לשלם הדינר הרציתי, וקושיא הינה רק אחר שחקנו רצון דנשבע שאינה צריטצ"א דאז כ"ז שלא נשבע אינו נאמן ולכן תירץ דמ"מ כיון שאחרי שישבע יתעורר לשלם מקרי הודאה.

אמנם דבר זה תלוי אם מה"ט כיון שרואה לשלם אז מה שכופר גוף החפץ לא מקרי כפירת ממון שצמחו לחייב ע"ז שבעה, כמו דמשמע מהתוס' צ"ח דף ק"ז ע"ב, או דגם זה כפירת ממון וכמו דה' הריטצ"א צ"ח דף צ"ח דף מ"ח, אלא דמה"ט לא שייך שבעה משום דמה נחייבו אם לא ירצה לישבע ורק מדרבנן חייבו שבעה ואם לא ישבע מנדינן ליה, אשר ענין כזה אינו צדד תורה. וי"ל דהר"ן סובר דהי' שייך לחייב על כפירת ממון כזה אלא דא"א משום דלא שייך שבעה כזאת דמה נעשה לו אם לא ישבע, עכ"פ אינו נאמן, אבל הרמב"ן אפשר דיסבור דאין זה ממון ששייך לחייב ע"ז וממילא נאמן מדין תורה.

עוד הקשה דכיון דנשבע שילתה הודאה מפיו לא הי' חייב שבעה לא יועיל אפי' אם אח"כ המלוה ישבע שאינה צריטצ"א לגרום דין שבעת מודה צמקתא להלוה, כמו צמורה דבר שאינו צמדה שאפי' אם אח"כ ימדוד וידע המדה לא יתחייב כצד שבעה. וי"ע דצ"ח נראה דאם יודע שהתחייבתי כ' זוז, אם יצורר שנתקיים תנאי זה מקרי שפיר הודאה להתחייב שבעה, ולא דמי למה שהציא מאם לא הזכיר דבר שצמדה.

ולדברי הר"ן יש לחלק ממה שבי' בקצוה"ח סי' פ"ז סק"א להוכיח מצ"ח דף ק"ה ע"כ צטוטן שורי גנבה והוא אומר ש"ח אני עליו דמקרי כפירת ממון, מה שלדצ"ו פטור מאונסין הי"ג לריך להיות הודאה מה שאם ישבע יהי' חייב לשלם ג' דינרין. והיינו דשאני היבא דחסר עדיין צריטצ"א דלא מקרי עדיין ממון לענין שבעה משא"כ צטוטן ש"ח דכופר חיוב ממון אם יאנס ממנו זה כפירת ממון. וכל החילוק בין הרמב"ן לר"ן הוא דלרמב"ן אם הי' חסר צמקתא ע"כ החיוב לא הי' מקרי

הגיע זמן הפרעון וכמש"כ בסוכ"ד, וכדי ללא נעשה דרך זמן זה הוא זמן הפרעון לכן כתב דיש גם זמן הפרעון בשלושים יום או כפי שפירש, אלא דבלי החזרת המשכון עוד לא הגיע כלל זמן הגזיינא.

ויש לעיין קצת בהא דהציא בחוס' גיעין דף ל"ו בד"ה מי, דדרשינן דמלוה על המשכון אינו משמע משום את אחיך תשמע ירך ולא של אחיך צידך תיפול'ל ללא קרינא צ"י לא יגוש כ"ז שלא החזיר המשכון למ"ד במכות דף ג' דמלוה לעשר שנים אין שביעית משמטחו ללא קרינא צ"י עדיין לא יגוש. וכן יש לעיין בהא דלקמן סוף פירקין וכן הוא בצ"מ דף מ"ח דפליגי באופן דהמשכון אינו כנגד כל החוב אם משמע, ולמה, הא לא הגיע עדיין זמן פרעון והיו כמלוה לעשר שנים דפסקין דאינו משמע, וצ"ל דכיון דבידו להחזיר המשכון ולחובצו לא מקרי דאין עדיין זמן תביעה, ומשום זה א"א לומר דאינו משמע, אלא משום הדין במיוחד דמשכון הוי כגזיו, וצ"ל פליגי אם המשכון אינו שוכ כנגד כל החוב אם דינו לענין זה כגזיו ולא קרינן צ"י לא יגוש או לא.

רש"י ד"ה אצל וכי' דמידי דחוי לפרעון לא קבלי עליה אלא בדמי שויו. יש לעיין למה קתא לא חזי לפרעון ונסכא בן, דהא מיירי דגם בנסכא אינו אפי' כמו חזי דמי החוב, ובשלמא לפימש"כ בחוס' ד"ה אצל לפירש"י דדוקא בנסכא וקתא הוא דאמרין דקתא למשכון ונסכא לחוב, אפשר לומר דכיון דנותן צ"י דברים וא' שוכ הרבה יותר אז כונתו צדדצר ששוכ יותר לפרעון, אצל לפי הכד שהצינו בדברי רש"י דגם בנסכא לחודי' או צתרי נסכא ג"כ הוי לפרעון נריך טעם לחלק דגם קתא הא צר פרעון ומה נפק"מ בין פרוטכ לאלף פרוטות. ואולי לפי שאין דרך אנשים לשלם פרוטכ פרוטכ על חוב של הרבה פרוטות וצ"ע.

תוד"ה אצל קתא וכי' אלא אצד כל חד כפי שווייה דאם הנסכא שוכ עשר קתי אצד

לו כלום, ויהי נפק"מ לכמה דברים א' דאם המחילה מנעת על החוב אז להלך דכל מעכשיו לא הוי אסמכתא, אין יכולין לומר מה שכתבו בחוס' ד"ה מחני', דטעם דר"א דלא מהני משום דהוי כאסמכתא וכ"ז יהי רק להסבירא דגם במעכשיו הוי אסמכתא חוץ מצקנו צ"ד חסוב, משא"כ אם המחילה מכשיאצד דאז לכו"ע הוי אסמכתא וגם אם יאמר המלוה לפני שיאצד המשכון דאינו מסכים שיאצד החוב ע"י אצירת המשכון יועיל חזרתו ככל חלות על לאחר זמן, ולהסבירים דבנושה ראובן משמעון ושמעון מלוי לא מהני שימחול שמעון ללוה ויוכל ראובן לגבות מלוי א"כ ה"ג אע"פ שלוי נתן משכון קתא דמגלל לשמעון לא יועיל לפטור את לוי ויוכל ראובן לגבות ממנו, אצל אם המחילה משעת נתינת הקתא דמגלל נמלא דלוי לא התחייב כלל לשמעון על הכד שיאצד משכונו אצל שמעון.

ולבאורה מהא דמהני תן ע"ג קרקע והפטר צ"מ דף ע"א ע"ב, הרי דשייך שכתוב יהי מחול אח"כ כשיתן ע"ג קרקע. אצל יש לדחות דהכונה דמחול כעת אם יתן ע"ג קרקע. וכן משמע דהא בחוס' צ"מ דף ק"ב צ"ד חזר, דנו אם מחילה נריך קנין, והביאו מהא דתן ע"ג קרקע והפטר או מחרוק לי והפטר דמשמע דא"י קנין, ודחו דאפשר דמיירי בקנין, וע"כ שם הקנין לפני הנתינה ע"ג קרקע וכן לפני שזרק לו הכסף, וקנין הא לא מהני אלאחר זמן כמבואר בחוס' קידושין דף ס"ג א' ד"ה בגון, וע"כ כונתם לפרש דרואה שיחול כעת מחילה אם יתן ע"ג קרקע.

רש"י ד"ה אצד וכי' אם מלוה סתם הוא סתם מלוה ל' יום ואם פירש לו זמן כשיגיע הזמן יפרע. יש להבין מה הולך רש"י לכתוב את זה כאן, דבדואי כיון דלא קבלי' לשם פרעון יוכל לגבות חזמונו כמו כל מלוה. ואפשר דרש"י סובר דהא דאצד משכון אצד אלפא זוזי משום דהוי כאומר לו דבלי החזרת המשכון עוד לא

שם תוד"ה מחני' וכו' לא הוי אפי' אפותיקי למיגבל מיני'. לע"כ דהנה התם צ"מ דף ס"ו ז' אמר ר' פפא דאע"ג דלא קני אפותיקי מיהא הוי ופרכין מי קא"ל קני לגוביינא, ואח"כ פרכין ואפי' קני לגוביינא הוי אסמכתא וכמו שפירשו החוס' שם ד"ה ואי, דאין אדם רגיל למכור קרקעותיו, וא"כ לפי סברא זאת אינו דומה לעניינינו דרך צקרקע הוי אסמכתא, ומראיתם משמע דהיא מהאוקימתא הקודמת דלא אמר קני לגוביינא, וכן משמע בזה"מ דף פ"ז צד"ה לא, והתם הפירוש כיון דלא חיזכר קנין אפותיקי לגוביינא לכן לא מהני דמה דחזכיר הוא שיקנה כל השדה אף יותר מהחוב וזה הוא אסמכתא, ואפותיקי לא הוי משום לגוביינא ומכירה הם דברים שונים, אבל כאן דמתחייב לשלם הרבה צעד המשכון ולא מועיל על הרבה מנ"ל דלא הוי קנין על כנגד שיווי של המשכון כיון דכנגד שיווי של המשכון עמיד אינש דמקבל עליה. וא"ל דס"ל דמ"מ כיון דאמר כל החוב הו"ל קאת מהחוב כאילו דבר אחר וע"ז לא דיברו.

ולפימשי"ב הריעצ"ה דחייב כש"ש וילעך להשבע ששמר מגניבה ואצידה וצודאי זה שייך רק על כנגד שיווי המשכון ועל השאר מה שייך דין שומר ע"ז, וע"כ מה דופטר מהשאר הוא כמש"כ בעור סי' ע"ב, ומצואר ציזית צליקוט תשי' וחי' מהגרעק"א סי' א', וצנהיה"מ סי' ע"ב ס"ק י"ג, דהו"ל כפרעון אם יאצד שלא צאונם א"כ כשאומר להפסיד כל החוב הוא סוג אחר מלענין כנגד שיווי המשכון וע"ז לא מהני. אלא דזה אינו דגם כשאומר כל החוב מ"מ כנגד שיווי המשכון הוא חייב מדין שומר א"כ נגד שיווי לא ישתנה גם אם הוא מתנה על כולו, דתמיד דין שומר עליו שחייב בגניבה ואצידה.

ובעיקר הטעם דהוי כפקדון לכאורה אף אם שייך למכור דבר שש"פ צעד אלק זוז ולא יכ"י נחשב מתנה [וצרעק"א צ"מ דף נ"א בסתפק אם זה כמתנה או זה נכנס בגדר מכירה], מ"מ כשיאצד לא שייך דמה שנאצד הוא פרעון, וע"כ

נסכא אצד עשר חלקים אצד קתא אצד חלק אחד עשר. ולפי"ז יש לעיין אם צשתי קתי אז אע"פ שאי שוב יותר מהשני מ"מ כל קתא שאצד אצד חצי מהחוב, דאל"כ הא אין שום חילוק בין קתתי לנסכתי. או דאין חילוק אלא דאורחא דמילתא דשתי קתי שניהם שוין אבל איכ"נ אם קתא אי שוב יותר מהשני אז יאצד לפי אחרים.

שם צא"ד ועוד נראה לפרש וכו' ואי אצד נסכא צרישא אצד פלגא. וא"ל דאע"ג דכחצו דעיקר סמיכת דעת דמלוה על הנסכא מ"מ דעתו דאם יאצד נסכא יאצד רק פלגא, אלא דלגבי זה מהני מה דעיקר סמיכת דעת של המלוה הוא על הנסכא. שאם יאצד הקתא קודם לא יאצד רק כשווי, ולא כמו צשתי נסכות או שתי קתחות.

תוד"ה מחני' וכו' ואפי' כנגד המשכון לא מפסיד. ואע"ג דכנגד המשכון אינו כאסמכתא מ"מ כיון דהתנה להפסיד הכל גרע כן משמע בזה"מ צ"מ פ"ז ד"ה לא, אלא דל"ע מש"כ לקמן צא"ד, י"ל אם מודה צדפריש ופלוגתא בדלא פריש אמאי לא יפסיד כנגד המשכון לר' אליעזר דישבע ויעול מעותיו משמע אפי' כנגד המשכון דמה שכנגד המשכון חשיב כמפרש, מצואר דאם מפרש לא מהני א"ש מה שאינו מפסיד אפי' כנגד המשכון דלא עדיף ממפרש, ומי דמי דמפרש לא מהני משום דמתנה להפסיד כל החוב דהוי אסמכתא, משא"כ להפסיד ע"י גניבה ואצידה מה שכנגד המשכון הא לא הוי אסמכתא וא"כ כנגד המשכון דהוי כמפרש צריך להועיל בכל אופן.

כן יש לעיין במש"כ החוס' לקמן דף מ"ד ד"ה לא דאם צמפרש לא מהני כנגד כל החוב א"כ צסתם לא מסתבר דיועיל צדשוי להפסיד החוב צאצידת המשכון, וא"ע דלמה לא הא להפסיד כל החוב צדפריש לא מהני דהוי אסמכתא משא"כ כנגד המשכון אפשר דיועיל אף צסתמא. (מהדו"ק)

שם צא"ד ולימא דדפריש מודה ר"א כדשמואל. יש לעיין לפי המבואר בקטור"ח סי' ע"צ ס"ק ה' דבקיבל אחריות אין דעתו על גניבה באונס כמו דאין דעתו להתחייב באונס אחר, ורק בשו"ש גזה"כ כיון דגניבה קרוכה לאונס חייב עליה לכן חייב על גניבה אפילו אונס גמור, א"כ איך נוכל להעמיד דהוי שומר שכל מחמת דפריש דהא משום זה אין עדיין דינו כשומר שכל דהא יפטר על גניבת אונס, וכן קשה בכל הסוגיא דצ"מ דר"נו לאוקי המשנה דמלוה על המשכון שומר שכל כדשמואל והא טעמא דשמואל דהוי כאילו קיבל אחריות וזה הא רק מגניבה ואצידה רגילה ולא מגניבת אונס. א"כ איך נוכל להעמיד המשנה דהוי שומר שכל. וכבר הקשה בן צנתי"מ סי' ע"צ ס"ק י"ג ובמשו"ב נתיבות הוכיח דאע"פ דאינו ממש כש"ס מ"מ אפשר למיתני שומר שכל דהא לשיטת מהרש"ך גם שומר אצידה אינו ממש כש"ס לכל הדינים ומ"מ מוקמינן מחני למ"ד דהוי כש"ס דהוא כמו שומר אצידה.

שם. תוד"ה מחני דדפריש בסוכ"ד. ולפי פיר"ח דאיידי שמואל דדפריש בהיא דערבון איירי נמי דדפריש. וז"ע דא"כ דפריש דיקנה כנגד הכל הא לכו"ע קונה הכל, ועיין בתוס' צ"מ מ"ח ע"ב ד"ה בזמן דכתבו להדיא דאם אחר ערבוני יקון לגמרי ודאי דקונה הכל וז"ע.

דף מ"ד ע"א. תוד"ה מאי לאו בסוכ"ד הקשו לרש"י דצלי שער אוחז את המשכון לזכרון בעלמא דלאוקימתא דמיירי בשוי הא לא הוי זכרון דברים בעלמא מדאינו משמע אפי' משכנו בשעת הלואה, הא דלא הוכיחו מדאמרין לאוקימתא דמיירי בשוי דמאן דלית ליה דר' יצחק מפסיד הרי דאינו לזכרון דברים בעלמא ור"א דחולק הוא משום דלית לי דר' יצחק אבל לולא זאת היה חייב, משמע דס"ל דאפשר להיות קונה משכון אע"ג דאינו אלא לזכרון דברים בעלמא מ"מ יקנה להסתחייב עצורו, אבל מהא דאינו משמע שפיר הוכיחו דאמרין לקמן בסוף פירקין דאם אינו אלא לזכרון דברים

היינו דמוחל, וא"כ כונתו דכשיצאד שיהי מחילה ואז ז"ע למה לא לריך למשפטי התנאים כגון תנאי כפול לפימש"כ התוס' דשמואל מיירי דדפריש, דאילו לרש"י דיש אומדנא א"ל למשפטי התנאים, וז"ל דלגבי זה יש אומדנא דאינו רוצה למחול צלי שיצאד.

בא"ד ור"ע לא חשיב אסמכתא וכו' אבל הכא שהפסיד משכנו פירוש דכאזכיר ולא אכביד אע"פ שהפסיד מ"מ אינו אלא כדי שיאמינהו לתת לו לעצוד את השדה ובמשחק בקוביא אע"פ שאינו עושה כדי להאמינו מ"מ כיון דלא הפסיד לחצירו אינו אלא אסמכתא משא"כ כאן דהוי תרתי לעינתא דאינו עושה מחוץ הכרח דהא בידו לא לקחת משכון עם תנאי כזה ולא להלותו וגם הפסידו קאת לכן גמר ומקני. ובריטב"א חילק כיון דצידו לשומרו ולא גזים דקבלת אחריות לא הוי גזמא ולאו אסמכתא הוא וכמו שז"ח שמתנה להיות כשואל. ולא ביאר מאי שנא מאם לא אזכיר לשלם אלפי זוזי דג"כ אינו גזים אלא בקבול אחריות, וצידו לעצוד ולא להוציר ומ"מ הוי אסמכתא, וע"כ דכיון דמקבל אחריות יותר משווי, אינו דומה להא דמתנה שז"ח להיות כשואל, דהתם אינו מתנה אלא לשלם כשווי משא"כ על יותר משווי הוי אסמכתא, גם מש"כ כיון דצידו לשומרו מגניבה ואצידה להפוסקים דשומר שכל חייב בגניבה אפי' באונס גמור לא א"ש רק אם נימא כהקטור"ח סי' ע"צ סק"ה דהיכא דקיבל להיות חייב כשומר שכל אינו חייב בגניבת אונס דאילו אם יתחייב כשומר שכל ממש דהיינו דיתחייב אם נגזע המשכון אפי' בגניבת אונס שלא הי יכול לשמור. לא שייך הטעם דיכול לשמור, ומש"כ דכיון דצידו לשומרו ולא גזים אלא באחריות הו"ל כמתנה שז"ח להיות כשואל, ג"כ ז"ע דמשמע דמהני משום צידו לשומרו, וזה אינו דהא מתנה להיות כשואל דהיינו להתחייב על מה שאין צידו לשומרו, כגון מתה בדרכה.

ללא מלוא מחלוקת בין רבה לר' יוסף מה נקרא דבר הגורם לממון, ובסוגיא דפסחים פרכין לחד לישנא דבשלמא אי גורם לממון כממון דמי לכן אסור חמץ שקיבל עליו הישראל אחריות אלא למ"ד לאו כממון דמי למה אסור, ומשני דשאי הכא דכתיב לא ימלא. וא"כ ממ"נ אי דבר הגורם לממון מקרי רק באלו חייב באונסין ע"כ דמה דמרבין חמץ של גוי שקיבל ישראל אחריות היינו אחריות אונסין דאי אחריות דגניבה ואצידה א"כ מאי קאמר דהא גם למ"ד כממון דמי קשה דהא דבר הגורם לממון אינו אלא אחריות אונסין וכאן ריבתה תורה אחריות דגניבה ואצידה, ואם נאמר דגם אי חייב בגניבה ואצידה מקרי כבר גורם לממון א"כ מוכח דגם חייב דגניבה ואצידה עובר בכל יראה, דאי נימא דרק חייב אונסין עובר בכל יראה א"כ איך קאמר בשלמא למ"ד דבר הגורם לממון א"ש דהא לא יתכן דכיון דעובר רק בחייב אונסין ומחמת דבר הגורם לממון הא גם בחייב גניבה ואצידה הוי כממון.

ע"ב. במלוא לריך למשכון. פירש"י ותוס' דרואה להשתמש בו ומותר להשתמש בו דהוי כמשיב אצידה. והנה בש"ך סי' ע"ב ס"ק י"א הקשה דהא כתב הרשב"א דכשהלווה על המשכון ונתן לו רשות להשתמש בנכסיה הוי שוכר והא פסקין דשוכר כשומר שכר דמי, ותימן דרך היבא דאמר לו בפירוש להשתמש משא"כ בלא אמר אף דיש לו רשות להשתמש אינו שוכר. ול"ע דלרצ יוסף דמתרץ דמלוא לריך למשכון פליגי אי איבא מלוא הא איבא גופי ס"ל דהיתר תשמיש בחנם הוי שאל אע"פ שלא אמר בפירוש שנותן לו רשות להשתמש בו כדאמרינן בב"מ דף כ"ט וכמו שכתבו התוס' לעיל דד"ה שומר אצידה, א"כ מאי שנא דהיתר תשמיש בחנם הוי שאל והיתר תשמיש בשכר לא הוי עדיין שוכר אם לא אמר לו בפירוש. אמנם בשעמ"ק ב"מ דף פ"ג הביא רשב"א בשם הרב אב"ד והרבא"ד דמייירי דכבר עבר זמן שכירות ואמר גמרתיו דל"ה הוי שומר שכר דשוכר כשומר

בעלמא משמע א"כ ע"כ דדשויו לא אמרינן דהוי לזכרון דברים בעלמא לכן קשה להו מהאי אוקימתא אליבא דרש"י דמאי נפק"מ עם שטר או בלי שטר.

ובשומר אצידה קמפלגי דאיתמר וכו'. הנה בזה דמקרי הנאה בזה שיוכל להפטר מליתן רפתא לעניא, לע"כ דהא אמרינן דניחא ל' לאינש לקיים מצוה צממוני ולמה לנו לומר דיש לו הנאה מזה שיפטר, אדרבה רואה לקיים מצוה נדקה. וע"כ ל"ל דלגבי להיות שומר שכר סגי מה שיש לו אפשרות לא לתת ואע"פ שיתכן שבאמת אינו רואה להשתמש בפטור הזה מ"מ סגי להיות לו דין ש"ס ולע"כ.

תוד"ה שומר אצידה וכו' דכו"ע אית להו פרועה דר' יוסף. בנדריש שם דף ל"ג ב' מבואר דחד אמר דבשנכסי מחזיר אסורין על בעל אצידה מותר משום דמחזיר לו דבר שלו, חזין דאע"ג דמלילו מהפסד לא מקרי מהנהו, א"כ למה בשנכסי בעל אצידה אסורין על המחזיר אסור משום דנהנה פרועה דר' יוסף הא פרועה דר' יוסף ג"כ אינו אלא דע"ז דעוסק באצידה לא יפסיד פרועה, ואם הלכה מהפסד לא מקרי דנהנה ממי שנהנה ממנו ה"נ כאן למה זה מקרי שנהנה ממנו.

שם תוד"ה שומר אצידה וכו' אלא דס"ל דמשום הגאה פורתא כזאת דלא שכיחא לא חשיב שומר שכר. הנה יש לעיין דהא אם עלם הדבר מה שיכול להיות שיבוא עני ולא יהי מחויב ליתן ה"י כל אדם מוכן ליתן עבור זה כסף א"כ למה רבה לא יסבור דהוי שומר שכר ואם אין אומד דהאדם ה"י מסכים ליתן על זה כסף, א"כ מאי טעמא דר' יוסף דהא זה לא שור כסף, ובדאי לא שייך לומר דזוה פליגי אם אמדינן לדעת האדם דה"י מוכן לשלם עבור כזה דבר או לא.

שם תוד"ה שומר אצידה וכו' כיון דלא מחויב באונסין לא מקרי חמלא. יש לעיין הא ודאי

אלא דכשמתנה שצב יופסד החוב לכן החוב יורד וכמו אם התנה שאם אעשה או תעשה דבר פלוני יופסד החוב, אי"כ למח זה נקרא שכל החוב צידך כאילו גבה אותו, הא אין לו כל החוב רק תנאי שהתנה שיופסד החוב.

וכן לפירש"י דשלא התנה כלל מפסיד כל החוב, הרי זה ג"כ משום דבצר וקצין, היינו דאמדין לדעתיה דהוי כמתנה שיופסד כל החוב, אבל למח זה אינו משמע דאיך זה נקרא כל החוב של אחיך צידך.

תוד"ה ורז יוסף וכו' דשאני שומר אצידה ומשכון דכמה פעמים שיתעסק בה לשוטח להרכיב ולהציעה יפטר מליתן לו וכו'. מצוהר דגם בהא דמשכון מתעסק לאורך המשכון, והיינו דצלי זה יתקלקל. והנה לפי"ז כעת מחויב מדין השבחה אצידה להתעסק במשכון כיון דאם לא יתעסק יתקלקל המשכון, וא"כ אפי' דצב שהלוח על המשכון אינו שומר שכן דלא נחשיב אותו לעושה מצוה מ"מ כיון דאם לא יתעסק יתקלקל המשכון אי"כ כשמתעסק הא עוסק במצוה דהשבחה אצידה ושצב יפטר מלמיתב ריפתא לעניא ושצב יכ"י סיבה להיות שומר שכן.

וכן יש לעיין בכל שומר חנם בחפצים העלולים להתקלקל צלי שיתעסק לשוטחם וכדומה, כיון דעליו לדאוג שלא יתקלקל הדבר כמצוהר צב"מ דף ל' ואז הרי הוא מניל דבר של חצירו מהפסד ועושה מצוה ויפטר מליתן לעני, אי"כ כל שומר חנם יכ"י דינו כשומר שכן לר' יוסף, והנה כעין זה הקשה הריעצ"ה כאן וצב"מ דף פ"ב אלא דקושייתו נראה דכיון דעפ"י דין שומר מוטל עליו לדאוג שלא יתקלקל הרי זה ג"כ קיום מצוה ויפטר מליתב רפתא לעניא ויכ"י שומר שכן ע"י תירץ דאין דעת השומר להחזיר בגניבה ואצידה אבל קושייתו מלד דעכשיו הוי כאצידה דאם לא ישמנה הוא תתקלקל והרי הוא מחויב מדין השבחה אצידה וע"י יתפך ככל שומר אצידה דהוי שומר שכן.

שכן דמי, ויש לעיין אם תוס' יפרשו כן דהא לפי"ז מה הולכר לומר טעם דמוחר משום דהוי משיב אצידה דהא לפי"ז יש לומר דשכן צפירוש ממנו.

והבא במלבי"ם לריך למשכון [דהיינו דמנכב צדמי שכירות השתמשותו כדפירש"י] מר סבר מצוה קא עבד ומר סבר לאו מצוה קעבד, יש לעיין אם מחלקותם הוא בכל מצוה שעושה ויש לו ג"כ איזה עוצה הנאה, אם אז אינו עושה מצוה. דיש לומר דהכונה דלאו מצוה קעבד שפטר מלמיתב רפתא לעניא, אבל ודאי מ"מ עשה מצוה, וג"ז ל"ע דסוף סוף הא מקיים מצוה ולמה לא יפטר מלמיתב לעניא. ומרש"י משמע דגם ר"ע דס"ל דמצוה קעבד ופטר מלמיתב ריפתא לעניא הוא רק משום דכיון דפוחת והולך מצוה היא, משמע דאם זה דבר שאינו פוחת והולך אינו פטר מלמיתב ריפתא לעניא.

ויש לומר דעלם בהלואה הוא ודאי מצוה אלא דכיון דאנו רואים שקצלה המשכון יחשב מצוה כיון דזה גורם להבטחה ע"ז אמרינן דכשעושה לאורכו אין לו דין כעוסק במצוה. ובמש"כ רש"י דנותן לו דמי שכירות, וכונתו כמו דביאר במאירי דצלי"ז ברי"ז רבית, ונע"ק דמדלתיך צבציל זה להלוות כסף ע"כ דצלי"ז אין הלוה רוצה להשכיר והוי כמלוה ע"מ שהשכיר לי כליו, וזה כמו ע"מ שהמכרם לי בשויהן, וזה אמנם מותר כשמתנה אם תראה למכרם תמכרם לי כמצוהר צב"מ ס"ה ע"ב, אבל אם מתנה שהבי' מוכרתי למכור או להשכיר פשוט דאסור, וא"כ איך מותר להחנות שיכא לריך להשכיר לו המשכון.

אלא לאו כנגד כולו וצדשמואל קמפלגי. והיינו דשמואל נחשב המשכון כנגד כל החוב לכן אינו משמע כל החוב. והנה לשיטת התוס' לעיל מ"ג צ' צד"ה מחני, דשמואל מיירי דוקא דפריש דאם יופסד המשכון יפסיד כל החוב הרי דמשכון מלד עלמו אינו במקום כל החוב

ואפשר דכמו דאיש אחר אינו מחויב להתעסק בחפץ שנמלא בידי השומר מדין השבת אצידה כיון שיש אחד שכבר מחויב בשמירתו ה"ג השומר עצמו על מה שמחויב מדין שומר אין עליו כבר חיוצ מדין השבת אצידה, כיון דזה שמור כבר ע"י חיוצו לשמור, ורק היכא דתחילה חיוצו להתעסק הוא מדין השבת אצידה אז הוא דשויך לפוערו מליחן לפני. ומשום זה נעשה שומר שכו. אבל היכא דתתחלת הענין הוא חיוצ תשלומין שיתחייב אם אינו עושה זה אז אין עליו כבר חיוצ מדין השבת אצידה. וקושיא

הריעצ"א תהי' דמ"מ כיון דביתור שומר חנם חייב כרי זה קיום מצוה והולך לתירונו. וזה ניחא לפימנש"כ החוס' צ"מ דף ל' דחייב מדין שומר להתעסק וכמו שהוכיח צמח"א הלכות שומרים סי' ל"ה מהחוס' בג"ל דאם לא יתעסק ויתקלקל יהי' חייב לשלם. ולפי"ז ל"ל דצאופן דצ"מ דף ל"ח דחייב משום השבת אצידה ע"כ דאין עליו חיוצ מדין שומר למכור הפירות ואם לא ימכור חייב לשלם דהא אם הי' חייב מדין שומר ושע"ז חייב אם לא יעשה כן לא הי' חייב מדין השבת אצידה.

פרק שביעי

כל הנשבעין

דף מ"ד ע"ב. תוד"ה התקבלת. מצוה דדינר זהב הוא בעלם כ"ד דינרי כסף וזהו אחד משום הכרע. ול"ע לפי"ז דברי הגמ' צ"מ דף מ"ד ע"ב מצוה דאי דהבא טיבעא אז דינר זהב הוי קין, ואפשר לקרוב צו ולשטר צו חמשה סלעים דפדין הבן משום דתמיד דינר כסף הוא אי' מכ"ה צדינר זהב וחמשה סלעים הם ד' חומשים של דינר זהב, ול"ע דהא זוז אי' אינו מעלם שויו אלא משום הכרע ומסתמא אפשר להשתנות וא"כ לא תמיד יהי' דינר כסף אי' מכ"ה מדינר זהב.

ומלבד זה קשה דהא דינר זהב דהוא עצום וכן דינר כסף ע"י העצירה עולה יותר כמש"כ החוס' לעיל דף מ' א"כ הא עלול להשתנות שויו ע"י מה שעולה בעצירה, ודוחק לומר דגם מחיר העצירה של מטבעות כסף הם בדיוק תמיד אי' מכ"ה ממחיר העצירה של דינר זהב. וכבר הערנו מה צרי"פ הזהב.

דף מ"ה ע"א. אחת שבעת העדות. הקשה ברש"א דאין ילויר דיהא שזר ופסול מחמת שבעת העדות דמי יומר דנשבע לשקר אולי שכת, וחירץ הר"ן דבזמן קרוב מאד לא שייך אישתלי ולכן נפסל. מצוה דבזמן שאינו קרוב אמרינן אשתלי, ויש לעיין דלעיל דף מ"ב אמרינן דהוחזק כפרן משום דקילוחא מידבר דכירא, ולא משמע דמיירי דוקא בזמן קרוב כל כך, והוחזק כפרן משמע דהוי כמו פסלות דצטו עדים וכמצוה צר"ש פי' שבעת הדיינים סי' ע"ז דע"י עצמו לא הוחזק כפרן, וכן הוא צשוי"ע סי' ע"ט דע"י ט', וא"כ למד הוחזק כפרן אחרי הכרע זמן ולא נחלה דשכת. ויש לחלק דמחמת שכתה אומר דאינו יודע אבל לומר מחיר אחר ממה שהי' באמת לא חליין צשכחה. (מכדו"ק)

נשבעין ולא משלמין מנלן. פי' צר"ש שצוהר דהא דלרין קרא שמי שעליו לשלם

אחרי שבצד לא יחיה נאמן איך יש להאמינו
באומר פרעתיך לפני שהתחלת לעבוד.

תוד"ה וניתב. הנה צרין ביאר דלמסקנא צריך
טעם דכדי חייו לתקן שיכיה חיוצ שבועה
אלא דמחמת דטרוד בפועליו העבירות לשכיר.
אבל בתוס' נראה שלמדו דשבועה לפני קושיה
הגמי דחירו דטרוד בפועליו לכן נוטל השכיר
בשבועה שייך לומר דמחמת כדי חייו יזכה
השכיר בשבועה, אבל שבועה זו יזכה בלי
שבועה לא מסתבר, ואע"ג דצרין דחק דקושיה
היא דנתקן שיכיה נאמן בלי שבועה, להחוס'
לא נראה סבירא זאת להקשות. לכן פירשו דע"כ
משום דכדי כחינו יודע, ולא הוקשה להם דמי
למיד לאו צרי עדיף מאי פריך דליחציה לי בלי
שבועה, וחירו דכדי כחינו יודע אם פרעתיך,
וחזרו והקשו דמי"מ לא הוי כשמא דאולי בן
יודע והראי' דלר' יהודה ע"כ יודע דלכן כופר
הכל נפטר, ולא ב"י מסתבר להם לעשות כ"כ
מחלוקת בסבירא זאת אם שוכה או לא, וחירו
דלרבנן הוי כודאי שוכה. ולי"ע נהי דאפשר
דלרבנן הוי כשוכה ודאי מי"מ מנא פשיטא ליה
להמקשן דכדי כודאי שוכה שבועה זו יקשה
דזכה השכיר בלי שבועה.

ועוד דבא לקמן עמוד ד' בתוד"ה מחוך שיכול
לומר לא שכרתיך, כחצו דהיכא שיש לו מגו
תלין דודאי זוכר טוב, א"כ הרי דאפשר
כשאומר שזוכר הוא זוכר, א"כ גם כשאין מגו
איך ודאי דאינו זוכר ואולי זוכר ואיך פשיטא
לי להקשות דנולא מהבבב"ב בלי שבועה.

תוד"ה אפילו קצן נמי וכו' וי"ל דהתם לא
מודה מידי אבל הבא שמודח במקל
הי"ל כמנה לי בידך וכלה אומר אין לך בידו
אלא כ' וי' לא ידענא דאמרין התם מחוך שאינו
יכול לישבע משום. יש לעיין קצת דלכאורה כל
מכ דאמרין דהבבב"ב אינו יודע דלכן השכיר
נשבע ונוטל היינו משום דיש לנו לומר דהשכיר
אומר אמת, דלו יאמיר אם היינו יודעים דבא
רואה לשקר אז מה בכך שהוא צרי והבבב"ב

נשבע ונפטר, דהי"א דנשבע זה שבועה והשבועה
עם הע"א הוי בשנים, וכ"כ צרין. ולע"כ דא"כ
איך הוי"א בכתובות דף פ"ז ע"כ דהפוגם שטרו
נשבע בעל השטר מכ"ה, דנכ"י דלא אסיק
אדעתיה דרשא דולקח בעליו ולא ישלם מי"מ הא
נשאר מסבירא ג"כ דלא ישבע דהא התם כיון
דאיתרע טענה הכובע מהיכי חיתי ויעיל שבועה
ליעול, והתם הא בעד מעיד נגדו. אמנם
להמבואר. בשו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן
הוצא בקובץ שיטורים צ"כ אות ל"ה דס"ד דמי
שיש לו שטר הוי כנחבע שבאים להקליף ממנו
ולקלקל שטרו א"ש.

ומלשון רש"י צריש המשנה דכתב לא חייבה
תורה, משמע דאינו מפרש. בהר"א"ש
דלהר"א"ש החידוש להיפך דלא נחנה לו תורה
אפשרות להשבע וליעול. [והעירוני דהר"ן כתב
לשון זה כרש"י אע"פ שמפרש בהר"א"ש].

בעה"ב טרוד בפועליו. יש לעיין אם יטעון
פרעתי בפני עדים אולי לא שייך ע"כ
טרוד בפועליו, ואם נימא כן יש לעיין אם יזכה
דינו ככל כופר הכל, או דאפשר דיש צו דין חיוצ
שבועה המשנה, דהא מבואר בתוס' ד"ה עקרוה
דיש כאן מקום לתקן שבועה מדרבנן יותר מכל
כופר הכל, ועיין צרין מחלוקת הראשונים באינו
מודה במקלח כגון בטוען קללתי לי שמים והוא
אומר אחת ופרעתי את זה, או לאלו שסוברים
דבטענת שכירות אין שבועה מודח במקלח
כמוצא צרין, אם חייב הבבב"ב שבועה המשנה.
עיין שם בשם הירושלמי דגם בטוען פרעתיך
בצוקר לפני שהתחלת לעבוד שייך ג"כ
טרוד בפועליו, ובטוען פרעתי בצוקר הרי הוא
טוען פרעתיך לפני זמני דבא צטיא דלא
איפשטא צב"ב דף ה' ע"כ ויש להסתפק אם
להירושלמי פשיטא לי דנאמן דודאי לולא
דטרוד בפועליו או דגם להירושלמי הוי ספק
ומספק לא נחייבו, לולא דטרוד בפועליו.
אמנם עדיין ל"ע דהא מה דיש לז' להאמין
פרעתיך לפני זמני הוא רק משום מגו
דפרעתיך לאחר זמן, וכאן דאם יטעון פרעתיך

במקאת וממילא לא יהא נאמן הבטע"ב, ובאמת
כן חירץ בחוס' הרא"ש בחד תירולא.

תוד"ה וכי שכיר עובר בכל חגזול. אפי"ג דהך
חזקה איכא נמי גבי בטע"ב. לע"ק מו
דמי דבטע"ב יש לומר דאשחמוטי קא משחמט
אבל הפועל אס חובע מה שלא מגיע לו כרי הוא
גזלן. וכן הקשה הרש"ש ד"ה חזקה.

דאפקיד ל' צעדים מחוץ שיכול לומר
החזרתין יכול לומר לו נאנסו
דאפקיד ל' בשטרא מכלל דתרווייהו ס"ל
דהמפקיד אלל חצירו צעדים אי"צ להחזיר לו
צעדים בשטר נריך להחזיר לו צעדים. הנה
לפי"מ שפסק הרמב"ם בפ"ג מהל' עדות
דכל עדות שבשטר לא מהני מן המורה כיון
דכתב מפיהם ולא מפי כתבם ורק מתקנת
מהני שטר, ומה שהק' הרמב"ן דהא מהני
גיטין וקידושין יעו' בחידושי ר' חיים הלוי
פ"ג מהל' עדות מה שחירך, ועכ"פ בשטר
כזה דלראי' שהפקיד אללו ודאי לא מהני מן
המורה אלל מדברי סופרים, א"כ שוב יקשה
דשנועם השומרין דחייבה רחמנא היכא משכח
לה. ואין לומר בשטר דכתב ידו דהא לשיטת
הרמב"ם בפ"א מהל' מלוה הל' ג' מצי לומר
פרעתי והחזרתי אפי"ג דהכתב יד ציד המלוה
או המפקיד. וס"ל כגון שכתב שטר בכתב ידו
והתחייב שכל זמן שזה יהי' אלל המפקיד יוכל
המפקיד לתובעו ולא יהי' נאמן לטעון החזרתי,
דאז מן המורה אינו נאמן לומר החזרתי, והראוי
דרעק"א סי' קע"ה, אלל דא"כ אין מדייק
דתרווייהו ס"ל דהמפקיד אלל חצירו בשטר נריך
להחזיר לו צעדים דהא ע"כ מה דמצינו מה"מ
שטר דאין נאמן לומר פרעתי אין הכונה שטר
רגיל אלל באופן שכתב לו במיוחד שכל זמן שזה
הכתב יד יהי' אללו לא יהא נאמן לומר החזרתי,
אבל אין לדייק מזה על שטר רגיל צעדים דאינו
נאמן לומר החזרתי, דאפי"ג דחקון רבנן דעדות
בשטר מלוה או פקדון מהני מ"מ מנ"ל דנריך

אינו יודע וכי צעזיל זה נתקן שיכזה השכיר
במה שלא מגיע לו, וא"כ בזה דאינו יודע אם
פרעתיך דחייב הוא משום דמסתבר דחייב כיון
דכי חייב ודאי ולא התברר ששילם אמרינן
דמסתבר דחייב, לכן זוכה השכיר ע"י שנועה,
אבל בזה דחמשין ידענא וחמשין לא ידענא
דחייב הא אינו משום דמסתבר לן לומר שחייב
עוד מאלה, דהא באי' לומר כרי והשני לומר שמה
נתחייבתי אין מניחין דחייב ומשום דמודה
בחמישים לא נשתנה הדין לומר בסברה דודאי
חייב עוד חמישים, אלל דגזכ"כ הוא דכ"ג
מתוך שאיל"מ, וא"כ למד לן לחייב להבטע"ב
ולחדש שיכ"י בו הדין של מחו"ש ואיל"מ דהא
אין לנו סברה להניח שבאמת השכיר לודק.

ע"ב. תוד"ה כי מטא וכי וי"ל כיון שבתחיל
לכפור שוב לא יודע. מצאנו דכיון דעל
עלם הכפירה לא הי' רמי אנפשי משום דלא
מעו עדיין זמן חיובה אז ישאר בכפרותו. ונע"ק
דהא לעיל אמרינן הכופר במלוה כשר לעדות
דאשחמוטי קא משחמט, משמע דאס לא כונחו
להשחמט מה שכופר בסך שחייב הוי רשע ופסול
לעדות, א"כ כאן אס אין כונחו להשחמט הא
זה רשע ולמד לא רמי אנפשי לדקדק גם לפני
זמן חיובי לפני שכופר, דהא הכפירה ע"מ שלא
לשלם הוי רשעות.

ואולי באמת זמן כונחו לכפור כדי להשחמט
דבלבו הוא בעלמו יודע שאין ברור לו
שפטור, וכמש"כ החוס' לקמן בד"ה מחוץ שיכול
לומר לא שכרתיך, ולכן נאמן במגו. אלל דנריך
לחלק מה שהקשו בתוד"ה וכי שכיר דאיכא חזקה
דבטע"ב אינו עובר בלא חגזול ואמאי הא
אפשר דכונחו להמתין דאולי יזכר שאינו חייב
ודאי, ואס לא יזכר יחזיר. [כמש"כ החוס'
בצ"מ דף ו' דאס צדעתו שלא יחזיר כ"ז שלא
יתברר לו שחייב הוי גזלן וחשוד אממונא].
ודוחק לחלק ולפני הזמן כונחו רק להשחמט
ואח"ז חיובה תלין דהוי כפירה לגמרי דלמה לן
לומר דכונחו לכפור ממש ומשום זה נאמין לו
דאדרבה נחלק דכונחו להשחמט וכמו בכל מודה

יפרוש, אבל היכא דעבר כזר לא יפרוש וכן
כאילו עבר כזר. ולפי"ק דלפי"מ שציארו החוס'
בז"מ דף ה' ע"ב דז"ה דחשד דרק בגזין שיין
לומר דלא יפרוש כיון דכזר עבר פעם ועל אותה
גזילה הא לא יפרוש כעת ע"י השצועה וזה הא
לא שיין כאן דהא ע"י השצועה יפרוש ונמלא
דלא גזל מעולם. וגם עכ"ל דכזר דשיין שיכי
לו דין פסול רק לשצועה הזאת וזה חידוש גדול.
עוד ל"ע דלפי"ז למה כתבו החוס' לעיל דז"ה
כי מעא, דהא דלא נוכל להמתין או
להשציעו ואז רמי אנפשי, משום דכיון דכזר
כפר שז' לא יודע כדי שלא יכ"י מוחזק שקרן
ותיפול דכזר הוא פסול לשצועה זאת, ולפי"ק
לומר דמ"מ אם ה"י סברא דרמי אנפשי לא ה"י
שיין שיפסל לשצועה זאת כיון דע"י שצועה
ישתנה ידיעתו ולא רק משום שנמנע לישבע
לשקר אלא משום דאז יתחדש לו ידיעה אחרת.
ומ"מ ל"ע כנ"ל.

ואפשר לומר דכל מה דדין משום חשד
אממונא אי חשד אשצועתא או משום
ספק מלוה ישנה, זה רק אם הנידון אם יתחדש
דין שצועה, וע"ז אנו אומרים למ"ד חשד
אשצועתא דלא ה"י לחקן שצועה כלל כיון דלא
יועיל לאלא הסברא דספק מלוה ישנה יש לו
עליו, אבל אם ה"י נידון על מי להטיל השצועה
אז צודאי כמו שזכר חשוד גם השני חשוד, ואין
סברא יותר על התוצע מעל התוצע מחמת חשד
שישבע לשקר, וא"כ צנידון דשכיר וצעה"צ הא
ע"ז אין השאלה אם לחקן שצועה או לא דלגבי
זה הא הוכרע או משום דחשד אממונא לא
חשד אשצועתא או משום שמה ספק מלוה
ישנה יש לו עליו, אלא דהנידון על מי להטיל
השצועה וכיון דעל הצעה"צ יש חשש יותר מעל
השכיר עקרו השצועה מהצעה"צ, ולפי"מ
שפירשו צחוס' לעיל צע"א ד"ה עקרוה, הכונה
דלכתחילה העמידו דיותר כדאי להטיל השצועה
על השכיר אפי"ג דגם על הצעה"צ שיין השצועה,
וקושיהם לעיל דז"ה כי מעא, היכא כיון דרמי
אנפשי ומדבר ואז אין להשכיר יותר נאמנות
מהצעה"צ, וא"כ הא ראוי להטיל על הצעה"צ,

להחזיר לו צעדים ולא מצי למימר לו החזרתי,
ונאטרך לומר דזה פשוט להגמ' דאחרי שחקנו
שעדות בשטר מהני צודאי שלא יוכל לטעון
פרעתי ועיקר מה שמדייק הוא דבלי שטר אפי'
שהפקיד צעדים יכול לומר החזרתי.

הנה ודאי שטר שהפקיד אצלו חפץ ע"כ רוצה
בזה שהפקיד יחזיר לו עכ"ל החפץ דזה
עיקר מטרת השטר, וגם אם ה"י כוננו ערך
החפץ ה"י לרין לכתוב כמה הוא שזה וצפשוט
בשטר כתוב רק שם החפץ ולא כמה שו"י,
משא"כ במלוה עיקר תועלת השטר הוא שיחזיר
לו אותו ערך דמים שהלוהו, ולפי"ז יש לעיין
דאין תועיל לו השטר לקבל עכ"ל החפץ דהא
חמיד על כל חפץ שיחצוהו יוכל לומר זה לא
חפץ שהפקדת אצלי אלא חפץ אחר, ונהי דאז
יוכל לתוצעו דמים אבל הא התועלת של השטר
עיקרו מפני שרוצה את עכ"ל החפץ, ובשלמא
בהפקיד צעדים אז העדים מכירים את החפץ
שהפקיד ויוכלו להעיד אבל בשטר הא אין נדע
שזה החפץ שצובע הוא זה שהשטר מעיד עליו,
וע"כ מפני שבשטר יה"י כתוב שהפקיד חפץ
פלוגי שיש בו סימן פלוגי, וא"כ ע"כ שצונותן
סימנים על הדבר יכול להוציא מהמוחזק, ול"ע
לפי שיטת החוס' צחולין דף ל"ו א' דאין להוציא
ממון אפי' צסימנים הטובים ביותר דא"כ אין
שיין תועלת שטר לפקדון לענין שיקבל פקדונו.

תוד"ה מתוך שיכול לומר לא שכרתיך וכו'
ומחמת שסבר שפרע עומן ברי אפי"פ
שמסופק. לפי"ז קשה למה לא נוכל להשציעו
דודאי הא לא ישבע שפרע כיון שידוע שאינו
ברי לו. ובקבלות יעקב רזה לחדש דגחשיצו
כחשוד לאותה שצועה דרגלי"ד שמשקר דתלין
דאינו יודע. ול"ל דאפי"י אי חשד אממונא לא
חשד אשצועתא מ"מ כאן הוי כאילו כזר גזל
פעם דאז הא הוא פסול אלא דכאן יכ"י פסול
רק לאותה שצועה שכעת דנין, דחמיד חשד
אממונא דזה רק ספק ואמרינן דע"י שצועה

וע"ז חירו דכצט"ז כבר לא ישיב על לבו ונשאר כמו בלי שישים על לבו דלז ית לנו לומר דכשכיר יותר נודק לכן אין להטיל השבועה על דכצט"ז רק על הכסירה.

תוד"ה צעדים וכו' ולהימניה צמגו דלוי צעי אמר יבצנא אגרא להיארך. היינו להמערער והנה כאן הא לא סגי צמגו דלכן יהיו נאמנים על העדות חלל שפ"י המגו אינם נוגעים בעדות, וא"כ לע"ק דהא המחזיק אומר כמובס לכן טוב להס להעיד כן והמערער הא לא מכחיש דלוי בלמה שילמו להמחזיק, אבל אם היו אומרים שילמו להמערער הא בפשטות מיירי דהמערער מכחיש ואומר שלא נפרע וא"כ נהי דצמגו לא איכפת לן אם ע"י שבי עוטרן טענה הכיה כי מוכחש ממי שהוא, רק אם כי מוכחש מע"א המחזיקו שבועה, אז אין מגו, כמבואר בחוס' לעיל דף ל"ב ע"ב צד"ה הוי ל"י כגזן, מ"מ זה טוב צמגו של בעל דבר אבל בעד למה לא מקרי נגישה זה שנוח לו יותר לא להיות מוכחש ממישהו, וצודאי אין לומר דקושיהם על אופן דהמערער יטעון שהם שילמו לו, דא"כ מה חירו דאחרי שתקנו שבועה היסת לא מהימני לומר פרעתי, ובכונה דלא היו נאמנים לומר שפרעו להמערער ואם המערער מודה הא אין שבועה היסת.

וע"י בחוס' צ"ב דף מ"ג א' דכתבו בחד תירוץ שבי לא להיות חרעומת לא נעשה נוגע מ"מ יש סברא דכאן גרע דיכ"י מוכחש. [ומהא דקידושין דף מ"ג ב' אין ראיח דהתם אם יאמרו דנחנו הכסף לאשה יתכן דגם האשה מכחישה שלא קיבלה, ואין להם נפק"מ אם יאמרו דקידוש אותה או דחזירו למשלהם], משמע מתוס' דפשיטא להו דזה לא מקרי נגישה. ולע"ק.

דף מ"ו ע"א. תוד"ה עבד אינש, פירש ברוקה דוקא בסתם אדם אבל צמוחזק לכן לא. והיינו דהמחזק. בכן ילמדך לשלם דמי הדקל הקלון, ולפימש"כ החוס' לעיל דף ל"ד א' צד"ה דאי חית ל"י, דלמסקנא ל"י אחא דחית ל"י

אומדנא צדיני ממונות ה"י צדיני נפשות וכן לרצון מה דמהני צממונות מהני בנפשות, א"כ ה"י צמוחזק לנפשות לומר אכרוג אותו וחרגו אז כשאיים שיכרוג איזה אדם ומלאוהו כרוג נוכל להורגו למ"ד חצר אי"ל התראה, וזה חידוש גדול.

כן יש לעיין אם דברי הרוקה דהמחזק לכן חייב, משום דס"ל דכלכל כ"י אחא צגמל באחר בין הגמלים, דלכאורה משמע דאינו תולה זה בד"י אחא.

שם צתוד"ה עבד אינש וכו' וא"ת בלאו הכי מהימן צמגו דלוי צעי אמר דצנה מיני דמהימן. לכאורה הא בלי הסברא דעבד אינש דגזים ולא עבד אמרינן כיון דאמר אקטלי ודאי יקטון הדקל והדקל הנמצא קלון ודאי הוא קלון, וא"כ כעת שמכחיש ויש לו מגו הרי זה נגד החזקה שצודאי יקטון, ומי יומר דמהני מגו כה"ג, דהא יש אופנים דמגו לא מכחי נגד חזקה ויש אופנים דמספק"ל אי מהני מגו צמוקס חזקה כמבואר צ"ב דף ה' ע"ב.

שם צתוד"ה עבד אינש וכו' דאין דרך למכור חילן בעושה פירות לקליה. נראה דאין זה משום שזה אסור, אלא דסתם אין דרך למכור חילן בעושה פירות לקלון, ונפק"מ כגון אם בעל הדקל הוא גוי וא' יטעון אחא מכרתו לי לקלון דלא יכ"י נאמן לטעון כן אע"ג דגוי אינו מנאזה על איסור צל תשחית עלי מאכל.

וצ"ל דלא יוכל לטעון מכרת לי לגמרי ואני בעלמי קלנתי אותו דגם זה לא עבד אינש לקלון עץ שקנה לפירות לקוללו צחנס.

ע"ב. אפילו שומר נשבע. הנה ידועה קושית הבאן ר' משולם איגרא צ"מ דף ג' ע"א

על מש"כ החוס' דלוי כופר הכל חייב ובה דאילערין קרא לחייב שבועה צע"א היינו היכא דאין התוצע יודע. והק' דא"כ הא יכול אח"כ לתוצעו בחזרה שיחזיר לו מה שישלם לו והוא אינו יודע ומחוך שאינו יכול לישבע משלם והעז

סי' ז' הקשה מהא דסי' שפ"ח סעיף א' וסעיף ו' דהוי ספק אם עשו תקנה בגזל במסור דפסקינן דמהני תפיסה, ועי' ברעק"א בשו"ע סי' ז' על סמ"ע אות י"ד דחילק דרך היכא דלכצטלים יש ספק אם זוכה מתקנתא דהוא בעלמו אינו יודע אם חייב כמו הכא אז הוא דלא מהני תפיסה משא"כ בתם דהנמסר עומן דיודע ודאי מה דהזיק לו. והנה בא כיון דהוי לקולא וצ"ד לא יפסקו דזכא ע"י שצוה בשכירו ולקוטו ח"כ כל האי דינא שיועיל תפיסה שייך רק בקפץ ונשבע השכירו ולקוטו ח"כ להסוברים דקפץ ונשבע מקמי דלחייבוהו צ"ד לא מהני בשצוה [עי' רש"א גיטין דף ל"ו ובשעמ"ק צ"ק דף ק"ו בשם הרי"ה והרמ"ה] ח"כ כל האי דינא לא יזויר, והא ודאי לא משמע דאיירי דצ"ד עמו וחייבוהו לישבע וליתול, ח"כ ע"כ מכל האי דינא משמע דס"ל דשצוה בקפץ ונשבע מהני.

חזינן אי חוגש דאמוד או דמפקדי גבי. וכתב הריטב"א דש"מ דעשו תקנה בגזל אפילו ליתול כלים שהוא עומן שבי פקדון אללו, פירוש דאינו דומה להא דאפילו שומר שלו נשבע, דהתם נשבע שומר ונוטל צה"כ משא"כ כאן דהוא הנוטל והוא החוצע אע"פ שזה לא נשצילו ולדברי הריטב"א גם שומר הבית שלו ישבע, ויטול זה, שלוקח נשציל מפקידים שלו.

ובשנגדו חשוד. הק' הר"ן דאין נדע ששיקר בשצוה העדות, ותייר צתירון השני דהוי דאינו נאמן לפסול עצמו אבל למח שוגע לחוב לעצמו נאמן וע"ז נאמן שלא יהי לדבריו כח בשצוה להפטר. ועי"ק דהנה ברעק"א בחצות דף פ"ז צסוגיא דפוגמת ציאר דברי הרי"ף דאם כבר בכל ונשבע היסת וצא ע"א והעיד כדברי החוצע חייב לישבע הנחצב ואע"ג דאם שיקר בא אינו נאמן ומה תוסיק שצוהו וכתב הגרעק"א דכ"ז שלא נודע לו פסולו אפי' כשאנו דנין על הכד דנשבע לשקר מ"מ מהני שצוהו דאולי עשה תשובה. ועי'

אינו מועיל היכא דצלי עדותו יש דין מחוק שאיל"מ.

ובעין זה יקשה כאן דהא יכול להלות להצט"ב פרוטה ויחצטנו אח זה יחד עם הפרוטה והוא ילמדך לומר פרוטה אני חייב ועל השאר אינו יודע ויהי מחוי"ש ואיל"מ ומה יועיל להצט"ב שצוה השומר. וס"ל דהצט"ב הי' חזר שלא יהי לו עמו שום דין ודברים. ובאמת זה יש להקשות בכל פעם שאומר אינו יודע אם לויתי דפטור ונשבע היסת שאינו יודע כמבואר בתוס' צ"מ דף ה', דא"כ עדיין יש לו אפשרות להלות לו פרוטה ולהזיקו ע"ז לשלם וכמש"כ התוס' צ"מ דף ל"ח צד"ה מחוק, וכן צ"מ דף ה' שם. ועי"כ ל"ל דיהי חזר שלא יהי לו עמו שום דו"ד. ולא דמי למש"כ התוס' שם בחשוד דלהכי תקנו בחשוד דכשנגדו נשבע דא"כ כל אי' ילוב פרוטה לחשוד ויחצטנו הרבה, דהתם ודאי ח"א לו להזכר שלא יהא לו עסק עם כל אדם בעולם אבל כאן יחזר מלצוא במשא ומתן עם האיש הכוא.

ואפשר לפי"מ דיש להסתפק דאולי כפירה שכבר ילא זכאי ממנה צ"ד אינה יכולה להצטרף לתביעה חדשה לחייבו שצוה מודה, וכמו בהודאה שקדמה לכפירה דאינה מחייבת שצוה הי' כפירה שכבר ילא זכאי צה אינה מלטרפת. וכבר הזכרנו מה לעיל דף מ' ע"צ דמקושית הגרעק"א שם מבואר דאינו כן, אבל כאן דיתחדש תביעה על מה שלא דנו קודם בחור תביעה להצט"ב הרי זה דומיא דהאופן של הג"ר משולם איגרא דשייך לחדש תביעה מחדש דקודם הי' הצט"ב חוצע וכעת הוא נחצב, וכמו דהתם להיפך דקודם הי' נחצב וכפר הכל ולכן שייך שעתה יחצב אותו הכסף שנתן לו.

שכירו ולקוטו מהו. ופסק הרמב"ם צפ"ד מגזילה לקולא לנחצב. והוסף המ"מ דכיון דהוי ספק בחקנתא אי תקנו להאמין גם בשצוה לשכירו לכן לא יועיל תפיסה, וצדרישה

בין שניהם ולא בין היורשין. חנא זה ע"כ דכ"ל
 דשעבודא דאורייתא או דהיכא דשיעבד
 בפירוש מהני. דלולא זאת הא אפילו אם אביהם
 לא שלם הם פטורין מלשלם ומה שייך שצוה,
 ומ"מ ז"ע עדיין דהא לפי"ז כל תציתם הוא
 רק על הקרקעות שמשועבדים להוציא אביהם וכיון
 דאינם נשבעין על הקרקעות מה שייך דשצוה
 ה' תהי' בין שניהם ולא בין היורשין, ולכאורין
 דלמ"ד שעבודא דאורייתא אז מן החורב גס
 מטלטלין משועבדים ח"ש, אבל להכי דסברי
 דמכ"ת אין שעבוד על מטלטלין אפי' אם
 שעבודא דאורייתא ח"כ מה שייך למידרש למטע
 היורשין, כיון דמכ"ת אין תצוה אלא על
 הקרקעות שלהן.

מה לי הוא מה לי אביה וכו'. בר"ן הוכיח
 דמגו דאי צעי אמר איני יודע לא הוי מגו
 מהא דצ"מ דצמודה צמקתא אצנים והשאר איני
 יודע דהוי מחוי"ש ואיל"מ ואמאי לא יכא נאמן
 צמגו דאיני יודע על הכל. ולכאורה מה שייך
 מגו דהא סוף כל סוף איני יודע וע"כ ז"ל דס"ל
 להר"ן דכיון דעלם העובדא מה דהוא ספק אם
 חייב השאר אינו מחייבו אלא מחמת חיוצ
 שצוה דאם כשטוען איני יודע צחמשים הי'
 מחייבו מלד הדיו לשלם לא מחמת חיוצ שצוה
 ודאי לא הי' מועיל מגו אבל כיון דכל מה
 דמחויב צאיני יודע הוא מחמת חיוצ שצוה
 דמעט עליו ולזה המגו תועיל דהו"ל כאינו
 מחויב שצוה.

רש"י ד"ה ואין וכו' וגם יחמי לוח אין יכולין
 לישבע שפרעו אביהן. לכאורה איזה
 שצוה יש עליהן שגדון ע"ז שאין יכולין לישבע
 אותה שצוה, ואולי כונת רש"י לשיטת היסח
 דרש"י ס"ל לעיל דף מ"ז א' דגם צימי במשנה
 היתה שצוה היסח, וכמו שחלקו עליו שם
 צחוס' ד"ה דדרבנן.

תוד"ה מתוך וכו' דלא שנה מחויב התוצה
 שצוה ולא שנה מחויב הנחצב שצוה.

לפי"ז דא"כ נמצא דכדי להפסידו לריק להניח
 דהוא לגבינו צחמח פסול דהא עלם המליאות
 אפי' על הכל שנשבע לשקר אינו פוסלו דהא
 איכא למימר דעשה תשובה, ח"כ כדי להאמינו
 לחובתו לריק לומר דלגבי חובתו אינו אומרים
 שהוא צחמח פסול וזה ז"ע דבשלמא אם הי'
 מודה צ"ד פסלוני שייך לומר כן אבל כשאומר
 דנשבע לשקר אפילו אם נאמינו לגבי עצמו היינו
 דנאמינו דעשה פעולה כזאת דמ"מ הוא כשר
 דעשה תשובה והוא כשר ולע"ק.

שם ובשגדו חשוד. צריעצ"א ציאר דיטוייר
 שצוה העדות שהעידו שהי' כן ולא רל"ה
 להעיד ואע"פ דלא משכחת מלקות בשצוה
 העדות מלקות הוא דליתא משום דלאו צני
 התראה ניכח, אבל מזיד איכא, כמש"כ בר"פ
 שצוה הפקדון, וצודאי כונתו כמש"כ הר"ן
 צחורצו הראשון דאפשר דשכח וחינו דגם
 כשהזכירוהו יתכן דלא זכר ולכן ח"א להחרותו
 ולחייבו מלקות אבל זה סגי לפוסלו דמסתמא
 הוא זכר, וחינו כמש"כ צקלור"ה סי' כ"ח
 דלענין לפסול לעדות ולשצוה לא צעי כל כך
 ציור כמו לענין מלקות. והרשב"א שצוה
 צר"ן דנשאר צ"ע דאיך יצוייר שנדע שהוא פסול
 בשצוה העדות, ואולי ס"ל דאין לחלק בין פסול
 עדות לענין מלקות דכמו דלא סגי לענין מלקות
 ה"נ לא סגי לענין פסול עדות ושצוה דשמא
 לא זכר אז צהעדות. אמנם צקלור"ה הני"ל
 הביא בשם תשו' הרשב"א דאינם נאמנים לומר
 ששכחו ולכן הם פסולים. וחינו כסדרת
 הריעצ"א והר"ן.

דף מ"ז ע"א. הי' א' מהן משחק בקוציא. יש
 לענין לשיטת הרשב"א לעיל דף
 ל"א דבפסולי עדות דרבנן נהי דלא מגדין
 אפומייהו מ"מ אם חפס זה שהעידו לעובדו
 אין מוליאין ממנו, אם גם לענין שצוה כגון
 אם נשבע הנחצב לא נוליא ממנו דהא הוא
 מוחזק או דכיון דאינו נאמן מדרבנן לענין שצוה
 לא הוי שצוהו שצוה כלל ומוליאין ממנו.

לומר שישלם, ומ"מ מתוך ש"י לישבע מפסיד
שייך שפיר, ולעיל בדף מ"א בספק אם חייב
שבועה היסת דכתב הר"ן כיון דהוי ספק
תקנה לכן פטור משבועה, והכי בגרעק"א
דחיפול"ל דספק שבועה הוי כספק חיוב ממון
והמזיא מחזירו עליו הרא"י וכן דיוק מהתוס'
דף מ' דד"ה להודיעך. ולהג"ל אפשר דשבועת
היסת אינו כלל חיוב ממון רק חיוב שבועה
גרידא ולולא דספק תקנה לקולא ה"י שייך
להחמיר, ולזה הולך להטעם דספק תקנה, אבל
ל"י יוכי דדרבנן נחתין לנכסי ומבואר לט"ל
דגם בשבועת דרבנן ל"י יוכי ה"י לריך להיות
נחתין לנכסי שייך שיכ"י מתוך גס בשבועה
דרבנן.

והנה התוס' שכתבו דאם אית לכו מתוך ה"י
להם לצני לזה לפרוע חזי ל"ע דהא לא
גרע מאס לא ירצו לישבע דשבייל השבועה לא
ירדו לנכסיהם, ודוחק לומר דטונתם דעל החזי
ינדו אותם אם לא ישלמו, ואע"ג דכאן שייך
שיגבו מכת השטר אבל א"כ אין זה שייך לדין
דמתוך ש"י לישבע אלא דמכת השטר גוזין אף
אם לא אמרינן מתוך דכל זמן שלא הוכחש ע"י
שבועתם אז גוזין עם השטר, וע"כ דס"ל להתוס'
דכאן מכת דין מתוך ש"י לישבע איתין וע"ז
הא לא שייך דהא בשבועה דרבנן לא נחתין
לנכסי.

ע"ב. אילעריך קרא למיפטר גבי יורשין. בריבז"א
מבואר דיטערכו לישבע מה"ט שאין יודעין,
וכן משמע מהר"ן. ולכאורה צע"א מעיד שחייבין
והם אינם יודעים לא יטערכו לישבע שאין
יודעין דשבועת ע"א אינה אלא להכחישו וכיון
שאינם מכחישים אותו לא שייך שבועה, משא"כ
שבועת מדה במקלח דהשבועה היא שהם
פטורין ואחרי שנתמטע דאין להם דין מחוי"ש
ואיל"מ נשאר עדיין עליהם חיוב לישבע שכן
הוא שפטורין עפ"י דין.

לא תגאף לא תגאף. לפירש"י דהאיסור להרגיל
לו נשים לניאוף, יש לעיין אם לאו זה הוא

בקובץ שמורים צ"ב דף ל"ד נתקשה אחיך דמיון
הוא כשאין יכול התובע לישבע שישלם כמו
באם הנתבע חייב לישבע ואינו יכול. אמנם
נראה כונת התוס' כמו שביאר הרא"ש דנחייב
התובע שבועה כגון צמת מלוה צחוי לזה או
צפוגם את שטרו הא מעיקר הדין לריך לקבל
צלי שבועה רק באם אפשר הטילו עליו שבועה
משא"כ באם הוא חשוד זוכה כמעיקר הדין,
ונמלא דאינו דומה מה דמשלם צמחויב הנתבע
שבועה ואינו יכול לישבע להיכא דהתובע מחויב
שבועה דהא חיובו מטעם אחר.

שם צא"ד וטעמא משום דקגסין ל"י. נראה
דאם הנתבע יאמר חמשינ ידענא וחמשינ
לא ידענא לא נקום את התובע כשהתובע חשוד
שיפסיד חזי, דרק היכא שהחשוד התובע רוצה
לזכות מחמת דהנתבע חשוד ואין יכול לישבע אז
אמרינן דאינו צדין שהחשוד התובע יוכי צלי
שבועה מחמת חשדא דנתבע משא"כ אם אין
כחו דתובע מחמת דין חשוד דנתבע אלא דאין
יכול לישבע מחמת דאומר חמשינ לא ידענא
שפיר משלם הנתבע ואין קונסין את החשוד
התובע.

בא"ד ולרב ושמאל אית לכו דאפילו בשבועה
דרבנן מתוך שאינו יכול לישבע מפסיד
הכל התובע וצשניהן חשודין ומי מפסיד התובע
הכל. ולא ביארו למה רק התובע ולמה לפי ר'
אבא ור"ג אינו מפסיד אלא חזי. וז"ל דלר"ג
דשבועה דרבנן לא אמרינן מתוך רק משום
קנסא קנסו רק חזי, ולרב לשמאל ס"ל דאין
הנתבע משלם צמס פסם דרק אם התובע
מחויב מפסיד ואינו מזיא משא"כ הנתבע אינו
משלם.

שם צהוס' צסוכ"ד (צעמוד צ') ה"י להם לצני
לזה לפרוע חזי. הנה בשבועה דרבנן דלא
אמרינן מחוי"ש ואיל"מ אפשר לומר דאין צכלל
חיוב ממון בשבועה דרבנן רק מנדינן שישבע
ואם רוצה להפטר מכידוי יש לו טכא לשלם
אבל החיוב אין ממון רק נידוי, ממילא לא שייך

שניהם עלי שצוה הדברים מוכרחים דאין אפשר דהחזוני יגבה ע"י שיש הכחשה דשכיר יותר משאם אין הכחשה דפועל ואם באופן שאין הכחשה דפועל אינו נוטל או שנוטל רק שצוהה א"כ נהי דאין יכולין להשביע מ"מ איך יטול עלי שצוהה דהא כל אלה דנחבל ושכיר וכדומה, אם אין יכולין לישבע אין נוטלין דהא ע"י השצוהה הוא דזוכין. אמנם לפי הר"ן דגורם דהחזוני נוטל שצוהה לבן נגס ורק הפועל גובה עלי שצוהה לכן כחז דהחזוני לצד ג"כ לא ה"י מקבל אלא שצוהה כדון יורד ברשות כמו בעל שהוליא בנכסי אשתו דנוטל שצוהה ככתובות דף פ', וגם במכחישין זא"ז לרבין נוטלין שצוהה, וע"ז פליג בן נגס וס"ל דרק חזוני מקבל שצוהה ושכיר מקבל עלי שצוהה.

זו באה צפני"ע ומעידה. ובשתי שטרות אחד מלה וצחד לוי אינו גובה אלא הפחות שצוהה. וצ"ע אם אשה תביא גט שחתום כת א' ושטר ממון שחתום הכת השני, דלכאורה הא כעת ספק גס על הגט, וכן אם ישא אשה שחגרהה בגט חתום ע"י כת א' ויווליא שטר חתום בכת ב', ובשלמה בממון שייך לומר דאינו יכול להוליא שתיבת איתו התובע, אבל אם א' גט והשני ממון למה ישפיע הממון לגבי האיסור וקשה לומר דבאמת תוכל להנשא וגם תגבה השטר כיון דסו"ס איכא ממ"י, ואפילו אם ימא דהגט והשטר ממון אין זה כחד מלוה וחד לוי מ"מ לא עדיף מחד מלוה וחד לוי דנשאר בעיא דלא איפשר. אמנם להמצואר בדבור שאח"ז דמה דאין גובין השטר של מאתים הוא כמו בשתי שצילין דכשצאין ציחד לצ"ד א"א לזון על שניהם ולכן גובה רק מה דממ"י מגיע לו, יחנן דגט ושטר לא מקרי צאו צבת אחת כיון דהם שני ענינים שונים ושפיר יכולין להכשיר את שניהם.

מלוח ולוח ושתי שטרות יד בעל השטר על התחתונה. וגובה השטר הקטן, ומצואר צרא"ש דאם רואה לשרוף את הקטן קודם שיצוא לצ"ד ברשות צידו, ומצואר. דיכולין להשביעו

רק צתרי עצרי דנהרא כמו לאו דלפני עור, והחידוש הוא דצבה יש עוד לאו מלכד לפני עור, או שזה עובר אפי' אם הם צחד עצרי דנהרא. כן יש לעיין אם זה רק באשה איש כיון דקרא דלא חנאף מיירי באשה איש, או דבכל גווני עובר. כן יש לעיין אם יואוף הכונה עלי קידושין אבל אם מרגיל לו אשה בחופה וקידושין אלא דיודע דלא יתרחק ממנה בנדחה אם אז ג"כ נכלל באיסור הזה. וצ"ע למה השמיטו הרמב"ם, אלא דיש פירושים אחרים צבה כמצואר במהרש"א.

שניהם נשבעין ונוטלין. והיינו דהדיין יכריח את הבעה"ב לשלם ויגבה ממנו צע"כ. ויש לעיין איך הדיין יוכל לגבות דהא נמלא דיודע דזדלוי גוזל מצעה"ב כדי לתת לגזלן דהיינו לאי מהם שהוא גזלן, ונהי דכשאלו דנין על כל א' יכול כ"א לזכות דהוא נודק אבל אם שני הדברים גובה דיין אחד נמלא דהדיין ששעה מעשה וגובה ונוטל הרי גוזל ממנו כדי ליתן לגזלן, חזין דכיון דכל א' יכול עפ"י דין לגבות יכול גם הדיין לעשות מעשה אפי"פ שבעות שהוא גוזל צבה להבעה"ב. וצ"ע.

ובהא דשתי מלוין ושתי שטרות או שתי מלוין ולוח א', ג"כ לכאורה הדיין יודע דלאי מוליא שלא בעדים, אלא דהתם מיהא אינו בעות דלא מגיע לו אלא דאין לעשות הדבר אלא בעדים כשרים אבל אינו יודע שגוזל, אבל צבה דחזוני ובעה"ב קשה יותר. דהא יודע הדיין שמוילא מהבעה"ב כדי ליתן לגזלן.

בריטב"א מצואר דחזוני גובה מצעה"ב אם אין הכחשה דפועל עלי שצוהה וכן פועל גובה עלי שצוהה אם אין הכחשה דחזוני. ואריך לומר דהוא משום דכיון דאמר לי לתת לפועל ולא אמר לי ליתן בעדים הו"ל כאילו התחייבות לשלם עפ"י נאמנותו ורק כשיש הכחשה מהפועל הוא דנשבעים שניהם, ולכן נגס דאין מחייבין שצוהה גובין שניהם עלי שצוהה, ובאמת לפי גירסתו דלכן נגס גובין

עם עוד כח בדבר אחר, ומ"מ מכשירין ח"כ ה"י נכשיר שער הגדול, וע"כ ל"ל משום דהתם ודאי בוי כבאו צבת אחת צשני שצילין דא"א להכשיר צי השערות, אלא דיש לבאר דכחידוש דצשני שצילין הוא דא"א להכשיר שניכין אצל מכ דא"א לא לעבר וללא לעמא ודאי לא שייך וכן אם נפסוק דיקבל מאתחיים הרי אנו מכריעים דרך הוא כשר, משא"כ אם ניתן לו רק מנה ברי לא הכרענו כלום דהא ממ"מ מנה יש לו.

תוד"ה צבדי סבדי. צריעצ"א מצוחר דכל דין דר' חסדא צבדי סבדי שקרי למא לי אינו אלא מחומרא בעלמא ומעיקר דין גם הוא מודה דכשר, וזה דלא כהתוס' דמדצריכס משמע דהוא מה"ת.

דף מ"ח ע"א. דה"ל תרי ואחד ואין דבריו של א' במקום שנים. לכאורה אף אם דבר של א' מהני במקום שנים, מ"מ הא יכולים לקדש החודש דהא ממ"מ הא השני עדים ראובו או בעד אחד ראהו ח"כ מה לריך להוסיף דאין דבריו של א' במקום שנים, משמע דזמן שהיו מקדשין ע"פ הראי' דלא הי' מהני מה שלפי החשבון הוא יום ראש החודש ה"י כעת לא מהני אלא עפ"י ראי' של צי עדים וכן אם דבריו של אחד במקום שנים הי' ספק עפ"י אחי עדים של ראי' אנו מקדשין דאולי עפ"י ראיית בעד אחד דיש לי חשבון דאמירתו נכונה וזה לא מקרי עפ"י ראייה ולע"ק.

תוד"ה נשבע וכו' ועוד מפרש ר"ת. היינו דלרש"י מיירי שכבר קיבל הבטחה"צ הפירות והחנוני חוצנו מעות ואע"פ שהבטחה"צ מוחזק במעותם לריך לישבע, והקשה להתוס' דהא בזמן המשנה לא הי'ה עדיין שבעה היסת, והוצרכו לתרץ דכיון דטוען דנתן הכסף קודם וזה לא שכיח כל כך כמו שביאר המהרש"א ז"ל לכן חייב שבעה, וע"ז פליג ר' יהודה דבאופן שכבר הפירות נרשום צה"צ פטור הבטחה"צ מלשלם הדינר בלי שבעה, ורק במונחיס באופן

שחא כבר גצה א' מהן או שחא יש לו א' מהן אצל על ה'ד ששרף את הקטן יגבו לו את הגדול אע"פ שידה שבי' לו עוד שער ששרפו וכמבואר בקרבן. ונחנאל. ונ"ע דא"כ למה גם כשהוליא שחי השערות לא נגצה לו את הגדול דמ"ש אם אנו יודעים שהי' שחי שערות כיון שבעה אינו חוצע אלא א' יכול לגבות הגדול וכשצא עם שניהם למה נשרף את הגדול, דאם מלך הדין כשיש שחי שערות מגיע לו הקטן ח"כ כשיודעין שהי' עוד שער נגצה לו גם כן כהפחות שבהן. וע"כ ל"ל דרך כשהוא רוצה לגבות אז יש לפנינו שחי עדויות אצל לא כשלא חוצע ואע"פ שעדים החתומים נעשה כמי שנחקרה מ"מ הוא לא משתמש בהם לגוביינא. וכן אם יש שער על ר' עם כח א' ועדים שלה ק' צע"פ כיון דא"א לגבות המלוה על פה דאפשר דפרע אין אנו דנין אלא על עדות שצטער דהוא הרי ולכן מגבין ר'. אלא דל"ע עדיין דנכי דאי אפשר לגבות שניהם מכל מקום נגצה רק ר' דצוה אין סתירה, וצשני שצילין צבת א' דא"א לעברם הא בוי רק מדרבנן. ואולי גם כאלן מה דאינו גובה ר' אינו אלא מדרבנן. דכיון דהביא שניהם לריך לדון על שניהם לכן א"א להגבותו רק מה דממ"מ מגיע לו.

ב' לווי ומלוה אחד ושחי שערות מאי. יש לעיין אם כאלן שייך לימר דצבת אחת לא נוכל לפסוק על שניהם לגבות כמו צשני שצילין צבאו צבת אחת, או דכאלן צדיני ממונות תמיד בוי כצוה אחר זה, דרך כבוראה שייך לדון על שניהם צבת אחת אצל צדיני ממונות ע"כ הם כצאו זה אחר זה כיון דלא שייך לדונם צבת אחת. ובהא דמלוה ולוה ושחי שערות, פ"י שער אחד מנה ועוד שער על מאתחיים דאמריין דיד בעל השער על התחתונה וכמש"כ רש"י דמספיקא לא מסקינן ממונא, ביאר ברש"י דאף לר' הונא גרע משום דכמו דמאינו חילוק באיקבע איסורא מלא איקבע איסורא ה"י כאלן כשצא עם צי השערות. ולע"ק דהא גם כשצא בשער א' איקבע איסורא, דהא מיירי דידעין דוכחשו

וצע"ק מה דמצואר דכליו של קונה צרשות המוכר לא הוי כמשך דהא צ"צ דף פ"ה ע"ב איבעיא להו אם קנה לוקח או לא ולהצד דקונה א"כ אין זה נשבע ונוטל אלא כמו שכבר משכן לרשותו ממש, ולר"ת למה לא פשטו ממסנתיו דכליו של לוקח צרשות מוכר לא קנה לוקח.

לא שנו אלא שמת מלוה בחיי לוח אצל מת לוח בחיי מלוה כבר נתחייב שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו. צ"צ דהא גם צמת מלוה קודם הא ה"י לו להמלוה ממון כזה שלגבותו בלי שבועה יכול רק ממנו ולא מיורשו, דהא צמיתת לוח לא חל שינוי בעצם זכיות ממון להמלוה אלא דזה ידוע מעיקרא דלגבות מיורשו אי אפשר בלי שבועה, וא"כ לא יוכלו לזכות מנכסיו.

בר"ן הביא דברי הרב אלברגילוני דצמת מלוה ואחרי זה מת הלוח ואח"כ מתו יורשי המלוה אין יורשיהן גוזין משום דכיון דמורשיהן היו חייבין שבועה שלא פקדו אבא. והקי' הר"ן דהכי דאמרו בצבועת ודאי דאין אדם מוריש אצל מני"ל דגם בצבועת ספק נימח אין אדם מוריש ועוד דהא יכולין ליטבע שלא פקדו כמו אציהם, וחזקין דס"ל דממון כזה שיש חיוב שבועה אין יורשין. ומשמע אע"פ שיכולין ליטבע כמי אציהם, דהא לסדרתו מה שהם ישבעו זהו בדיוק כמו שבועת מורשיהם, וי"ע דודאי דאם יורש המלוה יכול ליטבע ודאי, שלא נפרע, יכול לגבות אפי' לרב ושמאל א"כ כאן ג"כ כיון דיכולין ליטבע הכל כמו מורשיהם למה לא יוכלו לגבות.

ולבאורה יש להוכיח דהא דאין אדם מוריש הוא משום דממון כזה אין לו כה להוריש דלצ"ש דעומד לגבות כגבוי דמי אמרינן דשפיר יורש גובה ולבאורה הא מ"מ הוא ממון דבעי שבועה ואין מקבל בלי שבועה וע"כ דהביאור הוא דממון שיש עליו חיוב שבועה אין לו כה צהממון להוריש וזהו רק צממון שצריך

שאין א' מהם מוחזק או הצעה"ב צריך ליטבע ואע"פ שהפירות הוא זוכה אינו משלם הדינר לא מקרי שבועת הנוטלין מה שלוקח הפירות כיון דהפירות כבר לא צרשות של החנוני.

אבל ר"ת כנראה הוקשה לו דסוף סוף זה רק שבועת היסת, ולכן ציאר דמיירי צרישא דהפירות הם בכליו של הצעה"ב צחצר החנוני וכן צסיפא נתן הצעה"ב המעות ועדיין לא נטלן חנוני צידו ואז צרישא לת"ק נשבע ומקבל הפירות ואינו משלם דינר עוד פעם ור' יהודה חולק דהצעה"ב נוטל בלי שבועה הפירות ואינו צריך לתת מעות, וא"כ כ"ש דלת"ק אם כבר לקח הפירות ומשכן לרשותו בודאי פטור משבועה ואינו משלם הדינר שהחנוני חוצע וא"כ מה דחיי צברייתא לחלק בין צבורין לאם הפשילן לאחריו זה לא לפרש שיעתו, דלשיטתו דפטור משבועה צאם הפירות עדיין בכליו של קונה צחוך החנות כ"ש דפטור אם הפירות כבר צרשות הצעה"ב ממש, וע"כ צא לומר דגם חכמים שחולקים עלי' וס"ל דנשבע ורק ע"י השבועה הוא דזוכה צפירות בלי לשלם הדינר זה רק אם עדיין הם צחצר של החנוני אצל אם הם צרשות הצעה"ב ממש אז גם רצנן מודים דפטור משבועה ואינו משלם הדינר, וכן צסיפא דהצעה"ב חוצע הפירות בצביל שנתן דינר אי"צ לת"ק ליטבע אלא כשעדיין לא נטל החנוני את הדינר צידו אצל אם כבר נטל אז גם הם יודו דהממע"ה ואין החנוני חייב ליטבע.

וצ"ז כתבו דזה לא ככל אימתי שצ"ס שפירשו או שמסכים לדברי הת"ק ומפרש כונתו או שצא לחלוק וכאן אינו מסכים אצל גם לא צא צזה לחלוק אלא לפרש דברי החנא שכבר חלק עליו משא"כ לרש"י צא ר' יהודה לחלוק דכשהוא מוחזק לא צריך ליטבע, ורק כשאין מוחזק דנמצא צמקום שאינו של שניהם, אז הוא דחייב ליטבע.

אלעזר נהי דצ"ד יגבו אז אלז איך מותר להם לקחת ע"כ משום דאין לגביהם איסור כלל לקחת ולמה יבא אסור להם לתפוס, ואולי תפיסה אסור לא משום דאין להם זכות בממון הזה מחמת החיוב שצוה אלל דסתם אסור לתפוס בלי רשות הלוה או צ"ד, ואם ימלאו דיון דפוסק כר אלעזר דאז יצוא לידיהם צרעות צ"ד שפיר דמי.

ואפשר לומר דהא דפשיטא לי להר"ן דמהני תפיסה היינו כדציאר הרא"ש סופק דצ"ק דמה דמהני תפיסה צקנס הוא מדיון דעבד אינש דינא לנפשי וביינו לגבי זה הוא כמו דיון, וא"כ כמו דיון שפסק כר אלעזר הי"נ כשתפס, וא"כ אין לדיוק ממה דלא קאמר דלא קאמר דלא קרעין משום שמה יתפוס דהם גם מה דמהני תפיסה היינו משום דיינא דעבד כר אלעזר עבד, א"כ מקור הטעם הוא זה, ואי"נ דבשביל זה ג"כ לא קרעין מחמת דמכח דמאן דעבד כר אלעזר עבד שממילא יועיל גם תפיסה מדיון זה. וברשצ"א כי דמכח דמאן דעבד כר"א עבד יס להוכיח דמהני תפיסה. ויש לעיין אם טנחו ג"כ כהנ"ל מחמת דהוי כעבד דין לעלמו או דכל מה דמהני הוא דבספיקא דרבוותא מהני תפיסה ולכן ממה דמאן דעבד כר"א עבד הרי דהוי קלח כספיקא לכן מהני תפיסה, ולי"ש איך הרשצ"א סובר בפלוגתא דרבוותא, [ומאן דעבד כר"א עבד אפילו עוד לא הוליא מן היתומים רק נפסק הדיון כבר יהיו מחויבין לשלם].

האי דיינא דעבד כרצ ושמואל עבד כר אלעזר עבד. וכתב הרא"ש דלריך לפסוק כרצ ושמואל אלל דדעידעז אס עשה כר אלעזר עבד, וכן לקמן בזה דר פפא העתיק דלצ"ד או לאפוערופוס אין לקרוע את השער שמה כשיגדלו ימלאו דיון שיגסם כר אלעזר. והנה צקובן שטורים צ"ב דף ס"ב ע"ב דיוק מהתוס' ד"ה איתמר, שכתבו דאס ס"ל לדיון כחד מינייהו מאי דעבד עבד, הרי דרק אס ס"ל כחד מינייהו יכול להכריע כסברתו אלל אס אינו יודע

לגבות אלל בממון של שהוא גבוי מוריש אף אס חייב עליו שצוה.

ובקצוה"ח סי ק"ח הביא תשרי הרשצ"א דאף באם כתוב בשטר דמחייב עלמו לכל מי שיוציא זה השטר מ"מ אס מת הלוה בחיי המלוה ומכרו או נתנו לאחר אינו גובה צו ולא אמרינן הרי נשתעבד לכל המוציא והקצוה"ח ה"י מסתבר לו דכה"ג יגבו כיון דאינו לריך לצוא מכח המוריש דנתחייב שצוה, ובסברא ה"י לריך להיות כמו הקצוה"ח, דבין אס נפרש דממון כזה א"א להוריש ובין אס נפרש דחייב שצוה שיש עליו לא נפקע מ"מ הא זהו רק לגבי מי שנחתייב דהא במת מלוה קודם גביון שפיר הרי דבטי שיהי כבר מחויב שצוה ולגבי אינשי דעלמא הא לא ה"י מחויב שצוה וכיון דאינו צא מכחו למה לא יוכלו לגבות. ולי"ל להרשצ"א דהציאר הוא דיש ליתומים של הלוה זכות לא לשלם בלי שצוה וממילא זה חל על כל מי שיוציא עליהם שער לגבות.

ע"ב. האי דיינא דעבד כרצ ושמואל עבד. ברא"ש מבואר דכן לריך לפסוק לכתחילה ומה דאמרינן דשטר קטן ממתינין עד דגדלי אולי ימלאו צ"ד שיפסקו כר אלעזר, היינו דוקא כי"ז שלא צאו לדיון אלל אס צאו ליד הדיון לריך לקרוע את השער. והנה חזינו מכאן דאחרי שפסקו כרצ ושמואל אין כבר לפסוק אחרת ולכן לריך לקרוע. ולריך לומר דמש"כ הר"ן דיכול לתפוס היינו נמי דוקא כי"ז שלא פסקו כרצ ושמואל דאל"כ איך יקרע הדיון הא מפסיד להם זכות תפיסה וע"כ דגם זה א"א להם אחרי שנפסוק כרצ ושמואל. ויש לעיין באופן דמהני תפיסה אס מותר לכתחילה לתפוס דהנה למח קאמר דלא יקרע האפוערופוס את השער משום שמה ימלא דיון כר אלעזר אע"פ דאין לכתחילה לפסוק כר אלעזר הא ה"י יכול לומר משום שיכולים לתפוס, וע"כ כיון דאסור לתפוס ולא שייך שלא יקרע משום שיכולו לתפוס דהא אין לתפוס א"כ הי"נ הא אין לפסוק כר אלעזר. ואפילו אס נחלק דתפיסה אסור ולפסוק אחרת אין נקרא איסור, מ"מ לי"ש אס יפסוק כר

תוקף לפסק דין שלו. והא ב"ל כלא נפסק. אלא דהי אפשר לומר דהוי כהפיסה, אך עי' דר"ן דאחרי שהביא דריינא דעביד כר"א עבד, כתב ונראה דה"ל א"ס קדמו ותפסו מהני, הרי דמה דמהני הדין של הדיין שפסק כר"א אינו משום דמהני תפיסה אלא משום דמה דפסק מהני אלא דכוסף דמהני גם תפיסה. וא"כ ל"ק למה מהני פס"ד של העם הארץ.

אמר ר' פפא האי שטרא דיתמא לא מקרע קרעין לי ולא אגבויי מגבין ב". דר"א ש ביאר דודאי הדיין שצא לפניו השטר לריך לקוראו כיון דלריך לפסוק כרז ושמואל, אלא דהב"ד [פירוש, דהס אביהם של יתומים] וכן האפטרופס אינם קורעים כי אולי כשיגדלו היתומים ימלאו דין שיפסוק להם שישצטו שצותה היורשין ויגבזו. מנאור דש חילוק דהב"ד שצא לפניו הדין תורה לדון ואין לו לומר רק הדין ה"א דאין גובין בלי לעשות מעשה לקרוע את השטר דהדיין לריך לפסוק על הטובא שצא לפניו וכיון דפוסק דאין לגבות בהשטר הזה אז כבר ח"א לשום דין אחר לגבות, ולכן לריך לקוראו אצל כל זמן שלא צא לדין א"ע"פ שאנו יודעים הדין בכללותו שצטור כזה יש לפסוק כרז ושמואל, מ"מ יש להניחו שמא יצא לידי דין שיפסוק שלא כדין כיון שאחרי שיפסוק יועיל פסק דינו.

תוד"ה דמורו זה הימירא. פסק ר"ת דצמלה למחצית שטר אין יכול להשביעו כיון דנותן לו שטר עמלו לא מורה הימירא. ג"ע דבצ"מ דף ק"ט א' בחוס' ד"ה אלא, מנאור דפוסק ר"ת כרש"ג דסגי בזה שמקבל דבר מועט עבור עמלו ור"ת פוסק דלריך שכרו משלם, ולפיר"ת למה לא מורה הימירא דהא לא מקבל ממש כדי שיווי עמלו.

דף מ"ט ע"א. מאי צנייכו לפתוח לו. וכתב דר"א ש דפליגי רק משבועה דרבנן

להכריע מוכרח לפסוק דהממע"ה, והוכיח שם מהר"ש צ"י אחד דיני ממונות דכתב דהיכא דנחלקו שני גדולים בפסק הלכה אל יאמר הדיין אעשה כמי שארצה ואם עשה כן ה"ל דיין שקר אלא אם יודע להכריע הרשות בידו ואם אינו יודע להכריע אל יוציא ממון מספק, ואם לא ידע הדיין במחלוקת הפוסקים ואח"כ נודע לו והוא אינו יודע להכריע וא"ל לעמוד על הדבר אין כאן טעות אלא מה שפסק פסק. ולפי"ז לכאורה צומנינו זה שייך רק על מחלוקת הפוסקים אצל על מה שנחלקו בתלמוד דלא שייך אחר חתימת התלמוד מי שיודע להכריע מה שהתלמוד לא הכריע, א"כ בהכרח חייב לפסוק כרז ושמואל כיון דהכריע התלמוד לפסוק כרז ושמואל ולהכריע כרז אלעזר ה"ל שייך רק צומן התלמוד, דצומן הבוא ה"ל שייך שמי שיכריע כרז אלעזר מה שעשה יהי עשוי אצל צומן הרא"ש כבר לא שייך דין זה ולמה העתיקו הלכה למעשה כאן דמאן דעבד כרז אלעזר עבר וגם צרמזים העתיקו, וכן בשו"ע סי' ק"ח סעי' י"א.

כן ג"ע מה דהעתיק דלא יקרעו הב"ד או אפטרופס את השטר שמא ימלא מי שיפסוק כרז אלעזר, ואיך שייך שימלא מי שיכריע ויפסוק נגד הכרעת הש"ס. אלא דכזה יש לומר דכיון דפסק בשו"ע דא"ס תפסו בני המלוה אין מוסיף מידם לכן כבר יש להניחו שמא יתפסו. אצל עדיין קשה איך יאזייר שיוכל להיות פסק הלכה כרז אלעזר אחר חתימת התלמוד.

ועי' ב"ל דשאני כאן דכאן דלריך לפסוק דוקא כרז ושמואל ע"כ דלא ניתן רשות לפסוק כרז אלעזר אלא דא"ס אפי' פסק שלא כדין וגם לא ה"ל לו כח להכריע מ"מ מה שעשה עשוי, ולא דמי לשאר דוכתי דאמרין דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד, דהתם נתנו לו הצרירה לדון ואז הכונה דנתנו לו הצרירה רק אם יכריע אצל כאן הא לא נתנו לו הצרירה אז ע"כ הפי' דאפילו אם יפסוק דין טעות מ"מ יועיל.

ומ"מ ל"ק דהא אחרי שנפסק בגמ' הדין דאין גובין ע"כ מי שיגבז הוא עם הארץ ממש, ואטו אם ידון עם הארץ ויגבז יהי איזה

אכל משבועה דאורייתא ודאי פותחין דהא ילפינן מסוטה וזהם אפי' לא קינא לה אלא מפלוני מגלגל הכהן ומשביעה אפי' מאיש אחר. והנה לכאורה משם אין ראוי דהתם הא אפי' אם הצעל יאמר דמוותר על השבועה ג"כ ישביעו ואין הוא צעלים על ענין השבועה, ולכן אין חילוק אפי' שלא דורש שבועה, וכן אפי' שלא קינא לה אלא מפלוני ויאמר בפירוש דאיני חושדה מאיש אחר, מ"מ ישביעה אם זינתה מאיש אחר, משא"כ כאן דאם יוותר הא לא ישביעו לכן אפשר דרק אם יבקש שישיביענו מחייבין שבועה דאורייתא.

אמנם עי' צאנז שמה פ"א מטוען ונטען ה' י"ב דדייק מלשון הרמב"ם פ"ד דסוטה דרק אם רוצה הצעל ישביעה שלא זינתה מאיש אחר, וכך הביא מהריטב"א צסוגיא דשאולה ושכורה דמשמע דמשביעין צממון רק אם התוצע רוצה, אפי' בשבועה דאורייתא, אכל להראשונים דפליגי וע"כ דס"ל דסוטה משביעין גם כשאין הצעל מבקש וכמש"כ הרא"ש מסתבר דאפי' אם הצעל יוותר מלהשביעה על הכל מ"מ משביעין תמיד על הכל, ולכן ל"ע דמאי ראוי משם על תביעת ממון דצממון ודאי תלוי ביד התוצע לכן אפשר דכשלא יתבע לא ישביעו.

ברוך רחמנא דסייען